(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

1 XXII
D-16

Copyright Real Academia de Jurisprudencia

T3

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Reg. 45
Pap.
1/16810 8/124

IOACH. GEORGII DARIES
PHIL. ET I. V. D. SERENISSIMO DVCI SAXO - VINAR.
ISENAC. ET IENENS. A CONSILIIS AVLICIS,
PHIL. MORAL. ET POLIT. P. P. O.

1 XXIII
D - 16

INSTITVTIONES IVRISPRVDENTIAE VNIVERSALIS,

IN QVIBVS OMNIA

IVRIS NATVRAE SOCIALIS

ET GENTIVM CAPITA

IN VSVM AVDITORII SVI

METHODO SCIENTIFICA

EXPLANANTVR.

EDITIO NOVA.

FRANCOFURTI ET LIPSIAE,

SVMPTIBVS SOCIETATIS

MDCCLIV.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislacion

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

PRAEFATIO.

AD EDITIONEM TERTIAM.

Impugnauit nuper VIR ILLVSTRIS atque CELEBERRIMVS GOETINGENSIVM PROFESSOR & CONSILIARIVS AVLICVS SCHMAVS in programmate, quod inſcripſit: *Vorſtellung eines wahren Begriffs von einem Recht der Natur.* GROTII, HOBBESII, PVFENDORFII, COCCEII, WOLFII aliorumque ſententias, quibus, ius naturale ex principio quodam vniuerſali rationis ope deducendum eſſe, defendunt, praecepta inde illata homines obligare affirmant, ideoque dare ius naturale tam ſingulorum hominum quam ſocietatis vinculo coniunctorum, ius naturale ciuile tam priuatum quam publicum, ius naturale eccleſiaſticum et quae reliqua docent. Omnia haec inania et a veritate aliena vocauit, pro certo ponens, verum ius naturale eſſe, quod natura omnia animalia docet, et quod ſtimulos, quos naturales vocamus, complectitur. Defendunt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

theſin viri perfecte planeque eruditi, defendunt antitheſin viri praeſtanti ingenio perfectaque eruditione. Operae itaque pretium erit, hancce in controuerſiam inquirere, quae in eadem latent euoluere et euolutorum ope eam, quae ad verum proxime accedit, ſententiam determinare. Haec ſunt, quae praefationis loco ſi non explicare tamen exponere conſtituti, perſuaſus, VIRVM ILLVSTREM pro certo habere, fieri poſſe, vt quis alteri, cui tamen omnem pro meritis habet honorem, contradicat.

§. II.

In primam, quam VIR ILLVSTRIS defendit, ſententiam, quod nimirum verum ius naturale ſit, quod natura omnia animalia docet, ſeu quod ſtimulos naturales complectitur, inquiſiturus facile perſpiciet, duo in eadem latere, quae diſtinguenda, primo nimirum, an detur tale ius naturale, quod natura omnia docet animalia, et deinde, an eiusmodi naturale ius ſit verum atque vnicum ius naturae. Porro, in prima illa quaeſtione iterum duo diſtinguenda eſſe, nimirum an ipſa humana natura ſeu hominum eſſentia homines ad ea, quae recta ſunt, ſtimulet, et deinde, an eiusmodi ſtimulorum complexus ius naturae vocari mereatur. De ſingulis breuiter dicemus.

§. III.

Eſſentiam noſtram nos ad ea, quae recta ſunt ſtimulare, ipſa loquitur experientia. Quotidie enim ſenſibus percipiuntur conatus eſſentiales ad inquirendas in rerum rationes, ad ea vitanda, quae vitam noſtram deſtruunt, ad ſeruiendum tranquillitati, ad conſeruandam vitam, ad res ad viuendum neceſſarias

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rias adquirendas, ad euitandas laeſiones, et quae reliqua. Quae cum ita ſint, dubito, an hancce experientiam, quae eiusmodi ſtimulos exiſtere docet, omnium certiſſimam ponam, ita, vt nemo omnino eandem vnquam in controuerſiam deducturus ſit.

§. IV.

Hoc conceſſo alia incidit quaeſtio, an eiusmodi naturales ſtimuli ſeu eiusmodi ſtimulorum naturalium complexus, ius naturale proprie, adpellari queant. Euoluas, quaeſo, notionem, quam ſtoici aliique veterum philoſophi, qui ius naturae vocarunt, quod natura omnia docet animalia, ſeu vt cum CICERONE loquar, quod nobis non opinio, ſed quaedam innata vis affert, de iure formarunt, et facile concedes, hac in cogitationum ſerie ius idem ſignificare, quod facultas agendi, habendi, vtendi, fruendi aliqua re. Quam ad ſignificationem ſpectant formulae, ius ſuum tueri, retinere, recuperare, perſequi, de ſuo iure concedere, decedere, remittere, vti ſuo iure, eſſe ſui iuris, et quae reliqua. Quare, quum eſſentia noſtra etiam natura noſtra ſit vocata, et quum naturale idem ſit, ac quod ipſa natura conſtituitur, ſequitur, vt, conatus eſſentiales ſeu ſtimulos naturales ad id agendum, quod rectum eſt, ius naturae vocare, a loquendi vſu, a philoſophis recepto, minime abhorreat.

§. V.

Sunt itaque in nobis ſtimuli naturales ſeu conatus eſſentiales, ad id agendum, quod rectum eſt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(§. 3.), ſtimuli illi etiam non improprie ſed proprie ius naturae, ſi nimirum ius idem ſignificet, quod facultas ſeu conatus agendi, vocantur (§. 4.), ideoque hac ratione defendere poſſumus, ius naturale eſſe, quod natura omnia docet animalia. Iudicium, quod CELEBERRIMVS CONTRADICENS de eiusmodi iure naturae pag. 32. verbis, quae ſequuntur, exhibet: *die wahre Idee, die man ſich von dem Recht der Natur machen muſs, beſteht darin: daſs einem jeden Menſchen von Natur angebohren ſind prima principia aequitatis et iuſtitiae, deren er nicht durch ratiocinationem, ſondern durch innerliche Fühlung überzeugt wird dergeſtalt, daſs, ſo bald er einen andern Menſchen beleidiget, und alſo gegen die regulas iuſti handelt, ihn alſo gleich ſein eigenes Gewiſſen ſchlägt, und er ohne vorhergehende Vernunftſchlüſſe oder erlernte Lehr-Sätze weiſs, daſs er unrecht gethan habe.* Aut mea cum ſententia congruit, aut ab eadem diſcrepat. Si congruit, ſalua erit res mea, manifeſtum enim erit, ILLVSTREM CONTRADICENTEM plus in concluſionibus poſuiſſe, quam ex praemiſſis ſequitur: a veritate alienum eſſe, ſtimulos illos naturales eſſe vnicum verum ius naturae, quod praecepta aequitatis atque iuſtitiae ex principio quodam vniuerſali infert, eſſe, vt verbis VIRI ILLVSTRIS vtar, *ein in dem Gehirn erdichtetes Recht, und eine Miſsgeburt.* Et quae reliqua. Si diſcrepat, doleo, me non eſſe talem hominem, cui eiusmodi ideae innatae atque internae, ſenſationes ſeu qualitates occultae, quibus principia illa aequitatis atque iuſtitiae connata ſentiuntur, atque ſine ratiocinationibus intelligi poſſunt, inſint.

§. VI.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. VI.

Quamuis meis ex ſenſationibus ea, quae alii ſentiunt, non poſſum inferre; in ea tamen ſum perſuaſione, ab ILLVSTRI etiam DISSENTIENTE eiusmodi principia nunquam eſſe ſenſa. Ad internas quidem ſenſationes ſeu internam experientiam prouocauit, velim vero, ut non aegre ferat atque moleſte, me experientiam illam, quia non eſt vniuerſalis, in dubium atque incertum reuocare. Quid? quod me ejusmodi experientiae exiſtentiam, quae naturae experientiae contradicit, omnino negare. Sentit DOCTISSIMVS DISSENTIENS prima aequitatis atque iuſtitiae principia. Alii vero, qui ea ratione, qua logica iubet, de experientia atque ſenſationibus loquuntur, nil niſi operationes atque conatus ſentire poſſunt. Principia itaque illa, quae ſentit, aut ſunt eiusmodi operationes atque conatus, aut ſenſationes internae, de quibus loquitur, ſunt termini ſine mente, ſeu, quod pace VIRI ILLVSTRIS dicam, qualitates occultae. Si illud, iterum manifeſtum erit, ſententiam VIRI CELEBERRIMI ab ea, quam §. 5. explicaui, non diſcrepare. Si hoc, ius naturae erit qualitas occulta, ſeu un je ne ſçai quoi.

§. VII.

Quae cum ita ſint, ſatis probatum eſt, ius naturae, quod natura omnia docet animalia, et quos *ius naturae ſubiectiue ſumtum* vocari poteſt, nil aliud eſſe quam ſtimulos naturales ad ea agenda, quae recta ſunt. Et haec eſt ratio, per quam in alteram incidimus quaeſtionem, vtrum nimirum ius illud naturae ſubiectiue ſumtum ſit vnicum atque verum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ius naturae, an detur ius naturae proprie sic dictum, quod rationis ope aequitatis atque iustitiae praecepta ex vniuersali quodam infert principio. Hancce in quaestionem accuratius inquisiturus facile perspiciet, tria in eadem distinguenda esse. *Primo* an necesse sit, aequitatis atque iustiriae praecepta ex veris rerum notionibus rationis ope inferre. Deinde an eiusmodi praecepta ex principio quodam vniuersali inferri debeant. *Tandem* an systema, quod inde ponitur, sit verum atque proprie acceptum ius naturae.

§. VIII.

Primo necessitatem hac ratione euinco. Satis in praecedentibus, vt ego quidem opinor, demonstratum est, ius naturae subiectiue sumtum, quod innatum, esse recte agendorum incitamentum, seu, quod idem est, naturam nos ad id agendum, quod rectum est, stimulare. Sed quid est rectum? Homines falsis rerum notionibus imbutos, stimulis illis naturalibus abuti, et sub specie recti ad ea dirigere, quae minus recta sunt, ideoque secundum naturam non viuere, quotidie docet experientia. Ratio itaque nos debet instruere, vt naturam sequamur. Paucos viros fortes natura procreat, bona institutione plures reddit industria. Sequitur inde, vt ars ac disciplina defectum naturae velit explere, ideoque vim insitam promovere. Quae cum ita sint, necesse erit, vt in rerum notiones inquiramus, et quae recta sunt adcommodatione rationis inde deducamus, quo stimulos nostros naturales seu ius naturae subiectiue sumtum ad normam rationis dirigere, et feros suique iuris affectus disciplina perdominare possimus.

§. IX.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. IX.

Perſpicuitatis cauſſa dabo exemplum. In ea DISSENTIENS CELEBERRIMUS, pag. 29. eſt perſuaſione, vt ebrietas, ſtuprum non violentum et quae reliqua, iure naturae ſint licita. Eiusmodi vero ſententias a veritate abhorrere ex ante dictis ſatis manifeſtum eſt. Quicquid enim iure naturae etiam ſubiectiue ſumto licitum, id tale eſſe debet, ad quod natura nos ſtimulat, non vero tale, quod ſtimulorum naturalium abuſu efficitur. Mea natura me ſtimulat ad concubitum, non vero ad ſtuprum, mea natura me ſtimulat ad bibendum, non vero ad ebrietatem. Ego, qui in ea inquiro, quae ex rerum notionibus fluunt, perſpicio, eiusmodi concubitum, qui ſtuprum dici meretur, et ebrietatem ſapientiae repugnare, naturam meam perturbare, atque etiam et in me, et in ea, quam ad alios habeo, relatione, neſcio an in nexu, quem in mundo percipimus, permulta efficere inter ſe non cohaerentia. Intelligo inde eiusmodi ſtimulorum adcommodationes naturae contrarias eſſe, ideoque rationem et diſciplinam, quae rationis ope componitur, ſtimulos, quae a via facile declinare poſſunt, ad normam recti dirigere.

§. X.

Neceſſe itaque habemus componere diſciplinam, quae defectus illos naturae expleat, et quae id, quod rectum eſt, ideoque aequitatis et iuſtitiae praecepta veris rerum ex notionibus rationis ope illata demonſtrat. Hoc poſito, in aliam incidimus quaeſtionem, *an nimirum eiusmodi praecepta ex principio quodam vniverſali debeant inferri.* Hoc eui-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

dentiſſimum eſt. Quum enim eiusmodi praecepta id, quod rectum eſt, demonſtrent; conſequens eſt, vt omnia illa praecepta ſint natura ſeu notio recti per eius, de quo quaeſtio eſt, notionem magis, vt ita dicam, determinata; ſeu vt ea, quae ſequitur, ratione inferantur. Quicquid eſt tale, id rectum eſt. A eſt tale (quod iis, quae ex ipſius A notione fluunt, corroborari debet). Ergo A eſt rectum.

§. XI.

Ex quo porro manifeſta eſt ratio, cur diuerſa quidem, inter ſe tamen cohaerentia principia, ex quibus praecepta recti, ſeu aequitatis, decori atque iuſtitiae intulerunt, a doctoribus poſita ſint. Alter enim hunc, alter alium hominum conſiderauit ſtatum, et in ea, quae in eodem recta ſunt, inquiſiuit. Sic HOBBESIVS externas hominum ad ſe inuicem relationes conſiderans id, quod in eiusmodi relationibus rectum eſt, ex pace externa, PVFENDORFIVS, CVMBERLANDIVS aliique ea, quae in relatione hominis ad homines tam interna quam externa recta ſunt, ex ſocialitate ſeu beneuolentia mutua, TITIVS, RECHENBERGIVS, WOLFIVS aliique ea, quae omnimode ſeu tam in ſtatu hominum abſolute quam relatiue conſiderato recta ſunt, ex philautia ſeu vtilitate ſeu perfectione deduxerunt. Et quae reliqua. Ex quo ſimul intelligimus, principia illa non eſſe inter ſe repugnantia, ſed, vt ita dicam, ſubordinata. Notio enim omnium communis eſt perfectio ſeu vtilitas. Haec, ſi ad relationem hominum ad homines adcommodetur, fit ſocialitas ſeu beneuolentia, et ſi per externas hominum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

num ad ſe inuicem relationes determinetur, conſtituit pacem externam.

§. XII.

Tandem ad vltimum, *ad nimirum diſciplina illa ſeu ſyſtema, quod inde componitur, ſit verum atque proprie acceptum ius naturae.* Notum eſt, ius etiam ſignificare ſcientiam ſeu ſyſtema, quod demonſtrat leges, ſeu principia, quae declarant praeſcribuntque, quid cuique iuris, hoc eſt, facultatis atque poteſtatis in aliquo competat, docent hoc illa, ius facere, ius condere, ius docere, prudentia iuris, et quae reliqua. Notum eſt, naturam ſaepiſſime ſignificare rei notionem, qua ex ratione a logicis dicitur, definitionem explicare rei naturam. Notum tandem eſt, naturale idem eſſe, ac quod ex natura fluit atque deducitur. Quare, quam praecepta illa recti, ſeu aequitatis, decori atque iuſtitiae ex rerum notionibus inferantur: ſequitur, vt ſyſtema, quod inde componitur, ſi verum ac proprie acceptum ius naturale, quod, quo a iure naturali ſubiectiue ſumto poſſit diſtingui, ſyſtema iuris naturalis, ſeu ius naturae obiectiue ſumtum vocatur.

§. XIII.

Satis itaque, mea quidem ſententia, demonſtratum eſt, qua ratione ius naturale ſubiectiue ſumtum poſſit concedi, hocce vero ius naturale non ſufficere, ſed ius naturale ſyſtematice ſumtum, cuius veritatem atque neceſſitatem ſatis docui, illius defectus explere, ius illud naturale promouere, et ad normam rationis dirigere. Eandem itaque ius natu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

turae ſyſtematicum ad ius naturae ſubiectiue ſumtum ſeu connatum habet rationem, quam logica ſyſtematica ſeu artificialis habet ad logicam connatam ſeu naturalem. Velim, vt hoc, quod illuſtrationis cauſſa adduxi, ILLVSTRIS CONTRADICENS etiam atque etiam conſideret.

§. XIV.

Porro ex iis, quae explicauimus, manifeſtum eſt, iurisprudentiam naturalem ciuilem tam publicam quam priuatam, iurisprudentiam naturalem eccleſiaſticam, et quae reliqua, non eſſe *ein in dem Gehirn erdichtetes Recht*, *und eine Miſsgeburt*. Quum enim in praecedentibus ſatis demonſtratum, non fieri ſolum poſſe, ſed et neceſſe eſſe, vt rerum ex notionibus ea, quae recta ſeu aequa atque iuſſa ſunt, deducantur: conſequens eſt, vt etiam partium noſtrarum ſit, ex ciuitatis atque ecclefiae notionibus ea inferre, quae in ciuitatis ſtatu tam publico, quam priuato, et in ſtatu eccleſiaſtico inter iuſta referri poſſunt. Hoc vero non ſine vtilitate atque commodo effici, ipſi DISSENTIENTI CELEBERRIMO, qui in veritatum inquiſitionem omni cogitatione atque cura incumbit, et qui veritates non tenere ſed intelligere cupit, erit exploratum.

§. XV.

Tandem pergit VIR ILLVSTRIS pag. 16. *ſolche concluſiones afficiren den Willen des Menſchen nicht, und würcken innerlich in demſelben keine obligation; ſondern es heiſt allezeit dabey: video meliora,*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ra proboque, deterriora ſequor. Sed pace VIRI ILLVSTRIS, primo nego conſequentiam. Haec enim ſi legitima ſit, nulla ſane erit obligatio. Certiſſimum eſt, leges ciuiles homines obligare, nihilo tamen minus eiusmodi leges violant. Vident itaque meliora probantque, deteriora ſequuntur. Quis vero inde poterit inferre, leges ciuiles homines non obligare. Quod tandem ad conſequens attinet, primum: *ſolche concluſiones afficiren den Willen des Menſchen nicht*, experientiae repugnat, et id, quod ſequitur, *und würcken innerlich in demſelben keine obligation*, notioni, quam doctores de obligatione formarunt, contradicit. Obligatio ſecundum loquendi vſum a doctoribus receptum, eſt vinculum iuris, quo neceſſitate quadam adſtringimur ad aliquid agendum vel omittendum. Vinculum, de quo in definitione illa ſermo eſt, idem eſt, quod nexum vocamus. Neceſſitas, de qua dicitur, talis eſſe debet, quae in liberis actionibus locum habere poteſt, ideoque quae rationibus agendi ſeu motiuis conſtituitur. His poſitis, argumentor: Quicquid ſtimulos noſtros naturales ad id dirigit, quod rectum eſt, id etiam nos obligat ſeu conſtituit vinculum iuris, ſeu facultatem agendi, quo neceſſitate quadam adſtringimur ad aliquid agendum vel omittendum. Syſtema illud iuris naturalis dirigit ſtimulos noſtros naturales ad id, quod rectum eſt. (§. 13.) Ergo et eiusmodi praecepta nos obligant.

§. XVI.

Haec ſunt, quae ad defendendum illam de iure naturae ſententiam praefationis loco proponere

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nere conſtitui. Quae deſunt, obſeruationes, quibus HOMBERGII dubia iuris naturae primo quoque tempore in lucem editurus ſum, explebunt.

§. XVII.

Vnum addo, quod ad tertiam huius iurisprudentiae naturalis editionem pertinet. Non-nulla, quae in prioribus deſunt, huic editioni adpoſui, quae praecepta aut illuſtrare, aut eum, quem praecepta iuris naturalis praeſtant vſum, magis declarare poſſunt. Porro philoſophicam de gradibus prohibitis meditationem hac in editione expoſui, et tandem elementa iuris civilis vniuerſalis magis, quam in prioribus, ſyſtematice compoſui. Haec dicenda videbantur in primis; cetera ipſae quemque docebunt inſtitutiones.

ELE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

LECTORI BENEVOLO
SALVTEM ET OFFICIA.

Quo consilio ante tres annos has *Iurisprudentiae vniuersalis institutiones*, vt nimirum Auditorum meorum, quorum in dies singulos aliquot centum numero praelectionum mearum academicarum habeo diligentissimos, labor subleuaretur, et vt naeui in describendo euitarentur, edidi: eodem etiam nunc sequitur altera editio priori correctior et emendatior. Irrepserunt enim in priori editione multa sphalmata, quae hac in editione sedula industria correcta sunt, et operam dedi, vt conclusiones cum principiis curatius cohaereant, multisque locis aliquid addidi, principia tamen ipsa non mutaui.

Haec praefationis loco sufficere possent, nisi praestantia, scientiarum quae hoc in libello explicatae sunt, requireret, vt in limine de illarum natura, vsu atque abusu dicerem. Permittas itaque, LECTOR BENEVOLE, vt de hisce paucis TE edoceam.

Rem quandam vniuersaliter pertractare, idem est, ac in ea inquirere, quae ex eiusdem essentia, seu vt cum Logicis loquar, conceptu primo possunt deriuari. Duo itaque sunt praeceptorum genera, quae rem vniuersaliter pertractaturus distinguere debet, quorum *alterum* ea exhibet, quae rei necessario insunt, et quae eiusdem *naturalià absoluta*, ab aliis etiam *necessaria* vocantur, et *alterum*,

 quae

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quae rei quidem ineſſe, ſalua tamen eiusdem eſſentia abeſſe poſſunt, ideoque eiusdem *naturalia hypothetica* atque *contingentia* nominantur. *Illa* ſequuntur ex eſſentia rei in ſe, *haec* vero ex eſſentia rei certis ſub determinationibus conſiderata. Hypothetica itaque rei praedicata ſunt eiusdem rei praedicata abſoluta per accidentalia, ſub quibus exiſtere poteſt, magis determinata.

Quae cum ita ſint, manifeſtum eſt, Iurisprudentiam non vocari vniuerſalem, quatenus non in ciuili tantum ſtatu, ſed et in naturali inter eos, quos nulla ciuilis iuris tenet communio, vim ſuam longe lateque patentem exſerit, vt voluit HERTIVS *in Commentatione de Iurisprudentia vniuerſali* Sect. I. §. II. ſed quatenus ex rei cuiusdam eſſentia tam in ſe, quam iis ſub determinationibus, ſub quibus exiſtere poteſt, conſiderata, ea, quae circa eandem iuſta atque iniuſta ſunt, infert. Ita, exempli gratia de pacto vniuerſaliter dicit, qui ex pacti eſſentia infert, quae circa pacta iuſta atque iniuſta, eaque varias per circumſtantias, ſub quibus paciſci poſſunt mortales, magis determinat. Ex quibus ſatis intelligimus, quae euoluere debeat, doctrinam de dominio, doctrinam de teſtamentis atque ſucceſſione ab inteſtato tam hereditaria quam familiari, doctrinam de laeſionibus atque iure belli, doctrinam de ſeruis, ius ciuile, tam publicum, quam priuatum, ius eccleſiaſticum, ius Gentium, ius feudale, ius militare et quae reliqua ſunt vniuerſaliter pertractaturus.

Eiusmodi iurium pertractationem permulta ad iura poſitiua ſolide explicanda conferre, ita euinco: Iura poſitiua non ſunt niſi naturalia varias per circum-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cumſtantias magis determinata, quod tam ratione obligationum, quam ratione propoſitionum, quae leges conſtituunt, fieri poteſt. Ideoque legum poſitiuarum duo ſunt genera, *alterae* ſunt leges naturales, cum quibus obligationes ex circumſtantiis ſumendae connexae ſunt, inter quas, verbi gratia, lex de homicidio, cum qua poena capitalis connexa eſt, referri poteſt; *alterae* ſunt leges naturales per circumſtantias magis determinatae, quibus leges, quae perſonis, certo in propinquitatis ſtatu viuentibus, connubium interdicunt, annumerandae. Iura itaque poſitiua ſolide explicaturus *primo* in ea inquirere debet, quae ex rei, de qua quaeſtio eſt, eſſentia, fluunt, *deinde* varias euoluere debet circumſtantias, ſub quibus eiusmodi res poteſt exiſtere: *porro* docere debet, qua ratione illa per has tam ratione obligationum, quam ratione propoſitionum magis poſſunt determinari, et *tandem*, qua ratione naturalia in iure poſitiuo magis ſunt determinata, indicare debet. Quamobrem, cum primum, ſecundum atque tertium iura vniuerſaliter pertractaturus euoluere debeat, ſummam habeo rationem, vt verba HERTII, quae leguntur in Sect. I. l. c. §. VIII. mea faciam. Ita vero ille: „In iurisprudentia vniuerſali „ſunt vera iuris fundamenta, quibus vniuerſum iuris „cuiuscunque faſtigium innititur: in illa ſunt fontes, „e quibus veluti per canales atque riuulos ius edu„citur: in illa ſunt ſemina, quae procedente proſi„cienteque iudicio vſuque in ramos poſtea quam „latiſſime ſe diffundunt atque explicant; ſunt „in illa ſcintillae, quibus mens vbique colluſtratur; „ſunt in illa claues, quibus adyta iuris reſerantur;

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

„sunt denique in illa cynosurae, in vastissimo iuris „oceano nauigantibus propositae.

Fateor quidem lubentissime, permultos eiusmodi iurisprudentia vuiuersali abuti, quoniam vel in ea solummodo inquirunt, quae ex rei essentia necessario sequuntur, non vero in ea, quae varias per circumstantias ad illa accedere, praeceptorumque ob collisionem in illis mutari possunt, ideoque naturalia absoluta ad regendas societates sufficere pronunciant; vel naturalia positiuis, aut positiua naturalibus confundunt, praecepta iusti atque iniusti non ex veritate, sed ex fictione deducentes. De quibus satis dixi in Program. *de vera atque ficta Philosophia practica.* Sed et hic verum manebit, abusum non tollere vsum.

His praemissis satis intelliges, LECTOR BENEVOLE, eum esse laborum meorum scopum, vt iusti atque iniusti praecepta prius ea ratione, quam ante definiui, vniuersaliter explicem, et deinde illorum ope iura positiua ciuilia tam publica, quam priuata iura positiua feudalia, ecclesiastica, et quae reliqua sunt, quantum fieri potest, systematice exponam atque interpreter. Primus, quo obtineri possit, hoc in libello, absolutis Praecognoscendis, quorum Cap. I. *de diuerso hominum statu et in specie morali*, et Cap. II. *de iure naturae et gentium generatim spectato eiusque variis capitibus*, breuiter dicit, explicaui I. in PARTE GENERALI Theoriam tam iuris scientiae, quam Iuris prudentiae generatim consideratae, et quidem illius ratione dixi

CAP. I. *De actionibus hominum moralibus earumque moralitate.*

CAP.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAP. II. *De obligatione morali.*
CAP. III. *De lege, ſpeciatim naturali.*
Ratione vero iuris prudentiae.
CAP. IV. *De actionum moralium, ſeu moralitatis quantitate.*
CAP. V. *De imputatione morali.*

II. in PARTE SPECIALI

SECT. I. THEORIAM ETHICAE

CAP. I. *Officia hominum erga ſe ipſos.*
CAP. II. *Officia hominum erga Deum.*

SECT. II. IVRISPRVDENTIAM SIMPLICITER TALEM ſeu officia hominum erga ſe inuicem, quatenus extra ſocietatem conſiderantur, et ſpeciatim.

CAP. I. *Officia abſoluta, quae ſibi hac ratione praeſtare debent homines*, ideoque
TIT. I. *Ius humanitatis*
TIT. II. *Ius neceſſitatis.*
TIT. III. *Ius defenſionis atque belli.*

CAP. II. *Officia hypothetica, quae illo in ſtatu homines ſibi debent, atque ideo*
TIT. I. *Officia circa ſermonem.*
TIT. II. *Ius pactitium, et quod inde ſequitur, ius ad rem.*
TIT. III. *Ius in re et praeſertim ius dominiorum.*
TIT. IV. *Modos acquirendi iura in re, et praeſertim dominia, originarios*
TIT. V. *Modos acquirendi iura in re, et praeſertim dominia, deriuatiuos viuo priore domino.*
TIT. VI. *Modos acquirendi rerum dominia deriuatiuos ex diſpoſitione defuncti, et ab inteſtato.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

SECT. III. OECONOMIAM SPECIALEM, seu scientiam de iis, quae per societates simplices sunt iusta atque iniusta, et speciatim

CAP. I. *Varios modos acquirendi ius in personas, et quod inde sequitur ius sociale.*

CAP. II. *Societatem matrimonialem atque paternam.*

CAP. III. *Societatem herilem.*

SECT. IV. OECONOMIAM GENERALEM seu scientiam de iis, quae per societates compositas extra ciuitatem iusta atque iniusta, in qua pertractaui

CAP. I. *Ius familiae*

accedit meditatio philosophica de gradibus prohibitis.

CAP. II. *Successionem ab intestato tam hereditariam, quam familiarem.*

CAP. III. *Anarchiam.*

SECT. V. IVS PVBLICVM VNIVERSALE, in quo dixi

CAP. I. *De ciuitate atque iure publico ciuilique in genere.*

CAP. II. *De iure publico vniuersali generatim.*

TIT. I. *De maiestate eiusque iuribus.*

TIT. II. *De iure atque obligatione eorum, qui sunt in ciuitatis territorio non-imperantes.*

CAP. III, *De iure publico vniuersali speciatim.*

TIT. I. *De diuersis ciuitatum formis.*

TIT. II. *De acquisitione maiestatis, speciatim in monarchia.*

TIT. III. *De limitibus maiestatis speciatim in monarchia.*

SECT.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECT. VI. IVS CIVILE VNIVERSALE, in quo sermonem feci

CAP. I. *De iuris ciuilis vniuersalis natura.*
CAP. II. *De iure personali.*

TIT. I. *De iuris personalis natura et quae inde sequuntur.*
TIT. II. *De acquisitione iuris et obligationis personalis.*
MED. I. *De acquisitione iuris et obligationis personalis ex turbatione.*
MED. II. *De acquisitione iuris et obligationis personalis ex pacto ciuiliter valido.*
MED. III. *De acquisitione iuris et obligationis personalis ex statu, seu de iure personarum.*

CAP. III. *De iure reali.*
TIT. I. *De speciebus iuris realis.*
TIT. II. *De acquisitione iuris realis.*
CAP. IV. *De prudentia iuris ciuilis.*

SECT. VII. IVS ECCLESIASTICVM VNIVERSALE, in quo exposui

CAP. I. *Ecclesiae iurisque ecclesiastici naturam.*
CAP. II. *Ius ecclesiasticum vniuersale publicum.*
TIT. I. *Potestatem ecclesiasticam.*
TIT. II. *Ius principis circa sacra.*
CAP. III. *Ius ecclesiasticum vniuersale priuatum.*
TIT. I. *Ius personarum ecclesiasticarum.*
TIT. II. *Ius rerum in ecclesia.*
TIT. III. *Ius actionum in ecclesia.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Et tandem

SECT. VIII. IVS GENTIVM VNIVERSALE eo ordine, vt explanauerim

CAP. I. *Naturam iuris gentium vniuerſalis.*

CAP. II. *Ius gentium abſolutum.*

TIT. I. *Ius gentium abſolutum in ſtatu pacifico.*

TIT. II. *Ius belli inter gentes.*

TIT. III. *Ius gentium circa legatos.*

CAP. III. *Ius gentium hypotheticum.*

TIT. I. *Ius gentium circa foedera.*

TIT. II. *Ius gentium circa dominia.*

Qua ex capitum ſerie manifeſtum eſt, omnia iura hoc in libello vniuerſaliter eſſe pertractata, excepto iure feudali atque militari, quae primo quoque tempore, et deinde etiam iura poſitiua eo, quem ante indicaui, ordine explicata, a me, LECTOR BENEVOLE, exſpecta. Vale interim, omnia examina et bona tene. Iterum vale et conatibus meis fauere perge. Datum Ienae MDCCXLV. m. April.

PRAE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

PRAEFATIO
QVARTAE EDITIONIS.

Constitueram institutiones hasce iurisprudentiae vniuersalis, vt tertia vice editae erant, a quibusdam saltem mendis repurgatas, recudendas tradere, et quasdam modo notas passim interserere, ea indicantes, quae doctrinas iurisprudentiae philosophicae a me capitulatim dictas, magis euoluendi tanquam ansam Lectoribus dare possunt. Sed vicit apud me amicorum sententia, existimantium, vtile simul fore, vt quarta haec editio cum augmento aliquo, quod scientiam iuris feudalis philosophice pertractat, locupletior prodiret. Hoc igitur, quantum per alios labores licuit, praestiti, et elementa iuris feudalis vniuersalis eo, quo sequitur, ordine hisce institutionibus iurisprudentiae vniuersalis adposui. *Praecognoscenda* in naturam, existentiam atque vsum iuris feudalis vniuersalis inquirunt. *Sectio prima* theoriam iuris feudalis vniuersalis delineat, ideoque *capite primo* de feudi natura atque constitutione ge-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

neratim: *capite ſecundo* de poſſibilibus feudi ſpeciebus: *capite tertio* de natura feudi, quod ſignificat pactum: *capite quarto* de natura feudi, quod ſignificat dominium vtile: *capite quinto* de adquiſitione feudi: *capite ſexto* de amiſſione feudi philoſophice agitur. *Sectio ſecunda* rerum ex notionibus ea infert, quae per iurisdictionem feudalem fieri poſſunt. An operae pretium fecerim TIBI, *Lector philoſoph.* iudicandum relinquo. Vale, et ſtudiis meis fauere perge. Ienae die IX. Octobr.

MDCCLI.

PRAE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

PRAECOGNOSCENDORVM
IVRIS NATVRAE
ET GENTIVM.

CAPVT I.
DE DIVERSO HOMINVM STATV ET IN SPECIE MORALI.

§. 1.

Fundamenta Iuris Naturae et Gentium ſyſtematice nunc explicaturus, haud inepte forſan fecero, ſi, praemiſſis quibusdam de diuerſo hominum ſtatu, praeſertim morali, inde Iuris naturae et Gentium naturam deduxero; de natura enim ſcientiae cognitio plurimum ad ſolidam ipſius ſyſtematis intelligentiam viam ſternit, natura autem huius ſcientiae ex diuerſo hominum ſtatu morali eruenda eſt. Placet ergo ante definire, *quid ſit ſtatus? quid ſit ſtatus hominis? et quid ſit ſtatus hominum moralis?* Ratio inſtituti.

§. 2. *Rei cuiusdam ſtatum* dicimus collectionem determinationum, quae in eadem vt exiſten- Quid ſtatus rei.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſtentes ſumuntur. Obuii itaque ſubiecti ſtatum definiturus, determinationes in eodem exiſtentes vt explicet, neceſſe eſt.

Status diuiſio.

§. 3. Hinc variae ſtatus diuiſiones. Quatenus enim primo determinationes ſunt conſtantes vel mutabiles: eatenus ſtatus vel *conſtans*, vel *mutabilis* adpellatur (*a*). Quatenus obuii cuiusdam ſubiecti determinationes cum relatione ad alia, vel ſine ea relatione cognoſci poſſunt, atque ideo vel *externae* vel *internae* ſunt: eatenus ſtatus vel *externus* eſt, vel *internus*. Denique ſi determinationes, quae obuio ſubiecto inſunt, ad ea referri debent, quae eſſentiâ ipſius conſtituit, *ſtatus*, quem inde intelligimus, *eſſentialis* vocari ſolet: *accidentalis* vero, ſi ad ea referendae, quae ſalua ſubiecti eſſentia abeſſe poſſunt.

COR. Ex quibus definitionibus coll. §. 149. ſeqq. Ph. pr. colligimus, eſſentialem obuii cuiusdam ſubiecti ſtatum etiam eſſe conſtantem, accidentalem vero mutabilem eſſe.

SCH. (*a*) Non difficile inde erit concipere ſtatus mutabilis in ſe conſiderati atque ſtatus mutabilis ad ſubiectum, cuius eſt ſtatus, relati differentiam. Nam illo reſpectu mutabiles rerum determinationes in abſtracto, hoc vero in concreto conſiderantur.

Quid? homo?

§. 4. *Omnes hominum operationes, quas quotidiana docet experientia, ex anima rationali, corpore organico, eorumque arctiſſima vnione explicari poſſunt.* Plures ergo, quam duas homini affingere partes, rationi ſufficienti repugnat. Summa igitur cum ratione binarium, quae hominem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

minem constituunt, partium numerum confirmamus; constat nimirum ex anima rationali et corpore organico, quae in arctissima vnione considerata primos essentiae ipsius characteres exhibent.

§. 5. Variae corpori atque animae nostrae insunt determinationes tam internae quam externae, tam constantes quam mutabiles, tam essentiales quam accidentales. Ergo et corporis animaeque statum in *internum* et *externum*, in *constantem* et *mutabilem*, in *essentialem* atque *accidentalem* vt diuidamus, necesse est (§. 3.)

Quid status corporis et animae.

§. 6. Corporis organici et animae rationalis vnio (qualis haec vnio, Psychologia rationalis docet) hominem constituit, quatenus est creatura rationalis (§. 4.) Ex quo facile intelligas, quid sit *status hominis internus* atque *externus*, *constans* atque *mutabilis*, *essentialis* atque *accidentalis* (§. 5.). vide Sch. §. 3.

Quid status hominis.

§. 7. *Agimus* quod rationem existentiae sufficientem in nobismet ipsis habet. Eiusmodi ad actiones aut nos ipsos determinamus, aut a constitutione nostra determinamur. *Aliae* itaque *sunt actiones*, *quas in potestate nostra habemus*, *aliae*, *quae in eadem minime sitae sunt*. Si agimus, quod in potestate nostra habemus, *sponte agimus*. Si praeuia etiam consultatione sponte agimus, *libere agimus* (§. 111. Ps. emp.) Est itaque libertas spontaneitas magis determinata.

Quid in potestate nostra situm.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid determinatio atque ſtatus moralis et phyſicus.

§. 8. Determinationes, quae nobis inſunt, aut ea ex ratione inſunt, quia libere agere poſſumus, aut aliam quandam inexiſtentiae rationem habent. *Illae* dicuntur *morales*, hae vero *phyſicae* ſeu *non-morales*. Quare et illae *ſtatum moralem*, hae vero *phyſicum* ſeu *non-morale* conſtituunt (§. 2.).

Ille oritur ex iure.

§. 9. Fieri non poteſt, vt aliquid agamus, niſi facultate idem agendi inſtructi ſimus. Quare, cum experientia doceat, nos ſaepiſſime libere agere, conſequens eſt, vt etiam facultate libere ſeu, vt alii dicunt, pro arbitrio proprio agendi, inſtructi ſimus. Eiusmodi facultas, quatenus determinatam quandam actionem ſpectat, vocatur *ius (das Recht, die Befugniſs)*. *Statum* ergo *moralem* definire poſſumus collectionem iurium, quae in ſubiecto quodam, vt exiſtentia ſumuntur (§. 8.), ſeu, vt cum Doctoribus loquar, qualitatem (*a*), cuius intuitu vario inſtructi ſumus iure.

SCH. I. Data definitio deduci poteſt ex Leg. vlt. ff. de cap. minut. *In minutione enim capitis homo quaedam amiſit iura, quod ex triplici deminutione capitis maxima, media et minima intelligitur.* Vid. Ill. HEINECCII *Inſtit.* §. 76. *Minutio autem capitis erat permutatio ſtatus.* L. I. ff. *de cap. minut.*

SCH. II. Ius hic ſumitur pro qualitate perſonae. Ergo perſona ſenſu iuridico eſt homo certo quodam ſtatu conſideratus, inde regula Iuris: quidquid nullo ſtatu gaudet, non perſona, ſed res habetur. ff. *l. c.*

SCH. III. (*a*) *Qualitas Philoſophis eſt determinatio rei intrinſeca, quae verbis ſatis intelligi poteſt.* Conf. Tom. 1. obſ. I. N. et G. obſ. 2.

Status moralis differen-

§. 10. Facultatem cum Philoſophis dicimus, poſſibilitatem agendi reſpectiue ſumtam. Quare, cum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cum ſub alio reſpectu poſſibile eſſe poſſit, quod ſub alio impoſſibile, non iura ſolum noſtra in ſe diuerſa, ſed et in diuerſis ſubiectis diuerſa eſſe poſſunt (§. 9.). Quae cum ita ſint, conſequens eſt, vt diuerſos ſtatus morales ponere poſſimus. tiae fundamentum.

COR. Ex quo facile poteſt colligi, quid ſit ſtatus moralis conſtans atque mutabilis, internus atque externus, eſſentialis atque accidentalis (§. 3.).

§. 11. Naturae vocem ambiguam eſſe, iam alibi, quantum ſatis eſt, diximus (*Annot. ad Hiſt. Iur. Nat. Thomaſii p. 14. n. b.*) *a*). In Iuris Naturalis ſcientia ſignificat vel *rei eſſentiam* ſeu *notionem*, vel *vim, quatenus per rei, cui ineſt, eſſentiam modificabilis*, vel *ſtatum rei, ipſa natiuitate conſtitutum. Naturale* vocant Philoſophi, quod ex natura ſequitur, ſeu in natura rationem habet ſufficientem. Ergo et triplex hic eſt naturalis ſignificatio. Ex ambigua Terminorum ſignificatione concluſiones minime perſpicuas oriri, logica abunde docet. Hocce itaque incommodum quo vitare poſſimus, natura ſimpliciter poſita poſt haec eſſentiam, atque ideo naturale omne, quod ex eſſentia ſeu notione ſequitur, ſignificet. Natura et naturale quid.

COR. I. Si ex notione determinatae cuiusdam rei aliquid colligimus, notionem eius vel abſolute, vel quatenus per ea, quae eidem contingenter competunt, magis determinatur, conſideraiimus. Quae itaque rei naturaliter inſunt, in *naturalia abſoluta* atque *hypothetica* ſumma cum ratione diuidimus. Ex quo facile colligitur, naturalia rei abſoluta eidem neceſſario, hypothetica vero contingenter ſolummodo ineſſe. *Neceſſario* enim *ſubiecto ineſt*, quod ſalua eiusdem eſſen-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tia abeſſe nequit, *contingenter* vero, quod manente eiusdem eſſentia abeſſe poteſt.

COR. II. Ex quo facile intelligas, 1) quid ſit ſtatus rei naturalis, tam abſolutus, quam hypotheticus (§. 2.); 2) ſtatum rei naturalem abſolutum eſſe eſſentialem, hypotheticum vero accidentalem (§. 3.), atque ideo illum eſſe conſtantem, hunc vero mutabilem (Cor. §. cit.)

(*a*) Conf. Tom. I. obſ. I. N. et G. obſ. 1.

Quid natura hominis.

§. 12. Eſſentiam ſeu naturam corporis humani, animae atque hominis Metaphyſica ſatis explicatam exhibet. Perſpicuitatis tamen gratia velim, vt hic notes, 1) corporis humani eſſentiam conſiſtere in determinata partium ipſius ſtructura, qua earum vna motum alterius determinare poteſt (§. 8. Mech.); 2) animae eſſentiam conſiſtere in vi, qua ſponte agere atque percipere poteſt (§. 9. Pſ. rat.). 3) Hominis tandem eſſentiam explicaturus corporis animaeque vnionem vt determinet, neceſſe eſſe (§. 6.)

COR. Abunde inde patet, quid ſit ſtatus corporis humani, animae atque hominis naturalis tam abſolutus, quam hypotheticus (§. 11. Cor. 2.).

Homines natura eadem iura.

§. 13. Iura, quae homines habent, vel ex eorum eſſentia ſeu natura ſequuntur, vel minus. Ergo et ſunt vel naturalia vel praeternaturalia (§. 11.) Et illa iterum vel abſoluta vel hypothetica (Cor. 1. §. cit.). Poſita eadem ratione ſufficiente idem etiam inde ſequitur. Quare, cum homines eandem habeant eſſentiam ſeu naturam (§. 12.), quatenus abſolute ſpectantur homines, iisdem etiam iuribus naturalibus abſolutis, et quatenus eadem ſub hypotheſi conſiderantur, iisdem etiam iuribus naturalibus hypotheticis inſtructi ſunt.

§. 14.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 14. Iura, quibus homo instructus est, statum eius moralem constituunt (§. 9.). Satis itaque ex dictis intelligimus, *quid sit status hominum moralis naturalis*, tam *absolutus*, (qui etiam *status moralis mere naturalis* vocatur) quam *hypotheticus: omnesque homines absolute consideratos in eodem statu morali naturali absoluto, et quatenus eadem sub hypothesi considerantur, in eodem etiam statu morali naturali hypothetico esse* (§. 13.). Hinc statum moralem naturalem absolutum *statum aequalitatis* seu cum HOBBESIO (*a*) *statum libertatis naturalis* dixerunt.

Ergo et eundem statum moralem naturalem habent.

COR. I. Sequitur inde, vt statum hominis moralem naturalem atque absolutum explicaturus facultates pro arbitrio proprio agendi, quibus vi essentiae absolute consideratae instructus, et statum hominis moralem naturalem atque hypotheticum euoluturus eiusmodi facultates, quibus vi essentiae hypothetice consideratae instructus est, determinare debeat (§. 9. et 11. Cor. 1.).

COR. II. Praeterea inde intelligitur, statum hominis moralem, naturalem atque absolutum esse constantem, hypotheticum vero mutabilem (§. 11. Cor. 2.).

COR. III. Porro inde colligimus, statum inaequalitatis esse hypotheticum.

(*a*) de Ciu. *c. 3. seqq.* conf. I. L. 32. *d. R. I.*

§. 15. Homines in statu mere naturali seu in statu naturali absoluto viuentes vel in se vel in relatione ad alios considerari possunt. Priori respectu status ille naturalis *status solitudinis*, posteriori vero *status socialis absolutus* a Doctoribus I. N. et G. vocatur. Quicquid igitur de statu naturali absoluto §. 11. seqq. explicaui, de statu etiam solitudinis et sociali absoluto valere debet.

Diuisio status mere naturalis.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Status hypotheticus.

§. 16. Homines per facta tam noua iura acquirere quam iura amittere posse, experientia satis confirmat. Statum itaque moralem hypotheticum, quem ante definiui, iuraque, quibus constituitur, hypothetica possibilia esse, eadem ex experientia satis colligi potest.

Eius diuisionis fundamentum.

§. 17. Iura illa hypothetica saepissime eo tendunt, vt certus quidam obtineatur finis. Coniunctio plurium ad obtinendum certum finem audit *societas*. Ergo et statum hominum moralem hypotheticum in *socialem* et *non-socialem* diuidere licebit.

COR. Sequitur inde, vt diuersos hominum status hypotheticos sociales determinaturus diuersos fines, ad quos obtinendos homines se coniunxerunt, explicare debeat.

Quid societas connubialis.

§. 18. Si societatis finis est procreatio sobolis, societas appellatur *connubialis*, et *iura* inde enata sunt *connubialia*.

vid. §. 1. Inst. *de Patr. pot.* et GROTIVM *de I. B. et P. Lib. II. c. V.* §. 8.

Quid societas paterna.

§. 19. Finis, cuius character est sobolis educatio, *societatis paternae* notionem exhibet; et iura, quae ex societate oriuntur, sunt *paterna* seu *patriam potestatem* constituunt.

vid. ff. *L. 4. d. R. I.*

Quid societas herilis.

§. 20. Homines, quatenus sine relatione ad alios considerantur, non omnia posse acquirere, quae sibi vtilitatem inferunt, quotidiana confir-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

firmat experientia. Inde primo oritur societas, vbi quis alteri operas praeſtat, quae *ſocietas dominica* ſeu *herilis* vocatur. Hac in ſocietate ille, qui alteri praeſtat operas, *ſeruus*, et cui praeſtantur, *dominus* dicitur. Iura, quae hac ex ſocietate oriuntur, partim ſunt domini, partim vero ſerui.

Quid ſocietates minores et maiores.

§. 21. Fuimus hucusque in eo, vt *ſocietates ſimplices*, connubialem ſcilicet, paternam et herilem exponeremus. Nunc *ſocietates compoſitas*, quae ex ſocietatum hucusque explicatarum coniunctione oriuntur, determinabo.

Quid ſocietas domeſtica.

§. 22. Societas ex duabus vel tribus ſocietatibus ſimplicibus compoſita dicitur *ſocietas domeſtica*, ab aliis etiam *familia (a)*. Ergo in ſocietate domeſtica poſſunt eſſe coniuges, parentes, domini, dominaeue, filii, filiaeue et ſerui. (§. 18. 19. 20. 21.) Poteſt tamen ſine ſeruo, poteſt etiam ſine liberis eſſe (§. 21.) *(b)*. Coniuges, parentes, domini dominaeue dicuntur hac in ſocietate *capita familiae* ſeu *patres matresue familias*; ſerui autem et liberi *Domeſticorum* nomine indigitari poſſunt, ex quibus liberi *filii-filiaeue familias* vocantur. Iura, quae ex hac ſocietate originem ducunt, ſunt *domeſtica*, quae etiam a quibusdam *familiaria* vocantur.

(a) vid. HERT. *Elem. p. 1. Sect. 1. §. 11.* vbi familiam cum ciuitate comparat.

(b) conf. HVBER. *d. Iur. Ciu. Lib. II. Sect. 1. cap. 11. n. 14. ſqq.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid pagi et vici.

§. 23. Securitatis ſtudium plures familias, quarum ſingulae res ſuas ſeparatim habuerunt, ita vt nulla earum in alteram imperium habuerit, coniunxit. Vnde *pagi* et *vici* orti ſunt, quos data pro definitione contra HVBERVM (*a*) infra defendam. *Iura*, quae hac ex ſocietate concipiuntur, breuitatis gratia poſt haec *familiaria reſtricta* vocabo.

(*a*) d. *Iur. Ciuit. L. 2. Sect. 3. cap. 5. n. 5.*

Quid ciuitas.

§. 24. Vt ſocietates, quarum mentionem feci (§. 23.), commodo, cuius cauſa conſtitutae erant, plenius fruerentur, tum voluntates, tum vires in vnam transtulerunt perſonam vel phyſicam vel moralem. Inde *ſocietates ciuiles ſeu ciuitates* ortum habent, et *iura*, hoc ex facto colligenda, dicuntur *ciuilia*. Ergo Ill. BOEHMER. *vir magni nominis* (*a*) *ciuitatem* ſc. *humanam* ita definit: *quod ſit coetus plurium hominum ſub imperio pactis vel expreſſis, vel tacitis vnitus, tutioris et tranquillioris vitae gratia.*

SCH. Plures homines vnam perſonam moralem poſſe conſtituere, ita euinco: Perſona moralis eſt homo, quatenus certum habet ſtatum moralem. Status moralis iuribus conſtituitur. Plures itaque homines, quibus ad commune aliquid obtinendum conceſſa ſunt iura, in vno eodemque ſtatu morali viuunt, atque ideo vnam perſonam moralem conſtituunt. Ex quo manifeſtum eſt, a perſonalitate, vt ita dicam, phyſica ad perſonalitatem moralem non valere conſequentiam.

(*a*) *in Iure publico vniverſali Lib. I. cap. 3. §. 1.* conf. GVNDLING. *in I. N. et G. cap. XXIII. §. 16. ſeqq.* BEYER. *cap. XXIX. §. 3. ſeq.*

In qua duplex homicaturus ſtatum Imperantis ſeu eius, in cuius arbitrium

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

bitrium reliquorum voluntates resolutae, a statu obtemperantium seu subditorum, id est, eorum, qui in imperantis arbitrium suas voluntates resoluerunt, distinguere debet (§. 24. et 10.). Quatenus in ciuitate constituenda ad illum referuntur, statum ciuilem vocant *publicum*, alias vero *priuatum*. Ergo et hos in ciuitate distinguere debemus status.

num status moralis distingui debet.

§. 26. Religionem tandem magna emolumenta ad conseruandam ciuitatis securitatem conferre, infra demonstrabo. Necessarium igitur est, vt in ciuitate societates deprehendantur, quarum membra in Dei cultum consentiunt (§. 24.), eiusmodi societas adpellari etiam potest *ecclesia*, quae *iura* inde dicta *ecclesiastica* porrigit. Quae alia sunt ratione imperantis in ciuitate, alia vero ratione obtemperantium.

Quid ecclesia.

§. 27. Statum moralem quando naturalem, quando vero praeternaturalem, qui etiam *adventitius* vocatur, iam supra explicauimus (§. 13. seq.). Quare, si diuersorum statuum moralium notiones hactenus explicatas eos per conceptus magis velis determinare, facile intelliges, qua sub determinatione societas connubialis (§. 18.), paterna (§. 19.), herilis (§. 20.), domestica (§. 22.), pagana et vicina (§. 23.), ciuilis (§. 24.) et ecclesiastica (§. 26.) *societates naturales*, et inde enati status morales atque iura, *status naturales* et *iura naturalia*; et qua sub determinatione *societates aduentitiae status aduentitii*, *iuraque aduentitia* dici merentur.

Status hactenus explicati, quando naturales, quando praeternaturales, indicatur.

SCH. GROTIVS L. I. de I. B. et P. c. III. §. III. *cum multis*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

multis ſtatum naturalem ſocialitati opponit, et alii ſtatum naturalem opponunt ciuili. Sed diuiſionem, quam docet methodus naturalis, quoad maiorem partem cum CHRIST. THOMASIO *in Inſtit. Iurispr. Diu.* C. 2. L. 1. *ſequutus ſum, haec enim mea eſt ſententia, vt diſſidia in I. N. et G. mota huius diuiſionis ope euitari poſſint.*

Quomodo hic ſ cietates, ſtatus et iura denominata, pertractanda.

§. 28. Philoſophicam polliceor orationem. Ergo hoc in ſyſtemate non niſi naturalia ſocietatum, ſtatuum et iurium denominatorum explicaturus (§. 27.), aduentitia aliis commendabo temporibus. Ante autem, quam ipſum aggredior ſyſtema, I. N. et G. naturam variasque huius ſcientiae partes capite proxime ſequenti breuiſſimis vt explanem, neceſſe erit.

CAPVT II.

DE IVRE NATVRAE ET GENTIVM GENERATIM SPECTATO EIVSQVE VARIIS CAPITIBVS.

§. 29.

Ratio inſtituti.

Omnia, quae de iure Naturae et Gentium generatim ſpectato conſiderari poſſunt, hic perſequi ob inſtituti rationem non poſſumus, ideam modo huius ſcientiae, cuius veritatem ipſo in ſyſtemate euincam, hic exponere, erit conſultum.

Quid Jurisprudentia.

§. 30. Scientiam de legibus earumque applicatione ad facta (ſc. moralia, quae a noſtra libertate dependent (§. 8.)), ſecundum loquendi vſum *iurisprudentiam* vocamus. Qua ex ratione etiam a ICtis (*a*) ars aequi et boni nominata

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nata eſt. Duo igitur in iurisprudentia ponenda ſunt capita, quorum primum ſcientiam de legibus, quae eſt *iurisſcientia* ſeu *iurisperitia*, et alterum ſcientiam de applicatione legis ad facta, quae eſt *iurisprudentia ſtricte ſic dicta*, ſeu vt GVNDLINGIVS *(b)* loquitur, *iurisprudentia iudicialis*, exhibet. Iurisprudentiam itaque explicaturus duo haec capita vt ſeiungat, ſeiunctaque vt interpretando explanet, neceſſe erit.

(a) *L. 1. p. ff. tit. de I. et I.*
(b) *I. N. et G. c. XXXVI. §. 54.*

§. 31. Eiusmodi de rerum determinationibus *ſcientia*, quae earum ex notionibus colligitur, vocatur *philoſophica*. Philoſophicam ergo ſcientiam de legibus earumque adplicatione ad facta, *Iurisprudentiam philoſophicam (a)* adpellare poſſumus, quae ea eſt, quam vulgo *naturalem* ſeu *Ius naturale* dicunt. vid. §. 11. (*b*). Quid Iurisprudentia naturalis.

COR. I. Philoſophice ergo Iurisprudentiam pertractaturus *primo* rerum notiones euoluere, *deinde* quid iuſti atque honeſti colligere, et *tandem*, quomodo, quae inde ſequuntur, ad facta adplicanda, rerum ex notionibus infe re debet (§. 11.)

COR. II. Porro ex eadem definitione manifeſtum eſt 1) *Iurisprudentiam naturalem eſſe vniuerſalem*, quae enim ex rei cuiusdam notione ſequuntur, de omnibus eiusdem ſpeciebus valere debent. 2) *Ius naturale in abſolutum ſeu neceſſarium et hypotheticum ſeu contingens diuidi poſſe* (§. 11. Cor. 1.)

SCH. (*a*) *Sumo terminum in illo ambitu, quo illo vſus fuit* BENEDICT. WINCLER. Lib. II. *Principiorum iuris* c. 9.
(*b*) Conf. Tom. I. obſ. I. N. et G. obſ. 3. et 4.

§. 32. Quoniam a genere ad ſpeciem ſemper valet Methodus tractandi iu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

risprudentiam naturalem.

ualet concluſio, quicquid de iurisprudentia generatim (§. 30.) explicatum, de iurisprudentia etiam naturali ſeu vniuerſali valere debet. Vſum huius diuiſionis eſſe maximum, ſyſtema infra docebit.

Fundamentum de patribus iurisprudentiae vniuerſalis.

§. 33. Nec difficile iam erit, concipere diuerſas iurisprudentiae vniuerſalis partes. Leges enim determinare iura, quibus quis inſtructus eſſe poſſit, non quotidiana ſolum experientia docet, ſed et ſyſtema deinde ſatis confirmabit. Quare, cum diuerſa iura diuerſos ſtatus morales conſtituant (§. 9.), tot Iurisprudentiae vniuerſalis ponere poſſumus partes, quot ſtatus morales naturales ponendi (§.31.).

Quid theoria ethicae.

§. 34. Iurisprudentia naturalis, quatenus ſolitudinis reſpicit ſtatum (§.15.), exhibet *theoriam ethicae;* ethica enim omnium conſenſu media virtutum tradit.

Quid iurisprudentia ſimpliciter talis et ſocialis.

§. 35. Naturalis iurisprudentia, quae ſtatui ſociali abſoluto (§. 15.) officia praeſcribit, *ſimpliciter iurisprudentia* vocatur. Quatenus vero ſtatum ſocialem hypotheticum (§. 16.) deſcribit, eſt *iurisprudentia ſocialis.*

Iurisprudentia oeconomica ſpecialis.

§. 36. Iurisprudentia ſocialis, quatenus minoribus ſocietatibus (§. 21.) officia inculcat, dicitur *iurisprudentia oeconomica ſpecialis.*

Quid iurisprudentia

§. 37. Si maiores conſideramus ſocietates, animo nobis obuerſantur ſocietas domeſtica (§. 22.),

pagi

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

pagi et vici (§. 23.), ciuitas (§. 24.), et eccleſia (§. 25.). Ergo et variae Iurisprudentiae vniuerſalis oriuntur partes, ſi ad haſce etiam adplicetur ſocietates, perque earum notiones magis determinetur (§. 33.). Quatenus enim iurisprudentia illa ſocialis per ſocietatum domeſticarum, pagorum atque vicorum notiones magis determinatur, oritur *iurisprudentia oeconomica generalis*. oeconomica generalis

§. 38. Iurisprudentia vniuerſalis per notionem ciuitatis magis determinata *Ius ciuile vniuerſale* vocatur. Quum vero in ciuitate ſtatum publicum a priuato diſtinguere debeamus, atque ita iurisprudentia vniuerſalis tam per ſtatus publici quam per ſtatus priuati notionem magis determinari poſſit, *Ius ciuile vniuerſale* in *publicum* atque *priuatum* diuidere licet. Illud ſimpliciter *ius publicum* et hoc *ius ciuile*, a Doctoribus vocatur. Quid ius ciuile vniuerſale tam publicum quam priuatum.

§. 39. Hactenus ex dictis manifeſtum eſt, terminum iuris eſſe ambiguum (*a*). Ne vero ex ambiguae ſententiae inde oriantur, varias huius termini ſignificationes exponere, neceſſe erit. Significat vero ſecundum receptum loquendi vſum ius primo *deciſiuam iudicis ſententiam* (*b*); ſecundo, *locum, in quo iuridiciariae cauſae tractantur* (*c*); tertio *neceſſitudinem vel coniunctionem ſanguinis* (*d*); quarto *omne id quod iuſtum eſt* (*e*); quinto *moralem perſonae qualitatem* (*f*); ſexto *legem* (*g*); ſeptimo *iurisſcientiam* ſeu *iurisprudentiam* (*h*). Quarta, quinta, ſexta et ſeptima ſignificatione in ſyſtemate terminum Varia vocis iuris ſignificatio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

num quidem accipiamus, ita tamen determinate, ne ambiguae inde euadere possint conclusiones.

(a) *L. pen. et vlt. ff. de Iust. et Iur.* vbi ICti terminum iuris vario significatu accipi testantur.
(b) *L. pen. ff. tit. cit.*
(c) *L. 9. §. 7. ff de interrogat. action. C. de in ius vocando. L. pen. ff. de Iust. et Iur.*
(d) *L. fin. de Iust. et Iur.*
(e) GROT. *de I. B. et P. Lib. I. cap. I. §. 3. seqq.*
(f) *vid. supra* § 9. et GROT. *l. c.*
(g) GROT. *l. c.*
(h) *L 1 ff. de Iust. et Iur.* qua ius Vlpiano describitur ars boni et aequi. vid. pluribus IOH. de DICASTILLO *de Iust. et Iur. tract. 1. L. 2.*

Quid ius ecclesiasticum vniuersale tam publicum quam priuatum.

§. 40. Iurisprudentiam vniuersalem per ecclesiae notionem magis determinatam *ius ecclesiasticum seu canonicum vniuersale* vocabo. Iura ecclesiastica alia sunt ratione imperantis, qui in ciuitate est, alia vero ratione obtemperantium. (§. 26.) Priori respectu ius illud *iuris ecclesiastici publici vniuersalis*, posteriori vero *iuris ecclesiastici priuati vniuersalis* venit nomine.

Conf. Tom. I. obs. I. N. et G. obs. 5.

Quid gentes et ius gentium vniuersale,

§. 41. Ciuitates, quarum vna ab altera non dependet, a Doctoribus I. N. et G. *Gentes* vocantur. Ergo et *Iuris gentium vniuersalis* naturam inde concipere possumus, est nimirum iurisprudentia vniuersalis per notiones gentium magis determinata.

SCH. B. quidem HEINECCIO §. 21. Elem. Iur. Nat. et Gent. Ius Gentium idem est, ac ius sociale, sed Iure sociali explicato manifestum erit, id quod inter Gentes iustum atque iniustum, ex societatum constitutionibus minime posse inferri.

Conf. Tom. I. obs. I. N. et G. obs. 6.

§. 42.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 42. Iam intelligimus, cur vniuerſalis iuris-prudentia (§. 31.) vocata ſit *ius naturae et gentium.* Iurisprudentia vniuerſalis dicitur Ius N. et G.

§. 43. Inſcribitur haec tractatio: *Introductio in iurisprudentiam vniuerſalem.* Habemus ergo ex iam dictis, cur duas id inſtitutum ſiſtat partes. Quae in hoc ſyſtemate pertractanda.

PARS GENERALIS exponit I. N. et G. generalia.

PARS SPECIALIS

Sect. I. *Theoriam ethicae exhibet.*
Sect. II. *Iurisprudentiam ſimpliciter talem explicat.*
Sect. III. *In oeconomiam ſpecialem inquirit.*
Sect. IV. *Oeconomiam generalem examinat.*
Sect. V. *Ius publicum vniuerſale explanat.*
Sect. VI. *Ius ciuile vniuerſale porrigit.*
Sect. VII. *Ius eccleſiaſticum vniuerſale indicat.*
Sect. VIII. *Ius gentium vniuerſale ſiſtit.*

Conf. *obſ. V. Tom. I. obſ. I. N. et G.*

§. 44. Placuit Philoſophis, Ius Naturale *in ius cogens* et *humanum* diuidere. In rationem huius diuiſionis breuiſſimis hic inquirere, neceſſarium eſſe iudico. Leges alias ita comparatas eſſe, vt alter alterum ad earum cuſtodiam cogere poſſit, alias vero minus, in ipſo ſyſtemate demonſtrabo. vid. B. KOEHLERI *I. N. Exercit. §. 2. ſeq. Proluſ.* Illae *ſunt cogentes*, hae vero *humanae.* Ergo et de illis ſcientia *ius cogens*, de his vero *ius humanum* vocare licebit. Explicatio diuiſionis in ius cogens et humanum.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quamuis vero maxime inter se haec iura differant: nullum tamen dubium est, quin ius naturae humanum incredibilem vtilitatem inferat iis, qui iuri naturali cogenti excolendo animum adpellunt, quum pleraque huius praecepta ex illius dogmatibus inferri horumque ope determinari debeant, qua ex ratione tam illud quam hocce deinde explicaturi sumus.

SCH. Permulti etiam de iure Gentium humano dicunt, sed nescio, quod ius Gentium humanum a iure naturae humano diuersum sibi fingunt.

Quod distinguitur a philosophia morali, politica et oeconomia.

§. 45. Hactenus indicatas scientias hoc in systemate ita petractabo, vt prudentiae regulas, quae viam ad obseruanda praecepta in Iurisprudentia uniuersali praescripta docent, hic omittam, vtpote in *Philosophia morali*, *politica stricte sic dicta*, et *oeconomia morali* vberius explicandas.

Vsus huius scientiae in Theologia.

§. 46. Finiamus aliquando sermonem praeliminarem, et pauca, quae de vtilitate huius scientiae dicenda superfunt, pressius persequamur. Ratio et reuelatio Deum communem agnoscunt fontem, fieri igitur non potest, vt leges naturales iis repugnent, quas sacra scriptura exhibet. Sed contradictio, quae inter has leges apparet, sine systematica huius scientiae cognitione remoueri nequit. Reflectas *ad doctrinam de iure principis circa sacra*, de matrimonio, homicidio, de gradibus prohibitis etc. Non minori vi hoc meum principium corroborat HORTLEDER in historia, quam *(a)* de foedere Schmalckaldico Sec. XVI. inito exposuit.

(*a*) *Tom. II. Lib. I. de fat. et Indict. bell. Germ.*

§. 47.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

In iure publico particulari.

§. 47. Ius publicum particulare, quod ex ciuitatum particularibus hiſtoriis, pactis atque ſitu pendet, continet determinationes ſpecificas vniuerſalium. Determinationes ſpecificae intelligi nequeunt, niſi id, quod determinatur, concipiamus, ergo in addiſcendo iure publico particulari initium ab vniuerſali faciendum eſt. Veritatem a poſteriori euictam OBRECHT. (a) exhibebit.

(a) *Diſſert. de Abdicatione Caroli V.*

In diſcernendis litibus principum.

§. 48. Excipit hoc argumentum aliud quoddam non minoris, me arbitro, roboris. Principes in libertatis viuunt ſtatu. Ergo principum lites non ex iure Iuſtinianeo, ſed ex iure, quod principes commune habent, diſcernendae ſunt. Quis autem neſcit, ius illud ius naturae et gentium eſſe?

Vid. THOMASII *Iurisprudentiam iudicialem.*

In iure ciuili particulari.

§. 49. In Iurisprudentia ciuili particulari legislator praecepta iuris vniuerſalis repetit, inculcat, ad ſingularem ciuium ſuorum conditionem accommodat, et determinat ea ex ſtatu reipublicae, quae in principiis iuris vniuerſalis indeterminata relinquuntur. Quis igitur eſt, qui leges iuris ciuilis particularis interpretari, earum iuſtitiam demonſtrare, et ad facta legitime applicare poteſt, qui iuris vniuerſalis fundamenta ignorat? Nemo mihi vitio vertet, ſi ignorantiam iuris vniuerſalis cauſam et ortum *rabularum* atque *leiuleiorum* dicam. Hac et-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iam ex ratione Imperator, *ius ciuile collectum esse ex rationibus naturalibus, gentium atque ciuilibus*, docet (*a*). Et quid aliud spectat haec communis iurisprudentiae definitio, *quod nimirum sit diuinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia?* Est enim *notitia rerum diuinarum atque humanarum* communis Stoicorum de Philosophia definitio, ex quorum praeceptis ius ciuile, quoad maximam partem, collectum est (*b*).

SCH. Dicatur in Praelectionibus de opinione, in qua est STRYK. in Praef. ad V. M. ius nimirum naturae esse subsidiarium.

(a) §. *vlt. Inst. de Iust. et Iur.*

(*b*) Vid. GVILIELMI GROTII tract. *de vitii ICtorum in ff. extantium, vbi Vlpianum, qui auctor huius definitionis, Stoicum esse demonstrauit*, conf. IOH. EISENHARTII *harmoniam Institutionum Iuris Naturalis et civilis.*

In iure canonico particulari,

§. 50. Non est, vt de iure canonico particulari quod ex certarum ecclesiarum historia, pactis atque situ pendet, et de iure gentium voluntario pactis atque moribus Gentium constituto multa dicam. Quia commoda, quae ius ecclesiasticum vniuersale, atque ius Gentium vniuersale in explicandis praeceptis particularibus praestat, eodem ex fonte facile deriuari possunt. Nihil enim verius, nihil manifestius, quam particularia sine vniuersalibus intelligi non posse. (*a*).

(*a*) Conf. *obs. VII. VIII. et IX. Tom. I. obs. I. N. et G.*

Finis Praecognoscendorum.

IN-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INTRODVCTIONIS

AD

IVS NATURAE

ET

GENTIVM

PARS GENERALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INTRODUCTIONS

AD

JUSTINIANUM

ET

CODICEM

PARS GENERALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INTRODVCTIONIS
AD
IVS NATVRAE ET GENTIVM
PARS GENERALIS.

CAPVT I.
DE ACTIONIBVS HOMINVM MORALIBVS EARVMQVE MORALITATE.

§. 1.

Homini competit animalitas et rationalitas.

Homo eſt animal rationale. Quae igitur homini competunt, partim ex animalitate, partim ex rationalitate concipiuntur. Quumque rationalitas ſit hominis differentia ſpecifica (§. 35. Pr. Log.), conſequens eſt, vt prima naturae homini propria conſtituant, quae ex rationalitatis conceptu deriuantur (§. 145. Log. §. 12. Pr.).

Ex animalitate corpus organicum et anima concipiuntur, et quae corpori competunt.

§. 2. Hominis, qua animalis, duas eſſe partes eſſentiales, Metaphyſica ſatis confirmat, corpus nimirum organicum atque animam. Nec minus eadem docemur, corpus organicum varias producere poſſe actiones, quae partim ſecundum leges mechanicas: partim ſecundum leges pyrobolicas: partim ſecundum leges hydraulicas modificantur. *Quae igitur corporis organici mutationes hiſce ex legibus concipi poſſunt, inter naturales ipſius operationes recte referuntur.*

Quid facultas cognoſcitiua atque appetitiua ſit.

§. 3. Animae qua tali *facultas cognoſcitiua atque appetitiua ineſt. Facultate cognoſcitiua* ani-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gnoſcitiua inferior.

ma ſibi obiecta tam formaliter quam materialiter ſecundum corpus organicum, repraeſentat, et dicitur, quatenus animae, qua tali, competit, *inferior*, (quoniam ſolummodo vt ſenſibilia eadem ſibi repraeſentare poteſt obiecta.) (§. 71. ſeq. Pr. Log.)

Quid ſenſatio, imaginatio et facultas fingendi.

§. 4. *Quae ſibi vt ſenſibilia mens repraeſentat, vel corpori praeſentia ſunt, vel abſentia.* Si prius, facultas cognoſcitiua inferior dicitur *ſenſatio:* ſi poſterius, vel ſenſu eadem olim percepit vel non, priori reſpectu eſt *phantaſia ſeu imaginatio*, poſteriori vero *facultas fingendi.*

Explicatio legis ſenſationis.

§. 5. Lex ſenſationis eſt propoſitio: *ſi obiecta externa organo ſenſorio mutationem inducunt* (quae mutatio a Philoſophis *ſpecies impreſſa* vocatur (vide §. 31. Pſ. emp.), *in mente eidem coexiſtit idea ſenſualis, rationem cur inſit, et cur talis ſit, in mutatione illa agnoſcens* (§. 33. Pſ. emp.)

Idearum ſenſualium neceſſitas.

§. 6. Poſita cauſſa, etiam id ponere debemus, cuius eſt cauſa, *poſita igitur mutatione ab obiectis externis organis inducta, in anima etiam noſtra idea ſenſualis neceſſario exiſtere debet.*

COR. I. Ex quo colligimus, in poteſtate noſtra non eſſe ideas ſenſuales, ſi mutationes illae organis ſunt inductae.

COR. II. Quoniam autem idea ſenſualis tantummodo data ſub hypotheſi neceſſaria eſt, *ſi mutatio determinata vel quoad eſſe, vel quoad talem eſſe in poteſtate noſtra poſita ſit, in eadem etiam erit idea ſenſualis vel quoad eſſe vel quoad talem eſſe.*

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Dicta, quo accuratius intelligi possint, notandum est, *nullum in potestate nostra positum esse effectum, nisi quatenus caussa, a qua dependet, in eadem sita sit.* Nam effectus existentia poni debet, posita caussae ipsius existentia. Hac vero cessante, vt illa etiam cessaret, necesse est. (vide §. 16. Cor. Ps. emp.)

§. 7. Principium: *si duo obiecta a simul vel per se vel per similitudinem quandam percepimus et deinde eorum vnum iterum cogitamus, haecce cogitatio etiam cogitationem alterius, vel totam vel quoad partes reproducit.* Quoad primum legis imaginationis, et quoad alterum legis fictionis accepit nomen. Imaginationis et fictionis legis explicatio.

§. 8. *Posita igitur rei perceptione, quae cum alia olim percepta, ponitur etiam perceptio rei alterius vel tota vel quoad partem* (vide §. 39. seqq. Ps. emp.). Necessitas phantasmatum et fictionum.

COR. I. Imaginationes ergo vt et fictiones, qua tales, data sub hypothesi in nostra potestate minime posita sunt (§. 6. Sch.)

COR. II. Somnia sunt phantasmata, id est, ideae ab imaginatione et facultate fingendi productae (§. 28. Cor. 2. Ps. emp.), somnia igitur, qua talia, in potestate nostra minime sita sunt (Cor. 1.), quo vero respectu dici possit, vt in eadem sint posita, ex Sch. §. 6. facile intelligitur. Vide THOMASII Diss. de iure circa somnum.

COR. III. Saepissime ideas reproductas recognoscimus. Et hoc respectu animae tribuitur *memoria.* Recognitio idearum ex lege associationis idearum explicatur (§. 11. seq. Ps. emp.). Ergo et recognitio idearum atque ideo vsus memoriae non semper est in potestate nostra (Cor. 2.)

§. 9. Ex quibus consequitur, ut sensationes ima- Quae ideae menti naturales.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

imaginationes atque fictiones animae, qua naturales insint (§. 11. Pr.), quarum inexistentia ex lege sensationis (§. 5.) imaginationis (§. 7.) atque fictionis (§. cit.) explicari potest.

Harmonia perceptionum mentis cum mutationibus in corpore.

§. 10. Perceptiones mentis, quas hucusque explicauimus, vltimam rationem in sensatione habent (§. 7.) ideae autem sensuales ex mutationibus, quas obiecta externa organis sensoriis inducunt, oriuntur (§. 5.). Quare, cum *plura in harmonia sint*, quatenus ex vnius mutationibus alterius mutationes intelligi explicarique possunt, sequitur, vt inter perceptiones mentis hucusque explicatas et mutationes corpori organico inductas arctissima sit harmonia, quae facit, vt corpus et anima vnum suppositum, quod dicitur animal, constituant.

Quae mutationes homini, quatenus est animal, naturales.

§. 11. In homine igitur, quatenus est animal, naturales sunt mutationes, quae ex legibus mechanicis, pyrobolicis, hydraulicis, sensationis, imaginationis, et fictionis, quatenus harmonice modificantur, concipi, curque in eodem existant, explicari possunt (. 10. 9. 2. coll. §. 11. Pr.).

Mutationes illae varios hominum definiunt status.

§. 12. Omnis mutatio dat determinationem quandam, determinationes, quae in ente quodam vt existentes sumuntur, statum ipsius definiunt (§. 3. Pr.), status igitur hominis, quatenus est animal, variis ex principiis determinari potest (§. 11.)

§. 13.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 13. *Varia conſentiunt*, ſi eorum coniunctio ex communi quodam fundamento explicari poteſt. Si vero ex oppoſitis fundamentis explicari debet, *diſſentiunt*. Quatenus varia conſentiunt, eo etiam reſpectu *perfectum*, quatenus vero diſſentiunt, eo etiam reſpectu *imperfectum* conſtituunt. Eſt ideo *perfectio* generatim variorum conſenſus, *imperfectio* vero variorum diſſenſus. Quid perfectio et imperfectio.

COR. I. Poſita itaque variorum coniunctione, aut perfectio aut imperfectio poni debet (*a*).

COR II. Et quoniam determinationes, quae enti inſunt, tam in abſtracto, quam quatenus eidem inſunt, conſiderari poſſunt, fieri etiam poteſt, vt determinationes entis in abſtracto ſpectatae conſentiant, licet non conſentiant cum eſſentia entis, in quo exiſtunt. Quare, cum eiusmodi determinationes ſtatum conſtituant (§. 3. Pr.), ſequitur, vt ſtatus in abſtracto conſideratus perfectus eſſe poſſit, licet non ſit perfectus, quatenus ſit ſtatus determinati cuiusdam entis.

COR. III. Omne ens eſt tale per ſuam eſſentiam (§. 15. Ph. pr.) Neceſſe ergo eſt, vt determinationes, quae enti inſunt, cum eſſentia ipſius conſentiant, ſi eiusmodi ens ſit perfectum, ſeu ſi ſtatus ſit perfectus, quatenus vt ſtatus determinati cuiusdam entis conſideratur. Ex quo patet, *a perfectione ſtatus in abſtracto conſiderati ad perfectionem entis, cuius ſit ſtatus, non valere conſequentiam.*

SCH. (*a*) Nonnulli diſſenſum diuidunt in nudum et compoſitum. Qua de diuiſione plura in Praelectionibus. Conf. *Obſ. X. Tom. I. Obſ. I. N. et G.*

§. 14. *Iam facile intelliges, hominem agendo ſtatum ſuum aut perficere aut imperfectiorem reddere.* Quia enim nunquam agit homo, vt non determinatio quaedam cum ipſius eſſentia inde coniungatur (quod experientia confirmat), quae cum eadem vel conſentit vel diſſentit (§. Quam homo agendo acquirit.

12. Cor.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

13. Cor. 1.): sane nil agere poterit, quo statum suum nec perficiat, nec imperfectiorem reddat (Cor. 3. §. 13.).

Perfectio hominis est perfectio composita.

SCH. I. Hominis perfectio, quatenus est animal, non simplex, sed maxime composita est; perfectione enim corporis atque animae componitur (§. 2.)

Perfectio corporis.

SCH. II. Corpus perfectum est, si motus mechanicus, pyrobolicus et hydraulicus consentiunt. Motus mechanicus a structura, pyrobolicus atque hydraulicus a mixtione dependet. Corpus ergo nostrum perfectum est, quatenus structura et mixtio consentiunt.

Perfectio animae, quatalis.

SCH. III. Perfectionem animae qua talem, Psychologia empirica abunde explicat. (Conf. §. 48. *seqq. Pr. Log.*)

Quid bonum et malum.

§. 15. *Bonum* enti dicimus, quod idem perficit: *malum*, quod idem imperfectius reddit.

COR. I. Boni itaque atque mali conceptus est relatiuus. Quicquid ergo in statum externum perfectiones infert, est *bonum externum seu fortunae*, et quicquid in statum internum infert perfectiones, *bonum internum* vocatur (§. 3. Pr.) In statu nostro interno animam a corpore separamus (§. 2. et §. 2. Pr.) Quicquid igitur *bonum intuitu animae et corporis*, facile ex dictis concipitur. Oppositorum oppositae sunt definitiones, mali ergo externi, atque interni, corporis atque animae definitiones facile formare possumus. vid. Schol. ad §. 14.

COR. II. Porro inde intelligimus, perfectum a bono distinguendum esse.

Ex intuitu boni oritur appetitus et mali auersatio. Et quid status indifferentiae.

§. 16. Eam experimur mentis nostrae naturam, vt se ad obiectum pro ratione boni in eodem percepti inclinet, et ab obiecto pro ratione mali in eodem percepti reclinet. Inclinatio illa *appetitus*, reclinatio vero *auersatio* vocatur. Perceptio igitur boni ratio sufficiens appetitus, et perceptio mali ratio sufficiens auersationis appellari poterit, quoniam *ratio sufficiens dici-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

dicitur antecedens, ex quo consequens intelligitur. Status mentis, quo nec appetit nec auersatur, *indifferentiae* status vocatur. Cuius possibilitas ex iam dictis facile intelligitur.

§. 17. Ex illis consequitur, vt propositio: *Quicquid nobis tanquam bonum cogitamus, id appetimus*, lex appetitus: et propositio: *Quicquid nobis tanquam malum cogitamus, id auersamur*, lex auersationis dici possit. Lex appetitus et auersationis.

COR. I. Si ergo cogitemus, obiectum A nobis esse bonum, necesse etiam erit, vt idem appetamus. Et si cogitemus, obiectum A nobis esse malum, necesse erit, vt idem auersemur.

COR. II. Dicta ergo sub hypothesi nec appetitus nec auersatio in nostra erit potestate (Sch. §. 6.)

COR. III. Ponamus autem appetitus et auersationis antecedens in nostra esse potestate, ipse etiam appetitus et auersatio vt in potestate nostra sit, consequens erit (§. cit. Cor. 2.)

§. 18. Et ita alia euicta sunt principia, ex quibus naturales mentis determinationes colligi (§. 11. Pr.), statusque hominis naturales explicari possunt (§. 3. Pr. vid. §. 11. 12.) Quae nouum exhibent principium hominis naturales status cognoscendi.

§. 19. Quatenus obiecta vt sensibilia cogitamus, cogitationes nostras multis implicatas esse confusionibus, experientia abunde confirmat. Quare, cum obiecta sensatione et imaginatione percepta vt sensibilia solummodo cogitentur (§. 3. seqq.), *cogitationes, quas sensatione et imaginatione habemus, variis implicantur confusionibus.* Cogitationes ex sensatione et imaginatione ortae sunt confusae.

§. 20.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Inde oriuntur appetitus ſenſitiuus et auerſatio ſenſitiua.

§. 20. Ideae ſenſuales et phantaſmata ſaepiſſime efficiunt, vt alia obiecta adpetamus, alia vero auerſemur (§. 16.). Quoniam vero ideae illae variis implicantur confuſionibus (§. 19.), ſequitur, *vt etiam in mente ex idea confuſa boni appetitus, et ex idea confuſa mali auerſatio oriri poſſit.* Hac ex ratione *appetitus* dicitur *ſenſitiuus*, *auerſatio* vero *ſenſitiua.*

Quae conſtituunt mentis facultatem appetitiuam et quidem inferiorem.

§. 21. Facultas mentis, qua appetit et auerſatur, dicitur *appetitiua*, quae eſt *inferior*, ſi praeuia cognitione multis confuſionibus implicata eadem appetere vel auerſari poteſt. Haec ergo facultas animae, qua tali, competit (§. 16. ſeqq.)

SCH. Facile inde colligitur, quae facultate cognoſcitiua inferiori, ſeu ſenſatione et imaginatione, nobis vt bonum, vel vt malum cogitauimus, facultate appetitiua inferiori nos poſſe appetere vel auerſari.

Varii gradus et appetitus.

§. 22. Ea ex ratione obiectum aliquod appetimus, quoniam idem nobis vt bonum cogitamus (§. 16.). Quare, cum experientia ſatis confirmet, fieri poſſe, vt variis ex rationibus idem obiectum nobis vt bonum, etiam facultate cognoſcitiua inferiori, cogitemus, conſequens eſt, vt varii tam appetitus, quam appetitus ſenſitiui gradus poni poſſint. (vide §. 94. Pſ. emp.)

COR. Manifeſta inde eſt ratio, cur alter appetitus altero ſaepiſſime ſit fortior.

§. 23.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 23. Eodem etiam modo tam auerſationis quam auerſationis ſenſitiuae quantitas determinari poterit.

et auerſationis poſſibiles ſunt.

§. 24. Si appetitus tantus eſt, vt auerſationes coexiſtentes ſupprimantur, *appetitum praedominari*, et ſi auerſatio tanta eſt, vt appetitus coexiſtentes ſupprimantur, *auerſationem praedomineri* dicimus. Praedominium appetitus ſenſitiui et auerſationis ſenſitiuae vocatur *affectus*, cuius poſſibilitatem docet §. 22. ſeq.

Quaedam appetitus et auerſationis praedominia, ex quibus affectus oriuntur.

COR. Oriuntur itaque affectus, ſi idem obiectum variis ex rationibus nobis vt bonum vel vt malum facultate cognoſcitiua inferiori cogitamus (§. 22. et 20.)

§. 25. Appetimus tam bona, quae vt iam impetrata, quam ea, quae vt nondum impetrata cogitamus. Si prius, appetitus dicitur *voluptas*, et ſi poſterius, *deſiderium*. Auerſamur mala, tam quae vt impetrata, quam quae vt nondum impetrata cogitamus, priori reſpectu appetitus vocatur *taedium*, et poſteriori *metus*. Vide §. 78. ſeqq. Pſ. emp. *Omnis itaque affectus eſt praedominium aut voluptatis, aut deſiderii, aut taedii, aut metus* (§. 24.) Ex quibus facile intelligimus, cur primi et ſecundi generis affectus *iucundi*, tertii et quarti vero *moleſti* vocentur.

Quorum ſpecies determinantur.

SCH. Simul manifeſta ex dictis eſt ratio, cur in eorum incidamus ſententiam, qui voluptatem ſenſitiuam a rationali, deſiderium ſenſitiuum a rationali, taedium ſenſitiuum a rationali, et tandem metum ſenſitiuum a rationali diſtinguunt. Vide pluribus §. 95. ſeqq. Pſ. emp.

§. 26.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ex quibus ſtimuli naturales concipiuntur.

§. 26. *Aliquem ad agendum ſtimulare* idem eſt, ac illi agendi rationes praebere. Naturam noſtram nobis praebere rationes ad producenda bona malaque omittenda etiam inde patet, quoniam in nobis conatus ad producenda bona malaque omittenda, in poteſtate noſtra minime poſitos ſaepiſſime exiſtere, quotidiana docet experientia. Eiusmodi ergo conatus *ſtimulos naturales* ſumma cum ratione dicimus. (vide §. 11.)

COR. Intelligimus inde 1) fieri poſſe, vt etiam facultate inferiori appetamus, ad quae producenda naturaliter ſtimulamur, et vt eadem facultate auerſemur, ad quae euitanda natura nos ſtimulat (§. 20.). 2) quid ſit deſiderium naturae atque metus naturalis (§. 25.). 3) qua ratione cum STOICIS dicendum. Ius Naturae eſt, quod natura omnia animalia docet. Vid. Gaſſ. obſ. III. Tom. I. obſ. I. N. et G.

Tranſitus ad rationalitatem hominum.

§. 27. Attigit diſcurſus, quem hucusque continuauimus, hominem, qua animal. Nunc ordo poſtulat, vt nonnulla de homine, quatenus eſt animal rationale, cuius conceptus conſectaria, prima naturae homini propria conſtituunt, dicamus. Sequitur vero hocce ex conceptu *facultas cognoſcitiua ſuperior*, qua mens ſibi obiecta vt inſenſibilia repraeſentat, et *facultas appetitiua ſuperior*, qua, praeuia eiusmodi cognitione, appetit et auerſatur.

Attentionis et reflexionis definitiones.

§. 28. Animam propria vi propriaque determinatione cogitationes ſuas continuare, atque ideo ad *cogitata attendere* poſſe, quotidiana docet experientia, quare et facultas cogitationes continuandi *attentionis nomen* accepit. Eadem ex experientia manifeſtum eſt, fieri poſſe,

vt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vt anima iisdem ſub determinationibus attentionem ſucceſſiue ad ea, quae obiecto, quod percepit, inſunt, dirigat, atque ideo ſuper eodem reflectat; quare et eiusmodi facultas, *reflectendi facultas* dicitur. *Competit itaque animae noſtrae tam attendendi, quam reflectendi facultas.*

§. 29. Super re percepta reflectendo, notas partiales compoſitam ingredientes appercipimus (§. 28.), qua poſita actione mens ſimul ſecundum legem aſſociationis idearum reproducit obiecta olim percepta, quae cum eo obiecto, ſuper quo reflectit, ſimilitudinem quandam habent (§. 7.), et ita rerum ſimilitudines cognoſcimus, earumque notiones diſtinctas formamus. Facultas animae diſtinctas rerum notiones formandi, dicitur *intellectus*. Ergo et animae noſtrae intellectus competit. Definitio intellectus et vnde oriatur.

§. 30. *Connexa ſunt*, quorum vnum continet determinationem, quae ſine altero fieri non poteſt. Mens rerum notiones diſtincte cognoſcendo ex illis etiam colligere poteſt, quae per easdem fieri poſſunt. Ergo et rerum nexum earum ex notionibus perſpicere valet. Facultas ex rerum notionibus perſpiciendi, quae per earum connexiones fieri poſſunt, dicitur *ratio (die Vernunfft)*. Ratio igitur ad prima naturae humanae propria pertinet (§. 1.) Definitio rationis et vnde oriatur.

§. 31. *Mens rationem exercendo vnam rem de altera dici poſſe intelligit*, atque ideo ideas combinat. Definitio iudicii et eius ortus.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

binat. Quare, cum haec facultas *iudicium* vocetur, homini, quatenus est rationalis, etiam *iudicium*, seu iudicandi facultas inest.

Fundamentum appetitus et auersationis rationalis.

§. 32. Dum mens distincte rerum notiones cogitat, simul consectaria, quae inde fluunt, inferre potest (§. 30.). Consectaria illa aut consensum aut dissensum producunt, ergo mens iudicare potest, an in re cogitata sit perfectio, aut non (§. 31. 13.). Si hoc, percepta aut ad statum suum, statum corporis et fortunae refert, aut non refert. Si posterius, anima est in statu indifferentiae (§. 16.), si prius, obiectum illud aut bonum aut malum iudicat (§. 15.); si illud, anima idem obiectum appetit, quod vero, si hoc, auersatur (§. 17. Cor. 1.)

Appetitus et auersationis rationalis definitio.

§. 33. Appetit itaque mens obiectum, quod per eius notionem sibi bonum, et auersatur, quod per eandem sibi malum iudicat (§. 32.). Et hac ex ratione *appetitus* vocatur *rationalis* seu *voluntas*, et *auersatio* nominatur *rationalis* seu *noluntas*.

Volitionis et nolitionis definitio et natura.

§. 34. Actus volendi est *volitio*, et actus nolendi *nolitionis* nomen accepit. Nolitio ergo non est nuda volitionis omissio (§. 32. 33.).

COR. Non itaque aliquid nolle possumus, nisi peculiaris nolendi ratio adsit.

Exercitii volitionis et nolitionis requisita.

§. 35. Volitionem itaque vel nolitionem exerciturus,

1) obiecti notionem formare

2) for-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

2) formata ex notione conſectaria, quae eiusmodi obiecti aut perfectionem aut imperfectionem docent, deducere.
3) Euoluta tandem conſectaria ad ſe ſtatumque ſuum referre debet, quo, an illud obiectum ſibi ſit bonum aut malum, cogitare poſſit (§. 32. 33.).

COR. I. Ex quo colligitur, ſine vſu attentionis (§. 28). intellectus (§. 29.), rationis (§, 30.) atque facultatis iudicandi (§. 31.) nec volitionem nec nolitionem nos poſſe exercere.

COR. II. Fieri itaque nequit, vt affectibus commoti volendo, vel nolendo aliquid agamus (§. 24.).

§. 36. Ex quo intelligi poteſt, cur aliquid potius velimus, quam non velimus, dicitur *volitionis motiuum*; et ex quo poteſt concipi, cur quid potius nolimus, quam non nolimus, eſt *motiuum nolitionis*; Quibus ex definitionibus ſequitur, diſtinctam repraeſentationem boni eſſe motiuum volitionis, et diſtinctam repraeſentationem mali, motiuum nolitionis. Quae conſtituunt motiua.

COR. I. Poſita igitur diſtincta repraeſentatione boni etiam volitio ponitur; et poſita diſtincta repraeſentatione mali vt etiam nolitio ponatur, neceſſe erit.

COR. II. Ponamus vero, repraeſentationes illas noſtra in poteſtate eſſe, conſequens erit, vt etiam volitio atque nolitio in eadem ſit poſita (§. 7. Pr.).

COR. III. Quoniam porro appetitu etiam ſenſitiuo appetimus, quod nobis videtur bonum, et auerſatione ſenſitiua auerſamur, quod nobis videtur malum (§ 20. 17.), manifeſtum eſt, fieri poſſe, vt aliquid ſine motiuo velle et nolle videamur. Non enim diſtinguimus, quae confuſas illas repraeſentationes, quae appetitum ſenſitiuum auerſationemque ſenſitiuam flectunt, ingrediuntur. (§. 20.)

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. IV. Volumus obiectum pro ratione, qua idem nobis vt bonum, et nolumus obiectum pro ratione, qua idem nobis vt malum cogitamus (§. 33.). Quare, cum fieri possit, vt eiusmodi ratio varios tam boni quam mali determinet gradus (§. 22.), sequitur, vt diuersa etiam quantitate vis tam aliquid velle quam nolle possimus.

Appetitus et auersatio rationalis per sensitiuum sensitiuamue fit intensus et intensiua.

§. 37. *Saepissime nobis aliquid vt bonum iudicamus, quia idem appetitum nostrum sensitiuum ante flexit, saepissimeque aliquid nobis vt malum iudicamus, quia facultate inferiori idem ante auersati sumus.* Et ita appetitus sensitiuus atque rationalis, auersatioque sensitiua atque rationalis concurrere possunt. Quae cum ita sint, sequitur, vt etiam appetitus rationalis, si cum sensitiuo, et auersatio rationalis, si cum sensitiua auersatione coniungatur, vehementior fieri possit (§. 36. Cor. 4.)

SCH. Illo ex principio simul consequitur, fieri posse, vt aliquid ex consuetudine appetamus vel auersemur, est enim *consuetudo* habitus agendi ex determinatione praeterita. Conf. *Obs. XI. Tom. 1. Obs. I. N. et G.*

Boni et mali apparentis et veri explicatio.

§. 38. *Quoniam saepissime falsa de obiectis formamus iudicia*, fieri etiam potest, vt bonum iudicemus, quod nobis malum est, et malum, quod boni naturam habet. Qua ex ratione tam bonum quam malum in *verum* et *apparens* diuidimus. Bonum itaque apparens, quatenus in se spectatur, inter mala, et malum apparens eadem in consideratione inter bona referri debet.

Quando bonum appa-

§. 39. Sequitur inde, bonum apparens nos non ape-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

petere, quatenus eſt malum (§. 38.), ſed ſub ratione boni. Et malum apparens, non quatenus eſt bonum (§. 38.), ſed ſub ratione mali nos auerſari (§. 36. 17.).

parens appetimus et malum apparens auerſamur.

§. 40. Bonum minus in relatione ad bonum maius vt *malum*, et malum minus in relatione ad malum maius vt *bonum* ſpectari poſſe, ex natura boni atque mali immediate colligimus. Neceſſe ergo eſt, vt obiectum A, ſi idem in relatione ad aliud obiectum B vt bonum minus cogitamus, auerſemur, et vt obiectum C, ſi idem in relatione ad aliud obiectum D, vt malum minus cogitamus, appetamus (§. 36. 17.) Malum itaque minus minime appetimus, quatenus eſt malum, ſed quatenus eſt relatiue bonum. Et bonum minus non ea ex ratione auerſamur, quia eſt bonum, ſed quia certa in relatione vt malum idem ſpectamus.

Quando bonum minus auerſamur et malum minus appetimus.

SCH. Nota. Malum illud minus non eſſe bonum, ſed, vt malum illud malo maiori praeferatur, eſſe bonum. *Porro* bonum illud minus non eſſe malum, ſed vt bonum illud bono maiori praeferatur, eſſe malum.

§. 41. Hactenus ex explicatis principiis facile ſimul colligere poſſumus, quando tam voluntas quam noluntas noſtra ſit perfecta aut imperfecta. Perfectae nimirum ſunt, quatenus earum actus conſentiunt, imperfectae vero, quatenus diſſentiunt (§. 13.). Iam ponamus, nos bonum apparens vel bonum minus appetere, fieri deinde poterit, vt cognoſcamus, nos appetiiſſe malum (§. 39. 40.). Et ita auerſamur, quod ante a nobis appetitum fuit (§. 36. 17.). Ponamus porro, nos malum apparens vel bonum

Quid perfectio vel imperfectio voluntatis vel noluntatis.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

maius auerſari, eadem ex ratione fieri poterit, vt idem alio quodam tempore appetamus (§.§. cit. cit.). *Manifeſtum itaque eſt, voluntatem vel noluntatem noſtram imperfectam eſſe, quatenus illa in bonum apparens vel bonum minus inclinamus, et hac a malo apparente vel bono maiori reclinamus.* Hac ex demonſtratione, ſi mutentur, quae natura obiecti mutari iubet, ſimul perfectionis, tam voluntatis quam noluntatis, requiſita patebunt.

COR. Sequitur inde, ſi §. 35. conferatur, 1) fieri poſſe, vt voluntas continuo perfectior euadat, 2) Ex defectu diſtinctae de bono et malo, cognitionis imperfectionem tam voluntatis quam noluntatis ortum trahere poſſe.

Coactio phyſica in intellectu, ratione et iudicio

§. 42. Quae de modo, quo aliquid volumus, notanda ſunt, in Pſychologiae praeceptis exponuntur vberius. Hic praeſertim animaduertendum eſt, mediante coactione quadam phyſica fieri non poſſe, vt aliquid velimus, quod ita euinco. Fieri non poteſt, vt ſine ratione agamus. Haec vero ratio vel in poteſtate noſtra, vel in eadem minime ſita eſt, ſi hoc, *nos mediante coactione quadam phyſica agere* dicimur. Phyſice ergo non poſſumus cogi, vt vſu intellectus, rationis atque iudicii agamus (§. 29. ſeqq.). vide §. 53. ſeqq. Pſ. emp.

Voluntate et noluntate concipi nequit.

§. 43. Quare, cum voluntatis atque noluntatis exercitium ſine vſu intellectus, rationis atque iudicii concipi nequeat (§. 35.), mediante coactione quadam phyſica aliquid nec velle nec nolle poſſumus (§. 42.).

SCH. Poſitis ſufficientibus motiuis aut volitio aut nolitio

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

litio ponitur (§. 36. Cor 1.) Ergo et, vt alter aliquid velit vel nolit, ab eo dependet, qui illi ad agendum motiua praebet. Qui hiſce ex principiis inferunt, manifeſtum eſſe, nos ſaepiſſime mediante quadam coactione aliquid velle vel nolle, me non habebunt diſſentientem. Sufficiet enim, eiusmodi coactionem non eſſe phyſicam, ſed moralem, voluntatis atque nolutatis naturam minime deſtruentem (§. 42. ſeq.)

Spontaneitatis notio.

§. 44. Principium efficiens intrinſecum, quo ſine aliorum principiorum efficientium extrinſecorum concurſu ad diuerſas ens ſe determinare poteſt actiones, *Spontaneitas*, (der Willkühr) vocatur. *a*) Et *actiones*, *quae inde dependent*, *ſpontaneae* dicuntur.

SCH. a) Spontaneitas (die Selbſtthätigkeit) eſt principium agendi intrinſecum.

Quae ad actus voluntatis et noluntatis requiritur.

§. 45. *Actus voluntatis et noluntatis ad actus ſpontaneos referre debemus.* Fieri enim non poteſt, vt ſine praeuio intellectus atque rationis exercitio aliquid velimus vel nolimus (§. 35.). Sed nec intellectum nec rationem exercere poſſumus, niſi mediante reflexione (§. 28. ſeqq.) Quare, cum reflexionis actus ſint ſpontanei (§. 28. 44. coll. §. 42.), conſequens eſt, vt actús voluntatis atque noluntatis ad actus ſpontaneos referre debeamus. (vide §. 54. Pſ. emp.)

SCH. Notes quaeſo, aliud eſſe, eſt *actio ſpontanea*, aliud, *ad actiones ſpontaneas refertur*. Refertur nimirum ad actiones ſpontaneas, quod in iisdem habet rationem, cur ſit ita nec aliter.

Volo, quod placet et nolo, quod diſplicet.

§. 46. In quo perfectionem quandam percipimus, id *nobis placet*, et in quo imperfectionem quandam percipimus, id *diſplicet*. Quicquid volu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

volumus, id nobis repraesentamus tanquam bonum, et quicquid nolumus, id cogitamus tanquam malum (§. 36.), ergo anima nil vult, nisi ipsi placeat, quod vult, et nihil non vult, nisi quod displicet (§. 15.).

Quicquid igitur volo, id volo lubenter.

§. 47. *Lubenter facimus*, si facimus, quod nobis placet. Quatenus itaque anima aliquid vult vel non vult, idem vult vel non vult lubenter (§. 46.).

Status volitionis et nolitionis contingens est.

§. 48. Animam saepissime esse in statu indifferentiae, quotidiana docet experientia (§. 16.), status igitur mentis, quo vult vel non vult, est contingens (§. 7. Pr.).

Electionis notio.

§. 49. Ex pluribus possibilibus id velle vel nolle, quod nobis maxime placet vel displicet, *eligere* dicitur. Nulla itaque electio sine spontaneitate fieri potest (§. 44. seq.).

Volitio et nolitio sine electione concipi nequit.

§. 50. Ex quo simul colligimus, animam velle vel nolle, quod eligimus, omnemque volitionem atque nolitionem electionem quandam inuoluere, si plura obiecta, quae velle atque nolle possumus, possibilia esse cogitamus. (vide §. 108. seqq. Ps. emp.)

Et obiecta volitionis et nolitionis contingentia esse debent.

§. 51. Ex quo noua quadam ratione manifestum est, nos non a principio quodam intrinseco, in serie nimirum continua determinari, dum aliquid volumus vel nolumus (vide §. 45.)

COR. Vti igitur volitiones et nolitiones omnem necessi-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ceſſitatem externam reſpuunt (Cor. ad §. 45.), ita etiam interna agendi neceſſitas a volitionibus et nolitionibus excluditur (vid. §. 85. Pſ. emp.)

SCH. Notari debet, fieri poſſe, vt obiectum volitionis ſit neceſſarium, licet volitio ſit contingens.

§. 52. Facultas ſeſe praeuia conſultatione ad aliquid ſponte determinandi vocatur *libertas*. Et actiones, quae ab eiusmodi libertate dependent, dicuntur *liberae*. Patet itaque, 1.) libertatem, quam explicaui, nobis ineſſe (§. 44. ſqq.); 2.) nos, dum aliquid volumus vel nolumus, libere agere (§. 43. et 51.). 3.) Requiſita actionum liberarum eſſe.

Inde fluit notio libertatis et actionum liberarum.

I. *vt ſponte producantur* (§. 49.):

II. *vt ſint actiones contingentes* (§. 51.;

III. *vt eiusmodi actiones ante diſtincte cognoſcere poſſimus, quam easdem producimus* (§. 33.).

COR. I. Actiones igitur liberae omnem, etiam neceſſitatem, quam fatalem dicunt, reſpuunt.

COR. II. Qui intellectu, ratione facultateque iudicandi agere nequit, nec actiones liberas edere poteſt (§. 35.)

COR. III. Fieri itaque non poteſt, vt in ſtatu affectuum atque ſomnii actiones liberas producamus (Cor. 2. §. 35. Cor. 2. §. 8.).

SCH. Generatim libere agere dicitur, qui ita agit, vt ad agendum non determinetur. Qui vero eo agit modo, ad agendum non determinatur, vel a principio quodam extrinſeco, vel a principio quodam intrinſeco. Si poſterius, libertas dicitur *libertas a neceſſitate*, et ſi prius, aut ad agendum non determinatur ab imperio principii cuiusdam extrinſeci, aut a vi principii cuiusdam extrinſeci ad agendum non compellitur. Si illud, libertas vocatur *libertas a ſubiectione*, et ſi hoc, *libertas a coactione*. Sequitur inde, libertatem, quam ante definiui, eſſe libertatem a neceſſitate. vide §. 112. Sch. Pſ. emp. et *Obſ. XII. Tom. I. Obſ. I. N. et G.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quae sunt in nostra potestate et liberae ratione determiationis atque executionis.

§. 53. Liberae actiones nostra in potestate positae sunt (§. 52. 44. et §. 7. Pr.). Dum itaque libere agimus, non dependet solum a nobis, vt ad agendum nos determinemus, sed et vt ea, quae agere volumus, agamus. Liberae itaque sunt eiusmodi actiones, non *ratione determinationis* solum, sed et *ratione executionis*. Plura de libertate. (vide §. 111. 117. Pl. emp.)

Atque ideo actiones morales, quae vel commissiuae vel omissiuae.

§. 54. Abunde hactenus ex explicatis sequitur, duo actionum nostrarum genera poni posse. Aut enim ad actiones nostras liberas referri possunt, aut, vt ad easdem referantur, fieri nequit. Prioris generis actiones vocantur *morales*, posterioris vero *non morales*. Et quoniam tam omittendo, quam committendo agimus, tam prioris, quam posterioris generis actiones sunt vel *omissiuae* vel *commissiuae*.

COR. I. Quae igitur de libertate (§. 52.), volitione et nolitione (§. 35.) explicata, ad actiones etiam morales accommodari possunt.

COR. II. Simul manifestum est, actiones morales ex primis naturae humanae propriis fluere (§. 1.).

SCH. Hac ex caussa Arianus, Epicteti explicator L. 2. c. 10. egregie philosophatur, nihil esse in homine praestantius libertate voluntatis.

Varia actionum genera quoad corpus.

§. 55. Varios corpus nostrum motus, per structuram ipsius possibiles producit, qui hac etiam ex ratione motus corporis naturales vocantur (§. 11. Pr.), sed motus illi non sunt vnius generis, quidam enim a spontaneitate nostra dependent, vnde etiam *spontanei* seu *voluntarii* vocan-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vocantur; Quidam vero ab eadem minime dependent ſpontaneitate, qui *non-ſpontanei* ſeu *neceſſarii* ſeu *naturales* appellantur; quidam quoad exiſtere a mechaniſmo et quoad modum exiſtendi a ſpontaneitate noſtra determinantur, et dicuntur *mixti*. Motus igitur voluntarii, vt et motus mixti quoad exiſtendi modum ad actiones noſtras liberas (§. 52.) atque ideo ad actiones noſtras morales ſumma cum ratione referuntur (§. 54.). Eiusmodi itaque motus noſtra in poteſtate poſiti ſunt (§. 53.). vide §. 134. Pſ. emp.

§. 56. Nec minus ipſa experientia docemur, eadem eſſe genera actionum, quae in anima fiunt. Vt enim mihi repraeſentantem obiecta, quae corpus afficiunt, a mea ſpontaneitate non dependet. Ergo eiusmodi perceptiones ſunt *actiones* animae *non-ſpontaneae* ſeu *neceſſariae*. Vt autem ad percepta attendam ſuperque iisdem reflectam, a ſpontaneitate omnimode, teſte experientia, dependet, qua ex ratione etiam eiusmodi operationes ſunt *actiones animae ſpontaneae* ſeu *voluntariae*. (v. §. 8. ſeqq. Pſ. emp.) Quoad animam.

§. 57. Mundum vt et hominem eſſe ſyſtema, variis argumentis in Metaphyſica corroboratur, eſt vero *ſyſtema entium* vnum, quod entibus ita connexis, vt eorum vnum operationes alterius determinare poſſit, conſtituitur. Vide Mechanologiam §. 1. ſeqq. Hiſce ergo ex principiis facile colligitur, *ex omnibus hominum actionibus* vel in ſe vel certis ſub circumſtantiis Actiones hominum liberae producunt conſectaria quaedam.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tiis consideratis *varia oriri consectaria*, *quibus eorum status aliqua ratione variatur*. (vid. princ. cit. coll. §. 30.)

Quae statum hominis vel perfectum vel imperfectum reddunt.

§. 58. Consectaria itaque illa, quoniam cum scopo essentiae agentis vel consentire vel dissentire debent, statum hominis vel perfectum vel imperfectum reddunt (§. 13.)

Ergo sunt vel bonae vel malae.

§. 59. Atque ita statum hominis vel bonum vel malum efficiunt (§. 15.). Qua ex ratione sequitur, actiones hominis morales esse vel *bonas* vel *malas*, *bonae*, quatenus bona; *malae*, quatenus mala producunt consectaria (§. 57. 58.).

COR I. Quoniam actiones nostrae sunt bonae vel malae per consectaria, quae ex iisdem sequuntur, et consectaria illa vel ex actionum in se consideratarum notionibus, vel ex constitutione circumstantiarum, sub quibus eiusmodi actiones producuntur, fluunt (§. 57. coll. §. 11. seqq Pr.); manifestum est, actiones nostras esse bonas vel malas aut necessario aut contingenter (§. 11. Cor. 1. Pr.)

COR II. Quoniam porro omni in actione tam *materiale* quam *formale* distinguere debemus, necesse etiam erit, vt consectaria, quae ex materiali actionis sequuntur, ab iis distinguamus, quae ex eiusdem formali fluunt. Materialiter itaque actio bona esse potest, quae formaliter mala, et materialiter mala esse potest, quae formaliter bona.

SCH. Actio, quae nec bona nec mala est, dicitur indifferens. *Quoniam igitur pro diuersitate agentium in vno bonum esse potest, quod in altero malum est* (quod quotidiana docet experientia), *ad quaestionem*: an detur actio moralis indifferens: *cum* EISENHARTO (*a*) *respondeo: actiones morales quoad speciem seu obiectum, i. e. in abstracto consideratas, saepissime esse indifferentes, non autem, si iudiuidualiter seu quoad formam, i. e. concretiue spectentur, seu, vt ex principiis ante explicatis responsionem dedu-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

deducam, actiones, quae contingenter ſolummodo bonae vel malae, indifferentes ſunt, quatenus in abſtracto, non vero quatenus in concreto ſpectantur.

(a) In *diſſert. de Action. human. moral. et indiffer. §. 43.* ſeqq.

§. 60. *Actiones noſtrae ſunt naturaliter bonae vel malae.* Sunt enim bonae vel malae per conſectaria, quae vel ex earum notionibus in ſe conſideratis, vel ex circumſtantiarum, ſub quibus eduntur, conſtitutionibus ſequuntur (§. 57. ſeqq.). Quare, cum, quod ex notionibus conſtitutionibusque rerum ſequitur, naturale vocetur (§. 11. Pr.), actiones noſtras naturaliter bonas vel malas eſſe, conſequens eſt. *a).*

Et quidem naturaliter tales.

a) conf. *Obſ. XIII. Tom. I. Obſ. I. N. et G.*

§. 61. Actiones noſtrae efficiunt, vt conſectaria, quae determinaui, fiant exiſtentia (§. 57.), ſunt itaque determinatorum conſectariorum cauſſa, atque ideo haec illarum effectus (§. 98. ſeqq. Ph. pr.). Quare, cum ex cauſſae natura effectus conſtitutio concipiatur, ex natura etiam actionum noſtrarum vel in ſe vel ſub circumſtantiis, ſub quibus producuntur, conſideratarum, ſi modo noſtra cum natura conferuntur, bonitatem earum atque prauitatem colligere poſſumus.

Ergo actionum bonitas vel prauitas ex natura actionis, ſi cum agentis natura confertur, colligi poteſt.

§. 62. Quibus ex principiis porro conſequitur, vt *vſus rationis bonitatem atque prauitatem actionum noſtrarum nos condocere poſſit.* Cum enim effectus tanquam concluſiones ex cauſſae conſtitutionibus inferri poſſint, fieri etiam poterit.

Ergo eam nos condocet vſus rationis.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rit, vt ex actionum noſtrarum conſtitutionibus earum bonitatem vel prauitatem eruamus (§. 61.) Sed facultas, qua eiusmodi nexus perſpicere poſſumus, eſt ratio (§. 30.), huius itaque vſum bonitatem atque prauitatem actionum noſtrarum nos condocere poſſe, conſequens eſt.

SCH. Intelligimus inde, praecepta Iuris naturalis eſſe, vt cum LEIBNITIO loquar, veritates morales.

Et experientia legitime adhibita.

§. 63. *Experientiam etiam legitime adhibitam easdem actionum noſtrarum affectiones nos condocere, ita euinco.* Poſita cauſſa ponitur effectus. Exiſtente igitur actione noſtra, etiam vt conſectaria illa exiſtant, neceſſe eſt (§. 61.). Ea, quae fiunt, experiundo addiſcere poſſumus attenti ad ea, quae ſentimus (§. 137. Pr. Log.). Ergo et conſectaria actionum noſtrarum experiundo addiſcere poſſumus. Quare, cum conſectaria illa actioni dent bonitatem vel prauitatem (§. 59.), *experientiam etiam legitime adhibitam* (vid. Pr. I. Log. §. 170. ſeqq.) *bonitatem vel prauitatem actionum noſtrarum nos condocere poſſe, conſequens eſt.*

COR. Nil poſſumus cognoſcere, nihil experientiae aut rationis ope. Qui igitur nec vſu rationis, nec facultate attentionem adhibendi gaudet, ille etiam de actionum bonitate vel prauitate nullum facere poteſt iudicium. Quod accommodari poteſt ad homines in ſtatu affectuum (§. 24.), ſomnii (§ 8. Cor. 2.) etc. viuentes.

Quae ab actionibus moralibus et noſtra natura inſeparabilis eſt.

§. 64. *Determinata actionum noſtrarum bonitas atque prauitas ab iisdem inſeparabilis eſt.* Actiones enim noſtrae, quatenus in nexu cum noſtra natura ſpectantur, ſunt cauſſae conſectariorum (§. 61.), quae illas efficiunt bonas vel malas (§. 59.), et quae vt effectus actionum noſtra-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

noſtrarum conſiderari poſſunt (§. 61.) Quamobrem, cum effectus a cauſſa inſeparabilis ſit (quoniam a poſitione cauſſae ad poſitionem effectus valet concluſio); bonitatem atque prauitatem actionum noſtrarum ab iisdem inſeparabilem eſſe, ſequitur.

COR. Vera itaque eſt Scholaſticorum ſententia, actiones nimirum bonas eſſe ab aeterno bonas, et actiones malas ab aeterno malas. Ex quo Scholaſticorum dogma de Lege aeterna explicari poteſt.

Ergo actionibus liberis competit moralitas.

§. 65. Quae de genere demonſtrata, etiam de ſpeciebus valere, ex Logica manifeſtum eſt. Quae ergo de actionibus noſtris ante demonſtrauimus, ad actiones noſtras morales etiam accommodare poſſumus. Oriuntur itaque ex actionibus noſtris moralibus varia conſectaria, quae efficiunt, vt ſint vel bonae vel malae (§. 57. ſeqq.) Conſectaria haecce vel ex actionum moralium conceptu generico, quo ſunt actiones, vel ex actionum moralium conceptu ſpecifico, quo ſunt actiones morales, ſequuntur. *Eiusmodi itaque actiones bonae eſſe poſſunt, quatenus ſunt actiones, licet non ſint bonae, quatenus ſunt actiones morales, et malae eſſe poſſunt qua actiones, licet non ſint malae qua actiones morales.* Qua ex ratione Doctores bonitatem atque prauitatem actionum ab earum *moralitate*, quam ea conſtituit bonitas atque prauitas, quae vltimi generis conſectariis determinatur, diſtinguunt. *Moralitatem* hancce, *intrinſecam* ſeu obiectiuam dicentes, quatenus iis conſtituitur conſectariis, quae ex natura actionum noſtrarum *moralium*, vel in ſe vel ſub circumſtantiis conſideratarum fluunt. §. 66.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Et quidem certo respectu intrinseca.

§. 66. *Actionibus moralibus competit moralitas intrinseca.* Actionibus enim moralibus competit moralitas, quatenus sunt bonae vel malae (§. 65.). Sunt vero bonae vel malae per consectaria, quae ex earum natura vel in se vel sub circumstantiis considerata fluunt (§. 57. seqq. et §. 65.) Ergo moralitas, quae illis competit, est intrinseca (§. cit.).

COR. I. Sequitur inde, actiones morales per se et natura sua bonas vel malas esse, quod Scholasticorum fundamentum Iuris naturalis, perfectatem nimirum explicat.

COR. II. Sequitur porro, illam actionum moralium moralitatem nos vsu rationis et experientia cognoscere posse (§. 62. 63.). Qua ex ratione etiam natura principium cognoscendi moralitatis intrinsecae nuncupatur.

COR. III. Vsu itaque rationis et facultate attentionem adhibendi praeditus moralitatem etiam intrinsecam actionum moralium perspicere poterit (Cor. 2.)

SCH. I. De intrinseca actionum nostrarum moralitate ab intrinseca actionum nostrarum bonitate atque malitia diuersa, plura vide *Obs. XIV. Tom. I. Obs. I. N. et Gent.*

SCH. II. Ponatur quaestio: an ea ex doctrina, quae intrinsecam actionum nostrarum bonitatem atque malitiam, intrinsecamque moralitatem deendit, possit inferri, vt nullae actiones humanae naturaliter sint indifferentes? Conf. *Obs. XV. Tom. I. Obs. I.N. et G.*

Quoniam autem vniuersa natura a Deo dependet.

§. 67. Vniuersam rerum naturam, quia contingens est, existentiae rationem diuina in voluntate habere, ex Metaphysices praeceptis manifestum est (§. 105. Th. nat.). Quo ex principio consequitur, Deum etiam voluisse, vt consectaria illa, quae intrinsecam actionum nostrarum moralitatem constituunt, hisce ex actionibus sequantur. Vid. §. 102 seqq. Th. nat. Atque ita etiam a voluntate Dei haecce actionum nostrarum moralitas dependet. §. 68.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 68. Moralitas actionum, quae a superioris voluntate dependet, *extrinseca* seu *subiectiua* vocatur. Sub determinationibus itaque §. 67. positis intrinseca actionum nostrarum moralitas etiam extrinseca nominari potest.

Etiam certo respectu extrinseca.

COR. Non ergo ipsa solum actionum nostrarum natura moralitatis earum principium essendi, cognoscendi, atque posita naturae existentia etiam fiendi principium est (§. 65. seqq.), sed et summa Dei voluntas eiusdem actionum moralitatis principium fiendi atque cognoscendi nominari potest, atque vt cum Philosophis dicam, primario est.

§. 69. Quod fieri non potest, obiectum omnipotentiae diuinae dici nequit (§. 118. Th. nat.). Fieri non potest, vt ab actionibus nostris liberis harum moralitas separetur (§. 64. et 65.). *Ergo et nulla ratione affirmare possumus, Deum ab actionibus nostris liberis horum moralitatem posse separare.*

Sed hoc non efficit, vt Deus moralitatem illam a nostra natura actionibusque liberis separet.

§. 70. Moralitas actionibus competit, quatenus sunt liberae seu spontaneae (§. 65.), *actiones igitur non liberas* atque ideo actiones necessarias nullam habere moralitatem, consequens est. Non quidem nego, actiones non liberas seu necessarias consectaria producere, quae has bonas vel malas efficiunt (§. 57. 59.); Inde tamen inferri non posse, eiusmodi actiones moralitatem admittere, ex eo manifestum est, quod a genere ad speciem determinate non potest concludi.

Actiones non liberae omnem respuunt moralitatem.

COR. I. Ex quo sequitur, moralitatem actionum iudicatorum ea determinare debere consectaria, quae ex illis fluunt, non quatenus sunt actiones, sed quatenus sunt eiusmodi actiones, quae ad libertatem referri possunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR II. Bruta ſunt animalia. Quare cum homines, quatenus ſunt animalia, varios percipiant inſtinctus naturales, quibus permoti bonum appetunt et malum auerſantur (§. 26.); ſequitur, eiusmodi ſtimulos brutis ineſſe. vide Mr. RAY *de l'exiſtence de Dieu.* Quoniam vero bruta nec rationem nec intellectum et ita etiam nullam habeant libertatem (§. 52.), nulla etiam illorum actionibus moralitas ineſt. Ex quo manifeſta eſt ratio, cur Imperator cum STOICIS (*a*) Ius Naturae ius, quod natura omnia animalia docet, vocauerit.

(*a*) *L. 1. §. 1. ff. de Iuſt. et Iur.* conf. affirmant. BODIN. *de Iur. mund.* §. 3. et negant. HORN. *de ſubi. Iur. Nat.* De differentia inter ſtimulos naturales hominum atque brutorum vide §. 19 Obſ. III. Tom. I. Obſ. I. N. et G.

SCH. Multa ſupereſſent dicenda, ſi omnia, quae ad actiones hominum morales, earumque moralitatem ſpectant, intueri inſtituiſſem. Sed id iam non ago. Propoſita ſufficiant, reliqua enim inſtituto non erunt conſentanea. Geneſin autem actionum moralium in praelectionibus, principiorum hactenus euolutorum ope, explanabo. vid. KOEHLERI *Exercit. I. N.* §. *493 ſeqq.*

CAPVT II.

DE OBLIGATIONE MORALI.

§. 71.

In obligatione eſt neceſſitas quaedam egendi.

Actiones noſtras formaliter contingentes eſſe, ex experientia manifeſtum eſt. Et hoc ex principio ſequitur, fieri poſſe, vt appetitus et auerſationes noſtras diuerſas in partes flectamus (§. 7. Pr.). Quatenus autem neceſſitatem quandam has et non alias actiones producendi percipimus, eatenus nos, vt easdem producamus, obligatos eſſe dicimur. Poſita itaque *obligatione* etiam neceſſitatem quandam, hoc et non aliud agendi, ponere debemus.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. *Vulgo hac ex ratione obligatio dicitur vinculum, quo neceſſitate adſtringimur alicuius rei praeſtandae.* vid. PVFFENDORF *de Hom. et Ciu. Cap. II. §. 3.*

§. 72. Hypothetica eſt neceſſitas, quae cum contingentia ſtare poteſt (§. 147. Ph. pr.). Ergo et neceſſitas, quae in obligatione concipitur, eſt hypothetica (§. 71.) Eiusmodi ex neceſſitate intelligere poſſumus, cur hoc potius ſit quam aliud, quod, quatenus in ſe ſpectatur, etiam fieri potuit (§. 146. ſeqq. Ph. pr.). Eſt itaque ratio eorum, quae ſunt atque fiunt (§. 96. Ph. pr.).

Quae neceſſitas ratio, (*der Grund*) eſt.

§. 73. Si cum actionibus rationes connectuntur, cur hae et non aliae fiant actiones, eiusmodi ex rationibus poſſumus intelligere (§. 30.). Ex nexu itaque rationum cum actionibus ſequitur neceſſitas hoc et non aliud agendi (§. 72.). Quare, cum eiusmodi neceſſitas obligationi inſit (§. 71. ſeq.), ſummam habemus rationem, vt *obligationem*, generatim ſumtam, nexum rationum cum actionibus vocemus.

Ergo obligatio in genere ex connexione rationum cum actionibus concipitur.

SCH. Generalem hancce de obligatione dedi explicationem, quo ea, quae in Cor. 2. §. 70. dicta, accuratius perdependere poſſimus.

§. 74. Moralium actionum fons eſt libertas (§. 54.), qua agere non poſſumus, niſi volendo atque nolendo (§. 52.). Quae cum ita ſint, ſequitur, vt obligatio moralis oriatur, dum rationes volendi vel nolendi cum actionibus connectuntur (§. 73.). Quare, cum rationes illae

Et obligatio moralis eſt connexio motuiorum cum actionibus.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

lae sint motiua (§. 36.). Consequens est, vt *obligatio moralis*, nexus motiuorum cum actionibus recte definiatur.

COR. Triplex igitur habemus fundamentum, ex quo omnia, quae de obligatione morali in genere dicuntur, deduci possunt,

I.) *scilicet connexionem.*

II.) *motiua* et

III.) *actiones.*

SCH. Consensum huius definitionis cum definitione illorum, qui ad omnem obligationem superiorem requirunt, ita euincimus: Superioris auctoritas semper a iustis caussis, i. e. ab idoneis motiuis a natura societatis petitis oritur. Vltima ergo obligationis radix ex motiuis procreata est, atque ideo motiua characterem obligationis vniuersalem exhibent. Conf. Obs. XVI. Tom. I. Obs. I. N. et G.

Notio obligationis naturalis et positiuae.

§. 75. Connexio est actus, actus fieri non potest, nisi per caussam, ergo et obligatio sine subiecto, a quo connexio motiuorum cum actione dependet, adaequate concipi nequit (§. 74.). Sunt vero motiua illa cum actionibus nostris vel per earum naturam, vel per voluntatem quandam connexa. Qua ex ratione obligationem moralem in *naturalem* seu *internam*, atque *positiuam* seu *arbitrariam* seu *externam* diuidimus. Is, cuius voluntate cum actionibus nostris motiua connexa sunt, est vel Deus vel homo. Ergo et obligatio positiua vel *diuina* vel *humana* esse potest.

Datur obligatio naturalis.

§. 76. *Datur obligatio naturalis.* Per actionum nostrarum liberarum naturam cum iisdem connectuntur consectaria (§. 60.), quae illas efficiunt bonas vel malas (§. 59.). Hanc bonitatem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tem vel prauitatem actionum distincte perspicere possumus (§. 62. 30.), ergo dant motiua (§. 23. 36.). Ex quo sequitur, vt cum actionibus nostris liberis per harum naturam motiua sint connexa, atque ideo, vt obligatio quaedam naturalis existat (§. 75.). *(a)*.

(a) Conf. Obs. XVII. Tom. I. Obs. I. N. et G.

§. 77. *Obligatio naturalis est etiam obligatio diuina.* Obligatio naturalis concipitur, dum per naturam actionum nostrarum liberarum cum iisdem consectaria connectuntur, quae earum moralitatem definiunt (per dem. ad §. 76. et §. 65.). Quoniam autem eadem actionum liberarum moralitas etiam a Deo dependet (§. 67. 86.), a Deo etiam cum actionibus nostris liberis motiua illa esse connexa, manifestum est. Sequitur itaque, vt obligatio naturalis simul sit obligatio diuina (§. 76.). Quae etiam diuina est.

SCH. Attendas velim ad ea, quae in Cor. 1. §. 68. dicta.

§. 78. Obligatio diuina est obligatio positiua, (§. 75.) hoc ergo respectu naturalis obligatio, positiuo-naturalis dici meretur (§. 77.). Et ita intelligimus veritatem *obligationis mixtae (a)*, quae partim naturalis, partim positiua est. Et inde concipitur obligatio mixta.

(a) vid. *ff. L. 7. §. 2. de pact.*

§. 79. Ex nexu motiuorum cum actionibus concipitur obligatio moralis (§. 74.), cessante igitur hocce nexu, obligatio illa moralis cessare debet. Ex quo porro manifestum est, vt, si quis noua addat motiua, nouam etiam Genesis et analysis obligationum, ex qua liberatio ab obligatione concipitur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nanciſcamur obligationem; et vt quis ſoluto illo motiuorum cum actionibus nexu, ab obligatione liberari poſſit.

COR. I. Si igitur fieri non poteſt, vt motiua ceſſent, nulla etiam ab obligatione poni poteſt liberatio.

COR. II. Ponamus, multa cum obligatione connexa eſſe motiua, tunc fieri poteſt, vt quaedam et non omnia; fieri etiam poteſt, vt omnia motiua ceſſent. Et ita abunde intelligimus, cur liberationem ab obligatione in *plenam* et *minus plenam* cum GVNDLINGIO diuidere poſſimus (*a*).

(*a*) *I. N. et G. cap. 23. §. 87.*

SCH. Obligationem vel abrogatione vel diſpenſatione ceſſare, infra ex principiis deducam.

Quae intuitu obligationis naturalis impoſſibilis eſt.

§. 80. *Fieri non poterit, vt ab obligatione naturali liberemur.* Obligatio naturalis ex moralitate actionum intrinſeca concipitur (per dem. ad §. 76.). Poſita igitur moralitate actionum intrinſeca obligatio etiam naturalis ponenda eſt. Quare, cum moralitas intrinſeca ab actionibus noſtris liberis inſeparabilis ſit (§. 64.), liberationem ab obligatione naturali nullam eſſe, ſequitur.

COR. Si igitur liberatio ab obligatione datur, ea non niſi poſitiua eſt.

Motiui compoſiti et partialis notio.

§. 81. *Vnicam ad actionem plura nos ſimul determinare poſſe motiua, experientia abunde docet.* Fieri itaque poteſt, vt cum vna eademque actione plura connectantur motiua (§. 30.), quae ideo vnum conſtituunt motiuum, quod dicitur *totale* ſeu *compoſitum*. Motiua, ex quibus conſtat, *partialia* audiunt.

§. 82.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 82. Multitudo vnitatum earundem conſtituit *quantitatem*, motiuum ergo compoſitum ſine quantitate concipi nequit (§. 81.). Quo plura itaque motiua partialia motiuum aliquod compoſitum conſtituunt, eo maior eſt motiui compoſiti quantitas. Quantitas motiui compoſiti.

§. 83. Quodlibet motiuum, quatenus cum actione connectitur, exhibet obligationem (§. 74.). In motiuo itaque compoſito cum actione quadam connexo plures latent obligationes (§. 81.), quae, quoniam vnam conſtituunt, *obligationis totalis* ſeu *compoſitae*, quatenus vero ſingulatim enumerantur, *obligationum partialium* ideam exhibent. Ex qua obligatio totalis et partialis.

§. 84. Ergo et in obligatione illa compoſita concipitur quantitas (§. 82. 83.), quae eo maior eſt, quo plures obligationes partiales ad vnam conſtituendam concurrunt. Et ita manifeſtum eſt, quantitatem motiui compoſiti cum actione quadam connexi determinare quantitatem obligationis (§. 81. 82.). Et obligationis compoſitae quantitas concipitur.

COR. I. In quocunque vnitatum multitudinem exquirimus, illud dicimus *metiri*. Et vnitas, qua illam multitudinem exquirimus, *menſurae nomen* accepit. Quantitatis ergo obligationis compoſitae menſura motiuum compoſitum, et quantitatis motiui compoſiti menſura motiuum partiale eſſe poteſt (§. 81. 82. 84.). Hac itaque data menſura quantitatem obligationis et motiui compoſiti inuenire poſſumus.

COR. II. Et ita accipies vniuerſale cognitionis mathematicae de obligatione fundamentum, quod etiam moralitatis, quae liberis actionibus ineſt, quantitatem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tem infra explicandam, perſpicuam reddet. Plenam autem eiusmodi ſcientiae euolutionem alio expectare velis tempore, quo ea, quae etiam *in Diſſert. de lege talionis §. 43.* ſequentibus indicauimus, ad principia mathematica reuocabimus.

COR. III. Hic modo velim, vt praeter dicta notes, obligationem mixtam maiorem eſſe obligatione naturali (§. 78.).

Obligationis rectae et erroneae definitio.

§. 85. Saepiſſime, quae non ſunt, fingimus. Fieri ergo poteſt, vt nexum motiuorum cum actione, qui non adeſt, fingamus, et inde factum eſt, vt I. N. et G. Doctores, quoniam connexio motiuorum cum actione obligationis notam porrigit (§. 74), obligationem in *rectam* et *erroneam* deuiſerint.

COR. I. In obligatione erronea fingitur connexio motiuorum cum actione, quae non adeſt. Obligatio igitur erronea improprie ſibi obligationis nomen vindicat. Qua ex ratione etiam *obligationis ſpuriae* nomen accepit.

COR. II. Obligatio itaque naturalis non eſt obligatio erronea (§. 75.).

Obligamur per bona et mala diſtincte repraeſentata.

§. 86. Obligamur per motiua, quae cum actione connectuntur (§. 74.) Ergo et obligamur per diſtinctam perfecti atque imperfecti cum ſtatu noſtro collationem (§. 36.). Si perfectum cum ſtatu noſtro conferimus, id nobis bonum videtur, et ſi imperfectum cum ſtatu noſtro conferimus, id nobis malum iudicamus (§. 32.), *obligamur ergo per bona vel mala diſtincte repraeſentata.*

COR. I. Fieri poteſt, vt nobis malum tanquam bonum, et bonum tanquam malum repraeſentemus (§. 38.). Quoniam vero per bona vel mala diſtincte repraeſentata

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſentata obligamur (§. 36.), fieri etiam poteſt, vt fingamus obligationem per bona vel mala apparentia, et ita habemus fontem obligationis erroneae §. 85. explicatae.

COR. II. Affectus ſunt appetitus ſenſitiui vel auerſationis ſenſitiuae vehementiores (§. 24.), appetitus ſenſitiuus ex idea confuſa boni, et auerſatio ſenſitiua ex idea confuſa mali oritur (§. 20.), conſequens ergo eſt, vt per affectus nemo moraliter poſſit obligari, licet affectus nos ſtimulare poſſint ad ea, ad quae moraliter ſumus obligati (§. 26.).

SCH. Et hac ex ratione reiicimus ſententiam THOMASII (*a*), *qui omnem obligationem in metu conſiſtere tradit.*

(*a*) *Fundament. I. N. et G. L. I. c. 4. §. 61. ſeqq.*

§. 87. Ex diſtincta repraeſentatione boni oritur volitio, et diſtincta repraeſentatio mali nolitionis fundamentum eſt (Cor. 1. §. 36. et §. 32.). Ergo obligamur vel ad volitionem vel ad nolitionem (§. 86.). Quatenus obligatio volitionem flectit, dicitur *affirmatiua*, quatenus vero nolitionem, *negatiuae obligationis* nomen accepit. Inde obligatio affirmatiua et negatiua.

COR. Affirmatiue igitur obligamur ad actiones commiſſiuas, et negatiue ad actiones omiſſiuas (§. 54.)

§. 88. *Nemo moraliter obligari poteſt, niſi qui habet poteſtatem intellectum, rationem atque iudicandi facultatem exercendi.* Obligamnr enim per bona vel mala diſtincte repraeſentata (§. 86.), ſed bona vel mala nobis non poſſumus diſtincte repraeſentare, niſi vſu intellectus (§. 29.), rationis (§. 30.), et iudicii (§. 31. 32.). Ergo nec moraliter obligari poſſumus, niſi quatenus Subiectum, quod poteſt moraliter obligari, vſu intellectus atque rationis gaudere debet.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

fieri poteſt, vt vſu intellectus, rationis et iudicii agamus.

Et actiones obligatoriae ſunt interne et externe liberae.

§. 89. *Obiectum obligationis moralis ſunt actiones interne atque externe liberae.* Obligatio enim moralis abſoluitur connexione motiuorum cum actionibus (§. 74.), qua ex ratione ad actiones tam commiſſiuas quam omiſſiuas per motiua obligamur (§. 87.), atque ideo, vt aliquid aut velimus aut nolimus (§. 36.). Quamobrem, cum eiusmodi actus ſine libertate interna atque externa concipi nequeant (§. 52. 53.), actiones, ad quas quis poteſt obligari, etiam interne atque externe liberae eſſe debent.

COR. Nemo ergo obligari poteſt, niſi ad actiones in ſe contingentes (§. 52.), et in poteſtate agentis poſitas (§. 53.). Ex quibus regula iuris: *Libera res, quae libet, praeſumitur, donec contrarium probetur* (*a*), quatenus actiones ſpectat, intelligitur.

(*a*) *Pr. Inſt. de Libertinis.*

Ergo ſubiectum obligandum pro auctore actionis haberi debet.

§. 90. Quicquid libere agimus, id ad ſpontaneitatem noſtram referre poſſumus (§. 52.). Fieri ergo non poteſt, vt quis ad actionem, quae ad ipſius ſpontaneitatem referri nequit, obligetur (§. 89.) *Auctor* actionis dicitur, ad cuius ſpontaneitatem exiſtentia, vel non exiſtentia actionis referri debet; nemo igitur moraliter obligari poteſt, qui non pro auctore actionum haberi meretur.

Ergo ad impoſſibilia nulla datur obligatio.

§. 91. Quoniam neceſſe eſt, vt actiones, ad quas quis poteſt obligari, in poteſtate agentis poſitae

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

sitae sint (Cor. §. 89.), necesse etiam est, vt eiusmodi actiones ad actum possint deduci (Pr. §. 7.). Dum autem nihil existere potest, quod non possibile (§. 15.), habemus canonem: (*a*) *Impossibilium nulla est obligatio.*

COR. Quicquid impossibile est, id vel in se vel respectu virium nostrarum contradictionem inuoluit, priori respectu *simpliciter* seu *intrinsece*, posteriori vero *extrinsece* seu *hypothetice* impossibile dicitur, ex quo patet, nec ad impossibilia simpliciter nec hypothetice talia dari obligationem (*b*) vide §. 11. seqq. Ph. pr.

(*a*) *L. 185. ff. de R. I.*
(*b*) *L. 187. §. 5. ff. de verb. oblig.*

Qua ex ratione in collisione obligationum obligatio ad exceptionem datur.

§. 92. His praemissis ponamus motiuorum collisionem, seu motiua in casu quodam obuio dissentire, quo posito collisio etiam obligationum ponenda erit (§. 74.). Hac vero posita, quoniam ad impossibilia nulla datur obligatio (§. 91.), omnem cessare obligationem, excepta ea, quae, vt exceptio ab altera fiat, praescribit, manifestum est (vide §. 195. Ph. pr.). Inde canon: Disiunctorum alterutrum factum sufficit (*a*).

(*a*) *L. 110. §. 3. ff. de R. I.*

Obligationis moralis scopus.

§. 93. *Omnis obligationis moralis scopus est, vt bona faciamus et mala omittamus.* Obligamur enim per bona vel mala distincte repraesentata (§. 86,). Posita autem distincta repraesentatione boni ponitur volitio, et ex distincta repraesentatione mali oritur nolitio (§. 33.), et id, quod volumus, remotis nimirum impedimen-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

mentis, facimus, et quod nolumus, omittimus (§. 54.), consequens ergo est, vt solummodo ad bona facienda et mala omittenda obligari possimus.

COR. I. Ergo obligamur ad euitanda bona apparentia, et ad mala apparentia producenda (§. 38).

COR. II. Ex quo simul manifestum est, nos obligari ad bonum maius bono minori, et ad malum minus malo maiori (*a*) praferendum (§. 40.). In collisione itaque obligationum (§. 92.) maior obligatio minori praefe. renda est (§. 81.-84.).

COR. III Vt ergo ea agamus, ad quae naturaliter (*recte tamen*) stimulamur, obligatio nostra requirit (§. 26.). Quod notare velis contra HOMBERGIVM in Diss. *de lege aeterna.*

COR IV. Ex quibus facile intelligitur, obligationem naturalem summam voluptatem posse producere (§. 25.), et, vt GVNDLINGIVS (*b*) aliique putant, eandem libertatem hominis non limitare, sed potius dirigere (§. 52. seqq.).

(*a*) *L. II. C. de Procuratoribus.*

(*b*) *I. N. et G. cap. I. §. 46.*

Et extensio. §. 94. Posito vno connexorum, vt etiam alterum ponatur, necesse est (§. 30.), *si igitur concipimus obligationem ad vnum ex duobus connexis, obligationem etiam ad alterum concedere debemus.*

COR. Finis et remedia sunt connexa. Nemo itaque ad remedia obligari potest, qui non simul ad finem, et nemo ad finem potest obligari, qui non simul ad remedia obligatus est (§ 91.).

Obligationis connatae et ecquisitae. §. 95. Motiua, per quae naturaliter obligamur, vel ex nuda nostra natura, vel simul ex actionibus a nobis productis, hauriuntur. Quae propositio

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tio offert rationem, vt naturalem obligationem cum GVNDLINGIO *(a)* in *obligationem connatam* et *acquisitam diuidere possimus*, *Connata nimirum est*, si motiua, quae cum actione connectuntur, ex nuda nostra natura, et *acquisita*, si illa simul ex actionibus a nobis productis fluunt. Illam etiam *obligationem naturalem absolutam*, hanc vero *hypotheticam* dicere possumus.

SCH. Hanc Gundlingianam obligationis diuisionem cum obligatione vera atque praesumta, de quibus I. N. et G. Doctores loquuntur, easdem exhibere notiones, facile intelligitur.

(*a*) *L. c. §. 61.*

§. 96. Ex obligationis conceptu, hactenus abunde explicato, sequitur, vt omnis obligatio requirat causam, quae motiua cum actionibus connectit, atque subiectum, cum cuius actionibus motiua illa sint connexa. Hinc factum est, vt Philosophi priori in respectu obligationem vocauerint *actiuam*, posteriori vero *passiuam*. Passiuae et actiuae explicatio.

COR. Obligatio igitur actiua et passiua non sunt verae obligationis species (§. 35. Cor. Pr. Log.), sed diuersi tantummodo respectus, qui omni in obligatione iuste distinguuntur.

CAPVT III.

DE LEGE SPECIATIM NATVRALI.

§. 97.

Omnis *norma* seu regula *similitudinem relationis exprimit*, qua ex ratione dicitur *propositio, iuxta quam varia modificantur* (*a*). Legis moralis definitio.

Re-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Regula, ad quam actiones conformandae, ſenſu generaliſſimo *legis* accepit *nomen*, et quidem *moralis*, ſi actiones, quae hancce ad regulam conformandae, ſunt liberae ſeu morales (§. 54.).

SCH. (*a*) Regula dicitur ab eo, quod recte ducat.

Quae ſine obligatione morali cogitari nequit.

§. 98. Actiones liberae a voluntate vel noluntate dependent (§. 52.). Voluntas et nolunta tas per motiua ad agendum determinantur (§. 36.). Lex ergo moralis eſt regula, cui actiones liberae attemperandae, dum motiua voluntatem vel noluntatem ad agendum determinant. Connexio motiuorum cum actionibus conſtituit obligationem (§. 74.). Summa ergo cum ratione *legem moralem* cum GROTIO (*a*) definimus regulam, cui actiones attemperare quis, moraliter ſcilicet, obligatur.

SCH. Notetur quaeſtio, *num ſuperioris idea definitionem de lege ingredi debeat.* Ex explicatis patet, negando eſſe reſpondendum.

(*a*) Huic in I. *B. et P. L. 1. cap. 1.* §. 9. Lex eſt regula actionum moralium obligans ad id, quod rectum eſt.

Ergo obligatio dicitur effectus; leges ſunt vel prohibitoriae vel praeceptae.

§. 99. Ex quo manifeſtum eſt, leges nos obligare ad aliquid committendum vel omittendum (§. 98. 54.). Qua ex ratione non obligatio ſolum effectus legis a nonnullis dicta eſt (*a*), ſed et *leges morales in prohibitorias* et *praeceptas* diuiſae ſunt. *Illae* nimirum ſunt, quibus actiones omiſſiuas, et hae, quibus actiones commiſſiuas, vt obligatio noſtra requirit, attemperare debemus.

(*a*) Vid. GVND. *I. N. et G. cap. 1.* §. 45. contra quem notare velis quaeſtionem, *vtrum obligatio ſit effectus legis, an lex effectus obligationis.* Conf. *Obſ. XVIII. Tom. I. Obſ. I. N. et G.*

§. 100.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 100. Quibus leges dicuntur, obligantur (§. 98.), fieri itaque non potest, vt leges illis, qui obligari nequeunt, dicantur.

Subiectum, cui lex dari potest.

COR. Subiectis itaque, quae nec intellectu, nec ratione (§. 88.), nec libertate agere possunt, leges, morales scilicet, vt dicantur, fieri nequit.

§. 101. *Legem alicui dicere* idem esse, ac eum obligare, vt actiones suas regulis attemperet, manifestum est. Ex quo sequitur, vt lex eum solummodo obliget, cui dicta est *(a)*. Quod docet rationem, cur Leges a Doctoribus in *vniuersales* et *particulares* sint diuisae *(b)*. Et quoniam porro lex sine obligatione cogitari nequit (§. 98.), quid *obligatio vniuersalis* et *particularis*, ex dictis abunde intelligere possumus.

Subiectum, quod lex obligat, et inde resultans legum atque obligationis diuisio.

(*a*) Reflectas ad legem forensem Iudaicam, et ad L. ff. de Iurisd. vbi legitur: *Lex subditos tantum ligat.* It. ad L. 8. ff. de publ. in rem act. vbi dicitur: *Lex vbi non distinguit, nec nos distinguere debemus.* Et dicatur de abusu Brocardici: *Quicquid non abrogatum est, stare non prohibetur*, L. 27. C. de Testam. Conf. Obs. XX. Tom. I. Obs. I. N. et G.

(*b*) Vid. GVND. cap. I. §. 75. seqq.

§. 102. Legis extensionem definiturus, vt, quibus lex sit dicta, intelligat, necesse est (§. 101.), sibi itaque, quae lex praescribit, distincte repraesentare debet. Propositionem aliquam distincte sibi repraesentare idem est, ac *eam explicare*. Extensionem itaque legis determinaturus legem explicare debet.

Qui extensionem legis vult determinare, legem explicare debet.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Notare velis, aliud esse terminos legis intellige-re, aliud leges intelligere.

Ergo intelligat rationem.

§. 103. Propositionem distincte cognoscere, idem est, ac eam concipere. Id, ex quo propositio concipitur, *ratio* propositionis vocatur. *Ratio* ergo *legis* est, ex qua ea concipitur. *Legis itaque extensionem definiturus, rationem legis vt intelligat, necesse est* (§. 102.).

COR. Quousque ratio legis se extendit, eousque etiam se extendit lex. Qua ex ratione etiam ratio illa *anima legum* dicitur (*a*). vid. Obs. XXI. Tom. I. Obs. I. N. et G.

(*a*) *L. 17. ff. de LL.*

Et occasionem legis latae.

§. 104. Saepissime rarto cur aliquid fiat, in concursu circumstantiarum, qui agendi rationes dat, quaerenda est. Eiusmodi concursus vocatur *occasio*. Quid sit *occasio legis*, facile inde intelligimus. Et ita manifestum est, rationem legis saepissime ex occasione, quae rationem eam dicendi dedit, deducendam esse (§. 103.). Qua ex ratione sequitur, vt extensionem legis definiturus occasionem legis latae perspicere teneatur (§. 103.).

COR. Ex quo simul patet, necesse esse, vt rationem legis ab eius occasione distinguamus.

Leges non ferendae sunt, nisi de actionibus ad quas quis obligari potest.

§. 105. *Leges non possunt sanciri, nisi de actionibus, ad quas quis potest obligari.* Leges enim sunt propositiones, quibus actiones nostras attemperare obligamur (§. 99.), quamobrem, cum nulla lex sine obligatione poni possit, consequens est, vt leges solummodo de actionibus, ad quas quis obligari potest, possint sanciri.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Leges itaque ſanciri nequeunt, niſi de actionibus liberis (§. 54.), quae ſunt in noſtra poteſtate (§. 89. Cor.), quae abſolute et hypothetice poſſibiles (§. 91.), et quae a voluntate vel noluntate noſtra dependere poſſunt. Quod etiam inde patet, quoniam nulla facultas mentis per motiua ad actum deduci poteſt, quam voluntas et noluntas (§. 36.).

COR. II. Ex quibus porro colligimus, intellectum, quoad materiale nimirum, non eſſe ſub directione legum. v. §. 54. et §. 8. Cor. 2 Pſ. emp.

§. 106. *Legis prohibitoriae finis eſſe debet euitatio imperfectionis;* et praecepta *perfectionis conſecutionem finem agnoſcunt.* Leges ſanciri non poſſunt, niſi de actionibus, ad quas quis poteſt obligari (§. 105.); nemo igitur praecepto, niſi ad actiones bonas committendas, et lege prohibitoria, niſi ad actiones malas omittendas, obligari poteſt (§. 99. 93.). Atque ideo leges prioris generis conſecutionem perfectionis, et poſterioris euitationem imperfectionis finem agnoſcunt (§. 15.). Inde concipitur ſcopus legis.

COR Qua ex ratione dicitur, leges publicas expedire, vt ciues ſint locupletes (*a*), et vt nemo re ſua male vtatur (*b*).

(*a*) Nouell. 8. §. 1. *verſu conſiderauimus.*
(*b*) §. 3. Inſtit. *de his, qui ſunt ſui et alieni iuris.*

§. 107. Recte itaque *actiones bonae* dicuntur, quae legi non repugnant, *malae* vero, quae legi repugnant (§. 106. 15.). Intelligimus inde, qua ex ratione moralitas actionum ex legibus poſſit deduci (§. 65.). Ergo et moralitas actionum ex lege concipitur.

COR. Ponas actiones, quae in foro quodam ad leges referri nequeunt, conſequens etiam erit, vt eiusmodi actiones eodem in foro ſint indifferentes (Schol. ad §. 59.)

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid legi obedire et legem violare.

§. 108. Qui ea, de quibus leges ſancitae ſunt, agit, aut hiſce ex legibus rationem agendi ſumit, aut non. Si prius, dicimus, *eum lege obedire*. Qui contra ea, de quibus leges ſancitae ſunt, agit, aut leges conſtitutas cognoſcit, aut non. Si prius, eum *moraliter agendo violare leges*, dicere ſolemus. Qui itaque legibus obedit, bona, et qui moraliter agendo easdem violat, mala agit (§. 107.).

COR. Quibus itaque lex dicta eſt, obligati etiam ſunt, vt legi obediant, eamque non moraliter agendo violent (§. 101. 98.).

Ergo legi obediens legem cognoſcere et concipere debet.

§. 109. *Si quis legi obediat, neceſſe eſt, vt eandem cognoſcat et concipiat.* Rationem enim libere agendi ex legibus ſumere debet, qui iisdem obediat (§. 108.). Si vero libere agamus, neceſſe, eſt, vt rationem agendi ante diſtincte cognoſcamus, quam agere poſſimus (§. 52.). Si quis itaque legi obediat, naturam etiam actionum ex lege cognoſcere debet (§. 107.). Quamobrem, cum hoc fieri nequeat, niſi legem diſtincte cognoſcat, conſequens eſt, vt legem cognoſcere et concipere debeat, qui eidem obediat (§. 108. 103.).

COR. I. Ergo et rationem atque occaſionem legis intelligere debet (§. 103, 104.)

COR. II. Hac ex ratione dicitur (*a*). leges de futuris, non praeteritis diſponere, et (*b*) leges ab omnibus ſciri debere.

COR. III. Ex quo porro manifeſtum eſt, actiones ad obedientiam non poſſe referri, quae legibus quidem non repugnant, ab eo tamen productae ſunt, qui legem nec cognoſcit nec concipit.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Incidimus inde in explicationem promulgationis atque interpretationis legum. Non nulli quidem cum B. LEHMANNO (*c*) *in ea sunt persuasione, quod doctrina de interpretatione legum ad Ius Naturale non pertineat, quoniam, eorum ex sententia neque in leges naturae explicitas, vtpote quae fines tantum explicare debent, neque in implicitas, quae verbis non continentur, quadrare potest. Sed rem meam saluam manere, quae deinde docebo, abunde confirmabunt.*

(*a*) L. 7. C. de LL.
(*b*) L. 9. C. de LL.
(*c*) *in Obs. ad Pufendorfii off. Lib. 1. Cap. II. §. X.*

§. 110. Efficere, vt is, qui lege obligatur, legem cognoscere possit, idem est, ac *legem promulgare.* Fieri itaque non potest, vt quis legi non promulgatae obediat (§. 109.). Promulgatio igitur legis necessaria est.

COR. Recte igitur dicitur, leges ante promulgationem non habere vim iuris, sed eam post promulgationem, ex quo scilicet in notitiam obligandorum venire potuerunt, accipere. vid. STRYKIVM *in Annotat. ad Lauterbachium* p. 4. ad vocem *vim iuris.*

§. 111. Lex promulgatur, quo obligandi legi obedire (§. 110.), i. e. ex legibus motiua ad hoc et non aliud agendum sumere possint (§. 36. et 108.). Cognitio, quae dat motiua ad agendum, dicitur *viua. Scopus* igitur promulgationis legum est, vt in obligandis cognitio de legibus viua excitetur. Quae cognitionem viuam de legibus producat.

§. 112. Nulla cognitio viua fieri potest, nisi quae distincta (§. 36. 111.). Ergo et vt obligandi legem distincte cognoscere possint, scopum promulgationis eiusdem dicere debemus (§. Ergo leges claras esse debent.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

III.). Hinc luculenter patet, leges ita conſtituendas eſſe, vt diſtincte poſſint cognoſci, ſeu vt *leges ſint clarae (a)*.

(*a*) Nou. 107 c. 1.

Et ſi non per ſe clare ſint, interpretatio LL neceſſaria eſt.

§. 113. Ponamus, leges ita eſſe conſtitutas, vt earum ſenſum non ſine meditatione atque ratiociniis adſequi poſſimus, ſeu, ſenſum Legum eſſe difficilem; neceſſe erit, vt explicentur (§. 112. 102.). Propoſitionem, cuius ſenſus difficilis eſt, explicare, idem eſt, ac *eam interpretari*. Eiusmodi itaque leges interpretari debemus *a*).

(*a*) conf. *Obſ. XXII. Tom. I. Obſ. I. N. et G.*

Quae vel authentica vel doctrinalis.

§. 114. Interpretantur vero leges vel earum auctores, vel alii, a quibus non ſunt conſtitutae. Et hi easdem interpretantur vel auctoritate legislatoris (*a*), vel conſuetudinis ope, vel ſecundum regulas hermeneuticae. Interpretatio, quae fit a Legislatore, aut eiusdem auctoritate, *authentica* (*b*), quae fit ope conſuetudinis, *vſualis*, et quae tandem fit ſecundum regulas hermeneuticae, *doctrinalis interpretatio* vocatur.

(*a*) Reflectas ad ſtatum Reipublicae Romanae, vbi Praetor interpretatus eſt leges a populo vel ſenatu latas. vid. etiam *das* Publications-Mandat *der Chur-Sæchſiſchen neuen erlæuterten Proceſs-Ordnung*.

(*b*) Huc ſpectat regula: Legem interpretari debet is, qui eam concedere poteſt. L. 9. C de LL. De authentica interpretatione vide plura Obſ. XXIV. Tom. I. Obſ. I. N. et G.

Quae ſi authentica adeſt non neceſſaria.

§. 115. Quoniam autem quilibet eſt optimus verborum ſuorum interpres, interpretatio legum doctri-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

doctrinalis atque vsualis summo cum iure reiicitur, si authentica existit interpretatio (§. 114.).

SCH. Huc spectare videntur verba (*a*): verba vbi data sunt, non fugiendum est ad interpretationes. *Dicatur in praelectionibus de lege* (*b*), quod optima legum interpres sit consuetudo: *de valore interpretationis vsualis, explicentur verba Ciceronis* (*c*): cum permulta praeclare legibus essent constituta, ea ICtorum ingeniis pleraque corrupta ac deprauata sunt. Plura de interpretatione vsuali vide *Obs. XXIV. cit.*

(*a*) *L. 12. §. 1. ff. qui et a quibus manumiss. lib. non fiant.*

(*b*) *L. 37.* ff. de LL.

(*c*) Orat. *pro L. Muraen.*

§. 116. Doctrinaliter, vt ita dicam, interpretamur leges secundum regulas hermeneuticae (§. 114.). Ex quo sequitur, quoniam interpretatio est explicatio (§. 113.), necesse esse, vt legem doctrinaliter interpreaturus rationem et occasionem legis intelligat (§. 103. 104.).

Interpretatio legum doctrinalis ex ratione et occasione legis latae haurienda est.

SCH. Dicatur in Praelectionibus de interpretatione declaratiua, extensiua atque restrictiua. Plura vero de interpretatione legum dicenda ex fundamentis Hermenticae generalis, in lectionibus Logicae explicandis, erui possunt, vide Log. Part. I. Sect. II. et Part. II. Sect. III. Adde opus IOH. a FELDEN *de interpretatione.* GROTIVM *I. B. et P. Lib. II. Cap. XVI.* et *Obs. XXII,* et *XXIII. Tom. I. Obs. I. N. et G.*

§. 117. Defectus cognitionis legum dicitur *ignorantia* vel *error iuris*. Hunc vero vt euitemus, vel in nostra potestate fuit, vel minus. Si prius, *ignorantia* vel *error* dicitur *vincibilis*, et si posterius, *inuincibilis*. Ignorantia igitur vincibilis ad actiones liberas (§. 53.), atque ideo

Ignorantiae iuris vincibilis et inuincibilis explicatio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ad eas, quae moralitatem habent (§. 65.) referri debet, non vero ignorantia inuincibilis.

COR. Qua ex ratione dicitur, ignorantiam iuris, inuincibilem nimirum, excusare.

Quae euitanda.

§. 118. Omnem igitur ignorantiam iuris vincibilem euitare debet, cuius officium est, vt legi obediat (§. 109. 117.).

Poenae et praemii explicatio.

§. 119. Qui legem moraliter violat, imperfectionem (§. 106. 108.), atque ideo mala (§. 15.), et qui legi obedit, perfectionem (§. 106. 108.), et per consequens bona (§. 15.) acquirit. Malum natum et immissum ob moralem violationem legis, *poena*; et bonum natum et immissum ob obedientiam legi praestitam, *praemium* vocatur. Poena igitur est moralis legum violationis, et praemium obedientiae legi praestitae consectarium. vide GROTIVM *l. c. Lib. II. Cap. XX. §. 1.*

COR. I. Vbi igitur nulla lex sc. moralis, ibi nec poena nec praemium poni potest. Reflectas ad Leu. XX, 15. 16. it. Gen. IX, 5. 6. conf. SELDENI Ius Nat. et Gent. iuxta discipl. Ebraeorum Lib. I. c. V.

COR. II. Et vbi nulla poena nec praemium, ibi nec legem moralem concedere possumus.

COR. III. Quoniam poena est malum, quod cum violatione legis sc. moralis, de qua hic loquimur, et praemium est bonum quod cum obedientia legi praestanda connectitur, recte a Doctoribus I. N. et G. dictum est, *praemium* esse consectarium bonum, tanquam motiuum cum actione libera expedienda connexum; et *poenam* esse consectarium malum, tanquam motiuum cum actione libera fugienda copulatum (§. 36.).

SCH. Dicatur in Praelectionibus de quaestione ab

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ALEX. ROEL *atque* VITRINGA *in controuerſiam vocata, an morbi ſint poenae.* Conf. *Obſ. XXV. Tom. I. Obſ. I. N. et Gent.*

§. 120. Conſectaria actionum moralium, qua talium, dicuntur *merita*. Merita igitur actionum moralium ſunt vel poenae vel praemia (§. 119.) Quae ſunt actionum merita.

§. 121. Fieri poteſt, vt in foro quodam quaedam actiones morales ad leges non poſſint referri. Eiusmodi actiones in foro illo *permiſſae* vocantur. Actiones ergo permiſſae in eo foro, in quo permiſſae ſunt, nec poenam nec praemium merentur (§. 119. Cor.). Atque ideo in foro illo ſunt indifferentes (§. 95. Sch.). De permiſſis.

COR. Hinc dicitur (*a*), lege permittente quod fit, poenam non meretur.

SCH. Ex quo ſimul concipitur diſtinctio in ius permiſſiuum et praeceptiuum. vid. Ill. GLAFEY *in Recht der Vernunft* pag. 343 ſeqq. et *Obſ. XXVI. Tom. I. Obſ. I. N. et G.*

(*a*) L. 15. §. 12. ff. *de aedil. edict.*

§. 122. Norma agendi ab altero mihi in re ambigua et ancipiti data, ad quam tamen exequendam, quatenus ab eodem mihi dicitur, non obligatus ſum, *conſilii* nomen accepit. Conſilium igitur, qua tale non obligat (*a*), ergo non eſt lex (§. 98.). Ponamus vero, id, quod in conſilio praeſcribitur, legi non repugnare, obligatio quidem ad ea, quae dicta ſunt, facienda, ponenda erit (§. 98.), huius tamen obligationis fontem minime eſſe in conſilio, ſed lege, ex dictis abunde patet (*b*). De conſiliis.

COR. I. Magna ergo eſt legum tam a permiſſis quam conſiliis differentia (§, 121. 122. 98). Et velim, vt hic

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

perpendas verba SVAREZII (*c*). *Lex naturae non ſolum indicatiua boni et mali eſt, ſed etiam propriam prohibitionem mali et praeceptionem boni continet.* Quod notandum contra opinionem THOMASII aliorumque, qua leges naturales inter conſilia ſolummodo referendas eſſe, confirmatur. Euoluas GROTIVM *l. c. lib. I. Cap. II. §. 9. n. 4.*

COR. II. Euolutis ex principiis facile intelliges, fieri poſſe, vt in vno foro ſit conſilium, quod in altero in legum numerum referri debet.

COR. III. Et cum conſilium, qua tale, nullam habeat vim obligatoriam, neminem de conſilio accepto ſe excuſare poſſe, manifeſtum eſt.

SCH. Ad conſilia eiusmodi etiam pertinere leges, de quibus MACROBIVS (*d*) *loquitur*, in quibus nulla deuiantibus poena ſancitur, mihi videtur. Euoluas GROTIVM *l. c. Lib. II. cap. V. §. 16. Et dicatur in praelectionibus* de lege Valeria, *quam* LIVIVS *breuiſſimis* (*e*) *expoſuit.*

(*a*) vid. SCHACHERI diſſ. *de conſilii non fraudulentis nulla obligatione.*

(*b*) Reflectas ad THOMASII 27. *Obſeru. Tom. 16. obſeruationum Hallenſium.*

(*c*) de LL. Lib. I. c. VI. n. 5. p. 71.

(*d*) *circa finem eorum, quae ſcripſit ad ſomnium Scipionis.*

(*e*) *Lib. X. hiſt. Rom.*

Quid abrogatio et derogatio legis?

§. 123. Poſita lege obligatio etiam ponenda eſt (§. 99.), obligatio eſt vel affirmatiua vel negatiua (§. 87.), et illa dat praecepta, haec vero leges prohibitorias (§. 99.). Quare, cum obligatio negatiua affirmatiuam, et affirmatiua negatiuam, ſi nimirum circa idem obiectum verſentur, tollat (§. 97.), ſi lege prohibeatur, quod antea fuit praeceptum, et v. v. lex prohibitoria poſterior tollit praeceptum prius

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

priius, et praeceptum posterius tollit legem prohibitoriam priorem. Hoc si fiat in totum, *legem abrogare*, si autem fiat in tantum, *legi derogare* dicimus. Est igitur *abrogatio legis* mutatio legis totalis, et *derogatio legis* mutatio legis partialis.

COR. Cessante lege cessat obligatio (§. 99.), abrogata itaque lege omnis obligatio, et derogatione legis obligatio etiam ex parte tollitur. Et ex hac ratione dicitur, *legem posteriorem derogare priori* (*a*).

SCH. Dicatur in Praelectionibus de iure gratiae.

(*a*). *L. 26. ff. de LL.*

§. 124. Derogatio legis, intuitu certae cuiusdam personae facta, dicitur *dispensatio*, aliquem igitur *a lege dispensare*, idem est ac efficere, vt per legem non abrogatam non obligetur. Facta itaque dispensatione extensio legis, nimirum subiectiua, aliqua ratione restricta est (§. 101.). Dispensationis explicatio.

COR. Iisdem ex notionibus sequitur, vt facultas dispensandi nemini competere possit, nisi subiecto, a quo lex illa dependet (§. 115.).

SCH. Quo iure autem magistratui subalterno haec facultas dispensandi adscribitur, infra explanabo. Vid. interim Ill. BOEHMERI *introduct. in ius publicum vniuers.* Lib. II. cap. III. §. 68. p. 441. seq. *In Praelectionibus explicetur differentia interpretationis restrictiuae a dispensatione.* Vide GROTIVM *Lib. II. Cap. XX.* §. 27. et *Obs. XXVII. Tom. I. Obs. I. Net G.*

§. 125. Lex est propositio obligatoria (§. 98.) In obligatione concipitur quantitas (§. 84.), ergo et de legum quantitate ideam formare possumus. Quantitas itaque legis dependet a qnantitate obligationis cum lege copulatae. Fons quantitatis legum.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Quo plures igitur obligationes partiales cum lege connexae sunt, atque ideo, quo plura motiua eiusmodi obligationes constituunt, eo maior est quantitas legis, quae inde oritur (§. 82.-84.). Reflectas ad Cor. 2. §. 84.

Ex qua concipitur, quomodo in collisione legum exceptio instituenda.

§. 126. Quantitas legis a quantitate obligationis determinatur (§. 126.), *in collisione igitur legum maior lex minori praeferenda est* (§. 92. et Cor. 2. ad §. 93.). (*a*).

SCH. Attigit sermo, quem hucusque continuauimus, legem in genere spectatam. Nunc ordo postulat, vt nonnulla dicamus de legum speciebus, et praesertim de lege naturali, id quod fiat in §. §. proxime sequentibus.

(*a*) Conf. Obs. XXVIII-XXXI. Tom. I. Obs. I. N. et G.

Legis positiuae et naturalis definitio.

§. 127. Obligationes sunt *vel naturales, vel positiuae, uel mixtae* (§. 75. 78.). Legibus inest obligatio (§. 98.). Ex idea ergo legis §. 98. generatim formata egregie iudicari et confirmari possunt omnia, quae cogitari possunt legum genera. *Lex* enim est *naturalis*, quatenus obligatione naturali, *positiua*, quatenus obligatione positiua, et *mixta*, quatenus obligatione mixta, quam etiam obligationem qualificatam dicunt, constituitur. Et quoniam obligatio positiua est vel diuina vel humana (§. 75.), leges etiam positiuas in *diuinas* et *humanas* diuidere possumus.

COR. I. Leges, ad quas alicuius imperantis auctoritas accedit, a non-nullis simpliciter leges vocantur. Ex eorum itaque sententia omnes leges sunt positiuae. Qua ex ratione etiam affirmant, legem sine superiore non posse concipi (*a*).

COR. II. Leges qualificatae obligatione mixta constituuntur. Obligatio mixta est aggregatum ex obligatione

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tione naturali et positiua (§. 78.). Ergo leges qualificatae ex parte naturales, et ex parte positiuae sunt. Recte ideo dicitur, ad leges qualificatas auctoritatem superioris quidem accedere, necesse tamen non esse, vt eam accessisse cogitet, qui eiusmodi legem velit concipere.

COR. III. Leges naturales esse vel *necessarias* vel *contingentes*, ita euinco. Leges naturales obligationibus naturalibus constituuntur (§. 127.). Diuersae itaque obligationes naturales diuersas etiam dant leges. Obligationem naturalem constituunt consectaria, quae ex actionibus nostris liberis seu moralibus fluunt (per dem. §. 76.), et vel necessaria vel contingentia sunt (§. 59. Cor. 1.). Est itaque obligatio naturalis vel contingens vel necessaria. Atque ideo leges naturales in necessarias et contingentes diuidere debemus.

SCH. Notandum est, legem materialiter naturalem a lege formaliter naturali distinguendam esse, (*b*).

(*a*) vid. HVBERVS de Iure Ciuit L. 1. c. 1. §. 2. seqq.

(*b*) Conf. Obs. XIX. Tom. I. Obs. I. N. et G.

Inde proemia et poenae arbitrariae, naturales et qualificatae concipiuntur.

§. 128. Consectaria mala ex actione moraliter mala sunt poenae, et consectaria bona ex actione moraliter bona sunt praemia (§. 119. sq.) Eiusmodi consectaria vel naturalia sunt vel arbitraria (§. 75.), et illa in naturalia necessaria atque contingentia diuiduntur (§. 59. Cor. 1.) Quibus ex positionibus immediate intelligere possumus, quid *poena naturalis*, *arbitraria* atque *qualificata*, et quid *praemium naturale*, *arbitrarium* atque *qualificatum*.

Dantur leges naturales.

§. 129. *Leges naturales existunt.* Obligatio enim naturalis existit (§. 76.), cuius scopus est, vt bona facere malaque omittere debeamus (§. 95.), naturalis itaque obligatio hanc constituit propositionem: fac ea, quae bona sunt, et omitte, quae mala. Quamobrem, cum eiusmodi propositio, quae est norma actionum moralium, naturali obligatione constituta, lex natura-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

turalis vocetur (§. 127.), leges naturales existere, manifestum est.

Quae ratione cognoscuntur.

§. 130. *Leges naturales ratione cognosci possunt.* Constituuntur enim obligatione naturali (per dem. ad §. 129.). Sed obligatio naturalis cognoscitur, si ea euoluimus, quae ex natura nostra sequuntur (§. 75. et dem. ad §. 76.). Ergo, cum in praecedentibus (§. 30.) confirmatum sit, nos eiusmodi cognitionem, mediante ratione, nobis acquirere, leges naturales rationis, ope posse cognosci, in dubium quoque vocari non poterit.

COR. Hoc ex fundamento leges naturales dictamina rationis dicuntur.

Ergo omnidus promulgatae sunt.

§. 131. Fieri non potest, vt quis per leges naturales obligetur, qui non gaudet vsu rationis (§. 127. 88.), quo eiusmodi leges cognosci possunt (§. 130.). Legibus itaque naturalibus obligandi iis etiam instructi sunt viribus, quae requiruntur, si eiusmodi leges cognoscant. Ex quo sequitur, *leges naturales omnibus, qui iisdem obligari possunt, esse promulgatas* (§. 110.)

SCH. Hinc Apostolus (*a*) *egregie loquutus est, eos, quibus leges non verbis promulgatae nihilominus* ostendere opus legis scriptum in cordibus suis. *Quae verba* AMBROSIVS (*b*) *ita interpretatur:* ea lex non scribitur, sed innascitur, non praecipitur lectione, sed profluo naturae fonte in singulis exponitur.

(*a*) *ad Rom. II. 15.*

(*b*) *in Gloss. supra c. II. ad Rom.*

§. 132.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 132. Quoniam omnibus creaturis rationalibus, quatenus ratione gaudent, leges naturales promulgatae sunt (§. 131.), fieri potest, vt omnes leges naturales cognoscant (§. 110.). Si igitur leges denominatas ignorent, ignorantia illa erit vincibilis (§. 117.).

Ignorantia igitur legum naturalium est vincibilis.

§. 133. *Leges naturales sunt etiam leges diuinae.* Cum legibus naturalibus connexa est obligatio naturalis (§. 127.), sed obligatio naturalis etiam diuina est (§. 77.), ergo et leges naturales sunt leges, quibus obligatio diuina inest, atque ideo inter leges diuinas summa cum ratione referuntur §. 127.).

Leges naturales sunt etiam diuinae.

COR. I. Mixta igitur cum legibus naturae copulata est obligatio (§. 78.), atque ideo leges qualificatae dici merentur (§. 127.)

COR. II. Et quoniam lex diuina etiam est positiua, licet non mere positiua (§. 127.), cum legibus naturalibus obligatio etiam positiua, quae ab arbitrio diuino dependet (75.), connexa est.

COR. III. Deus igitur auctor naturae (§. 67.) non origo solum et legum naturalium fons dici potest, sed et ipsius voluntas earundem legum principium cognoscendi est. Quam legum naturalium auctoritatem ipse CICERO (*a*), aliique gentilium Philosophi agnouerunt, conf. verba GROT. in Prolegom. I. B et P. n. 12.: *Illud ipsum naturale ius, quanquam ex principiis homini internis profluit, Deo tamen adscribi merito potest, quia, vt talia principia in nobis existant, ipse voluit.*

SCH. In praelectionibus doctrina de lege diuina positiua vniuersali, quam GVNDLINGIVS (*b*) *indicauit, explicetur.*

(*a*) *de LL. lib. 2.*
(*b*) *I. N. et G. cap. 1. §. 75.*

§. 134.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Conclusio generalis ex principiis hucusque euolutis.

§. 134. Leges naturales sunt consectaria, quae ex actionum moralium natura fluunt (§. 127.), et quae ex voluntate diuina (§. 133.), atque ex ratione cognosci possunt (§. 130.), *legibus igitur naturalibus conuenienter viuere, idem est, ac naturae humanae, voluntati diuinae et principiis rationis conuenienter viuere.*

Leges naturales omnibus hominibus praescriptae sunt.

§. 135. *Leges naturales necessariae omnes homines simpliciter, et leges naturales contingentes omnes homines in eodem statu viuentes obligant.* Veritas huius principii ex Cor. §. 103. et Cor. 3. §. 127. abunde sequitur.

COR. I. Hac itaque ex ratione leges naturales inter leges vniuersales (§. 101.), et obligationem naturalem inter obligationes vniuersales referre debemus (§. cit.).

COR. II. Leges naturales sunt etiam leges diuinae (§. 133.), leges ergo naturales sunt leges diuinae vniuersales (Cor. 1.). Ex quo manifestum est, leges diuinas particulares nos ponere non posse, nisi forsan leges diuinas mere positiuas (§. 127.).

Leges naturales sunt immutabiles

§. 136. *Leges naturales sunt immutabiles.* Posita enim morali obligatione, lex etiam naturalis ponenda erit (§. 127.), quamobrem, cum obligatio naturalis sit immutabilis (§. 80.), leges etiam naturales immutabiles esse, consequens est.

COR. Ergo nec a Deo, stante nostra natura, leges naturales mutari possunt (§. 69.). vid. SOTO de Iust. et Iur. Lib. 1. qu. 4. art. 5. Eum autem, qui legem naturalem in foro ciuili non qualificatam efficit, eiusmodi legem non mutare, notare velis, quo THOMASII

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

MASII Differt. de *Iure ſtatuum leges condendi contra ius commune* non aduerſam ſuggerat opinionem.

§. 137. Qua ex legum immutabilitate ſequitur, leges naturales nec abrogari (*a*) (§. 123.), nec de illis aliquid derogari poſſe (§. 123.), atque ideo diſpenſationem in illis non habere locum. (*b*) (§. 124.).

Ergo non poſſunt abrogari, nec derogationi nec diſpenſationi locus eſt.

COR. Si itaque leges naturales et poſitiuae ſunt in colliſione, naturales poſitiuis praeferendae erunt (§. 126. conf. WINCLERI Diſſ. de poteſtate LL. ciuilium in ius Naturae.

(*a*) *Huc ſpectat regula:* Natura prohibita lege non firmantur. L. 188. § fin. I. de R. I.

(*b*) *Reflectamus in praelectionibus ad Gen. XXII. 2.* et Ex. XI, 12.

§. 138. *Leges naturales ad omnes actiones liberas accommodatae ſunt, ſeu, quae libere agi poſſunt, vel praecipiunt vel prohibent.* Leges naturales ex obligatione naturali concipiuntur (§. 127.), ſed obligatio naturalis ad omnes, quibus moralitas intrinſeca ineſt, actiones, atque ideo ad omnes actiones liberas (§. 66.), accommodata eſt (§. 93. 75. 65.). Ergo et leges naturales omnia, quae libere agi poſſunt, vel praecipiunt vel prohibent (§. 99.).

Leges naturales ſe extendunt ad omnes actiones liberas.

COR. Ex hac ratione vniuerſalitas naturalium legum attributum vocatur proprium, quam, quo ab vniuerſalitate (§. 135. Cor. 1.) explicata, et quae *vniuerſalitas ſubiectiua eſt*, diſtingui poſſit, appellabo *vniuerſalitatem obiectiuam.*

§. 139. In foro itaque naturali nec permiſſa nec conſilia locum habent (§. 121. 122. 138.) *Omnia ergo permiſſa et conſilia, quae in foro quo*

Et inde permiſſa et conſilia vim iuris arripiunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quodam cogitari possunt, si in forum naturale transferantur, actiones obligatoriae erunt (§. 138. 98.).

Leges naturales agnoscunt principium quoddam vniuersale.

§. 140. *Principium aliquod vniuersale concedere debemus, ex quo omnes leges naturales deduci possunt.* Leges enim naturales ratione cognoscimus (§. 130.), quicquid autem ratione cognoscimus, idem etiam ratiociniis eruere debemus (§. 119. seqq. Pr. Log.), igitur naturales raciociniis detegendae sunt. Omnia ratiocinia ad primam syllogismorum figuram reduci possunt (§. 274. P. I. Log.), qua in figura propositio principalis seu maior vniuersalis esse debet (§. 261. P. I. Log.), leges igitur naturales ex principio vniuersali deducendae sunt. Et quoniam porro leges naturales sunt eiusdem generis (§. 127.), consequens est, vt vnicum principium vniuersale concedere debeamus, ex quo loges naturales deducendae (§. 32. sqq. Pr. Log.) a)

a) De controuersiis circa principium I. N. primum vide Obs. XXXII. Tom. I. Obs. I. N. et G.

Quod est principium domesticum

§. 141. *Principium alicuius disciplinae domesticum* dicitur propositio, quae non plurium propositionum rationes continet, quam quae in illa disciplina obueniunt, et hoc est *primum principium*, si illarum propositionum, qua talium, rationes vltimas continet. Propositiones in Iure N. et G. qua tali obuiae spectant bonitatem vel prauitatem actionum nostrarum, praesertim moralem (§. 31. Pr. 65.), ex quo sequitur, quid *principium Iuris N. et G. primum et domesticum*, et vt principium, de quo §. 140. dictum, eiusmodi conditionis esse debeat.

§. 142.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 142. Iisdem ex fundamentis simul colligitur, necesse esse, vt principium §. 140. 141. indicatum etiam sit *principium* Iurisprudentiae vniuersalis adaequatum. Est enim *principium alicuius disciplinae adaequatum*, ex quo ceterae cunctae veritates, et non plures, quam quae eandem ad scientiam pertinent, inferri possunt. Et adaequatum.

§. 143. *Propositio:* Fac ea, quae te *perfectiorem reddunt*, *et omitte ea, quae te imperfectiorem reddunt, est vera lex naturalis.* Natura enim obligamur, vt ea faciamus, quae nobis bona, et omittamus, quae nobis mala sunt (§. 93. 15.), ergo natura obligamur, vt perfectionem nostram promoueamus, et imperfectionem euitemus (§. 15.). Quare, cum propositiones, quibus actiones attemperare a natura obligamur, leges naturales vocentur (§. 127.), haec etiam propositio: fac ea, quae te perficiunt, et omitte ea, quae te imperfectiorem reddunt, lex naturalis dici meretur. Fac ea, quae tibi conducunt, et omitte contraria, est lex naturalis.

§. 144. *Propositio §. 134. demonstrata est legum naturalium fundamentum vniuersale, domesticum, primum atque adaequatum.* Omnes actiones liberae nos vel perficiunt, vel imperfectiores reddunt (§. 58.), ergo citata ex propositione omnium actionum liberarum moralitatem, quam in foro naturali habent, deducere possumus (§. 65. 15.), est itaque legum naturalium fundamentum vniuersale (Cor. ad §. 138.) Q. e. d. Et est principium vniuersale, domesticum, primum et adaequatum I. N. et G.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Porro hac ex propositione nihil deducitur, nisi ad quod nos sumus naturaliter obligati (per dem. ad §. 106. coll. §. 143.), atque ideo ex eadem nihil inferri potest, nisi moralitas actionum liberarum intrinseca (§. 89. 75. 65.). Quamobrem, cum actiones liberae, quatenus moralitate intrinseca gaudent, ad forum naturale pertineant (§. 31. Pr. 65. vid. §. 138.), propositio demonstrata est principium Iurisprudentiae vniuersalis domesticum (§. 141.). Q. e. a.

Omnium actionum liberarum existentiae ratio vltima sunt motiua (§. 36.), hoc itaque et non aliud libere agendo producimus, quia, vt cogitamus, nos perficit, et hoc et non aliud libere agendo omittimus, quia, saltem pro cogitationibus nostris, nos imperfectiores reddit (§. cit.). Consequens ergo est, vt propositio demonstrata sit primum Iurisprudentiae vniuersalis fundamentum (per dem. memb. 2. et §. 141.) Q. e. t.

Fundamentum scientiae cuiusdam primum atque domesticum eiusdem scientiae fundamentum adaequatum est (§. 141. et 142.). Immediate itaque patet, propositionem illam iurisprudentiae vniuersalis fundamentum adaequatum esse (per m. 2. 3. Q. e. q.

COR. I. Haec propositio facile in duas alias deducitur, quarum affirmans altera, altera negans. *Prior* est: *Fac ea, quae te perficiunt*, seu vt vulgus loqui solet; *fac ea, quae bona sunt*, quae est fundamentum praeceptorum naturalium. *Posterior*: *Omitte ea, quae te imperfectiorem reddunt*, seu, *omitte ea, quae mala sunt*, quae est fundamentum legum naturalium prohibitoriarum (§. 106.).

COR. II. A genere ad speciem valet consequentia in-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

intelligimus ergo methodum, ex propositione §. 143. demonstrata inueniendi actiones, quae faciendae atque omittendae. Huc spectat regula (*a*): *genus includit omnes species.*

COR. III. Ergo a natura, et per consequens etiam a Deo (§. 133.) ad ea obligati sumus, ad quae nos natura nostra non peruersa stimulat (§. 26.). Hinc factum est, vt nonnulli, nos etiam per stimulos naturales non peruersos obligari, affirmauerint.

COR. IV. Non igitur sine ratione a multis hocce I. N. et G. principium primum enunciatum est: *fac ea, quae naturae finibus et caussis consentiunt.* Et quoniam omnis perfectionis character discretiuus consensus in varietate est (§. 13.), idem nostrum principium a PAVLO exhibetur Gal. II, 18.

SCH. Dicatur in Praelectionibus de variis Doctorum principiis, ex quibus praecepta Iuris naturalis deducere conati sunt. Vid. *Per Ill. L. B. de* COCCEII *Introd. ad Grot. p. 208. seqq. et Obs. XXXIII. XXXIV. XXXV. Tom. I. Obs. I. N. et G.*

§. 145. Ea facienda sunt, quae nos perfectiores, et omittenda sunt, quae nos imperfectiores efficiunt (§. 143.). Qui igitur legi naturali obedit, se perfectum, et qui eandem violat, se imperfectum efficit (§. 144. 108.).

Obedientia LL. nat. producit perfectionem et inobedientia imperfectionem status nostri.

§. 146. Ex cognitione possessionis veri boni oritur *vera voluptas*, et cognitio possessionis veri mali *verum* excitat *taedium*. Scopus igitur legum naturalium est, vt viuamus in statu verae voluptatis, et euitemus vera taedia (§. 145. 38. 15.).

Ex legum naturalium custodia vera voluptas, et ex violatione verum taedium oritur.

§. 147. Status verae voluptatis vocatur *felicitas*, et status veri taedii *infelicitatis characterem* exhibet. *Obedientia igitur legi naturali praestitanos felices, legum vero naturalium violatio nos infelices reddit* (§. 146.)

Ergo illa nos reddit felices et haec infelices.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

E. medium ad felicitatem virtus et conſeruatio officii, et ad infelicitatem vitium eſt.

§. 148. Habitus actiones ſuas legibus attemperandi dicitur *virtus*, cuius oppoſitum *vitii* nomen accepit. Actio legibus conformanda *officium* appellatur. Sequitur inde, vt virtutem atque obſervationem officiorum inter media adquirendi felicitatem, et vitia inter ea, quae infelicitatem producunt, referre debeamus.

Nulla actio in foro naturali impunita vel irremunerata permanet.

§. 149. *Nulla actio in foro naturali impunita vel irremunerata manet.* Omnes actiones liberae in foro naturali legi vel repugnant, vel cum eadem conſentiunt (§. 138.), ſi poſterius, nos felices, ſi prius, nos infelices efficiunt (§. 47.). Felicitas bonum, infelicitas malum eſt (§. 146. 147.). Nullam igitur actionem in foro naturali impunitam vel irremuneratam manere, conſequitur (§. 119.).

COR. Quoniam igitur conſectaria illa a natura et per conſequens etiam a Deo (§. 87.) cum actionibus noſtris liberis copulata ſunt (§. 59.) naturales poenae naturaliaque praemia, quae omnia ſimul diuina ſunt, concipiuntur (§. 127. 119.).

CAPVT IV.

DE ACTIONVM MORALIVM, SEV MORALITATIS QVANTITATE.

§. 150.

Quid moraliter poſſibile et impoſſibile.

Actiones, quae legi non repugnant, *moraliter poſſibiles* dicuntur, et quae legi aduerſantur, *moraliter impoſſibiles* ſunt.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Quicquid igitur moralitur possibile est, possibilitatem absolutam et hypotheticam simul includit (Cor. 1. ad §. 105.

§. 151. Possibilitas agendi respectiue talis dicitur *potentia* seu *facultas*. Enti ergo potentia tribuitur, quatenus per ea, quae eidem insunt, actio concipitur possibilis. Ex quo sequitur, enti *facultatem agendi moralem* inesse, quatenus ex iis, quae eidem insunt, actio moraliter possibilis potest concipi, quae agendi *ius* audit, in quantum terminus sumitur, vt cum GROTIO loquar, pro qualitate personae (vid. §. 9. et 39. Pr.). Quid ius, quatenus sumitur qualitate personae.

§. 152. *Omne ius oritur ex obligatione.* Etenim ius est facultas agendi moralis (§. 151.), per consequens ex possibilitate morali (§. 151.) et hanc ob causam ex lege concipitur (§. 150.). Quare, cum legis fundamentum sit obligatio (§. 98.), nullum ius sine obligatione locum habere, manifestum est. Quod oritur ex obligatione.

COR. Summa ergo cum ratione I. N. et G. Doctores (*a*) ius obligationis correlatum vocare solent. Vbi igitur nulla obligatio, ibi nullum ius, et vbi nullum ius, ibi nulla obligatio.

(*a*) vid. GVNDLINGIVS I. N. et G. c. I. §. 55. 56. et quae ille §. 57. *monuit, et quae ratione indifferentiae actionum naturalis in contrarium adduci possunt, in praelectionibus enodabo.*

§. 153. Ius illud vel coniunctum est cum iure cogendi alterum, si obligationi suae ideoque officio suo (§. 148. 98.) minus satisfacit, vel cum eo non est copulatum. Priori ratione Quid obligatio perfecta et imperfecta; quid ius.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ius dicitur *perfectum*, posteriori vero *ius imperfectum*. Iura imperfecta a GROTIO L. I. cap. I. §. 7. vocantur *aptitudines*. Ergo et obligatio, quatenus ad ius perfectum refertur, *perfectae*, et quatenus ad ius imperfectum refertur, *imperfectae obligationis* nomen accipit.

COR. Iuris igitur perfecti conceptus non simplex sed compositus est.

Quid contra ius alterius fit.

§. 154. *Fit contra ius alterius*, quo idem restringitur. Quoniam autem ius illud restringi potest vel simpliciter, vel secundum quid, siue hypothetice, et hoc, vel quatenus est ius, vel quatenus eius vsus spectatur, manifestum est, triplici modo fieri posse, vt aliquid fit contra ius alterius: tollitur enim, vel diminuitur, vel vsus eius quomodocunque impeditur.

Quis iustus et iniustus, aequus et iniquus.

§. 155. Qui facit, quod contra ius alterius perfectum, *iniustus* dicitur; et qui facit, quod iuri perfecto alterius conuenit, *iustus* appellatur. Qui vero contra ius imperfectum alterius agit, *iniquus*, et qui ea facit, quae iuri imperfecto alterius congruunt, *aequus* vocatur. Quid igitur sit *iniustum*, *iustum*, *iniquum* et *aequum*, facile est intellectu.

COR. I. Iustus ergo obligationi perfectae, et aequus obligationi imperfectae satisfacit: iniustus vero obligationem perfectam, et iniquus obligationem imperfectam violat (§. 153.).

COR. II. Ex quo porro patet, iustum et iniustum, aequum et iniquum, ex iis tantum cognosci actionibus, quas alteri praestamus. Qua de re obligationem naturalem in *absolutam* et *relatiuam* diuidere placet.

§. 156.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 156. Ad quod committendum obligamur, dicitur *debitum*, et ad quod omittendum obligamur, *illicitum* audit. Debitum itaque et illicitum vt *perfecte* et *imperfecte tale* concipi potest (§. 153.). Et quoniam licitum est, quod nec praeceptum nec prohibitum (§. 121.); licitum (*a*) dici potest, vbi lex permissiua habet locum (Sch. ad §. 121.). Quid debitum, illicitum et licitum.

COR. Quicquid igitur licitum est, neque iniusti neque iusti meretur nomen (§. 155. 98.).

(*a*) Ergo L. 28. §. 8. ff. *licere sumitur pro eo, quod non impeditur, non si leges permittant, sed si leges non prohibeant.* vid. GROTIVM I. B. et P. Lib. 3. c. 4. §. 2. c. 10. §. 1. n. 1. seqq.

BIBLIOTECA NACIONAL DE JURISPRUDENCIA - MADRID

§. 157. Quod conuenit cum iis, quae enti eiusque statui externo insunt, id ens *decet*. Et id, quod ens liberum decet, *decorum* dicitur. Decorum igitur conuenit cum iis, quae enti libero eiusque statui externo insunt. Quid ex aduerso *indecorum* dicendum, facile perspicitur. *Arbitrarium* est, quod, non nisi ex hominum opinione, vt decorum vel indecorum spectatur. Summa ergo cum ratione etiam decorum in *naturale* et *arbitrarium* diuidimus. Decori et indecori idea.

COR. I. Omne igitur decorum perfectionem, et omne indecorum imperfectionem infert (§. 13.).

COR. II. Actiones itaque legi conuenientes decorae, et legi repugnantes indecorae sunt (§. 106.).

§. 158. Qui ea agit, quae obligationi conuenit, *honestus* dicitur, quare obligationi conuenies *honestum* est. Obligationi conuenit, quod legi Honesti et inhonesti idea.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gi non repugnat (§. 98.). Honestus igitur est, qui legi obedit, inhonestus, qui eandem violat (§. 108.).

COR. Iustum a licito (*a*) (§. 156.), decoro (§. 157.) et honesto (*b*) (§ 158.) distingendum esse, ex dictis manifestum est.

(*a*) vid. STRYK. de *iure liciti et non honesti.*
(*b*) vid. THOMASII *fundam. I. N. et G. L. l. c.* 5.

Quid leges perfectae et imperfectae, forum internum et externum.

§. 159. Lex est regula, cui actiones attemperare obligamur (§. 98.), obligatio est vel perfecta vel imperfecta (§. 153.), ergo et leges sunt vel *perfectae* seu *necessitatis*, vel *imperfectae* seu *humanitatis*. Leges perfectae *forum externum*, et leges imperfectae *forum internum* seu *conscientiae* constituunt.

COR. I. In foro itaque interno honestus est, qui legibus humanitatis, et in foro externo, qui legibus necessitatis obedit; qui vero leges humanitatis violat, in foro interno inhonestus, et qui leges necessitatis violat, in foro externo inhonestus dici meretur (§. 158.). Et hinc honestum est vel internum vel externum.

COR. II. Ex eo, quod quis sit iustus, eundem etiam in foro interno honestum esse, inferre nequit (§. 155. et Cor. 1. h §.). An vero ex eo, quoniam quis in foro interno inhonestus, vt etiam in foro externo iniustus sit, deducere possimus, infra docebo.

COR. III. Qui honestus est in foro interno, aequitati satisfacit (§. 155. Cor. 1.)

Idea viri boni.

§. 160. Qui et in foro interno et externo honestus est, a Doctoribus Iurisprudentiae vniuersalis dicitur *vir bonus*.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Nemo igitur vir bonus dici meretur, nisi qui et legibus perfectis et imperfectis obedit (§. 159.).

SCH. I. Hinc LVCANVS (*a*)

Hi mores, seruare modum, finemque tenere,
Naturamque sequi, patriaeque impendere vitam,
Nec sibi, sed tibi genitum se credere mundo etc.
Iustitiae cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus.

et HORATIVS (*b*)

Vir bonus est quis?
Qui consulta Patrum, qui leges iuraque seruat.

SCH. II. Quae de officiorum speciebus hucusque exposuimus, ita comparata sunt, vt, de moralitatis actionum nostrarum quantitate, quam in sequentibus huius capitis commatibus generatim explanabimus, dicenda, distincta atque perspicua reddere possint.

(*a*) Lib. 1.
(*b*) Lib. 1. Epist. 16.

Quantitas actionis moralis ex duplici fonte haurienda est.

§. 161. In omni actione libera duo esse distinguenda, iam ante monui, animi scilicet impulsum, quo agimus, ipsumque externum opus, quod in sensus incurrit. Quantitatem itaque de actionum moralitate euoluturi, duo illa in actione libera distinguere debemus.

Fons quantitatis moralitatis actionum est quantitas libertatis.

§. 162. *Quantitas moralitatis actionum a quantitate libertatis, a qua proficiscuntur, dependet.* Etenim moralitas actionibus competit, quatenus sunt liberae (§. 65.), liberae autem sunt, quatenus a libertate proficiscuntur (§. 52.). Quamobrem, cum quantitas effectus a quantitate causae determinetur (§. 49. Ont.), quantitatem moralitatis actionum a quantitate li-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

bertatis, a qua proficiſcuntur, dependere, conſequens eſt.

COR. I. Libertatem complete concepturus ponere debet

1) *ſpontaneitatem.*
2) *contingentiam actionis*, qua *eadem producitur.*
3) *vt ante actio ab agente intelligatur, quam producitur* (§. 52.).

Triplicem ergo habemus fontem, ex quo moralitatis actionum quantitatem deriuare poſſumus.

COR. II. Quo maior igitur eſt ſpontaneitas, qua libere agimus: quo maior eſt contingentia actionum, quas libere agendo committimus vel ommittimus: quo diſtinctior tandem eſt cognitio, quam ante de actionibus habemus, quam libere agendo easdem producimus; eo maior etiam eſt libertas, qua agimus, et per conſequens, eo maior eſt moralitatis actionum quantitas.

SCH. Ex his intelligimus et ex inferioribus magis diſtincte intelligimus, cur Doctores I. N. et G. affirment, in iudicio de moralitate actionis non quaeri, an quis egerit, ſed an cum actione fuerit, coniuncta voluntas? qui enim libere agit, ille vult vel non vult (§. 52.).

Quid actio coacta ſecundum quid et ſtricte ſic dicta.

§. 163. Si vi quadam externa efficimus, vt alter agat, alterum *cogere* dicimur. Ergo *actio coacta* ſeu *inuita per violentiam* dicitur, cuius ratio in vi quadam externa ponitur. Si coactio eiusmodi tenoris eſt, vt alter ad hoc et non aliud agendum impellatur, *actio dicitur ſimpliciter talis*, et actio inde enata eſt *inuita per violentiam* ſeu *coacta ſtricte ſumta*; ſi autem coactio eo tantummodo tendit, vt alter ex pluribus actionibus propoſitis et non ex aliis vnam eligat, *actio* inde profluens dicitur *coacta* ſeu *inuita per violentiam ſecundum quid*, ſeu *actio mixta.*

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Ab electione ad libertatem (§. 52.), et a libertate ad voluntatem valet consequentia (§. cit.). Actiones itaque inuitae per violentiam secundum quid, seu actiones mixtae sunt liberae et voluntariae (§. cit. 55.), atque ideo moralitate minime destitutae (§. 65.). Qua ex ratione voluntatem coactam etiam voluntatem esse, dicunt.

COR. II. Quoniam porro actiones coactae stricte sic dictae inter spontaneas minime referri possunt (§. 44.). eiusmodi etiam actiones nec liberae (§. 52.) nec morales dici merentur (§. 70.).

SCH. Reflectamus in praelectionibus ad actiones ex metu maioris mali euitandi, vel spe boni maioris consequendi commissas, vel omissas, et ad media coactiua, *in quibus ratio continetur, cur renuentes nolentesque officiis suis satisfaciant.*

§. 164. Actiones liberae, quarum existentiae ratio in nulla est coactione, *plane voluntariae* sunt. Actio voluntaria.

§. 165. *Actiones plane voluntariae maiorem agnoscunt libertatem, quam actiones mixtae.* Quoniam enim actiones plane voluntariae maiori producuntur spontaneitate, quam actiones mixtae (§. 163. 164. 44.), illis etiam maior libertatis gradus quam hisce comperat, consequens est (Cor. 2. §. 162.). Gradus libertatis in actionibus plane voluntariis et mixtis.

COR. Maior ergo moralitatis gradus actionibus plane voluntariis inest, quam actionibus mixtis (§. 162. Cor. 2.).

§. 166. *Actiones interne honestae maiorem habent moralitatis gradum, quam actiones externe honestae.* Quoniam enim actiones externe honestae per media coactiua determinari possunt, quod quoad actiones interne honestas fieri nequit Ex quo quantitas actionum interne et externe honestarum determinari potest.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nequit (§. 153. 159. Cor. 1.), actiones interne honeſtae plane voluntariae ſunt, externe vero honeſtae vt actiones mixtae concipi poſſunt (§. 164. 163.). Ideoque manifeſtum eſt, maiorem moralitatis gradum illis quam hiſce actionibus ineſſe (Cor. §. 165.)

COR. I. Eodem modo demonſtrari poteſt, actiones interne inhoneſtas moralitatis gradu actiones externe inhoneſtas ſuperare.

COR. II. Actiones iuſtae et perfecte debitae ſunt in foro externo honeſtae; et actiones iniuſtae et perfecte illicitae in eodem foro ſunt inhoneſtae; Actiones vero aequae et imperfecte debitae in foro interno ſunt honeſtae, er actiones iniquae et imperfecte illicitae in eodem foro actiones inhoneſtae dici merentur (155. 156. 159.). Ex quo patet, de actionibus honeſtis et inhoneſtis in cominate demonſtrato haſce etiam ad actiones facile accommodari poſſe.

Quae concluſionem ab honeſto interno ad honeſtum externum, ſed non vice verſa exhibet.

§. 167. *Honeſtus in foro interno etiam honeſtus eſt in foro externo, ex eo vero, quod quis ſit honeſtus in foro externo, inferri nequit, quod etiam in foro interno honeſtus ſit.* In quo maior alicuius rei quantitas eſt, in eodem etiam minor eiusdem rei quantitas eſſe debet, non v. v. (§. 82.). Honeſto interno maior honeſti gradus ineſt, quam honeſto externo (§. 166.), ab honeſto ergo interno ad honeſtum externum legitima valet conſequentia, ſed non vice verſa.

COR. I. Iuſtus igitur eſſe poteſt, qui nihilo minus tamen eſt iniquus (Cor. 2. § 166.), aequum autem ſine iuſto concipi nequit (§. cit.) etc.

COR II. Et his ex principiis regula iuris, (*a*) licita non ſemper honeſta ſuut, ab omni falſo liberari poteſt. vid. §. 156.

(*a*) L. 144. ff. de R. I.

§. 168.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 168. Honesto externo minorem moralitatis gradum tribuimus, quam honesto interno, quoniam externe honeste agens, per media coactiua ad agendum determinari potest (per dem. ad §. 166.). Iam ponamus, aliquem externe honesta agere, non intuitu mediorum coactiuorum, sed rectam sequentem rationem; maiorem hisce sub determinationibus exercebit spontaneitatem (§. 44.), atque ideo actio haecce externe honesta maiorem moralitatis gradum arripiet (Cor. 2. §. 162.). Gradus honesti externi.

§. 169. *Quo plura quis motiua ad agendum ex actionis idea haurit, eo magis actio libera est.* Quo plura motiua ex actionis idea agens haurit, eo magis distincta est cognitio, qua actionem producit (§. 36. Cor. I.). Sed quo magis actionem ante distincte cognoscit, quam eandem producit, eo magis actio ipsius libera est (Cor. 2. §. 162.). Ergo quo plura quis ex actionis idea ad agendum haurit motiua, eo magis actio ipsius libera est. Gradus libertatis ex multitudine motiuorum profluens.

COR. I. Ergo et hoc ex fonte quantitatem moralitatis, quae actionibus inest, deducere possumus (§. 162. Cor. 2.).

COR. II. Eadem ex propositione facile colligitur, moralitatis gradum etiam ex multitudine consectariorum, ab actione libera profluentium, determinari posse, conf. §. 59. 65 et 84.

SCH. Intelligimus inde, motiua, quibus quis ad agendum determinatur, esse vel intrinseca vel extrinseca.

§. 170. Corollaria ex dictis non pauca inferri etiam hoc loco possent: Dabimus aliqua et breuiter: Honestum agere id, quod moralitate gaudet, Variorum honestatis graduum expositio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gaudet, ex enarratis facile consequitur (§. 158. 107.). Moralitas actionibus tribui nequit, nisi agens ad agendum motiuus determinatus sit (§. 70. 52. 36.), quo plura igitur honestus ex actionis idea hausit motiua, eo maiorem honestatis sibi vindicabit gradum (Cor. ad §. 169.).

Si spectamus honestatem externam (§. 159. Cor. 1.), fieri potest

1.) vt quis priuata vtilitate ductus obligationi externae satisfaciat, et ita habemus *infimum huius honestatis gradum.*

2.) vt quis metu, ne quid mali ex obligationis externae violatione sibi immineat, commotus obligationi externae conuenienter agat, quae agendi ratio *secundum huius honestatis gradum determinat.*

3. vt quis recta ratione ductus, non habito obligationis internae respectu, ea producat, ad quae obligatione externa ducitur, et tunc *tertium*, qui etiam summus est, *honestatis externae concipimus gradum.* vid. §. 168.

Tandem ratio omnes hos externae virtutis gradus superabit. Internae enim honestatis effectus est honestum in foro externo (§. 167.), et ita fieri potest, vt quis honestate interna commotus externe honesta agat, ex quo summus honesti gradus concipi potest (§. 168.).

Obligamur, vt motiua ad actiones nostras liberas hauriamus ex

§. 171. *Natura obligamur, vt motiua ad actiones nostras liberas ex perfectionibus diuinis hauriamus.* Vt legibus naturalibus conuenienter viuamus, a natura obligamur (§. 129. 127.).

Quo-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quoniam vero leges naturales etiam leges diuinae sunt (§. 133.), natura etiam obligamur, vt voluntati diuinae conuenienter viuamus (§. 127.), et per consequens, vt motiua ad actiones nostras liberas ex voluntate Dei, ideoque ex perfectionibus ipsius (vide §. 59. de *Civ. Dei*) hauriamus (§. 36.). motiuis perfectionum diuinarum.

§. 172. *Quantitas moralitatis actionum, quarum motiua ex perfectionibus diuinis sunt desumta, omnem honestatis gradum superat.* Summus enim honestatis gradus concipitur, si externae honestatis fons honestum internum est (§. 170.), atque ideo si quis legibus naturalibus qua talibus conuenienter viuit (§. 158. et Cor. 1. §. 159.). Si quis autem ex motiuis perfectionum diuinarum agit, non legibus naturalibus solum qua talibus, sed etiam quatenus a voluntate diuina dependent, conuenienter viuit (per dem. ad §. 171.), plura itaque posteriori quam priori ratione ex actionis idea ad agendum motiua haurit (§. 36.). Ex quo manifestum est, huius generis actionum moralitatem omnem honestatis gradum quantitate superare (§. 169.). Inde actionum moralitas maiorem arripit quantitatis gradum.

§. 173. Actiones liberae, quatenus motiua ad eas producendas ex perfectionibus diuinis sumta sunt, determinant *pium naturale seu philosophicum.* Pietas itaque philosophica summum moralitatis actionum nostrarum gradum, in foro nimirum philosophico, constituit (§. 172.). Ergo actionum liberarum, quatenus sunt naturales, moralitatis summus gradus est pietas.

COR. I. Habitus actiones suas legibus naturalibus attemperandi dicitur virtus philosophica (§. 148.). Virtutis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tutis itaque philoſophicae gradus ex §. 170. definiri poſſunt, quorum ſummus eſt pietas (§. 173.).

COR. II. Et quoniam vitium eſt virtutis oppoſitum (§. 148.), etiam, ſi ea, quae natura obiecti mutari iubet, mutentur, quilibet vitii gradus facillime cognoſcere poterit.

SCH. Velim tamen, vt reflectas ad §. 125. et 84.

Actionis ſimplicis et compoſitae definitio.

§. 174. Actio, quae in alias reſolui nequit, dicitur *ſimplex*, quae vero in alias ſimpliciores reſolui poteſt, appellatur *compoſita*.

COR. I. Actio igitur compoſita eſt aggregatum ex actionibus ſimplicibus, atque ideo actio compoſita ſimplicium quantitate ſuperat (§. 82.)

COR. II. Quo maior igitur eſt numerus actionum ſimplicium, quae vnicam conſtituunt compoſitam, eo maior etiam eſt quantitas actionis compoſitae.

Maior libertas ob compoſitionem actionis liberae.

§. 175. *Actio libera compoſita magis libera eſt, quam actio libera ſimplex.* Ponamus actionem liberam compoſitam, ea erit aggregatum ex actionibus liberis ſimplicibus (Cor. 1. §. 174.). Quare, cum quaelibet actio libera ſimplex ſpontaneitatem requirat (§. 52.), actioni liberae compoſitae maior ineſt ſpontaneitatis gradus, quam actioni liberae ſimplici, illa itaque magis libera eſt, quam haec (§. 162. Cor. 2.).

COR. I. Ex multitudine igitur actionum liberarum ſimplicium compoſitam ingredientium quantitas libertatis, qua actio compoſita producta eſt, definitur (Cor. 2. §. 174. et §. 82.).

COR. II. Et ita habemus nouum riuulum, ex quo moralitatis actionum quantitatem deriuare poſſumus (Cor. 2. §. 162.).

COR. III. Quo facilius quis actionem committere vel omit-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

omittere potuit, eo minor est moralitas actioni competens (Cor. 2.).

COR. IV. Quo plura itaque quis ad agendum habuit motiua extrinseca, i. e. quae non ex distincta actionis idea, sed ex circumstantiis sumuntur, eo minor est actionis moralitas (Cor. 3. et §. 36.).

COR. V. Maior ergo est actionis moralitas, si agenti non deest ratio, cur contrariam potius edat actionem (Cor. 4.).

§. 176. Actus intellectus, quo disquiritur, quid sit agendum, et quid non agendum, dicitur *consultatio*, et actio, quae praeuia consultatione editur, audit *deliberata*, quae vero sine praeuia consultatione perpetratur, nomen *actionis indeliberatae* accepit. Qui facta consultatione se ad agendum derminat, ille *decernit* actionem, et hac ratione actio in se spectata *deliberata* vocatur. Si quis vero disquirat de iis, quae fieri debent, vt actionem edere possit, ille deliberat de executione actionis, et hac ratione actio *quoad executionem deliberata* dicitur.

Actionis deliberatae et indeliberatae vt et consultationis expositio.

COR. I. A nuda igitur consultatione ad existentiam actionis non valet consequentia.

COR. II. Et fieri potest, vt actio in se spectata sit indeliberata, quae quoad executionem deliberata est, et actio quoad executionem indeliberata, quatenus in se spectatur, sit deliberata.

§. 177. *Actio deliberata magis libera est, quam indeliberata.* Qui enim deliberate agit, actionem ante magis distincte cognoscit, quam eannem produxit, quam indeliberate agens (§. 176.) actio ergo deliberate producta magis libera est, quam actio indeliberata (§. 162. Cor. 2.)

Actio deliberata magis libera est, quam indeliberata.

COR. Ergo et actio deliberata maiorem habet moralitatis gradum, quam actio indeliberata (Cor. 2. §. 162).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Cauſſae moralis et proximae expoſitio.

§. 178. Auctor actionis (§. 90.) eam vel ipſe perpetrat, vel per alium eam fieri curat. Priori reſpectu *actio* dicitur *immediata*, poſteriori *mediata*. Qui itaque immediate agit, in ipſius actione, ad quam ſe ipſum determinauit, ratio effectus ſita eſt, qua ex ratione dicitur *cauſſa principalis*. Qui vero mediate agit, in ipſius actione, ad quam per alium determinatur, ratio effectus ſita eſt, quare *cauſſa inſtrumentalis* vocatur. Iam ponamus, tam cauſſam principalem quam inſtrumentalem moraliter agere, exiſtentia effectus tam ad alius quam ad huius voluntatem referri poterit. Ergo tam illa quam haec erunt auctores (§. 90.). Qua ex ratione etiam illa *auctor principalis*, haec vero *auctor inſtrumentalis* nominatur. Auctor igitur principalis inſtrumentali ad agendum dat motiua, ideoque *cauſſa moralis* ſumma cum ratione nominatur. Auctorem actionis immediatae breuitatis gratia in ſequentibus *cauſſam proximam* vocabimus.

SCH. Huc ſpectant verſus memoriales, cauſſae moralis ſpecies indicantes:

Iuſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Interim cuilibet per ſe ex ſuperioribus manifeſtum erit, non omnes, quas memorauimus, cauſſas morales, aequali ratione cauſſas eſſe. conf. Inſt. §. 11. 12. de obl. quae ex delict. et §. 11. de iniuriis. *Reflectas* ad L. 2. c. 4. §. 40. *Inſtit. Iurispr. diu.* THOMASII *et ad regulam iuris* (*a*) poteſt quis per alium, quod facere poteſt per ſe ipſum. Item (*b*) damnum dat, qui iubet dare. etc.

SCH. II. Notandum eſt, cauſſam inſtrumentalem a nonnullis in mortuam atque uiuam eſſe diuiſam. Porro dica-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

dicatur in praelectionibus de cauſſa morali generali et ſpeciali: et de gradibus cauſſae moralis.

(*a*) Cap. poteſt. 68. de R. I. in 6. (*b*) L. 169. ff. de R. I.

§. 179. *Actio immediata magis libera eſt, quam actio mediata.* Mediate agens plura ad agendum habuit motiua extrinſeca, quam is, qui immediate agit (§. 178. et Cor. 4. §. 175.), ergo et actioni mediate minor ineſt libertatis gradus, quam actioni immediatae (Cor. 4. §. 175. Cor. 2. §. 162.). Gradus libertatis in actionibus immediatis.

COR. I. Actio mediata in relatione ad cauſſam moralem vt immediata ſpectari poteſt, cauſſa igitur moralis magis libere agit, quam cauſſa proxima (§. 178.).

COR. II. Ex quibus manifeſtum eſt, 1) actionem immediatam maiorem habere moralitatis gradum, quam actionem mediatam. 2) Moralitatem actionum maiorem eſſe in relatione ad cauſſam moralem, quam in relatione ad cauſſam inſtrumentalem (§. 162. Cor. 2).

SCH. Hocce principium obuium ad caſum adcommodaturus ante cauſſam moralem in relatione ad totam actionem a cauſſa morali in relatione ad partem actionis diſtinguere debet.

§. 180. *Si nulla adeſt actionum colliſio, actio libera maiorem habet libertatis gradum, quam actio ob colliſionem perpetrata.* Si nulla adeſt actionum colliſio, plures actionis determinationes poſſibiles ſunt, quam ſi actio ob colliſionem ſuſcipitur (§. 194. ſeqq. Ph. pr.), maior igitur eſt actionis contingentia, ſi nulla colliſio, quam ſi colliſio quaedam eſt obuia (§. 7. Pr.). Quamobrem, cum quantitas contingentiae actionis liberae etiam quantitatem libertatis determinet (§. 162. Cor. 2.), actio libera priori reſpectu maiorem habet libertatis gradum, quam reſpectu poſteriori. Gradus libertatis habito reſpectu ad actionum colliſionem.

COR. Et ita in nouum incidimus fontem, ex quo moralitatis quantitatem haurire poſſumus. (Cor. 2. §. 162.)

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Qui applicatur ad verſutiam.

§. 181. Si actiones ſunt in colliſione, fieri poteſt, vt quis malum maius malo minori vel bonum minus bono maiori praeferat, et ita legi ideoque officio ſuo (§. 148.) non ſatisfaciat (§. 93. 98.). Eiusmodi omiſſio officii ſeu obedientiae legi praeſtandae ditur *(a) verſutia.*

COR. Verſutiae igitur minor ineſt moralitatis gradus, quam actioni malae, quae nulla praeuia actionum colliſione perpetrata (Cor. §. 180.).

(*a*) In receſſu imperii §. 70. A. 1594.

Quid intentio, eaque primaria et ſecundaria, directa et indirecta.

§. 182. Volitio, qua agens vult, vt fiat id, vel non fiat, propter quod agit, vocatur *intentio.* Id, propter quod cauſſa efficiens agit, dicitur *finis.* Finis itaque ab agente intenditur. Finis eſt vel *primarius* vel *ſecundarius. Primarius* dicitur, propter quem cauſſa efficiens actura eſſet, ſi vel nullum alium finem deſtinaſſet; et *ſecundarius*, ob quem ſolum, ſi alius non ſubeſſet, cauſſa efficiens non ageret. Ex qua finis euolutione facile intelligitur, quid ſit *intentio primaria et ſecundaria.* Intentio, qua id intenditur, propter quod agens agit, *directa*, et qua agens quidem per ſe non vult, quod ex actione ipſius ſequitur, quod tamen perinde, ac id, quod vult, ex eadem ſequi poteſt, *indirecta* dicitur. Ex quo facile concipitur, quid ſit, *directe* vel *indirecte aliquid velle.*

COR. Quicquid itaque agens indirecte vult, id non vult per ſe, ſed quoniam ſequitur. Non vero vult, vt medium, ſed, quoniam eam per actionem, qua aliquid vult, ſimul ſequitur, admittit.

§. 183.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 183. *Omnis intentio eſt actio, quae liberas ad actiones referenda.* Omnis enim intentio eſt volitio (§. 182.), quamobrem, cum volitio ſit actio liberas ad actiones referenda (§. 52.), vt etiam intentionem liberas ad actiones referamus, neceſſe eſt. Quae libertate gaudet.

COR. Omnis actio ad libertatem referenda habet moralitatem (§. 65. 70). Ergo et intentio ſine moralitate concipi nequit.

SCH. Dicatur in Praelectionibus de poena intentionis.

§. 184. *Intentio directa magis libera eſt, quam intentio indirecta, et intentio primaria magis libera eſt, quam intentio ſecundaria.* Quicquid directe intenditur, id agens per ſe vult, quicquid vero indirecte intenditur, id agens non per ſe, ſed tantummodo eam ob rationem vult, quia alias directam ob intentionem agere non poſſet (§. 182.). Si igitur intentionem directam ſpectemus, maior erit actionis contingentia, quam quae in intentione indirecta concipienda (§. 7. Pr.). Ex quo ſequitur, intentionem directam magis liberam eſſe, quam indirectam (§. 162. Cor. 2.). Q. e. p. Et quidem maiori, ſi eſt intentio directa et primaria, quam ſi tantummodo intentio indirecta vel ſecundaria.

Alterum theorematis membrum eodem modo ex §. §. cit. cit. deduci poteſt.

COR. Manifeſtum inde eſt, intentionem directam maiorem moralitatis gradum habere, quam qui intentioni indirectae ineſt (§. 162. Cor. 2.). Et intentioni primariae maiorem moralitatis gradum ineſſe, quam intentioni ſecundariae (§. cit.).

SCH. Eadem propoſitio etiam ex §. 175. Cor. 4. de duci poteſt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Diligentiae et negligentiae expositio.

§. 185. Dantur infinitae actiones, sine quibus finis propositus obtineri nequit. Id, quod rationem existentiae finis continet, dicitur *medium*. Illae igitur actiones sunt media ad propositum obtinendum. Qui itaque ad finem obtinendum obligatus est, simul, vt actiones illas producat, obligatur (Cor. §. 94.). Ex quo negligentiae atque diligentiae conceptus facile formari possunt. Omissio enim actionum, quibus finis propositus obtineri potest, vocatur *negligentia*, et eiusmodi actionum commissio audit *diligentia*.

COR. I. Quo plures igitur quis edit actiones, quae sunt media ad finem propositum obtinendum, eo diligentior est, et quo plures sunt eiusmodi actiones, quas quis non edit, eo negligentior est. Infiniti itaque gradus tam diligentiae quam negligentiae concipiuntur.

COR. II. Et diligentia et negligentia tam absolute quam hypothetice, i. e. in relatione ad subiectum, quod agit, spectari possunt. Diligentia absolute spectata summa est, si agens nullam earum omittit actionum, quae sunt media ad finem propositum obtinendum; Diligentia autem hypothetice spectata euadit summa, si agens omnes ad finem propositum obtinentium necessarias edit actiones, quae viribus suis non repugnant. *Diligentia igitur, quatenus hypothetice spectatur, summa esse potest*, quae, quatenus absolute consideratur, summum diligentiae gradum minime conscendit. Quae de diligentia explicaui, si, quae natura obiecti mutari iubet, mutantur, ad negligentiam accommodari possunt.

COR. III. Quicquid vires agentis superat, hypothetice impossibile est (Cor. §. 91.), et ad impossibilia nulla datur obligatio (§. 91.), de gradu ergo diligentiae vel negligentiae iudicaturus, *primo* in summum deligentiae vel negligentiae in se spectatae gradum, et *deinde* in vires agentis inquirere debet, quo cognoscere possit, quorum commissio eas excedit, et quorum vires agentis non superat (Cor. 2.).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. *Triplicem Iuris Romani Doctores* (*a*) *diligentiae et negligentiae, quatenus hypothetice ſpectantur, conſtituerunt gradum,* maximum *ſcilicet,* medium *et* infimum, *qui autem minutius omnia vult excutere, plures indicare valebit* (Cor. 1). *Quoniam autem hoc ab inſtituto noſtro alienum eſt, breuiſſimis hanc ICtorum diuiſionem explicabimus. Sunt primo actiones, quae ad certum obtinendum finem a plerisque, qui ſe diligentes praebent, eduntur, earum commiſſio abſoluit* diligentiam mediam, *et earum omiſſio* mediam *definit* negligentiam. *Sunt porro nonnullae actiones, quas agens quidem edere poteſt, attamen illas, quarum cuſtodia diligentiam mediam conſtituit, excedunt. Earum commiſſio* maximae diligentiae, *et earum omiſſio* infimae negligentiae *ideam exhibet. Diligentia tandem, quae media minor, vocatur* infima, *eiusque omiſſio* ſummam *conſtituit* negligentiam.

(*a*) vid. LAVTERBACHII Compend. Iuris Lib. XIII. Tit. VI. commodat. vel contra p. 225. ſeqq.

§. 186. *Per naturam obligamur, vt omnem diligentiam hypotheticam in coſtodia legum adhibeamus, omnemque negligentiam euitemus.* Obligamur enim per naturam, vt omnem legi praeſtemus obedientiam (§. 108. 145.), ergo et obligamur ad omnes actiones producendas, quibus legi obedire poſſumus (§. 94.), atque ita, vt omnem diligentiam adhibeamus, omnemque negligentiam euitemus (§. 185.). Quoniam vero ad impoſſibilia nulla datur obligatio (§. 91.); per naturam etiam ſolummodo obligamur, vt in cuſtodia legum omnem diligentiam hypotheticam adhibeamus, negligentiamque, quantum fieri poteſt, euitemus (§. 185. Cor. 2. et 3.).

Vt diligentiam adhibeamus et negligentiam in cuſtodia legum fugiamus, natura obligati ſumus.

§. 187. Actiones humanae ſunt actiones liberae

Quid recti-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tudo actionis humanae.

§. 1. 52.). Actiones liberae a voluntate vel noluntate proficiſcuntur (§. 52.), atque ideo ſine intellectus atque rationis vſu fieri nequeunt (§. 29. ſeqq.). Principia ergo, nimirum fiendi, actionum humanarum ſunt inprimis intellectus et voluntas vel noluntas. *Actus intellectus recti* ſunt, ſi conueniunt cum principiis ſeu regulis Logicae, et *actus voluntatis vel noluntatis recti* dicuntur, ſi conueniunt cum legibus moralibus. Quare, cum leges morales etiam ſint regulae (§. 98.), conſequens eſt, vt *rectitudo actionis humanae* ſit conuenientia cum regulis

Inde formatur idea culpae.

§. 188. Defectus rectitudinis actionis humanae vincibilis dicitur *culpa in genere*, et ſi defectus ille concipitur quoad intellectum, habemus *culpam in ſpecie*, quam poſthaec ſimpliciter *culpam* vocabo. Culpa ergo eſt actus intellectus, qui iuxta regulas Logicae non modificatur (§. 187.).

COR. Qui igitur culpoſe agit, vel falſam vel plane nullam de actionis bonitate vel prauitate ſibi formauit notionem, ideoque vel falſe vel plane non de actionis moralitate iudicauit (§. 65.).

SCH. I. Ergo et ICti dicunt (*a*), imperitiam culpae anumerari.

SCH. II. Vt hic euoluas, vel in memoriam reuoces principia, quae Logica praeſcribit, lubenter velim.

(*a*) L. 132. ff. de R. I.

Incogitantiae, improuidentiae et praecipitan-

§. 189. Defectus attentionis circa actiones noſtras *incogitantiae (Vnachtſamkeit)* nomen accepit. Et defectus attentionis ad malum in dato caſu euentu

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

euentu possibile, quod agens praeuidere potetiae in agendo definitiones. rat, appellatur *improuidentia*. Et determinatio ad agendum, sine praeuia attentione ad conditionem actionis, dicitur *praecipitantia in agendo*. Defectus omnis sollicitudinis de rectitudine actionis vocatur *incuria*.

COR. I. Ex incogitantia igitur se ad agendum determinat, qui praecipitanter agit.

COR. II. Et qui in agendo incuriosus est, ille vel plane non, vel falsе de actionum moralitate iudicat.

§. 190. *Incogitantia, improuidentia, praecipitantia in agendo, incuria et versutiae caussa sunt species culpae.* Species culpae exponuntur. In incogitantia, improuidentia, praecipitantia et incuria est defectus debitae attentionis (§. 189.), et caussa versutiae est falsum iudicium de moralitate actionis (§. 181.). Ergo sunt species culpae (§. 188. et Cor. h. §.).

§. 191. *Actus culposi, seu actus, quorum existentiae ratio in culpa est, ad actiones liberas referendi sunt.* Actus culposi pertinent ad actiones liberas. Actus culposi a vincibili rectitudinis actionis humanae defectu quoad intellectum proficiscuntur (§. 188.), fons itaque, ex quo oriuntur, est ignorantia vincibilis (Cor. §. 168. et §. 117.). Quamobrem, cum ignorantia vincibilis ad actiones liberas referri debeat (§. 117.); vt etiam actus culposos ad easdem referamus, necesse est.

COR. Actus ergo culposi gaudent moralitate (§. 117.)

§. 192. *Actio libera non culposa magis libera est quam culposa.* Gradus libertatis in actibus culposis et non culposis. Qui culpose agit, agit ex ignorantia (Cor. §. 188.), et quicquid non-culpose agens agit,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

agit, distincte cognoscit (l. c.), posteriori igitur respetu moralitatem actionis magis distincte cognoscit, quam priori, ideoque actio libera non-culposa magis libera est, quam actio culposa (§. 162. Cor. 2.).

COR. Ergo et actio libera non-culposa maiorem habet moralitatis gradum, quam actio libera culposa (Cor. 2. §. 162.).

Actus culposi a negligentia proficiscuntur.

§. 193. *Actus culposi sunt actus negligentiae.* Negligentia est omissio actionum, quibus finis propositus obtineri potest (§. 185.), ergo et defectus rectitudinis actionis humanae vincibilis est negligentia (§. 187. 186.). Culpa est defectus rectitudinis actionis humanae vincibilis (§. 188.), sequitur itaque, vt actus culposi sint actus negligentiae.

COR. I. Quoniam negligentia ex Doctorum iuris Romani sententia est vel maxima vel media vel infima (Schol. §. 185.), inde factum est, vt etiam tres culpae gradus ab iisdem sint constituti. Si enim culpa negligentiam summam continet, eam vocarunt *latam*; si negligentiam mediam includit, eam appellarunt *leuem*; et si tandem culpa negligentia infima constituitur, *culpam leuissimam* eandem nominauerunt.

SCH. conf. LAVTERBACHII *Comp. Iur.* Lib. XIII. Tit. VI. com. vel contra p. 225. seqq. *Vellem tamen, vt lectores hic attendant ad finem* Cor. I. §. 158. *et ad meditationes* Viri Illust. GLAFEY, *quae leguntur im Recht der Vernunft* Lib. 3. cap. 1.

COR. II. Culpae character est defectus rectitudinis actionis humanae (§. 188), et rectitudo actionis humanae ex conuenientia cum regulis concipitur (§. 187.) summa ergo cum ratione dicitur (*a*), nullam eius esse culpam, cui parere non necesse fuit.

COR. III. Et quoniam defectus ille vel ex commissione, vel ex omissione concipitur (§. 54.), culpam etiam

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

etiam vel committendo, vel omittendo posse constitui, consequens est. Idem colligi potest ex diuisione ignorantiae in simplicem atque compositam.

SCH. Euoluas SCHOEPFFERI Dissert. de *culpa lata ministri status* Cap. 2. n. 3.

(*a*) L. 169, ff. d. R. I.

§. 194. *Agentem existentiam consectariorum, quae ex actione culposa sequitur, intendisse, dici nequit.* Culpose agens vel falsam, vel plane nullam de actionis moralitate sibi formauit notionem (§. 188. Cor.), ignorat ergo, ex actione, quam culpose agendo committit vel omittit, hoc vel illud sequi consectarium (§. 65.). Minime itaque eiusmodi consectaria per agentis intentionem sunt existentia (§. 182.). Consectaria actionis culposae per intentionem culpose agentis non existunt.

§. 195. Si rectitudo actionis humanae quoad voluntatem vel noluntatem deficit, aliquem dolose agere, dicimus. Est igitur *dolus* defectus rectitudinis actionis humanae quoad voluntatem vel noluntatem vincibilis. *Actus* ergo *dolosi* sunt actus voluntatis vel noluntatis, qui iuxta leges morales non modificantur (§. 187.). Doli et actionis dolosae definitio.

§. 196. *Qui dolose agit, ille sciens et volens agit dolose.* In actione enim dolosa concipitur defectus rectitudinis actionis humanae quoad voluntatem vel noluntatem (§. 195.). Qui itaque dolose agit, ille vult violare legem (§. 195.), ideoque quoniam idem, quod volumus, etiam scimus (§. 33.), dolose agentem constitutionem actionis cognoscere, eandemque actionem velle producere, manifestum est. Quae a sciente et volente editur.

§. 197.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ergo non est culposa, et actionem culposam moralitatis quantitate superat.

§. 197. Actio dolosa editur a sciente et volente (§. 196.), ergo non est actio culposa (§. 188. Cor.), et quoniam est actio libera (§. 52.), magis libera est, quam actio culposa (§. 192.), atque ideo actionem culposam moralitatis quantitate superat (§. 162. Cor. 2.).

SCH Dicatur in praelectionibus, qua ratione dici possit (a), culpam latam aequiparandam esse dolo.

(a) L. quod Nerua 32. ff. depos.

Et omnis actio dolosa est moraliter mala.

§. 198. *Omnis actio dolosa est moraliter mala.* Dolose agens sciens et volens legem moralem violat (§. 196. 195.). Quoniam autem ille, qui leges morales violat, moraliter male agit (§. 107.), omnis actio dolosa etiam moraliter mala est.

SCH. Qua ex ratione etiam eiusmodi dolus in iure Romano (a) dicitur dolus malus, qui contradistinguitur dolo bono (b), qui improprie dolus dicitur. Necesse ergo erit, vt doli boni ideam breuissimis euoluamus.

(a) L. 1. ff. de dolo malo.

(b) L. 1. §. 2. ff. l. cit. conf. LAVTERBACH in h. l.

Ergo contradistinguitur dolo bono.

§. 199. Actus externus internis contradicens vocatur *simulatio*, simulatio finis cuiusdam non illiciti gratia facta dicitur *dolus bonus*. Eiusmodi igitur doli actio non est mala (§. 156.), ideoque improprie actio dolosa dicitur (§. 198.).

SCH. Hac ex ratione FLORVS Lib. I. cap. 3. *Horatium ad virtutem addidisse dolum, pronunciat.*

§. 200.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 200. Actus voluntatis, quo exſecutio decreti determinatur, dicitur *propoſitum.* Quid propoſitum.

COR. Propoſitum igitur eſt volitio (§. 34.), adeoque liberum eſt (§. 52.), et gaudet moralitate (§. 65. 70.).

§. 201. *Omnis actus doloſus proficiſcitur a propoſito.* Actio enim doloſa a ſciente et volente editur (§. 197.), qui igitur doloſe agit, ille doloſe agere decernit (§. 176.). Quoniam porro actu agit, voluntatem etiam ad actionis exſecutionem determinauit. Ex quo abunde ſequitur, omnem actum doloſum a propoſito proficiſci (§. 200.). A quo actus doloſi proficiſcuntur.

§. 202. Nexum cauſſarum in noſtram perfectionem vel imperfectionem tendentium, quam praeuidere in noſtra poteſtate non eſt, vocamus fortunam. Et euentus, ab inexpectato occultarum nobis cauſſarum concurſu pendens, dicitur *caſus fortuitus.* Ergo caſus fortuitus

SCH. Ita enim CICERO in top. cap. 17. p. 181. *iacere telum voluntatis eſt, ferire, quem nolis, fortunae.*

§. 203. Caſus fortuitus ignorantiam inuincibilem ſupponit (§. 202. 117,), *ergo eſt extra omnem culpam.* (§. 188.) atque *dolum* (§. 196.) Et quoniam eiusmodi caſus in poteſtate noſtra minime poſitus eſt (§. 202.), nec ad liberas actiones (§. 53.), ideoque nec ad eas, quae moralitatem habent, referri poteſt (§. 70.). nullam habet moralitatem.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Perlegere velis Lib. II. cap. 17. §. 18. in Iure B. et P. GROTII *et* PETR. GREGORII *Synt. I.* V. Part. III. L. XXI. cap. 12. 2.

Quod etiam valet de actionibus ex infirmitate naturali proficiscentibus.

§. 204. Fieri potest, vt aliquid sit intrinsece possibile, quod extrinsece impossibile est (Cor. §. 91.), eiusmodi defectus possibilitatis extrinsecae dicitur *impotentia*, impotentia ergo est defectus virium (loc. cit.). Si huic impotentiae tollendae pro rerum nostrarum statu non sufficimus, *impotentia* dicitur *naturalis*, quae vocatur *infirmitas naturalis*, quatenus efficit, vt actiones nostras iuxta legum naturae dirigere non possimus.

COR. Quoniam igitur eiusmodi infirmitas naturalis est defectus virium inuincibilis, actiones ab eadem proficiscentes ad actiones liberas referri nequeunt (§. 53.). Ex quo sequitur, vt eiusmodi actiones nullam habeant moralitatem (§. 70.), atque ideo nec culposae (§. 191.) nec dolosae dici possint (§. 197.).

SCH. Velim tamen vt notes, ab eo, quod aliquid non sit moraliter malum, ad id, quod non sit malum, non valere consequentiam.

Quid dolus ex proposito et ex re.

§. 205. Qui dolose agit, ille edit actionem, ex qua mala fluunt consectaria (§. 198.). Mala haec consectaria agens vel intendit, vel quidem non intendit, attamen dum ex post facto, eiusmodi consectaria inde sequi, cognoscit, eadem approbat. Priori respectu *dolus* dicitur *dolus ex proposito*, posteriori vero *ex re*. (*a*).

(*a*) L. 36. ff. de verb. oblig.

Dolus ex re etiam a proposito proficiscitur.

§. 206. *Dolus ex re, quatenus est dolus, etiam a proposito proficiscitur.* Qui ex re dolose agit, malum illud, quod ex actione sequitur, non intendit (§. 205.), hoc ergo respectu non agit dolo-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

doloſe (§. 196. 182.). Quatenus autem malum illud, quod ex poſt facto cognoſcit, adprobat (§. 205.), ſciens et volens malum obuium non remouet, et ita ſciens et volens legem violat (§. 160, 108.), ideoque doloſe agit (§. 195.). Quibus ex principiis eadem ratione, qua principium §. 201. poſitum demonſtraui, deduci poteſt, actionem ex re doloſam, quatenus dolum inuoluit, etiam a propoſito proficiſci.

Gradus libertatis in actibus doloſis ex propoſito et ex re.

§. 207. *Actio doloſa ex propoſito magis libera eſt, quam actio doloſa ex re.* Qui ex propoſito doloſo agit, ille malum, quod ex actione ſequitur, intendit, qui vero ex re doloſe agit, ille tantum malum actionis conſectarium, quod non intendit, ex poſt facto adprobat (§. 205.), ergo ex re doloſe agens conſectaria actionis tantum a poſteriori cognoſcit, quae ex propoſito doloſe agens ex actionis notione cognouit (§. 59.). Magis itaque illius quam huius de actione cognitio diſtincta eſt. Quare et actio doloſa ex propoſito actionem doloſam ex re quantitate libertatis excedit (§. 162. Cor. 2.).

COR. Ergo et actio doloſa ex propoſito maiorem ſibi vendicat moralitatem, quam actio doloſa ex re (§. 162. Cor. 2.)

SCH. Eadem propoſitio etiam inde inferri poteſt, quoniam actio doloſa ex propoſito magis contingens eſt, quam actio doloſa ex re.

§. 208. Dolus, qui ſimulatione editur, dicitur Explicatur *clan-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

dolus clandestinus et manifestus.

clandestinus, qui vero cum nulla simulatione coniunctus, vocatur *manifestus*.

Ille magis liber est, quam hic.

§. 209. *Actio dolosa clandestina magis libere est, quam actio dolosa manifesta.* Actio dolosa est actio libera (§. 197.), ergo tam actio dolosa clandestina, quam actio dolosa manifesta sunt actiones liberae, quatenus dolosis annumerantur actionibus. Quoniam vero hanc ad libertatem in actione culposa clandestina, noua voluntatis ideoque libertatis (§. 52.) accedit determinatio, quae in actione dolosa manifesta non concipitur (quod per se patet), actio dolosa clandestina magis etiam libera est, quam actio dolosa manifesta (Cor. 1. §. 175.).

COR. Actui igitur dolosо clandestino maior inest moralitas, quam actui dolosо manifesto (Cor. 2. §. 162.).

Quae de moralitate actionum liberarum dicta, ad actiones commissiuas et omissiuas applicari possunt.

§. 210. A genere ad speciem valere consequentiam, ex Logica manifestum est. Quae igitur de actionum liberarum earumque moralitatis quantitate hactenus dicta sunt, facile ad actiones liberas et commissiuas et omissiuas (§. 54.), si modo ea magis determinentur, quae natura obiecti determinari iubet, facile accommodari possunt. Eiusmodi applicatio breuissimis fiat in praelectionibus. Proposita enim pro instituto sufficere possunt.

CAP.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT V.

DE IMPVTATIONE MORALI.

§. 211.

Actio libera, quatenus ſub circumſtantiis ſingularibus conſideratur, dicitur *factum*. Circumſtantiae, ſub quibus actio libera conſiderari poteſt, ſunt rei conditio et agentis voluntas (§. 161.). Qui igitur factum aliquod accurate vult perpendere, tam rei conditionem, quam agentis voluntatem diſtincte euoluere debet. Explicatio facti.

§. 212. Enarratio circumſtantiarum, ſub quibus actio libera exiſtens facta, vocatur *ſpecies facti*. Speciem igitur facti compoſiturus, tam rei conditionem, quam agentis voluntatem exponere debet (§. 211.). Et ſpeciei facti.

COR. Errorem facti commiſiſſe dicitur, qui in enarrandis circumſtantiis errauit. Ergo et erroris facti declaratio *exceptionis facti* nomine venit.

§. 213. Illi, ad cuius voluntatem vel nolutatem exiſtentia vel non-exiſtentia facti refertur, *factum imputatur*. Declarare itaque aliquem eſſe auctorem facti, idem eſt ac imputare (§. 90.). Quid imputatio.

COR. I. In imputatione ergo non quaeritur, an quis egerit, ſed an quis voluerit agere?

COR II. Ex quo manifeſtum eſt, nemini aliquid poſſe imputari, niſi qui gaudet vſu libertatis (§. 52.), ideoque qui praeuio intellectus atque rationis exercitio agere poteſt (§. 52. 29. 30.).

COR. III. Porro inde conſequitur, nullam actionem imputari poſſe, niſi quae ad actiones liberas referen-

(c) 2008, Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

da (§. 211. 213.). Actio ergo impossibilis, actio coacta stricte sic dicta, et actio mere naturalis, qua tales, imputari nequeunt (§. 53. 163. 55.).

COR. IV. Ergo nec actiones mixtae imputari possunt, nisi quatenus sunt liberae (§. 55. 163.).

COR. V. Ex quibus facile colligitur, errorem inuincibilem non posse imputari (§. 117.). Quibus ex fundamentis concipitur regula (*a*): Imputari non potest ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum erat faciendum.

SCH. I. Simul ex dictis facile intelligere possumus, quando noctambulis actiones aliisque somnia imputari possunt. vide modo, quae Cor. 2. §. 8. *explicauimus.*

SCH. II. Non-nulli imputationem diuidunt in physicam et moralem. Qua de diuisione in Praelectionibus.

(*a*) Cap. imputari 41. R. I. in 6.

Definitio imputatiuitatis.

§. 214. Id, quod efficit, vt actio possit imputari, dicitur *imputatiuitas.*

Quae est dependentia actionis a libertate mentis.

§. 215. *Imputatiuitas est dependentia actionis a libertate animae.* Illi enim actio imputatur, ad cuius voluntatem vel noluntatem existentia eius referri potest (§. 213.). Imputatur itaque, quatenus a libertate mentis dependet (§. 52.). Dependentia ergo actionis a libertate mentis efficit, vt actio possit imputari, ideoque imputatiuitatem constituit (§. 214.).

E. et facta aliena caussae morali imputantur.

§. 216. *Facta aliena etiam illi, qui eorum est caussa moralis, imputari possunt.* Factum enim illi imputatur, ad cuius voluntatem vel noluntatem eius existentia vel non-existentia referri potest (§. 213. 215.), quoniam vero existentia vel non-existentia facti alieni ad voluntatem vel noluntatem caussae moralis referri potest (§. 178.)

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(§. 178.), cauſlae etiam morali facta aliena imputari poſſe, conſequens eſt.

SCH. Inde facile perſpicimus, quando actiones brutorum, rerum inanimatarum, infantum et furioſorum etc. nobis imputari poſſint.

§. 217 *Actiones ſunt imputabiles, quatenus moralitatem habent.* Actionibus enim imputatiuitas ineſt, quatenus a libertate dependent (§.215.). Quare, cum libertas ſit fundamentum moralitatis actionum (§.65.70.), manifeſtum eſt, actiones poſſe imputari, quatenus ſunt morales. Actiones gaudent imputatiuitate, quatenus ſunt morales.

COR. I. Moralitati actionum gradus ineſſe poſſunt (Cap. IV. Ex qua ntitate igitur moralitatis, quaactioni competit, quantitas etiam imputationis coneipitur.

SCH. Ergo a GVNDLINGIO (*a*) *dicitur, quod prima quaeſtione* (Cor. 1. §. 213.) *abſoluta in imputatione quaeratur*, quanta fuerit agentis voluntas.

(*a*) in I. N. et G. cap. IV. §. 14. p. 50.

COR. II. Quantitatem ergo imputationis ſequentibus ex propoſitionibus obuio in caſu haurire poſſumus.

I. Quo magis actio commiſſa vel omiſſa libera eſt, eo magis imputatur (§. 162.).
II. Actio voluntaria magis imputatur, quam actio mixta, ſeu actio inuita per violentiam ſecundum quid (§. 165. et Cor.).
III. Actiones interne honeſtae magis imputandae ſunt, quam actiones externe honeſtae (§. 166.).
IV. Quo plura quis motiua ex idea actionis ad agendum hauſit, eo magis illi actio imputatur (§. 169. et Cor. 1.).
V. Quo plura conſectaria ab actione libera proficiſcuntur, eo magis imputanda eſt (§. 169. Cor. 2.).
VI. Actio libera compoſita hac ratione magis imputan-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

putanda est, quam actio libera simplex (§. 173. et et Cor. 1. et 2.).

VII. Quo facilius quis actionem committere vel omittere potuit, eo minus actio illi imputatur (§. 175. Cor. 3.).

VIII. Quo plura ergo quis motiua extrinseca ad agendum habuit, eo minus illi actio imputanda est (§. 175. Cor. 4.).

IX. Si agenti non defuerit ratio, cur contrariam potius ederet actionem, ea ipsi magis imputanda est (§. 175. Cor. 5.)

X. Actio deliberata magis imputatur, quam actio indeliberata (§. 177. Cor.).

XI. Actio immediata magis imputanda est, quam mediata (§. 179 Cor.).

XII. Actio caussae morali magis imputanda est, quam caussae instrumentali (§. 179. Cor. 2.).

XIII. Actio, quae in collisione producta, minus imputatur, quam actio omni collisione immunis (§. 180. Cor.).

XIV. Intentio imputabilis est, magis vero directa vel primaria, quam indirecta vel secundaria (§. 184. Cor.).

XV. Actiones culposae, et quidem pro gradu culpae imputandae sunt (§. 191. Cor), sed minus, quam actiones liberae non culposae (§. 192. Cor.).

XVI. Actio dolosa magis imputatur, quam culposa (§. 197.).

XVII. Actus dolosus ex proposito magis imputatur, quam actus dolosus ex re (§. 207. Cor.).

XVIII. Actio dolosa clandestina magis imputatur, quam actio dolosa manifesta (§. 209. Cor.).

Quid imputatio iuris et facti.

§. 218. Qui est auctor facti, ad illum etiam cum facto connexa pertinent (§. 30.). Quae cum facto connectuntur, sunt consectaria facti. Qui igitur est auctor facti, ad eum etiam consectaria facti pertinent. Facta sunt actiones morales (§. 212. 217.), et consectaria actionis moralis, qua talis, dicuntur merita (§. 120.), cui igitur factum imputatur, illi etiam merita tribuenda

sunt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

sunt (§. 213.). Et haec est ratio, cur etiam iudicium de merito facti dicatur *imputatio*, et quidem *iuris*, quae distinguitur *(a) ab imputatione facti*, quam §. 213. exposui.

COR.. I. Imputatio ergo iuris sine imputatione facti stare nequit.

COR. II. Ille, qui falsa auctori adsignat merita, *errorem iuris* commisisse dicitur. Et huius erroris declaratio *exceptio iuris* vocatur.

(*a*) Hinc Germani dicunt: *ich will es ihm nicht* imputiren.

SCH. Notandum est, imputationem facti et imputationem iuris non esse diuersas imputationis species.

§. 219. *Plena* igitur *imputatio* est declaratio, ad quem factum eiusque merita pertineant. Quid imputatio in genere seu plena.

COR. Colligimus inde, plenam imputationem imputationis facti atque imputationis iuris genus non posse vocari.

SCH. Imputare summatim est aliquem dictare caussam moralem, ad quam debeat applicari effectus moralis, sunt verba THOMASII in fund. I. N. Lib. I. Cap. VII. §. 27.

§. 220. *Omnis imputatio absoluitur ratiocinio.* In imputatione facti declaratur, aliquem esse auctorem facti (§. 218. 213.), hoc vero iudicium, quoniam non est intuitiuum, sed ex circumstantiis singularibus eruendum (§. 212. 213.), merito ad iudicia discursiua refertur. Imputatio ergo facti ratiocinio absoluitur (§. 121. Pr. Log.). Q. e. p. Imputatio continetur ratiocinio.

Ponamus imputationem iuris, in hac de merito facti auctori tribuendo iudicatur (§. 218.), quamobrem, cum hoc iudicium etiam discursiuum sit, imputationem iuris ratiocinio etiam absolui, eadem ex ratione manifestum est. Q. e. a.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. I. Imputatio igitur facti hocce ſyllogismo expleri poterit.

Huius facti exiſtentia vel non-exiſtentia ad voluntatem vel noluntatem Titii referri poteſt.
Ad cuius voluntatem vel noluntatem exiſtentia vel non-exiſtentia facti referri poteſt, ille eſt auctor facti (§. 213.).
E. Titius eſt auctor huius facti.

SCH. II. Et in imputatione iuris ſyllogiſmus hic foret:

Hoc factum tale eſt.
Quodcunque factum tale, ex eo ſequitur hoc meritum.
E. ex hoc facto hoc meritum ſequitur.

SCH III. Ex quibus facillime ſyllogiſmus, qui imputationem plenam explicabilem reddit, formari poterit, ita argumentando:

Titius talis facti auctor eſt.
Quicunque talis facti auctor eſt, illi hoc meritum eſt adſignandum.
E. Titio hoc meritum eſt adſignandum.

Imputatio recta et ſpuria.

§. 221. Imputatio eſt ratiocinatio (§. 220.), ratiocinatio eſt vel falſa vel vera, et vera eſt vel demonſtratiua, vel probabilis. Ergo et imputatio eſt vel *recta*, vel *erronea* ſeu *ſpuria*; et recta eſt vel *certa* vel *incerta* ſeu *dubia*, vel *probabilis*. Quod tam ex forma quam materia ſyllogiſmi imputatorii cognoſcendum.

COR. I. Quibus ex notionibus manifeſtum eſt, imputationem iuris certam eſſe *a*) ſi factum ſit verum, *b*) ſi meritum, cuius mentio fit, cum facto illo connexum, *c*) ſi forma argumentando rite obſeruetur.

COR. II. Certitudo imputationis facti, vt et imputationis plenae ex Schol. ad §. 220. eodem modo cognoſci poterit. Dicamus plura de iis, quae cum imputatione connectuntur.

§. 222.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 222. Ille, qui imputationem iuris efficit, eſt *iudex*, et ea quo imputatio facti dependet, vocatur *actor*. Actor igitur declarat, ad quem factum pertinet (§. 213.), et qui de meritis, auctori, a quo factum dependet, adſignandis iudicat, *iudex* eſt (218.). Quid iudex et actor.

SCH. Notandum eſt, hoc loco ſermonem ſolum eſſe de iudice atque actore, quatenus ea ſpectatur iurisdictionis pars, quae imputatione abſoluitur. De altera iurisdictionis parte infra.

§. 223. *Iudex tam factum quam legem perſpectam habere debet.* Iudex de meritis facti auctori adſignandis iudicare debet (§. 222.), merita haecce ſunt conſectaria facti, quatenus vt morale ſpectatur (§. 218.), ergo iudex conſectaria, facto morali tanquam cauſſae adſignanda, perſpecta habere debet. Quamobrem, cum nemo de determinatae cuiusdam cauſſae effectu iudicare poſſit, quam qui eandem deſtincte cognoſcit, iudex etiam factum diſtincte cognoſcere debet. Q. e. p. Iudex tam factum quam legem diſtincte cognoſcat.

Porro iudex de facti meritis auctori adſignandis iudicare debet (§. 222.), ſed merita haecce ſunt conſectaria ex actionum moralitate (§. 120.), ex lege cognoſcenda (§. 107.). Ergo et iudici legem perſpectam eſſe oportet. Q. e. a.

COR. I. Ex primo ſequitur, neceſſe eſſe, vt iudex veritatem ſpeciei facti cognoſcere debeat (§. 212.). In ſpecie facti circumſtantiae, ſub quibus actio libera edita eſt, enarrari debent (§. 212.), iudex itaque omnes circumſtantias perpendere, illasque tam inter ſe, quam cum actione, ſub illis perpetrata comparare debet.

COR. II. Et dum neceſſe eſt, vt legem perſpectam habeat (per membr. 2.), ſibi etiam habitum leges explicandi (§. 102.), atque interpretandi (§. 113.),

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ideoque notitiam de ratione et occasione legis adquirere debet (§. 116.)

Et de sufficiente speciei facti probatione sollicitus esse debet.

§. 224. *Iudex de sufficiente speciei facti probatione sollicitus esse debet.* Iudex enim distincte cognoscere debet factum, quo de huius meritis iudicare recte possit (per dem. ad §. 223.), hoc vero fieri nequit, nisi factum, quod proponitur, sit verum satisque probatum (§. 221. Cor. 1.). Veritas facti a veritate circumstantiarum propositarum dependet (§. 211.), quarum enarratio species facti vocatur (§. 212.), iudex itaque de sufficiente speciei facti probatione sollicitus esse debet.

COR. I. Imputatio ergo iuris vera et certa esse nequit nisi imputatio facti sit vera atque certa (§. 218.).

COR. II. Ex quo sequitur, imputationem iuris non esse certam, si exceptio quaedam facti cum ratione concipi possit (Cor. ad §. 212.). Inde enata est regula (*a*): *Ea, quae probari ostendique nequeunt, pro non gestis neque existentibus habentur.*

SCH. Sed quae erit sufficiens speciei facti probatio? Leges diuinae forenses vt et ciuiles duos requirunt testes omni exceptione maiores. Sed hoc positiuum est. Quid hac in re iuris naturalis, in I. C. V. infra explanabo. vid. GRIBNERI Iur. Nat. Lib. IV. cap. VIII. §. 5. *Et simul intelligitur, quid sit, quod idiomate Germ. dicitur das Aufbürden.*

(*a*) L. in lege 77. ff. de contrah. emt.

Et iudicat de conuenientia et disconuenientia actionis cum lege.

§. 225. *Iudex iudicare debet de conuenientia vel non conuenientia facti cum lege.* Iudex enim de facti meritis auctori adsignandis (§. 222.), i. e. praemio vel poena iudicare debet (§. 120.). Quamobrem, cum praemium actioni ob conueni-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

uenientiam cum lege, et poena ob diſconuenientiam cum lege competat (§. 119. 108.), neceſſe eſt, vt iudex de conuenientia vel diſconuenientia facti cum lege iudicet.

SCH. Hac ex ratione nonnulli, quos pia mente veneror, imputationem per adplicationem legis ad factum definiuerunt. Sed ex rationibus in ſuperioribus adductis, hunc actum imputationi iuris antecedere, et imputationem facti ſequi, equidem puto. Cui vero hoc non placet, perpendat, quaeſo, doctrinam de conciliis deliberatoriis, et Tit. I. C. R. de in ius vocando.

De quantitate moralitatis facti.

§. 226. *Iudex de moralitatis facti quantitate iudicare tenetur.* Etenim merita facti, de quibus iudex iudicare tenetur (§. 122.), ſunt conſectaria actionis moralis (§. 120.). Quantitas conſectariorum a quantitate cauſſae dependet (§. 49. Ont.), ergo et iudex de quantitate moralitatis, quae facto ineſt, iudicare tenetur. vid. §. 217. Cor. 2.

Quid aequitas obiectiua.

§. 227. Proportio conſectariorum, quae cum actionibus liberis, ex circumſtantiis menſuratis, combinantur, nomen *aequitatis* accepit, quam, quo ab aequitate §. 155. explicata diſtingui poſſit, poſthaec *aequitatem obiectiuam* ſ. *relatiuam (a)* vocabimus.

(a) vid. STRVVII Syntagm. I. C. Exercit. II.

Quam iudex in imputando obſeruare tenetur.

§. 228. *Iudex in imputando aequitatem relatiuam obſeruare debet.* Dum enim iudex imputat, de facti meritis auctori adſignandis iudicare debet (§. 222.). Merita facti ſunt conſectaria actionis liberae, quatenus ſub circumſtantiis ſingula-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gularibus consideratur (§. 211. 120.). Iudex ergo in imputando proportionem consectariorum, quae cum actionibus liberis ex circumstantiis mensuratis combinanda (§. 226.), ideoque aequitatem relatiuam obseruare tenetur. (§. 227.).

Iustititiae et eius legis expositio.

§. 229. Promtitudo alios perficiendi dicitur *bonitas*, et scientia, eligendi media ad finem bonum obtinendum, vocatur *sapientia*. Ergo propositio: *omnia ita dirige, vt fiant media ad finem vltimum*, est lex sapientiae. Bonitas pro sapientia administrata, audit *iustitia*. Lex igitur iustitiae est: *bonitatem secundum legem sapientiae administra*.

Iustitia est habitus edendi actiones iustas.

§. 230. *Iustitia est habitus edendi actiones iustas, et vice versa*. Actionibus enim iustis ea peraguntur, quae iuri perfecto alterius conueniunt (§. 155.), ergo quae consentiunt cum obligatione perfecta (§. 153.). Quamobrem, cum custodia obligationis requirat productionem perfectionum (§. 93. 15.), etiam hypothetice possibilium (§. 98.), habitus edendi actiones iustas est iustitia, et vice versa (§. 229.).

SCH. Ergo ARISTOTELES (*a*) *Iustitiam vocat habitum, ex quo homines ad res iustas agendas idonei efficiuntur.*

(*a*) Lib. V. Eth. cap. 1. conf. LAVTERBACH. Compend. ff. L. 1. T. 1.

Tendit ad custodiam legum.

§. 231. *Iustitiae est, vt leges obseruentur*. Iustitia est bonitas secundum legem sapientiae administrata

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſtrata (§. 229.), ſcopus ergo iuſtitiae eſt, vt alii perficiantur, quo finis vltimus poſſit obtineri (§. 121.), ideoque vt omnia fiant media ad obtinendam felicitatem (§. 147. 146.). Quamobrem, cum felicitatem obtineamus, ſi legibus obtemperamus (§. 147.), finem iuſtitiae eſſe, vt leges obſeruentur, ſequitur.

§. 232. Leges ſunt vel perfectae vel imperfectae (§. 159.), ergo et inde iuſtitia in varias ſpecies diuidi poteſt, quatenus nimirum iuſtitiae eſt, vt leges imperfectae obſeruentur, dicitur *interna* ſeu *attributrix*, quatenus vero obſeruationem legum perfectarum ſpectat, appellatur *externa* ſ. *expletrix*. Si iuſtitia expletrix cum attributrice connectitur, concipimus *iuſtitiam vniuerſalem*, cuius reſpectu iuſtitia expletrix *particularis* vocatur. Inde iuſtitia vel interna vel externa eſt.

COR. Iuſtitia igitur interna ſublimior eſt externa, et externam continet (vid. §. 167.).
vid. Diſſert. de Leg. talionis §. 8. ſeqq.

§. 233. *Iudex in imputando omnem colere debet iuſtitiam.* Quoniam iudex in imputando aequitatem relatiuam obſeruare tenetur (§. 128), ita etiam imputationem inſtituere debet, vt finis legum poſſit obtineri (§. 227. 106. 107.). Alios ergo, quantum facta permittunt, perficere (§. 106.), ideoque in imputando omnem debet iuſtitiam colere (§. 229. ſeqq.). Quas iudex in imputando colere tenetur.

§. 234. Qui bona produxit facta, praemia, et qui mala edidit facta, poenas meretur (§. 119. 120). Iudex Quid imputatio iuris poſitiua et priuatiua.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Iudex ergo iudicat de poenis mali facti auctori, et praemiis boni facti auctori adsignandis (§. 222.), idque pro quantitate moralitatis facti (§. 228.). Ex quo *imputationem iuris positiuam* et *privatiuam* concipimus.

Inde oritur iustitia distributiua, quae vel remuneratiua, vel vindicatiua.

§. 235. Ex quo sequitur, vt iustitiae, quam iudex in imputando colere debet, sit, vt mala agentibus mala, et bona agentibus bona facti consectaria adsignentur (§§. 233. 234.). Quibus sub determinationibus *iustitia* audit *distributiua*, quae *remuneratiua* est, quatenus bona agentibus praemia, et *vindicatiua*, quatenus mala agentibus poenae adsignantur.

SCH. Alteram iustitiae expletricis speciem, commutatiuam scilicet, infra exponam. Velim tamen, vt euoluas Diss. cit. de lege talionis §. 36-68.

Sententiae definitio.

§. 236. Declarare, quid obuia in controuersia sit iusti atque iniusti, idem est, ac *sententiam ferre*. Qui ergo determinat poenas vel praemia auctori facti designanda, fert sententiam.

Quae a iudice fertur.

§. 237. *Iudex in imputando sententiam ferre debet*. Iudex enim, dum imputat, de praemiis boni facti auctori, et poenis mali facti auctori adsignandis iudicare debet (§. 234.). Atque ideo immediate sequitur, vt in imputando sententiam ferre debeat (§. 136.).

COR. I. Sequitur inde, iudicem esse, qui fert sententiam.

Et eo ipso actiones liberas existimat.

§. 238. Dum iudex sententiam fert, actionibus liberis adsignat consectaria (§. 236.), ideoque quantum seu valorem (§. 234.). Actio, qua valor

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

valor rei adſignatur, dicitur *exiſtimatio. Dum igitur iudex ſententiam fert, de actionibus liberis exiſtimat.*

§. 239. Inter conſectaria illa referre debemus poenas vel praemia (§. 236.). Dum igitur iudex de actionibus liberis exiſtimat, de perfectione aut imperfectione facti iudicare poteſt (§. 234. 15.). Hinc exiſtimatio eſt *vel bona*, quatenus eſt iudicium de actionum auctoris perfectione, vel *mala*, quatenus eſt iudicium de actionum auctoris imperfectione. Prima producit *honorem*, quatenus nimirum honor externe ſpectatur, altera vero *vituperium.* Quae exiſtimatio eſt vel bona vel mala.

COR. Exiſtimatio igitur bona praemiis, et exiſtimatio mala poenis annumeranda eſt (§. 234.).

§. 240. Iudicium eſt vel verum vel valſum, ergo et exiſtimatio illa vel *vera* vel *falſa* eſſe poteſt. Si prius, *iudex bene iudicans*, ſi vero poſterius, *male iudicans* vocatur (*a*). Quando iudex bene, quando male iudicat.

COR. I. Dum igitur iudex male iudicat, falſum de meritis facti auctori adſignandis format iudicium (§. 238.) ideoque imputationem iuris exhibet falſam (§. 221. 218).

COR. II. Iudicem male iudicare, aut ex propoſito, aut ex errore facti vel iuris vincibili vel inuincibili, abunde ſequitur ex §. 220. Schol. et 221. Cor. 2.

(*a*) vid. LAVTERBACH. Comp. ff. L. 1. Tit. XIII. p. 744.

§. 241. *Iudex, qui ex propoſito male iudicat, doloſe, qui vero ex errore vincibili male iudicat, culpoſe agit.* Si enim iudex male iudicat, deficit rectitudo actionis humanae (§. 240. 228. 233. 187.), Quando iudex male iudicans doloſe, quando culpoſe agit.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

187.), et quidem priori respectu quoad voluntatem (§. 200.), posteriori vero quoad intellectum (§. 188. Cor.). Ergo priori respectu dolose (§. 195.) et posteriori culpose agit (§. 188.).

COR. I. Magis igitur iudici imputatur, si ex proposito, quam si ex errore male iudicauit (§. 217. Cor. 2. propos. XVI.).

COR. II. Quoniam autem actio ex ignorantia inuincibili orta nullam habet moralitatem (§. 117, fieri nequit, vt iudici, si ex errore inuincibili male iudicauerit, iudicium illud imputetur.

COR. III. Si quis vero eiusmodi iudicium iudici velit imputare, manifestum est ex §. 221. quod fit imputatio spuria.

Quomodo iudicium falsum ex errore vincibili ortum iudici imputatur.

§. 242. *Magis iudici imputandum est, si ex errore vincibili iuris male iudicauit, quam si eiusmodi iudicium ex vincibili errore facti enatum est.* In actu enim inputatorio euolutio legum tantummodo a iudice, euolutio vero facti quoad maximam partem a probatione ab auctore prolata dependet (§. 222.). Magis ergo intuitu iudicis euitabilis est error iuris, quam error facti (§. 117). Qua ex ratione etiam magis iudici imputari debet, si ex priori, quam si ex posteriori causa male iudicauit (§. 217. Cor. 2. propos. XV. vid. pr. VII.).

COR. Ex quibus facile quisque potest colligere, sententiam falsam a iudice latam magis imputandam esse actori, quam iudici, si ex errore facti vincibili enata, cuius existentia ad actoris voluntatem referenda, i. e. cuius existentiae actor auctor est (§. 217. Cor. 2. propos. XII, et §. 213.).

§. 243.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Geneſis imputationis.

§. 243. Naturalem imputationem plenam inſtituendi methodum ex hucusque explicatis facile eruere poſſumus, quam breuiſſimis quoad lineamenta modo, in praelectionibus pluribus explicanda, hic ita accipe.

Primo fit imputatio facti, qua actor factum exponit, et ad quam pertinet, declarat (§. 213. 222. 120. Schol. 3.), i. e. actor ſpeciem facti exhibet (§. 212.).

Specie facti ſatis probata (§. 224.), iudex quantitatem moralitatis facti (226.), et deinde conuenientiam vel non - conuenientiam eiusdem cum lege eruere (225.), et his peractis ſumma tandem cum aequitate (§. 228.) atque iuſtitia (§. 233.) ſententiam ferre tenetur (§. 237.).

Fori et eius ſpecierum expoſitio.

§. 244. Vbi ſententia fertur, dicitur *forum*, ſententia fertur ſecundum leges (§. 236. 119.). Leges ſunt vel naturales vel poſitiuae, eaeque diuinae vel humanae etc. (§. 127.), inde variae fori ſpecies concipiuntur. Eſt igitur *forum naturale*, vbi ſententia ſecundum leges naturales fertur. Leges naturales ſunt etiam diuinae (§. 133.), forum igitur *naturale* recte etiam *diuinum* vocatur. Quid ſit forum mere naturale, et naturale qualificatum, ex dictis facile colligere poſſumus.

In foro naturali omnia facta ſunt imputabilia.

§. 245. *In foro naturali ideoque diuino nullum cogitari poteſt factum, quod non imputatur.* In foro naturali ſententia fertur ſecundum leges natu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

naturales (§. 244.), ideoque declaratur, auctores facti certam quandam poenam vel praemium mereri (§. 236.), Qua ex re, cum in foro, vbi leges naturales valent, nulla actio impunita vel irremunerata maneat (§. 149.), conſequens eſt, vt in foro naturali ideoque diuino nullum cogitari poſſit factum, quod non imputatur (§. 243.)

COR. Si igitur factum aliquod non imputetur, id ad forum naturale ſpectare nequit.

Idea meriti ſtricte ſic dicti.

§. 246. Qui aliquid alteri praeſtat, ad quod non fuit obligatus, is nobis dicitur *mereri*. Opera ergo, quam alteri praeſtamus, non debita (§. 156.) *meritum ſtricto ſenſu intellectum* vocatur.

Quae in foro mere naturali non dantur.

§. 247. *In foro mere naturali nulla concipiuntur merita ſtricte ſic dicta;* In foro mere naturali non valent leges, niſi mere naturales (§. 244.), in foro ergo mere naturali alteri nil praeſtare poſſumus, ad quod non obligati ſumus (§. 138.), atque ideo in foro mere naturali nulla merita ſtricte ſic dicta cogitari poſſunt (§. 246. 156.).

COR. Si igitur merita ſtricte ſic dicta ponantur, illa ad forum qualificatum vel poſitiuum pertineant, neceſſe eſt (§. 244.).

Quid imputatio naturalis.

§. 248. Imputatio fieri poteſt in foro naturali (§. 245.), et hac ex ratione vocatur *imputatio naturalis*, quae ideo eſt declaratio, ad quam factum eiusque connexa naturalia pertinent (§. 219.) Quae igitur de imputatione in genere hactenus euoluta ſunt, quisque ad imputationem naturalem facile accommodare poteſt.

§. 249.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 249. Aut auctor facti ipſe, aut alius ab eodem diuerſus ea, quae §. 248. indicauimus, declarat. Si prius, imputatio naturalis vocatur *interna*, ſi vero poſterius, *externa*. Quae vel externa vel interna.

§. 250. Nobis itaque ineſt facultas nobismet ipſis aliquid imputandi, quae ex vſu loquendi vocatur *conſcientia* ſc. *moralis*. Imputatio eſt vel iuris vel facti (§. 218.), ergo et homo in foro naturali ſui ipſius actor atque iudex eſſe poteſt (§. 222. 218. 213.). Ex quo facile colligitur, cur forum naturale etiam forum conſcientiae et tribunal rationis (§. 130.) dicatur. Quae conſtituit conſcientiam.

COR. Ex iis igitur, quae de imputatione generatim hactenus euoluta, variae conſcientiae diuiſiones, variaque eiusdem praedicata deduci poſſunt. *Dormitat* enim conſcientia, ſi facultas illa non ducitur ad actum, ſi vero ad actum ducitur, conſcientia *euigilat*. Quid *conſcientia recta, erronea, certa, incerta, probabilis*, ex §. 221 *mala, bona*, ex §. 222. quando *ſententiam dicat*, ex 236. ſeqq. quisque poteſt intelligere.

SCH. Plura de his vide Cap. II. Partis generalis meiner philoſophiſchen Sitten-Lehre.

§. 251. *Vt conſcientiam expergefaciamus, in poteſtate noſtra poſitum eſt.* Euigilat enim conſcientia, ſi facultas nobismet ipſis aliquid imputandi ad actum ducitur (Cor. ad §. 250.), ideoque, ſi quis actionis, quam ipſe perpetrauit, exiſtentiam vel non-exiſtentiam ad ſuam voluntatem vel noluntatem refert (§. 213. 219.), Cuius expergefactio in poteſtate noſtra poſita eſt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

et deinde de meritis facti auctori adſignandis iudicat (§. 218. 219.). Expergefactio igitur conſcientiae requirit vſum rationis et intellectus (§. 29. 30.), atque ideo vſum attentionis et reflexionis (§. 28. ſeq.) Ex quo, vt in poteſtate noſtra poſita ſit, abunde ſequitur (§. 53.).

SCH. *Iudicet nunc lector ben. num prouocatio ad conſcientiam inter ea referri poſſit, quae aliquid probant.* vid. THOMASII fund. I. N. et G. L. 1. cap. VII. §. 21. ſeqq. *Iudicet, num ſterilis ſit imputationis, ex noſtra definitione §. 219. data, conſideratio? quicquid enim hactenus de imputatione enodaui, principiis fuffultum eſt, quae definitio illa pariebat. Alii aliter definire ſolent, num aequae felici ſucceſſu, videant ipſi. Sed nunc ad ſpecialia.*

INTRO-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INTRODVCTIONIS

AD

IVS NATVRAE

ET

GENTIVM

PARS SPECIALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INTRODUCTIONIS

AD

IVSTINIANI TVRRIM

ET

GENITIVM

TABVLAE SPECIALIS

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

PARTIS SPECIALIS
SECTIO I.
QVAE
THEORIAM ETHICAE EXHIBET.

CAPVT I.
DE OFFICIIS HOMINVM ERGA SE IPSOS.

§. 252.

Quilibet, vt se, quantum fieri potest, perficiat, obligatus est (§. 143.). Actionum, quibus quis se potest perficere, scopus proximus, aut in agente, aut extra eundem positus est. Ergo tam ad prioris, quam ad posterioris generis actiones per naturam obligati sumus. Obligationes ad illas *officia erga se ipsum*, et obligationes ad has, *officia erga alios* constituunt (§. 148.). Fons, ex quo officia hominum erga se ipsos deducuntur.

§. 253. Quatenus itaque officia erga nosmet ipsos spectamus, obligati sumus, vt nostram quaeramus felicitatem (§. 147.), conatus aliquem felicem reddendi hoc loco vocatur *amor*. Obligati ergo sumus, vt nos ipsos amemus. Ama te ipsum.

COR. I. Felicitatis character discretiuus est status verae voluptatis (§ 147.); omnem ergo veram voluptatem quaeramus. Quo ex principio vsus rerum iucundarum necessitas facile deduci potest.

COR. II. Eadem ratione ex illis, quae demonstrata sunt, colligere possumus, nos ad animum, tranquillum reddendum, et ad conscientiam custodiendam, propriam per salutem esse obligatos (§. 250. seq.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Rationem, ex qua ab Ill. GLAFEY l. c. p. 387. P. I. *principium I. N.* quod a nonnullis in amore sui ipsius ponitur, *reiectum legimus*, Φιλαυτίαν *prauam spectare, ex illis, quae hoc in capite euoluta, Lectores Philosophi facile intelligent. Velimus tamen, ne ab instituto nostro aliena proponamus, vt euoluant* Ill. HEINECCII Elementa I. N. et G. Lib. I. C. VI. §. 139. seqq.

§. 254. Qui leges naturales obseruant, se felices, et qui easdem violant, se infelices reddunt (§. 147.), se ipsum itaque nemo amare potest, nisi qui leges naturales obseruat (§. 253.), ideoque obligati sumus, vt nobis conatum legibus satisfaciendi acquiramus (§. 253.).

COR. Primum ergo, quod imperator posuit, I. C. principium (*a*), *honeste scilicet viuamus*, ex amore sui ipsius fluit (§. 158.).

SCH. Idem etiam principium deduci potest ex §. 186.

(*a*) I. §. 3. de Iust. et Iur.

Per salutem propriam obligati sumus ad nos perfiiiendos.

§. 255. Propriam ergo per salutem obligati sumus, vt animam, corpus statumque nostrum externum, quantum fieri potest, perficiamus (§. 4. seqq. Pr. et §. 94. Cor.).

SCH. Quantus sit eiusmodi de obligatione considerationis vsus, illi intelligent, qui principia theoretice euoluta ad praxin ducunt. Velimus etiam, vt veritas principii, vi cuius ex amore sui ipsius, quem Deus indidit cordibus hominum (§. 26. 67.), omnis obligatio naturalis fluit, *successiue ex demonstratis demonstrandisque colligatur. Nos hic officia erga animam, corpus statumque externum breuissimis perscrutemur.*

E. et ad.

§. 256. Perfectio mentis ex perfectione facultatis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tatis cognoſcitiuae et appetitiuae concipitur (§. 3. et Schol. 3. §. 14.), vt ergo tam facultatem mentis cognoſcitiuam, quam facultatem mentis appetitiuam perficiamus, per propriam noſtram ſalutem obligati ſumus (§. 255. 94.).

perficiendam facultatem cognoſcitiuam et appetitiuam.

§. 257. In facultate mentis cognoſcitiua facultas inferior a ſuperiori diſtinguitur (§. 27. 3.). In illa diſtinguimus ſenſationem, imaginationem, facultatem fingendi et memoriam (§. 3. ſeqq.), et ab his per attentionem et reflexionem (§. 28.) euolutio mentis tranſit ad facultatem cognoſcitiuam ſuperiorem, quae intellectu, ratione atque iudicio conſtituitur (§. 29. ſeqq.). Quas ergo mentis facultates, facultatem cognoſcitiuam perfecturus, perficere debet, quilibet facile definire poterit.

Quae in facultate cognoſcitiua generaliter perficienda.

§. 258. Hae mentis facultates perfectae ſunt, quatenus ab illis in errorem non poſſumus deferri, poſito enim errore ponitur diſſenſus inter ideam atque intentionem (§. 13.). Omnis erroris fons eſt confuſa cognitio (per princ. Log.) *Per propriam ergo noſtram ſalutem obligati ſumus, vt omnem in cognitionibus confuſionem euitemus (§. 257.).*

Quorum perfectio obtinetur, ſi omnem fugiamus confuſionem.

COR. I. Sola ſenſatione vel imaginatione obiecta cognoſcimus confuſe (§. 19.), diſtinctae vero rerum cognitionis fons eſt intellectus et ratio (§. 29. ſeq.), *obligati ergo ſumus, vt obiecta intellectu et ratione cognoſcamus.*

COR. II. Quoniam vero ad inpoſſibilia, etiam hypothetice talia, nulla datur obligatio (§. 91. et Cor.), vt obligationem, de qua hic dicimus, ex circumſtantiis, quibus ſubiectum obligatorium conſtituitur, metiamur, neceſſe eſt.

SCH. Si ea euoluere velis, quae ab Ill. WOLFFIO

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

Part. II. Cap. I. *Philoſ. mor. idiomate germ. edit. et* Cap. II. et III. Sect. II. der Anwendung der philoſophiſchen Sitten-Lehre in der Beobachtung der Pflichten gegen uns ſelbſt, *viam, per quam hanc in perfectionem progredi poteris, apertam videbis. Sed pro ſcopo huius ſcripti ſatis diximus, reliqua lectionibus Philoſophiae moralis commendabimus.*

Quid cultura facultatis cognoſcitiuae generalis et ſpecialis.

§. 259. Fieri non poteſt, vt omnium cognitionem diſtinctam nobis acquiramus, ſaepiſſime potius acquieſcere debemus diſtincta cognitione eorum, quae vitae conditioni finique conueniunt. Quamobrem, cum nihilominus nos omnes ad culturam facultatis cognoſcitiuae obligati ſimus, cum ill. HEINECCIO (*a*) *culturam facultatis cognoſcitiuae generalem a cultura huius facultatis ſpeciali* diſtinguimus. *Illa* eſt, ad quam omnes omnino homines obligati ſunt; *haec* vero, ad quam homines tantummodo ratione finis et vitae conditionis tenentur.

(*a*) In Elem. I. N. et G. Lib. I. §. 147. not.

Generalis reſpicit cognitionem boni et mali.

§. 260. *Omnes omnino homines obligati ſunt, ad omnem in cognitione boni et mali confuſionem euitandam.* Omnes homines obligati ſunt, vt ſe ſtatumque ſuum perfectiorem reddant (§. 252.), ergo et vt diſtincte bona et mala cognoſcant (§. 86. 32.). Quare, cum diſtincta cognitio confuſae opponatur (§. 65. Pr. Log.), omnes homines, vt confuſionem in cognitione boni et mali fugiant, obligati ſunt (§. 94.).

COR. I. Cultura ergo facultatis cognoſcitiuae generalis ſpectat cognitionem boni et mali (§. 259.).

COR. II. Quomodo vero, ſi culturam facultatis cognoſci-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gnoſcitiuae ſpecialem conſideremus, exceptio ſit inſtituenda, ex Cor. 2. §. 93. facile deduci poterit.

SCH. Idem principium, quod hac in §. demonſtratum, ex §. 88. 89. ſequitur. Velimus tamen, vt Cor. 2. reproducat ideas ab Ill. WOLFFIO cap. IX. §. 18. *Phil. rat. idiom. germ. edit. de vſu ſcientiarum explicatas.* Conf. §. 253. ſeqq. meiner philoſophiſchen Sitten-Lehre.

SCH. II. Amplus quidem hic aperiri poſſet campus, ſi ſcientiarum ſubordinationem, §. 176. Pr. Log. quatenus Philoſophia ſpectatur, explicatam, velimus euolue-re, ſed, ne ambages fiant moleſtae, id fiat in praelectionibus.

Quod etiam ex perfectione facultatis appetitiuae colligitur.

§. 261. Excipit hoc argumentum aliud quoddam non minoris, me arbitro, roboris. Omnes omnino homines obligati ſunt ad facultatem appetitiuam perficiendam (§. 256.). Facultas illa appetitiua perfecta eſt, ſi tantummodo ad bonum verum tendit, et a malo vero reclinat (§. 41. 33.) Hoc vero dum fieri nequit, ſi bona vel mala falſe cogitamus (§. 17. Cor. 1.), quod diſtinctae cognitionis defectus facile efficere poteſt (§. 258.), vt in cognitione boni et mali omnem euitemus confuſionem, iterumque obligati ſumus (§. 94.).

COR. I. In facultate noſtra appetitiua etiam voluntatem et noluntatem diſtinguimus (§. 33.), quamobrem, cum et ad has perficiendas obligati ſimus (§. 256.), indubitato etiam harum ex perfectione noſtrum fluit principium (§. 33.).

E. nos tantummodo determinemus ad actiones appetitu rationali et

§. 262. *Vt nos ſolo appetitu rationali ſolaque auerſatione rationali, quantum fieri poteſt, ad actiones determinemus, obligati ſumus.* Nos determinamus ad actiones, ſi illas bonas vel malas cogitamus (§. 16.), cum igitur omnem in co-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

auerſatione rationali.

gnitione boni et mali euitare debeamus confuſionem (§. 260.), vi nos tantummodo ad actiones, quas diſtincte bonas vel malas cogitamus, ideoque ſolo appetitu rationali et ſola auerſatione rationali, quantum fieri poteſt, determinemus, obligati ſumus (§. 33.).

COR. I. Affectus oriuntur ex cognitione confuſa (§. 24.), compeſcamus igitur, quantum fieri poteſt, affectus. Quod etiam deduci poteſt ex Cor. 2. §. 253. quoniam maxima animae tranquillitas in compeſcendis affectibus conſiſtit.

COR. II. Quo vero ea, quae hoc in commate dicta, eo rectius explicari poſſint, reflectere velis ad rationes, ex quibus concluſio illa deducta eſt, et ad §. 37. coll. §. 82. et Cor. 4. §. 36. Quibus adiungas Cor. §. 103.

Quid ſanitas et habilitas corporis.

§. 263. Mente noſtra perfecta nil, niſi veram perfectionem noſtram, volumus (§. 41.). Ideoque ſimul appetimus perfectionem corporis, ad quam producendam quam maxime obligati ſumus (§. 252.). Perfectio illa corporis eſt vel *connata* vel *acquiſita*. Prior dicitur *ſanitas*, poſterior vero *corporis habilitas*.

Conſerua vitam corporis.

§. 264. Nulla corporis (ſc. animalis) perfectio obtineri poteſt, niſi corpus viuat. Omnis ergo in vita corporis conſeruanda nobis opera et cura ponenda eſt (§. 263.); hinc propriam per ſalutem obligamur, eo diſpicere, ne pereamus.

COR. Perdita vita omnis corporis praeſentis perditur perfectio (§. 264.), nulla igitur corpori animali maior morte accidere poteſt imperfectio. Ex quo abunde ſequitur, vt nullum poſſimus fingere caſum, in quo ob colliſionem autochiria foret licita (§. 93. Cor. 2.).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. *Et ita veritas principii* THOMASII: *quicquid facimus, ad vitam diuturnam dirigamus, euicta eſt, licet pro primo I. N. principio haberi nequeat. Quae vero ab illo* (*a*) *pro autochiriae defenſione propoſita, in praelectionibus enodabo.*

SCH. II. *Ad multas etiam non minoris momenti quaeſtiones in I. N. et G. motas hoc ex principio ſolide reſponderi poteſt. An e. g. ob conſeruandam pudicitiam autochiria poſſit permitti? an autochiria, ob inanem fortitudinis et conſtantiae opinionem commiſſa, ſit licita? Non ergo intelligo, cur priori reſpectu mortem Lucretiae, et poſteriori mortem Catonis tantis efferant elogiis poetae. Velim vt legas Eſprit de la fauſſeté des vertus humaines. De autochiria vero, iuſſu magiſtratus ſuſcipienda, infra dicemus.*

(*a*) In Iurispr. diu. Lib. II. Cap. I. §. 74.

§. 265. *Vt ſanitatem corporis noſtri conſeruemus, obligati ſumus.* Obligati enim ſumus, vt vitam corporis conſeruemus, quo perfectionem corporis obtinere poſſimus (§. 264.), ergo et vi obligationis noſtrae ſanitatem corporis conſeruare debemus (§. 263. et Cor. §. 103.). Conſeruatio corporis ſanitatem.

COR. I. Sanitas corporis noſtri in perfectione eiusdem connata conſiſtit (§. 263.), et corpus noſtrum perfectum eſt, ſi tam ſtructura quam mixtio conſentiunt (Sch. 2. §. 14.). Conſequens ergo eſt, vt corporis ſtructuram, debitamque in mixtione proportionem conſeruare debeamus.

COR. II. Multa ex his inferri poſſent conſectaria, ſed dabo quaedam, pro ſcopo neceſſaria.

1. Omnem membrorum mutilationem vitemus. Mutilationem enim membrorum motum mechanicum, qui a ſtructura corporis dependet, deſtruere, manifeſtum eſt (Sch. 2. §. 14.).

SCH. *De mutilatione membrorum, iuſſu iudicis ſuſcipienda, infra agendum erit. Quoniam vero mutilationem membrorum vitare tenemur, quo vitam corporis*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ris possimus conseruare, facile intelligitur, quomodo exceptio sit instituenda, si vita corporis et mutilatio membrorum foret in collisione (§. 93. Cor. 2.).

1. Obligamur eo dispicere, vt in corpore nostro debita fluidi et caloris conseruetur proportio. Ab hac enim motus hydraulicus et pyrobolicus, qui a mixtione determinantur, dependent (Sch. 2. §. 14.).

SCH. Quo ex principio, si circumstantiae spectantur, et ciborum et potuum, quibus vti debemus, tam qualitas, quam quantitas colligi poterit.

2. Omnia nobis euitanda sunt, quibus in periculum vitae, coniicimur (§. 264. 94.).

SCH. Ponamus vero, periculum vitae cum morte esse in collisione, periculum vitae erit malum incertum, mors vero malum certum. Quamobrem, cum malum certum malum maius sit malo incerto (§. 15.), *hoc in casu obligati sumus, vt periculum vitae morti praeferamus* (Cor. 2. §. 93.). *Quod principium, ob rationis vniuersalitatem, generatim ita exprimi potest*: Periculum boni cuiusdam amittendi incertum praeferendum est periculo eiusdem boni certo. vid. B. KOEHLERI *Exercit. I. N. §. 666. seqq.*

4. Ergo et nobis caueamus, ne alii ius, vitae sanitatique insidias struendi, arripere possint (§. 9. Pr.).

Quid status necessitatis extremae, absolutae et respectiuae.

§. 266. Status hominis, in quo omnibus legibus ob earum collisionem obediri nequit, *necessitatis* accepit nomen, quae est *extrema*, si quis legi violatae sine periculo vitae obedire non potest; si vero periculum illud, quod adest, vitam non spectat, pro magnitudine periculi necessitas illa *maior minorue* vocabitur. Fieri etiam potest, vt collisio illa sit *vera* vel *apparens*. Prius efficit, vt status ille necessitatis vocetur *status necessitatis absolutae*, posterius, vt sit *status necessitatis respectiuae*.

§. 267.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 267. *Violatio legis, ob ſtatum abſolutae neceſſitatis perpetrata, non eſt imputabilis:* Violatio legis ob ſtatum abſolutae neceſſitatis perpetrata non potuit euitari (§. 266.), nullam ergo moralitatem habet (§. 70.), atque ideo fieri nequit, vt poſſit imputari (§. 115.).

Violatio legis in ſtatu abſolutae neceſſitatis perpetrata non eſt imputabilis.

SCH. Maximae vtilitatis eſt hoc principium in grauiſſimis rerum controuerſarum quaeſtionibus decidendis, quibus nimirum actiones in ſe imputabiles ad non imputabiles reducendae ſunt. Furtum e. g. in ſe conſideratum eſt actio imputabilis, ſed hoc ex principio facillime poteſt colligi, neceſſitatem eam actionem, quae alias furtum dici poſſet, excuſare, et ita porro. In praelectionibus breuiſſimis explicabo, quae a WISENBACHIO (*a*) *hoc in caſu excogitata ſunt. Haec nimirum eſt ipſius ſententia, vt neceſſitate illa res ad ſtatum primaeuae communionis rediganturr, efficiendo, vt ius priſtinum, de quo Geneſ. I. rebus tanquam communibus vtendi reuiuiſcat.*

(*a*) Exercit. 29. ad Lib. 47. Pandect. tit. de furt. n. 12. p. 972. conf. PVFFEND. de iur. N. et G. Lib. III. Cap. 3. §. 5.

§. 268. *Violatio legis, in ſtatu neceſſitatis hypotheticae perpetrata, eſt ſpecies verſutiae.* Qui enim in ſtatu neceſſitatis hypotheticae legem violat, colliſionem quamdam ſibi fixit, in qua eſt ratio, cur officio ſuo non ſatisfecerit (§. 266.), qui vero officio ſuo non ſatisfacit ob colliſionem, ille verſutiam commiſiſſe dicitur (§. 181.), ſumma ergo cum ratione violationem legis, in ſtatu neceſſitatis hypotheticae perpetratam, verſutiae ſpeciem vocamus.

Legis violatio in ſtatu neceſſitatis hypotheticae perpetrata pertinet ad verſutiam.

COR. Actio ergo mala in ſtatu neceſſitatis hypotheticae perpetrata hac ex ratione minus imputanda eſt, quam

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quam actio mala sine omni necessitatis statu commissa vel omissa (Cor. §. 181. et Cor. 2. P. II. §. 217.).

Et producit fauorem necessitatis.

§. 269. Inde concipitur *fauor necessitatis*, quo actio mala in statu necessitatis hypotheticae perpetrata auctori minus imputatur, quam fieri potuisset, si eiusmodi actio in se esset considerata.

SCH. Sunt quidem nonnulli, qui fauorem necessitatis tantummodo in summa necessitate admittunt (a). *An vero in summa necessitate fauor possit concipi, dubito* (§. 266.). *Quae* a B. KOEHLERO I. N. §. 1218. *de fauore necessitatis dicta, ex vsu loquendi potius ad moderamen inculpatae tutelae, infra explicandum, quam ad fauorem necessitatis referenda esse, mihi videntur.*

(a) GROTIVS in I. B. et P. Lib. I. cap. IV. §. VII. et alii plurimi.

Obligati sumus ad facultates externas quaerendas.

§. 270. Qui ad finem obtinendum obligatus est, ea etiam sibi acquirere debet media, sine quibus eiusmodi finis existens fieri nequit (§. 94. Cor.). Permultae adsunt res externae, sine quibus perfectio animae et corporis nec obtineri nec conseruari potest. Harum apparatus *facultatum externarum* nomen accepit. *Per naturam itaque obligati sumus, vt facultates externas nobis acquiramus.*

COR. Eandem veritatem ex status externi perfectione, ad quam producendam conseruandamque tenemur (§. 251.), colligere possumus (§. 5. seqq. Prael.).

SCH. Modum, acquisitas facultates externas administrandi, ea ex ratione, qua, vt easdem acquiramus, tenemur, quilibet facile deducere poterit. vid. HEINECCIVM l. c. Lib. I. cap. VI. §. 151.

§. 371.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 271. Actio, qua perfectionem noſtram producere et conſeruare poſſumus, dicitur *labor*. Laborum explicatio.

SCH. Interpretantur quidem nonnulli labores, actiones, quibus victus aliaque ad corpus conſeruandum neceſſaria acquirimus, ſed extendi huius termini ſignificatum, quod vſus loquendi tam communis, quam receptus permittit, quia anguſta ipſius explicatio multis errationibus multisque controuerſiis occaſionem praebuit. e. g. in quaeſtione: an opulentus ad labores obligatus ſit. Qui vero in ea eſt perſuaſione, quod vi huius de labore definitionis male agentibus loco poenae labores non poſſint iniungi, ea, quae in circumſtantiis latent, perſpicue conſiderare velit, quo facto, dubie cogitata facile exſpirabunt. vid GROT. I. B. et P. Lib. II. cap. XX. §. 1.

§. 272. *Omnes homines propriam per ſalutem ad labores obligati ſunt.* Vt enim ſtatus ſuos quocunque modo perficiant, et perfectos conſeruent, tenentur (§. 252.). Quoniam vero finis ſine medio obtineri nequit (§. 185.), omnes etiam homines propriam per ſalutem ad labores obligatos eſſe, conſequens eſt (§. 271. 94. 79.). Ad quos omnes obligati ſunt.

COR. I. Ponamus hominem, quae imperfectionem ſuam euitabilem producunt, agentem, fieri non poterit, vt eum ad labores ſe occupaſſe, dicamus (§. 271.). Quod etiam haec corroborabit concluſio: Qui eiusmodi actionibus mortem ſibi adquiſiuit, autochiriam commiſit. Quis vero actiones, quae autochiriae cauſſae ſunt, ad labores proprie ſic dictos refert?

COR. II. In colliſione regularum exceptio ita inſtituenda eſt, vt maior obtineatur perfectio (§. 93. Cor. 3.), obligatio itaque noſtra requirit, vt in variorum laborum colliſione eos agamus, quibus maximam noſtram perfectionem, ex circumſtantiis metiendam, obtinere valemus. Quae vero ſit ſumma illa perfectio generatim ſpectata, ex principiis hoc in capite euolutis quilibet facillime colligere poterit.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Simul ex dictis manifestum est, statum communionis homines, leges naturales sponte obseruantes, a laboribus non liberare. Vid. pluribus GROTIVM I. B. et P. Lib. II. Cap. II. §. 2. 3. seqq.

Quaere honores.

§. 273. *Omnibus legitimis honoribus tam interne, quam externe spectatis seruire debemus.* Obligati enim sumus, vt non agamus, nisi quae nos statumque nostrum perficere atque perfectum conseruare possunt (§. 152.), actiones, quibus nos statumque nostrum perficimus atque perfectum conseruamus, sunt bonae seu perfectae (§. 15.), actiones ergo nostrae non eiusmodi solum esse debent conditionis, vt nemo cum veritate non nisi de earum perfectione possit iudicare, sed et efficere debemus, vt alii perfectiones nostras cognoscant (§. 3. Pr. et §. 13.). Quamobrem, cum ex priori honor interne, ex posteriori vero honor externe consideratus oriatur (§. 239.), obligatio nostra requirit, vt omnibus legitimis honoribus seruiamus (§. 94.).

COR. Omne ergo vituperium vitare atque refellere debemus (§. 229).

SCH. I. In Republica tituli ad honoris signa referuntur. Qui ergo honore digni, eo etiam tendere obligati sunt, vt titulos, quibus honores illi exprimuntur, licita ratione acquirant Caue tamen, ne aliquid in titulo, aliud in pyxide. vid. Ill. GLAFEY *Recht der Vernunft* edit. II. Lib. I. p. 844.

SCH. II. Idem est, ad quod permulti stimuli naturales in nobis existentes tendunt. Ergo nec eiusmodi stimulos exstirpare debemus (Cor. 3. §. 93.).

Quid officia erga se ipsum separare.

§. 274. *Separare officia erga se ipsum* idem est, ac officia quoad alteram partem praestare, quoad alteram

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

alteram vero negligere, seu ita agere, quasi officium erga partem, sit officium erga totum.

COR. Officia erga se ipsum separat, qui

1. praestat officia erga animam atque corpus, officia vero negligit erga statum externum, vel
2. qui praestat officia erga animam et negligit ea, quae intuitu corporis et status externi suscipienda, vel
3. qui praestat officia erga corpus, et negligit officia erga animam atque statum externum, vel
4. qui praestat officia erga statum externum et negligit ea, quae animae et corpori debet etc. (§. 252.).

§. 275. *Officia erga se ipsum non sunt separanda.* Officia erga corpus, animam et statum externum hac ex ratione praestanda sunt, quo nostram producere possimus perfectionem (§. 252. seqq.), nostra vero perfectio constat ex perfectione corporis, animae atque status externi (Sch. 1. §. 14. 270.), qui ergo officia illa separat, suam perfectionem nec producit, nec conseruat (§. 274.), atque ideo non sunt separanda (§. 143.). Quid his in officiis non fiat.

vid. Ill. WOLFF. in cit. Phil. mor. §. 225. seqq.

§. 276. *Qui officiorum suorum rationem ducit, ea facit, ad quae habet ius.* Dum enim officiorum nostrorum rationem ducimus, ea agimus, quae legibus non repugnant (§. 148.), atque ideo ea agimus, quae per nos moraliter possibilia (§. 150.). Quare, cum eiusmodi agendi possibilitas ius vocetur (§. 151.); consequens est, vt, qui officiorum suorum rationem ducit, ea agat, ad quae ius habet. Officia nostra pertinent ad iura nostra.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR Ergo etiam, qui officia erga se ipsum explet, non agit, nisi ad quae habet ius.

SCH. Notent hocce principium, qui dogma de bello punitiuo in dubium incertumque vocant.

Quid τὸ nostrum.

§. 277. Ea, quae obligationi nostrae conuenienter, seu, quae pro arbitrio nostro proprio ad nostram dirigere possumus felicitatem, constituunt τὸ *nostrum*. Ex quibus facile cognoscitur, quid τὸ *alienum*, vel τὸ *suum alterius* dici possit.

SCH. Si ii vapulent, qui in definitione, quo fiat perspicua, superfluos admittunt characteres, rationem, cur etiam ego vapulem, adesse sufficientem, concedo. Obligatio enim, cuius terminus definitionem ingreditur, ex idea felicitatis deduci potest (§. 147.). Quoniam vero ea, quae apparent, vulgo opponi solent, per terminum obligationis cogitationes, ni fallor, clariores effeci. Num vero illud taxandum foret, nescio, nec principia Logicae docebunt, quae potius, vt eiusmodi sub determinationibus superflua in definitionibus ponantur, postulant.

Ad quod etiam iura nostra pertinent.

§. 278. *Iura nostra pertinent ad* τὸ *nostrum.* Iura nostra sunt facultates pro arbitrio proprio agendi (§. 151.), sep pro arbitrio proprio nil agere possumus, nisi ea, quae nos statumque nostrum perfectum reddunt (§. 143. 144. 135.), ideoque ad quae obligati sumus (§. 143. 98.). Ergo et iura nostra ad ea pertinent, quae obligationi nostrae conuenienter ad nostram dirigere possumus felicitatem (§. 147.), atque ideo ad τὸ nostrum referenda sunt.

COR. Ergo et summa cum ratione officia nostra inter ea, quae ad τὸ nostrum pertinent, referenda esse, affirmamus (§. 276.).

SCH. Mittimus nunc officiorum erga nos ipsos contemplationem, quippe in compendio satis euolutam. Quae enim per modum corollarii deduci possunt, lectorum studio

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſtudio commendamus: nam principia generatim explicare, pro inſtituti ratione ſufficere poteſt. Dicamus ergo iamiam nonnulla de officiis erga Deum, quorum pertractationem permulti ex Iuris naturae et Gentium amplexu eiecerunt, eam potius ad Theologiam naturalem et Ethicam ſtricte ſic dictam pertinere, affirmantes (a). Quo conſilio ſufficienti id quidem fuerit factitatum, ignoro, quo euentu, coniicio, quo veritutis periculo, prorſus peruideo. Explicabimus eorum theoriam, non quidem ob rationem ab Ill. GLAFEY (*b*) *adiectam, ſed quo infra ius Canonicum vniuerſale, quod ex officiorum erga Deum conſtitutione deducendum, eruere poſſimus.*

(*a*) vid. OTTONIS I. N. et G. Element. Pars altera §. 17. p. 176.

(*b*) l. c. P. 1. p. 340.

CAPVT II.

DE OFFICIIS HOMINVM ERGA DEVM.

§. 279.

Deum cognoſcere per propriam noſtram ſalutem obligamur.

Vt Deum eiusque perfectiones cum conuictione cognoſcamus, per propriam noſtram ſalutem obligati ſumus. Per propriam noſtram ſalutem obligati ſumus, vt ea faciamus, quae nos ſtatumque noſtrum perficiunt (§. 255.), ideoque vt officium, leges naturales obſeruandi, expleamus (§. 144.). Qui vero eiusmodi officium explet, etiam agit ex motiuis perfectionum diuinarum (§. 171. 127.), ſed motiuis ex perfectionibus diuinis deſumtis nemo agere poteſt, niſi qui Deum eiusque perfectiones cognoſcit (§. 36,), per propriam ergo noſtram ſalutem obligati ſumus, vt Deum eiusque perfectiones cognoſcamus (§. 94.). Q. e. p.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ponamus porro, hanc de Deo eiusque perfectionibus cognitionem esse persuasoriam, facile fieri poterit, vt falsa erroneaque Deo affingamus praedicata, quae perfectionibus ipsius maxime repugnant (§. 160. Cor. Pr. Log.). Quamobrem, cum eiusmodi errores impediant, quo minus Deum eiusque perfectiones cognoscere possimus, vt nobis hac in re conuictam cogitationem persuasoriae oppositam acquiramus, tenemur. Q. e. a.

COR. Quicquid cum conuictione cognoscimus, idem cognoscimus certe (§. 155. seq. Pr. Log.). Necesse ergo est, vt cognitio illa, quam de Deo eiusque perfectionibus habemus, recta atque certa sit.

SCH. Sunt, qui, hanc nostram obligationem non vniuersalem esse (vide §. 135. Cor. 1.), *affirmant, laudabili metu, ne quid ineruditorum virtus detrimenti capiat, ineruditi enim ea, quae ad convictionem pertinent, eorum ex opinione, perspicere non possunt. Sed vellem hic intelligere nexum propositionis vtriusque. Repugnat ineruditis eiusmodi perspiciendi potentia? Otiis meis delineaui methodum, ineruditos de Dei existentia perfectionibusque conuincendi, num vero felici successu, videant Lectores, si tempus, vt eam pulice exponam, permittet. Interim, vt euoluas, quae ab* Ill. WOLFFIO *Phil. moral. saepe cit.* §. *681. seqq. et* §. *21. seqq.* meiner philosophischen Sitten Lehre *exposita, velim.*

Omnis ergo superstitio euitanda est.

§. 280. Falsa Deo affingere praedicata (*a*), vel ex veris perfectionibus diuinis falsa deducere consectaria (*b*), et ex iis motiua ad agendum desumere, est, quod *superstitionem* producit. Consectaria, quae ex rei constitutione deducuntur, rei etiam et quidem mediate competere debent. Recte ergo *superstitionem* interpretor actum, quo ex falsis Deo vel mediate, vel

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vel immediate affictis praedicatis motiua ad agendum defumuntur.

COR. Omnis ergo fuperftitio euitanda eft (§. 279.).

SCH. I. (*a*) Exemplum vid. in Ciceronis officiis L. III. c. 28. §. 7. vbi Deum irafcendi et nocendi actu priuauit (*b*). Quod illuftrari poteft iudicio ethnicorum, qui ex iuftitia Dei, cum folis facrificiis expiari poffe, concludunt.

SCH. II. Conftituunt alii etiam tertium fuperftitionis fontem, cum fcilicet quis effectus, non nifi per Deum poffibiles, ex creaturis quaerit. *Hanc vero fuperftitionis fpeciem dato in conceptu latere, facile oftendi poterit.*

§. 281. *Tam Athei quam fuperftitiofi funt homines, infelices.* Atheus, fi eft theoreticus, negat exiftentiam Dei; fi eft practicus, non agit per motiua diuinis ex perfectionibus defumta: fuperftitiofus Deo falfa affingit praedicata (§. 280.). Ergo tam Atheus quam fuperftitiofus obligationem naturalem (§. 279. 171.), ideoque legem naturalem violat (§. 127.), infelices itaque eiusmodi homines effe, confequens eft (§. 147.). E. Athei et fuperftitiofi funt infelices.

§. 282. Perfectiones, quae enti infunt, eius conftituunt *Gloriam. Gloria ergo feu Maieftas diuina* eft complexus perfectionum diuinarum, quae funt fummae atque infinitae (§. 13. Th. nat.). *Illuftramus* inde *Gloriam Dei*, fi agimus per eiusmodi motiua, quae ex veris Dei perfectionibus defumuntur. Si vero per eiusmodi motiua agimus, quae ex Dei perfectionibus non fumuntur, *gloriam Dei obfcuramus.* Obligamur ad gloriam Dei illuftrandam.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Motiua, per quae agimus, ex actionibus possunt colligi (§. 59. 36.). Hoc cum verum sit, ponamus, aliquem gloriam Dei illustrare, fieri poterit, vt ex ipsius actionibus alii summas, quae Deo insunt perfectiones, deducant; quae nulla ratione ex actionibus, quae per eiusmodi motiua non producuntur, inferri possunt. Ex quo abunde intelligimus, cur prioris generis actiones, illustrationes, posterioris obscurationes nominis Dei vocatae sint.

COR. II. Sequitur inde, vt per propriam nostram salutem obligati simus, vt continuo gloriam Dei actionibus nostris illustremus, omnem vero huius gloriae obscurationem euitemus (§. 279. 171. 127. 147.).

COR. III. Qui motiua ad agendum ex falsis Deo affictis praedicatis sumit, minime agit per eiusmodi motiua, quae ex perfectionibus Dei desumuntur. Ex quo manifestum est, superstitiosum gloriam Dei obscurare. (§. 280.).

Ergo euitemus blasphemiam.

§. 283. Sermo, quo Deo imperfectiones tribuuntur, *blasphemiae* nomen accepit.

COR. Sermone cogitationes exprimuntur. Quare, cum de Deo imperfectiones cogitare, iuri naturali repugnet (Cor. 1. 2. §. 286.), manifestum est, omnem blasphemiam non illicitam solum esse, sed et infelicitatem producere (§. 147.).

Reuerentiam Deo debitam praestemus.

§. 284. *Veneratio* in genere in conuictione de maiore alterius perfectione atque superioritate consistit. Est ergo *veneratio* Dei conuictio de maiestate diuina. Qua ex ratione procliuitatem mentis ad venerationem actionibus suis Deo exhibendam *reuerentiam erga Deum* seu *cultum Dei* vocarunt Philosophi.

COR. Omnibus nostris actionibus illustremus gloriam Dei (Cor 2. §. 282.), quoniam partium nostrarum est, vt ea per motiua agamus, quae ex summis Dei perfectio-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

fectionibus, quas cum conuictione cognoscere debemus (§. 279.), desumuntur (§. 282. Cor. 1. seq.), per propriam ergo nostram salutem obligati sumus, vt omnibus actionibus nostris reuerentiam erga Deum praestemus (§. 284).

Cultus theoretici et practici explicatio.

§. 285. Qui Deum colit, omnibus suis actionibus venerationem Deo exhibendam declarat (§. 284.). Eismodi veneratio ex conuictione de perfectionibus Dei oritur (§. cit.). Duo igitur sunt, quae cultum Dei constituunt, *primo* scilicet conuictio de Dei perfectionibus, et *deinde* actiones, quibus eiusmodi conuictio declaratur. Inde factum est, vt cultum Dei priori ex ratione *theoreticum*, ex ratione vero posteriori *practicum* vocauerint.

COR. Cultus ergo Dei practicus sine theoretico concipi nequit. Hanc vero cultus diuisionem non diuersas eiusdem species, sed ideas modo subordinatas constituere, ex specierum natura immediate patet.

Item interni et externi.

§. 286. Actiones, quibus Deo reuerentiam praestamus, sunt vel *internae* vel *externae*. Priori respectu definiunt *cultum internum*, posteriori uero *cultum externum*.

COR. Quoniam Deum omnibus nostris actionibus colere debemus (§. 284. Cor.), vt eum tam interne quam externe colamus, obligati sumus.

Deum amemus.

§. 287. *Per propriam nostram salutem Deum amare tenemur*. Propriam enim per salutem obligati sumus, vt perfectiones Dei ea ratione, qua Deo insunt, cognoscamus (§. 279.), atque ido insunt, cognoscamus (§. 279.), atque ideo, vt Deum cogitemus sapientissimum, benignissimum, iustissimum atque sanctissimum, a

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quo non exiſtentia ſolum noſtra atque conſeruatio, ſed et omnis noſtra felicitas dependet (§. 91. ſeqq. Th. nat.). Ex quo immediate ſequitur, nos obligatos eſſe, vt omnis nobis curae habeamus, ita agere, ne aduerſus ſummas Dei perfectiones aliquid agamus (§. 74.). Quare, cum eiusmodi animi procliuitas *amor* dicatur, vt Deum amemus, propriam per ſalutem obligati ſumus.

SCH. Hoc intellecto, profunda etiam principia, a Iohanne 1. Ep. IV. 19. propoſita, intelligi poſſe, mihi exploratum eſt.

Timeamus Deum et quidem filialiter.

§. 288. Manifeſtum eſt ex demonſtratione, qua principium (§. 287.) poſitum corroborauimus, eam eſſe amoris naturam, vt ille, qui alterum amat, omnis ſibi habeat curae, ita agere, ne aliquid fiat aduerſus voluntatem eius, quem amat. Sollicitudinem ea ratione agendi nominamus *timorem*. Ergo et inter officia, quae homines Deo debent, *vt Deum timeant*, referre debemus (§. 287. et §. 84. Cor.).

COR. Timeamus Deum, quia illum amare debemus (§. 288.), timor, cuius fundamentum eſt amor, dicitur *filialis*, ius ergo naturae timorem Dei filialem exigere, ſequitur.

Seruilem vero fugiamus metum.

§. 289. Sollicitudo, fugiendi actiones propter poenam cum eiusmodi actionibus coniunctam, dicitur *metus ſeruilis*. Qui itaque ex metu ſeruili aliquid agit, idem, quatenus in ſe ſpectatur, ſibi malum repraeſentat, bonitatem vero ea ſolummodo ex ratione actioni tribuit, quoniam cum eius omiſſione poena ab altero coniuncta

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iuncta eſt (§. 33.). Quamobrem, cum poenae ſint ſpecies mali (§. 119.), *metum ſeruilem cum odio coniunctum* eſſe, manifeſte ſequitur.

COR. Qui ergo Deum metu ſeruili timet, ipſe infelicitatis ſuae cauſſa eſt (§. 287.).

Gratum Deo exhibeamus animum.

§. 290. Quicquid boni habemus, ſunt beneficia, quae a ſumma Dei benignitate dependent (Quod ex Theologia naturali manifeſtum eſt). Qui nobis beneficia exhibet, *benefactorem* vocamus, vt ergo et Deum qua benefactorem noſtrum amemus, propriam per noſtram ſalutem obligati ſumus (§. 287.). Amor erga benefactorem, dicitur *gratus animus*, et oratio, qua gratum noſtrum animum declaramus, *gratiarum actionis* nomen accepit. Atque ideo ſequitur, vt *gratum Deo animum exhibere, et gratias Deo agere, ad noſtra etiam officia* pertineat (§. 287. 286. 148.).

Quid inuocatio et adoratio.

§. 291. Conatus ad ea percipienda beneficia, quae ab aliquo expectare licet, dicitur *inuocatio*, et externa inuocationis ſignificatio *adorationis* nomen accepit.

Inuocemus atque adoremus Deum.

§. 292. *Vt Deum inuocemus atque adoremus, per propriam noſtram ſalutem tenemur.* Acquiramus nobis per propriam noſtram ſalutem conatum legibus ſatisfaciendi (§. 254.), ideoque ad ea obtinenda, quae nobis bona ſunt (§. 98. 93.). Quare, cum in omnibus noſtris actionibus ſimul Deum ſpectare debeamus (§. 282. Cor. 2.), ſequitur, obligationem noſtram requirere, vt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

arripiamus conatum ad ea percipienda beneficia, quae a Deo expectare possumus (§. 290.). Vt ergo Deum inuocemus (§. 291.), atque adoremus, per propriam nostram salutem obligati sumus (§. 291. et §. 286. Cor.).

COR. I. Ex his, quae hactenus euoluta sunt, manifeste sequitur, cognitionem, quam de Deo nobis acquirere debemus (§. 279.), amorem, quo Deus prosequendus (§. 287.), timorem, quo intuitu Dei agere (288.), gratum animum, quem Deo exhibere debemus (§. 290.) et tandem inuocationem Dei (§. 291. seq.) ad ea pertinere officia, quae cultum Dei internum constituunt (§. 286.). Reuerentiam vero Deo exhibendam (§. 290.) et adorationem Dei (§. 291. seq.) inter ea referenda esse, quae praestare debet, Deum externe culturus (§. 286.).

COR. II. Actiones ergo, quibus Deus externe colendus est, ex amore atque timore Dei filiali vt fluant, necesse est (Cor. I.).

COR. III. Ex quibus facile intelliguntur officia, quae is praestare debet, qui cum ratione sufficiente vult pius homo dici (§. 173.).

Quid obedientia.

§. 293. Procliuitas mentis ad ea facienda, quae ab altero imperata sunt, vocatur *obedientia.*

Quae Deo praestanda.

§. 294. *Omnem Deo obedientiam exhibere debemus.* Nobis enim acquiramus conatum actiones nostras legibus naturalibus attemperandi (§. 148. 147.), leges naturales etiam sunt leges a Deo constitutae (§. 133.), ergo et procliuitati mentis ad ea facienda, quae a Deo imparata sunt, studere debemus. Quum ergo eiusmodi procliuitas obedientiae accipiat nomen (§. 293.), consequens est, vt omnem Deo exhibere debeamus obedientiam.

§. 295.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 295. *In collisione obedientiae Deo et hominibus exhibendae, exceptio instituenda est, vt Deo obediamus.* In collisione obligationum maior obligatio minori praeferenda est (Cor. 2. §. 93.). Quum ergo maxima nostra obligatio sit obligatio diuina (§. 173. Cor. 1. et §. 84. coll. §. 172.), obedientiam Deo exhibendam obedientiae, quam homini debemus, si nimirum sunt in collisione, praeferendam esse, abunde sequitur. Et quidem magis Deo, quam creaturis.

COR. Vt, pro hominibus substituamus creaturas, principia, quibus generale inest, permittunt, et ita habemus propositionem generaliorem: *Deo magis obediendum est, quam creaturis.* Quam propositionem hac etiam ratione euincimus: Leges diuinae sunt leges naturales. Sed Leges naturales in collisione cum aliis legibus praeferendae sunt. Ergo et necesse est, vt in collisione legum leges diuinas praeferamus. etc. etc.

§. 296, *In voluntate alicuius acquiescere* idem est, ac perlibenter ea facere, quae alter vult, et quoniam vult, vt fiant. Quid in voluntate alicuius acquiescere.

§. 297. *In illius voluntate acquiescere debemus, qui imperatis suis nil vult, nisi quod nobis optimum.* Id perlibenter facimus, quod nobis placet (§. 47.), placere vero debet, ex quo veram voluptatem percipimus (§. 46.). Quum ergo obligemur, vt ex eo solummodo voluptatem hauriamus, quod nobis optimum (§. 25, et §. 93. cum Coroll.), consequens est, vt in illius acquiescere debeamus voluntate, qui imperatis suis nil vult, nisi quod nobis est optimum (§. 296.). Acquiescamus in voluntate Dei.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Obediamus Deo (§. 294.). cum vero Deus nil imperat, nisi quod nobis optimum (§. 78. Th. nat.), rationem habemus sufficientem, cur in voluntate diuina acquiescamus (§. 297.).

Num ignorantia de Deo eius perfectionibus et voluntate possit esse inuincibilis.

§. 298. Ne quis dicat, *officia hactenus explicata illos solummodo Deo debere, qui perfectiones voluntatemque ipsius cognoscunt, si quis vero Dei perfectiones atque voluntatem ita ignoret, vt ignorantia haecce sit inuincibilis, fieri non posse, vt eum eiusmodi ad officia obligatum esse, ratione cum sufficiente affirmemus* (vide §. 117. et 213. Cor. 5.), quaero: num ignorantia de perfectionibus et voluntate Dei vnquam esse possit inuincibilis? Res est altissimae indaginis, summatim complectar quaedam, et respondebo. Ignorantia, quae inuincibilis dici meretur, ita comparata esse debet, vt eam euitare, non fuerit in potestate nostra (§. 117.). Perfectiones atque voluntas Dei ex operibus in mundo adspectabili, et facultatibus in mundo inadspectabili existentibus cognoscuntur, concludendo a qualitate effectus ad qualitatem causae (§. 44. seq. Th. nat.). Eiusmodi concludendi modus facillimus est, quem omnes ratione instructi ad actum deducere valent, nisi impossibilitas agendi euitabilis iisdem insit (§. 30. Qui ergo opera, quae in mundo adspectabili, et facultates, quae in mundo inadspectabili, existunt, distincte cognoscere potest, et qui ratione instructus est, in ipsius etiam potestate, cognitionem de Dei perfectionibus atque voluntate, positam esse, concedere debemus (§. 53.). Hinc manifestum est, omnes crea-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

creaturas rationales Dei perfectiones atque voluntatem posse cognoscere (§. 27. seqq.), si itaque iisdem competat defectus eiusmodi cognitionis, hunc defectum ignorantiam inuincibilem esse, dici non poterit.

SCH. Ex propria ergo nostra salute omnium, quae Deo debemus, officiorum fundamenta deduximus. Sed quo euentu, iudicabunt lectores. Lubenter quidem ea ex iure, quod Deo in creaturas competit, deriuassem, nisi defectus principiorum, quae, quia ordo postulauit, adhuc non explicauimus, prohibuisset. Fiat id ergo in corollariis commatibus sequentibus adiiciendis, principio in commate euoluto permittente.

SECTIO

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO II.

QVAE IVRISPRVDENTIAM SIMPLICITER TALEM EXPLICAT.

CAPVT I.

DE OFFICIIS ERGA ALIOS IN STATV SOCIALI ABSOLVTO ABSOLVTIS.

TIT I.

DE IVRE HVMANITATIS.

§. 299.

Vt alii ſtatum tuum perficiant, quaeras.

Omnem, quantum in te eſt, adhibe diligentiam in producendis aliorum conatibus, quibus te ſtatumque tuum perfectiorem reddere conantur. Propriam enim quaeras perfectionem (§. 252.). Et tibi caueas, ne alii occaſionem, tuam perfectionem deſtruendi, arripiant (§. 94.). Quoniam vero ad impoſſibile etiam hypothetice tale nulla datur obligatio (§. 91), conſequens eſt, vt, quantum, in te eſt, omnem adhibeas diligentiam in producendis aliorum conatibus, quibus te ſtatumque tuum perficere conantur (§. 186.).

§. 300. Statum alterius perfecturus, illius perfectionem ſibi bonum iudicare debet (§. 32.), neceſſe itaque eſt, vt perfectiones alterius ſibi tanquam ſuas perfectiones repraeſentet (§. 15.).

E. dirigas actiones tuas in aliorum perfectiones.

Ex quo ſequitur, noſtram eſſe obligationem, vt actiones noſtras in aliorum etiam perfectiones dirigamus (§. 299.). (§. 301.)

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 301. Quicquid perficere volumus, id amamus (§. 253.). *Ad amorem ergo erga alios non obligati ſolum ſumus, ſed et eo diſpicere debemus, vt alii nos ament* (§. 299. 300.). E. ama alios et quaere aliorum amorem.

COR. I. Amoris oppoſitum odium dicitur. Qui igitur alterum odit, in eo eſt conatus, ſtatum ipſius imperfectiorem reddendi. Ergo nec alios proſequere odio, nec affer cauſſam, vt alii te odio proſequantur (§. 299. ſeqq.).

COR. II. Per propriam itaque noſtram ſalutem ad amorem erga alios obligati ſumus (§. cit. cit.). Ex quo ſequitur aequitas praecepti: *ama proximum tum ſicut te ipſum* (*a*).

SCH. Abunde ex dictis ſimul intelligimus, fieri poſſe, vt cogitationes THOMASII (*b*), *omnia officiorum genera ſub honeſti, decori et iuſti titulis comprehendentis, ex ſtudio propriam felicitatem promouendi deriuentur, vocauit nimirum* praecepta decori: *quod vis, vt alii ſibi faciant, tu tibi facias*, honeſti: *quod vis, vt alii tibi faciant, tu ipſis facies, et* iuſti: *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Conf. Per-Ill. L. B. de WOLF orat. *de Sinarum philoſophia practica.*

(*a*) Leo IX. 18. Matth. XXII. 37.
(*b*) Fundament. I. N. I. 5. 23. p. 107. ſeqq.

§. 302. Alios amare debes, quo te perficiant (§. 300. 301.). Quum vero eiſmodi conatus ex amore erga ſe ipſum oriatur (§. 253.), conſequens eſt, vt amor ſui cauſſa amoris erga alios eſſe debeat. Quamobrem, cum cauſſa prior ſit effectu, *amorem a ſe ipſo incipere, neceſſe eſt.* Sed amor a ſe ipſo incipiat.

§. 303. Qui ſe non amat, ſtatum ſuum perficere non conatus eſt, qui vero alios amare negligit, affert occaſionem, vt etiam alii perfectionem ipſius Conſequenter in collisione praeferenda

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación-

ferendus amori erga alios.

mouere omittant (§. 301. 253.), prius igitur malum certius eſt poſteriori. Hinc ſi oriatur colliſio inter amorem ſui et erga alios, neceſſe erit, vt ea inſtituatur exceptio, qua amor ſui amori erga alios praefertur (§. 265. Cor. 2. prop. 3. Sch.).

COR. I. Amor incipiat a ſe ipſo (§ 302.). Leges ergo naturales poſtulant, vt primo de amore ſui, et deinde de aliorum erga nos amore ſolliciti ſimus: Ex quo patet, principium hoc in commate demonſtratum etiam ex Cor. 2. §. 93. deduci poſſe.

COR. II. Actio legibus conformanda dicitur officium (§. 148.), quod ideo eſt actio, ad quam producendam obligati ſumus (§. 98.). Hinc, quia principia, ex quibus propoſitio hoc in commate deducta, generalia ſunt, abunde ſequitur, obligationem noſtram requirere, *ut, ſi inter officia erga nos et erga alios oriatur colliſio, illa his praeferre debeamus* (§. 301. 252.).

SCH. Hinc SENECA dixit: *dabo egenti, ſed ne ipſe egeam.*

Sed tantummodo, ſi colliſio eſt inter officia, quae idem obiectum ſpectant.

§. 304. Qui alterum amat, alterius infelicitatem ſibi tanquam ſuam repraeſentare, natura amoris immediate docet. Quum igitur, vt alios amemus, per propriam noſtram ſalutem obligati ſimus (§. 301. Cor. 2.), naturalis etiam noſtra obligatio requirit, vt aliorum infelicitatem noſtram infelicitatem iudicemus (§. 94.). His praemiſſis ponamus, officia erga nos ipſos et erga alios ita eſſe in colliſione, vt ex horum omiſſione maior oriatur infelicitas, quam ex illorum neglectu, his ſub circumſtantiis officia erga alios officiis erga nos ipſos praeferenda, (Cor. 2. §. 93.) abunde docet.

COR. I. Principium ergo §. 303. probatum, ea tantummodo ſpectare officia, quae circa eadem verſantur obiecta, ex dictis facile colligitur, vid. Cor. 2. §. 301.

§. 305.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 305. Qui nos amat, nobis *amicus*, et qui nos odit, *inimicus* dicitur. Quid amicus et inimicus.

COR. Amicus nos amat. Qui nos amat, nos ſtatumque noſtrum perficiendi procliuitatem habet (§. 301.). Amicitia ergo non ſemper ex actibus externis, ſed ſaepiſſime ex internis concipitur. Si ea mutemus, quae natura obiecti mutari iubet, ſimul, quae de odio dicenda, intelligemus.

§. 306. *Obligati ſumus, 1.) vt de aliorum erga nos amicitia ſolliciti ſimus, 2.) vt aliorum deuitemus inimicitiam (§. 301.), et 3.) vt omnibus nos oſtendamus amicos, nulli vero inimicum* (§. cit. et. 305.). Omnibus te oſtende amicum et omnium quaere amicitiam.

COR. Ex quo ſimul ſequitur, nos obligatos eſſe, vt nobis acquiramus conatum omnes omniumque ſtatum perficiendi. Et hac ex ratione *amicitia* dicitur *interna*, quae *externae*, ex externis actionibus cognoſcendae, contradiſtinguitur.

§. 307. Quum porro noſtrae obligationis, qua aliorum amicitiam quaerere debemus, ea ſit conditio, vt noſtram ſimul producat felicitatem (§. 301.), eademque ex ratione etiam aliis teſtimonia amicitiae exhibere debeamus (§. 300. et Cor. §. 306.), manifeſtum erit, procliuitatem ad externa amicitiae teſtimonia exhibenda, legibus repugnare, ſi eiusmodi actionibus noſtra deſtruatur perfectio (§. 147. et 103. Cor.). Et, ſi fieri poteſt, etiam externam.

COR. 1. Ponamus vero, aliquem his ſub circumſtantiis ſimul amicitiam internam depoſuiſſe, eum aliam feciſſe exceptionem, quam circumſtantiae requirunt, facile colligi poterit. Mala ergo, quae euitare potuit, produxit (§. 53.), ergo et haec actio moraliter

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

mala (§. 54.), ideoque ad mala confectaria imputabilis est (§. 217. seqq.). Si hanc actionem ad versutiam §. 181. expositam referre velis, non habeo, quod opponam, nisi versutiae definitionem aliqua ratione esse extendendam.

COR. II. Ergo es his sub circumstantiis ad internam erga alios amicitiam obligati sumus (§. 93.).

SCH. I. Hinc oritur prouerbium legem naturalem comprehendens: der Sache Feind, und der Person Freund.

SCH. II. Si vero quaeras casus hoc in commate euoluti possibilitatem, eam §. 303. primo intuitu inuenies. Interim velim, vt reflectas ad tristia Francisci Augusti Thuani fata, cuius mortem praeterlapso saeculo, quam sibi, quia Henrici Deffiati amici dilectissimi conspirationem tacuit, concilianit, Poeta decantauit:

Morte pari periere duo, sed dispare caussa.
Fit reus ille loquens, fit reus iste tacens.
Morte pari periere duo. Sed perdidit illum
Fracta fides: Alium perdidit arcta fides.

Quid emollire inimicum.

§. 308. *Emollire inimicum* idem est, ac efficere, vt maior gradus odii, quo nos prosequitur, abeat in gradum minorem.

COR. Quo maior est odii gradus, quo inimicus nos prosequitur, eo maior est ipsius conatus, nos statumque nostrum infelicem reddendi (Cor. 1. §. 301.), emollire igitur inimicum idem est, ac efficere, vt maior gradus conatus, nos statumque nostrum infelicem reddendi, abeat in gradum minorem.

Emolliamus inimicum.

§. 309. *Ad emolliendum inimicum obligamur.* Malum minus malo maiori semper praeferendum est (§. 93. Cor. 2.), quod cum ita sit, ponamus inimicum A, cuius conatus, nos statumque nostrum infelicem reddendi, maior sit conatu

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

natu inimici B, fieri etiam poterit, vt maiora mala ab illo, quam ab hoc expectemus. Ex quo abunde sequitur, ut ad inimicum emolliendum obligati simus (§. 308. Cor.) *(a)*.

COR. Ergo et omnem adhibeamus diligentiam in ad quirenda inimicorum amicitia (vid. §. 305.).

(*a*) Huc Gallorum spectat prouerbium: *Il faut regagner son ennemi.*

§. 310. Efficere, vt alter vsu virium nostrarum suum possit consequi propositum, idem est, ac *eum iuuare.* Quid aliquem iuuare.

§. 311. Ponamus, alterum hocce proposito felicitatem suam velle conseruare atque amplificare, consequens erit, vt alterum iuuando felicitatem ipsius promoueamus (§. 310.). Ideoque vt eiusmodi, quod praestamus auxilium, inter amicitiae specimina referre debeamus (§. 305. 304.). Quamobrem, cum, vt omnibus nos amicos ostendamus, obligati simus (§. 306), *obligamur, alios de felicitate sua conseruanda et amplificanda studiosos, iuuare* (§. 94.). Iuua alios qui felicitatem suam conseruare et amplificare volunt.

COR. I. Quoniam vero impossibilium nulla est obligatio (§. 91.), auxilium etiam alteri ferendum, tam in se, quam hypothetice possibile (§. 91.), ideoque in potestate nostra esse debet.

COR. II. In possibilitate hypothetica possibilitas moralis includitur (Cor. §. 150.). moraliter possibile est, quod legi non repugnat (§. 150.). Hinc auxilium alteri ferendum legibus, ideoque explenoni officiorum erga nos (§. 303) minime repugnare debet (Cor. 1.).

SCH I. Haec est ratio prouerbii: *homo homini Deus*, quod optime verbis CICERONIS in offic. explicari potest, dicentis: *homines hominum caussa esse generatos, vt ipsi inter se alius alii prodesse possent.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Vide interim pluribus KOEHLERI Exercit. I. N. §. 720. sqq.

SCH. II. Dicatur in praelectionibus de principio PVF. FENDORFII: *socialiter viuamus.*

Et si propria virtute hanc conseruationem et ampliationem producere nequeunt.

§. 313. Qui alterum iuuat, illum virium suarum participem facit in consequendo proposito (§. 310.), et praesertim, si obligationem respiciat, in conseruanda et amplificanda felicitate (§. 311.). Dum ergo alterum iuuamus, virium nostrarum vsum, quem in nostram dirigere possemus felicitatem, in felicitatem alterius dirigimus. Iam ponamus, alterum studio proprio sibi felicitatis conseruationem et amplificationem procurare posse, nullam habebimus rationem, ergo et nulla motiua (§. 36.), cur illum virium nostrarum participem facere velimus. Ex quo sequitur, nullam nos habere obligationem, qua eiusmodi hominibus auxilium ferre tenemur (§. 74.).

Inde oritur vnitas personarum moralis.

§. 314. Varia, quatenus connectuntur, constituunt *vnum*. In eo, qui alterum iuuauit, est ratio eius, quod in altero, quem iuuauit, existit, (§. 310.). Sunt itaque connexi (§. 30.), atque ideo vnum constituunt.

COR. Persona (sumitur terminus metaphysice) cognoscitur ex actu, summam ergo I. N. et G. Doctores habent rationem, cur eum, cui auxilium fertur, et adiutorem vnicam in foro morali repraesentare personam, affirment.

Quid beneuolentia, beneficentia et benefactor.

§. 315. Procliuitas mentis ad alios perficiendos dicitur *beneuolentia*, et actus, quo alios perficimus, *beneficentiae* accepit nomen (*a*). Qui tandem benefacit, *benefactor* audit.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Fons igitur beneuolentiae, amicitia interna, et beneficentiae amicitia externa eſt (§. 306. Cor.).

SCH. Diſtinguunt quidem nonnulli (b) *beneuolentiam ab officioſitate*, illam *promtitudinem alteri bona praeſtandi ſine ſpe reſtitutionis*, hanc *promtitudinem alteri bona praeſtandi cum obligatione reſtitutionis interpretantes. Sed, has ex idea beneuolentiae atque beneficentiae generatim explicata tanquom ſpecies deduci poſſe, mihi videtur.*

(a) vid. BVRNATHVM in Diſſ. Ethic. Lib. 4. c. 19. p. 1582.

(b) conf. Ill. HEINECCIVM in I. N. et G. Lib. 1. §. 222.

§. 316. Quum per naturam obligati ſimus, vt de aliorum erga nos amicitia ſimus ſolliciti, et vt aliorum deuitemus inimicitiam, porro, vt omnibus nos oſtendamus amicos, nulli vero inimicos (§. 360. 307.), *conſequens eſt, eandem poſtulare, vt omnium nobis acquiramus beneuolentiam atque beneficentiam, omnibusque nos beneuolos atque beneficos oſtendamus* (§. 315. et Cor.). Eſto beneuolus atque beneficus.

COR. Ponamus, fieri non poſſe, vt beneficentiam exerceamus. Haec impoſſibilitas, licet ab obligatione ad beneficentiam eadem liberemur (§. 91.), obligationem tamen ad beneuolentiam minime deſtruet (Cor. 1. 2. §. 307. et Cor. §. 315.).

§. 317. Si alteri velis ſuccurrere, et ille tibi reſiſtat, vt viribus tuis ſalua tua felicitate, ſeu ſalua lege, reniſum eius ſuperare poſſis, conatum tuum continua atque eum iuua (§. 316. 311.). Etiamſi alter inſufficienter reſiſtat.

COR. I. Si vero ſalua tua ſalute vires reſiſtentes non poſſis ſuperare, etiam non eris obligatus, vt illi dextram

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tram porrigas (§. 311. Cor. 1. §. 303.). Huc ſpectat brocardicum: *beneficia nemini obtruduntur.*

COR. II. Qui alterum ita, vt leges praecipiunt, iuuat, ea illi offert, quae ad ipſius felicitatem aliquid conferunt (§. 311. et Cor.). Quicquid ad felicitatem noſtram aliquid confert, id libenter accipere debemus (§. 47. 93.), ſi ergo alter dicta ratione dextram nobis vult porrigere, vt eam libenter accipiamus, obligati ſumus.

SCH. Ex his, grati animi amorisque naturam conſiderans, verba a SENECA (*a*) *prolata intelligere poterit,* qui libenter accepit, reddidit.

(*a*) L. 2. de benef. c. 30.

Gratum benefactori exhibe animum.

§ 318. Benefactor nobis beneficia exhibet (§. 290.). In benefactore ergo eſt ratio, cur media exiſtant, quorum vſu nos felices reddere poſſumus (§. 146. ſeq.). Naturale itaque eſt, vt amor erga benefactorem oriatur (§. 253.), hic dum dicitur gratus animus (§. 290.), per naturam etiam obligati ſumus, vt gratum benefactori exhibeamus animum (§. 93. Cor. 3.)

COR. I. Alios amare, per propriam noſtram ſalutem obligamur (§. 301.), et ad amorem erga benefactorem ſimul obligamur per beneficia ab illo nobis illata (§. 318.) haec itaque noſtra obligatio illa maior eſt (§. 84.)

COR. II. Et dum ſimul amor erga benefactorem ex natura noſtra neceſſario fluit (§. 318), manifeſtum eſt, veras eſſe ſententias, Ciceronis (*a*): *haec* (ſc. gratiarum actio) *eſt vna virtus non ſolum maxima, ſed etiam mater virtutum omnium reliquarum,* et SENECAE (*a*): *Quis non deteſtetur ingratum hominem? ingratus enim omnia nequitiae ſemina habet.*

SCH. Porro velim, vt reflectas ad verba SENECAE (*c*): *ingratus eſt, qui, ſe beneficium accepiſſe, negat, ingratus eſt, qui diſſimulat, ingratus eſt, qui reddit, ingratiſſimus*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tissimus omnium, qui obliuiscitur. Quae omnes ingrati animi species breuissimis definiunt.

(*a*) Pro Planc.
(*b*) L. IV. de benef. c. 16.
(*c*) ibid. c. 1. et. 27.

§. 319. *Externa quadam coactione effici non potest, vt aliquem amemus.* Ea enim est amoris conditio, vt non nisi mediante iudicio quodam oriri possit (§. 253. et 31.). Quare, cum externa quadam coactione effici non possit, vt de re quadam ita et non aliter iudicemus (§. 42.), fieri etiam non poterit, vt externa quaedam coactio amorem efficiat. Nemo ad aliquid amandum cogi potest.

§. 320. Amor extorqueri nequit (§. 319.), officia, quorum fons amor est, *amoris* dicuntur. *Officia ergo amoris extorqueri nequeunt.* E. nec ad officia amoris praestanda.

COR. I. Officium est actio legibus informanda (§. 148.) *Leges ergo, quae amoris officia praescribunt, sunt leges humanitatis seu imperfectae* (§. 153. 159.), ad forum itaque internum eiusmodi leges pertinere, sequitur (§. 159.).

COR. II. Obligationem vero ad officia amoris praestanda esse imperfectam, ex §. 153. et 319. seq. facile deduci potest.

§. 321.

Propositiones ergo,

Actiones tuas dirige in aliorum perfectiones (§. 300.).

Omnibus te ostende amicum (§. 306).

Alios iuua (§. 311.).

Omnibus te beneuolum atque beneficum ostende (§. 316.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Gratum benefactori exhibe animum (§. 318.).

ſunt leges (§. 98.), ad quas obſeruandas nemo externe cogi poteſt (§. 319. et dem.), ideoque leges imperfectas conſtituunt (§ 320. Cor. 1.).

SCH. Dicatur in praelectionibus de diſſertatione BOECLERI *de actione ingrati.*

TIT. II.

DE IVRE NECESSITATIS.

§. 322.

Quid laeſio eaque externa et interna.

Actio, officiis erga alios repugnans, *laeſio* dicitur. Laeſio ergo generatim ſumta eſt actio legibus, quae officia erga alios praeſcribunt, contraria (§. 148.). Quare, cum leges illae ſint vel perfectae vel imperfectae (§. 159.), duplicem laeſionis ſpeciem ponere debemus, *externam*, quae priorum, et *internam*, quae eſt poſteriorum legum violatio.

COR. Sequitur inde, 1.) laeſionem internam eſſe violationem officiorum amoris (§. 320. Cor. 1.). 2) A laeſione interna ad laeſionem externam non valere conſequentiam (§. 167.). In ſequentibus in laeſionis externae naturam inquiramus.

SCH. Laeſionem externam, quia eſt laeſio ſtricte ſic dicta, κατ' ἐξοχὴν vocabimus laeſionem.

Nemo laedendus eſt.

§. 323. *Neminem laedamus.* Qui alterum laedit, leges perfectas violat (§. 322.), ideoque ſe infelicem reddit, (§. 147.). Sed, vt felicitatem noſtram promoueamus, obligati ſumus (§. 253.) ergo et neminem laedamus.

§. 324.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 324. *Qui nos turbat in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ noſtrum pertinent, illum, ſi non ex amore ab eiusmodi agendi modo velit abſtinere, vt officiis ſuis ſatisfaciat, externe cogere, obligati ſumus.* Qui nos turbat in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ noſtrum pertinent, ille nos infelices reddit (§. 277.). Quum vero obligatio noſtra requirat, vt omnem infelicitatem auertamus (§. 253, obligati etiam ſumus, vt media adhibeamus ſufficientia, quibus eiusmodi incommoda auertere poſſumus (§. 94. Cor.), atque ideo vt turbatorem ad officia ſua exequenda cogamus. Coactio illa eſt vel interna vel externa (§. 42. et Sch. ad §. 43.). Si itaque interna non ſufficiat, obligati etiam ſumus, vt coactionem externam adhibeamus.

Ad quod alterum externe cogere poſſumus.

SCH. Notetur, hoc loco ſermonem eſſe de eiusmodi cogendi iure, quod in commodum eius, qui cogit, non vero in commodum eius, qui cogitur, exercendum.

§. 325. *Omnis laeſio (ſc. ſtricte ſic dicta per Sch. ad §. 322.) eſt actio, qua quis alterum in vſu atque poſſeſſione τῶ ſuum turbat.* Qui nos laedit, illum ad officia ſua exequenda cogere poſſumus (§. 322. et §. 159.), qui officia, quae nobis debet, violat, ille nos vel infelices reddit, vel perfectiores reddere omittit (§. 300.). Ideoque vel officium amoris negligit (§. 320.), vel nos in vſu atque poſſeſſione eorum, quae ad τὸ noſtrum pertinent, turbat (§. 277.). Quare, cum illius generis officia extorqueri nequeant (§. 320), conſequens eſt, vt omnis laeſio ſit actio, qua quis alterum in vſu atque poſſeſſione eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent, turbat.

Qui alterum laedit, is turbat alterum in poſſeſſione eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Quoniam igitur nemo laedendus (§. 323.), sequitur, vt suum cuique tribuere debeamus. Et ita incidimus in leges, ab imperatore in I. C. primum positas (*a*): *Neminem laede, et suum cuique tribue.*

COR. II. Sunt ergo propositiones: *Neminem laede* et *suum cuique tribue*, leges (§. 323. 198.), et quidem perfectae (§. 159.). Ex quibus manifestum est obligationem nostram perfectam, vltra custodiam τῦ suum cuique, non esse extendendam (§. 325. 322. 153.).

COR. III. Porro inde sequitur: omnem actionem, qua quis alterum turbat, sensu generaliori esse laesionem (§. 324.).

(*a*) l. §. 3. de Iust. et Iur. coll. L. 10. §. 1. ff. h.t.

Quid officia necessitatis.

§. 326. Actio legibus conformanda est officium (§. 148.), et quidem, quatenus a legibus perfectis praescribitur, *necessitatis*. Terminos itaque officiorum necessitatis (§. 325. et Cor. 2. cit. §. abunde determinat.

Quid suum connatum et acquisitum.

§. 327. Ea, quae ad τὸ nostrum pertinent, vel per naturam, vel per facta talia sunt. Priori respectu constituunt τὸ *nostrum connatum*, posteriori vero τὸ *nostrum acquisitum.*

COR. Ad τὸ *nostrum connatum* referas vitam, animam, corpus, membra, sanitatem et tandem iura nostra naturalia, absoluta nimirum (§. 278.); *ad* τὸ *nostrum acquisitum* vero habilitatem corporis, perfectionem animae, tam quoad partem cognoscitiuam, quam quoad partem appetitiuam, honorem seu famam, facultates externas, iura nostra adquisita. Et quae reliqua, vid. (§. 270. seq. etc.).

Leges perfectae speciales.

§. 328. Ex hucusque euolutis principiis multa deduci possent commata, varias, quae forum externum spectant, exponentia leges. Ne vero ambages fiant molestae, praecipuas hoc in commate explicabimus.

I. Non occidas.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Dicatur In praelectionibus de differentia homicidii ab hominis occisione, quam I. N. et G. Doctores in simplicem et qualificatam, seu in indeliberatam et deliberatam distinguunt. Posteriorem quatuor modis committi posse, manifestum est, ex proposito scilicet, ex insidiis, proditorie et per assassinos, quibus haud dissimiles esse videntur hodierni Banditae in Italia. Reflectas ad §. 205. seqq.

II. Alium non inducas in errorem, praecipue quoad cognitionem boni et mali (§. 258. seqq.

III. Non corrumpas aliorum mores.

IV. Non mutiles membra corporis alterius.

V. Non fugilles alteros quoad famam et existimationem.

COR. Ergo et defloratio virginitatis, violenta scilicet, est laesio.

VI. Non auferas aliis facultates externas.

COR. I. Ablatio rei alienae, inscio atque inuito domino, lucri faciendi caussa dicitur *furtum*; et ablatio rei alienae inuito domino lucri faciendi caussa *rapinae* accepit nomen. Ergo tam furtum quam rapina iuri perfecto repugnat. Hinc etiam Imperator prohibet (*a*) locupletationem cum damno alieno.

(*a*) l. 206. d. R. I.

COR. II. Rapinam maiorem habere moralitatis gradum, quam furtum, ex §. 175. colligitur.

VII. Nec violes iura alterius.

§. 329. *Qui impedit, quo minus alter ius suum possit exercere, alterum ladit.* Qui impedit, quo minus alter ius suum possit exercere, caussa est, vt alter obligationi suae non satisfaciat (§. 151.), turbat itaque alterum in vsu eorum, quae ad τὸ suum pertinent (§. 278.): Atque ideo alterum laedit (§. 325.). Vt alter ius suum exerceat, non prohibeas.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Permittas igitur, vt alter ius ſuum poſſit exercere (§. 323.).

Quid damnum.

§. 330. Malum ortum ex laeſione (ſcilicet externa) vocatur *damnum*, (ab aliis iniuria). Quod vel vt *mediatum*, vel vt *immediatum* ſpectari poteſt. Mala enim ex damno conſectaria inter damna merito referuntur.

COR. I. Damnum ergo eſt malum ortum ex violatione τῦ ſuum cuique, et malum ortum ex violatione ſuum cuique eſt damnum (§. 325. et Cor.).

COR. II. Quicquid non ex cuſtodia τῦ ſuum cuique concipitur, ad officia neceſſitatis minime referri poteſt §. 325. Cor. 2). Quum igitur violatio officii amoris non ſit violatio officii neceſſitatis (§. 320.), ſequitur, vt mala ex violatione officiorum amoris orta non ſint damna (Cor. 1.).

SCH. I. Hinc I. N. et G. Doctores: Damnum a demendo dictum eſſe *profitentur*, cum quis minus habet ſuo, ſiue illud ſuum ipſi competat ex mera natura, *vt eſt vita, corpus, membra, pudicitia, fama*, ſiue ex facto et inſtituto humano, *veluti dominio, ſiue ex Lege.* vid. GROT. de Iur. B. ac P. Lib. II. c. 17. §. 2. n. 1. et KOEHLERI I. N. §. 769. ſeqq.

SCH. II. Damnum laeſionis conſectarium eſt. Conſectaria ſaepe pro cauſſa ſubſtituuntur. Quare GVNDLINGIVS (*a*) *aliique, laedere*, damnum rebus noſtris dare, *interpretati ſunt.*

(*a*) I. N. et G. Cap. VIII. §. 1.

Nemini damna inferenda ſunt.

§. 331. *Nemini damnum dare debemus.* Nemo eſt laedendus (§. 323.), ergo nec mala, quae ex laeſione oriuntur, alicui inferre (§. 94.), ideoque nec damnum dare debemus (§. 330.).

Quid damni reparatio.

§. 332. *Reparare damnum*, ſeu *alicui damnum prae-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſtare idem eſt, ac efficere, vt malum ex laeſione ortum ceſſet. Si hoc fit redditione rei ablatae, vocatur *reſtituere*, ſi vero aequipollentis exhibitione, *ſatisfacere* appellatur.

COR. Facta itaque damni reparatione, malum ex violatione rꝰ ſuum cuique ortum ceſſet (§. 325), ideoque vel id, quod ereptum, vel eius valor ſeu aequipollens redditum eſt.

SCH. Notandum eſt, res aequipollentes eſſe vel aequipollentes in ſpecie vel aequivalentes. Porro, reſtitutionem fieri aut in genere aut in ſpecie.

§. 333. *Damnum alteri praeſtare debet ille, a quo illatum eſt.* Omnem enim euitare debemus actionem, qua alteri damnum inferri poteſt (§331) Qui vero eſt cauſſa, cur alter in vſu atque poſſeſſione eorum, quae ad ꝛo ſuum pertinent, turbetur, ille infert alteri damnum (§. 330. Cor. 1.). Ergo et efficere debemus, ne eiusmodi ſimus cauſſa. Talis vero cauſſa eſt, qui damnum illi, cui idem intulit, non praeſtat (§. 332. vide §. 116. Cor. 1. Ont.). Ergo et alteri praeſtare debet damnum ille, a quo illatum eſt. Reparare debet laedens damnum.

COR. Ponamus mala, quorum exiſtentiae ratio continetur in bruto, vel in homine intellectus atque rationis vſu deſtituto. Ponamus, mala illa orta eſſe ex violatione eorum, quae ad ꝛo noſtrum pertinent, illa merito ad damna referri poſſe, ex Cor. 1. §. 330. facile colligitur (Huc referas Romanorum pauperiem). Ideoque etiam illi, cui eiusmodi damnum eſt illatum, competit ius, vt huius reparationem quaerat (§. 276. vid. §. 253.), licet nec brutum, nec homo intellectus et rationis vſu diſtitutus hanc ad reparationem moraliter obligari poſſit (§. 88.).

§. 334. *Illi, cui damnum illatum eſt, competit ius turbatorem ad damnum illud praeſtandum cogendi.* Ad quod obligati ſumus, ad idem etiam Quod laeſus iure ſuo ab laedente poſtulare poteſt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iam habemus ius (§. 152.), ergo et habemus ius illum, qui nos in possessione eorum, quae ad τὸ nostrum pertinent, turbat, ad ea praestanda, quae per naturam praestare debet, cogendi (§. 324.), quoniam igitur damnum illi, cui idem intulit, praestare debet (§. 333.), illi etiam, cui damnum illatum est, competit ius, turbatorem ad damnum illatum praestandum cogendi. vid. §. 330. 325.)

SCH. Dicatur in praelectionibus de iure, quod laeso competit in laedentem in infinitum, et de amnestia.

Laedens laeso restituat damnum.

§. 335. *Laeso competit ius cogendi laedentem, ad rem ablatam, si fieri potest, restituendam.* Quicquid laedens laeso abstulit, pertinet ad τὸ suum laesi (§. 325.), id ergo salua sua obligatione ad suam dirigere potest felicitatem (§. 237.). Quoniam porro laesus habet ius, laedentem ad damnum, quod intulit, praestandum cogendi (§. 334.), sequitur, vt laesus, salua sua obligatione id, quod ablatum, postulare possit (§. 94.), atque ideo, vt habeat ius cogendi laedentem ad rem ablatam, si fieri potest, restituendam (§. 332.).

COR. I. Ex his facile intelligimus, satisfactionem tantummodo reparationis subleuatorem esse (§. 332). Quo ex fundamento *damna* etiam *reparabilia* vocantur, si non restitui possunt.

COR. II. Sequuntur ergo ex propositione, §. 333. demonstrata haec leges perfectae (§. 325. Cor. 2.): *Damna reparabilia restituenda sunt; de irreparabilibus vero satisfaciendum est laeso.*

SCH. Haec ad reparationem virginitatis violenter ablatae accommodari possunt.

§. 336.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 336. *Qui iure ſuo vtitur, nemini facit iniuriam, ſeu neminem laedit.* Qui iure ſuo vtitur, obligationem ſuam minime violat (§. 152.), ideoque neminem turbat in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent (§. 323.) ſeqq.). Ergo et neminem laedit (§. 325.).

COR. I. Si quis ergo turbatorem cogat ad damnum, quod intulit, praeſtandum (§. 334.) et ad damnum reparabile reſtituendum (§. 335. et Cor.), eiusmodi agendi modus inter laeſiones ſeu turbationes minime referri poterit.

COR. II. Ergo nec mala, quae hac ex coactione oriuntur, damna ſeu iniuriae vocari poſſunt (§. 330.).

§. 337. His praemiſſis, ponamus, Titium certa ſub conditione, ad quam alteri e. g. Caio competit ius, aliquid habere. Ponamus porro, Caium per iuris ſui vſum eiusmodi conditionem deſtruxiſſe, conſequens erit, vt malum inde ortum inter mala ex laeſione orta (§. 336.), ideoque inter damna minime poſſit referri (§. 330.). Eiusmodi malum a GROTIO *(a) dammum, quod in conſequentiam venit*, dicitur. A damno ergo, quod in conſequentiam venit, et quod improprie eſt damnum, damnum proprie ſumtum, et quod GROTIVS *dammum directe datum* appellauit, diſtinguere debemus.

Quid damnum inconſequentiam veniens et quid damnum directe datum.

SCH. Reflectas ad L. 30. ff. pro ſocio, vbi Paulus Iuriſconſultus damnum non poſſe inferri, niſi omni lucro deducto, affirmat. *Lucrum* enim eſt bonum ex iuris noſtri vſu ortum.

(*a*) L. c. lib. II. cap. XXI. §. 10.

§. 338.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid damnum dolosum, culposum et casuale.

§. 338. In malo concipimus quantum, quod vel per agentis conditionem, vel per mali consectaria determinandum (§. 161.). Omne damnum est malum (§. 330.), ergo et damno inesse potest quantitas, vel conditione eius, qui damnum intulit, vel damni consectariis constituta. Intulit vero ille damnum vel moraliter agendo, vel non moraliter agendo. Si hoc, damnum dicitur *casuale*, a *fortuito* distinguendum. Si illud, intulit damnum aut culpose, aut dolose agendo. Si hoc, damnum dicitur *dolosum*, ab aliis *directum*, si illud, *culposum*, ab aliis *indirectum*.

COR. Actio dolosa magis imputanda est, quam actio culposa (§. 217. Cor. 2. p. XVI); actio vero mala, quae nec culposa nec dolosa est, in foro morali imputari nequit (§. 213. Cor. 2.). Qui ergo damnum dat ex dolo, illi etiam haec actio mala magis imputanda est, quam illi, qui damnum dat ex culpa. Damnum vero casuale ipsius causae moraliter imputari nequit.

SCH. Dicatur in praelectionibus de differentia damni casualis a fortuito; et de diuisione damni in positiuum et negatiuum.

Reparatio damni non semper est imputationis consequens.

§. 339. *Non omnis damni reparatio cum imputatione connexa est.* Quilibet enim, cui damnum datur, obligatus est, vt de reparatione damni sollicitus sit (§. 334.). Cum vero damnum casuale imputari nequeat (Cor. §. 338.), reparationem damni cum imputatione semper esse connexam, affirmari nequit.

SCH. Reflectas ad Cor. §. 333.

Hinc reparatio qualificata.

§. 340. Hinc distinguimus damni reparationem cum imputatione connexam ab ea, quae sine impu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

imputatione cogitari poteſt. Illam vocabimus reparationem damni *qualificatam*, hanc vero *nudam*.

COR. Malum, quod alteri ex imputatione datur, poena moralis eſt (§. 120. 218.), ille ergo, qui alteri damnum doloſum vel culpoſum intulit, non praeſtare ſolum debet damnum, quod intulit, ſed et poenam meretur moralem (§. 338. 339).

Reparatio damni damno proportionata eſſe debet.

§. 341. *Reparatio damni damno proportionata eſt*, ſi nec plus nec minus continet, quam requiritur, ſi malum ex turbatione ortum ceſſare debet. Reparationem ergo damni damno ſemper proportionatam eſſe debere, ex §. 332. manifeſtum eſt.

COR. Ante ergo quam de damni reparatione ſolliciti ſumus, neceſſe eſt, vt malum inde enatum, tam per ſe, quam quoad conſectaria (§. 338), determinemus.

§. 342. *Si de damni reparatione ſollicitus plus poſtulat, quam in damno continetur, ille laedentem laedit.* Damni enim reparatio damno ſemper proportionata eſſe debet (§. 341). Qui ergo plus a laedente poſtulat, quam in damno continetur, ille ſine iure laedentem in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ ſuum laedentis pertinent, turbat (§. 333.), ideoque laedentem laedit (§. 325).

Quomodo damnum reparandum ſi a pluribus illatum,

§. 343. Fieri poteſt, vt plures ad damnum alteri inferendum concurrant. Quibus ſub determinationibus aut quilibet eorum eſt determinatae cuiusdam damni illati partis cauſſa, aut

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

eiusmodi assignatio fieri nequit. Qua ex ratione dicitur, damnum a pluribus nobis illatum esse vel *per actus diuiduos*, vel *per actus individuos*. Si illud, quilibet eam damni partem, quam intulit, si vero hoc, omnes simul sumti totum, quod intulerunt, damnum praestare debent.

COR. I. Iam ponamus, aliquem eorum, qui per actus indiuiduos nobis damnum intulerunt, eiusmodi damnum nobis non posse praestare, manifestum erit, laesum, quoniam laedentem ad damni reparationem cogere potest (§. 234), habere ius reliquos, qui damnum praestare possunt, ad eiusmodi damnum praestandum cogendi.

COR. II. Et inde iusta est iurisconsultorum sententia quod his sub circumstantiis omnes in solidum teneantur (§. 155). Quum vero cessante caussa etiam effectus cessare debeat; sequitur, secundum praecepta iuris naturalis, si omnes damnum praestare possunt, cuilibet beneficium diuisionis, quod etiam *beneficium epistolae Hadriani* vocant, competere.

SCH. Hactenus generalia quaedam ad ius necessitatis spectantia exposuimus. Nunc speciatim iuris defensionis atque belli explanabimus fundamenta, ex quibus in iure gentium, si magis determinantur, permulta iusti principia deduci possunt.

TIT III.

DE IVRE DEFENSIONIS ATQVE BELLI.

§. 344.

Quid laesio et damnum imminens.

Si quis ostendit conatum nos turbandi in possessione atque vsu eorum, quae ad τὸ nostrum pertinent, ille ostendit conatum nos laedendi (§. 325.), qua ex ratione eiusmodi laesio dicitur *imminens*, et mala inde enascenda *damna imminentia* vocantur, subiectum vero, cui ille conatus inexistit, post haec *aggressorem*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

forem et cui laesiones intentantur, *aggressum*, ipsum vero actum *aggressionem* appellabimus.

COR. Quantitas ergo laesionis imminentis ex damno, quod imminet, determinanda est (§. 338).

§. 345. Si aggressori malum eo animo inferre connitimur, vt laesionem imminentem a nobis auertere possimus, *nos defendere* dicimur. Quid violenter defendere.

COR. I. Caussa ergo defensionis est laesio imminens, et vbi nulla laesio imminet, ibi etiam nulla defensionis caussa concipi potest.

COR. II. Laesiones anteuertere idem est, ac laesiones actu non intentatas, quas tamen ad effectum ducere alter molitur, oppositis mediis efficacibus impedire. Anteuersionem itaque a defensione distinguere debemus.

§. 346. *Illi, quem alter aggreditur, competit ius defensionis.* Competit enim nobis ius cogendi alterum nos laesurum, ne ab illo laedamur (§. 324. 325). Ergo et ius alteri nos laesuro mala inferendi eo animo, vt laesionem a nobis auertere possimus (§. 42. 46. 47. 94). Atque ideo nobis, quatenus nos alter aggreditur competit ius defensionis (§. 345). Ille, quem alter aggreditur, se defendere potest.

COR. I. Laesio ergo imminens est iusta defensionis, scil. violentae, caussa (§. 345. Cor. 155), et quoniam defensio est coactio (§. 344.), nulla etiam alia iusta defensionis caussa esse potest, quam laesio imminens (§. 325. Cor. 2).

COR. II. Laesio imminens est vel certa, vel probabilis. Conclusio probabilis quoad facta deducitur ex conuenientia maximarum circumstantiarum. *vide Part. 2. Logices.* Si ergo circumstantiae ita comparatae sunt, vt ex illis conatum alterius nos laedendi colligere possimus, nobis etiam ius defensionis competit (Cor. 1). *Ius ergo defensionis locum habet contra alterum, in quo animaduertimus indagationem et vsum remedio-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rum, quibus malignum propoſitum ad actum perducere conmititur, curam remouendi obſtaculo, expectationem occaſionis nos laedendi, et eius excitandae ſollicitudinem. vid. KOEHLERVM l. c. §. 1113. ſeq.

COR. III. Qui ſe iuſte defendit, iure ſuo vtitur (§. 346.) ideoque neminem laedit atque turbat (§. 336). ergo nec mala inde orta ſunt damna (§. 330). Ex quo manifeſtum eſt, defenſorem ſui ad damnum praeſtandum non teneri.

COR. IV. Ponamus vero defenſorem ſui tertio mala intuliſſe, eiusmodi damna inter mala ex laeſione orta (§. 325), ideoque inter damna (§. 330), quorum cauſſa eſt aggreſſor (§. 344. et §. 178), merito referuntur. Ex quo abunde ſequitur, neceſſe eſſe, vt aggreſſor eiusmodi damna praeſtet (§. 333.), et vt a tertio illo laeſo ad eadem praeſtanda cogi poſſit (§. 334.) (*a*)

COR. V. Qui nos impedit, quo minus iure noſtro defenſionis vti poſſimus, nos laedit ſeu turbat (§. 329.) Ideoque mala, hoc eſt impedimento enata, ſunt damna (§. 339.) ergo ab illo, qui nos impediuit, praeſtari debent) §. 333.).

SCH. (*a*) *Quo vſus huius doctrinae perſpici poſſit, notetur quaeſtio*: ſi tertius in re commodata damnum dederit, inuito commodatario, vtrum commodatarius hoc reparare debeat, nec ne?

E. et huic competit ius praeuentionis.

§. 347. Illi, quem alter aggreditur, competit ius defenſionis (§. 346), qui alterum aggreditur, habet conatum illi mala inferendi (§. 344), illi ergo, quem alter aggreditur, competit ius aggreſſori ante mala inferendi, quam aggreſſor conatum ſuum ad actum deducere poſſit (§. cit.), hoe dum dicitur *ius praeuentionis, ex iure defenſionis ius praeuentionris concipitu.*

SCH. Huc ſpectat Iuriſconſulti Caii ſententia (*a*), *quod*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quod aduerſus periculum naturalis ratio permittat ſe defendere.

(*a*) L. 4. ff. ad leg. Aquil.

§. 348. Qui non niſi remedio proportionato, vt ita dicam, ſe defendit, *defenſionem vltra terminos defenſionis non porrigere* dicitur. Remedia proportionata ſunt, quae ad ſcopum obtinendum ſufficiunt. Defenſionem ergo non vltra eiusdem terminos porrigit, qui aggreſſori non maiora infert mala, quam ſufficiunt, vt mala imminentia a ſe poſſit auertere (§. 345). Quid defenſionis terminos obſeruare.

§. 349. *Defenſor ſui defenſionem vltra eiusdem terminos non debet porrigere.* Qui enim defenſionem vltra eiusdem terminos porrigit, aggreſſori mala infert, quae ad mala imminentia a ſe auertenda non ſunt neceſſaria (§. 348), deeſt ergo iuſta defenſionis cauſſa (Cor. 1. §. 346.), neceſſe itaque eſt, vt defenſionem non vltra defenſionis terminos porrigat (§. 323). Ad quod defenſor ſui tenetur.

COR. I. Defenſor ergo ſui, interne aggreſſoris amicus eſſe debet (Cor. 1. §. 307.), idem etiam prudentiae regulae ſuadent. Conferantur, quae §. 307. ſeqq. explicauimus.

COR. II. Ex quibus facile colligitur, quantitatem remediorum, quibus defenſor vti poteſt, ex periculo, cui defenſor obnoxium ſe ſentit, determinandam eſſe.

§. 350. Si quis ab altero ex improuiſo expo- Quando terminorum defenſionis.
natur periculo, facillime fieri poterit, vt grauioribus affectibus corripiatur (§. 24.), quo

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

transgreſſio aggreſſori vel defenſori imputanda.

caſu aggreſſus ab aggreſſore coniicitur in ſtatum, in quo ad terminos defenſionis diiudicandos et obſeruandos attentus eſſe non poteſt (§. 22. ſeqq.). Si ergo defenſor hiſce ſub conditionibus limites excederet, illud non defenſori, ſed potius aggreſſori imputari poterit (§. 213. 219), ſi vero terminorum defenſionis transgreſſio ad voluntatem defenſoris referri poteſt, defenſori etiam eiusmodi transgreſſio imputari debet (§. cit. cit.). Reflectas ad §. 205. ſeq.

Quando defenſor fit aggreſſor.

§. 351. *Si terminorum defenſionis transgreſſio ad defenſoris voluntatem referri poteſt, defenſor in aggreſſorem degenerat.* Si terminorum defenſionis transgreſſio referri poteſt ad defenſoris voluntatem, defenſori ſui ineſt conatus alteri maiora inferendi mala, quam quae ad mala imminentia a ſe auertenda neceſſaria ſunt (§ 349. 33.). Ineſt itaque eiusmodi defenſori conatus alteri ſine iuſta cauſſa mala inferendi (§. 349). Ex quo ſequitur, vt habeat conatum, alterum in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent, turbandi (§. 277), ideoque cōnatum alterum laedendi (§. 325). In quo vero eſt conatus alterum laedendi, ille etiam aggreſſor dici meretur (§. 344). Defenſor ergo ſui in aggreſſorem degenerat, ſi terminorum defenſionis transgreſſio ad illius voluntatem referri poteſt,

COR. Ponamus, defenſorem ſui defenſionem vltra eiusdem terminos velle porrigere, ſequens erit, vt leges non velit obſeruare (§. 349. 108.), ergo vt doloſe agat (§. 165). Fieri igitur poteſt, vt defenſor ſui in

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

in aggreſſorem ex dolo degeneret (§. 351). Reflectas in huius principii applicatione ad §. 205. ſeqq.

§. 352. Defenſio corporis et vitae dicitur *moderamen inculpatae tutelae.* Quid moderamen inculpatae tutelae.

COR. Defenſio corporis et vitae eſt defenſio. A genere ad ſpeciem valet conſequentia, quae ergo §. 344. ſeqq. de defenſionis iure hactenus euoluta, ad moderamen inculpatae tutelae etiam accommodari poſſunt.

§. 353. Defenſio iuſta eſt, ſi defenſor ſui eandem non vltra terminos defenſionis porrigit (§. 349. 345), ergo et hiſce ſub determinationibus moderamen inculpatae tutelae ſumma cum ratione iuſtum nominatur (§. 352). Qando iuſtum dici poſſit.

COR. His praemiſſis ponamus, fugam aggreſſum ex periculo poſſe eripere, conſequens erit, nullam hiſce ſub determinationibus adeſſe cauſſam iuſtam, cur aggreſſus violenter ſe velit defendere. Eandem vero poni poſſe, ſi fieri non poteſt, vt vitam atque corpus ſine defenſione conſeruet, non iisdem ſolum ex principiis patebit, ſed et §. 302. abunde docebit, eum interne obligatum eſſe, vt hiſce ſub determinationibus ſe defendat.

SCH. Ex his deduci poteſt reſponſio ad quaeſtionem, an homini Chriſtiano (pio) qua tali, cum ſe apud Deum in ſtatu gratiae conſtitutum eſſe videat, incumbat, vt ipſe potius pereat, quam vt alter ſi occidatur, periculum aeternae damnationis incurrat? vid. HENRICI MVLLERI Theol. *Theologiſche Erörterung zweyer Fragen 1) ob ein Chriſt in gewiſſen Fällen für ſeinen Nächſten das Leben zu laſſen ſchuldig ſey, 2) ob ein Chriſt, von einem Trunckenbold überfallen, lieber tödten ſoll, oder ſich tödten laſſen.*

§. 354. *Nemo externe cogi poteſt, vt ſe defendat.* Qui iure defenſionis non vtitur, neminem Ius defenſionis non eſt ius neceſſitatis.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent, turbat (§. 339. 325). Si quis vero neminem turbat, fieri etiam non poteſt, vt ad hoc vel illud agendum cogatur (§. 324. ſeq.) Iniuſtum igitur eſt, aliquem, vt ſe defendat, cogere.

Quid remittere ius ſuum et quid facilitas.

§. 355. Declarare, ſe nolle iure ſuo vti, dicitur *ius ſuum remittere*, et ea mentis procliuitas, quae ad iuris remiſſionem tendit, vocatur *facilitas*.

Nemo ad remiſſionem iuris perfecte obligari poteſt.

§. 356. *Nemo ad ius ſuum remittendum perfecte obligatus eſt.* Qui iure ſuo vtitur, neminem turbat (§. 336). Qui ius ſuum non remittit, iure ſuo vtitur (§. 355). Ergo qui ius ſuum non remittit, neminem turbat. Ex quo porro ſequitur, neminem ad ius ſuum remittendum externe poſſe cogi (§. 324. ſeqq.), atque ideo ad idem remittendum non eſſe perfecte obligatum (§. 153).

COR. In foro ergo externo remiſſio iuris defenſionis noſtro ab arbitrio dependet (§. 159).

Licet fieri poſſit, vt imperfecte obligetur.

§. 357. A negatione obligationis perfectae ad negationem obligationis imperfectae non valet conſequentia (§. 167), fieri ergo poteſt, vt quis ius ſuum non remittens ſit iuſtus, licet ille non ſequatur aequitatem (§. 155). Quo in caſu vero ex aequitate ius noſtrum defenſionis remittere debeamus, ex §. 304. facile intelliges.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Mentio nunc etiam de iure belli iniicienda eſt, cuius euolutio duplicem, ſi hodiernum hominum ſtatum ſpectemus, praeſtabit vſum. In iure enim ciuili et canonico iuſtitia actionum, et in iure Gentium iuſtitia belli ſolennis, vt dici ſolet, his ex principiis ratiocinando colligitur, quod determinationibus ſuis infra indicabimus. Hic modo euoluamus belli ideam atque iuſtitiam, quatenus nimirum in ſtatu naturali conſideratur.

§. 358. Status hominum, quo conatu efficaci ſibi inuicem inferendi mala feruntur, dicitur *Bellum*. Qui alicui mala inferendi conatu efficaci fertur, illum *offendit*. Ergo ſequitur, bellum eſſe ſtatum hominum, quo alter alterum offendit. Belli oppoſitum eſt pax. Summa ergo cum ratione ſtatum hominum, quo nemo alium offendit, *pacem* vocamus. Quid Bellum et pax.

SCH. Terminus belli a variis vario ſumitur ſignificatu. Sunt, qui cum CICERONE (*a*) *omnem certationem per vim bellum vocarunt, quoniam vero hac in interpretatione terminus belli ſumitur pro actu, non ſine fundamento* a GROTIO (*b*) *bellum ſtatum per vim certantium, interpretante, taxata eſt. Qui vero per bellum intelligunt* ſtatum liberarum gentium, vel hominum in ſtatu naturali viuentium, iuris ſui perſequendi cauſſa vi doloue concertantium, propoſitumque concertandi retinentium, *mea ex ſententia termini ſignificatum reſtringunt.* Quod, quia hac ex theoria actionum ciuilium iuſtitia deduci debet, minus conueniens eſſe videtur.

(*a*) de offic. L. 1. c. 11.

(*b*) de I. B. et P. l. 1. §. 2. n. 1.

§. 359. Facultas moralis alteri mala inferendi dicitur *ius belli*, et facultas moralis, alteri non inferendi mala, *ius pacis* vocatur, ſumuntur hic Quid ius belli et pacis.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iura' pro qualitatibus perſonae, ſi vero leges ſignificent, *ius belli et pacis* erit, quod legibus naturalibus, quibus negotia belli et pacis attemperare obligamur, conſtituitur.

SCH. Priori in ſignificatione de iure belli atque pacis in ſequentibus loquuturi ſumus.

Ius belli ſupponit laeſionis factum.

§. 360. *Nulla facultas moralis alteri mala inferendi, ſine praeuia turbatione, concipitur.* Qui enim alteri mala infert, eum ad aliquid agendum vel omittendum cogit (§. 42. 47). Sed eum, qui nos in poſſeſſione etque vſu eorum, quae ad τὸ noſtrum pertinent, non turbat, ſine legum violatione ad aliquid faciendum vel omittendum externe cogere non poſſumus (§. 324. ſeq.) Ergo et nullam habemus facultatem moralem alteri, ſine praeuia turbatione, mala inferendi (§. 150).

COR. I. Facultas moralis alteri mala inferendi eſt ius belli (§. 359). Manifeſtum igitur eſt, ſine praeuia turbatione nullum ius belli poſſe concipi.

COR. II. Natura noſtra nos obligat, vt nemini mala inferamus (§. 299). Per naturam itaque nobis ius pacis competit (§. 359). Quoniam porro ius belli ſupponit actionem, qua quis alterum turbat (Cor. 1) et quicquid per naturam conſtituitur, prius ponendum eſt, quam quod ex facto concipiendum (Cor. 1), conſequens eſt, vt ius pacis prius ponendum ſit iure belli.

COR. III. Ex quo, cum ſtatus hominum naturalis, abſolutus ſcilicet, de quo hic eſt ſermo, per naturam hominis ſolummodo conſtituatur, porro ſequitur, ſententiam eorum, *qui cum* HOBBESIO, *ſtatum naturalem bellum omnium contra omnes eſſe, affirmant*, falſam eſſe.

Quid bellum.

§. 361. Bellum legibus perfectis non repugnans, *iuſtum*,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iuſtum, et quod legibus perfectis repugnat, *iniuſtum* eſt (§. 155. 159). Id, ex quo concipitur, cur bellum geratur, *cauſſae belli* accepit nomen. *Cauſſa* ergo *belli iuſta* eſt, ſi, cur bellum geratur, non ex eo, quod legibus perfectis repugnat, concipitur: Si vero contrarium obtineat locum, *cauſſa belli erit iniuſta*. Iuſtum igitur bellum eſt, quod ex iuſta cauſſa, iniuſtum vero, quod ex cauſſa iniuſta geritur. iuſtum et iniuſtum.

§. 362. *Turbatio eaque ſola eſt iuſta cauſſa belli*. Ex ſola enim turbatione concipimus, cur ſalua obedientia legibus praeſtanda bellum gerere poſſimus (§. 360. 358), turbatio ergo eaque ſola iuſta belli cauſla dici meretur (§. 361). Sola belli iuſta cauſſa eſt laeſio.

COR. I. Quae ergo de variis laeſionis ſpeciebus in ſuperioribus explicauimus, varias etiam iuſti belli cauſſas exhibent.

COR. II. Et ſimul intelliges, iuſtum bellum ab iis geri, quibus ius belli competit (Cor. I. §. 360. et 361).

COR. III. Cauſſa belli, quae non iuſta, eſt iniuſta. Cauſſa ergo belli, quae non turbatione quadam conſtituitur, eſt iniuſta.

COR. IV. Ergo et a iuſtis belli cauſſis *cauſſas belli ſuaſorias*, quarum fons eſt repraeſentatio commodorum, diſtinguere debemus.

SCH. In praelectionibus, quae GROTIVS, *de I. B. et P. Lib. II. Cap. XXI. de cauſſis belli ſuaſoriis monuit, explicabimus.*

§. 363. Bella, quae non ob praeuiam turbationem geruntur, vocantur *latrocinia*. Latrocinium,

COR. Latrocinia ergo ſunt bella iniuſta (§. 361 ſeq.).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Hac ex ratione etiam ALEXANDER, *ſi ſine cauſſa cum Perſis aliisque gentibus bellum ſuſcepit, referente* GROTIO, (*a*) SENECAE *latro et* LVCANO *praedo appellatur. Et pertinet huc* AVGVSTINI *illud*: Remota iuſtitia quid ſunt regna, niſi magna latrocinia?

(*a*) L. c. lib. II. cap. I. §. 1. n. 3.

et hoſtes quid?

§. 364. Cum quibus bellum gerimus, *hoſtes*, cum quibus non gerimus bellum, *non-hoſtes* vocantur. Qui vero ex cauſſa iniuſta bellum gerunt, *latrones* dicuntur.

COR. I. In conatu ergo certandi laedendus vel laeſus non minus quam aggreſſor hoſtis dicendus eſt.

COR. II. Bellum iniuſtum non eſt bellum legibus conueniens (§. 362.), ergo et titulo belli indignum exiſtimatur. Qua ex ratione nonnulli non negarunt ſolum, latrocinia eſſe bella, ſed et latrones titulo hoſtis indignos exiſtimarunt.

COR. III. Hoſtis eſt, cum quo bellum gerimus. Sed bellum gerere non licet, niſi cum eo, qui nos turbat in poſſeſſione eorum, quae ad τὸ noſtrum pertinent (§. 324. et §. 362. Cor. 2). Hoſtis itaque dici non poteſt, qui nobis tribuit, quod noſtrum eſt.

COR. IV. Qui nobis tribuit, quod noſtrum eſt, ille officiis neceſſitatis ſatisfacit (§. 325. Cor. 2.). Ergo eſt iuſtus (§. 155). Quoniam vero a iuſtitia ad aequitatem non valet conſequentia (§. 167. Cor. 1.), ſequitur ex eo, quod quis non ſit hoſtis, inferri non poſſe, vt etiam ſit amicus (§. 305.), niſi forſan eum amicum externum velis vocare.

Species belli.

§. 365. Si arripimus ſtatum, quo conatu efficaci alteri mala inferendi ducimur, ita vt conatus ille legibus perfectis non repugnet, iuſtum cum altero gerimus bellum (§. 361, 358), ſed ſalua obedientia legibus praeſtanda eiusmodi

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

modi ſtatum arripere poſſumus, tam ob laeſionem imminentem (Dem. ad §. 346), quam ob laeſionem iam factam (Dem. ad §. 335.), et vltimo reſpectu, vel quo damnum ex laeſione ortum praeſtetur, vel quo mala laedentis actio poſſit puniri (§. 339. ſeq.). Sana ergo ratio tres iuſti belli ſcopos poſſibiles eſſe docet, *defenſionem* nimirum (§. 345), *reparationem damni* et *punitionem*. Primo ex ſcopo bellum dicitur *defenſiuum*, ex ſecundo *reparatiuum*, ex tertio bellum *poenale*, ſeu, vt alii loquuntur, *vindicatiuum* (*a*).

COR. I. Ea ergo, quae §. 344. ſeqq. de defenſione euoluta, belli defenſiui, quae §. 332. ſeqq. de damni reparatione demonſtrata, belli reparatiui, et quae §. 340. Cor. de punitione dicta, belli vindicatiui naturam atque affectiones abunde determinabunt.

COR. II. Quoniam porro damna praeſtari debent, tam quae ex eo, quod ablatum eſt, quam quae ex eo, quod retinetur, cum dari debeat, oriuntur, ſimul patet, duplicem etiam cauſſam, cur reparatiuum bellum geratur, poni poſſe.

(*a*) vid. SCHMIDII diſſ. de bello vindicatiuo.

§. 366. Dicunt etiam Doctores de bello offenſiuo. Huncce vero terminum ambiguum eſſe, ex eorum ſcriptis abunde patet, ſignificat enim tam bellum, *quod a laedente geritur*, quam, *quod geritur a praeueniente*. Quid bellum offenſiuum eiusque iuſtitia.

COR. I. Bellum, quod geritur a laedente, eſt bellum iniuſtum (§. 362. Cor. 3). Si igitur bellum offenſiuum ſignificat bellum, quod a laedente geritur, omne bellum offenſiuum iniuſtum eſſe, manifeſtum eſt.

COR. II. Quoniam vero ius defenſionis etiam dat ius praeuentionis (§. 347.), ſequitur, bellum offenſiuum,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

uum, quatenus significat, quod a praeueniente geritur, iuste geri posse ab eo, qui habet ius defensionis.

COR. III. Quomodo tandem bellum defensiuum in bellum offensiuum, si terminus priori sumitur significatione, degenerare possit, ex §. 351. facile intelliges.

Pax colenda est, quam diu fieri potest.

§. 367. *Pax colenda est, quam diu fieri potest.* Neminem laedas (§. 323), ergo et nemini iustam caussam belli dare debes (§. 362), sed negata caussa effectus etiam negari debet. Ergo sequitur, necesse esse, vt bella declines atque adeo pacem, quamdiu fieri potest, colas (§. 358. 94. 91).

COR. Fieri non potest, vt pacem colamus, si legibus naturalibus repugnat (§. 150), ergo his sub circumstantiis, vt bellum geramus, obligati sumus (§. 94). Fieri etiam posse, vt haec obligatio sit interna, ex Cor. ad §. 352. intelliges.

Inimicus facillime hostis fieri potest.

§. 368. *Inimicus semper fit hostis, nisi mediante impedimento quodam ab eiusmodi actione sit refrenatus.* Inimicitiae character discretiuus est odium (§. 305.), odium, nisi impediatur, erumpit in actus externos, ergo et inimicus, nisi impediatur, actionibus externis felicitatem nostram destruit (§. 305. Cor.) ideoque nos laedit (§. 325. 227). Ergo fit hostis (§. 358. 364.).

E. media in pace semper cogitemus de mediis, quibus instructi

§. 369. Obligati ergo sumus, vt inimicis impedimenta, ne fiant hostes, exhibeamus (§. 368. et 246). Metum ad eiusmodi impedimenta referri posse, experientia abunde confirmat. *Hinc media in pace de mediis, quibus instructi metum*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

metum incutere possumus inimicis, cogitare debemus (§. 358.).

metum incutere possimus inimicis.

COR. I. Inimicum in externa laesione impediri, si vires nostras insuperabiles esse cognoscit, experientia satis docet. Si alter nos iuuat, vires nostras reddit maiores (§. 310). Impediri igitur potest inimicus in laesione externa, si vires nostras, dum alii nobis dant auxilium, insuperabiles fieri, intelligit. Atque ideo noua quadam ratione obligamur, ita agere, vt alii conatum nos iuuandi arripere, ideoque amici nostri fieri possint (Cor. §. 315. 310).

COR. II. Ponamus, inimicum nostrum sibi acquirere plurium conatum eum iuuandi ita, vt viribus nostris ipsius vim non possimus superare, deerit impedimentum, cur non fiat hostis (§. 369.) ideoque cur nobis non inferat mala (§. 364). His itaque sub determinationibus ponitur laesio imminens (§. 344), atque ideo iusta defensionis caussa (Cor. 1. §. 346). Si ergo cum eiusmodi inimico bellum geramus, bellum illud erit defensiuum atque iustum (§. 365. 361).

SCH. His ex principiis responderi potest ad quaestionem: *an Trutina vulgo Bilanx Gentium sit norma belli solennis.*

§. 370. *Finis belli sit pax.* Bellum enim ea solum ex ratione iuste geri potest, quo laesio euanescat, vel laesio imminens impediatur (§. 360. seqq.), cessante itaque laesione cessat iusta belli caussa (§. 362). Quare, cum sine iusta caussa bellum gerere, legibus naturalibus repugnet (§. 360. seqq.) scopum belli esse, vt bellum finiatur, necesse est. Status a bello vacuus pax dicitur (§. 358). Finem itaque belli esse pacem, necesse est.

Finis belli definitur.

SCH. Quibus ex principiis simul respondere poteris ad quaestionem: *an bellum sit iudicium decisorium*, conf. L. B. de COCCEII Introduct. ad Grotium Illustratum Diss. IX.

CAP.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT II.

DE OFFICIIS ERGA ALIOS IN STATV SOCIALI ABSOLVTO HYPOTHETICIS,

TIT. I.

DE OFFICIIS CIRCA SERMONEM

§. 371.

Sermonis scopus.

Verba sunt cogitationum signa (§. 3. P. 1. Log.). Qui verba exprimit, *loquitur*. Qui ergo loquitur, signa cogitationum exhibet. Ex signis signata concipiuntur (§. 9. seqq. L. c.) qui ergo loquitur, ea exhibet, ex quibus cogitationes ipsius concipiendae.

Quomodo sit dirigendus.

§. 372. Qui loquitur, verba exprimit (§. 371), ideoque agit, quamobrem, cum actiones nostrae ita dirigendae sint, vt legibus naturalibus non repugnent (§. 93. et 107.), *nostros* etiam *sermones ita dirigere debemus, ne leges naturales iisdem violentur.*

COR. Ergo sermones nostros in nostram aliorumque perfectionem dirigere debemus (§. 299.) etc,

Quid Falsiloquium.

§. 373. *Falsiloquium* est sermo a mente seu cogitatis nostris alienus.

COR. Quatenus falsiloquium est sermo, ex illo cogitationes nostras alii intelligere possunt (§. 371). Quatenus vero falsiloquio signa a cogitationibus nostris diuersa exhibemus, ex illis cogitationes nostras alii non possunt concipere. Ex falsiloquio igitur non concipimus, quod loquens de re cogitat, sed quod vult, vt de cogitationibus ipsius cognoscere debeamus. Est igitur falsiloquium simulationis species (§. 199).

§ 374.

(c) 2008 Rèal Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 374. Pro circumſtantiarum ratione ſimulatione quadam noſtram aliorumque conſeruationem poſſumus promouere. Iam cum obligati ſimus, vt nos aliosque conſeruemus (§. 299. ſeqq.) falſiloquia iis ſub determinationibus, de quibus dixi, ad debita noſtra pertinere, ſequitur (Cor. §. 373. et §. 156). Quando ad debita noſtra pertineat.

COR. Quando vero falſiloquia ad licita pertineant, ex §. 156. facile intelliges.

§. 375. Fieri poteſt, vt pro circumſtantiarum ratione ſimulatione quadam alios quidem conſeruemus, nos vero deſtruamus. Hiſce ſub determinationibus, cum noſtra conſeruatio aliorum conſeruationi praeferenda ſit (§. 303), falſiloquia illicita erunt (§. 156. et Cor. §. 373). Quando illicitum.

COR. I. Ponamus, nos falſiloquio quodam aliorum promouere felicitatem, noſtramque deſtruere, eo in caſu, quod officia erga alios officiis erga nos praeferenda ſunt (§. 304), conſequens erit, vt hiſce ſub determinationibus falſiloquia ad debita noſtra referenda, et vt illicitum ſit, ſine falſiloquio loqui (§. 156).

COR. II. Fieri etiam poteſt, vt falſiloquiis alios in errorem, quoad cognitionem boni et mali, inducamus. Quoniam vero hoc officiis noſtris perfectis repugnat (§. 328. Reg. II.), eiusmodi etiam falſiloquium illicitum eſt atque iniuſtum (§. 156 etc.).

COR. III. Verbis a cogitatis noſtris alienis vtimur, ſi ex illis audiens cogitata noſtra non facile perſpicere poſſit. Qui terminis ambiguis, obſcuris, impropriis et tandem reſeruatione mentali vtitur, eiusmodi vtitur terminis, ex quibus audiens cogitata non facile colligere poteſt. Ergo et ex § 374. ſeq. abunde intelligere poſſumus, quando vſus terminorum ambiguorum, obſcu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rorum, impropriorum et reſeruationis mentalis, illicitus, et quando ad debita noſtra referendus.

Quid veracitas,

§. 376. Procliuitas mentis ad ea loquenda, quae a cogitatis non aliena, *veracitatis* accepit nomen.

COR. Is igitur, qui veracitatem exercet, falſa non loquitur.

Eius exercitium non ſemper a legibus requiritur.

§. 377. Falſiloquia quibusdam ſub circumſtantiis ad debita noſtra referuntur (§. 374. ſeq.) qui ergo veracitatem exercet, hac ex ratione non ſtatim leges naturales obſeruauit. Quando vero exercitium veracitatis ad debita noſtra referendum, et quando illicitum ſit, ex §. 374. et 375. cum Cor. ſatis manifeſtum eſt.

Quid taciturnitas,

§. 378. Procliuitas mentis ad celandam veritatem, vocatur *taciturnitas*.

COR. I. Quatenus igitur quis taciturnus, eatenus etiam non exhibet ſigna, ex quibus alter cogitata ipſius poteſt intelligere (§. 371).

COR. II. Ergo et falſiloquia taciturnitatis effectus eſſe poſſunt (§. 373). ideoque ex iis, quae de falſiloquiis §. 374. ſeq. euoluta ſunt, nonnulla, quae taciturnitatis moralitatem determinant, deducere poſſumus.

SCH. In praelectionibus ex his explicabitur doctrina, *de taciturnitate in factis*.

§. 379.

Leges taciturnitatem ſpectantes.

Ex explicatis colligimus.

I. Nos obligatos eſſe, vt taceamus, ſi taciturnitate nos aliosque conſeruare poſſumus (§. 374).

II.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

II. Nos obligatos esse, vt taceamus, si taciturnitate nos feliciores reddere possumus (§. 375.) (*a*).

III. Nos obligatos esse, vt iis sub determinationibus, sub quibus officiis erga nos officia erga alios praeferre debemus, vera dicamus, si taciturnitas nos quidem perficiat, aliorum vero conseruationem destruere possit (Cor. I. §. 375. et 377).

IV. Nos tandem etiam externe obligatos esse, vt vera dicamus, si taciturnitate alios, salua nostra felicitate, infeliciores reddamus (§. 277. et 324).

SCH. (*a*) *Reflectas ad casum, vbi quis de delicto proprio non notorio, in quod magna in ciuitate poena constituta est, interrogatur.* vid. Fund. I. N. II. 8. 20.

§. 380. Actio dolosa, qua falsa in damnum alterius producuntur, *criminis falsi* accepit nomen (*a*). Crimen ergo falsi committens aliis infert damnum. Quid crimen falsi.

COR. I. Damna sunt turbationis consectaria (§. 330), ideoque crimen falsi committens alios turbat. Qui ergo neminem turbat, nullum etiam crimen falsi committit.

COR. II. Ex quo sequitur, iure suo vtentem crimen falsi commisisse dici non posse (§. 336).

COR. III. Et quoniam criminis falsi commissio est turbatio dolosa (Cor. 1), quae in superioribus de turbatione atque dolo dicta, ad crimen falsi accommodari possunt.

(*a*) vid. BRVNNEMANNVM in ff. ad Legem Corneliam de falsis.

§. 381. Falsa in damnum alterius produci possunt vel Quid crimen falsi.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

reale et verbale. vel verbis, vel aliis quibusdam actionibus externis, si prius, crimen falsi posthaec vocabimus *verbale*, si vero posterius, *reale (a)*.

COR. I. Crimen ergo falsi verbale est falsiloquium cum damno alterius coniunctum (§. 373). Et quoniam a genere ad speciem valet consequentia, quae §. 380. et Cor. de crimine falsi dicta, etiam de crimine falsi verbali et reali valere debent.

COR. II. Qui verbis violat formam alterius, ille alteri verbis damnum infert (§. 328. 330). Eiusmodi falsiloquia *iniuriae stricte sic dictae* sunt. Ergo iniuriae stricte sic dictae referuntur ad crimen falsi verbale. Huc etiam pertinent *libelli famosi*, quibus alteri iniuriae stricte sic dictae inferuntur.

COR. III. Libelli satyrici sunt, vbi vitia hominum, generatim spectata ingeniose ad absurdum deducuntur; Libelli ergo satyrici non continent falsiloquia, ergo nec iniurias stricte sic dictas. Minus itaque accurate loquuntur, qui libellos satyricos inter libellos famosos referunt (Cor. 2).

(*a*) Vid. Ill. SCHAVMBVRGIVM in Annot. ad STRVVII Iurisprudentiam ad Tit. de iudiciis publicis Aphor. 43.

De mendacio. §. 382. Falsiloquium cum damno alterius coniunctum vocatur *mendacium*. Mendacium ergo est crimen falsi verbale (Cor. 1. §. 381).

COR. I. Mendacium itaque est falsiloquium cum laesione coniunctum (Cor. 1. §. 381. et Cor. 1. §. 380). Laesio est violatio τῶ suum cuique (§. 325), ideoque mendacium est falsiloquium cum violatione τῶ suum cuique coniunctum. Iura nostra etiam ad ea referenda sunt, quae ad τὸ nostrum pertinent (§. 287). Ergo falsiloquium, cum violatione iuris nostri coniunctum, est mendacium. etc.

COR. II. Quoniam igitur perfecte obligati sumus, vt neminem laedamus (§. 325. Cor. 2.) perfecte etiam obligati sumus, vt omnia euitemus mendacia.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Dicatur in praelectionibus de duobus mentiendi modis, altero per ignorantiam, altero de induſtria. Interim velim vt euoluas VFFELMANNVM de iure, quo homo homini in ſermone obligatur.

§. 383. Ex falſiloquiis cogitata loquentis non poſſunt cognoſci (§. 373), qui autem vera loquutus eſt, ſigna exhibuit, ex quibus loquentis cogitata colligi poſſunt (§. 371). Quibus ex principiis patet, neceſſe eſſe, vt, ſi hominum intereſt, vera ab aliquo cognoſcere, is, qui loquitur, ſigna praebeat, quibus, ſe vera dixiſſe, declarat. Inter eiusmodi ſigna etiam voces referuntur (§. 371). Voces ergo neceſſariae eſſe poſſunt, quibus veracitatem ſuam loquens declarat. Eiusmodi voces, quibus veracitatem, vel generaliter ſinceritatem noſtram declaramus, dicuntur *conteſtationes*. Eſt vero ſinceritas procliuitas ad ea, quae menti noſtrae ſunt conſentanea, agenda atque dicenda. Quid conteſtationes.

§. 384. Conteſtatio, qua ad vindictam diuinam ſub conditione falſiloquii prouocamus, *iuramenti* accepit nomen. Eius ſpecies eſt iuramentum.

COR. In iuramento ergo ſub conditione falſiloquii poena diuina prouocatur (§. 235).

SCH. Dicatur in praelectionibus de iis, qui verbis mentionem honoris et fidei ſuae adiiciunt. It. de prouocatione ad conſcientiam.

§. 385. Qui iurat, prouocat ad vindictam diuinam ſub conditione falſiloquii (§. 384). Ex iuramento ergo, qua tali, quod loquens verbis Rem ignorans iurare non poteſt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

bis adiecit, nil, nisi alterum, verbis menti conuenientibus vsum fuisse, colligere possumus (§. 373). Quibus praemissis ponamus, iurantem rei veritatem non potuisse cognoscere, verba quidem, quibus vsus est, a cogitatis non sunt aliena, licet cum rei veritate non conueniant. Et ita manifestum est, rei veritatem ex iuramento non semper posse colligi. Quamobrem, cum eiusmodi iuramentum scopo, ob quem iuratur, repugnet (§. 383. seq.) *legibus etiam naturalibus aduersatur, vt quis de re, cuius veritatem non cognoscit, iuret.*

COR. Colligitur inde, iuramenti sensum potissimum ex intentione eius, in cuius gratiam iurauit, diiudicari debere; in iuramento terminos in significatu proprio sumendos, ideoque omnes reseruationes mentales euitandas esse.

Iurans cognoscat Deum omniscium, iustissimum et omnipotentem.

§. 386. *Nemo valide iurare potest, nisi qui Deum omniscium, iustissimum atque omnipotentem cognoscit.* Qui enim iurat, prouocat ad poenam diuinam sub conditione falsiloquii (Cor. §. 384), necesse igitur est, vt credat, Deum facta hominum cognoscere, eumque velle et posse male agentibus poenam infligere; Quare, cum primum sit omniscientiae, alterum iustitiae, et tertium omnipotentiae diuinae operatio (vide S. II. Cap. II. Tit. II. Th. Nat.), consequens est, vt valide iurare non possit, nisi qui Deum omniscium, iustissimum et omnipotentem cognoscat.

COR. I. Homines, qui diuinitatem falsam et imaginariam reuerentur, huic tamen praedicata hoc in commate determinata tribuunt. Qua ex ratione sequitur, vt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

vt eiusmodi homines per falsos etiam Deos iurare possint. Quod ad superstitiosos adcommodandum (§. 280). vide GROTIVM Lib. II. Cap. XIII. §. 12. Concipitur inde discrimen iuramenti veri et imaginarii. vid. KOEHLER. l. c §. 1441.

COR. II. Quoniam vero Atheus theoreticus nullum cognoscit Deum (per Dem. ad § 281) eum etiam iurare non posse, immediate sequitur.

COR. III Quid tandem de Atheo practico, quem in dem. ad §. 281. definiui, dicendum, iisdem ex principiis satis manifestum erit.

SCH. Controuersiae eruditorum de iuramento athei mea ex sententia facile componi possunt, si modo internum iuramenti ab externa eiusdem facie distinguatur, quod etiam sequenti in commate corroborabimus.

Consectaria falsi iuramenti iuranti imputantur.

§. 387. *Qui falso aliquid contestatur, illi omnia, quae intuitu huius contestationis aguntur, imputanda sunt.* Qui enim aliquid contestatur, ille vult, vt alter dicta vera esse credat (§. 383), si ergo contestatio est falsa, ad illius voluntatem merito refertur, cur alter falsa pro veris habeat, ideoque cur alter hoc et non alio modo agat, illi ergo omnia, quae intuitu huius iuramenti aguntur, imputanda sunt (§. 213).

COR. Ergo et illi, qui falso iurauit, omnia, quae intuitu huius iuramenti aguntur, imputari debent (§ 384).

SCH. Notandum est, hic esse sermonem de falsitate iuramenti ratione subiecti a falsitate iuramenti ratione obiecti distinguenda.

Applicatur ad periurium.

§. 388. Si, qui mentitus est, se vera dixisse iuramento confirmat, *periurus* dicitur. Qua ex ratione etiam eiusmodi iuramentum *periurii* accepit nomen.

COR. I. Omnia ergo, quae intuitu huius iuramenti peracta sunt, periuro imputari debent (§. 382. Cor.).

COR. II. Qui non potest iurare, nec periurus esse potest (§. 388). Minus ergo accurate loquuntur, qui atheum periurum vocant (Cor. 2 §. 386). Quoniam vero iuramentum est contestatio (§. 384), manifestum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſtum eſt, etiam atheo omnia imputari poſſe, quae intuitu iuramenti, quo falſe aliquid conteſtatus eſt, ſunt peracta (§. 387); ideoque hiſce ſub determinationibus ab atheo nos eam repetere poſſe poenam, quae periurio conſtituta eſt (§. 387). Qua ex ratione etiam eiusmodi atheorum actionem, in effectu verum eſſe iuramentum, nonnulli affirmarunt, quia ex Doctorum ſententia iuramentum verum eſt, quod effectum iuridicum producit, i. e. quod etiam in foro externo eſt obligatorium. Vid. WILLENBERGII *Diſſ. de iuramento Athei.* Et conf. GVNDLINGII *Diſſ. de efficientia metus.*

COR. III. Simul ex dictis facile intelliges, quomodo fieri poſſit, vt periurium ad laeſionem, et mala ex periurio orta ad damna referantur.

Iuramentum metu iniuſto extortum nullum eſt,

§. 389. Quoniam mendacium eſt falſiloquium cum damno alterius coniunctum (§. 382.), ſequitur, non ſtatim eſſe periurium, qui falſiloquia iuramento confirmauit (§. 388. 373). Iuramentum itaque, quo vero metu atque iniuſto coactus, quae falſe loquutus eſt, confirmauit, eos producere nequit effectus, qui ex periurio ſequuntur, atque ideo inter iuramenta inualida referri debet.

Continuatio prioris.

§. 390. Idem hac etiam ratione euincere poſſumus. Iuramentum vero metu iniuſto extortum eſt iuramentum, ad actiones morales minime referendum (§. 65. 70), eiusmodi ergo iuramentum, qua tale, imputari nequit (§. 217), ergo nec habet effectus iuramenti (§. 387), atque ideo inualidum eſt.

SCH. Iisdem ex principiis ſequitur 1) iuramentum obligationes non conſtituere, ſed confirmare. 2) Interpretationem iuramenti talem eſſe debere, ne ad illicita extendatur. 3) Iuramentum non eſſe promiſſionem Deo factam.

§. 391.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 391. *Qui doloſe agendo falſe iurat, blaſphemiam committit.* Qui enim iurat, prouocat ad vindictam diuinam ſub conditione falſiloquii (Cor. §. 384), ergo qui falſe iurat et quidem doloſe, ſciens et volens prouocat ad vindictam diuinam ſub conditione falſiloquii, cum tamen eiusmodi prouocatio a cogitatis ipſius ſit aliena (§. 196), prouocat itaque ad vindictam diuinam, cuius tamen effectus effugere cupit, et ita ſciens atque volens perfectiones diuinas obſcurat (§. 282). Cogitat ergo Deum ens, quob illuſtrationem gloriae ſuae non ſerio cupit (§. cit.) ideoque Deo imperfectiones tribuit (§. 79. Th. Nat). Ex quo abunde ſequitur, eiusmodi iuramentum ad blaſphemiam referendum eſſe (§. 283).

Falſum iuramentum ex dolo commiſſum eſt blaſphemia.

COR. I. Blaſphemiam omnimode euitare (§. 283. ſeqq.) ergo nec ex dolo falſe iurare debemus. Et quoniam actio vero metu extorta non eſt actio doloſa (§. 196), ea, quae hoc in commate de falſo iuramento dicta, de iuramento vero metu extorto non valere, conſequens eſt.

COR. II. Simul inde intelliges, Atheum practicum valide non poſſe iurare, et quid de valore iuramenti, quo inimicus aliquid confirmare voluit, dicendum.

COR. III. Porro inde ſequitur, neceſſe eſſe, vt, ſi alia ratione veritas rei corroborari poſſit, a iuramento, praeſertim reſpectu negotiorum leuiorum, abſtineamus, vid. §. 284. ſeqq.

§. 392. Ex his, quae hactenus euoluta, manifeſta ſunt requiſita valide iurantis, nimirum.

Requiſita valide iurantis ex dictis colliguntur.

1. vt ea, quae iuramento corroboranda, cognoſcat (§. 385).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

2. vt Deum cognoſcat omniſcium, iuſtiſſimum et omnipotentem (§. 386).
3. vt ſponte et ſine coactione externa agat (§. 389).
4. vt ea velit praeſtare officia, quae Deo debemus (§. 391).

Iurantem vero, ſi ea habet requiſita, veritatem docere iuramentoque confirmare poſſe, hoc ex logicorum principio: *vera certiſſime dicit, qui eadem dicere poteſt, atque dicere vult*, pateſcit.

SCH. Species et relaxatio iuramenti hic etiam explicari poſſent, ſed id breuiſſimis fiat in ſequentibus, vbi principia eas exhibent determinationes, quarum ope ſpecies iuramenti magis diſtincte perſpicere, et relaxationis fundamenta magis determinare poſſumus.

TIT. II.

DE PACTO IVREQVE QVOD INDE ORITVR.

§. 393.

Obligatio aliorum, qua nobis auxilia ferre tenentur, fiat perfecta.

Ita agere debemus, vt aliorum obligatio ad auxilia nobis ferenda fiat obligatio perfecta. Cum enim aliorum auxiliis indigeamus (vid. Cor. 1. §. 369), et obligatio aliorum ad auxilia nobis ferenda, quatenus in ſe ſpectatur, non niſi imperfecta ſit (§. 320. et Cor.), nullum obuio in caſu habemus modum, quo alterum, qui nobis auxilium denegat, ad illud praeſtandum cogere poſſimus (§. 153). His itaque ſub determinationibus non habemus, vt auxilio alterius confidamus. Ita ergo agere debemus, vt alterum ad auxilia nobis ferenda iuſte poſſimus cogere (§. 94), atque ideo

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ideo vt obligationem aliorum ad auxilia nobis ferenda reddamus perfectam (§. 153).

COR. Quoniam vero neminem iuſte cogere poſſumus, niſi eum, qui nos in vſu atque poſſeſſione eorum, quae ad τὸ noſtrum pertinent, turbat (§. 325. Cor. 2), conſequens eſt, vt obligati ſimus, ita agere, vt vires aliorum, quibus nobis auxilia ferre poſſunt, ad ea, quae ad τὸ noſtrum pertinent, redigamus.

SCH. Quaeramus ergo modum, quo id, quod in ſe iuris imperfecti eſt, fieri poſſit iuris perfecti.

§. 394. Sermo, quo quis affirmat, ſe velle alteri aliquid praeſtare, dicitur *promiſſio*, et ſermo, quo quis affirmat, ſe velle promittenti viciſſim aliquid praeſtare, eſt *repromiſſio* (*a*). Quid promiſſio et repromiſſio.

COR. I. Repromiſſio ergo ſine promiſſione nulla eſt.

COR. II. Qui promittit vel repromittit, aliquid vult, neceſſe ergo eſt, vt intellectu atque ratione (§. 35. Cor. 1.) ideoque libertate (§ 52.) agere poſſit. Qui libere agit, ille intelligit, quae agit (§. 52). Fieri ergo non poteſt, vt quis aliquid promittat vel repromittat, niſi qui promiſſa vel repromiſſa intelligere poteſt.

COR. III. Hinc furioſi, infantes, ſuo modo qui errant, qui dolo vel metu vehementi inducti, qui vehementioribus affectibus arripiuntur etc. aliquid nec promittere nec repromittere poſſunt.

COR. IV. Qui promittit vel repromittit, ille alteri aliquid vult praeſtare. Sed nemo alteri id praeſtare poteſt, quod legibus repugnat (§. 150). Dum ergo aliquid promittimus vel repromittimus, id, quod alteri praeſtare volumus, ita comparatum eſſe debet, vt, dum idem praeſtamus, legem non violemus.

COR. V. Quod alteri promittimus vel repromittimus, id alteri volumus praeſtare. Vt ergo idem praeſtemus, in poteſtate noſtra poſitum eſſe debet (§. 7. Pr. et 33). Ponamus vero id, quod alteri promittimus vel repromittimus, non pertinere ad ea, quae ad τὸ noſtrum pertinent, in poteſtate etiam noſtra non erit, vt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vt idem praeſtemus (§. 7. Pr. et 277.). *Conſequens itaque eſt, vt, quae ad τὸ noſtrum non pertinent, alteri nec promittere nec repromittere poſſimus.*

SCH. I. Hoc ex principio intelliges, cur, filios familias et ſeruos nec aliquid promittere nec repromittere poſſe, dicatur. Sed reflectamus in praelectionibus ad L. filius familias 39. *ff. de oblig. et act. et* L. ſerui 14. *ff. eodem tit.*

SCH. II. (a) *Sermo, quo quis affirmat, ſe velle aliquid praeſtare,* dicti *accepit nomen. Quoniamvero, qui affirmat, ſe velle aliquid praeſtare, manifeſtum eſt, dictum a promiſſo diſtinguendum eſſe. Vide ICtum* VLPIANVM L. ſciendum 10. §. dictum, 2. ff. de Aedilit. edict.

SCH. III. Porro notare debemus, aliud eſſe promittere phyſice ſumtum, aliud promittere cum effectu morali.

Promiſſiones eo tendunt, vt alteri ſit auxilio.

§. 395. *Omnes promiſſiones vel repromiſſiones eo tendunt, vt alter alteri ſit auxilio.* Qui enim alteri aliquid promittit vel repromittit, ſe velle alteri aliquid praeſtare, affirmat (§. 394), qui vero alteri aliquid vult praeſtare, ille vult efficere, vt alter vſu virium ipſius propoſitum ſuum poſſit conſequi (§. 22. Pr. Log.). Quamobrem, cum efficere, vt alter vſu virium noſtrarum propoſitum ſuum poſſit conſequi, idem ſit, ac eum iuuare (§. 310), omnes promiſſiones vel repromiſſiones eo tendunt, vt alter alteri ſit auxilio.

COR. I. Qui alteri aliquid promittit, ille vult, vt alter virium ipſius vſu ſuum conſequi poſſit propoſitum (§. 310), ſed vires noſtrae ſunt vel corporis, vel mentis, vel a ſtatu externo pendent. Patent itaque modi, quibus alterum iuuare, et alteri aliquid promittere vel repromittere poſſumus.

COR. II. Simul ex promiſſionum vel repromiſſionum ſcopo ea facile deducere poſſumus, quae primam promittendi dederunt occaſionem.

§. 396.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 396. *Qui alteri aliquid promittit vel repromittit, ille vult, vt obiectum promissionis vel repromissionis transferatur in τὸ suum illius, cui promissio vel repromissio facta.* Si enim alter nobis fert auxilium, efficit, vt virium ipsius participes fiamus (§. 310), atque ideo eousque vires, quae alterius sunt, fiunt nostrae (§. 277). Cum igitur promissionis vel repromissionis scopus sit, vt promittens vel repromittens alteri sit auxilio (§. 395), promittens vel repromittens etiam vult, vt promissionis vel repromissionis obiectum in τὸ suum illius, cui promissio vel repromissio facta, transferatur (§. 394).

Promittens vel repromittens vult, vt promissionis vel repromissionis obiectum transferatur in τὸ suum illius, cui promittitur vel repromittitur.

COR. Dum vero a voluntate nostra ad rei existentiam non valet consequentia, fieri etiam non potest, vt nuda promissione vel repromissione τὸ nostrum in τὸ suum alterius transferatur. Necesse ergo est, vt in modum, quod id, quod alteri promissum vel repromissum, in τὸ suum illius, cui promissio vel remissio facta, transferri possit, inquiramus. Reflectas ad §. 317. Cor. 1.

§. 397. Idem velle ac alter, in foro naturali dicitur *consentire.* Identitas ergo voluntatum in aliquo negotio effectui dando, tam ex vsu loquendi, quam vi vocis, vocatur *consensus.*

Quid consensus.

SCH. Hunc quidem consensum nonnulli, eum a consensu generatim sic dicto distinguentes, consensum reciprocum seu mutuum nominauerunt, atque ita consensum in genere sumtum, declarationem voluntatis alteri factam de aliqua re effectui danda, *interpretati sunt. Sed permittant quaeso, vt affirmemus, eusmodi declarationem, ad voluntatem alterius non relatam, non esse consensum sed promissionem* (§. 394). *decla-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

declarationem vero illam, ad voluntatem alterius relatam, esse consensum in genere, cuius tandem species consensus reciprocus, atque ideo consensum reciprocum definiturus datam de consensu explicationem magis vt determinet, necesse esse. Non certabimus tamen diutius cum illis de nostrae definitionis praerogatiua, sed sufficiat, ex illa nonnulla deducere, quibus grauissimae, quae de pacto motae sunt, controuersiae enodari possunt.

Requisita subiecti, quod consentire potest.

§. 398. Qui consentit, aliquid vult (§. 397). Sed voluntas intellectu, ratione atque libertate determinatur (§. 35. Cor. 1.) nemo ergo consentire potest, nisi qui intellectu, ratione atque libertate praeditus. Quum porro actiones legibus repugnantes moraliter impossibiles sint (§. 150); sequitur, fieri non posse, vt quis consentiat, nisi qui facultate consentiendi physica, et facultate consentiendi morali praeditus. *Facultatem enim consentiendi physicam* intellectus atque voluntas, et *facultatem consentiendi moralem* conformitas exercitii voluntatis cum legibus constituunt.

COR. I. Qui intellectu et voluntate agere nequit, non potest consentire (§. 398), vera ergo est propositio: Qui non potest consentire, nec aliquid promittere vel repromittere potest (§. 394. Cor. 2).

COR. II. Qui libere agere nequit, nec potest consentire, (§. 398), consensus ergo vero metu iniusto extortus nullus est (§. 52).

SCH. Obligationes atque iura, quae ex consensu moraliter impossibili oriuntur, in praelectionibus exponemus.

Consentientes cogitata sua

§. 399. Qui consentiunt, idem volunt (§. 397), consentientium ergo cogitationes conuenire debent.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

debent. Ex quo sequitur, vt *consentientium vnus alterius mentem intelligere debeat.* necessario intelligant.

COR. Quae adesse debent, si vnus mentem alterius intelligat, in P. 1. Log. §. 50. seq. satis explicauimus. Ergo et inde permulta inferri possunt, quae, an consensus sit validus, docebunt. vid. Cor. 3. §. 375.

§. 400. Consensus character est identitas voluntatum in aliquo negotio effectui dando (§. 397), quamobrem, cum nihil existere possit, nisi quod est singulare, *consensus etiam singularis seu ad rem singularem determinatus esse debet.* Consensus esse debet singularis.

COR. Inde sequitur, consensum in uniuersali non esse nisi idealem. Quae uero singularia ponuntur, vel mediate vel immediate talia esse, notare velis, vide THOMASII Diss. *de promissione incerta.*

§. 401. Si quis alterum consentire affirmat, huncce consensum aut ex factis alterius colligit, aut non. Si posterius, *consensus* dicitur *praesumtus.* Si prius, eundem aut ex alterius verbis, aut ex factis a verbis distinctis colligit, si illud, *consensus* vocatur *expressus*, et si hoc, *tacitus.* Porro, si datis ex principiis aliquid ita colligimus, vt verum nominari possit idem inde aut cum ratione sufficiente, aut cum ratione probabili colligimus. Ergo et consensus erit vel *certus* vel *probabilis*, vide Pr. Log. §. 155. Consensus probabilis a permultis etiam vocatur *praesumtus*, quoniam *praesumere* Logicis saepissime idem est, ac aliquid pro verisimiliori habere. In sequentibus consensum praesumtum, simpliciter positum, priori sumam significatione. Quid consensus praesumtus, expressus, tacitus.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Consensum praesumtum nulla ratione esse probabilem, ita euinco. Fieri non posse, vt cogitationes alterius intelligamus, nisi eas colligamus ex eiusdem factis res ipsa docet. Sed alterum consentire nulla ratione affirmare possumus, nisi, quid cogitet, intelligamus (§. 399). Ergo nec verisimile esse potest, alterum consentire, nisi ex eiusdem factis idem sit collectum (§. 2. seqq. P. II. Log). Quare, cum consensus praesumtus sit talis, qui ex factis alterius non colligitur, consensum praesumtum nulla ratione probabilem esse, manifestum est.

COR. II. Et ita abunde intelliges, 1) eiusmodi consensum praesumtum summa cum ratione a Doctoribus *fictum* esse vocatum, de cuius valore, huiusque origine in praelectionibus dicamus. 2) Consensum probabilem esse aut tacitum, aut expressum, 3) tam consensum expressum quam tacitum esse aut certum, aut probabilem.

COR. III. Quicquid probabiliter solummodo verum, id in se falsum esse potest (§ 162. Cor. 1. Pr Log.) Ex eo ergo, quod nobis, alterum consentire, probabile sit, alterum consentire, non sequitur. Consensus itaque probabilis improprie consensus dicitur.

COR. IV. Prono inde alueo fluit, consensum probabilem secundum ius naturae non efficere, vt alter ad hoc vel illud praestandum perfecte sit obligatus.

COR. V. Tacite alterum consentire affirmaturus, ea, quae alter ille vult, ex eius factis a verbis distinctis colligere debet. Qui itaque eiusmodi ex factis, a quibus ad voluntatem alterius concludere non possumus, consensum ipsius tacitum inferre cupit, certissime consensum docebit, qui non nisi praesumtus, id est, nullus. Ex quibus intelliges canonem: *qui tacet, consentire videtur.*

SCH. I. Reflectas ad exempla, quae B. KOEHLERVS *§. 1348. adduxit sequentibus verbis:* Consensum tacitum colligere solemus ex alterius nutu, ex scissione et redditione chirographi, quo creditor, caeteris tamen paribus, declarare iudicatur remissionem debiti, ex postulatione cibi et potus ab hospite diuersorii ratione pretii soluendi. It. si quis cum vxore

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vxore adultera sciens denuo concumbat, eum in matrimonium iterum contractum tacite consensisse, dicitur. etc. *Plura signa, ex quibus consensum tacitum colligere possumus, enumerauit* PVFFENDORF in I. N. et G. Lib. IV. Cap. I. §. 2. conf. IOACH. MVLLERI Diss. *de officio circa signa inter homines recepta praeter sermonem.*

SCH. II. Ex hactenus de consensu explicatis satis respondere poteris ad quaestionem: *an in iure naturali consensus praesumtus valeat*, cuius significatio est, *an consensus praesumtus secundum ius naturae efficere possit, vt alter ad aliquid praestandum perfecte sit obligatus?* Dissentientes enim consensum praesumtum hac ratione validum esse affirmantes, aut consensum praesumtum pro ficto, aut pro probabili ponunt. Si illud, vide Cor. 1. et 2. si vero hoc, vide Cor. 4.

§. 402. *Qui in promissum consentit, ille vult, vt id, quod promissum est, fiat suum.* Consentiens enim in promissum idem vult, quod vult promittens, qua talis (§. 397), sed promittens qua talis vult, vt obiectum promissionis transferatur in τὸ suum illius, cui promissio facta (§. 396). Qui ergo in promissum consentit, etiam vult, vt id, quod promissum est, fiat suum.

In promissum consentiens etiam vult, vt promissi obiectum fiat suum.

COR. I. Idem etiam valet, si repromissionem spectamus.

COR. II. A voluntate ad rei existentiam non valet consequentia. Ergo nec nudo consensu τὸ alienum in τὸ nostrum transferri potest.

SCH. Hinc ZOESIVS addit. de donat. Lib. 39. ff. n. 36. seqq. dicit: quod omnis promissio praesupponat consensum se obligandi, qui ante acceptationem perfectus esse nequit.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid promiſſum ſeruare.

§. 403. Re ipſa atque exitu id praeſtare, quod alteri promiſimus, idem eſt, ac *promiſſum ſeruare.*

COR. Qui ergo promiſſa ſeruat, ea quae voluit, ducit ad actum (§. 394).

Vt promiſſa ſeruemus obligati ſumus.

§. 404. *Promiſſa legitima ſunt ſeruanda.* Qui enim legitime alteri aliquid promittit, ille alterum vult iuuare, ita, vt legibus non repugnat (Cor. 4. §. 394. et §. 395), ſi legibus non repugnat, vt alterum iuuemus, ad id obligati ſumus (§. 311), ergo et id, quod alteri legitime promiſimus, re ipſa atque exitu praeſtare, ſeu promiſſa ſeruare obligati ſumus (§. 404).

COR. I. Obligationi huic generali motiuum ſpeciale ex incommodis, quae fidei perditio producit, deſumtum accedit. Qui enim fidem perdit, nihil vltra poteſt perdere. Et ita obligatio ad promiſſa ſeruanda fit maior (§. 82). Notare velis, promiſſa, quae ſeruanda, valida dici.

COR. II. Diximus de promiſſis iuſtis ſeu legitimis, quia promiſſa iniuſta ſeu illegitima legibus repugnant (§. 155), ideoque promiſſorum nomen non merentur (§. 394. Cor. 4).

SCH. Notare velis, a negatione obligationis, quae oritur ex promiſſione, ad negationem obligationis, quae oritur ex capite de reparatione damni, non valere conſequentiam.

Sed imperfecte.

§. 405. *Obligatio ad promiſſa ſeruanda, quatenus in ſe ſpectatur, non eſt perfecta.* Ex nuda enim promiſſione vires noſtrae non fiunt alienae (§. 336. Cor). Ex eo ergo, quod eiusmodi promiſſa promittens non ſeruauerit, eum alterum, cui nimirum aliquid promiſit, in poſſeſſione atque vſu eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent, turbaſſe, inferre non poſſumus. Vt ita-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

itaque promittens qua talis ea, quae nude promisit, seruet, externe cogi non potest (§. 325. Cor. 2), atque adeo obligatio ad promissa nuda seruanda, quatenus in se spectatur, non est perfecta (§. cit.).

COR. I. Ponamus eum, cui promissio facta, in promissum consensisse, nudo hoc consensu vires promittentis in τὸ suum non recepit (Cor. 2. §. 402). Eadem igitur ex ratione, in demonstratione huius commatis euoluta, sequitur, huncce consensum obligationem ad promissa seruanda non reddere perfectam.

COR. II. Fieri ergo potest, vt qui promissa non seruat, sit iniquus, licet non sit iniustus (§. 155).

SCH. His ex principiis infra naturam testamentorum exponam.

§. 406. Promissio, qua non perfecte obligamur ad id seruandum, quod promisimus, dicitur *pollicitatio.* Quid pollicitatio.

COR. Promissio itaque, in quam alter solummodo consentit, est nuda pollicitatio (§. 405. et Cor. 1. §. cit).

§. 407. Actum, quo ille, cui aliquid promissum est, efficit, vt τὸ seruare promissum, fiat officium stricti iuris, vocabimus *acceptationem promissi.* Quid promissum acceptare.

SCH. Recepta adhuc acceptationis promissi definitio, qua promissum acceptare dicunt, qui affirmat, se consentire in alterius promissionem, nostra ex definitione facillime deduci poterit. Nostram tamen definitionem praeferamus, vt illis dubiis, quae a testamentis donationibusque aduersus receptam definitionem petuntur, tanto rectiore et munitiore via occurrere possimus.

§. 408. Si τὸ seruare promissionem ad officia stricti iuris referatur, necesse erit, vt is, qui promissionem non seruat τὸ suum cuique violet Quod non fi. nudo consensu in

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

promiſſum. (Cor. 3. §. 325). Dum ergo quis promiſſionem acceptat, vires promittentis hac ratione in τὸ ſuum recipit (§. 407). Ex quo manifeſtum eſt, nudum in promiſſionem conſenſum non eſſe promiſſi acceptationem. Si nimirum ea, quam ante poſui, ſumatur ſignificatione.

Sed dum is, cui promittitur, id, quod promiſſum eſt in τὸ ſuum recipit.

§. 409. *Qui vires promittentis, qua talis, ſalua lege in τὸ ſuum recipit, ille promiſſum acceptat.* Qui enim id, quod promiſſum eſt, ſalua lege in τὸ ſuum recipit, ille ſibi acquirit ius alterum cogendi, vt id, quod promiſit, re ipſa atque exitu praeſtet (§. 324). Hoc ergo actu efficit, vt τὸ ſeruare promiſſionem fiat officium iuris perfecti (§. 403. et Cor. 2. §. 325), atque ideo promiſſum acceptat (§. 407).

COR. Qui promiſſum acceptat, vires promittentis, qua talis, ſalua lege in τὸ ſuum recipit (§. 408), et qui vires promittentis, qua talis, ſalua lege in τὸ ſuum recipit, ille promiſſum acceptat (§. 409). Eſt ergo τὸ acceptare promiſſum idem, ac vires promittentis, qua talis, ſalua lege in τὸ ſuum recipere.

Quid rei traditio.

§. 410. Actus, quo res, quae noſtra fuit, in τὸ ſuum alterius tranſit, dicitur *rei traditio*, quid igitur *rem ſuam alteri tradere* ſignificet, facile intelliges.

Quid acceptatio mediata et immediata.

§. 411. Qui id, quod promiſſum eſt, in τὸ ſuum recipit, vel ipſam rem promiſſam, vel vires promittentis, quibus quod promiſit, re ipſa atque exitu praeſtare debet, in τὸ ſuum recipit. Duplici ergo modo acceptatio promiſſi concipi poteſt (Cor. §. 409). Priori ratione eam poſt haec *acceptationem immediatam*, poſterio-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

fteriori vero *mediatam* vocabimus. Eodem etiam modo duplex rei traditio, mediata ſcilicet et immediata, ſumma cum ratione cogitatur.

COR. I. Nudus in promiſſionem conſenſus non eſt promiſſi acceptatio (§. 408), promiſſum ergo vel mediate vel immediate acceptaturus, conſenſum in promiſſionem alia quadam actione ſubleuare debet.

COR. II. Nuda rei promiſſione τὸ meum non fit alterius (Cor. §. 396). Ergo et nuda promiſſio non eſt rei traditio (§. 410). Ex quo ſequitur, neceſſe eſſe, vt etiam cum promiſſione aliam connectat actionem promittens, ſi rem promiſſam vel mediate vel immediate tradere cupit.

§. 412. *Res aequipollentes* ſeu *aequiualentes* hoc loco eas dico, quae eundem habent valorem. Quamobrem, cum valor rebus impoſitus ab hominum arbitrio dependeat, homines etiam ſigna quaedam ponere poſſunt, quibus idem valor, quam rebus, ineſt. Quid res aequipollentes.

COR. Ergo et promiſſa per ſigna quaedam tam mediate quam immediate acceptari atque tradi poſſunt (§ 411).

SCH. Nihil hic nouum dicitur, etſi diſtinctius fortaſſe euolutum. ICti Romani conſtituerunt ſtipulationem, (a) tam conſenſui in promiſſionem, quam promiſſioni ante coniungendam, quam τὸ ſeruare promiſſionem inter officia ſtricti iuris retulerunt. In cuius locum fortaſſe Germani terminum Top, ſeu formulam: ein Wort ein Mann etc. ſubſtituerunt.

(a) vid. Ill. HEINECCIVM in Syntagm. Antiquit. Rom. L. III. Tit. 30. §. 12. ſqq.

§. 413. *Si promittens in promiſſionis acceptionem conſentit, vires ſuas hac ratione illi, cui ali-* Conſenſus in promiſſi acceptationem.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

idem est ac rei promissae tradito.

quid promisit, tradit. Qui promissionem acceptat, vires promittentis hac ratione in τὸ suum recipit (§. 408). Si ergo promittens in acceptationem promissi consentit, etiam efficit, vt suae vires in τὸ suum illius, cui aliquid promisit, ea ratione transeant (§. 397.), hoc igitur consensu vires suas illi, cui aliquid promisit, dicta ratione tradit (§. 410).

COR. Consensus verus est vel tacitus vel expressus (§. 401. et Cor.) ergo et dictis sub determinationibus quilibet vires suas alteri vel tacite vel expresse tradere potest.

Et ita habemus modum, quo obligatio ad promissa seruanda fieri potest perfecta.

§. 414. *Si ille, cui aliquid promissum est, promissionem acceptauit, et promittens in acceptationem promissionis consensit, tunc vires promittentis, quibus, quae promisit, praestanda, translatae sunt in τὸ suum illius, cui promissio facta.* Dum enim ille, cui promissio facta, promissionem acceptat, vires promittentis ea ratione in τὸ suum recipit (§. 408), et dum promittens in acceptationem consentit, hac etiam ratione vires suas illi, cui aliquid promisit, tradit (§. 413). His itaque factis vires promittentis, quibus, quae promisit, praestanda, in τὸ suum illius, cui promissio facta, translatae sunt (§. 410. vide Cor. 1. §. 317).

COR. I. Ponamus his sub determinationibus promittentem non velle promissa seruare, illum, cui aliquid promisit, in vsu virium, quae ad τὸ suum pertinent, turbabit (§. 403), ideoque illum laedet (§. 325). Ergo et hinc iustam causam belli dabit (§. 362). etc.

COR. II. Et quoniam perfecte obligati sumus, vt neminem in vsu eorum, quae ad τὸ suum pertinent, turbemus (§. 325. Cor. 2), his etiam sub determinationibus obligatio ad promissa seruanda est perfecta.

Quid pa-

§. 415. Si promittens in promissi acceptationem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nem consensit, *acceptationem* breuitatis gratia actum eiusque vocabimus *efficacem*. Et promissiones ab al- natura.
tero efficaciter acceptatae, dicuntur *pacta* * seu *conuentiones*.

COR. I. Pacta ergo requirunt
1. promissionem,
2. acceptationem promissionis,
3. consensum promittentis in promissionis acceptationem.

COR. II. Vbi ergo nulla promissio, nulla promissionis acceptatio, et nullus promittentis in promissionis acceptationem consensus, ibi etiam nullum ponere possumus pactum.

COR. III. Quae ergo §. 394. seqq. de promissionibus et repromissionibus, §. 407. seqq. de promissionis acceptatione et §. 413. seqq. de consensu promittentis in promissionis acceptationem dicta, ea, quae de pacto dicenda, satis determinabunt.

COR. IV. Ergo et pactis vires nostrae in alienum transferuntur (Cor. 2). Inde restringi possunt verba GVNDLINGII. *Qui paciscitur, aliquid sibi sumit, inque alterum transfert.*

COR. V. Porro ex dictis intelliges, pollicitationem non esse pactum (§. 406).

* *SCH. I. Dicunt nonnulli pactum duorum pluriumue in idem placitum consensum. Haec vero pacti interpretatio, si consensus naturam, §. 401. explicatam, et pacti affectiones, quae in vita etiam communi illi tribuuntur, contemplamur, definitionem definito latiorem exhibere videtur. Conuenit vero nostra definitio cum ea, qua* BEIERVS *pactum explicauit. Huius enim ex sententia est translatio iuris nostri mediante consensu facta.* Conf. Per-Ill. L. B. de COCCEII Introd. ad GROTIVM Diss. XII. §. 341.

SCH. II. Id quod acceptationem efficacem *dixi*, consensum reciprocum, *quem* GROTIVS *inter essentialia pacti refert, abunde magisque determinate, quam fieri solet explicabit.*

SCH. III. Notandum, tres illos actus, promissionem, acceptationem, et consensum promittentis in acceptationem, qui ad pactum constituendum requiruntur, non semper esse realiter distinctos, sed vltimum saepe in primo latere.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Tractatus non sunt pacta.

§. 416. Pensitatio commodorum et incommodorum, quae ex facto, quod aggredimur, oriuntur, *Deliberationis* nomen accepit. Et actus, quo de ineundo pacto deliberamus, dicuntur *Tractatus*.

COR. I. Deliberando nil affirmamus, ideoque nec promittimus, nec in promissionem consentimus (§. 394. 397. 407). Ex quibus manifestum est, *tractatus non esse pacta* (§. 415. Cor. 2).

COR. II. Quae ergo de pacto qua tali dicuntur, ad tractatus accommodari nequeunt.

Et protestatio pacto repugnat.

§. 417. Declaratio dissensus externi ei facta, qui actum aliquem nostrum in praeiudicium (i. e. damnum) tendentem, suscipere connititur, dicitur *protestatio*. Damnum vel verum vel imaginarium est, ergo et *protestationem infundatam et minus fundatam* distribuere possumus.

COR. Dissensus consensui repugnat. Quatenus itaque quis protestatur, seu contra facta alterius intercedit, eatenus etiam cum altero pactum inire minime cupit (§. 415).

Ergo protestatio conseruat ius protestantis.

§. 418. *Vsurpare* idem est, ac ab alieno non abstinere. Sequitur inde, vsurpationes contra ius perfectum fieri (Cor. 2. §. 325).

COR. Qui contra vsurpationem eius, quod suum est, protestatur seu intercedit, is dissensum contra eandem declarat (§. 417), ideoque in translationem eius, quod suum est, minime consentit. Scopus itaque actionis ipsius est, vt ius suum possit conseruare (§. 152. 324).

§. 419.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 419. *Vt pacta ſeruemus, perfecte obligati ſumus.* Vt enim promiſſa efficaciter accepta- ta ſeruemus, perfecte obligati ſumus (§. 414. Cor. 2), ſed promiſſiones efficaciter acceptatae ſunt pacta (§. 415). Ergo et ad pacta ſeruanda perfecte obligati ſumus. Obligatio ad pacta ſeruanda eſt perfecta.

COR. I. Quo ex theoremate colligimus, contra obligationem ſuam perfectam agere, ideoque alterum laedere, qui pacta non ſeruat (§. 325. ſeq.) mala itaque, quae pacti violatione alteri inferuntur, ſunt damna (§. 330).

COR. II. Porro inde ſequitur, vt, qui pacta non ſeruat, alteri det iuſtam cauſſam belli (§. 362), et ius, quo eum, qui pactum non ſeruat, vt damnum inde illatum praeſtet, cogere poſſit (§. 334).

COR. III. Sermonem hic eſſe de pactis iuſtis, quibus non violatur τὸ ſuum cuique (§. 325. Cor. 2. et §. 155), facile ex Cor. 4. §. 394. intelliges. Pacta enim iniuſta, quibus τὸ ſuum cuique violatur, pacta dici non merentur, quia, quod legibus repugnat, non promittere (Cor. 4. §. 394), atque ideo de eodem cum aliquo paciſci non poſſumus (Cor. 2. §. 415). Idem etiam de pactis iniquis valere, facile intelliges.

COR. IV. Neminem laedas, eſt lex naturalis (per dem. ad §. 323. et §. 127). Ergo et omnes homines obligat (§. 135). Quamobrem, cum principium, pacta ſunt ſeruanda, hac ex lege naturali deducatur, pacta etiam cum hominibus infidelibus et diuerſae religionis inita vt ſeruemus, perfecte obligati ſumus (§. 94).

SCH. Hactenus explicata in praelectionibus accommodabimus ad quaeſtionem: an pacta propter metum a tertio incuſſum inita ſint valida? *et ſimul notabimus,* aliud eſſe obligatum eſſe ex pacto, aliud obligatum eſſe ex capite de reparatione damni.

(c) 2008, Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

E. in paciſcentium altero eſt obligatio pactitia, in altero vero ius pactitium.

§. 420. Datur ergo in paciſcentium altero, qui ſcilicet promiſit, obligatio perfecta ad promiſſa ſeruanda (§. 419), quae *obligatio pactitia* dicitur, et in altero, qui ſcilicet promiſſionem acceptauit, ius cogendi promittentem, vt ea, quae promiſit, ſeruet (§. 153), quod eſt *ius pactitium*.

COR. Cum vero ius pactitium et obligatio pactitia nata ſint ex actionibus praecedentibus (§. 415), tam obligationem pactitiam, quam ius pactitium ad ea, quae nobis hypothetice competunt, pertinere, manifeſtum eſt (§. 327).

SCH. Abunde inde intelliges, cur ius pactitium inter iura perſonalia *ſolummodo referendum eſſe, a Doctoribus ſit affirmatum.*

E. et pacta ſunt irreuocabilia.

§. 421. Si paciſcentium vnus declarat, ſe voluntatem ratione eius, quod alteri promiſit, mutaſſe, ille *pactum reuocat*.

COR. Qui ergo pactum reuocat, ille pacta non vult ſeruare (§ 403), atque ideo habet conatum alterum laedendi (§ 419. Cor. 1). Pacta ergo, iuſta ſcil. non poſſunt reuocari (§. 323). Qua ex ratione recte dicitur, *pacta iuſta eſſe modos in alterum transferendi ius irreuocabile, et in aliis producendi obligationem irreuocabilem* (§. 420).

Quid pactum obligatorium, liberatorium et mixtum.

§. 422. Pacto iuſto in altero paciſcentium producitur obligatio (§. 420). Ergo vel noua conſtituitur obligatio, vel obligatio ante conſtituta tollitur, vel obligatio antea conſtituta tollitur et noua conſtituitur. Quibus ex determinationibus intelliges, quid ſit *pactum obligatorium, liberatorium et mixtum.* Vid. Ill. HEINECCIVM I. N. et G. Lib. I. Cap. XIV. §. 388.

§. 423.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 423. Pacta ſine conſenſu concipi nequeunt (§. 415. Cor. 2). Conſenſus eſt vel tacitus vel expreſſus (§. 401). Ergo et *pactum in tacitum* et *expreſſum* diſtribuere poſſumus. Tacitum et expreſſum.

COR. I. Pacti ergo tam taciti quam expreſſi natura ex §. 401. et ex Cor. §. cit. ſi ea, quae §. 415. dicta, conferantur, facile determinari poterit. Ex quibus ſimul intelliges, qua ratione fieri poſſit, vt pacta in certa atque probabilia diſtribuamus (*a*).

COR. II. Et quoniam a genere ad ſpeciem valet conſequentia, et ea, quae ſpeciei conueniunt, intelliguntur, ſi determinationibus genericis ea addere velimus, quae obuio in obiecto ſpecifice determinata percipimus, quae hucusque de pacto in genere dicta, quilibet ad pacta obligatoria, liberatoria, mixta, expreſſa et tacita facillime accommodare poterit. Mittimus ergo vberiorem horum explicationem, et arduam de pactis conditionatis explicabimus doctrinam.

SCH. (*a*) *In controuerſiam a Doctoribus vocata eſt quaeſtio: an ſecundum praecepta iuris naturalis ex pacto probabili ius pactitium et abligatio pactitia poſſet oriri.*

§. 424. Si ratio, cur quis alteri aliquid promittat, ex futura euentus eiusdam incerti exiſtentia ſumitur, *promiſſio vocatur conditionata.* Si vero eiusmodi conditio non adiecta eſt, *promiſſio* dicitur *pura.* Ex quo ſequitur, *obligationem ad ea, quae conditionaliter promiſſa ſunt, dependere a futura euentus cuiusdam incerti exiſtentia.* Quid promiſſum conditionatum et purum.

COR. Quoniam exiſtens fieri nequit, niſi quod poſſibile eſt, et poſſibilitatem in moralem et phyſicam diſtribuere licet (§. 150), manifeſtum eſt, ex promiſſione, cui conditio, quae impoſſibilis, adiecta, obligationem pactitiam nulla ratione ortum trahere poſſe.

SCH. Falſiloquium animi recreandi gratia adiectum iocus *dicitur. Qui ergo ioco promiſſis adiecit conditionem, vt conditio exiſtat, nunquam voluit. Ergo*

et

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

et eiusmodi conditio promissionem reddit inualidam (§. 394); *Idem etiam de aequiuocationibus valet. Eiusmodi promissionis effectum vide in vita Miltiadis Cap. I. et II.*

E. et pacta sunt vel pura vel conditionata.

§. 425. Pacti character essentialis est promissio (§. 415. Cor. 1), promissio est vel conditionata vel pura (§. 424). Ergo et pacta vel *pura* vel *conditionata* sunt. Atque adeo *pactum purum est* promissio pura efficaciter acceptata, et *pactum conditionatum* promissio conditionata efficaciter acceptata.

SCH. Et ita pacta conditionata illustrant formulas, quibus ICti, naturam de speciebus pacti illustrantes, vtuntur, e. g. do vt des, do vt facias, facio vt facias, facio vt des. Vid. HERTIVM ad PVFFEND. L. V. c. II. §. 5.

Pactum, in quo promissioni nulla adiicitur conditio, pro puro habetur.

§. 426. *Si promissioni nulla adiecta est conditio, pactum pro puro haberi debet.* Pactum enim, quod non est conditionatum, est purum (§. 425). Sed pactum, in quo promissioni nulla conditio adiecta est, non est conditionatum (§. 424. et 425). Ergo et eiusmodi pactum pro puro summa cum ratione habetur. vide §. 399. seqq. et Sch. §. 419.

COR. Ponamus pacto iam celebrato promittentem promissioni adiicere conditionem, ante non adiectam, certissime conatum non seruandi pactum (§. 403), ideoque conatum alterum laedendi ostendet (Cor. I. §. 319). Dat ergo alteri pacisentium iustam causam belli (§. 362). etc.

Quando pacta pura et condi-

§. 427. Ex quibus immediate sequitur, si pactum est purum, promittentem celebrato pacto statim

tim

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tim obligatum esse, vt promissa praestet; si vero conditionatum, eiusmodi obligationem tum demum oriri, si euentus ille futurus incertus existens factus (§. 424. 425. 419). tionata adimplenda.

SCH. *Quod applicari potest ad casus, quibus paciscentes* vel in diem vel ex die *paciscuntur.*

§. 428. *Iura* dicuntur *temporaria*, quae alicui ad tempus competunt, *perpetua* vero, quae citra restrictionem ad certum tempus alicui competunt. Quomodo de iuribus temporariis cum aliquo pacisci possimus.

COR. I Iura ergo temporaria ad τὸ nostrum non perpetuo referri possunt.

COR. II. Quicquid non ad τὸ nostrum pertinet, de illo etiam cum altero non pacisci possumus (Cor. 3. §. 415. et Cor 5. §. 394). Ergo, quoniam iura temporaria non perpetuo ad τὸ nostrum pertinent (Cor. 1.). de eiusmodi etiam iuribus non ita cum altero pacisci possumus, vt perpetuo in τὸ suum alterius transferantur.

§. 429. Pactum, quo alter obligatur ad nostra negotia, quae ipsi commisimus, expedienda, dicitur *mandatum*, et ille, qui hac ratione obligatus est, *madatarii* nomen accepit. De mandato et mandatario.

COR. I. Negotia ergo, quae mandatarius intuitu mandantis expedit, illi a mandante commissa esse debent. Et hoc charactere mandatarius ab eo, qui negotia gerit, distinguitur, est enim *negotiorum gestor*, qui negotia alterius sibi certe non commissa expedit. Vide Cor. §. 401.

COR. II. Mandatum est pactum. Datur ergo in mandatario obligatio pactitia, et in mandante ius pactitium, i. e. ius mandatarium cogendi ad ea expedienda negotia, quae mandatario commisit (§. 120).

COR. III. Si ergo mandatarius, qua talis, officio suo non

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

non ſatisfacit, mandantem laedit (§. 325. Cor. 2), atque ideo huic dat iuſtam cauſſam belli (§. 362.) etc. Omnia, quae de pacto hucusque explicata, ad mandatum, pacti ſpeciem, accommodari poſſe, per ſe patet.

SCH. Dicatur in praelectionibus de mandato generali atque ſpeciali.

Quomodo ea imputanda, quae ex mandato oriuntur.

§. 430. Mandatarius eſt eorum, quae expedit, negotiorum ſibi commiſſorum cauſſa efficiens, mandans vero cauſſa moralis (§. 118). Huius ergo actionis conſectaria magis mandanti quam mandatario imputanda ſunt (§. 217. Cor. 2 Propoſ. XII). Ponamus vero mandatarium negotia ſibi non commiſſa expedire, hac ratione non vt mandatarius ſpectari poterit (§. 429. Cor. 1). Ergo et conſectaria, quae hiſce ex actionibus profluunt, mandanti imputari nequeunt (§. 213).

COR. Mandans eſt actionis mandatarii cauſſa moralis. Quamobrem, cum fieri poſſit, vt cauſſa moralis actionem per alium producat (§. 178), iuri etiam naturali, per mandatarium agere, non repugnat.

SCH. I. Reflectamus in praelectionibus ad verba GVNDLINGII in I. N. ac G. Cap. XI. §. LIII. an pro tertio aliquis poſſit ſine mandato acceptare? paulo difficilior inſpectio eſt. Nam licet negotium alterius te geſſiſſe dicas, ſemper tamen exceptio obſtabit: tua non interest. Vnde clare videtur oſtendendum eſſe 1) tua intereſſe 2) alterum conſulto ac fixo animo promiſiſſe, atque te itidem conſulta ac determinata ratione acceptaſſe. Qui enim ἐν παροδῳ aliquid enuntiat, et ſed daturum, aut facturum, intuitu tertii, generatim affirmat, nondum ius acceptandi fixum cuiquam permittit, aut defert.

SCH. Notentur in praelectionibus quaeſtiones 1) *an quis aliis ius vel obligationem ſine mandato acquirere?* 2) *an quis pro ſe et ſuis heredibus renuntiare poſſit?*

§. 431.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 431. Qui promittit, ille affirmat se velle alteri aliquid praestare (§. 394), qui affirmat se velle alteri aliquid praestare, ille exhibet signa, ex quibus cogitata ipsius colligenda. Fieri ergo potest, vt promittens suas promissiones contestationibus confirmet (§. 383). Promissa contestationibus confirmari possunt.

COR. I. Promissa sunt seruanda (§. 404), contestationes sunt voces, quibus sinceritatem nostram declaramus (§. 383), duplici ergo ratione, vt promissiones contestationibus confirmatas seruemus, obligati sumus (§. 74. 81).

COR. II. Obligatio duplex maior est obligatione simplici (§. 82), magis ergo obligamur. vt promissiones contestationibus confirmatas, quam quae contestationibus non confirmatae sunt, seruemus.

§. 432. Contestationum species est iuramentum (§. 384), fieri ergo et potest, vt promissiones iuramentis confirmemus (§. 431). E. et confirmari possunt iuramentis.

COR. I. Ex quo patet, ex iis, quae in superioribus de promissionibus (§. 394. seqq.) et iuramentis (§. 384. seqq.) explicauimus, permulta etiam hic inferri posse consectaria, quae naturam promissionum iuramentis confirmatarum, clariorem reddunt.

COR. II. Iuramentum est contestatio, qua ad vindictam diuinam sub conditione falsiloquii prouocamus (§. 384), qui ergo promissionem iuramentis confirmat, ille ad poenam diuinam sub conditione violationis promissionis prouocat.

COR. III. Promissione iuramento confirmata, noua obligationi ad promissa seruanda accedit obligatio (§. 413. Cor. 1). Ex quo sequitur, eiusmodi iuramentum, si non rite formatum, ab obligatione ad promissionem seruandam nos non liberare (§. 404).

SCH. Quaeritur, an iuramento ad impossibile aut physice aut moraliter tale possimus obligari.

§. 433.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quibus alternatiue promittitur.

§. 433. Concipimus ex Cor. 2. commatis praecedentis promiſſionis alternatiuae ſpeciem. *Alternatiue* etiam ſi *promitto*, niſi rem promiſſam praeſtem, aliud quid me velle praeſtare vel pati, affirmo.

Quid iuramentum promiſſorium et aſſertorium.

§. 434. Iuramenta, quibus promiſſiones corroborantur, dicuntur *promiſſoria*. Iuramenta vero, quibus tantummodo nos vera dixiſſe confirmamus, *aſſertoria* vocantur.

COR. Poteſt quis per mandatarium promittere (§. 429). mandatarius perſonam mandantis repraeſentat (§. cit.) ergo et per mandatarium iurare poſſumus. Et hoc reſpectu, *alter in alterius animam iurare* dicitur. Quae ergo de mandatario §. cit. ſeqq. dicta, etiam hic accommodari poſſunt.

SCH. Sunt quidem, qui cum GVNDLINGIO (*a*) *omnia iuramenta ad promiſſoria reducunt, ad horum vero ſententiam accedere non poſſumus, quoniam* iuramentum credulitatis *atque* calumniae *obſtant. Ad iuramenta promiſſoria referri etiam poteſt* iuramentum *quod noſtro idiomate dicitur die Vhrfede, et iuramentum malitiae etc.*

(*a*) I. N. et G. Cap. XVII. §. XX.

Quid relaxatio iuramenti et quando non neceſſaria.

§. 435. Promiſſa (valida ſc. Cor. 1. §. 404.) ſunt ſeruanda (§. 404), iuramento aſſertorio promiſſiones corroborantur (§. 434), ergo et promiſſiones, quae iuramento corroborantur, ſeruare debemus. Ponamus vero promiſſionem inualidam iuramento corroboratam eſſe, iuramentum etiam omnem amittet valorem (§. 91). Actus, quo iuramentum inualidum, ſeu id, quod iuramento corroboratum, minus

(c) 2008, Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nus ſeruandum declaratur, dicitur *relaxatio* iuramenti. Quoniam *aliquid relaxare* hic idem eſt, efficere, vt in ſe validum fiat inualidum. Vt ergo iuramentum, quo promiſſio inualida corroborata eſt, relaxetur, opus non eſt.

COR. I Principia, ex quibus vltima huius commatis propoſitio deducta, generalia ſunt, ergo et generalis haecce inde inferri poteſt concluſio: *Quicquid in ſe inualidum eſt, illud vt relaxetur, opus non eſt.*

COR. II. Qui promiſſionem validam iuramento corroboratam non ſeruat, pro periuro habetur (§. 388). Ponamus ergo promiſſionem validam, ab atheo vel falſae religionis cultore iuramento (materialiter ſpectato Sch. ad §. 386.) corroboratam, ab iisdem non ſeruari, conſequens erit, vt tam atheus, quam falſae religionis cultor pro periuro poſſit haberi. Vid Cor. §. 388. et Cor. 1. §. 386. Exemplum infidelis Labanis iurantis in ſacris obuium eſt Gen. XXXI, 51 52.

COR. III. Promiſſiones, quae in ſe inualidae, ex Cor. ad §. 394. cognoſcuntur. Eiusmodi ergo promiſſiones, licet iuramento quodam corroboratae ſint, ſine omni iuramenti relaxatione inter inualidas referri debent (Cor. 1).

SCH. Reflectamus in praelectionibus ad canonem iuris Canonici. Omnia iuramenta ſeruanda ſunt, quae ſalua conſcientia ſeruari poſſunt. *Qui, licet ab eccleſiae Romanae doctoribus pro valida habeatur regula, a Papis tamen ſaepiſſime frangitur, quod actio Papae paſchalis, quam intuitu imperatoris* HENRICI V. *ſuſcepit, abunde docet.*

§. 436. *Nulla iuramenti relaxatio ſecundum leges naturales licita vocari poteſt.* Id enim, quod iuramento corroboratum, vel legibus naturalibus repugnat, vel non (§. 59. 107). Si poſterius, omnis diſpenſatio moraliter impoſſibilis eſt (§. 137), ergo et iuramentum, quo

Omnis iuramenti relaxatio L. L. naturalibus repugnat.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quo actio illa corroboratur, inualidum declarari non potest (§. 124), ideoque legibus naturalibus eiusmodi iuramenti relaxatio repugnat (§. 435). Si prius, opus non est, vt relaxetur (Cor. 1. §. 435). Vt ergo secundum ius naturale nulla iuramenti relaxatio licita sit, consequens est.

SCH. Summa ergo cum ratione doctrina de relaxatione iuramenti vt modus acquirendi concipitur.

Doctrina de promissione iuramento corroborata applicatur ad pacta.

§. 437. Nullum pactum sine promissione cogitari potest (§. 415). Sed promissio iuramento potest corroborari (§. 432). Fieri ergo et potest, vt pacta iuramento confirmentur. Quae ergo §. 431. seqq. euoluta, ad pacta etiam accommodari possunt.

De pacto vnilaterali et bilaterali.

§. 438. Pactum, in quo acceptans nihil repromittit, *vnilaterale* dicitur, pactum vero, cui acceptantis repromissio ab altero pacisscente efficaciter acceptata inest, *bilaterale* vocatur.

COR. I. Vbi promissio efficaciter acceptata, ibi est pactum (§. 415). Sed vbi repromissio efficaciter acceptata, ibi etiam est promissio efficaciter acceptata (§. 394). Ergo et repromissio efficaciter acceptata est pactum. Pacto itaque bilaterali duplex pactum inest.

COR. II. Ex pacto oritur obligatio pactitia et ius pactitium (§. 420.). in pacto ergo bilaterali duplex obligatio pactitia et duplex ius pactitium latet (Cor. 1).

SCH. Ex iis, quae de pactis hucusque explicauimus, ea facile posse colligi, quae de pacto vnilaterali et bilaterali dicenda, manifestum est. Et si satisfactionem vicariam spectemus, iisdem ex principiis etiam pactum trilaterale facile deduci poterit. Sed de his satis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tis. In ſequentibus inquiramus in modos, quibus quis ab obligatione pactitia poſſit liberari.

§. 439. Si nulla obligatio conſtituta, etiam non opus erit, vt nos ab obligatione liberemus. Pacto vero iniuſto nulla obligatio conſtituitur (§. 419. Cor. 3). Opus itaque non eſt, vt ab obligatione pactitia liberemur, ſi pactum iniuſtum non velimus ſeruare.

Liberatio ab obligatione pactitia in relatione ad pactum iniuſtum locum non habet

COR. Eadem ex ratione idem valet de pactis, quibus nec promiſſionis, nec conſenſus, nec acceptationis debita ſunt requiſita (§. 394. 397. ſeqq. 407 ſeqq).

SCH. Hoc ex principio, ſi ea, quae in ſequentibus dicuntur, conferantur, concipi poterit, cur Iurisprudentiae Doctores modos, quibus obligatio pactitia tollitur, in eos, quibus eiusmodi obligatio ipſo iure, *et quibus* ope acceptationis *tollitur, diſtinguant.* vide §. 420.

§. 440. *Si quidam de aliqua re ad certum obtinendum finem paciſcuntur, tam obligatio, quam ius pactitium, exiſtente illo fine, ceſſare debet.* Paciſcuntur enim ad certum obtinendum finem; ratio ergo pacti in fine illo obtinendo ponitur (§. 103). Ceſſante ratione, ceſſat etiam id, quod per eam eſt. Ergo et exiſtente hoc fine, pactum illud vt ceſſet, neceſſe eſt. Sed vbi nullum pactum, ibi nec obligatio pactitia, nec ius pactitium concipi poterit (§. 420). Ergo et exiſtente illo fine tam obligatio pactitia, quam ius pactitium ceſſare debet.

Modus aliquem liberandi ab obligatione pactitia eſt exiſtentia finis, cuius intuitu pactum celebratum eſt.

COR. Iuſta ergo eſt regula: *Pacta tamdiu ſtringunt, quamdiu rationes eorum valent.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Item impossibilitas conditionis.

§. 441. *Si in pacto conditionato conditio impossibilis est, tam obligatio pactitia, quam ius pactitium cessat.* Cessante enim conditione, cessat pactum conditionatum (§. 425). Dum ergo conditio sit impossibilis, etiam pactum, ideoque obligatio pactitia et ius pactitium cessare debet (§. 420).

COR. I. Si quidam de aliqua re ad certum obtinendum finem paciscuntur, pactum illud vt conditionatum concipi potest (§. 425). Ponamus itaque, fieri non posse, vt finis propositus obtineatur, consequens erit, vt tam conditio adiecta sit impossibilis, quam vt obligatio pactitia atque ius pactitium cessare debeat.

COR. II. Morte ergo, vt et mutatione status ab obligatione pactitia liberari possumus. Notare tamen velis, 1) *impossibilitatem illam tam physice quam moraliter* spectandam esse. 2) *Diuisionem pactorum in personalia et realia.*

Item remissio iuris pactitii.

§. 442. *Qui ius suum, qua tale, remittit, hoc facto neminem laedit.* Qui enim ius suum, qua tale, remittit, ille declarat, se nolle iure suo vti (§ 355), qui vero declarat, se nolle iure suo vti, ille tantummodo ea, quae ad τὸ suum pertinent, proprium ad commodum non dirigit, alios in possessione atque vsu eorum, quae ad τὸ suum pertinent, hoc facto non turbat. Eo ergo ex facto, quo quis ius suum, qua tale, remittit, quod alios laedat, inferre non possumus (§. 325).

COR. I. Ius pactitium ad iura nostra acquisita pertinet (§. 420. Cor.) a remissione igitur iuris pactitii ad laesionem non valet consequentia. Saluis ergo officiis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

officiis perfectis ius nostrum pactitium remittere possumus (§. 325. Cor. 2.)

COR. II. Vbi nullum ius pactitium, ibi nec pactum, nec obligatio pactitia poni potest (§. 420). Si ergo alter paciscentium ius suum pactitium remittit, etiam alter ab obligatione pactitium remittit, etiam alter ab obligatione pactitia liberatur.

COR. III. Pactum bilaterale mutuo consensu solui posse, iisdem ex principiis immediate sequitur (§. 438 Cor. 2). Et huc spectat regula iuris (*a*): *nihil tam naturale est, quam vt res eodem modo dissoluatur, quo constituitur.*

SCH. Reflectamus tamen ad casum, quo leges prudentiae, legibus positiuis pactum semel contractum indissolubile effici, iubent. Quod ad matrimonium applicandum est. Dicatur praelectionibus vom Reu-Kauff.

COR. IV. Ponamus alterum paciscentium ius suum non remisisse, alter vt obligationi suae pactitiae satisfaciat, perfecte tenetur (§. 419. et Cor. 1). Pactum ergo bilaterale alterutrius partis perfidia non tollitur (§. 438. et Cor. et §. 419). Quod GROTII (*b*) atque PVFFENDORFII (*c*) principiis opponimus. Interim veritas regulae: *recedente vno a pacto etiam alter recedere potest*, non destruitur, si modo hoc recedere posse ita explicatur, vt in alterius paciscentium libertate his sub circumstantiis sit positum, vtrum obligationi suae pactitiae velit satisfacere, nec ne.

(*a*) L. 35. ff. de reg. iur.
(*b*) I. B. et P. L. III. c. XIX. §. 14.
(*c*) I. N. et G. L. V. cap. XI. §. 9.

TIT III.

DE IVRE IN RE ET PRAESERTIM DE IVRE DOMINIORVM.

§. 343.

Dispositio est voluntatis declaratio, quid fieri vel non fieri quis velit. Quid dispositio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

De eo, quod ad τὸ meum pertinet, pro arbitrio meo disponere possum.

§. 444. *Quicquid ad τὸ nostrum pertinet, de illo etiam in foro externo, quatenus ad τὸ nostrum pertinet, pro arbitrio proprio disponere possumus.* Quatenus enim aliquid ad τὸ nostrum pertinet, eatenus non pertinet ad τὸ suum alterius (§. 324), dum ergo, quid cum eo, quod ad τὸ nostrum pertinet, fieri vel non fieri velimus, declaramus, neminem laedimus (§. 325). Atque ideo cum eo, quod ad τὸ nostrum pertinet, in foro externo pro arbitrio proprio disponere possumus (§. 325. Cor. 2. et §. 443).

Inde oritur dominium.

§. 445. Quatenus itaque de re quadam pro arbitrio proprio disponere possumus, licet neminem laedamus, idem ad faciendum in foro externo habemus *ius* (§. 151), quod dicitur *ius in re*. Res itaque, in qua ius habemus, ens aliquod existens esse debet. Quare, cum in ente existente essentiam eius existentem, quae a Iurisprudentiae Doctoribus *substantia* vocatur, et ea, quae per eiusmodi entia possibilia atque fieri possunt, quae *entis consectaria* dicuntur, distinguere debeamus, consequens est, vt ius in re sit vel *ius in entis substantia*, vel *ius in entis cuiusdam consectariis*. Ius in entis cuiusdam substantia, seu ius de substantia entis pro arbitrio proprio disponendi vocatur *dominium*. Est itaque dominium species iuris in re.

COR. I. Ius est facultas (§. 151). A facultate ad actum non valet consequentia. Ergo et fieri potest, vt quis habeat dominium, licet exercitium iuris aliqua ratione sit restrictum. Hic ergo spectare debemus diui-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

diuiſionem iuris in actu primo atque ſecundo conſiderati. vide GROTIVM Lib. I. Cap. I. Cap. III. §. 24.

COR. II. Simul inde patet, obuium ens noſtro in dominio eſſe, quod ad τὸ noſtrum pertinet, et ens, quod ad τὸ noſtrum pertinet, eſſe in dominio noſtro (§. 444).

COR. III. Cauſſae ergo, quibus ens aliquod a nobis diuerſum in τὸ noſtrum recipere poſſumus, ſunt etiam cauſſae, quibus dominium conſtitui poteſt (§. 270. ſeqq. 393).

COR. IV. Et facile ex Cor. I. perſpicimus, quid ſint res alienae propriis ſeu noſtris oppoſitae, res communes, et communio bonorum.

Quid vſus fructus, abuſus, et ſubſtantia rei.

§. 446. Quatenus habemus ius in entis conſectariis, aut de entis cuiusdam conſectariis ad certum ſolummodo ſcopum pro arbitrio proprio diſponere poſſumus, aut fieri poteſt, vt de eiusdem conſectariis ad quemcunque ſcopum pro arbitrio proprio diſponamus. Prius dicitur *ius vtendi*, et poſterius *ius fruendi*, ius rei ſubſtantiam deſtruendi vocatur a nonnullis *ius abutendi*.

COR. I. Quibus ex notionibus immediate ſequitur, nec ius vtendi, nec ius fruendi ius abutendi continere.

COR. II. Hinc etiam vſum rei ab eius abuſu ita diſtinguunt ICti, vt *vtamur re*, ſalua eius ſubſtantia, *abutamur* vero diſpernendo rem et fructum. vid. Ill. HEINECCIVM Elem. Iur. Ciu. §. 415.

Domino competit ius, re ſua vtendi, fruendi et abutendi.

§. 447. Domino competit ius de ente, quod in dominio ſuo eſt, ſuo pro arbitrio diſponendi (§. 445), habet ergo quoad ens, quod in dominio ſuo exiſtit, ius vtendi, fruendi et ſuo modo abutendi (§. 446. 443).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Quo igitur ente non vti, frui et abuti possumus, id etiam non est in dominio nostro. Quod accommodari potest ad controuersiam de maris dominio superiore saeculo agitatam. De qua in primis agunt GROTIVS in tr. *de mari libero*, CORNELIVS VAN BYNCKERSHOEK in tr. *de dominio maris* et SELDENVS in tr. *de mari clauso*.

COR. II. Qui iure suo vtitur, neminem laedit (§. 336). Ergo et dominus re sua vtens, fruens et abutens hac ratione neminem laedit. Recte igitur dicitur, in statu naturali dominum nemini nisi Deo et conscientiae de vsu rerum suarum respondere teneri.

Vt et ius quemcunque non dominum ab vsu rei suae excludendi.

§. 448. *Quatenus quis habet ius in re, eatenus etiam habet ius, quemcunque alium ab eiusmodi rei vsu excludendi.* Quatenus enim quis habet ius in re, eatenus etiam habet ius de eadem suo pro arbitrio disponendi (§. 445). Ergo et ius alios ab eiusmodi rei vsu ea ratione, qua in eadem habet ius, excludendi (§. 443. coll. §. 94. Cor).

COR. Sequitur inde, 1) dominum habere ius, alios ab vsu substantiae atque consectariis eius, quod suo in dominio existit, excludendi; 2) eum, qui habet ius fruendi, habere ius alios ab vsu consectariorum eius, in quo habet eiusmodi ius, excludendi. etc. etc. (§. 445. seq.).

Ut et ius possidendi.

§. 449. Ipsam rei detentionem, cum animo eam habendi, *possessionem* appellare, mos est. Ex quo patet, *possidere* generatim sumtum idem esse ac vsum habere. Qui vsum rei habet, aut ea est in persuasione, vt vsum illum habeat iure proprio, aut non. Si illud, *possessio* vocatur *iuridice sumta*, et si hoc, *grammatice sumta*.

COR. Ab rei detentione cum animo eam habendi ad possessionem valet consequentia. Sed dominus rem suam cum animo eam habendi detinere potest (§. 448. Cor.). Ergo et cum dominio ius possidendi connexum est. Idem etiam ius cum quocunque iure in re connexum esse, si nimirum alia ratione eiusmodi ius non possit exercere, eadem ratione ex Cor. cit. colligitur.

§. 450.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 450. Rem, in qua habemus ius, ab alio poſſeſſam repetere, idem eſt ac eam *rem vindicare*, quatenus terminus ſignificatione generaliori ſumitur. Vt et ius rem ſuam vindicandi.

COR. I. Qui ergo rem aliquam vult vindicare, is demonſtrare tenetur, eum aut huius rei dominum eſſe, aut ius, quod in eadem habet, alia ratione non poſſe exercere (§. 445. ſeq).

COR. II. Ex quo patet 1) domino, quoniam habet ius alios ab vſu ſubſtantiae eius, quod ſuo in dominio exiſtit, excludendi (§. 448. Cor.) competere ius, rem ſuam a quocunque poſſeſſore vindicandi (§. 449. Cor). 2) Idem ius vindicandi certa etiam ſub determinatione habere quemcunque, qui eadem in re habet ius (§. 449. Cor).

§. 451. Actus, quo efficitur, vt id, quod noſtrum eſt, fiat alterius, dicitur *rei alienatio* ſeu *translatio eius, quod noſtrum eſt.* Item ius rem alienandi.

COR. I. Nemo ergo aliquid alienare poteſt, niſi quod ad τὸ ſuum pertinet. Et quatenus aliquid ad τὸ noſtrum pertinet, eatenus etiam idem alienare poſſumus §. 444).

COR. II. Quare, cum domino etiam competat ius de ipſa rei ſubſtantia ſuo pro arbitrio diſponendi (§. 445), ius ipſam rei ſubſtantiam alienandi, dominii conſectarium eſt.

COR. III. Solum vero dominum habere ius, rem etiam quoad ſubſtantiam alienandi, ex iam dictis facile concipitur.

§. 452. Domino competit ius rem ſuam alienandi (Cor. 2. §. 451), et ſuo pro arbitrio de eadem diſponendi (§. 445). Ergo et fieri poteſt, vt dominus rem ſuam in alium ſolummodo Quid vſuarius, vſufructuarius et proprietarius.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

do quoad vſum, aut ſolummodo quoad fructum transferat (§. 446). Ille, in quem dominus tantummodo vſum rei ſuae transtulit, dicitur *vſuarius*, in quem vero vſum fructum transtulit, *vſufructuarius* appellatur. Et in vtroque caſu dominus *proprietarii* accepit nomen.

COR. I. Nec vſus nec vſusfructus rei ſubſtantiam afficiunt (§ 446. Cor. 1), ergo nec vſuarius nec vſufructuarius re illa alia ratione vti vel frui poſſunt, quam ſalua illius ſubſtantia fieri poteſt. Re itaque illa abuti nequeunt (§. 446. Cor. 2).

COR. II. Quicunque non habet ius re abutendi, non eſt dominus (§. 447). Ergo nec vſuarius nec vſufructuarius ſunt rei domini (Cor. 1). Ex quo ſequitur, vt *ius re vtendi et fruendi formale* a *iure re vtendi et fruendi cauſſali*, quod ſoli domino competit (§. 445. ſeqq.), ſit diſtinguendum.

COR. III. Et ita concipimus, cur nec vſuarius nec vſufructuarius dominii proprietatem nanciſcantur. Ius ipſam rei ſubſtantiam ſuo pro arbitrio vindicandi eſt proprius dominii effectus (§. 450). Ergo nec vſuario nec vſufructuario competit ius, ipſam rei ſubſtantiam vindicandi, ſi alia ratione ius illis conceſſum exercere poſſunt (§. 450. Cor.).

Seruitus quid.

§. 413. Nec vſuarius nec vſufructuarius habet ius, de ipſa rei ſubſtantia ſuo pro arbitrio diſponendi. Sed iis tantummodo conceſſum eſt ius ex re alterius vtilitatem quandam capiendi (Cor. 1. ſeqq. §. 452). Concipimus ergo iura in re aliena ad vtilitatem quandam alicui conceſſa, quae *ſeruitutes* vocantur. Conceditur hocce ius vel perſonae, vel rei poſſeſſoribus, ſi prius, ſeruitus dicitur *perſonalis*, ſi vero poſterius, *realis*.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Patet inde, inter ſeruitutis perſonalis ſpecies etiam vſus et vſusfructus referri poſſe.

COR. II. Et quoniam ſeruitus eſt ius in re aliena alteri ad vtilitatem quandam conceſſum, ſequitur 1) vt nemo poſſit in re propria ſeruitutem habere, 2) vt illi, qui ſibi in re aliena ſeruitutem acquiſiuit, non competat ius de ipſa rei alienae ſubſtantia ſuo pro arbitrio diſponendi.

§. 454. Quicquid in dominio noſtro exiſtit, id etiam ad τὸ noſtrum pertinet (§. 445. Cor. 1.). Ex quo ſequitur

Nonnulla ex iure dominii conſectaria.

I. Vt ille, qui alterum in vſu atque poſſeſſione eius, quod ipſius in dominio exiſtit, turbat, dominum laedat (§. 325),

COR. Atque ideo domino det iuſtam cauſſam belli (§. 362). Quae ergo in capite de Iure neceſſitatis et belli explicata, hic etiam applicari poſſunt.

II. Vt dominus ad transferendum rerum ſuarum dominium non poſſit cogi (Cor. 2. §. 325).

COR. Qui ergo dominium ad transferenda ea, quae in dominio ſuo exiſtunt, cogit, ille dominum in poſſeſſione eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent, turbat (§. 278), ideoque dominum laedit (§. 325), et ita illi dat iuſtam belli cauſſam (§. 362).

SCH. Notare velis, in colliſione fieri poſſe, quod in ſe illicitum eſt.

§. 455. Domino competit ius rem ſuam alienandi (Cor. 2. §. 451). Sed nemo dominum cogere poteſt, vt rem ſuam alienet (§. 454. pr. II). Tantum igitur in alterum transfertur, quantum is, qui alienat, transferre voluit. Fieri ergo poteſt, vt dominus rem ſuam alienans

Quid dominium plenum et minus plenum.

omne

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

omne ſuum ius, quod in re alienanda habuit, ſimul transmittat, vel ius aliquod in re alienanda ſibi reſeruet, quo nimirum iura alterius in actu ſecundo reſtringere poteſt. Ex quo concipitur diuiſio dominii in *plenum* ſeu *abſolutum*, et *minus plenum* ſeu *reſtrictum*.

Quod vel directum vel vtile.

§. 456. Si dominus rem ſuam ita in alterum transfert, eiusmodi ius in re alienanda ſibi reſeruet, *dominus* ille dicitur *directus*, et is, in quem ea ratione rem ſuam transtulit, *domini vtilis* accepit nomen. Priori etiam reſpectu dominium vocatur *directum*, poſteriori vero *vtile*.

Dominus vtilis eſt verus dominus.

§. 457. *Dominus vtilis eſt verus dominus.* Ipſa enim res ſub circumſtantiis (§. 456.) determinatis alienata in τὸ ſuum domini vtilis translata eſt (§. 456). Ergo et domino vtili competit ius de ipſa rei alienatae ſubſtantia ſuo pro arbitrio, licet quoad actum ſecundum aliqua ratione reſtricto, diſponendi (§. 444), atque ideo verus huius rei alienatae dominus nominari poteſt (§. 445).

COR. I. Quae ergo iura §. 446-451. de domino demonſtrata ſunt, domino etiam vtili, quoad actum tamen ſecundum aliqua ratione reſtricta, competunt.

COR. II. Vſufructuarium et vſuarium non eſſe dominum vtilem, inde immediate ſequitur (§. 452. Cor. 3). Vid. PAVLI FRANCISCI ROMANI Diſſ. de domino reſtricto Lipſ. A. 1675.

COR. III. Ponamus vero, dominum vtilem re tradita ita vti, vt vſu illo ius, quod dominus directus ſibi reſeruauit, violet, tunc dominum directum laedit (§. 325 278), ideoque mala hoc ex vſu orta ad damna referenda ſunt (§. 330), ergo et domino dire-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

directo dat ius, illum, vt damna praeſtet, cogendi (§. 334), atque deo iuſtam belli cauſſam (362.) etc.

COR. IV. Quod mutatis mutandis etiam ad eos accommodari poteſt caſus, quibus dominus directus iure ſibi reſeruato alia ratione vtitur, quam ſalua illa conſtitutione, qua reſeruatum eſt, fieri poteſt.

§. 458. Dominus directus, rem ſuam in dominum vtilem transmittendo, varia ratione ius aliquod in re alienanda ſibi reſeruare poteſt (§. 456.) vid. §. 446. ſeqq. Innumerae ergo ſpecies dominii minus pleni cogitari poſſunt. Quoniam vero, quod circa eas in foro naturali iuſtum eſt, ex generalibus hucusque explicatis, ſi modo per caſus obuii naturam magis determinantur, immediate intelligi poteſt, non opus habeo, vt de illis pluribus hic dicam. Variae dominii minus pleni ſpecies.

REAL DE JURISPRUDENCIA Y LEGISLACION BIBLIOTECA

SCH. I. Quamuis innumerae domini vtilis eſſe poſſint ſpecies, tamen *feudum*, *ius emphyteuticum*, et *ius ſuperficiei* apud plerasque gentes notiſſimae huius dominii ſunt ſpecies, quarum notiones vt breuiſſimis hic in ſcholiis exponam, neceſſarium eſſe iudico.

SCH. II. Si dominus directus rem ſuam in alterum hac ſub conditione transmiſit, vt dominus vtilis illi fidelitatem praeſtare debeat, *dominium* hoc *vtile* dicitur *feudum*, cuius intuitu dominus directus per excellentiam *dominus*, dominus vero vtilis *vaſallus* vocatur.

SCH. III. Fieri etiam poteſt, vt dominus directus rem ſuam ſub lege annuae penſionis (ſeu, vt cum ICtis loquar, canonis annui) in recognitionem dominii ipſi praeſtandae in alterum transferat, et tunc dominium vtile dicitur *Emphyteuſis*, cuius reſpectu dominus vtilis *Emphyteuta*, dominus vero directus *emphyteuticarius* appellatur. Exemplum vid. Gen. XLVII. 26. ſeqq.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. IV. Si tandem domino directo ſalarium aliquod pro ſuperficie in ſolo ſibi reſeruato a domino vtili praeſtari debet, ius *ſuperficiei* oritur, et tunc dominus directus *dominus* per excellentiam, dominus vero vtilis *ſuperficiarius* dicitur. vid. Ill. HEINECCIVM I. N. et G. L. I. Cap. X. §. 281.

SCH. V. Sed vberiorem harum dominii vtilis ſpecierum explicationem, ex ſuperioribus facillime quoad generalia hauriendam hic mittimus, et quaeramus modos in foro naturali acquirendi atque amittendi iura in re et praeſertim rerum dominia.

TIT. IV.

DE MODIS ACQVIRENDI IVRA IN RE ET PRAESERTIM DOMINIA ORIGINARIIS.

§. 459.

Quae in dominio noſtro exiſtunt, et omnia iura, quae in re habemus, pertinent ad τὸ noſtrum acquiſitum.

Omne ius, quod habemus in re a nobis diuerſa, ergo et dominium ad τὸ noſtrum acquiſitum pertinet. Omne enim ius, quod in re habemus, ergo et omne, quod habemus, dominium pertinet ad τὸ noſtrum (§. 278), quoniam vero nec ex illarum rerum natura, nec ex noſtra natura concipi poteſt, cur hae et non potius aliae res in noſtro, et non potius in alieno exiſtant dominio, et cur in hac et non in alia quadam re nos et non potius alii habeant ius (§. 451. Cor. 2), conſequens eſt, vt iura, quae in re a nobis diuerſa habemus, ideoque dominia noſtra, non ad τὸ noſtrum connatum referri poſſint (§. 327). Pertinent ergo ad τὸ noſtrum acquiſitum.

COR. Sine facto quodam nil acquirere poſſumus (§. 327). Ergo et in foro naturali nihil remanet, quam factum aliquod, vnde modum acquirendi dominium atque ius in re a nobis diuerſa concipere poſſumus. vid. KOEHLERI I. N. §. 1501.

§. 460.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 460. Omnis res, quam ponere poſſumus, eſt vel eiusmodi, vt quis habeat ius de eadem ſuo pro arbitrio diſponendi, vel non. Si hoc, aut quis habet ius ab eius vſu alios excludendi, aut non. Si primum, dicimus, *einsmodi rem eſſe in alicuius poteſtate*, ſi ſecundum, *res* vocatur *iacens*, et ſi vltimum, *rem eſſe nullius* a Doctoribus affirmatur. Omnis itaque res aut eſt nullius, aut non. Ex quo patet, rem, in qua quis ſibi vult acquirere ius, aut eſſe rem nullius, aut non. Si prius, *acquiſitio* dicitur *originaria*, et ſi poſterius, *deriuatiua*. V. GROTIVM *in I. B. et P. Lib. II. c. III. §. I. ſeqq.*

Quid modus acquirendi originarius et deriuatiuus.

COR. Quum a iure negatiuo ad ius affirmatiuum non valeat conſequentia: manifeſtum eſt, *ius reale* generatim ſumtum eſſe ius alios ab vſu rei cuiusdam excludendi. Et hoc eſſe *negatiuum*, ſi cum iure eadem de re diſponendi non nonnexum; *affirmatiuum*, ſi cum eiusmodi iure diſponendi ſit connexum.

SCH Ex rei iacentis explicatione manifeſtum eſt, eam eſſe rem certa in relatione conſideratam, atque ideo fieri poſſe, vt res in ſe nullius certa in relatione ſit res iacens. Huius rei diuiſionis ope de permultis maximi momenti controuerſiis eoque de hereditate, de iure venandi etc. nos poſſe conſtituere, deinde explicanda abunde docebunt.

§. 461. Omne ius, quod in re quadam a nobis diuerſa habemus, mediante facto quodam acquiſitum eſt (§, 459. Cor). Hocce vero factum eiusmodi eſſe debet, vt rationem ſufficientem, ex qua, cur illo producto ius in re ſit acquiſitum, intelligi poſſit, contineat (§. III. Ph. pr). Ex quibus colligimus, vt, ius in re acquiſitum eſſe demonſtraturus indicare debeat *primo* factum, quo eiusmodi ius acquiſiuit, et *deinde* eiusmodi factum continere determinatae acquiſitionis rationem ſufficientem. Ratio haecce eſt *cauſſa* acquiſitionis iuris in re *remo-*

Sine titulo atque modo acquirendi nemo ius in re quadam habere poteſt.

ta,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ta, factum vero illud eiusdem acquisitionis *caussa proxima* dicitur. Caussa acquisitionis iuris in re remota vocatur *titulus*, proxima vero *modus acquirendi*. *Ius itaque in re quadam constitutum esse, sine titulo atque acquirendi modo concipi nequit.*

COR. I. In titulo est ratio sufficiens, cur ille, qui hoc vel illud commisit factum, ius in re quadam a se diuersa acquisiuerit. Et ex modo acquirendi concipitur factum, quod eiusmodi ius sit acquisitum. Omnis ergo demonstratio, quae ius in re quadam acquisitum esse, probat, sequenti absoluitur Syllogismo.

Qui hoc vel illud produxit factum,
Ille est huius rei dominus.
Atqui TITIVS hoc vel illud produxit factum,
E. TITIVS est huius rei dominus.

COR. II. Quo ex Syllogismo ratio concipitur, cur *titulus* caussa iuris, et modus acquirendi *caussa* facti dicatur.

COR. III. Si illo in Syllogismo propositio maior rationem insufficientem de iuris in re acquisitione contineat, titulus erit insufficiens, qui a Doctoribus vocatur titulus iniustus. Ex quo patet, necesse esse, vt titulus, quo ius in re acquisitum esse, demonstrari debet, sit iustus.

Quid occupatio.

§. 462. Quicquid volumus et facere possumus, id sit existens. Si itaque rem nullius in τὸ nostrum recipere volumus atque in τὸ nostrum recipimus, consequens est, vt eiusmodi res inter ea, quae ad τὸ nostrum pertinent, referri debeat. Eiusmodi rei nullius apprehensio cum animo eam nobis propriam habendi, dicitur *occupatio* in specie (*a*). Quoniam *occupare* generatim sumtum idem est, ac aliquid in τὸ suum recipere.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Occupatio igitur requirit

1. vt res, quae occupatur, ſit nullius, i. e. in poteſtate alterius non exiſtens.
2. vt occupans rem occupandam in τὸ ſuum recipere velit, atque recipiat.

COR. II. Ex quo patet, nec ſolum animum ad rem occupandam (*b*), nec ſolam apprehenſionem ſine animo rem ſibi propriam habendi, ad occupationem ſufficere. Prius cum vulneratione ferae illuſtrari poteſt.

COR. III. Si quis rem nullius eo animo apprehendat, ſenſu generaliori dici poterit, eandem rem ab illo eſſe acceptatam (§. 409. Cor.). Quae ergo §. 411. ſeqq. de acceptatione mediata et immediata dicta, ſi generaliter ſumuntur, ad apprehenſionem etiam, de qua hic loquimur, accommodari poſſunt.

SCH. Notare tamen velis, hanc occupationem ab occupatione bellica, de qua infra, diſtinguendam eſſe.

(*a*) L. 1. §. 1. ff. de acquir. vel am. poſſ.
(*b*) §. 13. Inſt. d. R. D. et L. 55. ff. h. t.

§. 463. *Occupatio eaque ſola eſt iuſtus modus acquirendi dominium originarius.* Qui enim rem occupat, rem, quae in poteſtate alterius non exiſtit, cum animo eam ſibi propriam habendi, apprehendit (§. 462). Saluis ergo officiis erga alios perfectis (Cor. 2. §. 325). id, quod occupat, in τὸ ſuum recipit (§. 277). Ergo fit huius rei dominus (Cor. 1. §. 445. vide §. 462). Ex quo abunde ſequitur, vt occupatio ſit iuſtus modus acquirendi dominium originarius (§. 460. et 155). Q. e. p.

Sola occupatio eſt modus acquirendi dominium originarius.

Originarius acquirendi modus requirit, vt res acquirenda in nullius poteſtate exiſtat (§. 460). Quicquid igitur hoc modo acqui-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ritur, ab alio non potest accipi. Quoniam porro nulla res a nobis diuersa natura in potestate nostra existit (per dem. ad §. 459), sequitur, alium acquirendi modum originarium non posse cogitari, quam quo rem nullius cum animo eam nobis propriam habendi apprehendimus, ideoque solam occupationem esse iustum acquirendi modum originarium (§. 462). Q. e. a.

COR. I. Rei ergo occupatio iustum dat titulum dominum constituentem, et nemo iusto gaudet dominii rei, quae fuit nullius, titulo, nisi qui rem occupauit (§. 461. Cor. 1).

COR. II. Res, quae non existit, est nullius. Qui creat, rem non existentem existentem reddit. Ergo et manifesta est ratio, cur creatio modus acquirendi rerum dominia originarius, isque necessarius, dici possit. Deus itaque est omnium rerum, quae existunt, dominus absolutissimus. Et ita nouum habemus fontem, ex quo iura dei in creaturis, officiaque creaturarum erga deum haurire possumus. Sed de hoc forsan alio tempore. vide interim §. 10. seqq. Ciu. Dei.

Quid nostrum occupatitium.

§. 464. Qui rem nullius occupat, fit eius dominus (§, 463. 445). Recte ergo dicitur, rem nullius cedere occupanti. Quicquid itaque occupauimus, pertinet ad τὸ nostrum acquisitum, quod hac ex ratione etiam a Doctoribus τὸ *nostrum occupatorium* seu *occupatitium* dicitur.

Quid rem derelinquere, abiicere et amittere.

§. 465. *Rem derelinquere* idem est, ac efficere, vt res, quae in dominio nostro extitit, fiat nullius. Rem vero in dominio suo existentem casu fortuito non detinere, si cum domini

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

mini voluntate fiat, rem ſuam *abiicere*, ſi vero inſcio atque inuito domino fiat, *rem ſuam amittere* dicitur.

COR. I. Res ergo derelicta eſt nullius, quae vero vel abiecta vel amiſſa, adhuc in dominio exiſtit.

COR. II. Si quis ergo rem derelictam inuenit, eaque ratione, quam §. 462. indicaui, apprehendit, ille rem nullius occupat, atque ita eiusmodi res inuentori cedit (§. 464).

COR. III. Si rem, quae adhuc in dominio exiſtit, inueniamus, ea domino reſtituenda erit (§. 454). Res tantummodo abiecta vel amiſſa exiſtit adhuc in dominio (Cor. 1). Qui ergo eiusmodi rem inueniat, vt eandem domino reſtituat, tenetur.

SCH. I. Athenienſium ergo lex: Quae non poſuiſti, ne tolle, *non niſi de rebus amiſſis vel abiectis intelligenda eſt.*

SCH. II. Opinionem de bonis naufragorum in litus eiectis, et fiſco domini, cui terra paret, addicendis, legibus naturalibus repugnare, facile ex iam demonſtratis colligitur. Iuſtam ergo legem FRIDERICVS Imperator tulit, qua teſte SCHOTTELIO de antiquis Germ. iurib. cap. 20. iniuſtum damnauit morem, quo bona naufragorum retinere litorum accolae non verebantur. vid. BEYERI Specim. iuris germ. L. II. c. VI. et GROTIVM I. B. et P. L. II. cap. VIII. §. 1.

§. 466. Manifeſtum ex iam dictis eſt, ſolam rei inuentionem nec eſſe iuſtum acquirendi modum nec iuſtum acquiſitionis titulum nos ex eadem poſſe deducere (§. 461. et Cor. 3. §. 465). Inuentio itaque non eſt rei occupatio (§. 463. Cor. 1), atque ideo dici nequit, quod ſit modus acquirendi dominium originarius (§. 463).

Inuentio non eſt modus dominium acquirendi originarius.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Si quis itaque dominium de re, quam inuenit, velit acquirere, neceſſe erit, vt ad inuentionem aliquid accedat, ex quo eiusmodi acquiſitionis titulus inferri poſſit.

Res, cuius dominus non conſtat, habetur pro nullius.

§. 467. *Res, cuius dominus ignoratur (ignorantia ſcilicet inuincibili) iure habetur pro re nullius.* Ignorantia enim inuincibilis nulla gaudet moralitate (§. 117), quicquid ergo ex ignorantia inuincibili agimus, inter moraliter mala, ideoque inter ea, quae legibus moralibus repugnant, referri nequit (§. 107). Dum quis ergo rem, cuius dominum ignorantia inuincibili ignorat, cum animo eam ſibi propriam habendi apprehendit, hoc facto neminem laedit (§. 325. Cor. 2.) atque adeo eiusmodi res pro re, quae in poteſtate alterius exiſtit, haberi nequit (§. 454), ipſo ergo iure pro re nullius haberi poteſt.

COR. I. Iisdem ex principiis propoſitio haecce generalior deduci poteſt: *Non eſſe et non apparere in ſphaera iuris pari paſſu ambulant.*

COR. II. Si itaque inuentori innoteſcere nequit, quinam ſit rei inuentae dominus, conſequens eſt, vt eiusmodi res inuentori, ſi nimirum eandem occupat, cedat (§. 465. Cor. 2.).

COR. III. Ponamus vero, aliquem inuenire rem, cuius dominum quidem ignorat, attamen ita, vt ignorantiam illam euitare poſſit, fieri non poteſt, vt rem illam inuentam pro re nullius habeat. Si ergo de re illa inuenta ſuo pro arbitrio diſponeret, dominum in eo, quod in dominio ſuo exiſtit, turbabit, ideoque laedet (§. 454).

COR. IV. Quum vero, qui rem nullius occupat, illius dominus fieri debeat (§. 463), conſequens eſt, vt, qui rem, cuius dominum non potuit cognoſcere, inuenit, et eam cum animo ſibi propriam habendi appre-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

apprehendit, in ipso inuentionis articulo eiusmodi rei sit dominus (§. 462). Ex quo porro sequitur, vt eiusmodi rei inuentor in eadem re iura domini (§. 445. seqq.) explicata sibi acquisiuerit.

COR. V. Si ergo eiusmodi rei inuentor re illa vtitur, fruitur vel abutitur, iure suo vtitur (§. 447), ideoque neminem laedit (§. 336).

COR. IV. Qui neminem laedit, nemini etiam infert damnum (§. 330). Quo praemisso ponamus, ex interuallo rei inuentae dominum apparere, necesse quidem est, vt domino, quoniam habet ius, rem suam vindicandi (§ 450. Cor. 2), restituatur (§. 465. Cor. 3), si vero eiusmodi inuentor, quem Cor. 2. definiui, rem illam deteriorem reddiderit, nulla erit ratio, ex qua, vt domino damnum praestare debeat, possit deduci (Cor. 5).

COR. VII. Eadem ex ratione deduci potest, inuentorem dictis sub determinationibus non teneri, vt fructus ex re inuenta perceptos atque consumtos restituat.

SCH. Ex principiis hisce in Corollariis explicatis satis intelligi potest doctrina de dominio intermistico *atque* bonae fidei possessione.

Quid accessio eiusque species.

§. 468. In omni re, quae in vniuerso existit quantum aliquod concipimus. Ergo et in re, quae in dominio nostro existit, quantum aliquod cogitare licet. Quicquid habet quantum, augeri et minui potest. Ergo et fieri potest, vt res, quae in dominio nostro existunt, incrementum capiant, ex quo, quid sit *accessio*, abunde intelligimus. Capiunt vero res, quae in dominio nostro existunt, incrementum vel natura, vel industria nostra, vel natura et industria simul, ergo et accessio est vel *naturalis*, vel *industrialis* vel *mixta*.

SCH. Ad primam accessionis speciem, foeturam, alluuionem, vim fluminis, insulam, aluei derelictionem,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nem, *ad ſecundam* ſpecificationem, adiunctionem, confuſionem, commixtionem, ſcripturam, picturam, inaedificationem, ferruminationem, ad plumbaturam, *ad tertiam tandem* implantationem et ſationem *referre ſolent ICti.* vid. STRVVII Iurisprudent. forenſ. Lib. II. Tit. 1, Ap. XXXI. ſeqq.

Si acceſſio eſt neceſſaria, dominus rei etiam eſt incrementorum dominus.

§. 469. *Si ea, quae ad rem in dominio alicuius exiſtentem accedunt, ad eandem vt effectus naturales adcauſſam naturalem referri poſſunt, ſolus rei dominus eiusmodi incrementa iure acquirit.* Si enim rei incrementa ad eandem vt effectus naturales ad ſuas cauſſas referri poſſunt, iis ſumma cum ratione annumerantur, quae huius rei fructus atque vſus exhibent (§. 446); Quare, cum domino competat ius re ſua vtendi atque fruendi (§. 447), et quemcunque alium non dominum ab vſu rei ſuae excludendi (§. 448), conſequens eſt, vt ſolus dominus eiusmodi incrementa iuſte acquirere poſſit.

COR. I. Et ita concipimus ſpeciem *occupationis*, quae *acceſſoriae* nomen accepit, et ex ICtorum ſententia *ius tralatitium* conſtituit. Ex ergo *ius tralatitium*, quo ea, quae ex re noſtra reſultant, acquirimus.

COR. II. Huc praecipue referri poteſt *foetura animalium.* Foetus ergo cedit domino animalis.

SCH. I. Vario quidem modo Doctores de foetus animalium domino iudicant. Sunt enim, qui, ſi de foetus origine non conſtat, cum VLPIANO (*a*) *partum ventrem tanquam acceſſorium ſequi, affirmant; ſi vero de vtroque parente conſtat, nonnulli partum cum* GVNDLINGIO *communem pronunciant. Sed placent cogitationes* KESTNERI (*b*), *quae facile ad principia reuocari poſſunt:* foetus ex vacca productus ad dominum faemellae, non maſculi pertinet, eo enim tempore, quo vacca concepit, ſemen transfuſum nec amplius maſculini corporis pars eſt. Semen proinde in bonis non

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

non eſt, et quamuis in bonis ſit, pars tamen matris maternorumque viſcerum eſt, neque hic quaeritur, cuius ſit ſemen, ſed cuius ſit foetus, natura enim non produxit ſemen in vtilitatem hominum, ſed foetum etc.

COR. II. Notare velis, fructus in relatione ad dominum ſubſtantiae iacere, et perceptionis ope ab eodem acquiri.

(*a*) L. 24. ff. de ſtatu hominum.
(*b*) I. N. et G. Cap. II. §. 16.

In acceſſione naturali quaelibet res, ſi de domino eius conſtet, manet ſuo domino.

§. 479. *Si res quaedam aliena A, de cuius domino conſtat, ad rem B, quae in dominio noſtro exiſtit, natura accedat, res A, ſuo domino manebit.* Quoniam enim res A rem B natura accedit, acceſſio illa domino non poteſt imputari (§. 219), ideoque in domino nulla concipitur voluntas alienandi (§. 213), ergo manet dominus (§. 454. Pr. 11). Porro, cum de huius rei A domino conſtet, res etiam pro nullius haberi nequit, vt ergo domino ſuo maneat, conſequens eſt (§. 454. Pr. 1).

SCH. Quod ad *vim fluminis*, id eſt, incrementum beneficio fluminis ſemel et ſimul adiectum, accommodari poteſt.

Acceſſio naturalis rei, de cuius domino non conſtat, domino rei, cui accedit, dat occupandi occaſionem.

§. 471. *Si res quaedam aliena A, de cuius domino non conſtat, ad rem in dominio alicuius exiſtentem B natura accedat, acceſſio illa dominio ipſius B non dabit dominium, ſed occupandi modo occaſionem praebebit.* Si enim de rei A domino non conſtat, A pro re nullius iuſte habetur (§. 467), ideoque ſoli occupanti cedit (§. 464. 463) Dum vero acceſſio illa fit natura (per hypoth.), nuda illa acceſſione dominus rei B rem acceſſam A non occupauit (§. 462), ergo nec dominium hac in re ſibi acquiſiuit. Cum tamen

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ad rem, quae in dominio ipsius existit, accedat (pro hypoth.) consequens est, vt accessio illa domino rei B. tantummodo occupandi occasionem praebeat (§. 104).

COR. Huc referri possunt.

1) *alluuio*, qua incrementum beneficio fluminis terrae nostrae pedetentim et latenter adiicitur. Patet enim, his sub circumstantiis dominum particularum, quibus incrementum illud compositum, ignorari. Hac etiam ex ratione scriptores rei agrariae *agros arcifinios* ab *limitatis* distinxerunt, per *illos* agros, qui non nisi limitibus naturalibus finiuntur, per *hos* vero agros, qui limites mensoria ratione comprehensos habent, intelligentes. Vid. IOH. FR. GRONOV. *ad Grot.* de I. B. et P. L. II. Cap. III. §. 16. n. 1.

2) *Insula* in flumine sensim coalita, eadem enim ex ratione pro re nullius haberi potest. Eiusmodi vero incrementum ad praedium proximum accedere, ex natura occupationis facile intelligitur. Vid. HEINECCII Elem. Iur. ciu. §. 357.

3) *Aluei derelictio.* Potest enim ob identitatem rationis pro insula substitui. Quae ergo de hac dicta sunt, de illa etiam valere debent. Conf. SCHILTERVM ad ff. Exercit. XXIII. §. 64.

SCH. Ex iam dictis facile colligitur, eos qui accessionem in genere, ius acquirendi incrementum, quod rei nostrae adiungitur, *interpretati sunt, id, quod in accessione iuris positiui est, ab eo, quod in accessione iuris naturalis stricte sic dicti, non satis separasse.* Si consensum quaeras, velim, vt euoluas GVNDLINGII I. N, et G. Cap. XX. §. 33.

Quid adiunctio, specificatio et commixtio.

§. 472. Si ad rem A, quae in potestate alicuius existit, incrementum aliquod B accedat, cuius accessionis ratio est in alicuius industria, incrementum illud B vel extra tam nostram existet, vel minus. Si prius, accessio illa erit *ad iunctio*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iunctio. Si vero posterius, incrementum illud consistet vel in mutatione figurae, qua res illa limitata fuit, vel in modo, quo aliena res cum illa miscetur. Priori ratione accessio *specificationis*, posteriori vero *commixtionis* nomen accepit.

SCH. Ad adiunctionem referunt ICti adferruminationem, ad plumbaturam, intexturam, inaedificationem, scripturam et picturam. Et respectu commixtionis commixtionem stricte sic dictam et confusionem distinguunt.

§. 473. Incrementum, quod alicuius industria ad rem in potestate quadam existentem accedit, vel in potestate alterius existit, vel minus. *Si prius*, non potest acquiri, nisi per modum deriuatiuum (§. 460). Ergo de hoc in Tit. sequentibus dicendum erit. *Si posterius*, incrementum illud cedit occupanti (§. 463). Quamobrem, cum domino competat ius quemcunque alium non dominum ab vsu rei suae excludendi (§. 448), dominus rei, ad quam incrementum accessum, ipso iure fit huius incrementi dominus, si sine dispendio a re sua non possit separari. Si vero sine huius rei dispendio ab eadem separari possit, consequens erit, vt accessio illa domino tantummodo occupandi occasionem praebeat (per dem. ad §. 471), res ipsa vero occupanti cedat (§. 463).

Quomodo accessio industrialis dominii causla esse potest.

SCH. His ex principiis, quae de accessione industriali subtiliter admodum philosophati sunt ICti, quatenus sunt iuris naturalis perfecti, facile colligi possunt; quatenus vero sunt iuris naturalis imperfecti, cognosci possunt ex Sect. II. Cap. I. Tit. I. Et quoniam accessio mixta ex naturali et industriali componitur (§. 468), non necesse est, vt de occu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

patione acceſſoria pluribus hic agamus. Interim velim vt legas HEINECCII I.N. et G. Lib. I. Cap. IX. §. 256. ſeqq. et Element. Iur. ciu. §. 354. ſeqq.

TIT. V.

DE MODIS ACQVIRENDI IVRA IN RE ET SPECIATIM DOMINIA DERIVATIVIS VIVO PRIORE DOMINO.

§. 474.

Alienatio rei ſine praeuia laeſione eſt plane arbitraria.

Neminem, niſi eum, qui nos turbat, vt nobis aliquid praeſtet, cogere poſſumus (§. 325. et Cor. 2). Ergo et fieri nequit, vt aliquem ſine praeuia turbatione cogamus, vt nobis ius aliquod in re ſua concedat (vid. §. 454. Pr. II. et Cor.) *vt ergo quis ea, quae in poteſtate ſua exiſtunt, ſine praeuia turbatione alienet, in foro externo a ſolo ipſius arbitrio dependet.*

SCH. Rationem, cur propoſitionem in ſuperioribus ſimpliciter poſitam, hoc in commate reſtrictiue, quod, vt fieri poſſit, natura obiecti permiſit, enuntiauerimus, lector philoſophus facile perſpiciet, ſi modo ad ea, quae hoc ex principio infra deducturi ſumus, velit attendere.

Ideoque his ſub circumſtantiis nemo ius in re alterius acquirere poteſt, niſi praeuio pacto.

§. 475. *Fieri non poterit, vt quis dictis ſub determinationibus ius in re quadam aliena acquirat, niſi praeuio pacto.* Si quis enim ſub circumſtantiis commate praecedente determinatis ius in re quadam aliena acquirat, huius acquiſitionis fundamentum erit vel coactio, vel non; quoniam vero illis ſub determinationibus primus acquirendi modus moraliter impoſſibilis eſt (§. 474.) et occupationem hic ponere non poſſumus (§. 462); ſequitur, vt iisdem ſub determinationibus ius in re quadam aliena acqui-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

acquirere non possimus, nisi praeuio alterius consensu (§. 397). Quamobrem, cum eiusmodi consensus sine pacto cogitari nequeat (§. 415); consequens est, vt dictis sub determinationibus ius in re quadam aliena acquiri nequeat, nisi praeuio pacto.

COR. I. Promissio, quatenus efficaciter acceptata est, constituit *pactum perfectum* (§. 415). Et si promittens promissa praestauit, *pactum* vocatur *consummatum*. Vti igitur ex pacto, quo solummodo perfectum est, ius ad rem oritur (§. 420); ita etiam pactum consummatum constituit ius in re (§. 445).

COR. II. Ex quibus patet, pactum perfectum iustum acquisitionis titulum, et pactum consummatum iustum acquirendi modum, quatenus nimirum acquisitio deriuatiua spectatur, constituere (Cor. §. 461. vide Cor. 4. §. 415).

COR. III. Pacta sunt vel vnilateralia, vel bilateralia (§. 438). Ergo et duplicem determinatis sub circumstantiis habemus modum, quo iura in re deriuatiue acquirere possumus, mediante scilicet pacto vnilaterali et bilaterali (Cor. 1). Quae itaque §. 415. seqq. de pactis euoluta sunt, hic etiam adcommodari possunt.

SCH. In Iure Romano subtiliter admodum a pactis contractus, vt a genere species, distinguuntur. Sed non opus est, vt in iure naturae distinguamus, de quorum differentia specifica Juris Consulti non conueniunt. Vid. GVNDLINGIVM l. c. Cap. XXIII. §. 29. seqq. *Interim tamen permittas L. B. vt hic species pactorum, quorum ope iura in re acquiri possunt, exponamus.*

§. 476. Auxilii caussa omnia iniri pacta, ex §. 393. seqq. facile colligitur. Quot itaque sunt modi, quibus aliis auxilium ferre possumus, tot etiam pactorum genera ponere possumus. Fundamentum variarum pacti specierum.

§. 477.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Pactum est vel gratuitum vel oneroſum.

§. 477. *Gratis facimus*, vbi nihil contra accipimus. Omne igitur pactum vnilaterale eſt gratuitum, ſeu vt alii loquuntur, beneficum. Pactum vero bilaterale eſt reciprocum ſeu oneroſum (§. 438).

Quid donatio.

§. 478. *Qui de aliqua re gratis paciſcitur, vel de ipſa rei ſubſtantia, eiusque conſectariis, vel de rei cuiusdam conſectariis ſolummodo paciſcitur.* Priori reſpectu pactum vnilaterale dicitur *donatio.*

COR. I. Qui donat, rem ſuam alienat (Cor. 4. §. 415). Quamobrem, cum ſoli domino competat ius rem ſuam alienandi (§. 451. Cor. 1), ſolus etiam dominus donare poteſt.

COR. II. Donatio eſt pactum vnilaterale. Ante ergo quam acceptatio efficaciter facta, nulla adeſt donatio (§. 415. Cor. 2), nullaque obligatio pactitia, nec vllum ius pactitium (§. 420), atque ideo hiſce ſub determinationibus in foro externo fieri poterit, vt dominus promiſſionem reuocet (§. 421).

COR. III. Conſummato pacto ius in re in alterum transfertur (§. 475. Cor. 1), conſummata ergo donatione alter (ille ſc. cui obiectum donationis promiſſum) fit rei translatae dominus (§. 445).

COR. IV. Et hac ex ratione ad donationem etiam referunt *ictum miſſilium*, quando quis rem aliquam proiicit animo eam derelinquendi, et transferendi in eum, qui primo eam apprehenderit. vid. §. 45. I. d. R. D.

COR. V. Huc referas titulum pro donato (§. 461), qui eſt lucratiuus (§. 477).

SCH. I. Sunt quidem, qui ad donationem etiam referunt vota, *quae promiſſiones a deo acceptatas dicunt, de quibus in praelectionibus.* Vid. GVNDLINGIVM l. c. Cap. XIII. §. 7. Conf. §. 280.

SCH. II. In quibus ſimul de diuiſione donationis in donationem in totum liberalem et remuneratoriam ſumus dicturi.

§. 479.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 479. Si quis cum altero gratis de rei cuiusdam conſectariis ſolummodo paciſcitur, conſectariis hiſce vel ſalua rei ſubſtantia vti poſſumus, vel non, ſi prius, oritur pactum vnilaterale, quod vocatur *mutuum*, ſi poſterius, vel vſus ſolummodo ad determinatum ſcopum, vel etiam vſus arbitrarius alteri promiſſus eſt, ſi prius, oritur *commodatum*, et ſi poſterius, *precarium*. Quid commodatum et mutuum.

COR. Quoniam mediante mutuo, commodato atque precario res tantummodo quoad vſum transferuntur, eiusmodi pacta non inter ea referri poſſunt, quorum ope rerum dominia acquiruntur. Horum pactorum conſectaria definitiones immediate docebunt (§. 446. ſeqq.).

SCH. Rei vero conſumtionem vel phyſicam vel moralem eſſe, notare velis. Conſumtio moralis, eſt in pecunia, ex qua mutua pecunia *concipi poterit.*

§. 480. Si pacta oneroſa ſpectamus, reciprocam tam promiſſionem quam acceptationem deprehendimus (§. 477. 438). Qui vero aliquid promittit, vel vult aliquid dare, vel facere. Et idem eſt, quod valet de repromiſſione. Quatuor inde pacti oneroſi ſpecies conſtituerunt ICti. Quarum *primam* formula do vt des, *ſecundam*, facio vt facias, *tertiam* do vt facias, et *quartam* facio vt des, abunde explicabit. Quatuor pacti oneroſi ſpecies.

§. 481. Pactum, quo translatio eius, quod noſtrum eſt, pro determinato pretio promittitur, dicitur *venditio*. Et pactum, quo eiusmodi promiſſio acceptatur, vocatur *emtio*. Ad primum pertinet emtio venditio.

Emtio

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Emtio igitur *venditio* est pactum bilaterale, quo quis id, quod ad τὸ suum pertinet, in alterum pro determinato pretio transferre promisit.

COR. I. Emtionis itaque venditionis essentialia sunt emtor, venditor, res et pretium.

COR. II. Simul inde patet, nos posse concipere titulum pro emtore (§. 461), qui, quia oritur ex pacto bilaterali, est onerosus (§. 477).

COR. III. Et quia emtio venditio est pactum bilaterale (§. 428), ea, quae in superioribus de pacto bilaterali dicta, etiam hic accommodari possunt.

Locatio conductio rerum.

§. 482. Pactum bilaterale, quo quis vsum rei suae pro certa mercede alteri promittit, dicitur *locatio conductio rerum*, et ita concedens *locatoris*, acceptans, *conductoris*, et merces pro vsu rei danda *locarii* nomen accepit.

COR. I. Essentialia itaque locationis conductionis sunt, locator, conductor, vsus rei atque merces.

COR. II. Simul patet, conductorem non fieri rei translatae dominum (§. 477), sed tantummodo vsuarium vel vsufructuarium (§. 452). Quae ergo de his in superioribus dicta, hanc pacti speciem vberius euoluent.

Generatim permutatio.

§. 483. Cum ne interne quidem semper obligati simus ad gratuitam rerum in potestate nostra existentium translationem (§. 311. sqq), legibus naturalibus minime repugnat, vt homines dominium sibi in res suas competens, vel earum vsus in alios ea lege transferant, vt dominium rerum aliis competentium, vel earum vsum nanciscantur. Eiusmodi pactum est *permutatio*. Permutationes itaque legibus naturalibus minime repugnant.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Et ita concipimus titulum pro permutato (§. 461), qui est onerosus (§. 477).

COR. II. Simul inde manifestum est, locationem conductionem, vt et emtionem venditionem permutationis generatim sic dictae species constituere.

SCH. Dicatur in praelectionibus de Bodemeria.

§. 484. Nemo est laedendus (§. 323), ergo et in permutatione alter pacisentium eo perspicere tenetur, ne alterum laedat. Permutatio est pactum bilaterale (§. 483. 438). Iniusta ergo erit permutatio, si promittens repromittentem, aut repromittens promittentem laedat (§. 155). Permutatio quando iniusta.

§. 485. Incidimus inde in veram *iustitiae commutatiuae*, de qua Sch. ad §. 235. notionem, quae est iustitia, qua omnis tam promittentis quam repromittentis laesio in permutatione euitatur. Inde concipitur iustitia commutatiua.

SCH. Arduam hanc iustitiae speciem eiusque connexa in diss. de lege TALIONIS *satis euoluimus* §. 70. seqq.

§. 486. Pacta, quae hucusque explicauimus, dederunt occasionem constituendi alia de securitate crediti, quae dicuntur *cautiones*. Ex his oriuntur cautiones.

COR. I. Cautiones ergo supponunt metum ex iactura crediti creditori subnatum. Quo itaque casu metus non est faciendi iacturam crediti, eo non opus est cautione.

COR. II. Simul inde patet, cautiones esse vel *verbales* vel *roales*, et verbales esse vel nude *promissorias*, vel *fideiussorias*, si quis nimirum in maiorem creditoris securitatem in se ita suscipit obligationem debitoris, vt et hic adhuc maneat obligatus, vel *iuratorias*.

COR. III.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. III. Porro *realis cautio* eſt vel *corporalis*, quando debitor in cuſtodiam datur, vel *pignoratitia*, quando debitor iura ſua diſpoſitioni creditoris concedit, vt non ſecuta praeſtatione fiant creditoris propria. Res in ſecuritatem debiti datae dicuntur *pignora*. Abunde inde ſequitur, vt cautione pignoratitia conſummata creditori ius in re ſeu ius in pignore ſit conſtitutum.

COR. IV. Iisdem ex principiis *pactum antichreticum* deduci poteſt, quod eo fine initum, vt creditor vice vſurarum pignore vtatur. Vid. L. 14. D. de vſur. Nec minus *pactum legis commiſſoriae*, quo inter paciſcentes conuenit, vt res ſit creditoris, ſi intra certum tempus ſolutio non fiat. Sed vberiorem horum explicationem ex ſuperioribus facile hauriendam mittamus.

Ad ſecundam pacti oneroſi ſpeciem pertinet mandatum mutuum.

§. 487. Vires earumque vſus pertinent etiam ad id, quod noſtrum eſt (§. 277). Ergo et fieri poteſt, vt quis negotia alterius ea lege expedire promittat, vt alter ſimul negotia promittentis expedire teneatur. Poni itaque poteſt pactum bilaterale (§. 438), cui mandatum reciprocum ineſt (§. 429), qua ex cauſſa etiam *mandati mutui* accepit nomen.

SCH. Quae ergo in ſuperioribus 429. ſeqq. de mandato dicta, mandatum etiam mutuum explicabunt, ſi modo determinationes ſpecificae ex natura pacti bilateralis §. 438. huiusque Cor. explicati *hauriantur*. Huc etiam referas commodatum mutuum (§. 479).

Ad tertiam pacti oneroſi ſpeciem pertinet Locatio condu-

§. 488. Eadnm ex ratione fieri poteſt, vt quis rem ſua in poteſtate exiſtentem ea lege in alienam mutet, vt alter ad ſuſcipiendos labores, qui a viribus eius vel mentis vel corporis, vel vtriusque dependent, obligetur. Eiusmodi pactum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

pactum bilaterale, mercede nimirum conſtituta, vocatur *locatio conductio operarum.* Actio operarum.

SCH. Huc etiam referri poteſt pactum feudale, de quo Sch. 2. §. 458.

§. 489. Iura noſtra ad τὸ noſtrum etiam pertinent (§. 278). Fieri ergo poteſt, vt quis nominis ſeu actionis ius in alium pro alia quadam re conſequenda transferat (§. 414); ex quo intelligimus, quid ſit *ceſſio nominis*, quae ſaepiſſime ceſſio appellatur. Ei ad quartam ſpeciem ceſſio referri poteſt.

SCH. I. Sunt quidem, qui ceſſionem nominis ad mandati pactum renocant, vt ceſſionarius fiat procurator in rem ſuam. Sed natura obiecti aliam ſuadet explicationem.

SCH. II. Dicatur etiam in praelectionibus de pactis, quae aleam ſpectant, et de ſponſionibus.

SCH. III. Amplus hic dicendi campus ſupereſſet, ſi longius excurrendo cuncta curatius intueri inſtituiſſem. Quoniam vero ſpecialia ex generalibus facillime poſſunt concipi, ea, quae hic de pactorum ſpeciebus explicata ſunt, ſufficiant.

§. 490. Si quis efficit, vt res, quae ſua eſt, fiat alterius, is rem ſuam alienat (§. 451). Quamobrem, cum ſine praeuia laeſione atque vitio priore domino id effici nequeat, niſi praeuio pacto (§. 475). duplicem rei alienationem, *puram* ſcilicet et *conditionalem* concipere poſſumus (§. 424). Alienatio rei eſt vel pura vel conditionalis.

§. 491. Fieri poteſt, vt dominus rem ſuam alienans ius aliquod in re alienanda ſibi reſeruet (§. 455), non ergo ſolum habemus alienationis conditionalis ſpeciem (§. 490), quae dominii minus Quae dominium minus plenum et iuris diuiſi ſpeciem producunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

minus pleni (§. 455), vt et vſus et vſusfructus (§. 452.) fundamentum eſt, ſed et ſimul concipimus modum, quo ius in duabus vel pluribus perſonis diuiſum eſſe poteſt.

Ex quo principio concipitur conſolidatio,

§. 492. Domino competit ius rem ſuam alienandi (§. 451. Cor. 2), iura noſtra ad τὸ noſtrum pertinent (§. 278). Quilibet ergo in foro externo ſcil. naturali, de quo hic loquimur) ius ſuum alienare poteſt. Actus itaque, quo dominus directus vel proprietarius ius, quod ſibi in re alienata reſeruauit, domino vtili, vſuario atque vſufructuario concedit, legibus naturalibus perfectis non repugnat (§. 159). Actus, quo ius in duabus vel pluribus perſonis diuiſum fit vnius, dicitur *conſolidatio*. Conſolidatio itaque inter iuſtos acquirendi modos (§. 155), eosque deriuatiuos referri debet (§. 460).

COR. Patet inde, conſolidationem ſine praeuia laeſione viuoque priore domino fieri non poſſe, niſi praeuio pacto (§. 475).

De occupatione bellica.

§. 493. Qui nos turbat, damnum praeſtare debet (§. 333). Ergo et turbato competit ius turbantem cogendi, vt illi rei cuiusdam in dominio ſuo exiſtentis concedat dominium, quo damnum illatum poſſit reparari (§. 335. et 332). Atque ideo turbatus, qua talis, habet ius perſonale, ideoque mediante bello ius in re acquirere poteſt (§. 358). Qui acquirendi modus *occupatio bellica* vocatur.

COR. I. Occupatio ergo bellica eſt modus acquirendi iura in re deriuatiuus (§. 460.) atque naturalis ex lege (§. 151).

COR. II. Et ita intelligimus, non ſola pacta dare iuſtum aequiſitionis deriuatiuae titulum. Porro inde con-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

concipimus rationem, cur principium §. 475. positum sit limitatum. Alium modum, quo ex lege etiam in foro naturali iura in re acquirere possumus, in Titulo sequenti exponituri sumus.

SCH. I. Sunt quidem, qui occupationis bellicae fundamentum in pactis quaerunt. Sed quid est pactum sine libera voluntatis declaratione?

SCH. II. Alii etiam de acquisitione iuris in re mediante praescriptione dicunt, hanc vero non esse iuris naturalis, ita euinco: *Praescriptio* est modus acquirendi ius in re, quae in alterius potestate est, ope possessionis diuturnae. Hic possessor dominum rei illius vel cognoscere potuit, vel non, si *posterius*, ius in re non per praescriptionem, sed ex §. 467. acquirit, si *prius*, aut domino consentiente idem acquirit, aut non, si *hoc*, secundum ius naturale fieri non poterit, vt idem acquireret (§. 475), si *illud*, necesse fuit, vt dominus voluntatem suam signis declarauerit, ergo vel committendo vel ommittendo. Sed illud non esse, per se patet, et vt hoc non factum, satis liquet ex §. 401. cum Cor. Cor. Nulla itaque ratione affirmare possumus, fieri posse, vt quis secundum ius naturale ius in re praescriptionis ope acquirat. Vsum huius dogmatis in praelectionibus satis explicabimus.

TIT VI.

DE MODO ACQVIRENDI RERVM DOMINIA DERIVATIVO EX DISPOSITIONE DEFVNCTI ET AB INTESTATO.

§. 494.

Quid pactum successorium et nuda vltimae voluntatis dispositio testamentaria.

Quod in dominio nostro existit, non modo in praesens, sed et in futurum alienare licet (§. 451. Cor. 2). Ergo et licebit, de re in dominio nostro existente in futurum mortis euentum, in alterum transferenda, disponere (§. cit). Dispositio illa est promissio (§. 443. et 394). Haec vero ab eo, cui promis-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

sio facta, vel efficaciter acceptata est, vel minus. Si prius, habemus *pactum successorium*, quod dicitur *hereditarium*, si vero posterius, *nudam vltimae voluntatis declarationem.*

COR. I. Pactum ergo successorium est pactum, cui promissio in diem inest (§. 427. Sch). Quae ergo de pacto, cui promissio in diem inest, in superioribus explicauimus, ad pactum etiam successorium accommodari possunt.

COR. II. Porro iisdem ex principiis facile colligitur, fieri posse, vt pactum successorium sit vel vnilaterale, vel bilaterale (§. 438).

Quid hereditas et heres.

§. 495. Complexus omnium eorum, quae in dominio nostro existunt, seu, quae relationem ad in dominio nostro existentia habent, constituit *hereditatem.* Et ille, qui defuncti cuiusdam hereditatis fit dominus, dicitur *heres.*

COR. I. Res ergo nostra nostram ad hereditatem non pertinet, nisi quatenus ad ea, quae in dominio nostro existunt, referri potest. Ex quo patet, ea, quae §. 452. seqq. de rerum dominio dicta, etiam reproducere debere, hereditatis limites difiniturum.

COR. II. Heres fit defuncti hereditatis dominus. Qui rei cuiusdam est dominus, ei nonnulla iura atque obligationes, quae cum dominio illo connectuntur, competunt (§. 445. seqq). Ergo et heres in iura atque obligationes defuncti succedit (§. 30).

COR. III. Heres in iura atque obligationes defuncti succedit, quatenus est heres (Cor. 2). Sed heres est, quatenus fit hereditatis dominus (§. 495). In foro itaque naturali successio illa vltra vires hereditatis non extendenda est.

SCH. Rigor ergo iuris romani, quo heres in omnes defuncti obligationes succedit, est iuris positiui, cuius fundamentum est fictio, qua heres cum defuncto pro vna persona habetur. vid. L. 22. ff. de vsucap. L. 14. C. de vsufr.

§. 496.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 496. Si quis habet ius, rem quandam in τὸ ſuum recipiendi, quam alius ſine illius laeſione in τὸ ſuum recipere nequit, is *habere ius in re quadam iacente* dicitur (§. 459 ſeq.) Si quis habet ius, hereditatem quandam in τὸ ſuum recipiendi, quam alius ſine illius laeſione in τὸ ſuum recipere nequit, ei *ius hereditarium* competere, dicere ſolemus. *Ius* enim *hereditarium* ex ſententia Doctorum eſt ius competens in vniuerſitate rerum a defuncto relictarum. vide STRVVIVM *in iurispr. Romano-Germ. Lib. II. Tit. XV. Aphor. 1.* Ex quibus patet, ius hereditarium eſſe ius in re quadam iacente. Ius hereditarium quid.

COR. I. Si quis itaque habet ius in re quadam iacente, inde quidem inferri nequit, eum eſſe eiusmodi rei dominum (§ 445), nihilo tamen minus manifeſtum eſt, ſaluis legibus perfectis fieri non poſſe, vt durante illo iure alius quidam eiusdem rei dominium acquirat (§. 356). Quod ad ius hereditarium facile accommodari poterit.

COR. II. Si ergo eiusmodi res iacens, quatenus in ſe ſpectatur, ſit res nullius, ſequitur, vt, qui ius in eadem habet, eiusdem dominium mediante occupatione ita acquirat, vt alius eandam iuſte occupare non potuerit (§. 463).

§. 497. *Pacto hereditario inito acceptans mortuo promittente habet ius hereditarium.* Pacto enim hereditario inito, quoniam eſt pactum in diem (§. 494. Cor. 1), acceptans habet ius a promittente poſtulandi, vt, exiſtente illo die, promiſſa praeſtet (§. 420), ideoque illi dominium hereditatis ſuae concedat (§. 494. Quod quis pacto hereditario acquirere poteſt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

seq. coll. §. 402. et 445). Dum vero promittens moritur, dies ille fit existens (§. 494). Ergo et mortuo promittente acceptans habet ius ab illo dominium hereditatis postulandi. Quoniam vero eiusmodi promittens morte sequuta dominium illud acceptanti non potest concedere (quod ex natura mortis satis manifestum est), consequens est, vt acceptans habeat ius hereditatem illam in τὸ suum ita recipiendi, vt alius sine illius laesione eandem in τὸ suum recipere nequeat (§. 356. et 328). Atque ideo mortuo promittente acceptans ille habet ius hereditarium (§. 496).

COR. I. Domino mortuo hereditatem ipsius, quatenus in se spectatur, esse rem nullius, per se patet (§. 460). Pacto itaque hereditario inito acceptans promittente mortuo hereditatis dominium mediante occupatione ita acquirere potest, vt eadem ab alio sine illius laesione occupari nequeat (§. 496. Cor. 2).

COR. II. Simul ex demonstratione, qua principium in commate positum corroborauimus, manifestum est, pacto hereditario inito fieri non posse, vt promittens iuste agendo durante vita pactum illud reuocet (vide §. 421. Cor.). Qua ex ratione dicitur, pacto hereditario a promittente in acceptantem ius irreuocabile, et ab acceptante in promittentem obligationem irreuocabilem transferri.

Fundamentum acquisitionis iuris hereditarii nullo pacto hereditario interuenientе explicetur.

§. 498. Hactenus de pacto hereditario, iam etiam de acquisitione iuris hereditarii nullo pacto hereditario interueniente. Si quis ad connexorum vnum obligatus est, vt etiam ad alterum obligatus fit, necesse est (§. 94). Ex amore necessario sequitur conatus, alterum, quem amamus, quantum fieri potest, iuuandi (§. 497.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(§. 497. 311. 305). Si quis ergo per naturam obligatus est, vt aliquem maxime amet, ille etiam per naturam obligatus est, vt sua bona, si ea in propriam felicitatem diutius dirigere nequit, in τὸ suum eius, quem maxime amare debet, transferat, si modo fieri potest, vt hic eadem in suam felicitatem dirigat (§. 94. et 310).

Quod magis determinatur.

§. 499. *Ille, quem alter maxime amat, habet ius ab eodem postulandi concessionem dominii bonorum, quae sunt in eius dominio, et quae in propriam felicitatem non vltra dirigere potest.* Quatenus quis obligatus est, vt alteri aliquid praestet, eatenus etiam hic habet ius ab illo, vt idem praestet, postulandi (§. 152. Cor). Qui alterum maxime amat, per naturam etiam obligatus est, vt sua bona, si ea in propriam felicitatem non longius dirigere potest, in τὸ suum eius, quem maxime amare debet, transferat (§. 498). Ergo sequitur, vt illi, quem alter maxime amat, ius illud, quod determinaui, competat.

SCH. Notare modo velis qualitatem iuris a qualitate obligationis dependere, nimirum ius esse imperfectum, si obligatio, a qua dependet, imperfecta, illud vero esse perfectum, si haec sit perfecta.

Et ius hereditarium inde infertur.

§. 500. *Illi, quem defunctus vsque ad vltimum vitae halitum maxime amauit, competit hoc mortuo ius hereditarium.* Mortuo enim domino hereditas ipsius facta est res nullius (§. 460). Atque ideo occupanti cedit (§. 464). Quoniam vero fieri nequit, vt aliquis, quem de-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

functus vsque ad vltimum vitae halitum non maxime amauit, eandem sine violatione iuris, quod habet is, quem vsque ad vltimum vitae halitum maxime amauit, occupet (§. 499), consequens est, vt hic dictis sub determinationibus habeat ius hereditarium (§. 496). vide §. 337.

COR. I. Quae itaque Cor. 1. et 2. §. 496. dicta, etiam hic accommodari possunt.

COR. II. Qui impedit, quo minus alter ius suum possit exercere, alterum laedit (§. 329.) Qui ergo eum, qui habet ius hereditarium, turbat in acquirenda hereditate, eundem laedit (Cor. 1), ideoque ipsi dat iustam caussam belli (§. 362), et mala hac ex turbatione orta sunt damna (§. 330. seqq.).

SCH. Quae ergo de damno, damni reparatione et iure belli in superioribus euoluta sunt, hic etiam applicari possunt.

Sed maximus ille amor sufficienter probandus est.

§. 501. Amorem esse mere arbitrarium, inde patet, quoniam extorqueri nequit (§. 329). Ergo et manifestum est, fieri non posse, vt quis cum effectu quodam ad ius hereditarium prouocet, nisi is, qui, vt a defuncto vsque ad vltimum vitae halitum maxime sit amatus, perspicuum fecit (§. 498. seqq).

Inde delatio hereditatis testamentaria et legitima deducitur.

§. 502. Maximus hicce amor concipitur ex maximo defuncti conatu alterum iuuandi (§. 301. 310). Sed conatus ille non nisi ex ipsa rei natura, vel ex ipsa defuncti voluntatis declaratione, deduci potest. Ex quo patet, quoniam alicui *hereditatem deferre* idem est, ac illi ius hereditarium concedere *(a)*, hereditatem duplici ratione posse deferri, ipsa nimirum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

mirum natura, et expreſſa voluntatis defuncti declaratione. Priori ratione *delatio* dicitur *legitima*, et poſteriori *teſtamentaria* (*b*).

(*a*) L. 151. ff. d. v. s.
(*b*) L. 39. de acqu. vel om. haer.

§. 503. Quem defunctus maxime amauit, ille fiat heres (§. 500. Cor. 1). Si amor ille ex ipſa rei natura deducitur, *heres* vocatur *legitimus* ſeu *ab inteſtato*. *Succeſſio* ergo *ab inteſtato* eſt acquiſitio hereditatis vi iuris hereditarii ex ipſa rei natura competentis. Succeſſionis ab inteſtato natura.

COR. I. Eſt ergo ſucceſſionis ab inteſtato regula naturalis: *Si nulla defuncti voluntatis declaratio ſatis probari poteſt, is ſit defuncti heres, quem defunctus per naturam maxime amare debuit* (§. 467. Cor. 1). Infra ſubſumamus. Hic modo velimus, vt notes principium in Logica probabilium demonſtratum §. 31. Cor. 2. *In dubio naturale praeſumendum eſt, donec hypotheticum ſatis probari poteſt.*

COR. II. Simul ex dictis patet, heredem ab inteſtato ius hereditarium immediate ex lege acquiſiuiſſe (§. 498).

§. 504. Quoniam vero amor, quia eſt mere arbitrarius (§. 501), mutatis circumſtantiis mutari poteſt, fieri etiam poteſt, vt quis alium magis amet, quam eum, quem natura maxime amare debuit. Quo poſito vi legis neceſſe erit, vt alius habeat ius hereditarium, quam qui ab inteſtato ſuccedere poteſt (§. 498. 503). Quoniam vero voluntatis mutatio ſine expreſſa declaratione ſatis probari nequit (§. 503. Cor. 1), eiusmodi etiam voluntatis declaratio hiſce ſub determinationibus neceſſaria erit (§. 501). Quid teſtamentum.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Et ita incidimus in iuſtam *teſtamenti* definitionem, quod ſcilicet ſit expreſſa et nuda voluntatis declaratio, quinam ſecuta morte noſtra ſit rerum noſtrarum heres. Qua ex ratione etiam ipſa declaratio, qua heredem deſignamus, *heredis inſtitutio* dici ſolet. Et qui facit teſtamentum, *teſtatoris* accepit nomen.

COR. I. Teſtamentum eſt daclaratio voluntatis. Quatenus itaque quis voluntatem ſuam non poteſt declarare, eatenus etiam non poteſt teſtamentum facere. Ex quo manifeſtum eſt, neminem poſſe teſtamentum facere, niſi qui gaudet vſu intellectus, rationis atque libertatis etc. (Cor. 2. ſeq. §. 394. ſeqq).

COR. II. Simul etiam ex definitione colligitur, neminem poſſe teſtamentum facere, niſi de re in potestate ſua exiſtente.

SCH. Hinc Iure Saxonico Elector. neque maritus vxori portionem ſtatuariam, neque vxor marito mobiliarem ſucceſſionem teſtamento adimere poteſt. P. 3. C. el. 7.

Quod ſine omni laeſione perfecta etiam ſine iniquitate reuocari poteſt.

§. 505. *Fieri poteſt, vt teſtator ſine omni laeſione perfecta immo et ſine omni iniquitate teſtamentum reuocet.* Teſtamentum enim eſt promiſſio nuda (§. 504), ideoque promiſſio efficaciter non acceptata (alias enim eſſet pactum ſucceſſorium §. 494). Quare cum obligatio ad promiſſa nuda ſeruanda tantummodo ſit imperfecta (§. 405), conſequens eſt, vt teſtator ſine laeſione perfecta teſtamentum reuocare poſſit (§. 322). Q. e. p.

Qui non contra obligationem agit, iniquus eſſe nequit (§. 155). Quamobrem, cum teſtamenti factionis fundamentum ſit amor (§. 504. et 498), qui mutatis circumſtantiis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tiis etiam mutari potest (§. 504), vt testator etiam sine omni iniquitate testamentum reuocare possit, sequitur. Q. e. a.

COR. Sine praeuia laesione non concipitnr ius belli (§. 362), minime ergo affirmare possumus, reuocationem testamenti a testatore factam iustam caussam belli dare.

SCH. Recte itaque ab ICtis *dicitur, testamentum esse* reuocabilem voluntatis declarationem, *cuius characteris intuitu nonnulli, Testamentum Iuris Naturalis non esse, docuerunt, sed principia euoluta Testamenta etiam Iuris Naturalis abunde demonstrabunt.* Vellem tamen, vt legas Illustr. HEINECCII Jur. Nat. et Gent. Cap. XI. Lib. I. Et ad ea, quae monuit, in praelectionibus respondebimus.

§. 506. Successor ab intestato praefertur heredi testamentario, nisi testamentum satis probari possit (§. 504. et §. 503. Cor. 1). Ea, quae necessario requiruntur, si testamentum satis probari debet, nomen *solennitatum externarum* acceperunt, vti ea, quae naturam testamenti constituunt, *solennitates internae* dicuntur. Ea ergo, quae necessario ad testamentum, si sufficiat, requiruntur, *solennitates testamenti* vocari possunt. Manifestum inde est, fieri non posse, vt testamentum heredem ab intestato excludat, nisi solennitatibus externis sit confirmatum.

Quomodo successor ab intestato testamento excludi potest.

COR. I. Sufficiunt ergo solennitates externae, quae fidem facere possunt aliis, quae voluntas testatoris reuera fuerit.

COR. II. Rem sine essentia concipere idem est, ac contradictoria cogitare, facile ergo intelligimus, testamentum sine solennitatibus internis nomen testamenti non mereri.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. De teſtamento ſolenni et minus ſolenni in iure ciuili vniuerſali infra dicamus.

Quid teſtamentum ſcriptum et nuncupatiuum.

§. 507. Teſtamentum eſt expreſſa voluntatis declaratio (§. 504). Expreſſa voluntatis declaratio fit verbis (§. 401). Verba vel ſcribi vel ſolo ore proferri poſſunt. Duplex ergo habemus teſtamentum. Priori nimirum ratione vocatur *ſcriptum*, poſteriori vero *teſtamentum nuncupatiuum.*

Quomodo poſſunt probari.

§. 508. Qui fidem aliis vult facere, quae voluntas teſtatoris tam teſtamento ſcripto, quam nuncupatiuo fuerit, ille vult probare rem facti (§. 507). Quare, cum hoc fieri non poſſit, niſi per circumſtantias aut per teſtes fide dignos (per princ. Log.) ſequitur, deficientibus illis circumſtantiis tot adhibendos eſſe teſtes, quot ad fidem de voluntate teſtatoris faciendam neceſſario requiruntur.

COR. Teſtes ergo ad demonſtrandam teſtatoris voluntatem inter ſolennitates teſtamenti externas, ſine quibus ſucceſſor ab inteſtato teſtamento excludi nequit, referri debent (§. 506).

SCH. In ea quidem eſt opinione Cel. CANZIVS in diſciplinis moralibus § 1864. in teſtamento ſcripto ad fidem faciendam ſufficere ſcriptionem manu teſtatoris factam. *Sed permittat Vir Celeberrimus, vt actiones metu atque vi coactas opponam.*

Quid exheredare.

§. 509. *Exheredare* idem eſt, ac eum teſtamento excludere, qui tamen ſine expreſſa declaratione voluntatis defuncti in bona ipſius ſucceſſiſſet. Exheredari igitur non poteſt, niſi qui habuit ius ab inteſtato ſuccedendi (§. 503. 497. Cor 2. et 505).

§. 510.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 510. Quoniam ſine ratione ſufficiente nil fieri poteſt, neceſſe etiam erit, vt ſine ratione ſufficiente nemo exheredetur. Rationem ſucceſſionis ab inteſtato §. 503. in maximo amore ex ipſa rei natura deducendo poſuimus. Ratio ergo exheredationis in eo eſt, quod effecit, vt teſtator alium magis amauerit, quam eum, quem per naturam maxime amare debuit (§. 498). Exheredationis requiſita.

COR. I. Exheredatio igitur eſt actio legi naturali imperfectae in ſe ſpectatae contraria. Quare, cum actio legi naturali imperfectae contraria ſine iniquitate concipi nequeat, niſi ob regularum colliſionem maior lex minori praeferenda (§. 155. et 126) aliquem ſine ſufficiente cauſſa ex regularum colliſione deducenda exheredare, iniquum erit.

COR. II. Variis inde rationibus demonſtrare poſſumus, teſtamentum, in quo quis ſine ſufficiente cauſſa ex regularum colliſione deducenda exheredatur, eſſe inualidum (§. 506).

§. 511. Variis ergo rationibus teſtamentum in Iure naturali fieri poteſt inualidum ad excludendum eum, qui ab inteſtato in bona defuncti ſucceſſiſſet; fieri enim poteſt inualidum ob defectum ſolennitatis internae (§. 506. Cor. 2), quod Iure ciuili dicitur *teſtamentum nullum*; vel ob defectum ſolennitatum externarum (§. 506), quod Iure ciuili dicitur *iniuſtum*, vel tandem ob inſufficientem exheredationis cauſſam, et ita habemus teſtamentum, quod ICti *inofficioſum* vocarunt. Quid teſtamentum nullum, iniuſtum et inofficioſum.

SCH.

(c)-2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. De his infra in Iure ciuili vniuerſ. pluribus agam, vbi ſimul querelam inofficioſi teſtamenti explicabo.

Hereditatis aditio ad acquirendum heredis titulum neceſſaria eſt.

§. 512. Qui habet ius hereditarium, heres fieri nequit, niſi mediante occupatione (§. 496. Cor. 2). Hereditatem delatam occupare, a Doctoribus *hereditatem adire* vocatur. Ergo heres fieri nequit, qui habet ius hereditarium, niſi median tehereditatis aditione.

COR. Ante ergo quam hereditas delata adita eſt, huius illud hereditarium eſt ius in hereditate iacente (§. 460).

SCH. Reflectamus in praelectionibus ad regulam Iuris L. 9. C. fideic. *quod ſcil.* nemo magis onerandus ſit, quam ſit honoratus.

Hereditatis aditionis ſpecies quia hereditas iacens.

§. 531. Hereditatem adire poſſumus per declarationem voluntatis de capienda hereditate delata (§. 512. et §. 462). Declaratio voluntatis fit vel verbis vel factis (§. 401). Ergo et duplex eſt hereditatis aditio, quae priori ratione dicitur *aditio in ſpecie* ſeu *verbalis*, poſteriori vero *pro herede geſtio* ſeu *realis*.

COR. I. Hereditatis aditio concipitur ex voluntatis declaratione (§. 512), ſed voluntatem ſuam nemo declarare poteſt, niſi qui gaudet vſu intellectus atque rationis (§. 35. Cor. 1). Ergo et requiſita eius, qui hereditatem vult adire, inde intelligere poſſumus.

COR. II. Poteſt quis voluntatem ſuam per mandatarium declarare (§. 429. cum Cor.) ergo et per mandatarium hereditatem adire.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. III. Hereditatis aditione declaratur voluntas de capienda hereditate delata (§. 512), ſed hereditas non niſi a domino, vel immediate ex lege deferri poteſt (§. 495. 502), et ſine aditione fieri non poteſt, vt quis hereditatis delatae fiat heres (§. 512), atque dominus (§. 495). Quibus ex principiis abunde intelligitur, qua ratione ſecundum praecepta iuris naturalis valeat regula: *Heres heredis adire hereditatem nequit*, ſi modo heres ſumatur pro eo, qui habet ſpem ſuccedendi, ſeu cui competit ius hereditarium, quem alii *heredem in actu primo* vocant.

§. 514. *Is, qui in teſtamento heres inſtitutus eſt, mortuo teſtatore habet ius hereditarium, et per aditionem hereditatis eiusdem etiam ſecundum ius naturae fit dominus.* Quae propoſitio eadem ratione, qua principia §. 497. 500. poſita corroborata ſunt, demonſtrari poterit, ſi modo conferantur §. 504. et 512. Acquiſitio iuris hereditarii et hereditatis dominii mediante teſtamento explicatur.

SCH. Argumentis, quae a Doctoribus in contrarium adducuntur, in praelectionibus reſpondebimus. Confer. Diſſ. noſtr. de acquiſitione hereditatis, ſecundum praecepta Iuris naturalis.

§. 515. Adita ergo hereditate is, in quem hereditas delata, eſt heres (§. 514. et 495), ergo et iura atque obligationes defuncti, quae per mortem non exſtinguuntur, acquiſiuit (Cor. 2. §. 495), atque ideo etiam ea praeſtare debet, quae vi obligationum illarum atque iurium, quae determinauimus, praeſtanda. E. et heres ſuccedit in iura et obligationes defuncti.

§. 516. Quilibet ius ſuum remittere poteſt (Cor. De hereditatis omiſſione. §. 356); ergo et is, in quem hereditas delata,

VO-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

voluntatem ſuam de non capienda hereditate delata, declarare poteſt. Eiusmodi declaratio dicitur *hereditatis omiſſio*. Ergo et huius fundamentum in Iure naturali ponere poſſumus.

SCH. I. Huius omiſſionis ſpecies repudiationem abſtentionemque in praelectionibus explicabimus.

SCH. II. Vſus eorum, quae hactenus explicauimus, luculenter apparebit, ſi ad ſocietates accommodentur. Quare, cum id in ſequentibus ſcripti ſectionibus commode fieri poſſit, hic ponimus.

IVRIS NATVRALIS STRICTE SIC DICTI

FINEM.

ELE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
IVRIS SOCIALIS
ET
SPECIATIM
OECONOMIAE SPECIALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO III.

QVAE

IN OECONOMIAM SPECIALEM INQVIRIT.

CAPVT I.

DE VARIIS MODIS ACQVIRENDI IVS IN PERSONAS ETINDE DEDVCTO IV. RE SOCIALI IN GENERE

§. 517.

Varios acquirendi modos explicauimus §. 459. seqq. Eos vel originarios vel deriuatiuos esse diximus §. 460. Originarium ex occupatione §. 463. deriuatiuos vero vel ex pacto, vel ex lege §. 474-516. concipi posse, docuimus. Facile itaque intelliges, ex illis mediante abstractione quadam ea inferri posse, quae modos acquirendi iura perfecta atque affirmatiua in personas explicant magisque illustrant.

Nexus huius Sectionis cum antecedentibus.

SCH. Iura affirmatiua sunt, quae circa committenda versantur. Ab aliis vocantur iura positiua.

§. 518. *Nemini eiusmodi in alterum competere potest ius, nisi acquisitum.* Quicquid enim nobis competit, sed non per naturam, id inter acquisita referri decet (§. 327). Iura vero perfecta atque affirmatiua in alterum nos non posse habere per naturam, inde manifestum est, quoniam status naturalis est status aequalitatis,

Omne ius, quod nobis competit in alterum, est acquisitum.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ideoque omnes omnino homines naturaliter ſpectati eadem habent iura (§. 13. Pr.) Iura etiam perfecta atque affirmatiua, quae in alterum habemus, inter acquiſita referre debemus.

COR. Si quis itaque eiusmodi ius alias in perſonas habeat, neceſſe erit, vt certus acquirendi modus iuſtusque titulus conſtituatur (§. 461).

SCH. Fortaſſe dixerit quispiam, ex demonſtrationis, qua principium in commate poſitum corroborauimus, extenſione manifeſtum eſſe, id tantummodo de iure hominum in homines valere. Sed ſufficiat ea interpretatio. Iurisprudentiam enim noſtram homines ſolummodo ſpectare ex ſcripti ſcopo clarum eſt. Si vero generaliorem principii demonſtrationem cupias, pro hominibus eam ſubſtituas ideam, quam noſtra in demonſtratione conſiderauimus, entis ſcilicet intelligentis, quo facto non demonſtratio ſolum, ſed et principii veritas erit generalior.

Hoc in ſtatu eſt amiſſio quaedam libertatis naturalis.

§. 519. Status ergo, quo alteri ius perfectum atque affirmatiuum in alterum competit, eſt hypotheticus, cui naturalis eſt oppoſitus (§. 16. Pr.) Quare, cum ſtatus naturalis character in aequalitate ſeu identitate iurium ponatur (§. 13. Pr.) qua ex aequalitate libertas naturalis concipienda (§. 14. Pr.) *ſequitur, in ſtatu, quo alteri competit ius perfectum atque affirmatiuum in alterum, hanc libertatem naturalem, itaque naturalia aliqua ratione amittere,* (ea nimirum ratione, qua illi in huncce determinatum ius competit).

E. modi acquirendi ius in perſonas ſunt

§. 520. Si ponas igitur, homini A competere ius perfectum atque affirmatiuum in hominem B, tunc A ſibi acquiſiuit iura, quae antea ad iu-

ra

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ra τῦ B pertinebant (§. 518. 519). Hac ergo acquisitione transferuntur ea, quae ad τὸ suum ipsius B pertinuerunt, in τὸ suum ipsius A. Ex quo manifestum est, modos, *quibus* τὸ *nostrum in* τὸ *suum alterius transferri potest, etiam esse modos acquirendi ius perfectum atque affirmatiuum in personas.*

iidem cum modis transferendi τὸ meum in τὸ alienum.

COR. I. Eiusmodi ergo ius in personas vel originarie vel deriuatiue acquiritur: *priori ratione* per occupationem, *posteriori* vero vel per pacta, vel iure belli, vel immediate per legem (§. 517 493). Illum acquirendi modum nonnulli cum GROTIO in I. B. et P. Lib. II. Cap. V. §. XXXII. *acquisitionem ex delicto* vocant.

COR. II. Si ideam de modo acquirendi originario §. 460. euolutam cum constitutione status naturalis absoluti, in quo omnes homines eadem habent iura (§. 13. Pr.) vis comparare, facile intelliges, fieri non posse, vt homo alium in hominem ius perfectum atque affirmatiuum originarie acquirat.

SCH. I. Simul inde facile inferre poteris, solum Deum eiusmodi ius in homines originarie acquisiuisse, mediante nimirum creatione. vide §. 10. *Ciu. Dei.*

SCH. II. Obstare quidem videntur verba GROTII in I. B. et P. Lib. II Cap. V. §. 1: *Non in res tantum, sed et in personas ius quoddam acquiritur et originarie quidem ex generatione, consensu et delicto.* Quoniam vero originarie tantummodo occupatur, quod est nullius (§. 460), et omnes homines natura eadem habent iura (§. 13. Pr.), permittas L. B. vt acquisitionem per generationem ad modos acquirendi deriuatiuos reducamus.

§. 521. Status, quo personae in personam competit ius perfectum atque affirmatiuum, vocatur *societas.*

Quid societas.

SCH. I. Non dicamus de consensu, in quo I. N. et G.

(c) 2008 Réal Academia de Jurisprudencia y Legislación

Doctores, quos veneror, societatis fundamentum quaerunt. Loquar tantum de ratione mutationis. Si vera sunt, quae vulgo dicuntur, societatem nimirum paternam esse veram societatem, et consensum praesumtum esse fictum (*a*) (§. 401, Cor.) et quod inde sequitur, non naturalem; et instum acquirendi titulum non ex pacto solum, sed et ex lege in foro naturali deduci posse (§. 493. Cor. Cor. et Schol.) ratio mutationis in promtu est. Mutatam vero definitionem foecundam esse, infra explicanda abunde docebunt.

SCH. Notare debemus, societatem a socialitate distinguendam esse. Porro, *aliud* esse, personae in personam competere ius perfectum atque affirmatiuum: *aliud* ius illud personae in personam competere ex statu. De vltimo hoc loco sermo est.

(*a*) Vid. Ill. HEINECCIVS in ff. Part. I. Tit. XIV. §. CCCXLIX.

Societates ratione iuris personae in personam competentis diuersissimae sunt.

§. 522. Ex diuersitate ergo iuris perfecti atque affirmatiui, quod personae in personam competit, diuersa etiam societatum genera concipienda sunt (§. 521). Ideoque hanc vel illam societatis speciem concipimus, quatenus eiusmodi ius personae in personam competens magis determinatur.

SCH. Ita cogitamus societatem, quae *admiralitatis* nomen accepit, ex speciali iuris, de quo hic dicimus, determinatione, quod scilicet nauibus ad communem defensionem damnique illati reparationem competit. vid. *Hannseestaedtische See-Recht* tit. 7. *von Ammiralschafft.* Reflectamus etiam animum ad societatem *pacatam.*

In societate vni personae competit ius, alteri vero obligatio.

§. 523. Si personae A ius perfectum atque affirmatiuum in personam B competat, consequens erit, vt haec vel generaliter, vel speciatim moraliter, ad ea facienda, quae iuri illius conueniunt, sit obligata (§. 152). Personae societatem constituentes vocantur *socii*. Duplicis ergo generis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

neris in quacunque ſocietate ſunt ſocii, *alteris* nimirum competit ius, *alteris* vero obligatio. *Prioris* generis ſocios breuitatis gratia ſigno A, *poſterioris* vero ſigno B. denotabimus.

§. 524. Ius ſocio A qua tali competens eſt acquiſitum (Cor. 1. §. 518), competit ergo illi vel iuſto titulo, vel non (§. 461. ſeq.) Ex priori concipiuntur ſocietates *iuſtae*, *licitae* atque *honeſtae*, et ex poſteriori ſocietates *iniuſtae*, *illicitae* atque *inhoneſtae*. Quid ſocietas iuſta vel iniuſta.

COR. Quae ergo §. 461. et Cor. Cor. de titulo acquiſitionis dicta, hanc etiam ſocietatum differentiam clariorem reddent. In ſequentibus vero de ſocietatibus iuſtis tantummodo dicemus, quoniam iniuſtae ſocietates legibus repugnant, ideoque euitandae ſunt. Inde etiam dicitur: (*a*) *rerum inhoneſtarum nullam eſſe ſocietatem.*

(*a*) L. 57. ff. tit. pro Socio.

§. 525. Perſonae A et B ſunt in ſocietate, quatenus A habet ius perfectum atque affirmatiuum in B (§. 521). Quare, cum fieri poſſit, vt eiusmodi ius τῶ A in omne id, quod ad τὸ ſuum alterius B pertinet, competat, vel vt eiusmodi ius illi ſolummodo in quaedam, quae ad τὸ ſuum huius pertinent, competat, duplicem etiam ſocietatis ſpeciem inde conſtituere poſſumus, priori nimirum ratione *ſocietatem deſpoticam*, poſteriori vero *limitatam*. Quid ſocietas deſpotica et limitata.

COR. In ſocietate ergo limitata ſocii non omni reſpectu ſunt ſocii. Hinc ſequitur, vt iura atque obligationes, quae iis competunt, ſint iura ſocialia atque obligationes ſociales, vel iura naturalia atque obligationes naturales (§. 14 ſeqq. pr.)

SCH. Societatum deſpoticarum exempla exhibent ſocietates heri-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

heriles Romanorum. vid. Ill. HEINECCII Antiquitates Romanas Lib. I. Tit. III. *Vellem etiam, vt simul adeat L. B. ad Tractatum* du pouvoir des Rois de la Grande Bretagne p. 29. seqq.

Primus modus, quo socius socium perfecte laedere potest.

526. *Socius B obligationi suae sociali non satisfaciens socium A laedit.* Quatenus enim socius B obligationi suae sociali non satisfacit, impedit, quo minus socius A ius suum possit exercere (§. 523. et §. 525. Cor.), consequens ergo est, vt socium A laedat (§. 329).

Alter modus.

§. 527. *Socius A, si qua talis plura sibi arroget iura socialia, quam illi competunt, alterum socium B laedet.* Hac enim ratione sine iure socium B in possessione eorum, quae ad τὸ suum pertinent, turbabit (§. 278. et dem. §. 518.), ideoque socium huncce B laedet (§. 324).

COR. I. Applica ergo ea, quae §. 322 - - 344. de iure Necessitatis et §. 344 - 371. de iure Defensionis et Belli etc. dicta, et habebis iustas causas, quibus socius socium, ad ea, quae societas requirit, facienda, cogere potest.

COR. II. Necesse igitur est, vt fundamentum, ex quo socialia iura speciatim considerata deduci possunt, eruamus.

Iura et obligationes in societate cognoscimus ex bono societatis communi.

§. 528. Socio A competit ius in socium B (§. 523), et B, quatenus est socius, ad ea facienda, quae cum iure sociali ipsius A conueniunt, obligatus est (§. cit.); colligitur ergo ex iure obligationeque sociali in vna eademque societate aliquid commune, ad quod, vt obtineatur, tam ius quam obligatio tendit, quod breuitatis gratia *bonum societatis commune* vocabi-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cabimus. *Cognoſcimus* ergo *tam iura ſocialia quam obligationes ſociales ex bono ſocietatis communi*. Ex principio enim principiatum, et ex principiato principium colligi poteſt (§. 62).

COR. I. Et ita intelligimus rationem, cur nonnulli ſocietatem, ſtatum, in quo duo vel plures finem aliquem communem obtinere conantur, ſint interpretati.

COR. II. Quicquid legibus naturalibus repugnat, malum eſt (§. 107), mala ſunt euitanda (§. 93.), bonum ergo ſocietatis commune ita comparatum eſſe debet, vt eo obtento nil obtineatur, quod legibus naturalibus repugnat. Ponamus contrarium, ſocietas euadet iniuſta atque illicita (§. 524).

COR. III. Ex quibus porro manifeſtum erit, ſocium A, ſi plura ſibi arroget iura in B, quam ex ſocietatis bono communi concipienda, ſocium B. laedere (§. 527.), et ſocium B. ſocium A laedere, ſi ea non praeſtat, quae vi obligationis ex communi ſocietatis bono concipiendae praeſtare tenetur (§. 526).

Leges, quae ſocio A et B competunt.

§. 529. Regulam, ad quam actiones conformandae, § 97. legem vocauimus. Lex ergo, cui ſocius A in quacunque ſocietate parere debet, haec erit propoſitio: *Iuribus tuis ita vtere, vt bonum ſocietatis commune requirit*, et lex, quam in quacunque ſocietate ſocius B ſequi debet, haec erit. *Viue obligationi tuae ex bono ſocietatis communi concipiendae conuenienter* (§. 528. et Cor. 3).

COR. I. Leges, quarum violationis effectus eſt laeſio, ſunt leges perfectae (§. 322), manifeſtum itaque eſt, leges in commate explicatas inter leges perfectas eſſe referendas (Cor. 3. § 528).

COR. II. Pertinet ergo Ius ſociale, quatenus terminus ſyſtematice ſumitur, ad Ius perfectum ſeu neceſſitatis. vid. Tit. II. Cap I. Sect. II.

COR. III. Ex quo porro concipitur, obligationem per ſocietatem conſtitutam eſſe perfectam.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Lex Iuris socialis generalis.

§. 530. Nullae in societate existunt personae, nisi quibus ius sociale vel obligatio socialis competit (§. 521. 523). Fundamentum ergo Iuris socialis systematice sumti haec est propositio: *Dirige actiones tuas ad obtinendum bonum societatis commune* (§. 529). Quae, quatenus socios qua tales spectamus, ita exprimi potest: *Suum cuique socio qua tali tribuas* (§. cit.) vid. Cor. 2. §. 325.

SCH. Perspicies hancce propositionem, si ea in animam reuocaueris, quae Cor. 3. §. 528. dicta.

Quae eruitur ex principio generali I. N.

§. 531. Ex consensu plurium ad eundem scopum concipitur perfectio (§. 13). Est ergo societas perfecta, quatenus sociorum actiones ad obtinendum commune societatis bonum diriguntur (§. 528.) Eiusmodi actionum directio a lege societatis generali exigitur (§. 530). Ergo et principium generale §pho 143. expositum ad statum socialem hac ratione accommodari potest: *Fac ea, quae societatem tuam perfectiorem reddunt, et omitte ea, quae societatem tuam imperfectiorem efficiunt.*

SCH. Deuenimus igitur ad PVFFENDORFII *principium:* socialiter viue. Intelligimus inde simul, cur Iuris naturalis Doctores Ius sociale in ius sociale humanum atque perfectum distinguant. Quae vero de iure sociali humano monenda, in praelectionibus indicabo.

Principii I. Soc. extensio ad media ad obtinendum

§. 532. Ius et obligatio ad finem dat etiam ius et obligationem ad producenda media, sine quibus finis existere nequit, et v. v. (§. 94. cum Cor.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Cor). Iure ergo societatis sociis etiam com- Soc. scopum petit ius et obligatio ad ea producenda media, necessaria. quorum existentia ad bonum societatis commune obtinendum necessaria (§. 530).

SCH. Hoc ex principio infra deducamus modum, quo quis immediate ex lege ius perfectum atque affirmatiuum alias in personas acquirere potest.

§. 533, In societate limitata socii non omni Salua societate quilibet ratione sunt socii (§. 525). In eiusmodi itaque societate non necesse est, vt omnes sociorum actiones ex societatis scopo explicentur (§. 530). Qua ex ratione tam actiones suas ad perfectionem propriam dirigere possunt. Quibus ex principiis manifestum est, *fieri posse, vt saluis officiis socialibus propriam etiam salutem atque vtilitatem eiusmodi societatis socii quaerant* (§. 530. seqq. 148). et suis commodis studere potest.

SCH. Sed quid, si salus propria et communis ita concurrant, vt vna simul obtineri nequeant? In collisione obligationum nulla datur obligatio, nisi ad exceptionem (§. 92), quae ita instituenda est, vt maior obligatio obligationi minori, i. e. bonum maius bono minori praeferatur (§. 93. Cor. 2), seu, si leges spectamus, in collisione lex maior legi minori praeferenda est (§. 126). Hac ergo in collisione legem et obligationem maiorem quaeramus. Principium a Viris doctissimis absolute positum: *socium nimirum salutem communem saluti priuatae suae, aliusne socii debere praeferre*, restringendum limitandumque esse, mihi videtur, in cuius rationem inquiramus.

§. 534. Perfectionem socii ex bono societatis communi non hauriendam post haec *salutem priuatam* Quid salus priuata temporaneam

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ria et perpetua.

uatam vocabimus. Perfectio illa vel ita comparata eſt, vt ea demta imperfectio in omni ſtatu oriatur, vel vt eius priuatio non in omni, ſed in quodam ſolummodo ſtatu ſit imperfectionis cauſſa. Si *prius*, ſalutem priuatam vocabimus *perpetuam*, ſi vero *poſterius*, *temporariam.*

SCH. Exempla vtriusque ſalutis in promtu ſunt, commodum enim vitae genus ad temporariam, et tranquillitas animae ad perpetuam referri poteſt etc.

Officiorum ſocialium fundamentum eſt in amore ſui ipſius.

§. 535. *Socius rationem, cur officia ſocialia praeſtet, ex officiis erga ſe ipſum ſeu ex amore ſui ipſius haurire debet.* Omnia enim officia ſocialia referuntur ad principia: iure tuo, quod in alterum habes, ita vtere, ne leges naturales violes, et eodem modo viue conuenienter iuri alterius, quod in te habet (§. 529. et 530). Sed vt leges naturales ſequamur, propriam per noſtram ſalutem obligati ſumus (§. 147). Ergo abunde ſequitur, vt ſocius rationem, cur officia ſocialia praeſtet, ex officiis erga ſe ipſum ſeu ex amore ſui ipſius haurire debeat (§. 252. ſeqq.).

COR. Officia ſocialia eo tendunt, vt bonum ſocietatis commune, obtineatur (§. 528). Applicatio ergo principii: *Dirige actiones tuas ad abtinendum bonum ſocietatis commune* (§. 530), ex natura officiorum erga nosmet ipſos eſt determinanda.

Productio ſalutis priuatae perpetuae eſt

§. 536. Officia erga nosmet ipſos ita comparata ſunt, vt in eorum colliſione, quae totum hominem omni in ſtatu afficiunt, iis praeferenda, quae totum hominem omni in ſtatu non afficiunt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ciunt (per dem. ad §. 275). Summum ergo omnium officiorum ſpectat productionem ſalutis priuatae perpetuae, (*quae eſt animae*) (§. 534).

ſummum officium erga nosmet ipſos.

COR. Officia ex lege concipiuntur (§. 148), ſumma ergo huius ſpeciei legum eſt: *Quaeras ſalutem priuatam perpetuam.*

§. 537. Lex maior in colliſione legi minori praeferenda eſt (§. 126). Legibus ergo paret, qui ſalutem priuatam perpetuam (animae) ſocietatis bono communi, quatenus ſunt in colliſione, praefert (§. 536).

SCH. Si ergo religio ſit in colliſione cum bono ſocietatis communi, religio, quae Dei honorem, ideoque et ſalutem animae perpetuam comprehendit, de quo infra, praeferenda erit (§ 287. ſeqq). Ne dicam, rem diſtincte cognoſcentem facile concedere, veram ſocietatis felicitatem, violata religione, non poſſe cogitari. Reflectamus ſimul animum ad LVTHERVM reformantem, quem infra ab iis, qui criminis perduellionis eum inſimulant, defendam.

E. ſalus priuata perpetua praeferenda eſt bono communi.

§. 538. Salus temporaria hominem non in omni afficit ſtatu (§. 534.), fieri ergo poteſt, vt eum vel in vno ſolummodo, vel in pluribus afficiat, hac ergo in ſalute quantum concipere poſſumus (§. 82), quod eo maius eſt, quo plures adſunt ſtatus, in quibus hominem afficit. Maius bonum in colliſione praeferendum eſt minori (§. 93. Cor. 2), ideoque et *obligati ſumus, vt in colliſione ſalutem temporariam maiorem minori praeferamus* (§. 147. 146).

In colliſione ſalus temporaria maior minori praeferenda eſt.

§. 539.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Qui ſecuritas et ius oppoſitio.

§. 539. *Securitatem* nomino ſtatum, in quo mala imminentia praeuidere licet nulla. *In ſecuritatem* ergo *nos contra alium ponimus plenariam*, ſi illum eo redigimus, vt nocere nobis non poſſit, licet quam maxime velit. Si vero mala imminentia praeuidere licet, non viuimus *in ſecuriate.*

COR. I. Ex malo imminente neceſſario oritur auerſatio, quae metus dicitur (§. 81. Pſ.), Eiusmodi itaque mali imminentis conſideratio felicitatem excludit (§. 147), ſequitur inde, vt, qui in ſtatu ſecuritatis non viuunt, infelices ſint.

COR. II. Ex ratione oppoſita facile intelligemus, ſtatum ſecuritatis qua talem non eſſe ſtatum infelicitatis. Vbi enim nulla mala, ibi nulla eſt infelicitas; in ſtatu vero ſecuritatis nulla ſunt mala. Ergo nec fieri poteſt, vt eiusmodi ſtatum infelicem vocemus.

SCH. Vellem tamen, vt ea, quae apparent, ab iis, quae ſunt, diſtinguas, ne pro ſecuritate habeas, quod potius contrarii exhibet characterem.

Qui alteri dat ius belli, non eſt in ſecuritate, ergo infelix.

§. 540. Ponamus A alteri B dare ius belli. Ergo et τῷ̃ B dabit ius arripiendi ſtatum, quo gaudet conatu efficaci illi inferendi mala (§. 358. ſeq.) ſi conatus efficax non impeditur, ducitur ad actum (§. 368), ergo et ſubiectum A alteri B dabit ius quacunqne occaſione illi mala inferendi, donec ea praeſtet, quae praeſtare debet. Ex quibus ſatis manifeſtum eſt, ſubiectum A, ſi alteri B dat ius belli, non viuere in ſtatu ſecuritatis (§. 344. 539), ideoque propriam ipſius culpam eſſe, vt ſit infelix (Cor. 1. §. 539).

COR. Sola laeſio eſt iuſta cauſa belli (§. 360. ſeq.)

qui

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

qui ergo alterum laedit, in ſtatum dubiae ſecuritatis incidit, ergo eſt infelix.

Quantitas infelicitatis temporariae relatiua.

§. 541. *Infelicitas temporaria, cuius cauſſa eſt violatio officiorum erga nosmet ipſos immediatorum, ſemper minor eſt infelicitate, cuius cauſſa eſt laeſio, qua alteri datur ius belli.* Infelicitas enim temporaria, cuius cauſſa eſt violatio officiorum erga nosmet ipſos immediatorum, hominem non omni in ſtatu afficit (§. 534). Sed infelicitas, cuius cauſſa eſt actio, qua quis alteri dat ius belli, illum omni in ſtatu afficit, donec ea praeſtet, quae praeſtare debet (§. 540). Illa ergo infelicitas hacce ſemper minor eſt (§. 538.).

COR. Ecce magnam obligationem, quam habemus, vt a laeſione externa abſtineamus.

Euitatio laeſionis externae praeferenda eſt in colliſione violationi officiorum erga ſe ipſum immediatorum.

§. 542. Quo maior eſt infelicitas, quam euitamus, eo maior eſt felicitas ſeu ſalus, quam nobis acquirimus (§. 147. 154.), in relatione ergo ad felicitatem temporariam maiorem nobis acquirimus felicitatem euitatione laeſionis externae, quam euitatione violationis officiorum erga nosmet ipſos immediatorum (§. 541), illa itaque huic obuia in colliſione praeferenda eſt (§. 538).

SCH. Principia haec generalia et abſtracta ex iis, quae in ſuperioribus Sect. I. et II. explicata, magis determinari euolutaque obulos ad caſus facile accommodari poſſunt. Hic ea ad ſtatum ſocialem accommodabimus.

Socius dat ſocio ius belli actio.

§. 543. Socius, qua talis, officia ſua ſocialia violans alterum ſocium externe laedit, ideoque huic

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nes ſuas non dirigit ad ſocietatis bonum commune.

huic dat ius belli (§. 529. cum Cor. Cor. ſeq.). Violat vero ſocius officia ſua ſocialia, quatenus ad obtinendum bonum ſocietatis commune actiones ſuas non dirigit, quas tamen ad idem obtinendum dirigere debuit (§. 530). *Ergo* et ſequitur, *vt ſocius, qui, qua talis, actiones ſuas ad obtinendum bonum ſocietatis commune non dirigit, alterum ſocium laedat, ideoque huic det ius belii.*

Hoc ergo ſaluti priuatae temporariae praeferendum eſt.

544. In colliſione ergo boni ſocietatis communis cum ſalute priuata temporaria ſalus ſocietatis ſaluti priuatae temporariae praeferenda eſt (§. 542. 543).

SCH. I. Et ita limitatio principii abſolute poſiti, *vi cuius ſalus communis praeferenda ſit priuatae*, ex ipſa ſocietatis indole atque natura deducta eſt, quae efficit, vt omnia, quae cum ſpecie obuerti poſſunt, ſint in vado. Huius ex commodi neceſſitate commotus fictionem, *qua ſocietas vt vna perſona, ideoque ſocii vt membra, quae ad ſocietatem ſe habeant vt membra ad corpus*, cogitantur, non vt principium iuris ſocialis poſui, vti a permultis factum eſt.

SCH. II. Aliam adhuc ante ponamus quaeſtionem, quam ſpecierum ſocietatum earumque ſubordinationis explicationem aggredimur, non minoris, quam prior, momenti, *numquid eo ius ſociale extendatur, vt ſocium officia ſocialia violantem, ſupplicio afficere poſſit alter?* Reſpondebimus ex vlteriori iuris defenſionis atque belli determinatione, eam ergo proponere neceſſarium eſt.

Iuris defenſionis extenſio.

§. 545. *Ius defenſionis competit illi, quem alter aggreditur, donec ſe contra aggreſſorem in plenariam ponere poteſt ſecuritatem.* Ille enim, quem alter

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

alter aggreditur, competit ius defenſionis, quia malum imminet (§. 345). Quare, cum poſita eadem legis ratione eadem legis diſpoſitio ponenda (§. 103. Cor.) et deficiente ſecuritate mala immineant (§. 539), conſequens eſt, vt illi, quem alter aggreditur, competat ius defenſionis, donec ſe contra aggreſſorem in plenariam ponere poteſt ſecuritatem (§. 539).

§. 546. Facultas moralis alterum ſupplicio affi- Quid ius vi-
ciendi vocatur *ius vitae et necis.* tae et necis.

COR Qui alterum ſupplicio afficit, illi mala infert (§. 264.) et quidem ſumma (Cor. 1. §. cit.) Pertinet ergo ius vitae et necis ad ius alteri mala inferendi, ideoque ad ius belli (§. 359). Quae ergo in ſuperioribus de iure belli dicta, ad ius vitae et necis etiam applicanda ſunt.

§. 547. *Illi, cui ius belli competit, etiam com-* Quando de-
petit ius vitae et necis in aggreſſorem, ſi alia fenſori ſui
ratione plenam contra aggreſſorem non poteſt ac- competit ius
quirere ſecuritatem, quam aggreſſoris morte. vitae et necis.
Illi, cui ius belli competit, competit etiam ius aggreſſori mala inferendi (§. 35.) donec omnis laeſio, ergo et laeſio imminens ceſſat (§. 360. ſeqq. 346.) ideoque illi competit ius aggreſſori mala inferendi, donec ſe contra eum in plenariam ponere poteſt ſecuritatem (§. 539.). Quamobrem, cum ius ad finem det ius ad media (§. 94), defenſori, ſi alia ratione plenam ſecuritatem non poteſt obtinere, competit ius aggreſſori ſumma inferendi mala, atque ideo ius aggreſſorem ſupplicio afficiendi (§. 264. Cor. 1.) eiusmodi ius vocatur ius vitae et ne-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cis (§. 546), manifeſtum itaque eſt, determinatis ſub circumſtantiis defenſori ſui ius vitae et necis competere.

COR. Remota cauſſa tollitur effectus. Nulli ergo defenſori ſui ius vitae atque necis in aggreſſorem competit, qui leuioribus, quam aggreſſoris morte, mediis plenam ſibi comparare poteſt ſecuritatem (§. 349.). Sola ergo ex principii demonſtrati hypotheſi ius vitae et necis perſonae in perſonam competens deduci poteſt. *Et ſimul inde ſequitur, vt a iure belli ad ius vitae et necis non valeat conſequentia.*

SCH. Reſtat vnicum, quod principio expoſito cum ſpecie poſſet obuerti. *Scil. perſona A in perſonam B habere poteſt ius vitae et necis vi pacti.* Sed res eſt in vado. Si A habet ius aliquod in B vi pacti, ex promiſſione quadam huius deriuari debet poſſeſſio (§. 415), ſed dum nemo alteri aliquid promittere poteſt, niſi quod ad *τὸ* ſuum pertinet (§. 594. Cor. 5). et nemini ius vitae et necis in ſe ipſum competit (§. 264. cum Cor. et Schol.), deeſt fundamentum, ex quo eiusmodi iuris vitae et necis acquiſitio concipi poteſt. Quae de *iure gladii* dicenda, ex explicatis facile inferri poſſunt.

Quod ad ſtatum ſocialem applicatur.

§. 548 Duo ſunt, quae demonſtrare debet, ius vitae et necis in alterum ſibi arrogans, *primo* ſcilicet, ſibi in alterum competere ius belli, *deinde*, contra aggreſſorem plenam ſuam ſecuritatem non poſſe tueri, niſi aggreſſoris morte (§. 547). Socius B, qua talis, actiones ſuas ad obtinendum bonum ſocietatis commune non dirigens, alteri ſociorum A dat ius belli (§. 542), *ſi ergo his ſub circumſtantiis ſocius A plenariam ſocietatis ſecuritatem alia ratione, quam morte ſocii B, qui aggreſſor eſt, obtinere nequit, iuris eſt, vt ſocio A ius vitae et necis in ſocium B competat.*

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Hancce cauſſam ſolummodo efficere poſſe, vt ſociorum alteri in alterum eiusmodi competat ius, ex Cor. §. 547. abunde ſequitur.

SCH. Ex dictis infra ius vitae et necis principi in ciues competens deducamus.

§. 549. Nunc ad ſpecies ſocietatis deſcenden- Quid ſocietas neceſſaria et voluntaria.
dum ac determinandum erit, quid *ſocietas voluntaria et neceſſaria*, *aequalis et inaequalis*, *maior et minor* etc. Societas eſt ſtatus, quo perſonae in perſonam competit ius perfectum atque affirmatiuum (§. 521.) quod vel ex pacto vel ex lege acquirirur (§. 474. ſeqq). Si prius, ſocietas dicitur *voluntaria*, et ſi poſterius, *neceſſaria*.

COR. I. Iure itaque naturali non omnis ſocietas eſt voluntaria. Ita ergo comparata eſt noſtra definitio, vt quicquid in omni ſocietate commune eſt, ad eius limites ſit reuocatum.

COR. II. Societatis voluntariae natura atque conſtitutio ex natura conſtitutioneque pacti deducenda eſt.

SCH. Inter ſocietates neceſſarias referri poteſt ſocietas paterna, et ſocietas vniuerſalis omnium hominum. Viuunt enim in ſocietate, quatenus ita viuere obligamur ſinguli, vt alii vna viuere valeant (§. 299. ſeqq). Qua de ſocietate in meditatione de ciuitate Dei plura dicuntur. Et ſi ad haſce ſocietatis ſpecies animum aduertamus, dubia, quae definitioni de ſocietate obuerti poſſent, euaneſcent.

§. 550. In quacunque ſocietate perſona A ha- Quid ſocietas aequalis et inaequalis.
bet ius in perſonam B, et haec obligata eſt (§. 523.) Haec obligatio vel ab eo, cui ius competit, vel a natura ſocietatis nimirum dependet, priori ratione ſocietas vocatur *inaequalis*, poſteriori vero *aequalis*.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Et ita habemus deſtinctas ſocietatis aequalis et inaequalis definitiones, quas, quatenus ex membrorum aequalitate et inaequalitate hauriuntur, ſine fictione quadam diſtincte non poſſe cogitari, mihi quidem videtur.

Quid imperium abſolutum et limitatum.

§. 551. Ius de actionibus entis cuiusdam intelligentis pro arbitrio proprio diſponendi, vocatur *imperium*. Et ſubiectum, cui eiusmodi ius competit, *imperantis* nomen accepit. Quibus ex notionibus ſequitur, vt nemo imperans dici poſſit, niſi ea ratione, qua de actionibus alicuius pro arbitrio proprio diſponere poteſt. Atque ideo facile intelligitur, quid ſit imperium *abſolutum* et *limitatum*, illud omnes actiones, hoc tantummodo quasdam tangit.

COR. Actiones noſtrae morales a voluntate vel noluntate noſtra dependent (§. 54. ſeqq.). Voluntas atque noluntas noſtra per motiua flectuntur (§. 36.). Qui itaque eſt alterius quoad actiones morales imperans, ille etiam habet ius cum actionibus alterius motiua connectendi, ideoque ius alterum obligandi (§. 74). Qua ex ratione dicitur, *imperantem* eſſe perſonam, in cuius arbitrium reliquorum voluntates, et noluntates, ſeu actiones morales reſolutae ſunt, i.e. in cuius arbitrio reliqui rationem habent, cur ſuas actiones hoc et non alio modo componant.

SCH. Dicimus de imperio, quod cogens vocatur, imperium enim dirigens proprie vocatur directorium. vid. GROTIVM Lib. I. Cap. III, 21.

Quid imperio alterius ſubeſſe et obſequium.

§. 552. *Imperio alterius ſubeſſe* idem eſt, ac perfecte obligatum eſſe, alterius imperio conuenienter viuere. Habitus imperio alterius conuenienter viuendi eſt *obſequium*. Ex quibus, quoniam obligati ſumus, vt obligationi noſtrae conuenienter viuamus (§. 93.), ſequitur, vt qui imperio alterius ſubeſt, obſequium praeſtare debeat.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Qui imperio alterius ſubeſt, et obſequium, quod praeſtare tenetur, non praeſtat, ille agit contra ius imperantis (§. 551. ſeq.) imperantem ergo laedit (§. 329), ideoque illi dat ius belli (§. 362), quod ius vitae et necis fieri poteſt (§. 547).

COR. II. Imperium eſt ius in actiones alterius (§. 551. Cor.) Ius, quod dominii characterem exhibet, ipſam rei ſubſtantiam afficit (§. 446. ſeqq.) Plus ergo eſt, dominio alicuius, quam eiusdem imperio ſubeſſe.

Imperium facit ſocietatem inaequalem.

§. 553. Imperanti competit ius, de actionibus alterius pro arbitrio proprio diſponendi (§. 551), imperium ergo ſine ſtatu, quo perſonae in perſonam competit ius perfectum atque affirmatiuum, concipi nequit, eiusmodi itaque imperium non eſt, niſi in ſocietate quadam (§. 521), et quidem inaequali (§. 550). Porro, vbi ſocietas inaequalis, ibi alteri ſociorum competit ius de actionibus alterius pro arbitrio proprio diſponendi (§. 550), ideoque imperium (§. 551).

COR. I. Ex quibus patet, quomodo ea, quae de ſocietate in ſuperioribus euoluta ſunt, ad ſocietatem inaequalem accommodari, magisque determinari poſſint, vide §. 551. ſeq. De quo plura infra.

COR. II. Vnicum eſt, quod hic notare velis, in ſocietate nimirum inaequali perſonas eſſe vel imperantes, vel ſubiectos (§. 551. ſeq.)

Quid ſocietatum ſubordinatio.

§. 554. Efficere, vt ſcopus vnius ſocietatis (§. 528.) fiat medium ad ſcopum alterius cuiusdam ſocietatis obtinendum, idem eſt, ac *ſocietates ſubordinare*. Qua ex ratione haec ſocietas *ſubordinans*, illa vero *ſubordinata* vocatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Membra ergo societatis subordinatae obligata sunt, vt actiones suas ad commune societatis subordinantis bonum obtinendum dirigant (§. 530).

COR. II. Vti ergo socii societatis se ad suam societatem habent, ita se habent societates subordinatae ad societatem subordinantem.

Quid societas composita et simplex.

§. 555. Deuenimus inde in societatis *simplicis* et *compositae* ideam. *Composita* nimirum ex societatum subordinatione concipitur.

Bonum societatis subordinantis subordinatae praeferendum est.

§. 556. *Si in societate composita bonum societatis subordiuantis cum bono societatis subordinatae sit in collisione, illud huic praeferri debet.* Vt bonum societatis subordinatae existens reddamus, obligati sumus, quo bonum societatis subordinantis possit obtineri (§. 554.). Obligatio ergo ad bonum societatis subordinantis obtinendum dat rationem, cur ad bonum societatis subordinatae obtinendum agamus. Si itaque bonum societatis subordinatae sit in collisione cum bono societatis subordinantis, obligatio ad illud obtinendum cessabit, ea vero, qua hoc existens reddere debemus, remanebit (§. 93). Quamobrem, cum, vt obligationi nostrae conuenienter viuamus, teneamur (§. 93), in collisione boni societatis subordinantis cum bono societatis subordinatae illud huic praeferre debemus.

COR. Duplex ex his intelligimus fundamentum, ex quo societatis compositae perfectio cognoscenda, nimirum consensum variorum ad scopum societatis subordinantis obtinendum, et perfectionem societatum subordinatarum. Primum est sine omni dubio (§. 13.);

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

13.); alterum facile concedet, cui principium illud Metaphyſicorum notum, vt cuius perfectio eſt eo maior, quo maior conſenſus, conſenſus vero eo maior, quo minores concipi poſſunt exceptiones.

§. 557. *Ab imperfectione partis ad imperfectionem totius non ſtatim valet conſequentia.* A laeſione ergo membri ſocietatis ad laeſionem totius ſocietatis ſaepe ſine fundamento concluditur (§. 322). Ponamus vero eiusmodi laeſionem ea afficere, quibus ſocius bonum ſocietatis commune exiſtens reddere debet, eiusmodi laeſio certiſſime erit ſocietatis laeſio (§. 529).

Quomodo a laeſione ſocii ad laeſionem ſocietatis concludi poteſt.

SCH. Reſpiciens ad §. 533. ſeqq. idem hoc noſtrum principium aliis ex fontibus colligere poteſt.

§. 558. *Quilibet ſocius A, ſi ſalua ſalute priuata perpetua fieri poteſt, obligatus eſt, alterum ſocium B, qui in felicitate ſocietatis conſeruanda et amplificanda ſtudet, iuuare, ſi propria virtute eam non poteſt reddere exiſtens.* Quantum enim ſalus priuata perpetua permittit, ſocius A actiones ſuas in bonum ſocietatis commune dirigere tenetur (§. 530), ſi vero alterum ſocium B, qui in felicitate ſocietatis conſeruanda et amplificanda operam collocat, iuuaret, efficiet, vt vſu virium ſuarum bonum ſocietatis commune exiſtens reddere poſſit (§. 310), alter ergo ſociorum A obligatus eſt, alterum B, qui in felicitate ſocietatis conſeruanda et amplificanda ſtudet, iuuare, et quidem, ſi eam propria virtute non poſſit reddere exiſtens (§. 313).

Quando ſocius perfecte obligatus eſt alterum ſocium ad promouendum bonum publicam iuuare.

COR. I. Ad impoſſibile nulla datur obligatio (§. 92), nulla itaque ratione ſocius A. ad auxilium alteri ferendum obligatus erit, ſi viribus ipſius repugnaret.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Obligationem, de qua §pho dicta, esse perfectam, Gor. 1. §. 529. docebit. Qua vero tectius iudicare possis, respice ad §. 533.

Libeeationis a societate species.

§. 359. Constitutione societatum earumque natura explicata nunc iusto ordine deferimur *in liberationem a societate*, quam ICti variis exponere solent nominibus, τὸ soluere, dissoluere, extinguere et finire societem a se inuicem distinguentes. Communis eorum character est, tam iuris socialis, quam obligationis socialis cessatio, differentia vero specifica ex liberationis ratione sumitur, si enim ea in sociorum morte inuenitur, habemus *solutionis* fundamentum; si ipse sociorum consensus determinatam exhibet rationem, liberatio haecce vocatur *dissolutio*. *Extinguitur* porto societas cessante socisli nexu vi legis (*a*), cui τὸ *finire* societatem subiicitur, quatenus tempus, ad quod societas contracta est, elapsum liberationis rationem porrigit. Generalia exponamus, specialiora ex circumstantiis facillime determinari possunt.

SCH. (*a*) Huc referri potest mors ciuilis L. 63. §. f. ff. pro Socio, pro qua hodie bannum imperii substituitur, It. introssus monasterii, uegotium, propter quod inita est societas, finitum etc.

Primus modus, quo societate liberari possunt.

§. 560. Cessante iure, quop ex obligatione sociali oritur, cessat etiam societas (§. 559.). Et obligatio socialis cessat, cesiante iure sociali (§. 523). Cessante ergo fundamento, quo socio in socium competit ius perfectum atque affirmatiuum, cessat etiam societas.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Varii ergo modi, quibus eiusmodi ius in alios acquirere possumus, explicant varia liberationis a sociate fundamenta. Societas est vel necessaria, vel voluntaria, illa immediate per legem, haec vero per pactum constituitur (§. 549). Hinc patet, *liberationem a societate necessaria* ex eo, quoniam ratio legis, qua constituta, cessat, et *liberationem a societate voluntaria* ex solutione nexus pactitii deducendam esse.

§. 561. Nullum sine obligatione possibile est ius (§. 152). Cessatio ergo obligationis socialis simul omne ius sociale, ideoque societatem finit (§. 559). Quamobrem, cum ad impossibile nulla detur obligatio (§. 91), socius etiam a societate liberatur, si modo ostendi potest, impossibile esse, vel physice vel moraliter (§. 150), eum viribus suis bonum societatis commune posse existens reddere. Alter modus.

SCH. Applicabimus principia generaliter euoluta ad varias societatum species, ex diuersitate iuris personae in in personam competentis concipiendas (§. 522), matrimonialem, paternam atque herilem. Quarum priores, quoniam vnius principia alterius clariora reddunt caput sequens combinatas exhibebit.

CAPVT II.

DE SOCIETATE MATRIMONIALI ATQVE PATERNA.

§. 562.

Quodsi doctrinam antecedentem et hic applicare vellem, permultas designare possem societates, ad quas obligatio quaedam etiam naturalis ex §. 299. seqq. deducenda. Sed specialia ex generalibus facili negotio intelli- Obligatio ad societatem naturalis indicatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

genda determinandaque hic exponere non inſtitui. Paucis ergo earum ſocietatum, ex quibus reliquae concipiendae, naturam obligationemque ad eas naturalem diſtincte indicabimus, quo ad nonnullas arduas quaeſtiones ſolide poſſimus reſpondere. Quamobrem, cum obligationis extenſio ex principiorum connexione haurienda (§. 94.) nexum breuiſſimis euoluamus, ex quo obligationem ad ſocietatem matrimonialem paternamque deducere poſſumus.

Obligamur ad procreandam ſobolem.

§. 563. Perficiamus corpus noſtrum etiam ſenſibile (§. 252), et conſeruemus ipſius ſanitatem atque vitam (§. 263. 264). Sed qua ex ratione? quo omnes noſtrae actiones operationesque cum ſcopo corporis noſtri ſenſibilis conſentiant (§. 13). Sed quis eſt ſcopus ille? rationem perfectionis hic a poſteriori quaerere debemus, ergo neceſſe erit, vt omnium membrorum ideas euoluamus, et ex iis diſtincte cognitis deducamus rationes, cur hac et non alia quadam ratione coexiſtant. Quibus factis manifeſtum erit, vt inter eas praecipue etiam procreatio ſobolis referri debeat. Sequitur inde, vt *ad ſobolem noſtram procreandam obligati ſimus.*

COR. Obligatio naturalis dat legem naturalem (§. 127), habemus ergo legem naturalem: *Corpus tuum ſenſibile ad procreandam ſobolem aptum redde, omniaque hunc ſcopum deſtruentia vita.* Quae obligatio eſt hominum vniuerſalis (§. 101), legem vniuerſalem (§.cit.) atque ideo indiſpenſabilem exhibens (§. 124), niſi forſan legum colliſio aliam requireret determinationem (§. 92).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. I. Non hic decidimus, vnde ſcopus iſte oriatur, cum ea deciſione opus hoc loco non ſit. Sufficiat, nos ex ſtructura atque operationibus, quae in ſenſum incurrunt, intelligere, eiusmodi ſcopum exiſtere, hunc vero machinae noſtrae ſcopum eſſe finem Dei, hoc loco, Iuris naturalis principia ex naturae hominis, quantum fieri poteſt. conſideratione eruens, determinare nolo, etiamſi fieri poſſit, ſi modo duo haec principia Theologiae Naturalis:

Ea, quae ex rerum eſſentia fluunt, conſtituunt finem Dei, et
Deus vult omnium rerum vel quoad indiuidua, vel quoad ſpeciem conſeruationem.

vberius hic explicare vellem. Conatum autem procreandi ſobolem ſequi ex eſſentia corporis ſenſibilis, non ex humani corporis ſolum ſtructura, ſed etiam ex animalium ratione carentium corporibus, ſatis elucebit, ſi quis ad ſtimulum, quem natura animantibus indidit, attendere voluerit.

SCH. II. Sed obuerſatur adhuc oculis dubium aliquod, quod vt remoueamus, neceſſarium eſſe iudico. *Opponitur* enim *manifeſtatio perfectionum diuinarum, quam Deus vltimato per corpus noſtrum vult obtinere.* Sed ſaluis meis hoc tuum principium concedimus, aliud enim eſt, corpus noſtrum in ſe conſiderare, aliud corpus illud ad totum vniuerſum referre. Nos de priori ſolummodo loquimur, et quidem, *quoniam ſubalternata per ſcopum ſuum, ſpecialem ad ſcopum generalem obtinendum tendunt*, non ſine ratione ſufficiente.

SCH. III. Idem hoc noſtrum principium ex hypotheſi de ſocialitate THOMASIVS in Iurispr. diu. L. III. cap. II. §. 52. deduxit, conf. PVFENDORFII I. N. et G. Lib. II. cap. II. §. 3.

§. 564. Sobolis humanae procreationem duos homines diuerſi ſexus requirere, experientia abunde docet. Actus procreandi eſt mutabilis, ideoque ſtatum quendam determinat (§. 2. Prae). Ex quo ſequitur, fieri poſſe, vt natura

Inde oritur ſtatus quidam hominum.

nos

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nos obliget ad arripiendum ſtatum, in quo cum homine alieni ſexus ſobolem noſtram procreare poſſumus (§. 563).

COR. Illis itaque ſub determinationibus ſtatus maris et foeminae ex procreatione ſobolis concipiendus ſecundum ius naturae neceſſarius eſt.

Qui eſt ſocialis.

§. 565. *Si mas et foemina talem arripiant ſtatum, quo ad ſobolem procreandam obligati ſunt: ſtatus ille inter ſocietates referri debet.* Marem enim atque foeminam (de quibus hic loquimur) ſobolem procreantes eſſe perſonas, quisque perſonam, ſuppoſitum intelligens interpretans, facile concedet. Status ergo ille inter ſtatus perſonarum referri debet. Eodem porro in ſtatu neceſſe eſſe, vt mari in foeminam et v. v. competat ius ſobolem procreandi, alterum nimirum ſocietatis characterem (§. 521), ita euinco: Mas A cum foemina B ſobolem procreans partibus corporis B ad ſcopum ſuum obtinendum vtitur. Partes corporis noſtri etiam ad τὸ noſtrum pertinent (§. 327), dictis ergo ſub determinationibus mas A ea, quae ad τὸ ſuum foeminae B pertinent, ſuum ad obtinendum ſcopum dirigit. Hoc vt faciat, aut habet ius, aut non. *Si poſterius*, nullam habet facultatem moralem, qua ea, quae ad τὸ ſuum foeminae B pertinent, ſuum ad obtinendum ſcopum dirigere poteſt (§. 151), atque ideo, ſi partibus determinatis vtitur, foeminam B externe laedit (§. 322. ſeqq.). Quamobrem, cum nemo ſit laedendus (§. 323), neceſſe eſt, vt A dictis ſub determinationibus habeat ius, quo ope B ſobolem ſuam poſſit procreare (§. 563. ſeq), Idem eadem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

dem ratione, qua hactenus demonstrauimus, etiam de B in relatione ad A valere, probari potest. Et simul ex eodem patet, eiusmodi ius esse affirmatiuum atque perfectum, atque ideo sequitur, vt status ille, quo mas et foemina ad procreandam sobolem sunt obligati, si iuri naturae sit conueniens, inter societates referri debeat (§. 521).

COR. I. Si quis scopum eiusmodi coniunctionis spectet facile concedet, omnem concubitum per vim extortum iuri naturae repugnare. Sed fortasse dixerit quispiam, eiusmodi coactionem ex iure belli iustam fieri posse. Se quae in superioribus §. 344. de iure belli explicauimus, eiusmodi argumentum, quod in contrarium adduci possit, abunde soluent.

COR. II. Societatem, de qua in commate diximus, esse aequalem, §. 550. docebit.

§. 566. Porrigit ergo Ius Naturae societatem ex sobolis procreatione concipiendam, quam *connubium* post haec vocabimus. Concubitus ergo, cuius scopus non est sobolis procreatio ad connubium referri nequit. Quid connubium.

SCH. Terminum connubii in ea hic sumimus extensione, vt genus coniugii stricte sic dicti atque concubinatus exprimere possit, quae forsan non sine commodo ad genus aliquod commune reducuntur.

567. Varios appercipimus stimulos naturales ad concubitum (Schol. §. 563.) magnam etiam voluptatem sensualem natura cum actu concumbendi coniunctam esse, Physica docet. Qui stimulo naturali satisfacit, is desiderium naturae *extinguere* dicitur. Voluptas sensualis cum concubitu coniuncta *libidinis* accepit nomen. Ad quod etiam pertinet desiderii naturae libidinisque extinctus.

Quid

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid ergo sit *libidinem extinguere*, satis intelligitur. Quamobrem, cum posito vno connexorum etiam alterum ponendum sit (§. 30), connubii scopum etiam esse, desiderio naturae satisfacere libidinemque extinguere, sequitur (§. 566). Eiusmodi vero scopum non exhibere connubii characterem discretiuum, ex §. cit. colligitur.

COR. Errant igitur, qui affirmant, principalem coniugii scopum esse, vt libido extinguatur.

Societas ex libidinis extinctu tantum concipienda est illicita.

§. 568. *Societas, cuius scopus tantummodo est libidinis extinctus, legibus naturalibus repugnat.* Membra enim societatis, cuius scopus tantummodo est libidinis extinctus, voluptati sensuali cum concubitu coniunctae satisfaciunt, licet sobolem procreare nolint (§. 566). Membris itaque corporis ita vtuntur, vt eorum scopum principalem negligant (§. 563.) Agunt itaque contra obligationem naturalem (§. 94. Cor.) ideoque societas, quae inde oritur, legibus naturalibus repugnat (§. 127).

COR. I. Eadem ex demonstratione simul patet, eos, qui principalem connubii scopum libidinis extinctum vocant, media et fines non satis distingere.

COR. II. Porro ex eadem manifesta est veritas huius principii generalis: *Qui ita agit, vt eadem actione libidinem solummodo velit extinguere, illicite agit.* Idem hocce principium infra in iurisprudentia ciuili alio ex fonte deducamus.

SCH. Foecundum hic habemus principium, ex quo, permultas hominum actiones societatesque illicitas esse, deducere possumus, *paederastiam* scilicet, *sodomiam*, *polyandriam*, *lenocinium* etc. sed pro instituto generalia exponere sufficiat, specialiora praelectionibus partim, partim aliis reseruamus temporibus.

§. 569.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 569. Si homines diuerſi ſexus ſocietatem ea ſolummodo ex ratione ineunt, quo libidinem extinguere poſſint, ſocietas illa vocatur *ſcortatio.* De ſcortatione.

COR. Scortatio igitur non eſt connubium (§. 566), ſed iuri naturae repugnat (§. 568). Et ita intelliges meam de ſcortationis moralitate ſententiam, de qua iuris naturalis Doctores permultum diſputarunt. vid. THOMASIVM in iurispr. div. L. III. Cap. II. §. 72. ſeqq. Notare tamen velis, THOMASIVM hanc ſuam ſententiam deinde mutaſſe, quod ex ipſius emendationibus ad fundamenta Iurisprudentiae diuinae, quas fundamentis I. N. et G. adiunxit, manifeſtum eſt.

§ 570. *Omne connubium iuſtum eſt ſocietas voluntaria.* In connubio enim marito competit ius in foeminae corpus, et vice verſa ex ſobolis procreatione concipiendum (§. 565. ſeq.) Sed ius, quod alicui competit in id, quod pertinet ad τὸ ſuum alterius, deriuatiue acquiritur (§. 460. et 13. Pr.) ergo tam maritum quam foeminam ius illud deriuatiue ſibi acquiſiuiſſe, neceſſarium eſt. Porro, cum ſobolem non poſſint procreare, niſi viui, conſequens eſt, vt ille acquirendi modus inter eos referri debeat, quibus aliquid deriuatiue atque viuo priore domino acquiritur. Sequitur inde, eiusmodi ius determinatis a perſonis, remotis omnibus laeſionibus, non niſi per pactum poſſe acquiri (§. 475). Quamobrem, cum connubium ſine concubitu non poſſit concipi (§. 566), et omnis concubitus per vim extortus iniuſtus ſit (§. 565. Cor. 1.) conſequens eſt, Connubium eſt ſocietas voluntaria.

vt

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vt omne connubium iuſtum, id eſt, legibus conueniens, ſocietas (§. 566.) voluntaria eſſe debeat (§. 594).

COR. I. Intelliges inde fieri poſſe, vt obligatio naturalis ad ſocietatem quandam voluntariam conſtituatur (§. 563).

COR. II. Eiusmodi pactum connubium conſtituens eſſe bilaterale, demonſtratio §. 565. et §. 438. abunde docebit.

COR. III. Ex quibus patet, permulta hic inferri poſſe conſectaria, ſi, quae de pacto bilaterali §. 493 ſeqq. explicauimus, ad ſocietatem connubialem adcommodantur.

COR. IV. Ex quibus facile intellectu eſt, quid iudicandum ſit.

1.) *De connubio decrepitorum*, quod *lege Iulia vel Papia* iuſte prohibebatur, vide Ill. HEINECCII *Comment. ad L. Iul. et Papiam Poppaeam*, Conf. HENNINGI ARNISAEI *comment. de iure connubiorum c. II ſect. 4.* Tolerantur quidem eiusmodi connubia in ciuitatibus, ſed recte a PVFENDORFFIO I. N. et G. L. VI. c. I. §. 25. *honoraria* vocantur, dum honorarii vocantur, quibus titulus muneris ſine functione datur.

2.) *De connubio ſpadonum* apud Aegyptios licito. vid. GROTIVM ad Deut, XXIII. 2. et

3.) *Evnunchorum* apud Turcas licito, de quo RICAVT *dans l'etat preſent de l'empire Otoman.* Conf. HIERONYMI DELPHINI *Tractatus de evnuchi coniugio ſ. von der Capaunen-Heyrath.*

Parentes obligati ſunt procreatorum vitam conſeruare eorumque felicitatem promouere

§. 571. Parentes procreant filios, qui ob virium defectum nec vitam conſeruare, nec felicitatem ſuam promouere poſſunt (quod experientia docet). Sed quae eſt ratio, cur ad ſobolem procreandam obligati ſimus? certiſſime, vt genus humanum conſeruetur (Schol. 1. §. 563).

Hic

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Hic vero ſcopus quoniam non poteſt obtineri, niſi procreati vitam conſeruare felicitatemque ſuam promouere poſſint (quod facile cognoſcitur ex iis, quae de hominibus eorumque vita in ſuperioribus dicta): manifeſtum eſt, parentes quoque obligatos eſſe, vt ad procreatorum vitam conſeruandam eorumque felicitatem promouendam actiones ſuas dirigant (§. 94. Cor.).

COR. Quoniam felicitas hominum eorum ex perfectione oritur (§. 147.) quae perfectione corporis atque animae conſtituitur (Schol. Schol, ad §. 14): patet, partium parentum eſſe, vt haſce obſeruent leges:

1. Praebete procreatis alimenta.
2. Perficite procreatorum animam. vide. §. 256. 262.
3. Perficite eorum corpus. vid. §. 263. 273.

§. 572. Qui hominis felicitatem vult promouere, in eodem conatum legibus conuenienter viuendi (§. 147), ideoque conatum efficacem ſe perficiendi exitare debet (§. 149). Actiones alterius eo dirigere, vt in eodem exitari poſſit conatus efficax felicitatem ſuam promouendi, idem eſt ac *eum educare*. Parentes ergo et obligati ſunt, vt ſobolem procreatam educent (§. 571). E. et ſobolem procreatam educare.

SCH. Huncce conatum ea ex ratione efficacem vocauimus, quo conatus ille exercitio acquirendus a ſtimulis mere naturalibus poſſit diſtingui.

§. 573. Parentes procreatis alimenta praebentes eosque educantes procreatos iuuant (§. 310. 26). Quando haec obligatio ceſſat.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

26.) Quoniam vero omnis obligatio ad auxilium alteri ferendum ceſſabit, ſi alter propria virtute idem obtinere poſſet (§. 313), obligatio etiam haec parentum ceſſat, ſi procreati propria virtute alimenta ſibi acquirere ſuamque promouere poſſunt felicitatem.

SCH. Notare hic velis, aliam eſſe parentum obligationem, quae ex eorum ſtatu, aliam, quae ex eorum factis oritur.

Quid puberes, impuberes, maiores et minores.

§. 574. Homines, qui ob aetatis defectum nec alimenta ſibi acquirere, nec felicitatem ſuam promouere poſſunt, dicuntur *impuberes*; qui vero in ea ſunt aetate, qua propria vi alimenta ſibi acquirere poſſunt, *puberes* vocantur. Qui alimenta ſibi acquirere poſſunt, vel etiam in ea ſunt aetate, qua propria virtute ſuam promouere poſſunt felicitatem, vel ea in aetate nondum exiſtunt, ſi prius, *maiorum*, ſi poſterius *minorum*, acceperunt nomen.

COR. I. Parentes ergo, qua tales, obligati ſolummodo ſunt, vt procreatis impuberibus, non vero puberibus alimenta praebeant, et vt procreatos minores, non vero maiores educent (§. 573).

COR. II. Connubium, cuius membra nec impuberibus alimenta praebere, nec minores educare poſſunt, legibus naturalibus repugnare, ex §. 571. ſeqq. colligitur. Lenocinium ergo eſt ſocietas iniuſta.

Inde oritur patria poteſtas.

§. 575. Qui ad hoc vel illud obligatus eſt, illi etiam in hoc vel illud competit ius ex obligatione determinata concipiendum (§. 152). Ergo et parentibus competit ius impuberes minoresque educandi (Cor. 1. §. 174), quod *patria poteſtas* vocatur.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Patria ergo poteſtas vltra terminos educationis non extendenda eſt. Ceſſat ergo ceſſantibus annis impubertatis minorennitatisque procreatorum. Finis vero eorum in foro naturali vniuerſaliter determinari nequit, rationem tamen huius determinationis vniuerſalis in iure ciuili poſitiuo factae infra in iure ciuili vniuerſali indicabimus.

COR. II. Educans actiones educandi eo dirigit, vt in eodem conatus efficax felicitatem ſuam promouendi excitari poſſit (§. 572.) Conatus efficax acquiritur exercitio (Schol. ad §. cit.) quod ex continua actionum homogenearum iteratione concipitur. Parentes igitur, vi patriae poteſtatis, quae iis competit (§. 572.) habent ſolummodo ius impuberum minorumque actiones eo dirigendi, vt in hiſce oriatur habitus legibus conuenienter vivendi (§. 147.) Conf. Cor. ad §. 571.

COR. III. Qua tandem ratione ius vitae et necis patriae poteſtatis conſectarium eſſe poſſit, vti Romani voluerunt (*a*), ex §. 548. colligi poterit.

SCH. I. Non multa habeo, quae opponam dictis: id ſaltim addo, haec noſtra principia ſatis euoluta atque explicata verum eſſe medium tollendis e medio difficultatibus, de quibus Doctores I. N. et G. diſputarunt. Quaeſtio ſcilicet mouetur de ſubiecto, cui patria poteſtas in foro naturali tribuenda. Sed perſuaſum habeo, cogitationum diuerſitatem in diuerſo fonte, ex quo patriae poteſtatis fundamentum deduxerunt, fundatam eſſe. Iis ergo remotis noſtris ex principiis facillime reſponderi poterit.

SCH. II. Qui patriae poteſtatis fundamentum in occupatione quaerunt, eam cum HOBBESIO (*b*) matri tribuunt, quae, vt docent, eandem, quoniam primum liberos in poteſtate ob conceptionem habet, in patrem transfert. Sed ego meis ex principiis colligo, fieri non poſſe, vt eiusmodi poteſtas, mediante occupatione acquiratur. Eſt enim occupatio modus acquirendi originarius (§. 463), patria vero poteſtas non acquiri poteſt, niſi deriuatiue (per dem. ad §. 570. ſeqq.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. III. Excipiunt alii hoc argumentum alio quodam ex iis, quae in Schol. ad §. 469. dicta, desumto, sed eiusdem, me arbitro, ponderis. Matrem semper certam esse, patrem saepius incertum, concedo quidem, consequentiam vero summa cum ratione, quam quae de patria potestate ante docui, exhibent, nego. vid. Illustr. LEYSERVM Specim, XVIII. meditat. ad P. med 1.

SCH. IV. Alii Patris praestantiam fouentes, huic vel cum PVFENDORFFIO (*c*) maximam dictae potestatis partem, vel cum HORNIO (*d*) totam illam potestatem tribuunt. Quoniam vero sexus praestantiam cum GROTIO atque VITRIARIO vrgent, rationem, qua hac de re sententiam confirmant, non vniuersalem esse, quemuis docet experientia. Quamobrem, cum generationem patriae potestatis fundamentum vocauerimus, in abstracto nil dicere possemus, nisi parentibus competere patriam potestatem. Quae vero obuio in casu dicenda, circumstantiae determinabunt.

SCH. V. Notare velis, hic sermonem esse de patria potestate, quatenus ad liberos, qua tales, non vero quatenus ad liberos, qua domesticos, refertur, de qua infra in doctrina de societate domestica.

(*a*) vid. Ill. HEINECCII Institutiones Tit. de Patria potestate §. 138.
(*b*) de Ciue cap. IX. §. 3.
(*c*) de officiis Lib. II. cap. III.
(*d*) Polit. L. I. cap, II.

Et ius emancipandi,

§. 576. Patria illa potestas est ius liberos educandi, quod parentibus competit (§. 575). Iam ponamus fieri posse, vt educatio illa feliciori successu obtineatur, si parentes ius illud in alios transferrent; consequens erit, parentes per naturam, vt idem transferant, esse obligatos (§. 74). Ius meum in alios translatum non porro est meum. Duplici ergo ratione secundum ius naturae patria potestas cessare potest, si nimirum anni minorennitatis et impubertatis cessant (Cor. 1. §. 575), et si eiusmodi potestas in alium

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

alium transfertur. Renuntiare patriae potestati, idem est ac filios *emancipare*, et actus, quo filii emancipantur, dicitur *emancipatio*. Duplici ergo ratione secundum ius naturae emancipatio cogitari potest, qua facta omnia iura, quae ex patria potestate oriuntur, cessant (§. 355).

COR. I. Si parentes patriam potestatem in alios transferunt, *emancipatio* vocatur *formalis*, et eiusmodi potestatis translatae acceptatio *adoptionis* accepit nomen. Si vero emancipatio ipso iure constituitur, ea vocatur *virtualis*. Patet itaque, qua ratione tam emancipatio *formalis*, quam *virtualis* sit iuris naturalis.

COR. II. Iura, quae facta emancipatione cessant, ex §. 575. Cor. 2. facili negotio inferri possunt.

§. 577. Patriam potestatem esse ius perfectum atque affirmatiuum, quod parentibus in liberos per statum competit, sequitur ex §. 575. Cor. 2. et §. 154. seqq. Quatenus eiusmodi ius personae in personam per statum competit, habemus characterem discretiuum societatis (§. 521.) ex patria ergo potestate oritur societas, quae vocatur *paterna*. Quid societas paterna.

COR. I. Societas paterna ex patria potestate concipitur. Sed patria potestas est consectarium connubii (§. 575. 566.) ergo et societas paterna ex connubio sequitur.

COR. II. Posito itaque iusto connubio societas paterna erit societas necessaria (§. 549). Vti ergo membra societatis connubialis, quae voluntaria est (§. 570.) a connubio liberantur, cessante nexu pactitio (§. 560.) ita a societate paterna non possunt liberari, nisi cessante ratione legis, qua societas illa constituitur (§. cit.) vid. §. 576.

COR. III. Intelliges inde simul, cessante societate con-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

connubiali societatem paternam non statim cessare, et cessante societate paterna non statim cessare societatem connubialem.

Quid concubinatus et coniugium.

§. 578. Qui in societate connubiali viuunt, eandem mutuum ob adiutorium ideoque et ob societatem paternam vel continuant, vel non continuant. Si posterius, connubium vocatur *concubinatus*, si vero prius, *coniugium* seu *matrimonium*.

COR. I. Concubinatus est connubium, ideoque societas sobolis procraendae cansla iura (§. 566), minime itaque scortatio seu lenocinium vocari potest (§. 569). Qua ex ratione etiam apud Romanos licitus fuit. vid. HEINECCII Comment. ad Legem Iul. et Papiam Lib. II. cap. IV. Conf. Nouell. 12. cap. 4. 18. cap. 5. et 117. cap. 2. et 3.

COR. II. Ne ergo fiat societas iniusta, procreati etiam educandi, iisque alimenta praebenda sunt (§. 571. seqq.) quare, cum secundum ius naturae hoc fieri possit vel continuata societate paterna (§. 575. 577. et Cor. 3. hui. §.) vel virtuali liberorum emancipatione (§, 576. Cor. 1.) vt eiusmodi societas iuri naturali necessario repugnet, affirmare non possumus.

SCH. I. Sed quid est, vt de concubinatu tam iure ciuili quam iure naturali contingente illicito plura hic dicamus. Matrimonia Amazonum (de quibus eruditi disputant), quae barbare *ad talacho* vocantur, et matrimonium conscientiae eorumque a concubinatu differentiam in praelectionibus explicabimus.

SCH. II. Ponitur quaestio, an concubinatus sit societas proprie sic dicta?

Scopi contugii explicantur.

§. 579. Coniugium est societas connubialis ob societatem paternam continuata (§. 578.) Connubii scopus est sobolis procreatio (§. 566.) et scopus societatis paternae procreatorum educatio vocatur (§. 577.) Recte ergo duplex coniugii scopus ponitur, sobolis scilicet

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cet procreatio et liberorum educatio. Hinc a GVNDLINGIO *(a)* coniugium dicitur *societas, in qua coniunctis viribus eo connitantur paciſcentes, vt ſobolem generent, eamque rite educent, ac rationalem efficiant.*

COR. I. Triplici ergo ex ratione iura perſonis in coniugio viuentibus competentia deducere poſſumus, ex ſobolis ſcilicet, procreatione vid, §. 566. ex liberorum educatione vid. §. 575. cum Cor. Cor. et ex prioris ob poſteriorem continuatione (§. 528).

COR. II. Poſito coniugio, perſonis etiam in perſonas competit ius perfectum atque affirmatiuum (§. 566 et 577) ex quo ſequitur, vt coniugium ſit ſocietas (§. 521), et quidem, quoniam in eadem ſocietas connubialis et paterna ſubordinantur (§. 578), ſocietas compoſita (§. 555).

COR. III. Quamobrem, cum connubium ſit ſocietas voluntaria (§. 570), et paterna neceſſaria (§. 577. Cor. 2), coniugium eſt ſocietas ex ſocietate quadam voluntaria atque neceſſaria compoſita.

(*a*) In I. N. et G. p. 366. §. IV. Edit. 2.

Coniugium eſt ſocietas voluntaria.

§. 580. *Coniugium, qua tale, ſecundum ius naturale eſt ſocietas voluntaria.* Quoniam enim iura coniugalia deriuatiue (per dem. ad §. 570), et quidem vel per pactum, vel immediate ex lege acquiruntur (§. 520. Cor. 3), ſaluis vero legibus naturalibus duplex connubii ſpecies poni poteſt (§. 578): ſequitur, vt iura coniugalia ſecundum ius naturale in ſe conſideratum acquiri nequeant, niſi per pactum, atque ideo coniugium, qua tale, inter ſocietates voluntarias referri debeat (§. 549).

Eandem propoſitionem etiam ita euinco: Coniugium eſt ſocietas connubialis ob paternam ſocietatem continuata (§. 579). Sed illius ſocietatis, qua talis, continuatio hanc ob

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rationem iure naturali non eſt neceſſaria (§. 578. Cor. Cor.) ergo non habet rationem in lege (§. 136.) ſed in pacto (§. 517), atque ideo coniugium ſecundum ius naturale eſt ſocietas voluntaria.

COR. Coniugii ergo naturam conſtitutio pacti per ſcopum coniugii (§. 579. Cor. Cor.) explicatum, magis determinati explicabit.

Quid ſponſalia, ſponſus et ſponſa?

§. 581. Pactum de matrimonio ineundo *ſponſaliorum* accepit nomen. Quamobrem, cum omne matrimonium ſit ſocietas voluntaria (§. 580), matrimonium ſine ſponſaliis concipi nequit. Simul inde patet, ſponſalia eſſe antecedens, cuius conſequens matrimonium. Notare hic velis, quae de pacto perfecto atque conſummato in ſuperioribus explicauimus. Sponſalibus perfectis ſed nondum conſummatis paciſcentes *ſponſus et ſponſa* vocantur.

COR. Permulta inde deduci poſſunt conſectaria, quae naturam ſponſaliorum explicant. Adponam neceſſaria.

1. *Sponſalia requirunt promiſſionem efficaciter acceptatam* (§. 415), Vbi ergo nulla promiſſio, nec efficax promiſſionis acceptatio, ibi non ſunt ſponſalia. Tractatus ergo ſponſaliorum praeparatorii (§. 416. cum Cor.), vt *oblatio futurarum nuptiarum* (*die Ehe Werbung*); nudus in hanc oblationem conſenſus (vid. Cor. 1. §. 411); conſenſus ſimulatus et ambiguus, e. g. per verba: *Iſt es auch fragens werth* it. *Ich weiſs nicht* §. 399. ſeqq.); ſponſalitia largitas etc. non efficiunt ſponſalia.

SCH. Notetur quaeſtio: *an error virginitatis matrimonio obſit?*

2. *Sponſalia non poſſunt celebrari, niſi ab iis, in quorum poteſtate, non ſobolem ſolum procreare, ſed et*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

et procreatam educare, positum est (§. 578. 575. 566. et Cor. 4, et 7. §. 395).

SCH. Reflectamus hic ad concursum plurium sponsaliorum; ad proclamationis necessitatem; ad inopes; ad polygamiam simultaneam etc. Facile etiam intelliges, pactum illud celebrari posse ab incapacibus, modo sperare de capacitate liceat.

3. *Sponsalia vi iniusta metuque extorta sponsaliorum nomen non merentur* (Cor. 2. §. 398.) etc.

§. 582. *Sponsus sponsam et vice versa ad matrimonium ineundum cogere potest.* Pacti enim sunt de matrimonio ineundo (§. 581). Ergo tam sponsus quam sponsa habet ius cogendi promittentem, vt promissa praestet (§. 420). ideoque ius cogendi ad ineundum matrimonium. Ex quibus oritur ius cogendi ad matrimonium.

COR. Et inde simul intelliges, qua ex ratione ex sponsalibus ius belli oriri possit (§. 419. Cor. 2). Reflectamus ad §. 423-427.

§. 583. Vti *Arrha* in genere est bonum, quod in fidem pacti siue percutiendi siue iam percussi datur; ita bona, quae personae desponsatae ad probanda sponsalia in se inuicem transferunt, dicuntur *Arrhae sponsalitiae* (*a*) *(der Mahl-Schatz)*. Exhibet ergo §. 581. seq, earum necessitatem. De Arrhis sponsalitiis.

COR. I. Quicquid in me certa sub conditione ab altero A transfertur, eius sum dominus existente illa conditione (§. 427, 445); cessante vero conditione res suo domino manebit (§. 427. et Cor.) Sponsalia sunt pactum de matrimonio ineundo (§. 581), *secuto ergo matrimonio personae desponsatae sunt arrharum sponsalitiarum domini: si vero matrimonium non sequitur, eiusmodi arrhae domino suo priori restituendae sunt* (*b*).

COR. II. Morte ergo vnius desponsatorum ante matrimo-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

trimonium superueniente, arrhas sponsalitias domino suo priori alter desponsatorum restituere debet (*c*).

SCH. I. (*b*) Ius Ciuile Romanum atque hodiernum, matrimonium culpa vnius desponsatorum non secutum ab matrimonio casu impedito distinguens, hoc nostrum principium posteriori solummodo ratione, minime vero priori, (sub qua nocentis arrham retinendam, innocentis vero domino suo restituendam esse docet) (*d*) adprobasse, principio nostro generaliori non posse opponi, ex Cor. §. 582. manifestum erit.

COR. II. Eadem ratione, qua hactenus, iudicari poterit de *munere Proxenetico*; praemio scilicet, quod nuptiarum conciliatoribus promissum.

(*a*) L. 1. C. de sponsalibus.
(*c*) L. 5. C h. t.
(*d*) L. 3. C. h. t. reflectas ad L. 9. ff. de iur. fisc.

De iure dotis. §. 584. Bona, quae ab uxore in maritum ad onera matrimonii ferenda transferuntur, *dotem* (*das Heyraths-Guth, Ehe-Geld*) constituunt. Ius ergo, quod marito in dotem competit, ex iis, quae de vsu in superioribus explicauimus, deducendum est (§. 446). Ex quo patet, maritum non esse verum dotis dominum (§. 445).

COR. I. Coniuges inter se societatem de continuando connubio mutuum ad adiutorium, ideoque ad sobolis educationem ineunt (§. 578). Onera ergo matrimonii sobolis procreatio, mutuum adiutorium priorisque societatis ob alteram continuatio determinant.

COR. II. Ex quibus facile necessitatem constituendi dotem de ducere possumus, quod, quia est species auxilii (§. 310), quatenus in se consideratur, ad ius imperfectum pertinet (§. 321), per pactum vero sponsaliis adiectum multisque aliis ex rationibus ad ius perfectum reduci poterit. Sed de his forsan alio tempore pluribus.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

COR. III. Nulla itaque ratione errant, qui dotem ad mutuum adiutorium, ſcopum matrimonii ſecundarium referunt. Vterque enim parens ad ſobolem educandam obligatus eſt (§. 578, 575.) et opera, quam in educanda ſobole nauat, *mutuum ad adiutorium* pertinet. Ergo reliqua.

§. 585. Ex his, quae de ſocietate matrimoniali atque paterna hactenus expoſuimus, ſequentes leges matrimoniales, quae ad ius perfectum pertinent, immediate ſequuntur (§. 529. Cor. 2.). LL. ex ſuperioribus deductae.

I. Parentibus competit ius dirigendi actiones impuberum minorumque, ad obtinendam eorum felicitatem (§. 575).

COR. I. Ius actiones alterius dirigendi vocatur *imperium.* Parentibus igitur competit imperium in impuberes minoresque.

COR. II. Oritur hocce ius ex obligatione ad ſobolem educandam (§. 572. ſeqq.) quae obligatio ceſſat ceſſante educationis poſſibilitate. Quibus ex principiis concipimus diuerſos, quos iuris naturalis Doctores ponunt, ſocietatis paternae gradus, quorum *primum* ius liberos modice caſtigandi, *alterum* ius contumacem domo eiiciendi, exhibet.

II. Liberi, impuberes ſcilicet minorennesque parentibus obediant, i. e. voluntati parentum conuenienter viuant.

COR. Qua ex lege intelliges, cur parentes in liberorum nuptias conſentire debeant.

III. Marito competit ius vxorem cogendi et v. v. ad ea producenda, ſine quibus educatio procreatioque ſobolis obtineri nequit (§. 543).

SCH. Caetera quoque ex praecedentibus facile ſubducuntur, ex quibus, quae de officio erga duros parentes addi poterant, per ſe intelliguntur.

§. 586.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

De repudio et diuortio.

§. 586. Actus, quo sponsalia celebrata dissoluuntur, *repudium*, quo vero matrimonium dissoluitur, est *diuortium*.

COR. I. Tam sponsalia quam matrimonium inuoluunt pactum (§. 581. 580); modus ergo, quo nexus pactitius dissolui potest (§. 439. seqq.) explicat repudii atque diuortii causas, quae *partim* ad mutuum consensum, *partim* ad impossibilitatem tam moralem quam physicam obtinendi societatis scopum referri possunt.

COR. II. Posito diuortio ponitur dissolutio a societate matrimoniali, ideoque dissolutio a continuatione societatis connubialis ob mutuum adiutorium (§. 578); vnde patet, a diuortio ad liberationem ab obligatione ad sobolem (quatenus scilicet impuberes minoresque spectentur) educandam non valere consequentiam (§. 575. conf. §. 573).

SCH. In praelectionibus de controuersia, quae olim inter *Ochinum* et *Bezam* de diuortii moralitate agitata, et de separatione a mensa et thoro dicamus.

De Tutela.

§. 587. Impuberes minorennesque propria vi suam non possunt promouere felicitatem (§. 574). Mortuis parentibus in statu non-ciuili ii desunt, qui, vt eorum felicitatem promoueant, perfecte obligati. Porro omnes omnino homines obligati sunt ad auxilium iis ferendum, qui propria determinatione vis se non possunt felices reddere (§. 313). Ex quibus sequitur, nos per naturam obligatos esse, vt filios impuberes minorennesque, parentibus eorum mortuis, educemus. Eiusmodi munus vocatur *tutela*, et ille, cui eiusmodi prouincia tradita est, *tutor* salutatur.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Obligatio itaque ad tutelam in se suscipiendam, quatenus in se consideratur, iure non ciuili est imperfecta (§. 321).

COR. II. Posita eadem legis ratione eadem etiam lex ponenda est (§. 103.), posito ergo eodem iurium atque obligationum fonte eadem etiam iura eaedemque obligationes vt ponantur necesse erit (§. 107, 151). Quare, cum iurium atque obligationum in societate paterna fons sit educatio (§. 677.), consequens est, vt tutori omnia iura ex educatione concipienda competant.

COR. III. Obligatio imperfecta per pactum perfecta fieri potest (§. 420) habemus ergo fundamentum, ex quo obligationem perfectam ad eam tutelae speciem, quam *pactitiam* vocant (*a*), deducere possumus. Simul inde patet, tutelam pactitiam principiis iuris naturalis maxime conuenientem esse. Sed de his infra pluribus.

(*a*) vid, Diss. inauguralem de tutela pactitia.

CAPVT III.

DE SOCIETATE HERILI.

§. 588.

Seruitutis moralis fundamentum.

Summum, quod homo erga corpus suscipere potest officium, conseruationem vitae in superioribus interpretatus sum (§. 264. Cor.). Ponamus hominem quendam sub eiusmodi esse circumstantiis, vt vitam suam alia ratione non possit conseruare, quam vt arripiat statum, quo perfecte obligatus est ad aliorum vtilitatem operis suis promouendam, consequens erit, vt illis sub circumstantiis propriam per salutem obligatus sit, ad eiusmodi vitae genus eligendum.

COR. I. Qui illud vitae genus, quod ante determinaui, eligit, ille vult alterum iuuare (310). Quare,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

re, cum obligatio ad auxilium alteris ferendum in se sit imperfecta (§. 321), iisdem rationibus, quibus obligationem imperfectam in perfectam mutare possumus, ille etiam status constitui potest.

COR. II. Simul inde sequitur, vt status ille non sit mere naturalis, sed praeternaturalis seu aduentitius.

Quid seruitus moralis.

§. 589. Eiusmodi status, quo quis perfecte obligatus est, vt aliorum vtilitatem operis suis promoueat, *seruitutis* nomen accepit, quam posthaec, quo a seruitute, de qua §. 453. dictum, distingui possit, vocabimus *seruitutem moralem*. Ii, qui hoc modo obligati sunt, *serui*, quibus vero obligati sunt, *domini* dicuntur.

COR. I. Seruitus ergo moralis non est status mere naturalis (Cor. 2. §. 588). Hinc seruos natura nullos esse contra Aristotelem, barbaras gentes natura seruos vocantem (*a*), defendimus.

COR. II. Simul ex §. 288. coll. §. 239. 147. colligitur, seruitutem moralem non semper esse vituperii effectum.

SCH. I. Dicimus tantum de domino atque seruo, dominam enim atque ancillam quilibet pro diuersitate sexus subsumere poterit.

SCH. II. Dicatur in praelectionibus de diuisione seruorum in seruos statu tales, et seruos statu liberos. Porro de differentia inter seruire, et seruum esse.

(*a*) Pol. Lib. I. cap. 2.

Quae domino dat ius in seruos.

§. 590. *Domino per statum competit ius perfectum atque affirmatiuum in seruos.* Seruis enim per statum perfecte obligati sunt, vt operis suis domini vtilitatem promoueant (§. 589), vt ergo et domino eiusmodi ius in seruos per statum competat, consequens est (§. 153. 151. 99).

COR. I. Domino qua tali, eiusmodi competit ius in seruos, quatenus serui obligati sunt (per dem. §.) sed quatenus sunt serui, obligati tantum sunt, vt operis suis domini vtilitatem promoueant (§. 589), com-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

competit ergo domino, qua tali, tantum ius operarum, non corporis.

COR. II. Dominus ergo, de quo hic dicitur, differt a domino, de quo §. 445. seqq. dictum. Qua ex ratione hic *dominus rerum*, ille vero *dominus personarum* vocatur.

COR. III. Ius illud domino personarum competens est acquisitum (§. 588. Cor. 1), ratio ergo acquisitionis vel in pacto, vel immediate in lege vt sit, necesse est, (§. 517).

§. 591. Statum, quo personae in personam competit ius perfectum atque affirmatiuum, societatem vocauimus (§. 521). Concipimus ergo societatem, in qua domino in seruos competit ius operarum, quae exhibet characterem diseretiuum *societatis herilis*. Est ergo societas herilis status, quo personae in personam competit ius operarum i. e. ius cogendi alterum, vt operis suis ipsius vtilitatem promoueat. Quae est societas inaequalis (§. 550). Inde oritur societas herilis.

COR. Ex quibus patet, societatem etiam herilem in necessariam et voluntariam diuidendam esse (§. 549. et Cor. 3. §. 590).

SCH. His praemissis inquiramus *in speciales circumstantiarum §. 588. generatim positarum determinationes.*

§. 592. *Constituta seruitute, vires seruorum translatae sunt in ea, quae ad τὸ suum domini pertinent.* Constituta enim seruitute domino competit ius seruos cogendi, vt viribus suis ipsius promoueant vtilitatem (§. 490. seqq.) Obligationi ergo suae conuenienter dominus seruorum vires ad suam dirigere potest felicitatem Vires seruorum sunt vires domini.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tem (§. 336). Eiusmodi itaque vires, seruitute constituta, in τὸ suum domini translatae sunt (§. 277).

COR. I. Intelligimus inde rationem, cur etiam hic termino domini vtamur (§. 444. seqq).

COR. II. Ex quibus simul patet, fieri posse, vt ex iis, quae de iure dominii in superioribus explicauimus, permulta deducamus consectaria, quae naturam seruitutis moralis explicant. Haec in sequentibus breuiter indicabimus.

Species seruitutis explicantur.

§ 593. In ea, quae pertinent ad τὸ suum domini, transferuntur seruorum vires vel omnes, vel tantummodo quaedam. Si prius, oritur *seruitus perfecta*, qua ratione serui dicuntur *mancipia*; si posterius, *imperfecta*. Porro transferuntur vel in perpetuum, vel quoad tempus; ex illo *seruitus perpetua*, ex hoc *temporaria* concipitur.

Eius continuatio.

§. 594. Ex §. 588. simul perspicimus, fieri posse, vt serui domini vtilitatem operis suis vel pro solis alimentis, vel pro certa mercede alimentisque promoueant. Priori ex ratione *seruitutem mercenariam*, ex posteriori et *obnoxiam* (*a*) concipimus.

COR. Seruitutis ergo mercenariae fundamentum est locatio conductio (§. 482), atque ideo ex hac magis explicari potest. Vocatur vero eiusmodi locatio conductio, quoniam personas spectat, *Locatio-conductio personarum.*

SCH. (*a*) Ita enim Phaedrus Fab. Lib. III. praef. v. 34.

Seruitus OBNOXIA,
Quia, quae volebat, non audebat dicere,
Adfectus proprios in fabellas transtulit.

§. 595.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 595. *Ius belli iuſtum ſeruitutis perfectae, perpetuae atque obnoxiae fundamentum eſſe poteſt.* Cui enim competit ius belli, illi etiam competit ius aggreſſori mala irrogandi, donec ſe contra hunc in plenam ponere poteſt ſecuritatem (§. 539.): ſi ergo hancce ſecuritatem alia ratione obtinere nequeat, quam efficiendo, vt aggreſſoris vires in τὸ ſuum recipiat, ius easdem in τὸ ſuum recipiendi habebit (§. 94. et 152). Iuſte ergo agendo aggreſſorem in eum redigit ſtatum, quo perfecte obligatus eſt, vt omnibus operis atque perpetuo defenſoris vtilitatem gratis promoueat (§. 277. et 153). Illis itaque ſub determinationibus ex iure belli iuſte oritur ſeruitus (§. 589.) perfecta (§. 593.) perpetua (§. cit.) atque obnoxia (§. 594).

Ius belli quando eſt fundamentum ſeruitutis.

COR. I. Oriuntur itaque inde *gentes ſeruae.*

COR. II. Simul inde patet, non vniuerſale eſſe principium, quo, omnem ſeruitutem ſecundum ius naturale ex pacto deducendam eſſe, affirmatur.

COR. III. Ceſſante ratione ceſſat etiam id, cuius eſt ratio. Si itaque non neceſſe eſt, vt defenſor ſui ad obtinendam ſecuritatem aggreſſorem in eiusmodi ſeruitutem redigat, conſequens eſt, vt nec eiusmodi habeat ius. Et ſi aggreſſorem in ſeruitutem redigere ad obtinendam ſecuritatem non ſufficiat, patet, defenſorem ſui habere ius aggreſſori maiora mala irrogandi. Ex quo intelligimus, qua ratione fieri poſſit, vt domino competat ius vitae et necis in ſeruos (§. 547). Et eiusmodi ius vitae et necis non eſſe iuris herilis, ſed potius iuris belli conſectarium. Vide §. 590. Cor. I. quod notandum contra HORNIVM.

COR. IV. Qui illa ratione in ſeruitutem ſunt redacti, inter mancipia referri debent (§. 593).

SCH. Legibus igitur naturalibus conuenienter Impera-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

peratores Hadrianus et Antoninus *dominis qua talibus hoc ius vitae et necis, in veteri Romanorum republica dominis competens, denegarunt.* vid. SPARTIANVM in vita Hadr. cap 18.

Inde oritur societas herilis necessaria quaedam.

§. 596. Seruitutis illa ratione, quam §. 595. indicauimus, constitutae fundamentum esse legem, ex dem. §. cit. satis patet. Ideoque inde concipimus societatem herilem, cuius fundamentum immeditate in lege est (§. 591. Cor.) atque ideo societatem herilem necessariam (§. 591. Cor.) legibus naturalibus conuenientem. Rationes, ob quas eiusmodi societas iuste possit solui, ex Cor. §. 560. colligi possunt.

SCH. I. Qui liberi sunt, in seruitutem non possunt redigi, nisi mediante pacto aut iure belli (§. 590. Cor. 3). Ex quo patet, liberos in seruitutem perfectam, perpetuam atque obnoxiam non posse redigi, ita vt societas herilis necessaria inde oriatur, nisi iure belli (§. 591. Cor.) non tamen eiusmodi ius belli omnis seruitutis perpetuae, perfectae atque obnoxiae fundamentum esse. Voluntaria enim mediante pacto constituitur, cuius rationes paupertas (*a*), hebetudo ingenii (*b*) et reliqua esse possunt.

SCH. II. De voluntariis plura hic dicere non possumus. Quoniam enim earum fundamentum sunt pacta, patet, generatim hic nil posse praedicari, nisi tam DOMINI quam SERVI esse CONDITIONIBVS PACTI SATISFACERE. Has vero conditiones vt ex principiis deducamus, ob determinationum contingentiam fieri nequit. Nihilo tamen minus ad quaestiones speciatim motas ope doctrinae de pactis et eorum principiorum, quibus necessariam societatem herilem explicabimus, responderi poterit.

SCH. III. Quae de seruitute perfecta, obnoxia et perpetua exponuntur, ad homines proprios in Ger-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Germania passim obuios, et mancipia Turcarum adcommodari possunt.

(*a*) vid. Genes. XLVII. 25.

(*b*) Hic velim vt legas ARISTOTELIS Polit. Lib. I. cap. seqq. et PVFENDORFFIVM in Iur. Nat. et Gent. Lib. III. cap. XXVIII. seqq.

§. 597. *Qui in seruitute perfecta atque obnoxia viuunt, omnia, quae acquirunt, acquirunt domino.* Effectus enim pertinent ad τὸ suum eius, cuius sunt vires, quibus producuntur (§. 469). Quae a seruis perfectis atque obnoxiis acquiruntur, iis producuntur viribus, quae ad τὸ suum domini pertinent (§. 120. et §. 592. 594); consequens itaque est, vt, quicquid acquirunt, domino acquirant. Quomodo ea, quae serui acquirunt, suo domino acquirant.

COR. I. Quae a seruis acquiruntur, domino acquiruntur, quatenus seruorum vires ad τὸ suum domini referendae (per dem. §. 597.). Quamobrem, cum in seruitute imperfecta non omnes seruorum vires ad τὸ suum domini pertineant (§. 593.) fieri etiam potest, vt seruis imperfectis proprietas quaedam acquisitorum competat (§. 469).

COR. II. Quae ergo mercenarii mercede acquirunt, non domino, sed seruis est (§. 594).

COR. III. Quoniam porro nemo testamentum condere potest, nisi qui proprietatem habet (§. 504). manifestum simul est, seruis perfectis atque obnoxiis ius testamenta condendi non competere.

SCH. Dicatur in praelectionibus de ratione, qua ad homines proprios eiusmodi praecepta adcommodari possint.

§. 598. Partus sequitur ventrem (Schol. §. 569) qui ergo ex seruis perfectis atque obnoxiis De seruitute originaria,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

et procreata. nati, eorum dominus est dominus ancillae seu matris (§. 597). Et ita etiam serui, qui apud Romanos *vernarum* nomine veniunt, secundum praecepta iuris naturalis poni possunt. Ideoque etiam secundum ius naturae seruitus perfecta est vel *originaria* vel *procreata* (*a*).

SCH. Hac ex ratione diuidunt ICti homines proprios in *originarios*, qui scilicet ex hominibus propriis nati sunt, et *adscriptitios* seu *nouitios*, qui homines proprii facti sunt. Dicatur simul de *Tuguriolis*, *von Lohn-und Erb-Drescher.*

(*a*) Genes. XIV. v. 14.

Nonnulla iura, quae dominis in seruos competunt.

§. 599. Quicquid ad τὸ nostrum pertinet, idem, quatenus ad τὸ nostrum pertinet, vel quoad vsum vel quoad vsumfructum (§. 452.) absolute vel restricte (§. 455.) alienare possumus (§. 451. Cor.) Ergo et §. 597. docet, domino in seruos perpetuos atque obnoxios competere.

1.) Ius vires eorum alienandi absolute.

COR. Inde concipitur ius vendendi seruos domino competens (*a*) (§. 481.) atque ius seruos donandi (§. 477. seq.)

2.) Ius vires eorum alienandi restricte.

COR. Inde sequitur fundamentum iuris feudalis personarum (§. 458. Schol. 2.)

3.) Ius concedendi vsum virium seruorum.

COR. Inde concipitur ius seruos commodandi (§. 479.) locandi (§. 482).

4.) Ius alteris concedendi iura quaedam in seruos nostros, vt vtilitatem, quandam inde percipere possint.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Ex quo concipitur *ſeruitus* (§. 453.) *operarum ſeruilium*, quae eſt ius vtilitatem percipiendi ex operis ſerui alieni (*b*). Quod adhuc hodie in ruſticorum operis obtinet.

SCH. Omnia haec iura competunt dominis, quatenus ſunt ſeruorum domini. Iniuſtum igitur eſt, cum HOBBESIO (*c*) negare, fieri poſſe, vt dominus in ſeruum ſit iniurius.

(*a*) Vid. PVFENDORFFIVM de Offic. L. II. cap. IV. §. 3.
(*b*) L. 4. ff. de operis ſeruorum.
(*c*) de Ciue cap. VIII. §. 7.

§. 600. Vires ſeruorum perfectorum atque obnoxiorum earumque effectus pertinent ad ſuum domini (§. 592. 597). Ideoque tam ſerui, qui vires ſuas ad domini vtilitatem dirigere nolunt, quam ii, qui impediunt, vt vires ſuas ad domini vtilitatem dirigere poſſint, dominum laedunt (§. 335.) atque ideo domino dant iuſtam cauſſam belli (§. 362.) et mala inde orta ſunt damna (§. 330). Continuatio.

COR. I. Poſita eadem legis ratione eadem legis diſpoſitio ponitur (§ 103. Cor.) quae ergo de ſeruis perfectis atque obnoxiis dicta, ad alios etiam ſeruos applicari poſſunt, ſi modo per eorum notiones pactorumque conditiones magis determinantur.

COR. II. Vbi ius belli, ibi eſt ius alteris mala irrogandi, donec laeſio ceſſat (§. 359. ſeqq.) Dominus ergo habet ius ſeruo refractario mala irrogandi, donec ea praeſtat, quae praeſtare debet. Quod ius dicitur *ius caſtigandi*. vid. *Chur-Saehſ. Geſind-und Tagl. Ordnung* tit. *von Geſinde-Lohn und Muthwillen.*

COR. III. Competit etiam domino ius eos, qui inobedientiae huius cauſſa ſunt, cogendi, vt damna praeſtent (§. 334).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Dicatur in praelectionibus de ſeruo corrupto.

De ſeruis fugitiuis.

§. 601. Seruus, qui eo animo a domino eo inſcio atque inuito diſcedit, vt a ſeruitute huius poſſit liberari, *fugitiuus* vocatur (*a*).

COR. I. Fugitiuus ergo ſeruus dominum laedit, ideoque domino dat iuſtam cauſſam belli (§. 600.)

COR. II. Ex quibus facile intelligimus, ſeruos fugitiuos rebus amiſſis poſſe aequiparari (§. 465.), ideoque domino reſtituendos eſſe (Cor. 3. §. cit.) Qua ex ratione dicitur, ſeruos fugitiuos requirendos (*b*), cuſtodiendos (*c*), non vero occultandos eſſe (*d*). Et quae §. 466. ſeq. de rebus amiſſis dicta, hic applicari poſſunt.

SCH. Dicatur in praelectionibus 1.) de hominibus propriis fugitiuis. 2.) de iure militari, cuius fundamentum ex ante explicatis enucleari poteſt.

(*a*) L. 17. §. 1. ff. de aedil. edict.
(*b*) L. 3. ff. de Fugitiuis.
(*c*) L. 1. §. 4. l. c.
(*d*) L. 1. §. 1. l. c.

De manumiſſione.

§. 602. Quilibet iuri ſuo, quod in alterum habet, renunciare poteſt (Cor. §. 536); ergo et renunciatio iuris domino in ſeruos competentis moraliter poſſibilis eſt. Quare, cum haec vocetur *manumiſſio*, ſequitur, vt etiam domino competat ius ſeruos manumittendi.

COR. I. Ceſſante iure in perſonas ceſſat etiam ſocietas iure illo conſtituta (§. 559,) ceſſante ergo iure domino in ſeruos competente, ceſſat ſocietas herilis (§. 591.) atque ideo ſeruitus moralis (§. 589. ſeqq.), ex quo patet, ſeruos, facta manumiſſione, a ſeruitute liberari. Hinc *libertini*, et manumittentis *liberti* dicuntur, manumittens vero eorum *Patronus* vocatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tur. Dicatur in praelectionibus de *Affrancamentis, von den Laſs-Briefen.*

COR. II. Manumiſſi itaque ſerui ab obligatione perfecta, vi cuius ſuis operis aliorum vtilitatem promouere debuerunt (§. 589.), liberati ſunt, atque ideo vires ſuas propriam ad ſuam vtilitatem dirigere poſſunt. Manumittentem ergo vt benefactorem ſuum ſpectare debent (§. 315.)

COR. III. Ex quibus patet, officia libertinorum erga Patronos eadem eſſe ac ea, quae benefactori debent (§. 315. ſeqq.) Et ita habemus *iuris Patronatus*, de quo ff. Lib. XXXVII, Tit. XIII. fundamentum.

COR. IV. Ceſſante fundamento iuris ceſſant omnia iura, (§. 103. Cor.) facta ergo manumiſſione, omnia iura, quae vi §. 599. ſeqq. domino competunt, ceſſare debent.

SCH. Sermo eſt de manumiſſione generatim ſumta, non quatenus refertur ad ſeruos ſtatu tales.

De reparatione damni a ſeruis alteri non domino illati.

§. 603. Vnica hac in re reſtat quaeſtio, ad quam ex principiis ante explicatis reſpondere debemus, damnum a ſeruis alteri non domino illatum ſpectans, *quis ſcilicet eſt, qui eiusmodi damnum praeſtare debet? dominus, an ſeruus?* Illi, cui damnum illatum eſt, competit ſolummodo ius, vt eum, qui damnum intulit, ad damnum illud praeſtandum cogat (§. 333. et 334.). Infert vero damnum, ad quem, vt effectus ad cauſſam, referri poteſt. Ideoque manifeſtum eſt, illi, cui a ſeruo damnum illatum eſt, competere ſolummodo ius ſeruum, vt eiusmodi damnum praeſtet, cogendi, niſi exiſtentia huius damni ad voluntatem domini referri poſſit.

COR. His itaque ſub determinationibus ſeruus, minime vero dominus, vt damnum a ſeruo alteri illatum praeſtet, tenetur. Qua ex ratione dicitur, *melio-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rem conditionem dominorum per ſeruos fieri poſſe, non deteriorem L. 133. ff. de R. I. Reflectamus in praelectionibus ad actiones noxales, de quibus ff. Lib. IX. Tit. IV.

SCH. I. Quoad mercenarios, ſeruos temporarios et imperfectos res eſt in promptu. Quoad perfectos vero, obnoxios atque perpetuos principio noſtro obſtat dubium quoddam e medio tollendum. Si, inquiunt, *a ſeruis perfectis, obnoxiis atque perpetuis laeſo competat ius, ſeruum, vt damnum illatum praeſtet, cogendi, hocce ius, niſi eiusmodi ſeruorum dominus laedatur, exerceri non poterit, quoniam omnes eorum vires ad τὸ ſuum domini pertinent* (§. 592. ſeqq.). Sed perpendas, quaeſo, vires ſeruorum ad τὸ ſuum domini ea ſolummodo ratione pertinere, qua iisdem domini vtilitas promoueri poteſt (§. 589.), et iure ſuo vtentem neminem laedere (§ 336), quo facto reſponſio etiam erit in promtu.

SCH. II. Et ita dominorum iura perfecta ſeruorumque obligationes perfectas ſatis expoſuimus. De imperfectis vero §. 299-321. agunt. Ergo ſolummodo neceſſe eſt, vt breuiter nunc explicemus iura, quae ſerui habent in dominum, dominorumque obligationes perfectas erga ſeruos, quo etiam perſpicere poſſimus, falſam eſſe ſententiam, quam corroborare voluit HOBBESIVS *in ſcripto de Ciue* Cap. VIII. §. 7. ſeqq.

Ius ſeruis dominos in competens quale, ſi poſſunt operas praeſtare?

§. 604. *Seruis perfectis atque obnoxiis competit ius perfectum a domino exigendi alimenta.* Nulla enim ſeruorum perfectorum atque obnoxiorum eſt proprietas, quoniam omnes eorum vires ad τὸ ſuum domini pertinent (§. 592. 594). Quamobrem, cum perfecte obligati ſint, vt omnibus ſuis viribus domini vtilitatem promoueant (§. 589), hoc vero, niſi vitam conſeruent, fieri nequeat, et ſine alimentis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tis viuere non possint, obligatio eorum requirit, vt dominum, qui non vult, cogant, ad alimenta iis praebenda (§. 94. Cor.) atque ideo patet, eiusmodi seruis competere ius perfectum a domino alimenta exigendi (§. 153).

COR. II. Obligatio ergo dominorum ad alendum seruum perfectum et obnoxium (§. 94. Cor.) est perfecta (§. 153).

COR. II. Dominus itaque eiusmodi officia violans seruos laedit (§. 329). ideoque iustam hisce dat caussam belli (§. 362). Qua ex ratione dicitur, *homines proprios ob inhumanam crudelitatem a dominorum potestate, auctoritate nimirum iuris, posse exire.*

§. 605. Ponamus porro, fieri non posse, vt serui perfecti obnoxii atque perpetui morbo impediti operas praestent. Hi tamen, vt vitam conseruent, obligati sunt (§. 264). Quoniam vero nullam habent proprietatem (§. 592-594), et vires corporis domino inseruiendo detriuerunt (§. 589.) consequens est, vt etiam hisce sub determinationibus eiusmodi seruis competat ius perfectum a domino alimenta exigendi (§. 267. 151-153.) ideoque domini ad miserrimos hosce seruos alendos perfecte obligati sint (§. 311. 313 et 153). Si morbo impediuntur.

COR. Quoad seruos mercenarios atque imperfectos alia valere, et obligationes illas dominorum in se spectatas non nisi imperfectas esse §. 313 et 594. dilucide ostendunt.

SCH. Quae hactenus de societate herili exposita pro instituti ratione sufficiant; specialia enim ex principiis generatim positis, ex iure dominii, ex iure pactitio atque societatis constitutione facillime

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

posse deduci, manifestum est. Possem etiam hac in sectione more Doctorum Iur. Nat. de societate domestica, quae ex coniugali, paterna atque herili componitur, agere; quoniam vero generalia prolixe in superioribus exposita sunt, specialia vero maiori commodo sequens sectio ius familiarum exponens eruere poterit, huic sectioni imponimus finem.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA

OECONOMIAE GENERALIS

SEV

SCIENTIA

QVOD IN SOCIETATIBVS MAIORI-
BVS NON CIVILIBVS IVSTVM
ATQVE INIVSTVM.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
OECONOMIAE GENERALIS
SEV
SCIENTIA
MAIORIS
PVBLICITATIS INSTITVTVM.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO IV.

QVAE OECONOMIAM GENERALEM EXAMINAT.

CAPVT I.

DE IVRE FAMILIAE.

§. 606.

Originem familiarum atque societatum maiorum, ciuitate nondum constituta, exponere non iuris naturalis, sed historiae est. Quare, cum historia praecepta iuris naturalis non probet, sed tantummodo illustret, dum illa tantummodo indicat facta, haec vero, quae naturae obligationique conuenienter fieri possunt, docent, satis intelligitur, cur ius naturae exposituri harum societatum originem non ex historia, sed ex obligatione naturali deducturi simus. Quo vero commoda, quae inde capienda, magisque perspici possint, in praelectionibus principia demonstrata factis, quorum normae sint illa principia, illustrabimus. Ratio instituti.

SCH. I. Primum ponenda est quaestio de familiae definitione. Doctores quidem, societatem domesticam atque familiam idem valere affirmantes, familiam ex societatibus minoribus ante expositis compositam esse, praecipiunt. Sed permittant quaeso, vt; quoniam de iuribus familiaribus ambiguitur, penitus rem disquiram. Quo facto manifestum erit, significationem vocis tam ratione originis, quam ratione loquendi vsus, non ambiguam solam, sed et societatem domesticam a familia distinguendam esse.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. II. Dicta ita probo: Considerata vocis origine patet, familiam a famulando dictam esse. Primo enim seruos solummodo familiam constituisse colligitur ex L. 1. ff. de vi et de vi armata. *Ratione vero loquendi euoluta* manifestum est, varios terminum familiae accepisse significatus; primo enim personae sub potestate quadam in eadem domo viuentes familiae acceperunt nomen, vnde Patris Matrisque familias denominatio originem ducit, confer. L. 40. § familiae ff. de verborum significatione. *Deinde* significatus ad totam cognationem sanguinis transfertur. Tandem effectum pro caussa substituentes, quoniam Iure XII. Tabularum agnatis tantum debebatur hereditas, ipsam rem hereditariam familiam interpretati sunt, vti titulus pandectarum *familiae herciscundae*, et de emptoribus familiae doctrina, satis docet. conf. *L.* 195. ff. *de verb. signif.*

SCH. III. Mittamus vltimam vocis significationem, ex effectus pro caussa substitutione concipiendam (de quo Cap. seq.) *non minus quam primam, ex vocis quidem origine cognoscendam, rationi vero loquendi, quae non permittit, vt familiam ponamus, vbi nullum connubium, contrariam. Quo facto facile fieri poterit, vt ex ceteris familiae significationibus definitio quaedam de eadem deducatur, ex qua diuersae familiae species, diuersaque familiae iura inferri possunt.*

Quid familia.

§. 607. Connectuntur personae, quatenus in earum altera aliquid est, quod sine altera non possibile (§. 30). Personae itaque cum societate connectuntur, quatenus quaedam earum determinationes ex hac concipiendae. Eiusmodi personarum nexus ex societate connubiali concipiendus vocatur *familia*.

COR. I. Fundamentum ergo familiae est connubium, ideoque societas ex sobolis procreatione concipienda (§. 566). Eiusmodi itaque personarum nexus, cuius fundamentum non est connubium, familiae nomen

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

men non meretur. vid. GROTIVM Lib. II. Cap. XX. §. 30.

COR. II. Societas ſine perſonarum nexu nulla eſt (§. 521.) Sed a ſocietate ad ſocietatem, cuius fundamentum eſt connubium, non valet conſequentia. Sola ergo ſocietatis idea non dat familiae characterem diſcretiuum.

COR. III. Hinc et herilis ſocietas non ſtatim familiam exhibet (§. 591).

SCH. Salua vero noſtra definitione non neceſſe eſt, vt ceſſante connubio etiam familia ceſſet, ſed connubium, ex quo perſonarum nexus familiam conſtituens concipiendus, adfuiſſe ſufficit. vide L. 195. ff. de verb. ſignif. *Hac ex ratione etiam iure hodierno foemina poſt mortem mariti in iura ipſius familiaria ſuccedere poteſt.*

§. 608. Liberi ſunt perſonae cum parentibus connexae (§. 30. et 572. ſeqq.) Nexus ille ex connubio concipitur (§. §. cit. cit.). Inde ergo oritur familiae ſpecies, parentes atque liberos continens. Quam, quo ab aliis diſtingui poſſit, *familiam paternam* poſt haec vocabimus. Qua ex ratione etiam parentes *patres-matresue familias*, liberi vero *filii filiaeue-familias* nominantur. Prima familiae ſpecies, quae paterna dicitur.

COR. Patet inde, permulta hic poſſe ex iis inferri, quae §. 575. ſeqq. de patria poteſtate atque ſocietate paterna explicata ſunt.

§. 609. Serui ad dominorum dominarumue vtilitatem ſuis operis promouendam perfecte obligati ſunt (§. 589.). Ad vtilitatem membrorum ſocietatis, qua talium, omnia etiam pertinent, quae efficere poſſunt, vt ſcopus ſocietatis obtineatur (§. 528. ſeqq.). Ex quibus elu- Altera familiae ſpecies, herilis ſcilicet.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

elucet, ſecundum ius etiam naturale fieri poſſe, vt ſerui ſuis operis ea producere teneantur, quibus ſocietatis cuiusdam membra ſcopum ſocietatis conſequi poſſunt. Et ita duplicem concipimus familiae ſpeciem; connecti enim poſſunt ſerui, qua tales, cum ſocietate connubiali, connecti etiam poſſunt cum ſocietate matrimoniali (§. 607). Eiusmodi familiam breuitatis gratia poſthaec *familiam herilem*, et quidem priori ratione *ſimplicem*, poſteriori vero *compoſitam* vocabimus. Quid ſint *ſerui ſeruaeue familiares* inde ſatis intelligitur.

COR. Principiis ergo, quae de ſocietate herili §. 591. ſeqq. explicauimus, ad ſocietatem connubialem, vide §. 566. ſeqq. atque matrimonialem, vide §. 378. ſeqq. relatis, manifeſta erunt iura atque obligationes perſonarum, quae familiam herilem tam ſimplicem quam compoſitam conſtituunt.

Societas domeſtica, domeſtici atque imperium domeſticum quid.

§. 610. Porro ex dictis patet, fieri poſſe, vt ii, qui in ſocietate matrimoniali viuunt, mutuo ſocietatis adiutorio liberos, fieri quoque poſſe, vt eiusmodi adiutorio ſeruos ſubordinent. Oritur inde *ſocietas domeſtica*. Poſita itaque ſocietate domeſtica iis, qui in matrimonio viuunt, competit ius actiones liberorum atque ſeruorum, quatenus ſocietati matrimoniali ſubordinati ſunt, in commodum mutui adiutorii dirigendi (§. 554). Hocce ius vocatur *imperium domeſticum*. Serui atque liberi illa ſub determinatione conſiderati *domeſticorum* nomen accipiunt.

COR. I. Simul inde intelligimus, cur ſocietas domeſtica ſine liberis, cur etiam ſine ſeruis eſſe poſſit.

COR. II. Et ſocietatem domeſticam, quatenus generatim ſumitur, inter ſocietates compoſitas eſſe referendam (§. 555).

§. 611.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 611. *Liberi, quatenus ſunt ſub imperio domeſtico, nulla habent iura acquiſita.* Quatenus enim ſunt ſub imperio domeſtico, in omnibus ſuis actionibus a parentibus dependent (§. 610). Omnia itaque hac ratione agunt auctoritate parentum (§. 30.) ideoque nil ſibi acquirunt. Ergo nec fieri poteſt, vt hac ratione iura acquiſita habeant.

Liberi in ſocietate domeſtica non ſunt domini.

COR. I. Ius perfectum atque affirmatiuum perſonis in perſonas competens eſt acquiſitum (§. 518.) Quatenus itaque liberi ſunt ſub imperio domeſtico ſeruorum domini vocari nequeunt (§. 590.) Ergo nec ius perfectum atque affirmatiuum in ſeruos, ratione nimirum illa habere poſſunt. Velim tamen, vt, iure ſuo agere, ab auctoritate alterius agere diſtinguas.

COR. II. Ex rationibus generalibus generalis etiam deduci poteſt concluſio. Hanc ergo habe: Liberi, quatenus ſunt ſub imperio domeſtico, nullam habent proprietatem acquiſitam. Sunt vero ſub imperio domeſtico, quatenus ſunt domeſtici (§. 575). Domeſtici igitur nullam habent proprietatem acquiſitam. Alia itaque ratione, quam qua ſunt domeſtici, conſiderari debent, ſi de eorum proprietate acquiſita eſt ſermo. Oritur inde idea *peculii*, de quo ICti loquuntur, quod eſt complexus bonorum acquiſitorum, quae in proprietate eorum ſunt, qui ſub imperio domeſtico ſunt. Vt docet Tit. ff. de Peculio.

COR. III. Liberi ſunt in ſocietate domeſtica, quatenus ſunt ſub imperio domeſtico (§. 610. 608. 572. ſeqq.) ideoque in ſocietate domeſtica domini vocari nequeunt (Cor. 1.).

COR. IV. Patet inde, in ſocietate domeſtica non eſſe dominos perſonarum, niſi patres matresue familias (§. 608. 610.).

§. 612 *Pater materque familias ſunt in ſocietate dome-* Quinam ſunt in ſo-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cietate domestica imperantes,

domestica domesticorum imperantes. Domestici enim sunt serui atque liberi (§. 610.). Serui sunt sub imperio dominorum (§. 590. seqq.), et liberi sub imperio parentum (§. 585.). Quamobrem, cum hac in societate non detur dominium personarum, nisi quod patres matresque familias habent (Cor. 4. §. 611.), et cum parentes sint patres matresque familias (§. 608), sequitur, vt pater materque familias hac in societate sint imperantes (§. 551.).

COR. I. Et haec est ratio, cur capita familias vocentur. Est itaque *caput familiae*, sub cuius imperio sunt domestici, qua tales.

COR. II. Societas ergo domestica est societas inaequalis (§. 553.), in qua patri matrique familias competit ius domesticos, i. e. liberos atque seruos obligandi (§. 551.) i. e. cum eorum actionibus motiua connectendi.

COR. III. Patet inde domesticos, vt imperio capitis familiae obedientiam praestent, perfecte obligatos esse. Sunt ergo capitis familias subiecti (§. 552.).

COR. IV. Hocce imperium, quod parentibus in liberos, quatenus sunt domestici, competit, etiam vocatur *patria potestas.*

SCH. Iure quidem diuino positiuo patris-familias ius atque imperium potius est, ante vero, quam huius rationem determinare possum, necesse est, vt differentiam luris naturalis necessarii atque contingentis naturamque legum positiuarum, quae inde dependet, magis explicem. Legas interim HVBERVM in Iur. Ciu. Sect. I. cap. II. L. II. n. 24.

Varii indiuiduorum status determinantur.

§. 613. Quodcunque indiuiduum consideratus statum indiuidui essentialem ab eiusdem statu accidentali distinguere debet. Omnia eiusdem speciei indiuidua eundem habent statum essentialem; fieri vero potest, vt eorum status accidentales sint diuersi, quoniam rationes, per quas determinantur, plerumque a cir-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

circumſtantiis dependent (*quod ex Metaphyſicorum praeceptis patet*).

§.614. Ex quibus ſequitur, fieri poſſe 1.) *vt indiuidui cuiusdam ſtatus accidentalis mutetur, ſaluo manente ſtatu eiusdem eſſentiali*, 2.) *vt, quae ex ſtatu indiuidui cuiusdam eſſentiali fluunt, de omnibus eiusdem ſpeciei indiuiduis dici poſſint*, 3.) *vt, quae ex ſtatu indiuidui cuiusdam accidentali deducuntur, de ceteris eiusdem ſpeciei indiuiduis dici nequeant, niſi quatenus ſub iisdem exiſtunt circumſtantiis.* Et principia, ex quibus eorum conſtitutio cognoſcenda, inde inferuntur.

COR. Minime itaque ſufficit explicatio eſſentiae et eorum, quae inde ſequuntur, ſi omnes, quae in indiuiduo diſtinguendae, determinationes explicare velis.

§. 615. Hactenus euolutis ad ſocietates adcommodatis, patebit, fieri poſſe, vt ſocietates indiuiduales, licet ſint eiusdem ſpeciei nihilo tamen minus determinationibus indiuidualibus, quae ſalua earum eſſentia mutari poſſunt (§. 614.), et ex circumſtantiis concipiendae (§. cit.), ſint diuerſae (§. 613.). Quare, cum ſocietas non ſit perfecta, niſi omnes eiusdem determinationes conſentiant (§. 528. ſeqq.) ſequitur, vt *in ſocietate indiuiduali determinationes ex circumſtantiis ſumendae cum iis, quae ex ſocietatis notione fluunt, conſentire debeant, ſi eiusmodi ſocietas ſit perfecta.* Quae ad perfectionem ſocietatis indiuidualis applicantur.

COR. I. Qui ergo obligatus eſt, vt ſocietatis indiuidualis perfectionem promoueat, non in agendo ſolum eiusmodi ſocietatis determinationes eſſentiales ſeu ſtatum eſſentialem, ſed et eiusdem ſocietatis ſtatum accidentalem ſpectare debet.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Duplicem igitur habemus fontem, ex quo leges, quibus membra societatis cuiusdam indiuidualis parere debent, haurire possumus, societatis scilicet notionem seu essentiam, atque determinationes accidentales (§. 97.).

Leges societatis sunt vel mutabiles vel necessariae.

§. 616. Determinationes societatis essentiales sunt necessariae, accidentales vero mutabiles (§. 614. seqq.). Leges ergo sociales, quatenus nimirum societatem indiuidualem spectamus, in *necessarias* et *mutabiles* diuidere possumus. *Illae* nimirum sunt, quarum ratio est in societatis notione vel essentia, *hae* vero, quae ex determinationibus indiuidualibus, seu ex circumstantiis sub quibus societas existit, fluunt (Cor. 2. §. 615.).

COR. I. Posita eadem legis ratione eadem etiam lex ponenda est, et remota legis ratione lex etiam ex hac concipienda remouenda est (§. 103.); leges ergo huius vel illius societatis mutabiles durant vel mutantur pro circumstantiarum continuatione vel mutatione. Si igitur circumstantiae manent eaedem, leges etiam mutabiles, eaedem manent, si vero circumstantiae mutantur, vt etiam leges, quae inde fluunt, mutentur, necesse est.

COR. II. Iisdem ex rationibus manifestum est, leges, quae in indiuiduali quadam societate mutabiles, ex circumstantiis, per quas determinantur, necessario sequi, ideoque non esse leges mutabiles, quatenus in se considerantur, sed quatenus obuia in societate indiuiduali valent.

COR. III. Simul inde facile intelligitur, leges societatis cuiusdam indiuidualis mutabiles optime determinari posse ab eo, qui semper distincta omnium circumstantiarum, si quibus societas indiuidualis existere potest, gaudet cognitione. Quo ex principio infra ciuitatis necessitatem deducamus.

§. 617.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 617. Membra itaque ſocietatis cuiusdam indiuidualis non neceſſarias ſolum, ſed et mutabiles ſocietatis leges cognoſcere debent (§. 110). Quicquid cognoſcimus, aut propriis meditationibus, aut aliorum determinatione cognoſcimus. Neceſſe ergo eſt, vt membra ſocietatis cuiusdam indiuidualis leges ante determinatas aut propriis meditationibus, aut aliorum determinatione cognoſcant. Quare, cum priori ratione leges cognoſcantur ex rationibus, quibus conſtituuntur (§. 103), conſequens eſt, vt ſocietatis illius membra tam ſocietatis eſſentiam, quam indiuiduales eiusdem determinationes atque circumſtantias, ſub quibus exiſtit, cognoſcere debeant, ſi nimirum propriis meditationibus leges ſocietatis euoluant (§. 616. 103. et 104.). Quid membra ſocietatis indiuidualis cognoſcere debent.

COR. I. Si ergo ſocietatis indiuidualis membra illius eſſentiam atque determinationes indiuiduales perſpicere nequeunt, neceſſe erit, vt hiſce leges ab aliis promulgentur (§. 111).

COR. II. Qui legem promulgat, efficit tantummodo vt ii, qui lege obligantur, eam cognoſcere poſſint (§. 110), manifeſtum itaque eſt, ex neceſſitate illa, quam Cor. 1. indicaui, neceſſitatem legislatoris non immediate poſſe deduci.

§. 618. *Societatis cuiusdam indiuidualis imperanti competit ius, membris leges ſocietatis promulgandi.* Societatis enim imperans habet ius membrorum ſocietatis actiones ad ſcopum ſocietatis obtinendum dirigendi (§. 585. Cor. 1. et 528.) Quare, cum hoc fieri nequeat, niſi membra ſocietatis leges ſocietatis cognoſcant Imperanti competit ius leges promulgandi.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(§. 617.), et ius ad finem det ius ad media (§. 94. 152.), huius etiam societatis imperanti ius, societatis leges ceteris membris promulgandi, competere debet.

COR. I. Imperium sine societate nullum est (§. 551. et 521.). Generatim itaque dicere possumus, imperanti, qua tali, ius leges promulgandi competere.

COR. II. Ius oritur ex obligatione (§. 152.). Ergo et imperans obligatus est, vt leges ceteris societatis membris promulget. Eiusmodi obligationem esse perfectam, docet §. 529. Cor, 1.

Quae hactenus de legibus dicta, applicantur ad consectaria cum legibus connectenda

§. 619. Lex est propositio obligatoria (§. 98), obligatio concipitur ex motiuis (§. 74.), motiua sumenda sunt ex facti consectariis (§. 36. 58. 59.), quae vel ex facti natura, vel ex eiusdem circumstantiis sequuntur (§. 211.). Vti igitur leges, quibus membra in societate parere debent, sunt vel necessariae, vel mutabiles seu contingentes (§. 616. et 615.); ita etiam obligationes cum eiusmodi legiaus connexae in *necessarias* et *mutabiles* seu *contingentes* diuidere debemus. *Illae* nimirum consectariis, quae ex natura facti sequuntur, *hae* vero ex iis, quae ex facti circumstantiis fluunt, constituuntur (§. 613. seqq. coll. §. 616.).

COR. I. Has inter circumstantias etiam habitus membrorum societatis malas ad actiones referri posse, facile intelligimus.

COR. II. Qui obligatur, etiam obligationem, ideoque legis consectaria (§. 619.), cognoscere debet (§. 110.). Quae igitur de legum cognitione §. 617. Cor. Cor. dicta, ad consectaria etiam legum adcommodari possunt.

SCH. Manifestum inde est, fieri posse, vt leges materialiter naturales sint formaliter positiuae. De quo plura in praelectionibus. Conf. differt. nostra de legibus positiuis earumque a naturalibus differentia.

§. 620.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Imperanti competit ius confectaria legis promulgandi.

§. 620. *Imperanti competit ius ceteris societatis membris confectaria legum promulgandi.* Imperans enim habet ius leges societatis ita promulgandi, vt membra societatis eiusmodi legibus parere possint (§. 618.). Quamobrem, cum, si legibus conuenienter viuere debent, requiratur, vt etiam legum confectaria cognoscant (Cor. 2. §. 619.): Imperanti etiam ius confectaria legis promulgandi competere debet (§. 94. 152. et 617.).

COR. Quae de iure leges promulgandi in Cor. 2. §. 618. dicta, hic etiam applicanda sunt.

Imperanti competit ius legis violatori mala inferendi.

§. 621. *Imperanti, qua tali, competit ius malis confectariis promulgatis ea societatis membra mactandi, quae legem, cuius sunt confectaria, violarunt.* Ponamus enim, membrum societatis violasse legem, ab imperante, iure suo vtente, promulgatam, tunc egit contra bonum societatis commune (§. 618. 528.), ideoque imperanti dedit ius belli (§. 543. et §. 585. Prop. 1 Cor. 1.). Ergo et ius malis mactandi (§. 359.), et quidem iis, quae legis violatae sunt confectaria (§. 151. conf. §. 545. seqq.). Sed mala confectaria, quae imperans, iure suo vtens, promulgauit, sunt confectaria ex violatione legis pro societatis individualis natura determinanda (per dem. ad §. 620. et §. 619.), ergo et imperanti, qua tali, competit ius malis hisce confectariis legis violatores mactandi.

COR. I. Malis confectariis eum, qui leges violauit, mactare, idem est, ac eum *punire*. Ergo et imperanti, qua tali, competit ius legum violatores puniendi.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Quomodo hocce ius fieri possit ius vitae et necis, imperanti in legis violatores competens, docet §. 547.

COR. III. Imperans, malis consectariis violatores legum mactans, fert sententiam (§. 236.) ideoque efficit imputationem iuris (§. 263. 218.) ergo est iudex (§. 222.) Quae itaque de iudice §. 223 - 242. explicata sunt, partim imperantis officia, partim eiusdem merita exhibent.

Ergo et potestas legislatoria.

§. 622. Ius leges eiusque consectaria promulgandi iure puniendi connexum *potestas legislatoria* vocatur. Competit ergo imperanti in societate, cuius est imperans, *potestas legislatoria* (§. 618. 620, et Cor. 1. §. 621.)

COR. Imperanti potestas legislatoria inest, quatenus habet ius leges eiusque consectaria promulgandi atque puniendi. Non ergo habet ius leges ferendi necessariis contrarias, nec ius consectaria necessariis contraria determinandi (§. 618. seqq.) Imperans igitur despoticus nullus est (§. 525).

SCH. Potestatem legislatoriam vsui loquendi conuenienter explicatam esse, variis rationibus doceri poterit, hic modo velim vt spectentur leges, *Innungs Articuln* dictae, et quae de potestate legislatoria in *iure gentium voluntario a Doctoribus proponuntur.*

Ergo et ius dispensandi et abrogandi leges.

§. 623. Tam leges, quam obligationes, quae in societate quadam, indiuiduali valent, in necessarias atque contingentes diuidere possumus (§. 116. et 619.) Necessariae illae leges ex obuia societatis notione, et necessariae obligationes ex notione actionis fluunt atque concipiendae sunt (§. §. cit. cit.), ideoque obuia in societate sunt leges atque obligationes immutabiles (§. 614.) Ab eiusmodi itaque legibus atque

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

atque obligationibus nulla iuſte fieri poteſt diſpenſatio, ſeu eiusmodi legibus nemo eorum, qui in illa ſunt ſocietate, iuſte ſe eximere poteſt (§. 123. 124. conf. 137). Quoniam vero legum atque obligationum contingentium, quae in ſocietate illa indiuiduali valent, ratio in mutabilibus quibusdam ſocietatis determinationibus eſt (§. 416), iuſte etiam fieri poteſt, vt eiusmodi leges atque obligationes, ſalua illa ſocietate, mutentur atque varientur (§. 616. 619.). Et ita abunde intelligimus, *qua ratione eiusmodi ſocietatis imperanti ius diſpenſandi atque leges abrogandi poſſit competere* (§. 618. ſeqq.)

COR. I. Manifeſtum inde eſt, imperanti non competere ius leges naturales mutandi, ſed ſolummodo ius leges naturales per ſocietatis eiusque membrorum circumſtantias magis determinandi, easque determinationes mutatis circumſtantiis mutandi (§. 613. ſeqq. 127.).

COR. II. Quoniam porro imperans, quatenus punit, officia iudicis obſeruare debet (§. 621. Cor) ſimul patet, imperanti competere *ius aggratiandi*, i. e. reos a poenis liberandi, et ius poenas *commutandi* (§. 228. 226).

SCH. Ita iure poſitiuo ius aggratiandi exercetur *facta ſpontanea rei confeſſione etc.* et poena immutatur, dum v. g. relegatio perpetua adulteri vel adulterae, pro quo vel pro qua coniux interceſſit, in poenam pecuniariam, et relegatio perpetua in mulctam piis cauſſis applicandam commutatur. De quibus plura in praelectionibus. Legas interim MENCKENII Pandect. Tit. de poenis p. 1629. ſeq.

§. 624. Ex hucusque explicatis ſatis patet, neceſſe eſſe, vt in quacunque ſocietate indiuiduali, in qua imperans, leges poſitiuae obligatio- E. in ſocietate inaequali ſunt LL obliga-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tionesque po-sitiuae.

tionesque positiuae constituantur (§. 127. 75.), quae vero non mere positiuae, sed leges qualificatae, atque obligationes mixtae (§. 127. 78.).

COR. Exhibent itaque explicata, quorum ope de legibus positiuis diuinis tam vniuersalibus quam particularibus doctrinam, quae a Doctoribus in controuersiam deducta est, explanare possumus: Quod breuiter fiat in praelectionibus.

Applicatio principiorum expositorum ad speciales, societates, in specie domesticam.

§. 625. Impuberes minorennesque esse sub imperio parentum, ex Cor. 1. Prop 1. §. 585. seruos sub imperio domini ex §. 590. seqq. et domesticos sub imperio capitis familiae esse, ex §. 612. manifestum est. A genere ad speciem valet consequentia. Quae ergo pe iuribus imperantis hactenus explicauimus, ad societatem paternam, herilem, atque domesticam facili negotio adcommodari possunt. Iura imperanti competentia ex scopo naturaque societatis, cuius est imperans, deducenda sunt (§. 528. et §. 618. Cor. 1.), scopum naturamque societatis paternae §. 577. seqq. et herilis §. 591. seqq. exposuimus, eiusmodi itaque explicatio solummodo restat, qua societatis domesticae scopus atque natura exponitur.

Scopus societatis domesticae differt a finibus societatum, quibus componitur.

§. 626. *Cuiuslibet societatis coposita finis a finibus societatum, quibus componitur, diuersus est.* Si enim plures societates diuersae coniunguntur, fines earum subordinantur (§. 555.). Efficitur ergo, vt earum fines ad determinatum quendam scopum obtinendum fiant media (§. 554.). Quamobrem, cum finis, qua talis, pro fine,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

fine, quatenus est medium, substitui nequeat, et, quae pro se inuicem substitui nequeunt, diuersa sint, societas porro sine scopo cogitari nequeat (§. 518.), scopum societatis compositae a finibus societatum, quibus componitur, diuersum esse sequitur.

COR. I. Ergo et scopum societatis domdsticae, quae composita est (§. 610.), a scopo societatis connubialis (§. 566.), paternae (§. 577.) et herilis (§. 591.) distinguere debemus.

COR. II. Si fines societatum diuersi sunt, iura etiam socialia atque obligationes sociales diuersa esse debent (§. 528.), ita vt ex diuersorum finium subordinatione concipienda, si societas sit composita (§. 555.). Ergo et iura atque obligationes, quae dat societas domestica, ab aliis diuersa esse debent (Cor. I.) conf. B. BVDDEI Dissert. *de Comparatione obligationum, quae ex diuersis hominum statibus oriuntur.*

Diuersi societatis domesticae fines, et obligationes explicantur.

§. 627. In societate domestica societas subordinans est vel connubialis, vel matrimonialis, subordinata vel societas paterna, vel herilis, vel simul paterna atque herilis (§. 554. 610.). Scopus societatis connubialis est sobolis procreatio (§. 566.), matrimonialis, connubialis continuatio ob sobolis educationem (§. 578.), paternae, sobolis educatio (§. 577.), et herilis, vt serui operis suis domini vtilitatem promoueant (§. 591.). Quare, cum scopus societatis domesticae a finibus societatum, quae domesticam constituunt, diuersus esse debeat (Cor. 1. §. 626.), manifestum est, omnes societatis domesticae fines, ideoque eiusdem societatis iura atque obligationes (Cor. 2. §. 626.) sequentibus explicari posse propositionibus.

I. Eas

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

I. *Eas ſerui, quatenus ſunt domeſtici, producere tenentur operas, quarum vſu pater materque familias ſobolem commode procreare poſſunt.*

II. *Operae ſeruorum eiusmodi eſſe debent, vt earam vſu educationis onus leuari poſſit.*

III. *Liberi iam procreati ea ratione agere debent, vt pater materque familias commode inde ſobolem procreare poſſint.*

IV. *Et liberi tam non educati quam educati, ſi nimirum in eadem ſocietate domeſtica maneant, omnem curam atque diligentiam in caeterorum educatione adhibere debent. Etc. etc.*

Inde varia capiti competentia iura determinantur.

§. 628. Obligationes ſociales ſunt obligationes perfectae (§. 529. Cor. 2.) et hac ex ratione ſocietatis capiti ſeu imperanti dat iura perfecta (§. 585. Prop. I. Cor. 1. et 152. ſeq.) Pater materque familias ſunt in ſocietate domeſtica caput ſeu imperans (§. 612. et Cor. 1.). Ergo et manifeſtum eſt, eorum iura, nimirum ius leges promulgandi (§. 618), ius legum conſectaria promulgandi (§. 620), ius mala haecce conſectaria iis irrogandi, qui leges promulgatas violarunt (§. 621), ideoque ius puniendi (Cor. 1. §. cit.), ius vitae et necis (extra ciuitatem) (Cor. 2. §. cit.) poteſtatem legislatoriam (§. 621.) ius diſpenſandi et abrogandi leges obuia in ſocietate contingentes (§. 623), ius leges naturales magis determinandi (Cor. §. cit.) ius aggratiandi poenasque mutandi (§. 623. Cor. 2.) per obligationes §. 627.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

627. positas magis determinanda, atque restringenda esse.

SCH. Quoniam eiusmodi iura exerceri nequeunt, nisi ab eo, qui tam societatis domesticae notionem, quam eiusdem societatis determinationes indiuiduales perspicit (§ 617.), permulti inde rationem sumere voluerunt, cur potius patri, quam patri atque matri familias eiusmodi iura tribuant.

§. 629. *Societatis compositae imperanti competit ius efficiendi, ne societates, quae compositam constituunt, fini vtilitatique compositae sint impedimento.* Quatenus enim est imperans, habet ius actiones membrorum societatis ad scopum eiusdem societatis obtinendum dirigendi (§. 585. Prop. I. Cor. 1. §. 528.). Membra societatis compositae sunt societates subalternatae (§. 555.) Quatenus igitur est societatis compositae imperans, etiam habet ius societates subalternatas eo dirigendi, vt fiant media ad finem vtilitatemque compositae obtinendam (§. 554.). Ergo et habet ius efficiendi, ne societates compositam constituentes fini vtilitatique compositae sint impedimento (§. 94.).

Imperans efficere debet, ne societates subordinatae subordinanti sint impedimento.

COR. I. Similitudo in ratione, qua plura coniunguntur, est character discretiuus *ordinis*. Ergo et eiusmodi imperanti competit ius efficiendi, vt in societate composita omnia redeant ad ordinem.

COR. II. Sequitur inde, vt etiam patri matrique familias societatis domesticae, quae composita est (§. 610.) imperanti (§. 612.) eadem iura inesse debeant.

§. 630. Nulla societas cessante membrorum socie- Imperans habet in-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ra dirigendi actiones membrorum ad societatis securitatem.

tatisque securitate felix esse potest (§. 539. Cor. 1.). Quamobrem, cum imperanti societatis competat ius actiones membrorum societatis eo dirigendi, vt felicitas societatis obtineatur (per. dem. ad §. 618.), sequitur, vt etiam habeat ius eorum actiones eo dirigendi, vt fiant media ad obtinendam societatis securitatem.

Imperanti competit ius bella modumque bella gerendi determinandi.

§. 631. Si quis societatem eiusque membra laedit, ille efficit, vt societas laesa eiusque membra non viuant in securitate (§. 539. 322. seqq.). Et qui efficit, vt societas eiusque membra non viuere possint in securitate, ille societatem eiusque membra qua talia laedit (§. 539. 530. 217. seq. et. 325.) omni itaque ratione societati laesae eiusque membris, qua talibus, dat ius belli (§. 360.) ideoque ius arripiendi conatum efficacem laedenti mala inferendi (§. 358. seq.) donec se contra laedentem in plenam ponere possint securitatem (§, 539. 360. seqq.). Cum vero in imperante rationem habere debeat, cur societatis inaequalis membra, qua talia, actiones suas hac et non alia ratione componant (Cor. §. 551.) consequens est, vt in eiusmodi societate *soli imperanti competat ius bella modumque, quo bella gerantur, determinandi* (§. 630).

COR. I. Intelligimus inde, aliud esse ius belli habere, aliud ius determinandi modum, quo bellum sit gerendum (§. 359.). Illud in statu sociali competit membris societatis laesae, hoc vero eiusmodi societatis imperanti.

COR. II. Et simul colligimus ex §. 630. et §. 529. Cor. 1. socios perfecte obligatos esse, vt iis, qui societa-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cietatem, cuius ſunt membra, laedunt, bellum faciant.

COR. III. Praecepta illa ad ſocietates domeſticas aliasque ſocietates compoſitas facile adcommodari poſſunt.

SCH. Principium hocce in commate demonſtratum ea quoque ratione exprimi poteſt, vt ſoli imperanti competat ius modum, quo iura cogendi a ſubditis exerceri poſſunt, determinandi.

§. 632. Ius bella modumque, quo geri debent, determinandi vocatur *ius belli eminens* ſeu *ius armorum.* Soli ergo imperanti in ſocietate compoſita, qua tali, competit *ius armorum.* Ergo et ſoli imperanti competit ius armorum.

COR. I. Ius vero illud limitatum eſſe, docet §. 630.

COR. II. Competit, vt dicta docent, capiti familias in ſocietate domeſtica (§. 612.), domino in ſocietate herili (§. 625.) et parentibus in ſocietate paterna (§. 585. Prop. 1 Cor. 1.) ius armorum.

SCH. I. Patet ex dictis 1.) rationem ceſſare, cur membris ſocietatis ius armorum denegetur, ſe in eo ſunt ſtatu, in quo non vt ſocietatis membra ſpectari poſſunt, 2.) nos hic de ſocietatibus loqui, quatenus in ſtatu naturali, non vero quatenus in ſtatu ciuili conſtitutae ſunt, de poſterioris generis determinationibus infra dicemus.

SCH. II. Demonſtratis ex principiis ea explicari poſſunt, quae in foro ciuili de iurisdictione dicuntur.

§. 633. Ea eſt ſeruorum perfectorum conditio, qua perfecta quadam obligatione tenentur, vt domini vtilitatem omni, qua fieri poteſt, cura atque diligentia promoueant; ſerui vero imperfecti ad eandem promouendam ea ſolummodo ex parte tenentur, quatenus a pacto, quo eorum ſeruitus conſtituta eſt, determinatum (§. 593.). Inter domini vtilitates certiſſime eiusdem ſecuritas referri debet (§. 539. Cor. 1.). Ergo et ſerui perfecti omni ratione, imperfecti vero, ſi pacto determinatum, perfecte obligati ſunt, vt iuſſu domini eo, qui dominum lae- Quomodo ſerui obligati ſunt, vt pro domino bellum gerant.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

laedunt, bello perſequantur (§. 631. 370. et 632.).

COR. Si itaque in ſocietate domeſtica inter domeſticos etiam ſint ſerui (§. 610.), vt iuſſu patrisfamilias iis, qui ſocietatem hancce laedunt, bellum faciant, perfecte obligati erunt (§. 612.). Exemplum vide Geneſ. XIV, 14. ſeqq. et 24. Conf. GROTIVM de I. B. et P. Lib. I. Cap. V.

SCH. Familiis minoribus earumque iuribus atque obligationibus ſatis explicatis, naturam maiorum explanabimus, quo in capite ſequenti ſucceſſio ab inteſtato felici ſucceſſu determinari, et ex principiis iuris naturalis erui poſſit. De iuribus imperantis infra in iure publico vniuerſali plura dicemus.

Quid conſanguinei, agnati et cognati.

§. 634. Quae cum eodem tertio connexa ſunt, ea etiam inter ſe connecti poſſunt, ita, vt ratio, vi cuius inter ſe connectuntur, eadem ſit, ac vi cuius connexa ſunt cum eodem tertio (§. 47. Cor. Pr. Log.). Procreati a procreantibus qua exiſtentes dependent. Illi igitur cum his connectuntur (§. 30.). Si itaque plures ab iisdem procreatoribus ſint procreati, conſequens erit, vt etiam inter ſe connexi ſint, qui nexus ex eo, quod a communibus procreatoribus procreati, concipiendus. *Datur ergo nexus perſonarum ex dependentia a communibus procreatoribus ſeu*, vt cum ICtis loquar, *a commune ſtipite concipiendus*, qui exhibet characterem diſcretiuum *conſanguinitatis* (*a*), quae Saxonis *die Magenſchafft* dicitur. Perſonae hac ratione inter ſe connexae vocantur *agnati* (*b*), apud Saxones *Schwerdt-Magen*, quatenus nexus ille ex maribus, *cognati* (*c*) *Spiel-Magen*, quatenus ex foeminis concipitur.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Consanguinei igitur sunt homines, quatenus rationem existentiae in communi quadam caussa habent.

(*a*) L. 10. §. 4. ff. de grad.
(*b*) §. 1. Inst. de Leg. agn. tut. conf. §. 3. Inst. de cap. dem.
(*c*) §. 1. Inst. de Leg. agn. tut. conf. §. 3. Inst. de cap. dem. it. L. 4. §. 10. ff. de grad.

§. 635. Caussa est vel proxima, vel remota. Dum enim seriem caussarum efficientium A B C etc. ponamus, et quidem ita, vt B sit effectus A, et simul caussa ipsius C, tunc erit A caussa ipsius C remota, B vero proxima etc. Hac ex ratione caussa proxima dicitur caussa in gradu primo, remota caussa in gradu secundo, et ita porro caussa in gradu tertio, quarto etc. *In serie itaque caussarum efficientium atque effectuum quilibet actus caussandi a nova quadam caussa dependens dat determinatum connexionis gradum.* Et inde fluit regula: *Quot sunt actus caussandi, tot sunt gradus connexionis in serie caussarum efficientium atque effectuum.* Gradus in consanguinitate explicantur.

COR. I. Actus caussandi, quo persona personam producit, est generatio. Non ergo solum in consanguinitate gradus concipere possumus (*a*) (§. 635.), sed et regula iuris ciuilis: *Quot sunt generationes, tot sunt gradus in consanguinitate*, inde manifesta erit (*b*).

COR. II. Recte ergo ICti gradum consanguinitatis vocant distantiam vnius personae ab altera per generationem constitutam (*c*) (§. 634.).

(*a*) L. 4. §. 5. de sponsalibus.
(*b*) §. 7. Inst. de grad.
(*c*) L. 10. §. 10. ff. de grad.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Signorum, quibus gradus computantur, explicatio.

§. 636. Quo in capite sequenti successionem ab intestato accuratius atque clarius determinare possimus, signa, quorum ope consanguinitatis gradus computant ICti, hic indicabimus. Personas scilicet signo o, generationes vero signo, et connexionem per connubium constitutam signo ⌣ denotant.

Quid linea consanguinitatis recta eiusque computatio.

§. 637. Series graduum connexionis in consanguinitate dicitur *linea consanguinitatis*. Est igitur linea consanguinitatis series personarum, quatenus a communi stipite dependent (§. 635. 634). Si hac in serie vnam personam vt procreantem alterius et alteram vt illius procreatam spectamus, *linea* vocatur *recta*, et quidem *adscendens*, quatenus ad procreantes, qua tales, *descendens* vero, quatenus ad procreatos, qua tales, respicimus.

COR. I. Quae natura diuersa, signis etiam diuersis exprimenda sunt. Quo ergo diuersas in linea consanguinitatis recta adscendente personas distinguere possimus, permittas, vt eorum nomina adponamus. Procreantes proximi vocantur *pater* et *mater*; remoti, et quidem in gradu primo, *auus* et *auia*; in gradu secundo *proauus* et *proauia*; in gradu tertio *abauus* et *abauia*; in gradu quarto *atauus* et *atauia*; in gradu quinto *tritauus* et *tritauia*, et reliqui *maiores* salutantur.

COR. II. Eadem ratione consanguinei in linea descendente recta diuersis distinguuntur nominibus. Quatenus enim sunt effectus proximi, dicuntur *filius* et filia; quatenus remoti, et quidem in gradu primo, *nepos* et *neptis*; in gradu secundo *pronepos* et *proneptis*; in gradu tertio *abnepos* et *abneptis*; in gradu quarto *atnepos* et *atneptis*; in gradu quinto *trinepos* et *trineptis*, et reliqui *minores* vocantur.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. III. Ope itaque ſignorum §. 636. poſitorum pronepos vel proneptis hoc modo exprimi poteſt:

O Pater et Mater
|
O Filius ſeu filia
|
O Nepos ſeu neptis
|
O Pronepos ſ. proneptis.

Diſtat ergo a primo, patre vel matre, tertio conſanguinitatis gradu (Cor. 1. §. 635.), hic ergo illius eſt proauus, et haec illius proauia (Cor. 1).

§. 638. Si in linea conſanguinitatis procreati etiam inter ſe ſpectantur, linea conſanguinitatis vocatur *linea conſanguinitatis obliqua ſeu collateralis* et quidem *aequalis*, ſi in vno latere idem adeſt graduum numerus, ac in altero; *inaequalis* vero, ſi numerus ille graduum eſt diuerſus. Quid linea conſanguinitatis obliqua eiusque computatio.

COR. I. Ratione Cor. 1. §. 637. expoſita, procreatos etiam, quatenus inter ſe ſpectantur, diuerſis nominibus diſtinguere debemus. Vocantur vero effectus proximi procreantium inter ſe conſiderati *ſorores* atque *fratres*, et ita deſcendendo oriuntur *ſororis* vel *fratris filius* vel *filia*, *nepos* vel *neptis*, *pronepos* vel *proneptis etc.* (Cor. 2. §. 637).

COR. II. Patris frater *patruus*, ſoror *amita*; matris frater *auunculus*, ſoror *matertera*; patrui vel amitae filius *frater patruelis*, filia *amita et ſoror*, et ita porro eorum filius vel filia etc. auunculi vel materterae filius *conſobrinus*, filia *conſobrina* et ita porro, eorum filius vel filia etc. aui frater *patruus magnus*, ſoror *matertera magna*, et ita porro eorum filiae atque filii nomina ex Cor. 2. §. 637. ſumunt; proaui frater dicitur *propatruus*, ſoror *proamita etc.* proauiae frater

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

proauunculus, ſoror *promatertera* et ita porro, vide Cor. 2. §. 637.

COR. III Quae his ex perſonis in agnatorum, et quae in cognatorum numerum pertineant, §. 634. docebit.

COR. IV Modum conſanguinitatis gradus, quibus eiusmodi perſonae inter ſe connectuntur, computandi, ſequentia explicabunt ſchemata.

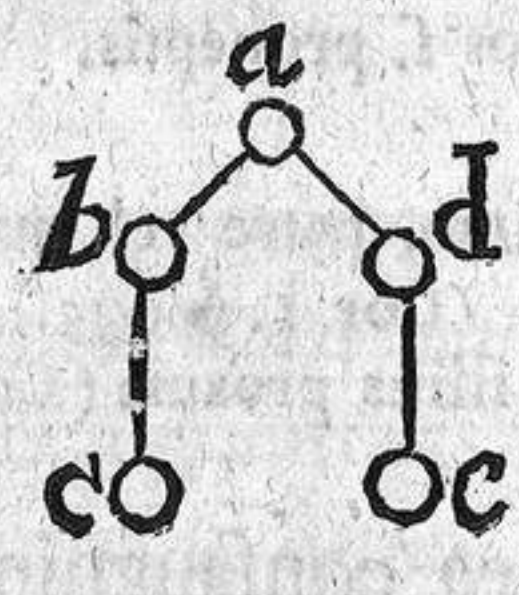

Eſt e ipſius c frater patruelis, vel amita et ſoror (Cor. 2.), et gradus conſanguinitatis, quo e a c diſtat, eſt quartus (Cor. 1. §. 635.);

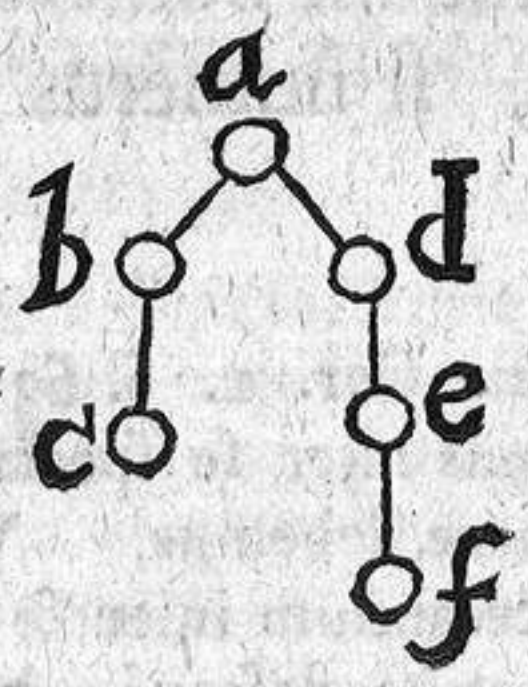

eſt f ipſius c fratris patruelis filius vel filia (Cor. 2), et diſtant quinto conſanguinitatis gradu (Cor. 1. §. 635).

SCH. Computatio itaque graduum in linea conſanguinitatis, qua doctores iuris ciuilis Romani vtuntur, naturalis eſt, et ex iuris naturalis principiis concipiendus. Ex quo patet, a iure canonico, quod in linea collaterali vnum ſolummodo latus, et quidem in linea aequali alterutrum, in inaequali vero remotius ad gradus conſanguinitatis computandos ſumit, ea ſimul, quae ex principiis naturalibus fluunt, eſſe mutata.

§. 639.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 639. Conſanguinei connexi ſunt, quatenus a communibus procreatoribus dependent (§. 634). Nexus ergo eorum ex ſocietate quadam connubiali concipitur (§. 566), ideoque inde ſpecies familiae oritur (§. 607.), quam *familiam conſanguineam* poſt haec vocabimus. Inde oritur conſanguinea familia.

COR. I. Familia ergo paterna etiam eſt conſanguinea (§. 608. 634).

COR. II. Simul inde patet, iura atque obligationes conſanguineorum partim ex ſocietatis connubialis atque matrimonialis, partim ex ſocietatis paternae, partim tandem ex familiae paternae conceptu, in ſuperioribus ſatis euoluto, facili negotio poſſe deduci atque inferri. Quae vero reſtant, ſequenti exponemus capite.

SCH. Dicatur in praelectionibus, qua ratione iura familiae conſanguineae deſcendentibus etiam illegitimis, qua ratione legitimis ſolummodo competere, et qua ratione adoptiuis eiusmodi iura ineſſe poſſint.

§. 640. Coniuges ſunt connexi (§. 30.), ergo et alterius coniugis conſanguinei cum altero coniuge connexi ſunt (§. 654). Hic vnius coniugis cum alterius conſanguineis nexus *affinitatis* nomen accepit. Quid affinitas eiusque computatio.

COR. I. Ratio ergo affinitatis in coniunctione perſonarum mediante connubio conſtituta, quaerenda eſt (*a*).

COR. II. Quocunque itaque gradu quis eſt conſanguinitate iunctus coniugi vni, eodem etiam eſt affinis alteri (*b*). Quoniam vero eiusmodi gradus non ex generatione concipiendi (Cor. 1.), a' Doctoribus gradus improprii (*c*) vocati ſunt.

COR. III. Nomina eorum, qui affinitatis gradu coniunguntur, ex Cor. Cor. §. 637. et 638. facili negotio determinari poſſunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. IV. Simul manifestum est, modum gradus affinitatis computandi sequens docere schema (§. 636):

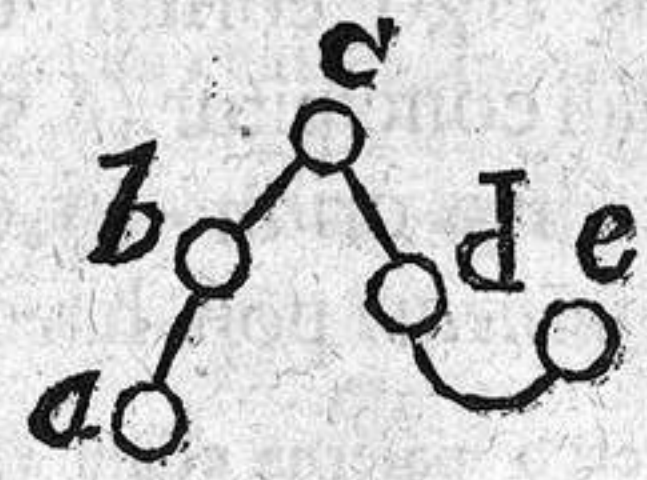

Est a ipsius e mariti fratris filius, vel mariti sororis filius, vel uxoris fratris filius seu filia, et ita porro, et distat e ab a tertio affinitatis gradu (Cor. 2).

SCH. Dicunt etiam iuris Canonici doctores de tribus affinitatis generibus, quoniam vero eorum fundamentum non naturale, sed canonicum, eorumque vsus in terris protestantium nullus est, non habemus, cur ea hic exponamus. Velimus tamen, vt lector respiciat ad regulam iuris canonici: *Inter consanguineos Vxoris et Viri nulla affinitas est* (*d*).

a) C. 5. c. 8. X, de consangu. et affin. it. L. 15. ff. de Rit. Nupt.

(*b*) Conf. Ord. Sax. El. t. gen. *von Ehe-Sachen*, speciali: *welchen Personen sich in Ehe-Geloebniss mit einander einzulassen verboten.*

(*c*) L. 10. ff. de grad.

(*d*) c. 5. X. de consangu. et affin.

Inde oritur familia affinis.

§. 641. Patet ex affinitatis definitione, eam esse nexum personarum ex societate quadam connubiali concipiendum, ideoque affinitatem speciem familiae, ab ante explicatis diuersam, constituere (§. 607.), quam *familiam affinem* vocabimus.

SCH. Manifestum itaque est, ex familia affini alia sequi iura familiaria, quam quae ex ceteris familiae speciebus deduximus. Quoniam vero ratio instituti non permittit, vt ad specialiora hic transeamus, eiusmodi de iuribus, quorum quaedam solummodo in sequenti capite indicabimus, alia quadam occasione plura dicturi sumus.

ME-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

MEDITATIO PHILOSOPHICA DE GRADIBVS PROHIBITIS.

§. 1.

Satis in superioribus probatum est, necesse esse, vt homines, qui matrimonium inire cupiunt, nec capacitate physica nec capacitate morali sint destituti. Morali capacitate destituti sunt, quibus Lex connubium interdicit. Homines itaque, qui connubium inire cupiunt, tales esse debent, quibus a legibus eiusmodi coniunctio non interdicta. Si leges personis certo in propinquitatis seu consanguinitatis vel affinitatis statu viuentibus connubium interdicunt, *gradus* illi, quibus coniunctae sunt, vocantur *prohibiti*. In eo itaque foro, in quo gradus prohibiti ponuntur, connubia, quibus eiusmodi prohibita violantur, et quae *incestuosa* vocantur, iniusta sunt.

Gradus prohibiti quid?

SCH. Ponitur quaestio: *an doctrina de gradibus prohibitis sit iuris naturalis.* Inquiramus in principia, ex quibus ad quaestionem illam responsio potest deduci.

§. 2. Quum quaelibet actio, qua obligatio quaedam naturalis violatur, iuri naturali repugnet: sequitur, duplici ratione fieri posse, vt actio quaedam sit contra ius naturae, directe nimirum et indirecte, seu necessario atque contingenter. Consectaria enim actionis, quae contra perfectionem, ex actione illa sequuntur, vel quatenus est talis actio, seu quatenus quoad essentiam spectatur, vel quatenus est in tali relatione accidentali, seu quatenus quoad

Quicquid non directe iuri naturali repugnat, id iuri naturali indirecte potest repugnare.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

modos ſpectatur. Si prius, *actio illa directe* ſeu *neceſſario*: et ſi poſterius, *indirecte* ſeu *contingenter* eſt contra ius naturae.

Hypotheſes, ſub quibus gradus prohibiti ſint iuris naturalis generatim ponuntur.

§. 3. His praemiſſis hac ratione argumentor. Si gradus prohibiti ſint iuris naturalis; ſequitur, eiusmodi connubia aut ſcopo connubii repugnare, aut dare occaſionem alias obligationes naturales, quae ex ſtatu propinquitatis aut ex generali hominum ad ſe inuicem relatione fluunt, violandi. Quum primum non niſi ab eo, qui phyſicam plane ignorat, affirmari poſſit; partium noſtrarum ſolummodo erit in vltimum inquirere.

Specialiter adcommodatur ad lineam conſanguinitatis rectam.

§. 4. Quoad lineam conſanguinitatis rectam altera perſona eſt alterius procreans, et haec illius procreata (§. 637). Ea, ad quae praeſtanda, hac in relatione obligati ſunt mortales, ſatis explicauimus §. 585. Ex quibus colligimus, eiusmodi perſonarum connubia iuri naturae repugnare, ex alio non poſſe inferri fundamento, quam ex eo, quia facile occaſionem praebere poſſunt, eam violandi reuerentiam, quam procreati procreantibus debent. Quo ex fundamento argumentatus eſt GROTIVS *L. II. Cap. V. §. XII. n. 11.* Quare, quum, qui ſocietatem inire cupit, cuius ſcopus officiis aliunde natura fundatis, licet contingenter ſolummodo repugnat, legem naturae violet (§. 11.); ſequitur, ſecundum praecepta iuris naturalis contingentis in linea conſanguinitatis recta connubia eſſe prohibita. *conf.* AVGVSTINVS *de ciu. Dei Lib. II. Cap. IV.*

§. 5.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 5. In conſanguinitate *parentalis reſpectus* intercedere dicitur, ſi altera perſona communi ſtipiti immediate ſubeſt, et altera ab eodem remotior eſt. Eadem itaque ratione, qua §. 4. argumentati ſumus, corroborari poterit, connubia perſonarum, quibus reſpectus parentalis intercedit, iuri naturae repugnare.

Ad eum conſanguinitatis gradum, in quo reſpectus parentalis.

§. 6. Quod ad lineam conſanguinitatis aequalem, et quidem in gradu ſecundo, in quo fratres et ſorores conſtituti ſunt, attinet, nulla ſane erit obligatio ex ſtatu propinquitatis concipienda, quae vel neceſſario vel contingenter per eiusmodi perſonarum connubia violatur. Quum vero eiusmodi connubia facile ad libidinem occaſionem praebere poſſint: manifeſtum eſt, fieri poſſe, vt etiam ius naturae eiusmodi perſonis connubia interdicat. Magna ſane hic percipies commoda ex *Ill.* AYRERI *Comment. de iure diſpenſandi circa connubia.*

Et ad lineam conſanguinitatis obliquam.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT II.

DE SVCCESSIONE AB INTESTATO SECVNDVM IVS NATVRAE.

§. 642.

Succeſſio ab inteſtato alia eſt hereditaria, alia familiaris.

Controuerſam eſſe doctrinam de ſucceſſione ab inteſtato, an nimirum ſit iuris naturalis, in aprico eſt. Quoniam vero hic non eſt ſcopus ſcripti, vt de controuerſiis conſtituatur, meam hac de re ſententiam, qua eandem iuris naturalis eſſe affirmo, docebo modo atque corroborabo. Proxime tamen argumentis, quae in contrarium adducuntur, et praeſertim iis, quibus doctiſſimus et intelligentiſſimus huius ſcientiae exiſtimator Vir Per-Illuſtris de COCCEII in Additionibus ad Cap. VII. Lib. II. GROTII de I. B. et P. hancce doctrinam reſtringere voluit, reſponſurus ſum. Ille quo obtineri poſſit ſcopus, neceſſe erit, vt *ſucceſſionem ab inteſtato* in *hereditariam* atque *familiarem* diuidamus. Ratio enim, cur quis in bona alterius ſuccedere poſſit, aut eſt in eo, quia eiusmodi bona in dominio defuncti fuerunt, aut ſolummodo in determinato quodam modo, quo eiusmodi bona defuncto ante conceſſa ſunt. Si prius, ſucceſſio, quae inde oritur, vocatur *hereditaria*, et ſi poſterius, *familiaris*.

COR. Immediate inde ſequitur, *primo*, vt ſucceſſionem ab inteſtato familiarem obuio in caſu determinaturus, non vltimum poſſeſſorem, ſed primum acquirentem, et vt ſucceſſionem ab inteſtato hereditariam obuio

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

obuio in casu determinaturus non primum acquirentem, sed vltimum possessorem spectare debeat, *deinde*, vt successionem ab intestato familiarem per eam rationem, qua primo acquirenti bona concessa sunt, determinari debeat, de obuiis controuersiis, quae eiusmodi successionem spectant, constituturus. Quare, cum eiusmodi rationes ita multae esse possint, vt de iisdem breuiter dicere nequeamus, de successione familiari generatim dicta hic sufficere debent. Successionem tamen hereditariam in sequentibus magis explicabimus, et quae de successione familiari speciatim dicenda, in iure feudali vniuersali, quantum fieri poterit, sumus euoluturi.

SCH. Quo vsus dictorum magis perspici possit, in praelectionibus sequentes ad quaestiones non respondebimus solum, sed et easdem magis euoluemus.

1.) *Vtrum, si de successione familiari quaestio est, soli primi acquirentis descendentes, an etiam eiusdem adscendentes et collaterales succedere possint?*

2.) *Vtrum, si de eiusmodi successione sermo est, soli masculi, an etiam foeminae succedere possint, si mimirum in delatione prima foeminarum nulla facta est mentio, et si earum mentio facta, an ante succedere possint, quam omnes masculi sunt exstincti?*

3.) *An in eiusmodi successione secundum ius naturae primogenitus sit praeferendus?*

4.) *Si prima in delatione foeminae ita sint comprehensae, vt succedant omnibus masculis, exstinctis, an vltimi possessoris filia succedere debeat?* Et quae sunt reliquae.

§. 643. Regulam, cuius ope successio ab intestato hereditaria in foro naturali determinanda, hanc esse propositionem: *si nulla defuncti voluntatis declaratio satis probari potest, ille sit defuncti heres, quem defunctus per naturam maxime amare debuit*, in Cor. 1. §. 503. satis probauimus *a*). Personas itaque, quae hac ratione ab intesta-

Illius fundamentum est obligatio naturalis ad maximum amorem, quod

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

magis explicatur.

testato succedere debent, determinaturus principia, quorum ope quantitatem amoris, quam natura praescribit, cognoscere possumus, vt eruat, necesse erit. Haec ita accipe: Amoris character discretiuus est conatus perficiendi (§. 301), quo maior itaque sit conatus alios perficiendi, eo maior etiam amor erga alios esse debet. Quare, cum conatus sit eo maior, quo plures adsunt agendi rationes (§. 22.), sequitur, vt amor erga alios eo maior esse debeat, quo plura sunt motiua, quae nobis natura dat, vt aliorum perfectionem promoueamus (§. 36). *Per naturam itaque obligati sumus, vt eos maxime amemus, ad quorum felicitatem promouendam natura nobis maxima dat motiua* (§. 84).

COR. Is ergo, si de successione hereditaria sermo est, ab intestato succedat, ad cuius felicitatem promouendam natura defuncto maxima dedit motiua.

(*a*) Vide GROTIVM I. B. et P. Lib. II. Cap. VII. §. 3.

Inde deducitur successio descendentium.

§. 644. *Parentes per naturam obligati sunt, vt filios filiasque maxime ament.* Ipsa enim natura maxima parentibus dat motiua, vt procreatorum vitam conseruent, eorumque felicitatem promoueant (§. 571, seqq. et §. 166. Cor. 1). Quare, cum vita nostra etiam ad nostram pertineat felicitatem (§. 264); sequitur, vt parentes vi obligationis naturalis filios filiasque maxime ament (§. 643).

COR. I. Si itaque nulla defuncti parentis voluntatis declaratio satis probari potest, eiusdem filii filiaeque habent ius hereditarium (§. 500). Fiunt itaque heredes legitimi (Cor. 1. §. cit. et 643. Cor.).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Atque ideo in omnia iura obligationesque parentum ab inteſtato ſuccedunt (Cor. 3. §. 495). Ex quibus patet, iis etiam iura hereditaria parentum competere (Cor. 1).

COR. III. Qua ex ratione dicitur, filios filiasque mortuum patrem mortuamque matrem repraeſentare, ideoque iure repraeſentationis in iura hereditaria mortui patris mortuaeque matris ſuccedere (Cor. 2). Plura conſectaria ex §. 494. ſeqq. facili negotio hic inferri poſſunt.

Quid ſucceſſio in capita et in ſtirpes.

§. 645. Omnes filii filiaeque eodem gaudent iure parentibus ſuccedendi (Cor. 1. §. 644.); adita ergo hereditate eandem hereditatis portionem accipere debent. Qua ex ratione, eosdem *in capita ſuccedere*, dicitur. Quamobrem, cum cuilibet tantummodo competat ius hereditarium quoad hereditatis portionem, pro filiorum filiarumque numero determinandam, qui iure repraeſentationis ſuccedant (Cor. 3. §. 644) ſuccedere tantummodo poterunt in portionem, in qua mortui parentes ius hereditarium habuerunt (Cor. 3. §. 495). Et haec eſt ſucceſſio, quam ICti *ſucceſſionem in ſtirpes* vocarunt. vid. Nou. CXVIII. Cap. I. v. *ſic tamen.*

COR. His praemiſſis, ponamus Titium reliquiſſe duos filios, *primum, ſecundum* et ex tertio defuncto *tres nepotes*, conſequens inde erit, vt *primus* et *ſecundus* in capita, *nepotes* vero in ſtirpes ſecundum ius naturale ab inteſtato ſuccedant (Cor. 2 §. 637).

SCH. I. Poſſent haec pro inſtituto ſufficere. Dabimus tamen, illuſtrandae ſententiae cauſſa et in Tyronum gratiam ſchemata, quae dicta explicant. Sit pater a, cuius bona 6000. thaler: et mater b, quae 4000. thaler: domina; ſit tandem ♀ ſignum perſonae demortuae, et ⊗ ſignum perſonae, de cuius

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cuius hereditatis acquisitione iam quaeritur. Sit schema:

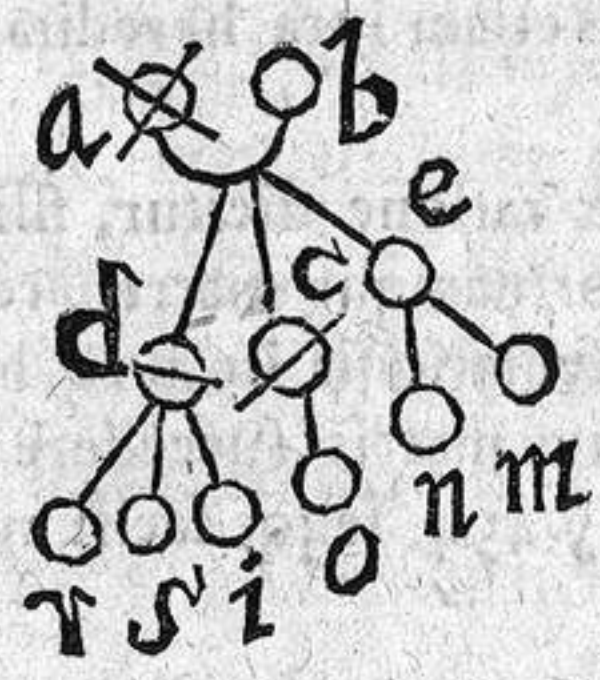

Ergo e succedit in capita, r s i o vero iure repraesentationis in stirpes succedunt (§. 645). Hereditas ergo in tres partes aequales diuidi debet, de quibus vnam e, alteram o, tertiam vero r s i acquirunt. Et quoniam vltimi iterum aequali iure succedunt, quilibet de tertia parte tertiae totius hereditatis dominus secundum ius naturale fieri debet.

SCH. II. Iisdem ex principiis successio liberorum ex diuersis quidem matrimoniis, communi tamen parente natorum determinari poterit. Quem casum hoc schemate, in quo u maritum et x vxorem significat, exhibere possum.

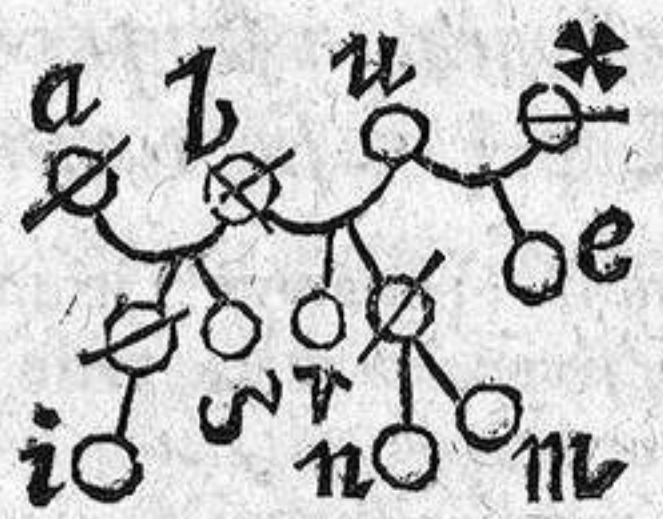

Mortua b succedant in capita s et r, in stirpes vero i n et m. Ergo hereditas ipsius b in quatuor diuidi debet partes aequales, de quibus vnam r, alteram s, tertiam i et quartam n et m acquirunt.

SCH. III. Si vero de hereditate ipsius u sit quaestio, facile patebit, e r n et m esse heredes ab intestato seu legitimos.

§. 646.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 646. Ex ante euolutis abunde patet, liberos diuersi matrimonii, secundum praecepta iuris naturalis, non eadem ratione parentibus ab intestato succedere (Sch. 2. §. 645). Si itaque eadem ratione succedant, necesse erit, vt eiusmodi succedendi ordo per pactum sit constitutus. Legibus naturalibus non repugnare, vt parentes eiusmodi succedendi ordinem mediante pacto constituant, manifestum est ex §. 494. Quare, cum eiusmodi pactum *vnio prolium*, *die Einkindschaft*, vocetur, consequens est, vt etiam vnio prolium legibus naturalibus sit conueniens. Quid vnio prolium, eiusque fundamentum.

COR. Ex quibus sequitur 1) vt obiectum vnionis prolium sint solummodo bona, quae sunt in dominio paciscentium. 2) Vt vnio prolium solummodo determinet rationem succedendi parentibus, non vero rationem, qua sibi collaterales succedant.

§. 647. *Deficientibus descendentibus liberi per naturam obligati sunt, vt maxime ament parentes.* Obligatio enim ad amorem erga alios sumitur vel ex motiuis generalibus, vel ex specialibus. Si prius, oritur amor erga omnes homines (§. 301.), ex quo ius succedendi ab intestato non deducendum (§. 642.). Necesse igitur est, vt hic de motiuis specialibus, quibus ad amorem erga alios tenemur, dicamus. Haec vero motiua sumuntur vel ex statu nostro sociali, vel ex nostris factis, vel ex factis eorum, quos amare debemus. Quoniam vero, quae ex factis fluunt, in doctrina de probabilitate iis, quae ex statu sequuntur, praeferenda sunt, manifestum Successio adscendentium.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

festum est, per naturam nos esse obligatos, vt motiua, quae ex factis fluunt, iis, quae ex statu sequuntur, praeferamus. Facta illa, vt ante diximus, sunt vel nostra, vel aliena. Si prius, oritur inde amor in descendentes (§. 644.), his igitur deficientibus motiua specialia ad amorem erga alios ex eorum factis sumenda sunt, ideoque ex eo, quod facta illorum fuerint media ad nostram felicitatem (§. 318.), huius itaque generis amor referri debet ad amorem erga benefactorem (§. 290. 318). Quamobrem, cum parentes natura sint maximi liberorum benefactores (§. 290. et §. 571. seqq.); manifestum est, liberos, deficientibus descendentibus, per naturam obligatos esse, vt maxime ament parentes (§. 643).

COR. I. Deficientibus ergo descendentibus, qui nec in capita, nec in stirpes succedere possunt, mortuo filio, parentes per naturam habent ius hereditarium (§. 500), ideoque filio ab intestato succedunt (§. 642. et Cor. I. §. 500).

COR. II. Parentes, quatenus sunt parentes, vnum sunt §. 565.). Ius igitur, quod parentibus, qua talibus, competit, indiuisibile est. Si itaque liberis ab intestato succedunt, succedunt iure indiuisibili (Cor. 1.). Dici ergo nequit, alteram hereditatis partem ad dominium patris, alteram vero ad dominium matris pertinere, sed tota hereditas inter ea referri debet, quae sunt in patris matrisque dominio (§. 495). Minime itaque in capita succedunt (§. 645).

COR. III. Ex quibus patet, in successione adscendentium propiorem semper excludere remotiores, vid. Nou. CXVIII. cap. 2.

SCH. I. Rem ita explanabimus. Sit schema intuitu Schol. 1. §. 645.

Erit

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Erit c ipsius d heres (Cor. 3). Dicatur hic in praelectionibus de iure accrescendi.

SCH. II. Ponamus vero sequentem quaestionem:

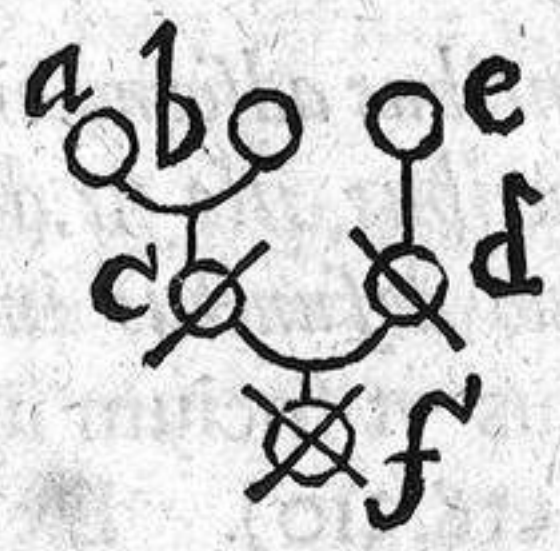

Dimidia pars hereditatis ipsius f. datur a et b, et dimidia ipsi e Cor. 2). Et inde concipimus characterem discretiuum successionis, quam *successionem in lineas* vocant.

§. 648. Quaestio de successione ab intestato etiam hac ratione formari poterit: Successio collateralium.

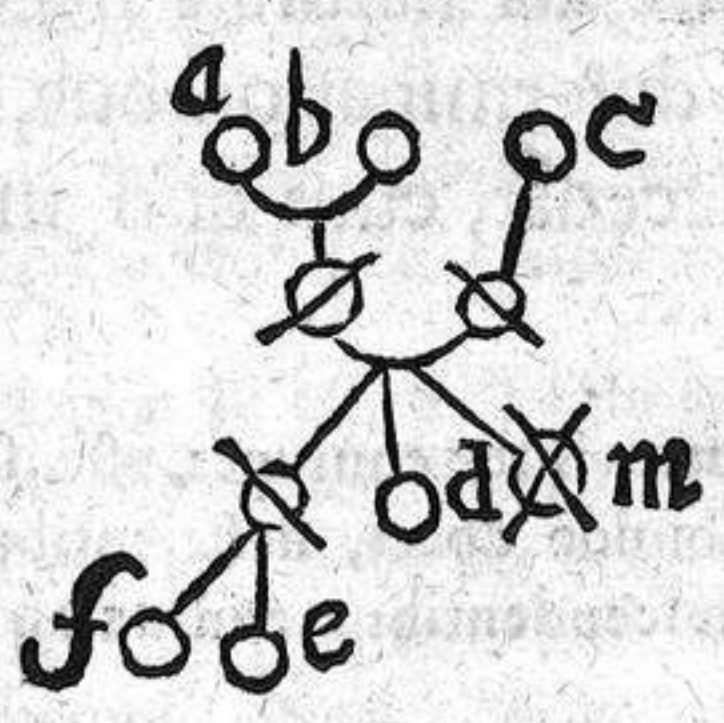

Et secundum ius vniuersale d succedet in capita, f et e vero in stirpes (Cor. 3. §. 644, et §. 645). Ex quibus simul concipimus successionem ab intestato collateralium (§. 638).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Patet inde, non semper proximos sanguine in iura defuncti secundum ius naturale ab intestato succedere (§. 634).

SCH. Particularia quidem iura permulta alia ratione, quam ante fecimus, decidunt, neque cuiquam fas esto, obsequium denegare. Nihilo tamen minus maximae vtilitatis esse, res ex iure vniuersali cognoscere, qui determinationum positiuarum rationes quaerunt, facile concedent.

Successio coniugum.

649. *Deficientibus adscendentibus, deficientibusque descendentibus ille fit defuncti heres ab intestato, cum quo defunctus in proxima vixit societate.* Socius vt socium iuuet tenetur (§. 530. Cor. §. 556. et §. 310). Ex natura ergo societatis ea deducitur obligatio naturalis, qua socius socium amare debet (§. 301. 310). Obligationem etiam naturalem requirere, vt amor hicce, deficientibus nimirum adscendentibus deficientibusque descendentibus, sit maximus, satis colligitur ex §. 643. et dem. §. 647. Ideoque patet, secundum ius naturale necessarium esse, vt, positis illis determinationibus, is defuncto ab intestato succedat, cum quo in proxima vixit societate.

COR. I. Proximam inter coniuges esse societatem Schol. 1. §. 563. abunde docet, deficientibus igitur adscendentibus et descendentibus coniux ab intestato coniugi succedit.

COR. II. Duplici itaque ratione coniux coniugi ab intestato succedere potest, primam Cor. 2. §. 647. et alteram Cor. 1. hui. §phi explicat.

COR. III. Et ita etiam intelligimus rationem, qua secundum ius naturale affines defuncto ab intestato succedere possunt, rem ita accipe:

b ipsi

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

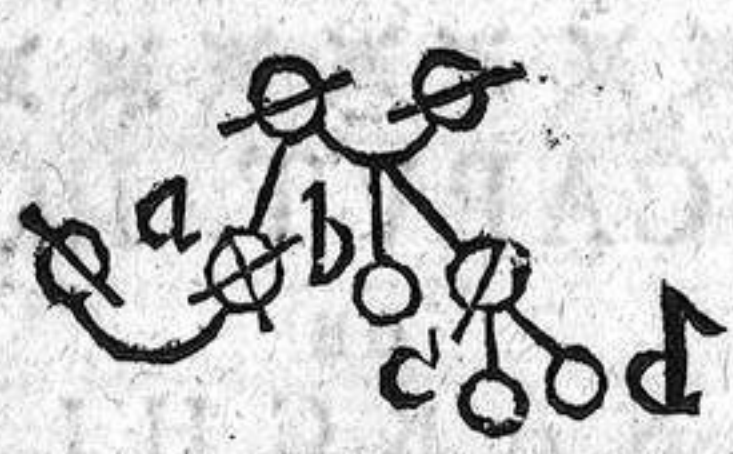

b ipſi a ſuccedit in capita (§. 647. Cor. 3. et §. 644. Cor. 3. et §. 645.), et c et d in ſtirpes (§. cit.).

SCH. I. Qua ratione fiſcus defuncto ab inteſtato iuſte ſuccedere poſſit, infra in iure ciuili explicanda docebunt.

SCH. II. Dicatur in praelectionibus de iure Albinagii, *quod in Gallia Rex exercet, niſi* ius indigenatus *impetrauerint peregrini ſeu extranei.*

Succeſſio explicata non ſpectat iura perſonaliſſima.

§. 650. Iura, quae quis alteri, qua tali, conceſſit, *perſonaliſſima* dicuntur. Iura ergo perſonaliſſima non pertinent ad hereditatem (§. 495). Qui igitur defuncto ab inteſtato ſuccedunt, non ſtatim iura defuncti perſonaliſſima vi ſucceſſionis acquirunt (§. 503).

COR. Iura itaque defuncti perſonaliſſima non pertinent ad τὸ ſuum heredis (§. 495). Quae ergo de acquiſitione iurium defuncti hactenus dicta, valent tantummodo de iuribus non perſonaliſſimis.

SCH. De *legitima*, id eſt, ea hereditatis portione, quae iis, qui ab inteſtato ſuccedunt, per teſtamentum vero excluſi ſunt, ex lege debetur, infra dicemus. Hactenus enim explicata principia nondum, permittunt, vt eas determinemus rationes, quae efficiunt, vt obligatio ad legitimam conſtituendam ſit perfecta.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT. III.

DE

ANARCHIA.

§. 651.

Caput familiae tenetur numerum seruorum magis magisque augere.

Serui, qua tales, perfecte obligati sunt, vt aggressoribus domini eiusque societatis bellum faciant (§. 633). Quo maior igitur est seruorum numerus, eo magis inimicus in externa laesione impeditur (§. 369. Cor. 1). Quamobrem, cum quantitas securitatis in societate domestica ex multitudine seruorum colligi possit (§. 539); capiti societatis domesticae competit obligatio, eo tendere, vt numerus seruorum semper magis magisque augeatur (§. 369. et 612. Cor. 1).

E. et efficere, vt permultae familiae vnitis viribus pericula auertant.

§. 652. Quoniam porro dominus perfecte obligatus est, vt seruos suos alat (§. 604. Cor. 1.), necesse etiam est, vt in dominio eius, qui multos habet seruos, magna facultatum externarum existat copia (§. 445). Quare, cum eiusmodi bonorum acquisitio non semper sit in cuiuslibet potestate, studium securitatis capita familiae mouet, efficere, vt vnius societatis caput aliarum societatum auxilio sua possit gerere bella (§. 369. Cor. 1. §. 74. et §. 651). Quoniam vero hoc commode fieri nequeat, nisi eiusmodi nexus mediante pacto sit constitutus (§. 393. seqq.) satis intelligimus, cur *pactum iuri naturali conueniens permultas familias coniunxerit, vt vnitis viribus* (§. 599.) *pericula communia auertant.*

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. In paciſcentium altero datur obligatio perfecta ad promiſſa ſeruanda, in altero vero ius promittentem cogendi, vt promiſſa praeſtet (§. 420). Ergo et hoc in ſtatu capiti familias competit ius in aliud familiae caput, hoc ſcilicet cogendi, vt adhibeat vires, ad pericula, quae imminent, auertenda.

COR. II. Eiusmodi itaque familiarum nexus eſt ſocietas (§. 521), cuius ſcopus, mutua ſcilicet defenſio, ex iam dictis determinandus.

COR. III. Ex quo ſimul patet, eiusmodi ſocietatem eſſe aequalem (§. 550.), ideoque in eadem non eſſe imperantem (§. 553).

COR. IV. Ex quo intelligimus, fieri poſſe, vt exiſtat ſocietas, in qua quidem imperantes (§. 612.), quae tamen, ſi, qua tota, conſideratur, ſine imperante eſt. Alia itaque natura ſocietatis totalis eſſe poteſt, quam quae eſt ſocietatum partialium.

SCH. I. Si eiusmodi ſocietates velis cum GRIBNERO (*a*) pagos atque vicos, *quorum vltimi ampliorem coetum exprimunt, quam primi, vocare, fieri non poterit, vt* HVBERVS (*b*) *pagos ſine ciuili imperio non exiſtere poſſe affirmans defendatur.*

SCH. II. Vis forſan huius generis ſocietatum exempla. Legas quae de Cafris, populisque in monte Caucaſo inſulisque quibusdam americanis habitantibus, ab hiſtoricis narrantur. Vide ea, quae hac de re ſolidiſſime ab Ill. HEINECCIO in ſaepe cit. I. N. et G. Lib. II. Cap. VI. not. ad §. C. dicta. Et conf. Ill. BOEHMERVM in Introd. in Ius publ. vniuerſale Part. ſpec. Lib. I. Cap. I.

(*a*) In principiis Iurispr. nat. Lib. I. Cap. XI. §. 2.

(*b*) De Iure Ciu. L. II. ſect. 3. c. 5. n. 5.

§. 653. Societas plurium familiarum aequalis dicitur *Anarchia.* Hac igitur in ſocietate plures fa- Inde oritur anarchia.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

familiae fine vllo imperante viuunt (§. 553). Ex quo patet, ſocietatem §. 652. determinatam eſſe anarchiam.

COR. I. Nemini ergo hac in ſocietate competunt iura imperanti, qua tali, tribuenda et §. 618. ſeqq. expoſita.

COR. II Neceſſe tamen erit, vt imperio alterius ſubeſſe, et auctoritatem alterius ſequi, a ſe inuicem diſtinguamus.

SCH. Quoniam vero nemini hac in ſocietate competit ius leges ferendi, actiones alterius dirigendi etc. (Cor. 1.), facile intelligimus, ſcopum, cuius ergo conſtituta eſt eiusmodi ſocietas, feliciori obtineri poſſe ſucceſſu, ſi eiusdem ſocietatis membra imperio cuidam ſubeſſent. Mittamus itaque anarchiae explicationem, et transeamus ad euoluenda ea, quae ſtatum ciuilem conſtituunt.

ELE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
IVRIS PVBLICI
VNIVERSALIS.

REAL ACAD. DE JURISPRUDENCIA Y LEGISLACION
BIBLIOTECA

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO V.

QVAE IVS PVBLICVM VNIVERSALE EXPLANAT.

CAPVT I.

DE CIVITATE ATQVE IVRE PVBLICO CIVILIQVE VNIVERSALI IN GENERE.

§. 654.

De ciuitatum origine eiusque cuassa permulti varia disputant, mea vero ex sententia, saepissime sine fundamento. Qui enim cum Peripateticis ex naturali hominum impetu ad statum socialem originem ciuitatum deducunt, forsan τὸ viuere socialiter, et τὸ viuere in republica non satis a se inuicem distinguunt. Illud etiam extra Rempublicam fieri posse, principia Sectione III. et IV. exposita, satis docent. Qui porro obligationem ad ciuitatem constituendam ex eo hauriunt, quoniam sit perfectissima societas, forsan non considerant discrimen, quod inter perfectionem in se consideratam, et perfectionem ob collisionem constituendam (§. 92. seqq.) ponendum. *Priori* enim ratione dicta neganda, *posteriori* vero affirmanda esse, censemus. Haec enim sententia ex ciuitatis definitione abunde deduci poterit. Quo manifestum erit ex sequentibus ciuitatem philosophice explicaturis. Scopus capitis.

SCH. Finem societatis ab iis, quae ex fine fluunt, distinguere debes.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid ciuitas

655. *Ciuitas* est plurium hominum sui iuris securitatis caussa, cum admisso communi imperio, coniunctio. Qui hac ratione coniunguntur, communi nomine *ciuium* veniunt. *Homines* vero *sui iuris* hoc loco sunt, qui non sunt sub imperio capitis familiae. vide GROTIVM Lib. I. Cap. I. §. XIV. qui ciuitatem definit coetum perfectum liberorum hominum, iuris fruendi et communis vtilitatis caussa sociatum.

COR. I. Posito imperio ponitur etiam, cui competit ius dirigendi actiones alterius (§ 585), ideoque et hic illius imperio subest (§. 552. 152). Duplicis igitur sunt generis ciues, alii enim *imperantes*, alii *parentes*, qui etiam dicuntur *subditi* seu *ciuitati subiecti*.

COR. II. Ciuis qua talis nouum nanciscitur statum (§. 8. Pr. et §. 528.), qui *status ciuilis stricte sumtus* dicitur. Differt igitur status ciuilis a statu subiectionis (Cor. 1).

COR. III. Qui est in statu ciuili, persona ciuilis dicitur (§ 9. Pr. Sch. 2). Qui igitur non est ciuis, non est persona ciuilis (Cor. 2). Homines itaque, qui non sunt sui iuris, nec personae ciuiles dici merentur (§. 655).

COR. IV. Serui, vt et liberi, qua tales, sunt sub imperio capitis familiae (§. 612). Ergo non sunt ciues, ideoque nec habent statum ciuilem (Cor. 2). Ergo nec sunt personae ciuiles (Cor. 3).

COR. V. Minime itaque, τὸ in ciuitate esse, pro ciuem esse, substitui potest.

SCH. I. Mea ex sententia personae ciuitatem constituentes sunt personae sui iuris. Rationem tam ex vsu loquendi, e. g. ex phrasi: Er hat sich das Bürger-Recht gekaufft, est ciuis academicus etc. *quam ex DD. controuersia*, an sine familiis coalescere possit ciuitas? *deducere poterit lector beneuolus: Sunt inania, dicis? Sed forsan etiam sequentia tuas mutabunt cogitationes.*

SCH. II. Securitatem esse ciuitatis scopum, corroborari etiam potest Gen. XI.

§. 656.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 656. Finis ciuitatis est securitas (§. 655). Finem alium esse *operis*, alium *operantis*, admonuerunt eruditi, *illum* finem, propter quem, vt existat, agamus, *hunc* propter quem, vt existat, agitur, vocantes. Finis operis igitur cognitionis philosophicae, operantis vero historicae est (§. 654). Hic solummodo necesse esse, vt de fine ciuitatum operis loquamur, facile intelligitur. Quis ciuitatum finis.

COR. I. Omnes ergo leges omnesque obligationes ciuiles hoc ex fine deducendae sunt (§. 528).

COR. II. Ideoque principium iuris socialis §. 530. expositum, quo fiat principium iuris ciuilis, hac ratione enunciandum est: *Dirige actiones tuas ad obtinendam ciuitatis securitatem.* conf. §. 529.

COR. III. Securitas est status, in quo mala imminentia praeuidere licet nulla (§. 539). Est ergo principium iuris ciuilis tam publici quam priuati: *Ita dirige actiones tuas, vt in ciuitate mala imminentia praeuidere liceat nulla.*

COR. IV. Qui ergo efficit, vt in ciuitate mala imminent, ille ciuitatem laedit (§. 329), idcirco ciuitati dat iustam causam belli (§. 362.) etc.

§. 657. Si malum vt aduenturum cogitamus, oritur metus (§. 81. Ps. emp.). Qui statum quendam non naturalem ad securitatem obtinendam arripit, ille statum insecuritatis, vt aduenturum, ideoque mala vt aduentura cogitat (§. 539. coll. III. Ph. pr.). Ergo et necesse est, vt oriatur metus. Habemus igitur principium GVNDLINGII: Qui securitatem quaerunt, primo metuunt. Sequitur inde, *vt ratio, cur ciuitates sint constitutae*, quatenus nimirum earum originem philosophice consideramus, *sit in metu* (§. 656). Ciuitates ob metum sunt ortae.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Eadem etiam est origo ciuitatum historia. Aliae enim ex hac, aliae ex alia metus specie ortae sunt. Quod in praelectionibus permultis corroborabimus exemplis. vide Gen. IV. 17. et VI. 4. Conf. HOBBESIVM de ciue c. 1. et 5. Quo vero cogitationes tuae eo melius restringi possint, diuisionem imperii in *cogens atque dirigens*, qua vsi sunt Doctores, considerare debes.

Qua ratione ciuitates necessariae sunt, determinatur.

§. 658. *Pro praesenti rerum statu necesse est, ciuitates constituantur.* Quidam enim homines habent conatum et humanitatis et necessitatis leges violandi (per exp.). Fiunt igitur hostes vel latrones, nisi, vires aliorum insuperabiles esse, cognoscant (Cor. 1. §. 369). Ex quo patet, his sub determinationibus fieri non posse, vt homines in plena viuant securitate, nisi aliorum auxilio vires suas insuperabiles efficiant. Quare, cum hoc nec societate domestica (§. 652.), nec anarchia (§. 653. Schol.) commode fieri possit, consequens est, vt dictis sub determinationibus leges naturales hominibus, ad ciuitates constituendas, suadeant (§. 655. 127).

COR. His ex rationibus intelligimus, cur status integritatis status ciuilis dici nequeat (*a*). Licet alii aliter sentiant (*b*).

COR. II. Quoniam porro leges naturales etiam sunt diuinae (§. 133), et necessitas ciuitatum ex legibus colligitur, facile ad quaestionem respondere possumus; an ciuitas summaque in illa potestas a Deo dependeat?

COR. III. Simul ex principio illo intelligitur, qua ratione cum CICERONE Lib. I. de offic. c. 17. affirmari possit: ciuitatem esse necessarium consequens ex societatibus simplicibus.

(*a*) Conf. RIVINI Dissert. de libertate primaeua.

(*b*) Vid. MVLLERI Dissert. de imperio ciuili in statu innocentiae, et ALBERTI compendium I. N.

§. 659.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 659. Simul inde patet, duo saltem notione diuersa facta ad constituendam ciuitatem requiri, quorum alterum plures personas coniungit, alterum vero, commune imperium admittendum esse, determinat (§. 655). Facta vero illa non semper esse pacta §. 520. satis docet. Si sint pacta, primum *pactum vnionis*, vltimum *subiectionis* dici poterit. Qualia constitutio ciuitatis requirat facta.

SCH. Et ita habemus fundamentum, ex quo ad ea respondere possumus, de quibus disputatum est inter Hobbesianos, Huberianos *atque* Pufendorffianos, *quorum primi vnicum, secundi tria, vltimi duo pacta et vnicum decretum ad ciuitatem constituendam requirunt. Sed de his pluribus in praelectionibus forsanque alio tempore publice.* Vide interim Illustr. BOEHMERI Introd. in Ius publ. vniuers. Part. spec. L. I. Cap. II. §. 3. 13. et 17.

§. 660. *Omnis ciuitas est societas.* Coniungitur enim plures cum admisso communi imperio (§. 655). Quoniam itaque in quacunque ciuitate est imperium; omnis ciuitas est status, quo personae in personam competit ius perfectum atque affirmatiuum (§. 585), ideoque societas (§. 521). Ciuitas est societas.

COR. I. Societatem hanc post haec ciuilem vocabimus.

COR. II. Societas ciuilis non cogitatur, nisi in relatione ad imperium illud commune. Imperans ergo est in societate ciuili cum ciuibus, et ciues in eadem societate sunt cum imperante (en rationem, cur statum libertatis a naturali distinguere debeamus)! Ex quo manifestum est, ciues subiectos, qua tales, non esse in societate, cessante imperio illo communi.

COR. III. Si ergo, positis illis determinationibus, ciui subiecto competat ius in alium ciuem subiectum, id non ex nexu ciuili, sed alia quadam ex ratione erit deducendum (§. 521). e. g. ex societate domestica, herili etc.

§. 661.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ex illo concipitur nexus in ciuitate publicus et priuatus etc.

661. Patet porro ex dictis, duplicem in statu ciuili spectari posse nexum, alter scilicet ciuibus subiectis cum imperante; alter ciuibus sine respectu ad commune imperium intercedit (Cor. 2. §. 660). Prior vocatur *publicus*, posterior vero *priuatus*. *Publicum* enim omne id in ciuitate dicitur, quod simul imperantem spectat, *priuatum* vero, vbi imperans, qua talis, non spectatur. Qua ex ratione etiam imperans *persona publica*, non imperantes vero in ciuitate *personae priuatae* vocantur.

COR. I. Caput igitur familiae, qua tale, licet in societate domestica sit imperans (§. 612. Cor. 1), in relatione tamen ad ciuitatem erit persona priuata, et idem valet de domino in relatione ad seruos.

COR. II. Ex quo simul intelligitur, in ciuitate esse *bonum publicum*, quod totam ciuitatem, et *priuatum*, quod commodum tantummodo priuatorum spectat.

SCH. Aliud igitur est publicum occultis, aliud publicum priuatis oppositum. Ita priori ratione sponsalia dicuntur publica, porro librum publici iuris facere, testamenta publicare etc.

Inde oritur differentia iuris publici et priuati.

§. 662. Ius systematice sumtum est scientia de legibus, quibus negotia nostra attemperare obligamur (§. 359). Legum ciuilium rationem vel in nexu publico, vel in nexu priuato esse, ex §. 661. abunde patet. Sequitur inde, vt ius systematice sumtum in ciuitate sit vel publicum vel priuatum, et quidem vniuersale, quatenus leges tantummodo ex definitione eruuntur.

COR. I. Hinc iustitiam eorum, quae in nexu ciuitatis publico suscipiuntur, ex iure priuato deducere, idem est, ac mensuram haeterogeneam applicare. *Considerremus controuersiam circa vicariatum imperii.*

COR. II. Et eadem ex ratione factorum gentium inter

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ter se iustitia nec ex iure publico nec ex iure priuato deduci potest. En magnam iuris publici atque gentium differentiam! Conf. THOMASII Iurisprudentia iudicialis. Vellem etiam vt legas acutissimum GLAFEY *in der Vorbereitung zur vollständigen Geschichte des Rechts der Vernunfft.*

§. 663. Ius publicum exhibet leges, ex quibus ea, quae in nexu ciuitatis publico facienda, deducuntur (§. 662). Ius itaque publicum euoluturus *primo* iura imperantis, et *deinde* ciuium subiectorum obligationes explicare debet. Capita iuris publici.

COR. I. In quolibet capite status publicus vel generatim vel speciatim concipi potest (§. 613. seqq.).

COR. II. Principia, ex quibus iura obligationesque, de quibus §phus loquitur, deducenda, Cor. Cor. §. 656. exponunt.

§. 664. Omnes eorum, qui in ciuitate viuunt, actiones eo dirigendae sunt, vt ciuitatis securitas obtineatur (§. 656). Ciuitas est societas (§. 660), ergo eo dirigendae sunt, vt societas quaedam sit secura, ideoque, vt viuat in statu, quo mala imminentia praeuidere licet nulla (§. 539). Omnis societas duplici ratione considerari potest, in relatione ad alios a membris diuersos. Si priori ratione societas secura est, securitas *interna*; et si posteriori, *externa* vocatur. Idem etiam valet de ea societatis specie, quae ciuitas dicitur. Quid securitas ciuitatis interna externa.

COR. Principium igitur §. 656. generatim positum hac ratione magis determinari potest: *Dirige actiones tuas ad obtinendam ciuitatis securitatem tam internam, quam externam.*

§. 665. Obligatio ad finem dat obligationem ad media, sine quibus finis ille existens fieri nequit (§. 94. Quomodo securitas haec.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

obtineri poteſt.

(§. 94. Cor.). *Tenentur* igitur *ciues actiones ſuas eo dirigere, vt nec ciues nec extranei conatum efficacem, ciuitati eiusque membris mala inferendi, arripere poſſint* (§. 644. 539). Extraneos ciuitatis vocamus, qui non ſunt ciuitatis, qua talis, membra. Ergo nec ciues (§. 655).

SCH. Notare velis, aliud eſſe, ciuem eſſe, aliud in ciuitate eſſe.

Continuatio per ſpecialiores determinationes.

§. 666. Qui non arripit conatum efficacem, alteris mala inferendi, eum non arripit, vel quia non vult, vel quia non poteſt. Si *prius*, aut non habet rationes, aut rationes ad contrarium ſunt fortiores (§. 34. Cor. et §. 40). Si *prius*, commouetur metu (§. 40. 657.), ſi vero *poſterius*, aut virtute, aut eo, quia nullum habet defectum (§. 16). Si non poteſt ea efficere, quae vult, neceſſe eſt, vt alii maiori vi, quam qua ille agit, reſiſtant, ideoque quia vires aliorum inſuperabiles eſſe cognoſcit (§. 369. Cor. 1). Interna ciuitatis ſecuritas obtinetur, ſi ciues non arripiunt conatum efficacem, ſibi inuicem mala inferendi, externa vero, ſi etiam extranei eodem deſtituti ſunt conatu (§. 644). Quamobrem, cum ciues actiones ſuas eo dirigere debeant, vt tam interna quam externa ciuitatis ſecuritas obtineatur (§. Cor. §. 664); ex §. 665. ſequentes fluunt propoſitiones:

I. In ciuitate omnia conſtituenda ſunt media, quorum vſu ciues virtutibus dediti fieri poſſunt.

SCH. Quo ex principio permulta, quae ius principis circa ſacra ſpectant, deducemus.

II. Nec minori ratione eo dirigenda ſunt omnia, vt quilibet in ciuitate pro ſuo ſtatu viuere poſſit felix.

COR. I.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Felicitas certiſſimum eſt virtutis conſectarium (§. 147.), primaria itaque ciuium obligatio eſt, qua ad vitia exuenda tenentur.

COR. II. Et ſimul inde intelligimus, cur in definitione de ciuitate non eum poſuerimus characterem, quem fere omnes illi adiecerunt, ciuitatem nimirum maioris commoditatis cauſſa eſſe conſtitutam. Sequitur enim ex ſecuritatis ſtudio, vt ante euoluta ſatis docent.

III. Legitima etiam conſequentia iisdem ex rationibus colligitur, bonum priuatum in ciuitate bono publico ſubordinandum eſſe (§. 554. et §. 661. Cor. 1.).

COR. I. Capita itaque ſocietatum ſubordinatarum vi nexus ciuilis perfecte tenentur, vt omnes eorum, qui eiusmodi ſocietatum membra ſunt, actiones eo dirigant, ne ciuitatis ſecuritati ſint impedimento (Cor. 2. §. 530.).

COR. II. Nec ſerui nec liberi, qua tales, ſunt perſonae ciuiles (Cor. 4. §. 655.), ſunt vero membra ſocietatis domeſticae (§. 610.). Ideoque patet, ex principio in commate poſito nonnulla deduci poſſe iura, quae vi nexus ciuilis capiti ſocietatis domeſticae tribuenda. Simul inde manifeſtum eſt, fieri poſſe, vt etiam eiusmodi perſonae ad ciuitatis ſcopum actionibus ſuis promouendum, perfecte obligatae ſint, quae ad numerum ciuium minime pertinent.

SCH. Quae igitur in ſuperioribus de ſocietate compoſita dicta (§. 554. ſeqq.), hic etiam applicari poſſunt.

IV. Omnia etiam in ciuitate adhibenda ſunt media, quorum ope numerus eorum, qui, vt ſecuritatem ciuitatis promoueant, perfecte obligati ſunt, augeri poſſit.

SCH. I. Notare tamen velis, in officiorum colliſione maius bonum minori eſſe praeferendum (§. 93. Cor. 2.).

SCH. II. Haec de ciuitate in genere. Quae deſunt, ex natura ſocietatis in ſuperioribus explicata deducere velis. Quae euoluta ad ſcopum ſcripti ſufficiant.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT II.

DE IVRE PVBLICO VNIVERSALI GENERATIM.

TIT. I.

DE MAIESTATE EIVSQVE IVRIBVS.

§. 667.

Quid imperium ciuile.

Ius dirigendi actiones alterius imperium vocatur (§. 585. I. Cor. 1.). Ciuitas non datur sine imperio (§. 655.), quod ad ciuitatis securitatem spectat (§. 656.). Ius igitur dirigendi actiones aliorum ad obtinendam ciuitatis securitatem exhibet *imperii ciuilis* characterem discretiuum.

Quid Maiestas et iura maiestatica.

§. 668. Imperium ciuile dicitur *Maiestas (a)*. Quicquid ex maiestate concipitur, *maiestaticum* vocatur. *Iura* igitur *maiestatica* sunt, quae ex iure dirigendi actiones aliorum ad obtinendam ciuitatis securitatem concipienda (§. 667). Cui competit maiestas, *ciuitatis Imperans* salutatur.

COR I. Ius igitur dirigendi actiones aliorum non est maiestaticum (§. 667.). Ex quo patet, ab imperio ad maiestatem non valere consequentiam. Quod applicari potest ad societatem domesticam, vid. §. 610. seqq.

COR. II. Simul inde sequitur, vt nulla sit maiestas, nisi in ciuitate, et vt nulla ciuitas sine maiestate concipi possit.

SCH. I. (*a*) Ita enim GRIBNERVS in principiis iurisprudentiae natur. Lib. II. Cap. II. §. 1: Maiestatis voce omnia iura ad moderamen ciuitatis necessaria complectimur. Quae vero de maiestatis definitione ab eruditis disputantur, in praelectionibus exponamus. Vid. GROTIVM I. B. et P. Lib. I. Cap. III. §. 7. seqq.

SCH. II. De ambigua Maiestatis significatione dicatur in praelectionibus.

§. 669.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 669. *Imperio alterius primario subsunt*, quorum subesse ex eo deducendum, quia sunt membra societatis, cuius alter ille est imperans. *Secundario* vero *subsunt*, quorum subesse tantummodo ex eo deducendum, quia Imperans alias ius suum imperii exercere nequit.

Quid imperio alterius primario et secundario subesse.

COR. I. Ciues igitur maiestati primario subsunt. Illi vero, qui maiestati subsunt, licet non sint ciues, huic subesse nequeunt, nisi secundario (§. 668. 655).

COR. II. Et ita manifestum est, liberos atque seruos, qua tales, maiestati non posse subesse, nisi secundario (Cor. 4. §. 655.).

COR. III. Iura igitur maiestatica in relatione ad eos, qui secundario subsunt, non possunt exerceri, nisi hi impedimento sint exercitio iurium maiestaticorum in relatione ad eos, qui maiestati primario subsunt (§. 103).

SCH. Permittas, quaeso, lector beneuole, vt hanc, licet inusitatam, adiecerimus distinctionem, cuius fundamentum est in principio: Ius ad finem dat ius ad media. *Commodum atque necessitatem eiusdem ex eo, quia eadem neglecta plures mutuo considerationes immiscentur, concipies, et quidem maiori cum connictione ex iis, quae sequuntur, commatibus. Hic modo velim, vt spectes doctrinam de iure principis in illustrissimam familiam.*

§. 670. Sequitur inde, necessarium esse, vt primo exponamus iura maiestatica in relatione ad eos, qui maiestati primario subsunt. Eiusmodi iura ex idea imperantis per ciuitatis ideam magis determinata deducenda esse, abunde docet §. 668. Iura imperanti, qua tali, competentia (618-624. et §. 629-632.) scopum ciuitatis §. 664. et quae per scopum ciuitatis necessaria §. 666. exposuimus. Facili itaque negotio iura maiestatica determinari possunt.

Principia ex quibus iura maiestatica deducenda, ponuntur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 671. Sunt itaque iura maieſtatica.

Et ex illis iura maieſtatica colliguntur, et quidem.

I. Ius leges promulgandi (§. 618.), et ſpecia-
tim *leges ciuiles*, tam *naturales*, quam *po-
ſitiuas* (§. 670.). Ciuiles enim leges po-
ſitiuae vocantur, quae in determinationi-
bus ciuitatis indiuidualibus rationem ha-
bent. vid. §. 616. ſeqq. Leges vero ciui-
les, quarum ratio eſt in determinationi-
bus ciuitatis ſpecificis, *leges ciuiles natu-
rales* ſumma cum ratione dicuntur.

1. Ius leges promulgandi.

COR. I. Licet ius naturae leges ciuitatis, qua talis, determinat, nihilo tamen minus leges huius vel illius ciuitatis indeterminetas relinquit (§. 616.). Ex quo intelligimus, qua ratione ius naturale in determinata quadam ciuitate ſit inſufficiens, et qua ratione leges poſitiuae in eadem neceſſariae.

COR. II. Quoniam vero determinationes rei indiuiduales cum genericis atque ſpecificis conuenire debent, ſi res ſit perfecta (§. 13. et 613. ſeqq.); ſequitur, vt ciuitatem ſine iuris naturalis cognitione dirigere, idem ſit, ac machinam ſine modo compoſitionis conſtruere. Intelligimus inde legum naturalium in ciuitate neceſſitatem.

SCH. Hinc Vlpianus *L. 6. ff.* de iuſt. et iur. *Ius ciuile eſt, quod neque in totum a naturali vel gentium recedit* (Leges enim naturales homini vt animali et vt homini competentes immutabiles ſunt (§. 136.), *nec per omnia ei ſeruit: itaque cum aliquid addimus* (dum ſcilicet generalia magis determinantur, et quae in caſibus ſingularibus infinite variari poſſunt, determinate praeſcribuntur, inde formulae atque ſolennitates e. g. in pactis originem ducunt), *vel detrahimus iuri communi* (dum ſcilicet, non adhibitis hiſce ſolennitatibus atque formulis, pactum nullum eſſe declaratur, e. g. in matrimonio ἱερολογία ſacerdotalis). *ius proprium, i. e. ciuile efficimus.*

§. 672.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 672.

II. Ius positiua legum consectaria per determinationes ciuitatis indiuiduales (§. 670.) determinandi (§. 620. cum Cor.) iisque, qui leges promulgatas violarunt, mala illa consectaria irrogandi (§. 621.). 2. Consectaria positiua determinandi.

COR. I. Et ita concipimus rationem, cur ad leges ciuiles perfectas duas requirant partes Doctores, *praeceptum* scilicet atque *sanctionem poenalem.* Quae uero contra CVMBERLANDVM, promissionem etiam ad legis integritatem referentem, proponunt, in praelectionibus exponemus. Reflectamus ad Exod. XX, 6.

COR. II. Simul ex dictis patet, in ciuitate, qua tali, ius puniendi (§. 622. Cor. 1.), potestatem legislatoriam (§. 622.), ius vitae et necis (§. 622. Cor. 2.) inter iura maiestatica esse referenda (§. 668.).

COR. III. Facile etiam inde colligi poterit veritas principii: *Si is, cui maiestas competit, punit* (quatenus scilicet iure suo vtitur), *benefacit, si minus, non est benefícus* (§. 315. et 556. Cor.).

SCH. Dicamus in praelectionibus de controuersiis, quas de iure vitae atque necis principi competente agitarunt eruditi.

§. 673.

III. Ius dispensandi atque abrogandi leges ciuiles positiuas earumque consectaria positiua, legesque naturales per naturam ciuitatis indiuidualem magis determinandi (§. 623. et 670.). 3. Ius dispensandi atque LL. ciu. posit. abrogandi.

COR. Ex quo concipitur ius, maiestaticum scilicet, aggratiandi, poenasque ciuiles positiuas mutandi (§. 623. Cor. 2.).

SCH. Notetur quaestio: an a iure vitae et necis ad ius aggratiandi valeat consequentia?

§. 674.

IV. Ius efficiendi, ne societates, quae sunt in ciuitate, fini vtilitatique ciuitatis sint impedimento (§. 629. 670.). 4. Ius efficiendi, ne societates partiales fini ci-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

uitatis fint impedimento.

COR. Ius ad finem dat ius ad media ad finem obtinendum neceſſaria (§. 152. et 94. Cor.). Satis itaque patet, ex iure maieſtatico etiam ſequi ius priuatas ſocietates, quae in ciuitate ſunt, inſpiciendi (§. 661.), ne earum ſcopus modusque, quo exiſtentes euadunt, ciuitati ſit contrarius.

Quando ſocietas partialis in ciuitate ſit iuſta, quando iniuſta.

§. 675. Quicquid iuri perfecto alterius conuenit, iuſtum eſt (§. 155.), iura ſocialia inter perfecta referri debent (§. 529. cum Cor. Cor.), iuſtum itaque in ciuitate eſt, quod iuri maieſtatico conuenit (§. 668.). Societas ergo priuata, quae in ciuitate eſt, eſt iuſta, ſi eius ſcopus modusque, quo exiſtens euadat, ciuitatis fini non contrarius (§. cit.). Simul inde facile intelligi poteſt, qua ex ratione ſocietatem priuatam, quae in ciuitate eſt, iniuſtam vocare debemus.

COR. Iuſtum igitur in ciuitate eſt, quod fini ciuitatis non repugnat, quicquid vero ciuitatis fini repugnat, in eadem iniuſtum eſt.

SCH. In ſtatu itaque naturali ſocietas iuſta eſſe poteſt, quae in ſtatu ciuitatis iniuſta. Quod etiam corroborari poteſt doctrina de ſocietate connubiali et matrimoniali.

5. Ius efficiendi, vt ſocietates partiales ſint iuſtae.

§. 676. Patet ex explicatis, inter iura maieſtatica etiam referendum eſſe

V. Ius efficiendi, vt ſocietates priuatae, quae in ciuitate ſunt, euadant iuſtae (§. 674. Cor.) Ergo et maieſtaticum eſt, ius ſocietates iniuſtas, quae in ciuitate ſunt, extinguendi.

Quid aliquem in negotio

§. 677. *Confirmare* in genere idem eſt, ac nouas addere rationes. *Aliquem* igitur *in aliquo negotio*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tio confirmare idem eſt, ac illi nouas dare rattiones ad eiusmodi negotium in ſe ſuſcipiendum. Quae, ſi ex ſcopo ciuitatis ſumuntur, porrigunt characterem de *τῷ confirmare in aliquo negotio, quod ciuitatem ſpectat.* aliquo confirmare.

COR. I. Quicquid in ciuitate confirmatum eſt, id ciuitatis ſcopo conuenit. Ergo eſt iuſtum (Cor. §. 675.). Aliquem itaque in aliquo negotio, quod ciuitatem ſpectat, confirmare, idem eſt, ac declarare, ciuiliter iuſtum eſſe, vt ille hocce negotium in ſe ſuſcipiat.

COR. II. Duplici igitur ratione in ciuitate quis in negotio aliquo confirmari poteſt, tacite nimirum et expreſſe (§ 401.).

§. 678. Summa ergo cum ratione ad iura maieſtatica etiam adſcribimus 6. Ius confirmandi.

VI. Ius ciues in negotiis ſuis confirmandi (§. 674. 67. Cor. et §. 677.).

COR. I. In ciuitate itaque iniuſtae ſunt ſocietates partiales ab eo, cui competit maieſtas, nec tacite nec expreſſe confirmatae (§. 675.).

COR. II. Societas partialis in ciuitate, ſi aequalis, vocatur *collegium.* Vt ergo et collegia in ciuitate ab eo, cui maieſtas competit, confirmentur, neceſſe eſt.

SCH. Et ita habemus fontem, ex quo iura principis circa ſocietates atque collegia legitime fluunt. Sed de his alia quadam occaſione plura dicturi ſumus. Conf. §. 666. Prop. III.

§. 679.

VII. Ius dirigendi actiones eorum, qui ſunt in ciuitate, ad obtinendam ciuitatis ſecuritatem (§. 630. 670.). 7. Ius promouendi ciuitatis ſecuritatem,

COR. In ſecuritate viuimus, ſi mala imminentia praeuidere licet nulla (§. 539.), ideoque ſi nulla adeſt laeſio, nec iam facta, nec imminens (§. 322. 344.), inter iura igitur maieſtatica ius, actiones eorum, qui ſunt in ciuitate, eo dirigendi, ne ciues laedantur, referre debemus.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid territorium.

§. 680. Complexus regionum, eum in finem conſtitutus, vt ciues in iisdem habitent, earumque vſu finis ciuitatit commode obtineri poſſit, *ciuitatis territorium* vocatur.

COR. I. Nulla ergo in territorio mala cogitari poſſunt, quae non aut directe aut indirecte ciues afficiunt.

COR. II. Qui itaque in ciuitatis territorio contra leges perfectas agit, vel conatum efficacem contra leges perfectas agendi oſtendit, ciues aut laedit, aut conatum ciues laedendi oſtendit (§. 322. 344.).

Inde concipitur.

§. 681. Ex idea igitur maieſtatis etiam concipitur

8. Ius maieſtaticum territoriale.

VIII. Ius efficiendi, ne ii, qui ſunt in ciuitatis territorio, contra leges perfectas agant (§. 679. Cor.). Quod vocatur ius *territoriale.*

COR. I. Intelligimus inde, qua ratione etiam ſubiecto, cui maieſtas in ciuitate competit, ius leges ferendi, ius puniendi, ius vitae atque necis, et reliqua in relatione ad eos, qui non ſunt ciues, in territorio tamen ciuitatis viuunt, ineſſe poſſint. Hac ex ratione dicitur, *non admittendum eſſe ſtatum in ſtatu.*

COR. II. Iisdem ex rationibus manifeſta eſt veritas propoſitionum: *locus delicti eſt locus poenae*; *actor ſequitur forum rei, et quae ſunt reliqua.*

SCH. I. Ex iure territoriali facili etiam negotio deduci poteſt ius fortalitiorum; ius exſtruendi vrbes; ius alios excludendi ab acceſſu atque tranſitu; ius vias publicas conſtituendi, et quae ſunt reliqua.

SCH. II. Notandum eſt, iura territorialia ab eiusmodi iuribus diſtinguenda eſſe, quae ſubiecto, quod ius territoriale habet, competunt.

9. Ius armorum.

§. 682. Porro inter iura maieſtatica referri debet

IX. Ius bella modumque, quo bella geri debent, determinandi (§. 631. 670.), i. e. ius armorum (§. 632.).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Hoc ex principio permulta, quae ius militare ſpectant, explicari poſſunt.

§. 683.

X. Ius prohibendi ea, quae occaſionem ad malas actiones porrigunt (§. 666).

10. Ius prohibendi, quae dant malae actioni occaſionem.

SCH. Quo ex principio rationes eorum, quae de gradibus prohibitis in iure diuino dicuntur, deducendae.

§. 684.

XI. Ius praecipiendi, quae dant occaſionem bona agendi (§. 666.).

11. Et praecipiendi, quae dant occaſionem actionum bonarum.

SCH. Hoc ex principio permulta in iure eccleſiaſtico vniuerſali explicari poſſunt.

§. 685.

XII. Ius omnia eo dirigendi, vt ciues commode viuere poſſint (§. 666. Propoſ. II.).

12. Ius commodum ciuium promouendi.

COR. I. Quo ex principio concipitur ius exſtruendi orphanotrophea, ius determinandi numerum opificiorum, atque mercatorum, ius determinandi rerum pretia, et reliqua.

COR. II. Porro inde ſequitur ius maieſtaticum praeſcribendi leges, quae limitant vſum bonorum, inde *die Kleider-und Mahlzeiten-Ordnungen:* bonum alienandi, huc pertinent ſolennitates nonnullae pactorum et teſtamentorum externae; modum poſſeſſionis, quo dominii quiritarii ſpecies apud romanos referuntur.

§. 668.

XIII. Ius prohibendi, quae propagationem ſobolis deſtruunt (§. 666. Prop. IV.).

13. Ius prohibendi, quae propagationem ſobolis deſtruunt.

SCH. I. Hoc ex principio iuſtitia legum ciuilium ſcortationem adulteriumque prohibentium colligitur.

SCH. II. Explicatis hactenus iuribus, quae maieſtati in homines, qui in territorio ciuitatis ſunt, competunt,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tunt, in ea etiam inquiramus, quae ciuitatis Imperans in bona, quae eadem in ciuitate exiſtunt, neceſſario habet. Hoc vero breuiſſimis modo fiat, quoniam ſpecialia ex principiis in ſuperioribus euolutis facili negotio deduci poſſunt.

Quid bona publica et priuata.

§. 687. Ciuitatis ſcopus ſine expenſis obtineri nequit. Expenſae requirunt bona. Ergo et neceſſe eſt, vt in ciuitatis territorio bona exiſtant, quorum vſu ſcopus ciuitatis obtineri poſſit. Bona, quae ſunt in ciuitatis territorio, vel ſunt in dominio totius ciuitatis, vel in dominio ciuium (§. 680.). Priori ratione dicuntur *bona publica*, poſteriori vero *priuata* (§. 661.). Si bonorum publicorum vſus ad ſingulos pertinet *bona publica in ſpecie* talia dicuntur. Si vero eorum vſus vniuerſos, non ſingulos ſpectat, *bona publica in patrimonio reipublicae exiſtentia* vocantur.

COR. Ciues ſunt vel imperans vel ſubditi (§. 655. Cor. 1.). Bona ergo priuata ſunt vel imperantis, ſed non iure imperii, alias enim ſunt publica, et dicuntur *bona patrimonialia*, vel ſubditorum. Tam illorum quam horum natura ex iis explicari poteſt, quae in ſuperioribus §. 443. ſeqq. de iure dominii euoluta ſunt.

SCH. Ad bona publica in ſpecie ſic dicta hodie referuntur *portus*, *flumina etc.* ex quibus *ius traiectus die Faehr-Gerechtigkeit*; *ius transmittendi per fluuium ligna*, *das Floſs Recht* etc. ad bona publica vero in patrimonio ciuitatis ſeu reipublicae exiſtentia referri poſſunt *die Kronen- und Cammer-Güter*.

In publica tantummodo Imperanti

§. 688. Bona publica ſunt in totius ciuitatis dominio (§. 687.). Nemo itaque in eiusmodi bonis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

bonis ius habere poteſt, niſi a ciuitate ſit con- competit iura.
ceſſum (§. 448. ſeqq.). Ex quo patet, ius de bonis publicis diſponendi inter iura maieſtatica referendum eſſe (§. 687. 667. ſeq.) ideoque ſoli ciuitatis Imperanti competere (§. 668.).

COR. Bona ergo, in quibus imperans ciuitatis ius habet, ſunt vel publica vel priuata (§. 687.). Iura, quae habet in priuata, § 443. ſeqq. determinant, in iura vero, quae illi in publica tribuenda, in ſequentibus vt inquiramus neceſſe erit.

§. 689. *Iura Imperanti ciuitatis in bonis publicis competentia determinanda ſunt ex ſcopo, cur bona in totius ciuitatis dominio ſint poſita.* Omne ius oritur ex obligatione (§. 152.), quaelibet obligatio dat legem (§. 98.), ſed extenſio legis cognoſcenda eſt ex legis ratione (Cor. §. 103.), ergo et ratio, cur bona in totius ciuitatis dominio poſita ſint, determinare debet iura Imperanti ciuitatis in bona publica competentia. Quod ex ratione, cui bona in dominio ciuitatis ponantur, determinandum.

COR. Scopus ille eſt, vt eiusmodi bonorum vſu finis ciuitatis obtineri poſſit (§. 687.). Iura igitur, de quibus hic dicendum, hoc ex ſcopo deducenda ſunt.

§. 690. Finis ciuitatis obtinetur, ſi ii, qui ſunt in ciuitate, viuunt in ſecuritate (§. 656.). Iurium ergo Imperanti ciuitatis in bona publica competentium fundamentum haec eſt propoſitio: *bona publica eorumque conſectaria ad obtinendam ciuitatis ſecuritatem dirigenda ſunt.* Ex qua horum iurium principium fundamentale deducitur.

COR. Ius ad finem dat ius ad media (§. 152. et 54.), ciuitatis igitur imperanti competit ius bona publica eorum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

eorumque consectaria dirigendi ad conseruandam vitam dignitatemque propriam (§. 264.).

Bona publica sunt vel fisci vel aerarii.

§. 691. Et ita patet, bona publica duplicis esse generis, *fisci* nimirum atque *aerarii*. Ad *illa* pertinent, quae ad conseruandam vitam dignitatemque Imperantis in ciuitate dirigenda; ad *haec* vero, quae directe ad conseruandam ciuitatis securitatem tendunt. Ex priori concipitur *ius fisci*, ex posteriori vero *ius aerarii*.

Quid administratio?

§. 692. Dispensatio bonorum in alterius gratiam vocatur *administratio*.

COR. Differt ergo bonorum administratio ab eorum vsu. Vi huius enim bonorum effectus ad proprium ducuntur commodum (§. 446.); vi illius vero ad commodum aliorum.

Ius Imperantis in bona publica aerarii ex iure administrandi deducendum est.

§. 693. *Omne ius Imperanti ciuitatis in bona aerarii competens ex iure administrandi deducendum est.* Bona enim aerarii ad conseruandam ciuitatis securitatem directe tendunt (§. 691.). Alia igitur iura, quae imperanti in eiusmodi bona competant, cogitari nequeunt, quam ius illa in gratiam ciuitatis disponendi (§. 689.). Necesse itaque est, vt iura illa ex iure administrandi deducantur (§. 692.).

COR. A iure administrandi ad dominium non valet consequentia (§. 692. 445.). Si quis itaque est, cui ius certa quaedam bona administrandi concessum, inde inferri nequit, illi etiam ius, de eiusmodi bonis suo pro arbitrio disponendi, concessum esse (§. 444. seq.).

Ius vero in

§. 694. *Iura imperanti ciuitatis in bona fisci com-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

competentia ex iure vtendi deducenda sunt. Bona enim fisci ad conseruandam vitam dignitatemque imperantis tendunt (§. 691.). Alia igitur iura imperantis in bona fisci cogitari nequeunt, quam ius eiusmodi bona ad conseruandam vitam dignitatemque propriam dirigendi (§. 689.). Atque ideo manifestum est, eiusmodi iura ex iure vtendi deducenda esse (§. 446.). bona fisci ex iure vtendi concipendum est.

COR. I. Patet inde, fieri non posse, vt quis eiusmodi iurium extensiones determinet, nisi qui ea, quae ad dignitatem conseruandam necessaria, perspicit. Quod etiam exinde manifestum est, quia ius vtendi non solum humanitatem, sed et statum spectat. De quibus plura in politicis.

COR. II. Inter bona nostra etiam iura nostra referri possunt (§. 278.); ergo et iura, quae imperanti in bona fisci competunt, bonis fisci adscribenda sunt. Quae etiam est ratio, cur iura fisci vocentur (§. 691.). Facili igitur negotio hoc ex principio responderi poterit ad quaestionem: *an Imperans ciuitatis iura fisci possit alienare* (§. 451. Cor. 3.)?

COR. III. Si igitur sint alienata, ciuitati competit ius vindicandi (§. 450. Cor. 2. et 687.).

SCH. Notetur hic quaestio: *an facta antecessoris successorem obligent?* et notentur, quae de consensu statuum imperii disputantur.

COR. IV. Eadem etiam de iuribus aerarii dici possunt (§. 693. Cor.).

SCH. Posita eadem legis ratione ponitur eadem legis dispositio (§. 103. Cor.). Principia igitur antea demonstrata applicari etiam possunt ad iura magistratui subalternato in bona vniuersitatis competentia.

§. 695. Fructus bonorum publicorum vel sufficiunt ad obtinendum scopum, cuius gratia in dominio ciuitatis posita sunt, ad conseruandam nimirum vitam atque dignitatem Imperan- Fundamentum iuris maiestatici in bona priuata.

tis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tis ſecuritatemque ciuitatis, vel ad eiusmodi ſcopum obtinendum non ſufficiunt (§. 691.). Si *prius*, nullam habemus rationem, cur, imperanti ciuitatis ius in bona priuata competere, affirmemus (§. 668. 687.). Si vero *poſterius*, neceſſe eſt, vt etiam Imperanti ciuitatis ius aliquod in bona priuata competat (§. 152. et 94. Cor.), quod in ſequentibus determinandum eſt.

COR. In bonis diſtinguimus ſubſtantiam a conſectariis (§. 446. Cor. 1.). Duplex igitur eſt, quod in ſequentibus determinandum, ius ſcilicet maieſtaticum in ſubſtantiam, et ius maieſtaticum in conſectaria bonorum priuatorum.

SCH. Ex principiis in commate poſitis in praelectionibus explicetur ratio, cur inter iura maieſtatica etiam iura in rebus, quae in ciuitate iacent, ideoque ius venandi aliaque ſint referenda.

1.) Quoad fructus.

§. 696. Competit ergo ciuitatis Imperanti ius ex bonorum priuatorum conſectariis bonorum publicorum fructus ſupplendi (§. 695). Hocce vero ius non omnia ſed certam tantummodo illorum conſectariorum quantitatem ſpectare §. 313. ſeqq. ſatis docet. Neceſſe ergo eſt, vt adſit ratio, cur hoc et non alio modo bonorum priuatorum conſectaria ad vſum publicum adhibenda ab Imperante determinentur. Et ita pro diuerſitate huius rationis ius illud Imperanti competens varia etiam accepit nomina.

Inde oritur ius exigendi vectigalia.

§. 697. Si eiusmodi determinationis ratio ex eo ſumitur, quia bonorum priuatorum vſu domi-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

mini simul vtuntur bonis publicis, *characterem* habemus *vectigalium.* Bona publica sunt in domino totius ciuitatis (§. 687.). *Vectigalia* (*die Zölle*) igitur sunt consectaria bonorum priuatorum in bona publica ob eorum vsum transferenda.

COR. I. A bonis igitur publicis vectigalia exigi nequeunt. Qua ex ratione fiscum atque aerarium a vectigalibus immunia esse dicitur (§. 691.).

COR. II. Simul ex notione vectigalis liquet, diuersas eiusdem species tam a diuersitate bonorum publicorum, quibus dicta ratione vsi sunt priuati, quam a diuersa ratione, qua iisdem vsi sunt, deriuandas esse. Danda enim sunt vectigalia vel pro vsu viae, pontis, fluminis, fori etc. et quidem vel a persona, quae pedibus transit, qua ex determinatione habemus *Pedagia;* vel in itinere soluuntur pro equis, curribus etc. viae fluminis pontisue transitu, qua ratione *portoria* vocantur, quorum species sunt *Marckt-Zölle, Wasser-Zölle, Brücken-Zölle etc.* vel danda sunt pro facultate vendendi in foro publico, et ita habemus characterem *vom Stand Geld etc.* Permulti etiam ad vectigalium numerum *guidagiam das Geleith*, quod nimirum pro securo territorii transitu soluitur, adscribunt, sed concedo quidem, fiere posse, vt vectigal sit guidagia, dubito vero, an omnis guidagia vectigal vocari possit. Conf. KLOCK de *contributionibus.*

COR. III. Qua tandem ratione ciuitatis Imperanti ius vectigalia exigendi tribui possit, §. 695. seq. satis docent.

§. 698. Si vero eiusmodi determinationis ratio ex eo sumitur, quia rerum priuatarum domini illarum consectariis secure vti atque frui possunt, habemus, quatenus res sunt immobiles, *tributi* seu *steurae*, quatenus vero mobiles sunt, *accis* seu *licent* characterem discretiuum. Sunt igitur *tributa* seu *steurae* et *accis* seu *licent* Et tributa immo et accis.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

licent conſectaria bonorum priuatorum ob vſum in bona publica transferenda.

COR. I. Identitatem itaque atque diuerſitatem vectigalium tributorumque §. 697. et h. §. abunde docent. Ex quibus ſimul intelligimus, fieri poſſe, vt de eadem re tam tributa quam vectigalia dentur.

COR. II. Ius tam tributa quam accis exigendi Imperanti ciuitatis competens determinat §. 695. ſeq.

COR. III. Porro inde intelligi poteſt, cur dicatur, vſusfructus perducere effectus oneroſos, qui vero fructus quantitate non debent excedere.

2.) Quoad ſubſtantiam remotiue.

§. 699. A iure vtendi atque fruendi ad dominium ſeu ius in rei ſubſtantia non valet conſequentia (Cor. Cor. §. 452.). Licet igitur ciuitatis Imperanti competat ius bonis ciuium priuatis vtendi atque fruendi, pro ratione, quam §. 695. ſeqq. determinant (Cor. 3. §. 697. Cor. 2. §. 698.), inde tamen non concipitur ratio ſufficiens, vt illi dominium in bona ciuium priuata tribuamus.

SCH. Placuit quidem nonnullis viris doctiſſimis iura Imperanti ciuitatis in bona publica atque ciuium priuata competentia hucusque expoſita ex dominio eminenti ordinario, quod Imperanti tribuunt, deducere, ſed definitio de dominio §. 445. data non permittit, vt ad hanc illorum ſententiam accedam.

Poſitiue.

§. 700. *In ſtatu neceſſitatis abſolutae atque ſummae, qui in ciuitate cogitari poteſt, imperanti ciuitatis competit ius, tam bona priuata ciuitatis deſtruendi, quam in vſus publicos adhibendi.* Summus, qui in ciuitate cogitari poteſt, neceſſitatis ſtatus officiorum, quae ciues ſpeciatim de-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

debent, cum ſecuritate totius ciuitatis colliſione conſtituitur (§. 266. 655.), quae, ſi vera eſt, ſtatum neceſſitatis abſolutae exhibet (§. 266.). In eiusmodi igitur ſtatu ſecuritas ciuitatis ſemper praeferenda eſt (§. 655. et 93. Cor. 1.). Officia Imperantis ciuitatis requirunt tam, vt conſeruet bona ciuium priuata (§. 685. 151. et 148.) quam vt promoueat ſecuritatem totius ciuitatis (§. 668. 151 et 148.), ſi ergo hoc cum illo eſt in vera colliſione, Imperanti competit ius, tam bona ciuium priuata deſtruendi, quam in vſus publicos adhibendi (§. 152. 661).

COR. Eiusmodi ius in rei ſubſtantia eſt proprium dominii (§. 447.). Hac ergo ratione Imperanti dominium in bona ciuium priuata competere, manifeſtum eſt. Et hoc eſt dominium, quod eminens vocari poteſt, et quod ea ratione, qua explicatum eſt, inter iura maieſtatica referendum (§. 668.).

SCH. Dicitur quidem a nonnullis *dominium eminens extraordinarium*, quo ab eo, de quo in Schol. ad §. 699. dictum, poſſit diſtingui. Ex quo patet, ſi hanc dominii eminentis ſpeciem velimus concedere, neceſſe eſſe, vt *dominium eminens* in genere interpretemur ius Imperanti ciuitatis in bona ciuium priuata competens. Sed l. c. alteram huius dominii ſpeciem non admittet. Vid. GRIEBNERVM l. c. Lib. II. Cap. IV. §. 1. Explicentur in praelectionibus, quae ab HORNIO atque LYSERO de dominio eminente diſputata ſunt,

§. 701. Triplici igitur ex ratione iura Imperanti ciuitatis in bona ciuium priuata competentia deducere poſſumus. *Primam* §. 685. *alteram* §. 696-698. *vltimam* §. 700. expoſuimus. Fundamenta, ex quibus iura maieſtatica in bona priuata deducenda.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quando Imperans ciuitatem laedit.

§. 702. Imperanti ciuitatis varia competunt iura tam in ciues, quam bona eorum priuata, quae inter iura ſocialia referri debent (§. 521.). Ex quo patet, eiusmodi imperantem, ſi plura ſibi arrogat iura, quam ex idea maieſtatis deducenda, ciuitatem laedere (§. 527.). A laeſione vero ciuis ad laeſionem ciuitatis non valere conſequentiam, docet §. 557.

COR. Simul inde manifeſtum eſt, fieri non poſſe, vt quis de eiusmodi laeſione iudicet, niſi qui naturam ciuitatis eiusque ſtatus ſatis perſpectos habet (§. 613. ſeqq.).

De Tyranno.

§. 703. Si ciuitatis Imperans abuſu iurium maieſtaticorum vniuerſam civitatem opprimere conatur, hocce ex conatu nominatur *Tyrannus*. Et eiusmodi conatus dicitur *Tyrannis*.

COR. I. Tyrannus igitur non eſt, niſi qui defectu rectitudinis quoad voluntatem (529. 33.), ideoque dolose agit (§. 195.).

COR. II. Ex quo apparet, nec a laeſione ciuis, nec a laeſione ciuitatis ab Imperante facta ad tyrannidem valere conſequentiam (§. 702. 188. ſeqq.)

SCH. I. Summa igitur cum ratione dicitur, definitionem tyrannorum difficilem eſſe. Exempla quidem paſſim memorantur, ſed pleraque dubia ſunt et incerta. Neque enim qui in vnum vel alterum ciuem crudelis extitit, ſtatim tyrannus dici poteſt. Sunt verba GRIBNERI l. c. Lib. II. Cap. XIII. §. IV. not. e.

SCH. II. Dictum modo eſt de tyranno exercitio tali, de tyranno, quoad titulum tali, infra, vbi principia permittent, dicturi ſumus.

Quid munus et officialis.

§. 704. Status, in quo quis ad certa quaedam negotia

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gotia expedienda atque conficienda perfecte obligatus est, dicitur *munus*. Quoniam ab obligatione ad officium valet consequentia (§. 148.), eiusmodi etiam status *officii* accepit nomen. Et qui hac ratione obligatus est, *officialis* vocatur.

Munus publicum et priuatum.

§. 705. Negotia in ciuitate conficienda sunt vel priuata vel publica (§. 661.). Ergo et in ciuitate munera duplicis sunt generis, priuata scilicet et publica. *Illa* sunt status, in quibus, vt negotia publica expediant atque conficiant, perfecte obligati sunt officiales. Qui posteriori ratione, quoniam negotia publica ciuitatem, qua talem, spectant, *officiales ciuitatis* vocantur.

Ius iniungendi munera publica est ius maiestaticum.

§. 706. *Inter iura maiestatica etiam ius, munera publica aliis iniungendi, referri debet.* In munere enim publico expediuntur atque conficiuntur negotia publica (§. 705.), ideoque quae totam spectant ciuitatem (§. 661.), manifestum itaque est, inter iura maiestatica etiam ius, munera publica aliis iniungendi, referendum esse (§. 670. 668.).

COR. I. Eiusmodi itaque ius imperanti ciuitatis, qua tali, competit (§. 668.).

COR. II. Quicquid ergo officiales ciuitatis potestatis habent, ab Imperante illis datum est (§. 705.). Si itaque plura sibi arrogant iura, quam ab Imperante concessa sunt, iura maiestatica violant, i. e. Imperantem laedunt (§. 324.), ideoque illi dant ius belli (§. 362.), quod ius vitae atque necis fieri potest (547.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. III. Ex quo patet, officialem ciuitatis, licet in se spectatus sit persona publica, in relatione ad imperantem esse personam priuatam (§. 661).

COR. IV. Imperantem etiam inuitos, si modo idonei sint, ad munera publica suscipienda cogere ex §. 529. Cor. 2. et non idoneis eiusmodi munera abdicare posse, ex §. 676. conspicitur. Velim simul, vt spectes ad §. 702.

SCH. Praecepta illa in praelectionibus adcommodaturi sumus ad iura, quae principi successori competunt.

Et ab hoc dependet tam ius exspectatiuum quam succedendi.

§. 707. Ius ad finem dat ius ad media (§. 94). Ergo et imperanti ciuitatis competit ius ciui subdito faciendi spem muneris publici conferendi. Hanc facit vel nuda promissione, vel promissione efficaciter acceptata. Si prius, ius, quod ciui subdito ad munus illud ab imperante promissum competit, est imperfectum et dicitur *exspectatiuum;* si vero posterius, ius illud ciui subdito competens est perfectum, et vocatur *ius succedendi.* Ex quibus manifestum est, tam ius exspectatiuum quam ius succedendi ab imperante ciuitatis dependere (§. 706.).

SCH. Si ius succedendi competit officialis propinquo, Galli illud vocant *la survivence.* Et inter iura succedendi etiam *ius substituendi* referri poterit.

Contra ius exspectatiuum imperans agere potest sine laesione.

§. 708. Iuris exspectatiui fundamentum est promissio nuda ab imperante facta (§. 707.). Quare, cum eiusmodi promissio sine omni laesione ab eo, a quo facta, reuocari possit (§. 405), imperans contra ius exspectatiuum ciuis subditi agens neminem laedit, vid. §. 337.

§. 709.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 709. Iuris ſuccedendi fundamentum eſt promiſſio ab imperante facta et a ciue ſubdito efficaciter acceptata (§. 707.), ideoque pactum (§. 415.). Eiusmodi itaque promiſſionem imperans ſine ciuis ſubditi laeſione reuocare nequit (§. 421. Cor.). A laeſione vero ciuis ad laeſionem ciuitatis non valere conſequentiam, notare velis (§. 702.). Non vero contra ius ſuccedendi.

§. 709. a. Addamus quaedam de priuilegiis. Ex iis, quae de ciuitate hactenus explicauimus, manifeſtum eſt, ciues ſubditos, qua tales, eſſe in ſtatu aequalitatis, bonum vero ciuitatis publicum ſaepiſſime requirere, vt ab eiusmodi aequalitate recedatur, ideoque vt quorundam ciuium libertas reſtringatur, quorundam vero laxetur. Eiusmodi conſtitutiones vocantur *priuilegia*, et quidem priori ratione *odioſa*, poſteriori vero *fauorabilia*. Priuilegia explicantur.

§. 709. b. Sequitur inde, vt priuilegia dare nequeat, niſi qui habet ius in ciues, qua tales; quamobrem, cum eiusmodi ius ſit maieſtaticum (§. 655. coll. §. 668.), ſoli etiam ciuitatis imperanti competit ius dandi priuilegia. Quod etiam ex poteſtate legislatoria ſequitur. Ius dandi priuilegia determinatur poſitiue.

§. 709. c. Ergo nec magiſtratus ſubalternus priuilegia dare poteſt, niſi eiusmodi ius ab imperante magiſtratui conceſſum. Negatiue.

§. 709. d. Ratio priuilegiorum eſt in ciuitatis ſtatu (§. a.) Ex quo ſequitur, vt etiam priuilegia ſint Mutabilia eſſe priuilegia docetur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

fint mutabilta (§. 615. ſeqq.). Soli vero ciuitatis imperanti competere ius priuilegia mutandi, manifeſtum eſt ex §. b. vide Per. Ill. BOEHMERVM *in Iure publ. Vniuerſ. Part. II. Lib. II. Cap. III. §. 55. ſeq.*

TIT. II.

DE IVRE ATQVE OBLIGATIONE EORVM QVI SVNT IN CIVITATIS TERRITORIO NON-IMPERANS.

§. 710.

Ciuitati ſubiecti perfecte obligati ſunt, imperio ciuili conuenienter viuere.

Omnes, qui ſunt in ciuitatis territorio, ſunt vel imperans, vel imperio ciuitatis ſubiecti (§. 681. Cor. 1.). Iuribus imperantis abunde hactenus explicatis, ea breuiter, ſatis tamen pro ſcripti ſcopo euoluamus, quae de ſubiectis dicenda, qui, vt imperio ciuili, i. e. iuribus maieſtaticis (§. 668.) conuenienter viuant, perfecte obligati ſunt (§. 552. 529. Cor. 2.).

COR. I. Imperio ciuitatis ſubiecti perfecte obligati ſunt, vt iuribus maieſtaticis conuenienter viuant, quatenus ſunt ſubiecti. Si itaque diuerſa ratione ſint ſub imperio, conſequens erit, vt etiam diuerſa ratione obligati ſint. Quare, cum alia ratione ſub imperio ciuili ſint, qui primario, alia vero, qui ſecundario ſubſunt (§. 669. Cor. Cor.), quorum illi ſunt ciues ſubiecti (Cor. 1. §. cit.), hos vero breuitatis gratia *ſubiectos non-ciues* vocabimus (conf. Ill. BOEHMERI Intr. in Ius pub. vniu. P. ſp. Lib. III. Cap. I. §. 23.), alia etiam ratione ciues ſubiecti, alia vero ſubiecti non-ciues perfecte obligati ſunt, vt iuribus maieſtaticis conuenienter viuant. Et quidem hi, quoniam ciuitati ſubiecti ſunt, quatenus ſunt, in ciuitatis territorio (§. 680.), tamdiu perfecte obligati ſunt, vt iuribus maieſtaticis conuenienter viuant, quamdiu ſunt in ciuitatis territorio: illi vero, quoniam ſunt ſubiecti, quatenus ſunt ciues non-imperantes (§. 655. Cor. 1.), dicta ratione obligati ſunt, quamdiu ſunt ciues non imperantes.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Patet inde, officialem ciuitatis duplicem obligationem ex nexu ciuili concipiendam habere, quarum *altera* ex idea ciuis subiecti, *altera* ex idea officialis sumenda est (§. 705. seqq.)

SCH. Hoc ex principio, ea concipi potest quantitas, quae in ciuitatibus honori tribuitur.

§. 711. Obligatio, qua, qui sunt in ciuitate nonimperantes, i. e. qui sunt in ciuitate personae priuatae (§. 661.) seu ciuitati subiecti, tenentur, vt iuribus maiestaticis conuenienter viuant, ex nexu, qui imperio ciuili constituitur, debet deduci (§. 710. 667.). Dici itaque potest obligatio publica (§. 661.). Et ita luculenter patet, obligationem ciuitati subiectorum in *publicam* atque *priuatam* esse diuidendam. Obligatio ciuitati subiectorum est vel publica vel priuata.

COR. I. Inde quoque elucet, publicam ciuitati subiectorum obligationem non posse determinari, nisi ab eo, qui cognoscit rationem, qua eiusmodi subiecti cum imperio ciuitatis sunt connexi.

COR II. *Alia* igitur spectat haec obligatio, quatenus ex iure territoriali, *alia* vero, quatenus ex statu ciuili deducenda (§. 655. Cor. Cor. et §. 680.). Posteriori, rationem illam obligationem posthaec καθ' ἐξοχὴν *publicam ciuilem*, priore vero *non-ciuilem* vocabimus.

§. 712. *Obligatio ciuitati subiectorum publica est perfecta.* Concipitur enim ex nexu imperii ciuilis (§. 711.), ideoque ex constitutione societatis (§. 553.), qua ex ratione inter perfectas referri debet obligationes (§. 529. Cor. 2.). Obligatio haec publica est perfecta.

COR. I. Sequitur inde, ciuitati subiectum externe cogi posse, vt obligationi suae publicae conuenienter viuat (§. 153.).

COR. II. Ciuitati igitur subiectus, contra obligationem suam publicam agens, alios laedit (§. 322.), ideoque aliis dat iustam causam belli (§. 362.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Si non-ciuilis, tantummodo eſt negatiua, ſi vero ciuilis, etiam poſitiua eſt.

§. 713. *Obligatio publica non ciuilis tantummodo eſt negatiua, ciuilis vero poteſt etiam eſſe poſitiua.* Qui enim in ciuitate obligatione publica non ciuili ſolummodo tenentur, ſunt ciuitati ſubiecti non-ciues (Cor. 2. §. 711.). Eiusmodi itaque ſunt ſubiecti, qui ad bonum ciuitatis commune producendum alia ratione obligari nequeunt, quam vt non contra ciuitatis bonum agant (§. 681. Cor. 1.). Eiusmodi itaque obligationis publicae obiectum non ſunt niſi actiones omiſſiuae (§. 54.). Ideoque inter obligationes negatiuas referri debet (§. 87.). Q. e. p.

Ponamus porro obligationem publicam ciuilem; haec ex ſtatu ciuili deducitur (Cor. 2. §. 711.), ideoque ciues, qua tales, eadem tenentur (§. 655. Cor. 3.). Quamobrem, cum ciues perfecte obligati ſint, vt actionibus etiam commiſſiuis bonum ciuitatis commune producant (§. 666. et 656. Cor. 2.); manifeſtum eſt, eiusmodi obligationem publicam eſſe poſitiuam (§. 87.). Q. e. a.

COR. Intelligitur inde, ius, quo imperans ciues ſubiectos ad munera publica in ſe ſuſcipienda cogere poteſt (§. 706. Cor. 4.), imperanti in relatione ad ſubiectos non-ciues non competere (§. 704.), ex capite ſcilicet ſubiectionis, licet idem ius imperanti concedi poſſit ex iure territoriali. vid. § 681.

SCH. I. Primum propoſitionis membrum etiam hac ratione corroborari poteſt: obligatio ciuitati ſubiectorum, qua talium, eſt perfecta. Obligatio perfecta quae per naturam abſolute ſpectatam conſtituitur, eſt negatiua. Quare, quum ciuitari ſubiecti nonciues naturaliter ſolummodo ſpectari poſſint: conſequens eſt, eiusmodi ciuitati ſubiectorum obligationem publicam eſſe obligationem negatiuam.

SCH. II. Alterum propoſitionis membrum etiam hac ratione euinco: obligatione publica ciuili ciues tenen-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nentur, quatenus sunt ciues, ideoque quatenus sunt socii. Quare, quum obligatio socialis etiam positiua esse possit; sequitur, fieri posse, vt obligatio publica ciuilis sit positiua.

§. 714. Obligatio imperio ciuitatis subiectorum, qua talium, ex iure imperantis debet deduci (§. 552.). Caput igitur antecedens exhibet principia, ex quibus tam obligationes ciuitati subiectorum negatiuae quam positiuae, de quibus §. 713. concipiendae. Abunde itaque ex §. 710. et 668. sequitur, hoc esse obligationum negatiuarum fundamentum: *iuribus maiestaticis ita conuenienter viuas, vt non agas contra ciuitatis, in qua viuis, securitatem.*

Obligationum negatiuarum in ciuitate principium generale.

COR. I. Deducitur haec obligatio ex nexu imperii ciuilis, ergo est publica (§. 711.), idcirco perfecta (§ 712).

COR. II. Imperio itaque ciuitatis subiecti contra ciuitatis securitatem agentes ciuitatem laedunt (§. 522.), atque ideo ciuitati, seu ciuitatis imperanti dant iustam caussam belli (§. 682. 362.), cuius quantitas ex quantitate laesionis deducenda (§. 341. seqq.) Conf. quae in superioribus Part. Gen. Cap. IV. de quantitate moralitatis edisseruimus.

§. 715, Si quis ciuitati subiectorum aduersus summam ciuitatis potestatem aliquid molitur, *eum crimen laesae maiestatis commisisse* dicimus. Speciatim vero vocatur *rebellis*, si directe animoque doloso ciuitatem laedit, ideoque in statum ciuitatis eiusdemque securitatem aliquid molitur. Ex quibus patet, cur status, quo ciuitati subiecti gaudent conatu efficaci ciuitatem dicta ratione laedendi, *rebellio* et actus, quo eiusmodi conatus erumpit, *crimen perduellionis* vocetur.

Quid rebellis et rebellio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Rebellio itaque eſt ſpecies belli (§. 358.). Quae ergo §. cit. ſeqq. de bello dicta, ad rebellionem etiam accommodari poſſunt. Rationem vero, cur iure Gentium non dicatur bellum, infra exponamus. Conf. Ill. GLAFEY in ſaepiſſime citato I. N. Lib. VI. p. 86. ſeqq. Edit. ſecundae.

COR. II. Rebellis eſt ciuitatis ſubiectus contra obligationem ſuam publicam agens (§. 522. 711.), agit ergo rebellis contra ciuitatis ſecuritatem (§. 714, ideoque contra bonum ciuitatis publicum (§. 656.). Ex quo ſequitur, rebellem iura maieſtatica violare (§. 670.).

COR. III. Qui igitur iura maieſtatica dicta ratione non violat, ideoque contra ciuitatis ſecuritatem non agit, (§. 668.), rebellis dici non poteſt. Si igitur imperio ciuitatis ſubiecti ad eum, cui maieſtas competit, iuſta ex cauſſa, ea, qua par eſt, deuotione, de re quadam, minus, vt putant, conuenienter peracta, referrent, fieri non poterit, vt rebelles vocentur. Hac etiam ex ratione a Gallis *mecontens* dicti ſunt.

COR. IV. Quantitatem rebellionis per ea, quae de quantitate laeſionis in ſuperioribus explicauimus, eſſe determinandam, ex dictis manifeſtum eſt. *Explicabimus in praelectionibus doctrinam de vi publica et priuata, de qua dicitur in Pandectis.* Conf. MENCKENIVM l. c. his in titulis.

Quomodo quis fieri poſſit rebellis.

§. 716. *Qui imperio ciuitatis ſubiectorum legem ab imperante, qua tali,* (quatenus ſciticet ciuitatis ſecuritas rationem legis tenet) *latam doloſe violat, is rebellis dici meretur.* His enim ſub determinationibus doloſe violat iura maieſtatica (§. 710. 671.), ideoque doloſe agit contra ciuitatis ſecuritatem (§. 668.), qua ex ratione rebellis vocari poteſt (Cor. 2. §. 715.).

COR. I. Patet inde, ciuitati ſubiectos qui obligationem publicam negatiuam habent, rebelles eſſe, ſi leges prohibitorias ab imperante, qua tali, latas doloſe violant (§. 87. 99.); Ciuitati vero ſubiectos, qui poſitiue obligantur, inter rebelles referendos eſſe, quatenus contra praecepta ab imperante, qua tali, lata doloſe agunt (§. §. cit. cit.).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. H. Rebellis contra obligationem ſuam publicam agit (Cor. 2. §. 715.). Quamobrem, cum ciuitati ſubiectus, vt obligationi ſuae publicae conuenienter viuat, pefecte obligatus ſit (§. 712.), hae ſequuntur leges, quibus ciuitati ſubiecti conuenienter viuere debent.

Non agas contra leges prohibitorias ab imperante, qua tali, latas.

Praeceptis ab imperante, qua tali, conſtitutis conuenienter viuas (Cor. 1. et §. 98.). Conf. §. 713.

Rebellionis extenſio determinatur.

§. 717. Si quis ciuitati ſubiectorum A ſit cauſſa moralis, cur alter B leges ab imperante, qua tali, latas dolose violauerit, non B ſolum erit rebellis (§. 716.), ſed etiam ipſi A rebellio imputari poterit (§. 178.).

COR. I. Sequitur inde, vt illi, qui alteri dat motiua leges determinatas violandi, rebellio ſit imputanda (§. 178.).

COR. II. Qui contra imperantis honorem agit, facillime alteri motiua violandi leges ab imperante, qua tali, latas dare poteſt (§. 239. 36.), fieri igitur poteſt, vt deinde ſit rebellionis cauſſa moralis (§. 178. 716.), ideoque oritur lex:

Non agas contra honorem imperantis (Cor. 1. §. 715. Cor. 2. §. 714.)

COR. III. Imperio itaque ciuitatis ſubiecti etiam perfecte obligati ſunt, ita agere, vt alii ex illorum actionibus, illos imperanti imperfectiones tribuere, colligere nequeant. (§. 239. 712.).

COR. IV. Qua ratione actus, quibus de factis imperantis male iudicatur, inter perduellionis crimina referendi, manifeſtum erit ex §. 715. Et ſimul inde intelligimus, qua ratione verum ſit hocce politices principium: *de Principe tuo nil niſi bene.* Conf. §. 93. Cor. 2.

Ex qua crimen laeſae

§. 718. Actus, quo imperio ciuitatis ſubiectus contra imperantis dignitatem agit, *criminis laeſae*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

maiestatis deducitur.

laesae maiestatis in specie sic dictae accepit nomen.

COR. I. Contra honorem imperantis agunt, qui actionibus suis imperanti imperfectiones tribuunt (§. 239.). Ex quo patet, violationem statuarum imperanti consecratarum, imaginis, insignium imperii, securitatum imperantis, quas *Saluas Guardes* hodie vocant etc. pro crimine laesae maiestatis in specie sic dictae habendam esse. Conf. ZIEGLERVS *de Iuribus Maiestatis* Lib. I. Cap. II. et MENCKENIVS in Pandectis hoc tit. §. XII.

COR. II. Hoc ergo ex principio generali: *non committas crimen laesae maiestatis* (§. 717. Cot. 2.), permultae conclusiones speciales deduci possunt, si per species imperfectionum, quas imperanti actionibus nostris tribuere possumus, magis determinatur.

SCH. Quae de crimine perduellionis atque laesae maiestatis hucusque generatim dicta ad statum ciuitatis diuinae adcommodaturi nonnulla deprehendent, quae forsan non inutilia. Quoniam vero eiusmodi principiorum adplicatio ab instituto nostro hic aliena, velim vt legas, quae in mediationibus de ciuitate Dei, de violatione iuris diuini explicauimus. vide etiam §. 616. seqq.

Principium generale ad casus speciales adplicatur.

§. 719. Obligationes ciuitati subiectorum negatiuae generatim hactenus expositae, per iura maiestatica in superioribus satis euoluta magis determinari possunt. Cum enim imperio ciuitatis subiecti hac ratione perfecte obligati sint, vt non agant contra iura maiestatica (§. 710.), facili negotio haec erui possunt principia:

I. Non facias cum aliis societatem ab imperante non confirmatam (§. 77.). Vtrum vero confirmatio tacita, an debeat esse expressa, leges ab imperante latae determinabunt.

II. Non

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

II. Non reſiſtas imperanti actiones ſubiectorum ad ciuitatis ſecuritatem dirigenti (§. 679).

SCH. Hoc ex principio nonnulla deduci poſſunt, conductionem militum ſpectantia etc.

III. Ciuitati ſubiectus, cui ab altero eiusdem ordinis damnum illatum, perfecte obligatur, vt non propria vi, ſed auctoritate imperantis, damni reparationem poſtulet (§. 682).

COR. I. Vindicta itaque priuata in ciuitate iniuſta eſt (§. 361. 675.). Conf. FINGERI *Diſſert. de bello ac duello.* Dicamus in praelectionibus de *iure manuario das Fauſt-Recht*, quod olim Germaniae ſubiecti habuerunt, a Maximiliano I. vero, quoniam ciuitatem perturbauit, abrogatum eſt.

COR. II. Obligatio haec ex eo ſequitur, quia laeſus eſt imperio ciuitatis ſubiectus. Ceſſante obligationis fundamento ceſſat etiam obligatio (§. 103.). Manifeſtum itaque eſt, modum poſtulandi reparationem damni ex principiis in ſtatu naturali expoſitis deducendum eſſe, ſi laeſus vt ciuitati ſubiectus ſpectari nequit vid. §. 332. ſeqq.

COR. III. Si igitur imperans non vult efficere, vt damnum illud illatum reparetur, adhibitis prius omnibus aliis ſubſidiis, laeſus vt in ſtatu naturali viuens ſpectari debet (§. 685. 103.). Ne vero iniuſta fiat cogitatio, legas (§. 93. Cor. 2. Notare velis, hoc ab caſu iuſtitium eſſe diſtinguendum.

SCH. Ardua et ſumma politicorum haec eſt doctrina. Neceſſe ergo eſt, vt magis diſtincte atque perſpicue explicetur. Quem in finem doctrinam de iudicio ſubalternato breuiſſimis ante exponemus, quam plures in leges ex principiis ante poſitis deducendas, et quibus ciuitati ſubiecti conuenienter viuere debeant, inquiſituri ſumus.

§. 720.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Iura naturalia absoluta non possunt amitti.

§. 720. *Legibus naturalibus (extra collisionem scilicet, vide §. 93. Cor.) conueniens esse nequit, vt quis in statu quodam hypothetico iura naturalia absoluta amittat.* Leges enim naturales immutabiles sunt (§. 136.), fieri itaque non potest, vt quis in statu quodam hypothetico legibus naturalibus conuenienter viuat, nisi qui suae naturae conuenienter viuit (§. 134.). Quamobrem, cum posita natura etiam iura naturalia absoluta ponenda sint (§. 63.), consequens est, vt legibus naturalibus conueniens esse nequeat, vt quis in statu quodam hypothetico eiusmodi iura naturalia amittat.

COR. Ergo nec imperio ciuitatis subiecti extra collisionem amittere possunt iura, quae iura naturalia absoluta dicuntur (§. 15. Pr.). Iura naturalia, quorum fundamentum non est factum, absoluta sunt (§. cit.). *Manifestum itaque est, imperio ciuitatis subiectis competere ius postulandi damni illati reparationem* §. 334.).

SCH. Hoc est fundamentum, cuius ope quaedam machiauelliſtarum principia possunt destrui. Non vero omnia, quoniam machiauelliſtae subditis non iura solum naturalia, sed et ciuilia denegant. De vltimo machiauellismi capite infra plura dicemus. Et in praelectionibus machiauellismi originem enarrabimus.

Modus exercendi ius suum non ad naturalia referri potest.

§. 721. *Modum ius suum exercendi non ipsa rerum natura sed circumstantiae determinant* (§. 349.).

COR. I. Quae ergo §. 720. de iure naturali dicta, ad modum iura sua exercendi accommodari nequeunt.

COR. II. Ex quo sequitur, vt status ciuilis iura naturalia non in actu primo limitet (§. 720.), sed tantummodo quatenus eiusmodi iura in actu secundo spectantur (§. 719. Prop. III).

§. 722.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Imperans de subditorum factis iudicare tenetur.

§. 722. *Imperans ciuitatis, vt de subiectorum factis iudicet, perfecte obligatus est.* Laesis enim subditis competit ius postulandi damni illati reparationem (§. 720. Cor.), sed obligantur, vt reparationem damni non propria vi, sed auctoritate imperantis postulent (§. 719. Prop. III.). Imperans itaque de subditorum factis non iudicans agit contra ius perfectum subditorum (§. 239. 334), ideoque, de subditorum factis vt iudicet, perfecte tenetur (§. 153.).

COR. I. Obligatio haec perfecta inde deducta est, quoniam subditi imperantis auctoritate damni reparationem postulare debent (per dem.). Ideoque patet, illud imperantis iudicium de subditorum factis imputationem iuris esse (§. 218.).

COR. II. Quae itaque de imputatione iuris §. 220 seqq. euoluta sunt, hoc etiam ad iudicium applicari possunt.

Quid iudicium reale, potestas iudiciaria et iurisdictio.

§. 723. Et ita incidimus in nonnullas definitiones huc pertinentes, concipimus enim actum imperantis, quod subditis leges violantibus fert sententiam (Cor. 2. §. 722. §. 237.), ius ferendi sententiam (§. 672. et 236.), et ius poenas determinatas iis, qui leges violarunt, irrogandi (§. 672.). Primum dat *iudicii realis*; secundum *potestatis iudiciariae*; et vltimum *iurisdictionum* characterem discretiuum.

COR I. Patet inde, a iudicio reali et a potestate iudiciaria et iurisdictionem non valere consequentiam.

COR. II. Potestatem iudiciariam et iurisdictionem inter iura maiestatica referendam esse, facili negotio ex §. §. cit. cit. colligitur. Ergo et iudiciaria potestas atque iurisdictio iuste exerceri nequit, nisi ab eo, qui habet imperium (§. 668.).

§. 724.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid collegia iudiciaria, et iudicia perſonalia ſubordinata, vt et magiſtratus ſubordinati?

§. 724. Ciuitatis imperans perfecte obligatus eſt, vt tam ciuitatis quam ciuitati ſubiectorum felicitatem promoueat (§. 685). Fieri itaque poteſt, vt circumſtantiae efficiant, vt imperans tam poteſtatem iudiciariam quam iurisdictionem non poſſit non ſubordinatis quibusdam committere (§. 722). Quo facto oriuntur collegia, quibus ab imperante vel poteſtas iudiciaria; vel iurisdictio; vel poteſtas iudicaria et iurisdictio ſimul commiſſa. Primi generis collegia breuitatis ergo poſt haec vocabimus *collegia iudiciaria ſubordinata*, ſecundi *iudicia perſonalia ſubordinata*, et tertii *magiſtratus ſubordinatos*.

SCH. *Sic etiam hodie aliis committitur ſententiae latio, cum acta ad collegia iuridica transmittuntur; aliis vero ſententiae latae executio ſeu iurisdictio, vbi per circulos in ſummis tribunalibus latarum ſententiarum executio expeditur.*

Quando collegia determinata imperanti dant ius puniendi.

§. 725. Collegia illa poteſtate ab imperante delata agere debent. Si igitur propria auctoritate agunt, iura maieſtatica violant (§. 527. 670.) ideoque contra obligationem perfectam agunt (§. 328.) Ex quibus patet, collegia illa, ſi dicta ratione agunt, imperanti dare iuſtam cauſſam belli (§. 362.), ſeu ius puniendi (§. 358. et 621. Cor. 1).

COR. I. Eſt ergo horum collegiorum regula: *Quiquid agis, agas ex poteſtate ab imperante tibi delata.* Alias enim contra perfectionem agitur (§. 15.) quod primo iuris naturalis principio repugnat (§. 143.).

COR. II. Simul inde liquet 1.) collegia determinata vltra limites non poſſe iudicare. Ex quo con-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

concipimus *exceptionis fori incompetentis* iuſtitiam 2.) ſuas vices alteri non poſſe delegare.

COR. III. Quoniam porro forum dicitur, vbi ſententia fertur (§. 244), et ſententia fertur ſecundum leges (§. cit.), hac ex limitatione facile deduci poſſunt notiones *fori eccleſiaſtici, criminalis, ſalinarii, mercatorii, cambialis, metallici, ſtudioſorum, militaris etc.* Explicetur etiam in praelectionibus criminalium atque ciuilium differentia.

§. 726. Qui fert ſententiam, ille declarare poteſt, auctorem facti hanc poenam vel hoc praemium mereri (§. 236.). Collegia iudiciaria ſubordinata atque magiſtratus ſubordinati habent ius ferendi ſententiam (§. 723. 724.). Ergo et iis competit ius declarandi, auctorem facti determinatam poenam, vel determinatum praemium mereri. Quo facto efficiunt imputationem iuris (§. 218.). Quamobrem, cum homines poſſint errare, et imputatio iuris etiam erronea eſſe queat (§. 221); facile etiam fieri poteſt, vt collegia illa, quae de merito facti auctori tribuendo iudicant, errent.

Dum collegia determinata de meritis iudicant, facile errare poſſunt.

COR. I. Ex quibus patet, quae de iudice §. 222. ſeqq. explicauimus, hic etiam poſſe adcommodari.

COR. II. Imputatio iuris eſt vel poſitiua vel priuatiua (§. 234.). Error igitur collegiorum determinatorum, de quo in §. dictum, vel imputationem iuris poſitiuam vel priuatiuam ſpectat. De imputatione priuatiua in foro ciuili maxime dicendum eſſe, ipſa ciuitatis notio confirmat. Neceſſe ergo ſolummodo erit, vt de hac in ſequentibus dicamus.

§. 627. Qui imputationem iuris priuatiuam efficit, ille iudicat de poenis mali facti auctori tribuendis (§. 234). Poenae ſunt mali facti con-

Determinatur, quomodo errare poſſint.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

consectaria (§. 119). Consectaria facti facto proportionata esse debent (§. 228). *Quatenus igitur imputationis iuris priuatiuae habetur ratio, collegia determinata errant, dum mali facti auctori poenas facto non proportionatas tribuendas esse indicant.*

COR. I. Errant igitur vel in excessu vel in defectu.

COR. II. Iurisdictio sine praeuia imputatione iuris priuatiua exerceri non potest (§. 723. 727), eiusdem itaque fundamentum est vel imputatio iuris priuatiua recta vel erronea (§. 221). Huiusque species Cor. 1. decet.

Exercitium iuris, si pro fundamento habet imputationem erroneam, sine laesione concipi nequit.

§. 728. *Iurisdictionis exercitium, cuius fundamentum est imputatio iuris priuatiua erronea, sine laesione concipi nequit.* Ponamus enim, huius exercitii fundamentum esse imputationem iuris priuatiuam, qua in excessu erratur, quo facto maiora reo irrogata sunt mala, quam ex actionibus ipsius sequuntur (§. 727. 723), irrogata igitur sunt mala sine iure (§. 341. 151), atque ideo reus laesus est (§. 342). Q. e. p.

Ponamus porro, huius exercitii fundamentum esse imputationem iuris priuatiuam, qua in defectu erratur, quo facto minora reo irrogata sunt mala, quam ex ipsius actionibus concipienda (§. 727. 723). Ergo et is, cui a reo mala illata sunt, imputatione illa est laesus (§. 333. 341. 322). Q. e. a.

COR. I. Quamobrem, cum principium: nemo est laedendus, ad ius perfectum pertineat §. 325. Cor. 2.), iniustum est eiusmodi iurisdictionis exercitium, cuius fundamentum imputatio iuris priuatiua erronea (§. 155).

COR. II. Qua ratione eiusmodi imputatione reus, qua vero ratione actor laesus sit, ex demonstratione, quae

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quae principium in commate corroborat, manifeſtum eſt.

COR. III. Laeſo competit ius belli in laedentem (§. 362). Ergo et reus et actor, qui dicta ratione laeſi ſunt, eiusmodi ius vt habeant, neceſſe eſt. Quoniam vero modus iura ſua exercendi in ſtatu ciuili limitatur (§. 721), quatenus ſcilicet ius illum determinandi inter maieſtatica referendum (§. 719. Pr. III), ſequitur, vt imperans perfecte obligatus ſit, efficere, ne imperio ciuitatis ſubiectus iniuſto iurisdictionis exercitio iura ſua naturalia, abſoluta ſcilicet, amittat (§. 529).

SCH. Dicatur in praelectionibus de *crimine ſyndicatus.*

§. 729. Imputatio iuris priuatiua erronea eſt iniuſti iurisdictionis exercitii fundamentum (§. 728). Abunde itaque patet, ciuitatis imperantem perfecte obligatum eſſe, vt imputationem iuris a collegiis ſubordinatis factam examinet (Cor. 3. §. 728). Si quis perfecte obligatus eſt, vt alteri aliquid praeſtet, hic habet ius idem ab illo petendi (§. 153). Competit ergo ciuitati ſubiectis ius ſententiam a collegiis ſubordinatis latam examini imperantis ſubiiciendi. Quare, cum eiusmodi actio *appellatio* vocetur, manifeſtum eſt, *ciuitati ſubiectis ius appellandi competere.* Ergo ciuitati ſubiectis competit ius appellandi.

COR. I. Ex appellatione igitur argumentum pro ſuperioritate ſumere poſſumus.

COR. II. Ne vero ſubditi hocce iure abutantur, neceſſe eſt, vt ab imperante limitetur.

COR. III. Simul ex dictis facili negotio deduci poteſt, qua ratione *ius de non-appellando* collegiis ſubordinatis poſſit concedi.

SCH. I. Et ita habemus ius, quod ſubditis ex nexu ciuili concedendum, quod contra machiauelliſtas notare debemus, vid. Schol. ad §. 720.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. II. Hanc ad appellationis explicationem tam appellatio iudicialis quam extraiudicialis, de quibus ICti loquuntur, referri potest

Et ius prouocandi.

§. 730. A potestate iudiciaria ad iurisdictionem non valet consequentia (§. 723. Cor. 1). Fieri itaque potest, vt imperans certis collegiis concedat ius imputationem iuris ab alio quodam factam examinandi, quibus iurisdictio non est concessa. (Imperantem, vt eiusmodi collegia constituat, obligatum esse, docet §. 724.). Et ita concipimus collegia iudiciaria (§. 724.), quorum examini imperio ciuitatis subiecti sententiam ab alio quodam collegio latam possunt subiicere. Eiusmodi *facultas* vocatur *ius prouocandi*. Subditi ergo ius prouocandi habere possunt.

COR. I. Ius appellandi est iuris prouocandi species (§. 729.).

COR. II. Quamobrem, cum a specie ad genus non valeat consequentia, quae de iure appellandi dicta; non sine omni restrictione de iure prouocandi dicere possumus.

SCH. Explicari hic potest quaestio veterum, vtrum iurisdictio *cumulatiue* an *priuatiue* sit concessa?

Ex prouocatione non statim sequitur superioritas.

§. 731. *Ad quem prouocamus, is non semper est superior.* Prouocare enim possumus ad collegia iudiciaria (§. 730). Sed eiusmodi collegia habent tantummodo ius ferendi sententiam sine iurisdictione (§. 724.). Ideoque, si qua talia spectantur, non habent ius irrogandi poenas (§. 723.), prouocare itaque possumus ad col-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

collegia, quae nullum habent imperium ſeu ſuperioritatem (§. 621).

COR. Patet inde, ex prouocatione argumentum pro ſuperioritate non eſſe ſumendum. Si quis hanc prouocationem appellationem velit nominare, ſatis euictum erit principium: *Non ſtatim is, qui appellatur, maior eſt eo, a quo apellatur.* Quod exemplis ex antiquo Reipublicae Romanae ſtatu probat AERODIVS *Lib. II. rer. iudicat. tit. 9. c. 14.*

SCH. Intelligimus inde ſimul, cur Ill. BOEHMERVS (*a*) affirmauerit, eiusmodi appellationem fieri poſſe 1.) *ex mero compromiſſo*, qua ratione Poloni prouocarunt Magdeburgum. Plura exempla *autor dubior. cameral. verbo appellatio et conſultatio propoſuit.* 2.) *ex ratione ſtatus antiqui reipublicae*, quod prouocationibus a ſtatuum imperii tribunalibus ad tribunal imperatoris illuſtrari poteſt.

(*a*) In Iur. publ. vniuerſ. Lib. II. Cap. VII. §. XIIX.

§. 732. Si per hactenus explicata, ea, quae §. 143. poſuimus, magis determinentur, ſatis intelligemus rationem, qua in ciuitate ius noſtrum per magiſtratum perſequi poſſumus.

Quomodo in ciuitate ius per iudicia perſequendum, determinatur.

1.) Foro ſcilicet competenti factum proponendum eſt.

2.) Specie facti ſatis probata, quod factum, ſi reus nullam facti exceptionem cum ratione facere poteſt, collegium determinatum ſententiam ferre debet.

3.) Qua lata reo, ſi cum ratione exceptionem iuris facere poteſt, ius appellandi vel prouocandi concedendum eſt (§. 729).

4.) Tandem ſententiam ab omni exceptio-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ne liberam exſequutio i. e. iurisdictionis exercitium debet excipere (§. 723).

SCH. Diximus, neceſſe eſſe, vt tam exceptio facti quam iuris cum ratione ſiat, ſi eos, qui intenduntur, producat effectus. Ratio huius etiam inde intelligi poteſt, quoniam exceptiones ſine ratione factae cum laeſione alterius ſunt coniunctae (§. 333, 322). Ex dictis ſimul colligi poterit, duplicarum, triplicarum, quadruplicarum, quintuplicarum, exceptionum atque quaeſtionum ſtatum litis non proxime attingentium, tergiuerſationum atque exceptionum dilatoriarum iuſtitiam non ſtatim eſſe iuris naturalis.

Reditus ciuitati ſubiectorum in ſtatum naturalem determinatur.

§. 733. *Qui in ciuitate ius ſuum per magiſtratum non perſequi, adhibitis prius omnibus aliis ſubſidiis, in ſtatum naturalem redit.* Aliquem impedire, quo minus ius ſuum perſequi poſſit, idem eſt ac contra Ius Naturae perfectum agere (§. 329). Quamobrem, cum quilibet perfecte obligatus ſit, vt iuri naturali perfecto ſatisfaciat (§, 325. Cor. 2), et ius naturae immutabile ſit (§. 136); quilibet etiam in ciuitate permittere debet, vt alter ius ſuum perſequi poſſit. Si quis igitur in ciuitate ius ſuum per magiſtratum non poteſt perſequi, vt illud propria auctoritate perſequatur, permittere debemus (§. 94. Cor). His itaque ſub determinationibus ille in ſtatum naturalem redit (§. 14. et 9. Pr).

COR. Simul inde patet, eam ceſſare rationem, qua ciues vt ſubditi ſpectari debent, ſi a ciuitatis imperante nulla ratione defendi poſſunt. Conf. Ill. GLAFEY *loc. ſaepiſſime citato Libr. VI. Cap. IV. §. 94.*

§. 734.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 734. Status, quo in ciuitate nec ſententia ferri, nec iurisdictio exerceri poteſt, vocatur *iuſtitium (a)*. Eſt vero ille ſtatus vel in tota ciuitate, vel in una alteraque ſolummodo ciuitatis parte, ſi prius, iuſtitium dicitur *vniuerſale*, et ſi poſterius, *particulare*. Quoniam porro eiusmodi ſtatus ratio vel in turbato ciuitatis ſtatu, vel in imperantis voluntate eſſe poteſt, iuſtitium etiam priori ratione *neceſſarii (b)*, poſteriori vero *voluntarii (c)* accepit nomen. Quid iuſtitium eiusque ſpecies.

COR. I. Iuſtitia voluntaria dependent a voluntate imperantis. Si itaque periculum ſit in mora, imperans permittere poterit, vt tam ſententia feratur, quam iurisdictio exerceatur (§. 45), ad quod permittendum perfecte etiam obligatus eſt (§. 722). Iuſta itaque eſt ſententia Romanorum, qua docent, iuſtitia voluntaria quoad eas tantummodo obtinere cauſſas, quae differri poſſent.

COR. II. In iuſtitio particulari imperio ciuitatis ſubiecti ius ſuum per magiſtratum perſequi poſſunt.

SCH. (*a*) Ita enim GELLIVS Lib. XX. N. A. Cap. I. *Iuſtitium eſt iuris quaſi interſtitio quaedam et ceſſatio, vt nihil his diebus agi, in iudicio nimirum, poſſit.*

SCH. (*b*) *Hunc turbatum civitatis ſtatum efficit* vel bellum, conf. CONRING *de iudic. reipubl. Germ th. 53.* vel peſtis, vid. LIVIVM *Lib. IV. cap. 31.* vel fames extrema.

SCH. (*c*) *Huius cauſſa eſt* vel luctus publicus, vid. LIVIVM Lib. X. c. 4. vel publica laetitia. Vid. HORATIVM Lib. IV. Od. 2.

§. 735. *Poſito iuſtitio vniuerſali imperio ciuitatis ſubiecti, ſi periculum in mora eſt, in ſtatum naturа-* In iuſtitio vniuerſali

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

subditi redeunt in statum naturalem.

turalem redeunt (a). His enim sub determinationibus fieri non potest, vt ius suum per magistratum persequantur (§. 734.) ideoque in statum naturalem redeunt (§. 733.).

COR. Cessante ratione cessat etiam id, cuius est ratio. Nulla itaque est ratio, vt imperio ciuitatis subiectos in iustitio necessario particulari et iustitio voluntario in statum naturalem redire concedamus (§. 734. Cor. 1. 2.), nisi voluntarium, licet periculum sit in mora, imperans non velit limitare. Idem etiam ex obligatione, de qua Cor. 1. § 734. dictum, deduci poterit. Est enim obligatio ex nexu ciuitatis concipienda, ideoque perfecta (§. 660. 529. Cor. 2.).

SCH. I. (*a*) Idem est, quod longissimum interregnum in Germania demonstrat, *vbi* secundum *Chronic. Hirs. omnia per tumultum, sine lege, sine ordine pro lubitu fiebant.* Eiusmodi igitur in iustitio ciuitates in anarchiam recidere videntur (§. 653.). Quae itaque de anarchia §. 651. seqq. explicata sunt, eiusmodi ad status etiam accommodari possunt.

SCH. II. Satis hactenus exposuimus, quae de modo ius suum in ciuitate persequendi dicenda. Satis enim ex explicatis intelligi possunt, quae §. 719. Pr. III. dicta. His ergo missis, obligationes ciuitati subiectorum negatiuas per iura maiestatica magis determinabimus, et deinde eorum obligationes positiuas euoluturi sumus.

Principia specialia obligationem negatiuam in ciuitate spectantia.

§. 736. Obligationum negatiuarum, de quibus hic dicitur, fundamentum: *imperio ciuitatis subiecti perfecte obligati sunt, vt non agant contra iura maiestatica* (§. 719.). Hoc ex principio porro concludimus.

IV. Imperio ciuitatis subiecti perfecte obligati sunt, vt alteris huic ciuitati subiectis non dent occasionem mala agendi (§. 683).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Permulta hoc ex principio deduci possunt iura, e.g. *ius relegandi etc. sed de his in praelectionibus, in quibus simul demonstraturi sumus, relegationes certis sub determinationibus iuri gentium repugnare.*

V. Actionibus suis imperio ciuitatis subiecti, quo minus alteri commode viuere possint non impediant (§. 685).

COR. I. Ex quo sequitur, imperanti competere ius etiam ab iis, qui negatiue tantummodo obligati sunt, exigendi vectigalia, tributa, steuras etc. (§. 697. seqq.).

COR. II. Hinc etiam patescit, quid ratione *criminis annonae defraudatae*, ratione *criminis residui* et ratione *iuris albinagii* sit iuris naturalis.

SCH. Quoniam hactenus solas obligationes ciuitati subiectorum negatiuas attendimus, placet in sequentibus solas obligationes positiuas contemplari. Possemus tum demum vtrasque mutuo coniungere. Quoniam vero hoc facili fieri poterit negotio, eiusmodi coniunctiones meditationibus lectoris concessuri sumus.

§. 737. Ciuitati subiecti positiue obligati sunt, non quatenus sunt subiecti, sed quatenus sunt ciues ciuitati subiecti (§. 713. et Cor. 2. §. 711.) Quamobrem, cum obligationes positiuae spectent actiones commissiuas (§. 87.), et ciues, quatenus sunt ciues, obligati sint, vt iuribus maiestaticis conuenienter viuant (§. 710); obligationum ciuium subiectorum positiuarum, quae sunt perfectae (§. 712.) fundamentum haec est propositio: *Iuribus maiestaticis ita conuenienter viuas, vt actionibus tuis securitatem ciuitatis non conserues solum* (hoc enim etiam per obligationes negatiuas fieri debet), *sed et eandem augeas* (§. 668. 54). Obligationum ciuium positiuarum fundamentum,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ciuium obligationes positiuae magis determinantur.

§. 738. Ex quo immediate sequitur, ciues subiectos perfecte obligatos esse,

I. Vt actionibus suis alteris exhibeant occasionem bona agendi (§. 684).

II. Vt facultates externas in ciuitate suis actionibus amplificent (§. 685).

COR. Ergo et ex nexu ciuitatis concipitur obligatio, qua ciues tenentur, vt laborent (§. 271). Hanc vero obligationem praecipue eos labores, quibus ciuitatis commodum maxime augeri possit, spectare, ex dictis collato §. 272. Cor. 2. facile colligi poterit.

Quid emigrare ex ciuitate.

§. 739. *Emigrat ex ciuitate*, qui se in aliud territorium eo animo confert, ne ciuitati, in qua ante fuit, maneat subiectus.

COR. Imperio igitur ciuitatis subiectus, quatenus emigrat, ab ea vult liberari obligatione, qua per ciuitatis nexum ante obstrictus fuit (§. 710. Cor. 1).

Ciuitati subiectus ciuis sine imperantis consensu emigrare nequit.

§. 740. *Fieri non potest, vt ciuis subiectus sine consensu imperantis iuste emigret.* Qui enim perfecte obligatus est, vt omnibus suis actionibus felicitatem alterius augeat, ille hac ab obligatione non potest liberari sine consensu eius, cui obligatus est (§. 328. Pr. VII. 356. 397). Quamobrem, cum ciuis subiectus perfecte obligatus sit, vt omnibus suis actionibus felicitatem ciuitatis, cui subiectus, augeat (§. 737), fieri etiam non poterit, vt hac ab obligatione ciuili sine imperantis consensu liberetur (§. 719), Ergo nec sine imperantis consensu iuste emigrare poterit (§. 739).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Sequitur inde propoſitio III. quae obligationem ciuium ſubiectorum poſitiuam eamque perfectam magis determinat: *Eiusmodi nimirum ciues perfecte obligati ſunt, vt ſi ex ciuitate velint emigrare, imperantis conſenſum petant.*

COR. II. Qui agit contra obligationem perfectam, ille alterum laedit (§. 325. Cor. 2.) ideoque huic iuſtam dat belli cauſſam (§. 362). Ciuis ergo ſubiectus ſine imperantis conſenſu ex ciuitate emigrans imperantem laedit, atque ideo imperanti iuſtam dat belli cauſſam, ſeu ius puniendi.

COR. III. Qui impedit, quo minus alter ius ſuum exercere poſſit, alterum laedit (§. 329). Abunde itaque ex dictis intelligi poteſt, Gentes perfecte obligatas eſſe, vt ciues ſine imperantis conſenſu emigrantes reſtituant.

COR. IV. Quicquid hactenus de ciuibus ſubiectis in genere demonſtratum eſt, de officialibus etiam ciuitatis, quoniam eadem adeſt ratio, dicere debemus (§. 705). Porro iisdem ex principiis colligi poteſt, *ciuitatis officiales ſine imperantis conſenſu ſe munere ſuo non poſſe abdicare.*

SCH. I. Summa igitur cum ratione BODINVS (*a*) *diſtinguit* inter domicilii commutationem et patriae repudiationem, et illam *permiſſam, non aeque* hanc *licitam cenſet.*

SCH. II. Dicatur in praelectionibus de iure poſtulandi cenſum emigrationis (*Abzugs-Geld*).

(*a*) de republica Lib. I. cap. VI.

§. 741. IV. *Ciues ſubiecti perfecte obligati ſunt, vt iuſſu imperantis ciuitatem, cui ſubiecti, ab aggreſſoribus defendant.* Sunt enim perfecte obligati, iuribus maieſtaticis ita conuenienter viuere, vt ciuitatis ſecuritatem ſuis actionibus poſſint augere (§. 737). Ciuitatis aggreſſores ha-

Ciues defendere debent ciuitatem.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

habeat conatum ſecuritatem ciuitatis violandi (§. 344. §. 656. Cor. 4. §. 539). Ergo et ciues ſubiecti perfecte obligati ſunt, vt iuſſu imperantis (§. 668. 710). ciuitatem ab aggreſſoribus defendant (§. 435).

COR. Ergo et ad arma capienda obligari poſſunt (§. 94. 358. 682).

Et munera publica ſibi demandata ab imperante in ſe ſuſcipere.

§. 742. *V. Ciues ſubiecti perfecte porro obligati ſunt, vt munera publica ab imperante ſibi demandata in ſe ſuſcipiant.* In nunere enim publico publica expediuntur negotia (§. 705), ideoque quae ſecuritatem ciuitatis vel directe vel indirecte augent (§. 661. Cor. 2. 655). Quamobrem, cum inter iura maieſtatica etiam ius munera publica diſtribuendi referri debeat (§. 706), ciues ſubiectos, vt munera publica ab imperante ſibi demandata in ſe ſuſcipiant, perfecte obligatos eſſe, ſequitur (§. 737).

COR. I. Quoniam haecce obligatio ex obligatione, qua ciues ſubiecti perfecte tenentur, vt ciuitatis ſecuritatem actionibus ſuis augeant, deducta eſt, ſimul inde manifeſtum eſt, eiusmodi ciues perfecte obligatos eſſe, vt munera ſibi demandata in gratiam ciuitatis adminiſtrent (§ 103. Cor.).

COR. II. Iniuſte igitur munus publicum adminiſtrat ciuis ſubiectus, ſi negotia non ita expedit, vt ciuitatis ſecuritas inde poſſit obtineri (§. 692. 155).

SCH. Quae ergo de crimine repetundarum, de crimine peculatus, de crimine ambitus *in iure naturali dicenda, ex dictis facili negotio poſſunt deduci.*

Et tutelam in ſe ſuſcipere.

§. 743. *VI. Ciues ſubiecti perfecte obligati ſunt, vt in ſe ſuſcipiant tutelam.* Perfecte enim obligati

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gati ſunt, vt omnia adhibeant media, quorum vſu ciuitati ſubiecti fieri poſſunt virtutibus deditи (§. 738. conf. §. 684. et 666. Prop. I.). Quare, cum in ſimplici anima veſtigia perceptionum maneant per phantaſiae regulam data occaſione renouanda (§. 7.), efficere etiam debent, vt impuberes bene educentur (§. 572. 574. 94.). Ex quo immediate ſequitur, ciues ſubiectos perfecte obligatos eſſe, vt tutelam in ſe ſuſcipiant (§. 587.).

COR. I. Hac ex ratione tutela poteſt munus publicum vocari (§. 666. 661. 705.).

COR. II. Poteſt ergo et tutela ab imperante ciuibus demandari (§. 706.). Et ita habemus tutelae ſpeciem, quam ICti *datiuam* nominant.

COR. III. Si igitur huic vel illi ciui ab imperante demandata ſit tutela, vt eam in ſe ſuſcipiat, perfecte erit obligatus (§. 742.).

COR. IV. Et quoniam obligatio ad tutelam in ſe ſuſcipiendam eſt poſitiua (§. 37.), neminem niſi ciuem ad tutelam in ſe ſuſcipiendam cogi poſſe, manifeſtum eſt (§. 713.).

§. 744. Munus, quo quis bona eorum, qui propria vi illa non poſſunt adminiſtrare, adminiſtrare tenetur, uocatur *cura*, et qui curam gerit, *curatoris* accepit nomen. Ciues ſubiectos perfecte obligatos eſſe, vt etiam curam in ſe ſuſcipiant, eadem ratione demonſtrari poterit, qua propoſitio §. 743. corroborata, collato §. 685. et §. 666. Prop. II. Cor. 3. Vt et curam.

COR. I. Quae ergo in Cor. Cor. §. 743. de tutela diximus, ea etiam, quae de cura dicenda, explicabunt, ſi mutata ſint, quae natura obiecti mutari iubet.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Cetera ex iis, quae de iure administrandi §. 692. explicata, facili negotio possunt inferri.

Quid excusatio.

§. 745. *Excusatio* est allegatio rationis, cur ea non possimus praestare, quae vt praestemus, in se obligati sumus. Excusationem ergo in *physicam* et moralem (§. 150), in *sufficientem* et *insufficientem* diuidere possumus.

COR. I. Posita ratione sufficiente etiam id poni debet, cuius est ratio sufficiens. Abunde itaque sequitur, necesse esse, vt excusatione ab obligatione liberemur, si ratio, quae excusationem constituit, sit sufficiens.

COR. II. Ad impossibile tam physice quam moraliter tale nulla datur obligatio (§. 91), si igitur vel physice vel moraliter impossibile sit, vt quis munus publicum in se suscipiat, fieri etiam poterit, vt excusatione ab eiusmodi obligatione liberetur. Conf. in Pand. doctrina *de iure immunitatis.*

Quae magis determinatur.

§. 746. Quicquid moraliter impossibile est, id legibus repugnat (§. 150), fieri itaque non potest, vt obligationi nostrae conuenienter viuere, legibus repugnet, nisi posita obligationum collisione (§. 98. 92). Quamobrem, cum etiam leges modum in obligationum collisione excipiendi determinent (§. 93. Cor. 2.) sequitur, ciues ab obligatione ad munus publicum in se suscipiendum posse liberari, si obligationum collisionem adesse, et munus publicum in se suscipiendo exceptionem contra leges esse faciendam (§. 745. Cor. 2.) ostendere possint.

COR. Quae hic generatim euoluta, ad tutelam, curam aliaque munera publica adcommodari possunt.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Sed propoſita ſufficiant, ſpecialia hiſtoriae ope ex explicatis facili negotio deduci poſſunt. Reſtat igitur, vt ius publicum ſpeciatim breuiſſimis perſequamur, ad alias deinde diſciplinas tranſituri.

CAPVT III.

DE IVRE PVBLICO VNIVERSALI SPECIATIM.

TIT. I.

DE DIVERSIS CIVITATVM FORMIS.

§. 747.

In ciuitatis idea hactenus explicata non determinatum eſt ſubiectum, quod imperium ciuile gerit. Ex huius igitur diuerſitate varia ciuitatum genera concipi poſſunt, quae ciuitatum *formae* vocantur, et quidem *ſimplices* ſeu *regulares*, quatenus vnica determinatio illarum exhibet characterem; *mixtae* vero ſeu *irregulares*, quatenus non niſi ex pluribus determinationibus cognoſci poſſunt. Quid forma ciuitatis regularis et irregularis.

§. 748. Subiectum, quod imperium ciuile gerit, concretum eſt aut ex *omnibus ciuibus*, pro definitione §. 655. data, aut *non*; ſi hoc, vel concretum eſt ex *quibusdam ciuibus collectiue ſumtis*, vel ſubiectum illud eſt *vnicum indiuiduum*. *Prima* determinatio dat *democratiae*, *altera ariſtocratiae* et *vltima monarchiae* characterem diſcretiuum, Formae regulares ciuitatis ſpecies exponuntur.

COR. I. Sunt igitur democratia, ariſtocratia et monar-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

narchia omnes ciuitatum formae ſimplices ſeu regulares (§. 747.) (*a*).

COR. II. Imperium ciuile eſt maieſtas (§. 668.). Maieſtas itaque in democratia eſt in toto populo (qui terminus ſignificat numerum ciuium), in ariſtocratia in toto numero quorundam, et in monarchia in vnico indiuiduo (§. 748.).

COR. III. Proxime ergo democratia ad anarchiam (§. 653.) et libertatem naturalem accedit.

SCH. (*a*) Sed fortaſſe dixerit, quiſpiam *fieri etiam poſſe, vt maieſtas ſit in ſubiectis non - ciuibus.* Quoniam vero maieſtas ſine obligatione poſitiua ex nexu ciuili determinata cogitari nequit (§. 668. ſeqq.), manifeſtum eſt coll. §. 713. eiusmodi ciuitatis formam eſſe impoſſibilem. Principia ergo in ſuperioribus generatim poſita per datas ciuitatum formas magis determinare ſufficiet.

Quando populus imperans, quando ſubiectus, determinatur.

§. 749. Quod *democratiam* attinet, maieſtas eſt in toto populo (Cor. 2. §. 748), ciues igitur ſigillatim conſiderati maieſtate non gaudent. Quatenus itaque ſeparatim conſiderantur, imperio ciuitatis ſunt ſubiecti (§. 681. Cor. 1).

COR. I. Poſita maieſtate omnia etiam iura maieſtatica ponenda ſunt (§. 668.). Iura igitur maieſtatica, Tit. II. Cap II. Iuris publici vniuerſalis expoſita, in democratia populo vt ſociato competunt.

COR. II. Poſita imperio ciuitatis ſubiecti idea, omnes etiam obligationes ex illa concipiendas ponere debemus. Obligationes igitur Tit. II. l. c. explicatae ſunt etiam obligationes, quibus in democratia ciues ſeparatim conſiderati conuenienter viuere debent.

COR. III. Patet ex primo, ciuem, qui in democratia ſibi ſigillatim conſiderato ius maieſtaticum arrogat, eſſe rebellem (§. 715.). Quae itaque de rebellione

§. cit.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. cit. seqq. dicta, huius principii ope ad ciuitatem democraticam applicari possunt (*a*).

SCH. I. Ratio ergo in democratia habenda est aequalitatis, ne exercitium iurium maiestaticorum ad paucos perueniat. Ratio itaque status requirit, vt nec duces nec iudices perpetui constituantur. Conf. HOBBESIVM de ciue cap. X. §. 10. seqq.

SCH. II. (*a*) *Hac ex ratione dicitur, in democratia maiestatis crimen committi, si quis monetam propria auctoritate cudere velit.* Conf. ZIEGLERVM *in Tract. de Iuribus maiestaticis* p. 41.

§. 750. Conuentus populi, qua imperantis, ad negotia publica constituenda tendens, *comitiorum* nomine, in forma nimirum democratica, insignitur. Quid comitia.

COR. I. Qua ex notione patet, *ius comitiorum esse* ius in conuentu totius populi, imperantis, iudicium de negotiis publicis determinandis faciendi.

COR. II. Qui igitur non est ciuis, nec in democratia habet ius comitiorum (§. 748. Cor. 2).

§. 751. *Necesse est, vt in democratia comitia habeantur.* In democratia enim populus vt sociatus est imperans (Cor. 1. §. 649). Hac itaque in ciuitatis forma iura maiestatica non possunt exerceri, nisi in conuentu populi. Quamobrem, cum in ciuitate negotia publica determinari nequeant, nisi iurium maiestaticorum vsu, et necesse sit, vt in ciuitate negotia publica determinentur (§. 668. 664. Cor.) manifeste sequitur, necessarium esse, vt in democratia comitia habentur (§. 750). Necessitas comitiorum in democratia.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Hac ex demonſtratione ſimul apparet. quemlibet ciuem in democratia habere ius comitiorum (§. 749. Cor. 1. §. 750. et §. 94).

COR. II. Porro inde ſequitur, ex comitiis formam ciuitatis democraticam nos non poſſe inferre.

SCH. I. Quoniam in iurisprudentia ius ab vſu iuris diſtinguere debemus (§. 711, Cor. 2.), *neceſſe etiam erit, vt in explicatione iuris comitiorum eandem diuiſionem ſpectemus, quod efficiet, vt, quae* HVBERVS *de democratia laxa atque reſtricta poſuit, poſſimus explicare. De quibus, quia a conuentione populi dependent, plura in praelectionibus.*

SCH. II. Et eadem ex ratione etiam ea, quae de regiminibus cenſualibus ſen Timocratiis aliisque democratiae determinationibus, non ex huius ciuitatis formae natura ſed populi conuentione concipiendis, dicenda, in praelectionibus ea ratione, qua documentorum hiſtoricorum ope fieri poterit, exponemus.

Ordinis in democratia quam maxime ratio habenda eſt.

§. 752. *Populus vt ſociatus in democratia perfecte obligatus eſt efficere, vt omnia in ordinem adducantur.* Competit enim imperanti ciuitatis ius efficiendi, vt in ciuitate omnia in ordinem adducantur (§. 629. Cor. 1. 660). Ergo et hocce ius in democratia populo vt ſociato tribuendum eſt (§. 749). Quamobrem, cum ius ex obligatione oriatur (§. 152), et obligatio ex ciuitatis nexu concipienda ſit perfecta (§. 712), in democratia etiam populus vt ſociatus perfecte obligatus eſt, efficere, vt omnia in ordinem adducantur.

Ne fiat ciuitas ochlocratica.

§. 753. Ciuitas, in qua omnia ſine ordine aguntur, dicitur *ochlocratica.*

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Omnia igitur in democratia euitanda sunt, quae ciuitatem ochlocraticam efficere possunt (§. 752).

§. 754. Sequitur ex Cor. 1. §. 629. coll. §. 749. 751. 752. in democratia necesse esse, vt ciues quibusdam concedant *ius conuocandi populum*, et *ius* in comitiis *quaestionem negotia publica spectantem proponendi.*

E. et quibusdam ius conuocandi populum, et proponendi quaestionem concedendum est.

COR. Si quis in democratia populum conuocat, vel in comitiis quaestionem proponit, cui a populo eiusmodi ius non concessum, ille sibi ius in populum arrogat. Quare, cum hoc ciuitatis formae repugnet (Cor. 3. §. 749), manifestum est, neminem in democratia eiusmodi iuribus posse pollere, nisi cui a populo concessa.

§. 755. Voluntas vel noluntas socii societati declarata de quaestione, quae de negotiis societatem spectantibus proposita, dicitur *suffragium* vel *votum*. Est igitur suffragium vel *affirmatiuum* vel *negatiuum*. Et quoniam voluntas declarari potest tam pure quam sub conditione, suffragia etiam in *pura* et *conditionata* diuidere possumus.

Quid suffragium.

COR. I. In democratia igitur omnibus ciuibus *ius voti* competit (§. 749).

COR. II. In comitiis omnia ita constituenda esse, vt suffragia ordine ferri possint, docet (§. 753.).

§. 305. *Negotia publica in democratia iniuste aguntur, quae non omnium ciuium suffragiis constituta.* Negotia enim publica in ciuitate iuste agi nequeunt, nisi imperantis voluntate sint con-

Negotia publica determinanda sunt a votis totius populi.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

constituta (§. 706. Cor. 2.) imperans in democratia est totus populus (§. 749). Ergo et fieri nequit, vt hac in ciuitatis forma negotia publica iuste agantur, nisi quae omnium ciuium suffragiis sint constituta (§. 755).

Ciues in democratia perfecte tenentur, vt in comitiis maioris partis vota adprobent.

§. 757. *Ciues in democratia perfecte obligati sunt, vt in comitiis ad maioris partis sententiam accedant.* Omnes enim ciues, vt commodum ciuitatis actionibus suis conseruent atque augeant, perfecte obligati sunt (§. 738. Cor.). Quare, cum in forma democratica ea, quae ad ciuitatis commodum spectant, in comitiis per ciuium suffragia determinari debeant (§. 755. 751); hac in ciuitatis forma omnes ciues perfecte obligati sunt ad suffragia in comitiis ferenda (§. 94. Cor.). Ergo vel ad maioris partis sententiam accedunt, vel non. Si posterius, nihil potest decerni (§. 756). Quoniam vero hoc commodo ciuitatis repugnat (§. 750. 661. Cor. 2. et 176), dilucide apparet, hac in ciuitatis forma ciues perfecte obligatos esse, vt in comitiis ad maioris partis sententiam accedant

COR. I. Qui contra obligationem suam perfectam agit, ille alteri dat ius cogendi (§. 153). Ergo et *in democratia maiori parti competit ius reliquos cogendi, vt ad maioris partis sententiam in comitiis accedant.*

COR. II. Hac ex ratione dicitur, in democratia maiorem partem concludere, ideoque, si vota paria sunt, nil agi *a*). Ingeniosam huius principii demonstrationem vid. in B. KOEHLERI Iur. Social. et Gentium §. 1407. seqq. Conf. HORNIVS *de paribus iudicum sententiis.*

COR. III. Simul inde patet, qua ratione vera sit sententia

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tentia Doctorum, qua affirmatur, in comitiis ciues, qui praesentes sunt, omnes repraesentare.

SCH. (*a*) Quaeritur, an iuste fieri possit, vt plurima vota in praeiudicium reliquorum aliquid constituant.

§. 758. Votorum moralitas eorum *qualitatem* constituit. Votorum qualitatem determinare, idem est ac *vota aestimare*, et multitudinem votorum determinare, idem est ac *vota numerare*. Quid aestimare et numerare vota.

SCH. Notandum est, moralitatem voti non dependere ab eo, quod determinatur, sed ab animo, quo determinatur.

§. 759. *In democratia vota ciuium non aestimari sed numerari debent.* Ponamus enim, quaedam vt maligna esse reiecta, consequens erit, vt negotia publica omnium ciuium votis non determinata in democratia iuste agi possint. Quamobrem, cum hoc §. 756. repugnet, vota ciuium in democratia numeranda esse, ex §. 757. et 758. sequitur. Vltimum valet de votis ciuium.

§. 760. Maior suffragiorum seu votorum numerus in democratia valere debet (§. 757. 759), necessarium igitur est, vt quaeramus modum, quo maiora vota commode exquiri possint? Votum est voluntatis declaratio (§. 755), sed potest quis suam voluntatem vel ipse vel per alium declarare (§. 178); duplex ergo in democratia prostat modus, quo maior votorum numerus potest exquiri, alter requirit, vt omnes ciues viritim audiantur, alter, vt populus in curias aut centurias distribuatur. Vltimum modum iuri naturae magis consentaneum esse, docet §. 752. collato §. 93. Cor. 2. Quando maiora vota commode exquiri possunt, determinatur.

SCH. Prioris modi exemplum exhibet CORNEL. NEP. *in* CIMONIS *vita* Cap. V. §. 1. etc. *et de posteriori* DIONYSIVM HALIC. Lib. II. *legere possumus.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

uus. Conf. HVBERVS *de Iure ciuit.* Lib. I. Sect. VIII. Cap. IV. n. 49. seqq.

Quae in comitiis maiori votorum numero decreta, leges sunt.

§. 761. *Quae maiori suffragiorum numero in comitiis decreta, in democratia inter leges referri debent.* Quae enim populus in democratia maiori suffragiorum numero in comitiis decreuit, in ciuitate ab imperante decreta sunt (§. 750), imperantis igitur, vt illa agantur, voluntas est (§. 176). Quamobrem, cum omnes, qui in ciuitatis territorio viuunt, vt voluntati imperantis conuenienter viuant, perfecte obligati sint (§. 710.), et propositio obligatoria lex vocetur (§. 98), in democratia etiam leges sunt, quae maiori suffragiorum numero in comitiis decreta.

COR. I. Huius itaque ciuitatis ciues positiue, et huic ciuitati subiecti non ciues negatiue et perfecte obligati sunt, vt eiusmodi decretis conuenienter viuant (§. 713. et § 711. Cor. 2.).

COR. II. Ex quibus simul patet, maiorem hac in ciuitate ciuium partem habere ius ceteros cogendi, vt imperata illa faciant (§. 153. 712. 552.).

COR. III. Vtrum vero ceteros istos cogere possit ob caussam subiectionis, an ob rationem iuris, quod laeso competit in laedentem, facile ex principiis ante a me abunde explicatis intelligi poterit.

Ex euolutis feruntur leges, collegii.

§. 762. Hactenus principia, statum ciuitatis democraticum spectantia, explicauimus, illaque eiusmodi demonstrationibus corroborauimus, quae simul principia, quae in omnibus collegiis, pro definitione §. 678. Cor. 2. data, valent,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

lent, accurate, mutatis iis, quae natura obiecti mutari iubet, determinant. Docent nimirum:

I. Assessores collegii nihil posse constituere nisi in conuentu (§. 751).

II. Assessores collegii perfecte obligatos esse, vt cuidam concedant ius conuocandi atque proponendi quaestionem (§. 754).

III. Maiorem suffragiorum numerum decernere, si nimirum decretum ad ea obtinenda tendat, quae ciuitatis scopus requirit. (§. 757. Cor. 2. et §. 749).

IV. Praesentes omnes repraesentare (Cor. 3. §. 757). Et quae sunt reliqua.

§. 763. In aristocratia maiestas est in toto quorundam ciuium numero (§. 748. Cor. 2.). qui *optimates* s. *primores* s. *proceres* vocantur. Quae ergo de democratia demonstrata sunt, de aristocratia etiam dicere debemus, optimatibus in locum ciuium, numero optimatum in locum populi, et conuentu optimatum, qui *senatus aristocraticus* dicitur, in locum comitiorum substitutis. Sequentes itaque manifestae sunt propositiones:

Hactenus dicta applicantur ad aristocratiam.

I. In aristocratia optimates collectiue sumti sunt ciuitatis imperans, figillatim vero considerati imperio ciuitatis subiecti (§. 749). Conf. Ill. BOEHMERVM l. c. p. 212. lit. h.

II. Senatus aristocraticus in aristocratia necessarius est (§. 751), et optimates hac in ciuitatis forma negotia publica non possunt constituere, nisi quae in senatu maiori suffragiorum numero decreta (§. 756. seqq.).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

III. Maiori optimatum parti competit ius ceteros, qui in senatu sunt, cogendi, vt ad maioris partis sententiam accedant (§. 757. Cor. 1).

COR. I. Optimates igitur, qua tales, viuunt in societate (§. 251), et quidem aequali (§. 550. et Prop. I.) ideoque eorum societas inter collegia referri debet (Cor. 3. §. 678). Ergo et ea hic valent, quae §. 762. indicata.

IV. Quae in senatu aristocratico maiori suffragiorum numero decreta, hac in ciuitate sunt leges (§. 761).

COR. Qua ex ratione etiam eiusmodi decreta senatus consulta seu magistratuum edicta dicuntur.

V. Collegio optimatum competit ius ciuitati subiectos cogendi, vt senatus consultis conuenienter viuant (§. 761. Cor. 2). Et quae sunt reliqua.

SCH. De origine imperii aristocratici et imperio Dyarchico, de quo lege BOECLERVM ad Grotium p. 255. et GRIBNERVM in Iur. Nat. p. 195. dicemus in praelectionibus.

De principatu.

§. 764. In collegio vni praecipua quaedam prae ceteris iura competere possunt salua societatis aequalitate (§. 550). Ergo et idem valet de collegio optimatum (§. 763. Prop. III. Cor.). Et ita aristocratiae speciem, quae *principatus* accepit nomen, concipimus.

SCH. Ceteras aristocratiae species verbis Cel. FLEISCHERI *exponere sufficiat, ita enim ille;* (*a*) variae etiam huius, *aristocratiae scilicet*, dantur formae. Nam deprehenditur aristocratia electiua atque successiua (*de qua in vltimo huius sectionis titulo*)

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tulo). Interdum optimatum numerus est definitus. Apud nonnullos imperium optimatum perpetuum, apud alios temporarium est. Saepe omnes admittuntur ad hanc dignitatem, alibi certae saltem familiae. Hic optimates elegit populus, illic autem optimates ipsi.

(*a*) In Instit. I. N. et G. Lib. III. Cap. XVII. §. 24. Conf. HVBER. de iur. ciuit. Lib. I. sect. 8. Cap. I. et 3.

§. 765. Quatenus monarchiae habetur ratio, maiestas in vno indiuiduo residet (§ 748. Cor. 2.), quod *monarchae* accepit nomen. *Monarcha* igitur est ciuis, qui habet imperium ciuile summum (§. 668. 655. cum Cor. Cor.). Quid Monarchia.

COR. I. Quae ergo de imperio ciuili summo i. e iuribus maiestaticis §. 670. seqq. dicta, omnia ad monarcham applicari possunt. Non igitur habemus, cur de hoc plura hic dicamus. Quaedam tamen, quae illa magis determinant, adponamus.

COR. II. Monarcha habet iura maiestatica. Cauendum igitur est, ne monarchiam ex solo *regis*, *imperatoris* et *caesaris* titulo diiudicemus. Nam multi gauisi sunt atque gaudent potestate monarchica sine regio titulo; et e contra plures titulo regis gaudentes potestate monarchica destituti sunt. Exemplo sint reguli *Laconum* et *Carthaginensium etc.* vid. Aristot. Pol. Lib. III. cap. 9. conf. GROTIVS de Iure B. et P. Lib. I. cap. III. §. 10.

SCH. Dicatur de quaestione: num, qui a populo suo regium titulum nactus, eundem ab aliis etiam populis stricto iure postulare possit? vid. §. 273. 325. seqq. conf. de LVDEVIG de Iure appellandi Reges.

COR. III. Simul ex Cor. 2. et §. 525. colligitur, a monarchia ad imperium despoticum non valere consequentiam. Notemus in praelectionibus ea, quae

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ab HVBERO de Iur. Ciu. Lib. I. Sect. VII. Cap. III. n. 17. monarchae tribuuntur, quo machiauelliſtarum praecepta magis explicare poſſimus.

SCH. I. Explicatorum ope, diuiſionem maieſtatis in patrimonialem et vſufructuariam, de qua vide GROTIVM l. c. §. 12. ſeqq. et Lib. II. Cap. VI. cum THOMASIO in notis ad Huberum de iur. ciu. Lib. I. Sect. III. Cap. II. not. k. reiicere poſſumus.

SCH. II. De quaeſtione, quam GROTIVS L. I. Cap. III. §. 11. mouet, vtrum ſcilicet dari poſſit monarcha temporarius? in praelectionibus dicturi ſumus; legas interim PVFENDORFIVM in I. N. et G. Lib. VII. Cap. VI. §. 15. et BODINVM de Republica L. I. Cap. VIII.

Syſtema monarchomachorum euertitur.

§. 766. Principiis hactenus explicatis funditus ſimul euertitur monarchomachorum ſyſtema, quod ſequentibus propoſitionibus exhibet GRIBNERVS l. c. Lib. II. Cap. VII. §. II. n. 2: 1.) *ſummum imperium ſemper eſt penes populum*, quae contra §. 748. Dicatur tamen de maieſtatis diuiſione in perſonalem et realem. 2.) *Princeps male imperans a populo in ordinem redigi poteſt*, quae contra §. 710. 668. 718. cum Cor. Cor. 3). *Populus vniuerſus principe eſt maior*, quae contra §. 655. Cor. 1. 668. 681. Cor. 1. 4). *Quilibet principi poteſt reſiſtere, ſi iniuſta petit*, quae contra §. 715. ſeqq. 5.) *Magiſtratus inferiores regi ſe poſſent opponere*, quae contra §. 725. Cor. Cor. 6). *Abſolutus monarcha eſt tyrannus*, quae contra Cor. 3. §. 765 et §. 703. cum Cor. Legas LVNDORPIVM *Tom. II. act. publ. p. 276. ſeq.*

SCH. Dicatur in praelectionibus de origine monarchomachismi. Conf. *Tom. VI. obſerv. Hall. obſ. I.*

§. 767.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 767. Formas ciuitatum ſimplices ſatis hactenus explicauimus, iam etiam de mixtis. Manifeſtum eſt ex §. 747. formam ciuitatis, quae non mere monarchica, nec mere ariſtocratica, nec mere democratica, eſſe formam ciuitatis mixtam (§. 748). De forma ciuitatis mixta.

COR. Quamobrem, cum haec compoſitio varia ratione fieri poſſit, quoniam interdum omnes tres formae, interdum duae coniunguntur, earumque coniunctio iterum variis diuerſiſſimisque rationibus fieri poſſit, generatim explicare non poſſumus, quid circa eiusmodi formas ſit iuſtum atque iniuſtum. In ea tamen ſumus perſuaſione, facili fieri poſſe negotio, vt principiorum de formis ſimplicibus explicatorum ope obuias ad quaeſtiones de forma ciuitatum mixta reſpondeatur.

SCH. HOBBESIVS *quidem in Tr. de ciue* Cap. VII. §. 4. *eiusmodi formas negauit, ratione vero minime ſufficiente. Nec habuit, cur ex harum formarum denominatione, qua irregulares vocantur* (§. 747), *eas monſtroſas eſſe, affirmauerit.* vid. BAYLII *meditatio* dans les penſées diverſes *de felicitate regni germanici.*

§. 768. Plures familiae pacto iuri naturali conueniente ſine communi imperio coniungi poſſunt, vt vnitis viribus pericula communia auertant (§. 652. cum Cor. Cor.). In locum familiarum ſubſtituamus ciuitates, quo facto intelligemus, quid *ſyſtema ciuitatum.* De ciuitatum ſyſtemate.

COR. I. Syſtema igitur ciuitatum non eſt ciuitas (§. 655).

COR. II. Et quae §. 652. ſeqq. de anarchia dicta, ad ciuitatum etiam ſyſtema applicari poſſunt.

§. 769.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Cuius principia indicantur.

§. 769. Sequentes inde fluunt propositiones:

I. Systematis ciuitatum nullus est imperans, licet ciuitatibus, quibus eiusmodi systema constituitur, imperantes praesint (§. 652. Cor. 2. et 3).

II. Systemate ciuitatum constituto illarum formae non sunt mutatae (Cor. 3. §. cit.).

COR. Iura igitur maiestatica singulis ciuitatibus salua manent. Ergo et ius belli, vid. Ill. BOEHMERVM in Iur. publ. vniu. Lib. II. Cap. I. §. XIV.

III. Systema ciuitatum est societas (Cor. 2. §. cit.) cui ciuitates subordinatae (§. 554. et Cor. 1. §. 652).

IV. Maior itaque est obligatio, qua vnius ciuitatis subditi commodum systematis, qua talis, quam qua commodum ciuitatis, cui sunt subiecti, promouere debent (§. 556). Et quae sunt reliqua.

SCH. Plura, quae hoc de systemate dicenda, ex natura pacti deduci possunt, v. g. responsio ad quaestionem: *vtrum singulis ciuitatibus liceat se a systemate separare? Et reliqua.*

Quid regnorum vnio.

§. 770. Plura, quatenus connexa sunt, vnum constituunt. Ergo et fieri potest, vt plures ciuitates ea ex ratione vnum constituant, quoniam eorum maiestates communi subiecto concessae (§. 655. Cor. 1). Efficere, vt plures fiant vnum, idem est ac *vnire*. Satis itaque inde intelligimus, quid sit *regnorum* seu *ciuitatum vnio*.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Hinc palam fit, ciuitatum ſyſtema a plurium ciuitatum ſeu regnorum vnione diſtinguendum eſſe §. 768).

§. 771. Vnitur autem ciuitas cum altera qua- Quid vnio regnorum in-
dam ciuitate vel ita, vt huius ciuitatis partem corporatiua
conſtituat, vel ita, vt hac cum ciuitate nouam et non-incor-
quandam producat ciuitatem. Priori ratione poratiua.
vnio illa regnorum ſeu ciuitatum vocatur *in-corporatiua*, poſteriori vero *non-incorporatiua*, vid. TREVERI not. ad §. 15. cap. VIII. Lib. II. PVFEND. de offic. hominis et ciu.

COR. Quae de familiarum vnione in ſuperioribus §. 607. ſeqq. dicta, ad ciuitatum vnionem accommodari poſſe, ex dictis manifeſtum eſt.

§. 772. *Poſita incorporatiua ciuitatum vnione, ciuitas, quae cum altera vnita, non iura ſolum maieſtatica amiſit, ſed et huius ciuitatis formam aſſumſit. Poſita vero ciuitatum vnione non-incorporatiua, eiusmodi mutationem fieri, dici nequit.* Ciuitas enim, quae cum altera incorporatiue vnita, partem huius ciuitatis conſtituit (§. 771). Quamobrem, cum iura maieſtatica tantummodo in tota ſint ciuitate (§. 770), conſequens eſt, vt ciuitas, quae cum altera incorporatiue vnita, iura ſua maieſtatica amiſerit. Q. e. p. Earum effectus explicatur.

Porro, ciuitas, quae cum altera quadam ciuitate vnita, ſubiecto, quod gaudet imperio ciuitatis, cum qua vita, imperium ciuile concedere debet (§. 770). Ideoque huius ciuitatis formam aſſumit (§. 747). Q. e. a.

Quo-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quoniam vero vnio ciuitatum non-incorporatiua efficit, vt noua inde oriatur ciuitas, in qua altera vnitarum non vt pars alterius ſpectari poteſt (§. 771), non habemus, vt facta hac ciuitatum vnione vnam alterius formam aſſumſiſſe, aut iura ſua maieſtatica amiſiſſe, affirmemus. Q. e. t.

COR. I. Mutatio itaque, quae ex vnione ciuitatum non-incorporatiua oritur, in iurisprudentia vniuerſali definiri nequit.

COR. II. Simul ex dictis patet, nos non poſſe affirmare ſententiam GROTII, qua, in vnione ciuitatum vnum populum ſemper ius ſuum amittere, exiſtimauit. Vid. I. B. et P. Lib. II. Cap. XI. §. 9.

COR. III. Porro manifeſtum eſt, hocce vniendi ius inter iura maieſtatica referendum eſſe (§. 666. prop. IV. coll. §. 668).

Concluſio huius doctrinae.

§. 773. Poſſet in huius tractationis limite moueri quaeſtio: *Quaenam ciuitatum forma alteri ſit praeferenda?* ſed reſponſio erit periculoſa. Doctores ſaepiſſime ex adfectu quaeſtionem decidunt. Sufficit vnamquamque ſua commoda et incommoda habere. Metuimus illum campum, manum itaque de tabula.

TIT. II.

DE MAIESTATIS ACQVISITIONE SPECIATIM IN MONARCHIA.

§. 774.

Modi acquirendi maieſtatem generaliter determinantur.

Maieſtas eſt imperium ciuile (§. 668). Imperium eſt ius perfectum atque affirmatiuum in perſonas (§. 667). Ergo et maieſtas eadem ratio-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ratione acquiritur, qua ius perfectum atque affirmatiuum in personas acquiri potest. Quamobrem, cum hic tantummodo de creaturis dicatur, maiestas non acquiritur nisi deriuatiue (Cor. 3. §. 520), ideoque vel praeuio pacto vel immediate ex lege Cor. 1. §. cit.).

§. 775. Maiestas sine ciuitate, et ciuitas sine maiestate concipi nequit (§. 668.). Ciuitas est societas (§. 660), ergo et ciuitas est vel necessaria vel voluntaria (§. 549. et 774). *Necessaria*, in qua maiestas immediate ex lege, *voluntaria* vero est, in qua maiestas praeuio pacto acquiritur.

Intuitu huius ciuitates sunt vel necessariae vel voluntariae.

§. 776. *In ciuitate voluntaria ciues subiectum, quod imperium ciuile gerit, eligunt.* Hac enim in ciuitate subiectum illud maiestatem habet mediante pacto (§. 775), ideoque mediante consensu ciuium (§. 415). A voluntate itaque ciuium dependet, vt maiestatem habeat (§. 397), ideoque ab illorum electione (§. 50).

In hac subiectum, quod maiestatem gerit, dependet a ciuium electione.

COR. Ergo et huius ciuitatis forma originarie ab electione ciuium dependet (§. 747).

§. 777. Eligunt vero ciues subiectum illud vel qua tale, vel in relatione ad omnes eiusdem descendentes. Priori ratione ciuitas voluntaria *electiuae*, posteriori vero *successiuea* accepit nomen. Concipi etiam potest *ciuitas voluntaria mixta*, quae partim successiua partim electiua

Ergo ciuitas est vel electiua vel successiua.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ctiua eſt, ſi ſcilicet ſucceſſio ſemper praecedente electione confirmanda.

COR. I. In ciuitate electiua ius eligendi omnibus competit ciuibus (per dem. ad §. 776). Quilibet ius ſuum, quod non ex pacto habet, in alios transferre poteſt (§. 451. 278). A voluntate ergo ciuium dependet, vtrum omnes velint eligere, an ius eligendi quibusdam concedere. Et ita habemus characterem eorum, qui κατ' ἐξοχὴν *Electores* vocantur. Conf. HVBERVS l. c. Lib. I. Sect. VII. cap. 5. n. 3. ſeqq.

COR. II. Si ciuitas eſt ſucceſſiua, imperantis deſcendentes ius ſuccedendi non ab imperante illo, ſed a populo habent. Quo ex principio reſponderi poteſt ad quaeſtionem: *an quis in regno ſucceſſiuo pro ſe et liberis ſuis iuri ſuccedendi renuntiare queat?*

COR. III. Filii adoptati non ſunt deſcendentes (§. 576. Cor. 1. et 637). Ergo nec in ciuitate ſucceſſiua ius ſuccedendi eiusmodi filiis competere poteſt. vid. Ill. BOEHMERVM l. c. Lib. III. Cap. IV. §. 23. n. d.

SCH. I. Dicatur in praelectionibus de filiis naturalibus, an nimirum in ciuitate ſucceſſiua ius ſuccedendi poſſint habere.

SCH. II. Poteſt porro ex dictis intelligi, cur ciuitates voluntariae in dubio pro electiuis habendae, quoniam nimirum ſucceſſiuae eſſe nequeunt, niſi praeuio ſpeciali quodam facto. vid. BOEHMERVM l. c. L. I. Cap. III. §. 32.

In electiua maioris partis ſententia praeualet.

§. 778. Qui imperantem eligunt, hac ratione collegium aliquod conſtituunt (§. 678. Cor. 2), iuri itaque naturali conueniens eſt, vt maior ſuffragiorum numerus decernat electum (§. 762. Prop. III).

SCH. Vtrum vero maior illa pars ratione eligentium, an in relatione ad eligendum determinanda me quidem iudice ex iure naturali inferri nequit.

§. 779.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 779. Status ciuitatis eo tempore, quod inter deceſſum defuncti imperantis, et electionem noui ponitur, *interregni* nomen accepit.

Quid interregnum.

COR. Interregni igitur non, niſi in ciuitate electiua, ratio haberi poteſt (§. 777).

§. 780. *Tempore interregni maieſtas, ordine in iis, quibus competit ius imperantem eligendi, reſidet.* Non datur enim ciuitas ſine ſubiecto, quod imperium ciuile gerit (§. 747. 667). Ergo etiam in interregno maieſtas in ſubiecto quodam reſidere debet. Quamobrem, cum ii, qui iure eligendi imperantem gaudent, alteri dent maieſtatem (§. 777. Cor.), neceſſe eſt, vt, tempore interregni eosdem maieſtatem habere, affirmemus.

Quo maieſtas competit iis, qui habent ius eligendi imperantem.

COR. Si igitur eiusmodi in ciuitate electores ſint conſtituti, tempore interregni ciuitas ariſtocratiae temporariae (§. 748.) ſi vero eligens ſit populus, democratiae habitum induet (§. cit.).

SCH. Poteſt hiſce ex principiis deduci, quid iuſtum ſit in vicariatu in abſentia captiuitateque imperantis, et quae ſunt reliqua etc.

§. 781. In ciuitate voluntaria ſucceſſiua mortuo imperante maieſtas reſidet in ipſius deſcendentibus (§. 777). Sed quaeritur in quibus? Quoniam hoc ſuccedendi ius originarie a conſenſu populi dependet (§. 775. ſeqq.), neceſſe eſt, vt pacti primi habeatur ratio. Pacta itaque dant principia, ex quibus reſponſio illam ad quaeſtionem deducenda, ideoque in iurisprudentia vniuerſali determinari nequit.

De ciuitatibus ſucceſſiuis nil certe in I. N. determinari potest.

SCH. I. Qui ex eo, quod ciuitatum diuiſio ciuitatis felicitati repugnet (§. 666. Prop. IV.), *ius primogenitorae deducere volunt, concluſionem illam ratione cum ſufficiente illatam eſſe, vix affirmare poterunt. Vellem tamen, vt legas* EVDOLPHVM *de iure primogenitorae.*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. II. Quae de ſucceſſione ſexus ſequioris, et in hac de ſucceſſione Caſtiliana et Francica dicenda, in praelectionibus euoluturi ſumus.

De imperiis hereditariis.

§. 782. In ciuitate neceſſaria maieſtas immediate ex lege acquiritur (§. 775). Has inter leges etiam eas, quae de occupatione bellica praecipiunt, referendas eſſe, ex Cor. 2. §. 520. ſatis patebit. Manifeſtum itaque eſt, fieri poſſe, vt quis iure belli fiat ciuitatis imperans. Qua ratione *regna* vocantur *hereditaria*, ab aliis etiam *patrimonialia*.

COR. Eiusmodi itaque in ciuitate imperans maieſtatem non habet a populo. Ergo et ſine populi conſenſu ſucceſſorem determinare poteſt (§. 494. ſeqq.). vid. BOEHMERVM l. c. Lib. III. Cap. IV. §. 21. et HVBERVM l. c. Lib. I. Sect. VII. Cap. VII.

Quid tyrannus titulo tenus.

§. 783. Qui iure belli maieſtatem ſibi vult acquirere, aut iuſtam belli cauſſam habet, aut non. Poſteriori ratione vocatur *inuaſor regni* ſeu *tyrannus titulo tenus*. Hic aut eſt ciuis aut extraneus. Si prius, eſt rebellis (§. 715.), ſi vero poſterius, *hoſtis* ſeu *regni inuaſoris in ſpecie ſic dicti* nomen accepit.

COR. Inuaſor igitur regni ciuitatem laedit (§. cit.). ergo et ciuitati dat iuſtam cauſſam belli (§. 362.). Ex quibus ſimul patet, qua ratione quis iure belli iuſte ſibi acquirere poſſit maieſtatem. Conf. HVBERVM l. c. Lib. I. Sect. IV. n. 3. ſeqq.

§. 784. Quae circa maieſtatis amiſſionem iuſta ſunt, deduci poſſunt ex §. 560. et 561.

TIT. III.

DE LIMITIBVS MAIESTATIS SPECIATIM IN MONARCHIA.

§. 785.

Quid limes maieſtatis.

Quicquid rei certam dat menſuram, id ean-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

eandem limitat (§. 2. Pr.). In rei locum ſubſtituas iura maieſtatica, et manifeſtum erit, imperium ciuile ſummum id limitare, quod iuribus maieſtaticis in ſubiecto quodam exiſtentibus certam dat menſuram (§. 668.). Limes igitur maieſtatis ſeu imperii ciuilis ſummi eſt, vltra quod nihil amplius in eadem cogitare licet.

Naturalis et pactitius.

§. 786. Limes ille maieſtatis vel dependet ab eſſentia maieſtatis, vel a ciuium conſenſu, priori ratione eiusmodi limes dicitur *naturalis*, poſteriori vero *pactitius*.

COR. Quicquid ex rei eſſentia fluit, id ex eiusdem rei definitione concipi poteſt. Ideoque patet, limites maieſtatis naturales hacce determinari propoſitione: *Non licet cogitare ius in maieſtate, quod vltra ciuitatis ſcopum extendatur* (§. 688.).

Omnis maieſtas naturaliter limitata eſt.

§. 787. Quatenus ſibi imperans iura maieſtatica, ex ciuitatis ſcopo non deducenda, arrogat, ciuitatem laedit (§. 527. 660.), ergo agit contra obligationem perfectam (§. 325. Cor. 2.), iniuſtum igitur eſt, maieſtatem ſine limite naturali cogitare (§. 155).

COR. Quae ergo §. 670. ſeqq. de iuribus maieſtaticis dicta, limites maieſtatis naturales determinant.

SCH. Explicentur in praelectionibus, quae 1 Sam. VIII. dicta.

Limites maieſtatis in ciuitate neceſſaria determinantur.

§. 788. *In ciuitate neceſſaria maieſtas naturaliter limitata eſt, et alia quadam ratione limites maieſtatis in eadem cogitari nequeunt.* In ciuitate enim neceſſaria ſubiectum, in quo maieſtas reſidet, eam non habet a conſenſu populi, ſed iure belli (§. 782. 775), hac itaque in ciuitate maieſtas per pacta limitari nequit (§. 786). Fieri itaque non poteſt, vt eiusmodi in ciuitate maieſtas limi-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tetur, nisi naturaliter (§. cit.). Hac vero ratione maiestatem in eadem limitatam esse, manifestum est ex §. 787.

SCH. Hoc ex principio responderi potest ad HOBBESII *sententiam, qua in* Tr. de Ciue Cap VI. § 18. affirmat, potestatem imperantium non posse limitari, quia nullum in terra agnoscant superiorem. *Limitatur enim a iure naturali, ideoque a iure diuino.*

In ciuitate voluntaria maiestas per pacta limitari potest.

§. 789 In ciuitate voluntaria imperans habet maiestatem a consensu populi (§. 775. seq.). Sed consensus est vel purus, vel conditionatus (§. 424). Ergo et manifestum est, fieri posse, vt in ciusmodi ciuitate limites maiestatis pactitii constituantur (§. 786).

SCH. Conf. Per-Illustr. Dn. de MVNCHHAVSEN in Diss. de Capitulatione perpetua Cap. I.

Quid monarchia absoluta.

§. 790. Monarchia, in qua maiestas per pacta non limitata est, vocatur *absoluta.*

COR. I. Quoniam monarchae, licet absolutus sit, limites maiestatis naturales inesse debent (§. 787), abunde sequitur, vt a monarcha absoluto ad tyrannum non possimus concludere.

COR. II. Porro inde manifestum est, fieri posse, vt monarchia absoluta sit voluntaria.

Quid leges fundamentales et capitulationes,

§. 791. Si, qui imperantem, eligunt, propositiones quasdam constituunt, quibus imperans modum exercendi iura maiestatica attemperare debet, propositiones illae in ciuitate successiua *leges fundamentales* et in ciuitate electiua *capitulationes* vocantur.

COR. I. Imperans igitur, qui agit contra leges fundamentales vel capitulationes, non ea agit, quae vi iuris maiestatici agere potest.

COR. II. Leges fundamentales et capitulationes efficiunt, vt iura maiestatica per pacta sint limitata (§. 785). Ergo et

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

et saluis legibus naturalibus fieri potest, vt eiusmodi leges in ciuitate voluntaria constituantur (§. 789).

COR. III. Simul patet, imperantem, constitutis eiusmodi legibus, perfecte obligatum esse, vt iisdem conuenienter viuat (§ 420). Quod notetur contra HOBBESIVM l. c. Cap. VII. §. 17.

SCH. Leges fundamentales vel capitulationes dant maiestati limites pactitios (Cor. 2.), ideoque exercitium iurium maiestaticorum restringunt (§. 785. seq.). Si ergo princeps vel nude vel iuramento promiserit, se non velle naturales maiestatis limites violare, vt e. g. antiqui Francorum reges referente BODINO de republica Lib. I. cap. 8. debebant iurare: *iuro ego per Deum omnipotentem ac promitto, me iuste regnaturum, iudicium, aequitatem ac misericordiam facturum*, inde non poterit inferri, leges fundamentales vel capitulationes esse constitutas ideoque monarchiam esse limitatam.

§. 792. Pactum imperantis cum ciuibus, quo imperans ea conditione maiestatem accipit, vt violatis legibus fundamentalibus vel capitulationibus se imperio velit abdicare, vocatur *commissorium* seu *lex commissoria*.

Quid lex commissoria.

COR. Quoniam modus paciscendi ab arbitrio paciscentium dependet (§. 415. Cor. 3.) et in ciuitate voluntaria ciues leges fundamentales vel capitulationes per pactum possunt constituere (Cor. 2. §. 791.) manifestum est, saluis legibus naturalibus fieri posse, vt pactum commissorium sit iustum (§. 419. Cor. 3.) vide HENNIGES ad GROTIVM Lib. I. cap. III. §. 16.

§. 793. *Imperans non statim maiestatem, violatis legibus fundamentalibus siue capitulationibus, amittit, nisi pacto commissorio id sit constitutum.* Legibus enim fundamentalibus atque capitulationibus exercitium iurium maiestaticorum solummodo restringitur (Cor. 2. §. 791). Ex eiusmodi itaque legum violatione inferri solummodo potest, imperantem plura sibi arrogasse iura,

Quando imperans violatione L. L. fund. maiestatem amittere possit, determinatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quam per pactum illi fint conceſſa (§. 791), Quamobrem, cum ex eo, quod quis plura ſibi arrogauerit iura, quam quae conceſſa ſunt, colligi nequeat, illum hoc facto ea etiam iura, quae habuit, amiſiſſe (§. 426), manifeſtum eſt, a violatione legum fundamentalium vel capitulationum ad maieſtatis amiſſionem non valere conſequentiam. Q. e. p.

Altera propoſitionis pars ex §. 427. abunde ſequitur.

Quid imperii ordines.

§. 794. Porro ex dictis patet, prudentiae eſſe, vt in ciuitatibus per pacta limitatis viri conſtituantur, quorum partium eſt, leges fundamentales vel capitulationes a violatione cuſtodire (§. 752. 94). Eiusmodi viri dicuntur *ordines imperii*. Ergo et iuri naturali conuenienter ordines imperii in ciuitate per pacta limitata conſtitui poſſunt.

COR. Ex his colligimus, ordines imperii, qua tales, quoniam, qua tales, non alia habent iura, quam quibus leges fundamentales et capitulationes a violatione cuſtodire poſſunt, non eſſe coimperantes (§. 791. 721. 668), ergo nec efficere poſſe, vt imperium deſinat eſſe mere monarchicum, ac ariſtocraticum eſſe incipiat (§. 748).

SCH. Notare velis, alia eſſe iura, quae ordines imperii habent, alia, quae, qua tales, habent.

FINIS
IVRIS PVBLICI VNIVERSALIS.

ELE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
IVRIS CIVILIS
VNIVERSALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO VI.

QVAE IVS CIVILE VNIVERSALE PORRIGIT.

CAPVT I.

DE IVRIS CIVILIS VNIVERSALIS NATVRA.

§. 795.

Iurisprudentia, quae ſtatum ciuitatis publicum ſpectat, pro inſtituti ratione ſatis explicata, ordo poſtulat, vt ad ſtatus priuati iurisprudentiam progrediamur. Quid ſit ſtatus in ciuitate priuatus, diximus §. 661. Ius priuatum definiuimus §. 662. Ius priuatum pro iure ciuili, et ius ciuile pro iure priuato ſubſtitui poteſt (§. 38. Pr.). Eſt ergo *ius ciuile* ſcientia de legibus, ex quibus ea, quae in nexu ciuitatis priuato iuſte facienda, deducuntur (§. 662). Ius illud ciuile vocatur *vniuerſale*, quatenus tantummodo eorum, quae ex eiusmodi nexus priuati definitione fluunt, ratio habetur. Iuris ciuilis vniuerſalis definitio.

COR. In nexu ciuitatis priuato imperio ciuitatis ſubiectorum habetur ratio (§. 661). Duo igitur in iure ciuili priuato conſtituenda ſunt capita, quorum *primum* leges, quibus imperio ciuitatis ſubiecti, dum erga ſe inuicem agunt, conuenienter viuere debent; et *alterum* modum, quo iura ſua violata per magiſtratum perſequi poſſunt, explicat (§. 719). *Primum* dat ſcientiae iuris ciuilis, *alterum* prudentiae ciuilis characterem.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Fundamentum scientiae iuris ciuilis.

§. 796. Imperio ciuitatis subiecti duplici ratione considerari possunt. Sunt enim tam homines, quam ciuitatis subiecti. Facile inde inferri potest, scientiae iuris ciuilis vniuersalis fundamentum hanc esse propositionem: *tam legibus naturalibus perfectis* (§. 660. 529. Cor. 2.) *quam legibus ciuilibus conuenienter viuas* (§. 671. 710.) vide tamen §. 101.

COR. Leges ciuiles in determinationibus ciuitatis indiuidualibus rationem habent (§. 671). Leges naturales erga alios tam extra societatem, quam in societate obseruandas satis in superioribus exposuimus. Principiorum itaque ante explicatorum ope fundamentum illud facili negotio magis determinari poterit.

Quid ciuiliter iustum et iniustum.

§. 797. Leges ciuiles sunt leges perfectae (§. 671. 660. 529. Cor. 2.). Quicquid legibus perfectis conueniens, id iustum est (§. 159. 155.) et quicquid contra leges perfectas agitur, pro iniusto haberi debet (§. cit.). Legibus igitur ciuilibus conueniens *ciuiliter iustum*, et legibus ciuilibus repugnans *ciuiliter iniustum* vocari meretur.

A naturaliter iusto ad ciuiliter iustum non valet consequentia.

§. 798. *Quicquid naturaliter iustum est, non statim est ciuiliter iustum.* Naturaliter iustum conuenit cum legibus naturalibus perfectis (§. 159. 155.), et ciuiliter iustum est, quod legibus ciuilibus conueniens (§. 797). Leges naturales ex ipsa rei definitione, ciuiles vero ex determinationibus ciuitatis indiuidualibus concipiuntur (§. 28. Pr. et §. 671). Quamobrem, cum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cum determinationes indiuiduales ex rei definitione inferri nequeant (§. 613. seqq.): manifestum est, a naturaliter iusto ad ciuiliter iustum non valere consequentiam.

COR. I. Quicquid igitur ciuiliter iniustum est, naturaliter iustum esse potest.

COR. II. Fieri itaque potest, vt naturaliter valeat, quod ciuiliter inualidum. Vt vero, quod ciuiliter valet, etiam naturaliter valere debeat, ex §. 136. necessario sequitur.

COR. III. Actio legibus non repugnans moraliter est possibilis (§. 150). Quicquid igitur in foro naturali moraliter possibile est, non statim moraliter possibile est in foro ciuili.

SCH. Concipimus inde differentiam inter ius ciuile vniuersale et positiuum, hoc sine illo non posse intelligi, concedimus vi Cor. 2. vi vero Cor. 1. negamus, positiuum ex naturali posse deduci. Porro inde patet, necesse esse, vt ius ciuile positiuum explicaturus intelligat 1.) Ius Naturae 2.) Determinationes ciuitatis indiuiduales, i. e. legum positiuarum historiam. Notare tamen velis, aliud esse leges explicare, aliud easdem demonstrare. Demonstrare leges ciuiles positiuas idem est, ac demonstrationis termino abuti. Sed de his forsan alio tempore pluribus.

§. 799. Posita lege ponitur obligatio (§. 98). Obligatio ex ciuitatis nexu concipienda ciuilis vocatur. *Qui igitur obligationi naturali conuenienter viuit, non statim conuenienter viuit obligationi ciuili* (§. 798).

Quicquid obligationi naturali conueniens non statim conuenit cum obligatione ciuili.

COR. Quo ex principio facili negotio inferri potest:

1.) Fieri posse, vt in foro ciuili obligationibus naturalibus plura ad officiis satisfaciendum addantur motiua (§. 74.), ideoque vt obligatio ciuilis maior euadat obligatione naturali (§. 82).

2.) Obli-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

2.) Obligationem in foro naturali imperfectam in foro ciuili fieri posse perfectam (§. 419. seqq.).
3.) In foro ciuili actionem iustam saepissime magis compositam esse, quam in foro naturali (§. 174). Quod illustrari potest solennitatibus, quas in agendo, qui ciuiliter iuste vult agere, non debet omittere. vid. §. 506.

SCH. Cur vero motiuum, obligationem ciuilem constituens, plerumque sit poena, ex eo facile deduci poterit, quoniam teste experientia, homines magis praesentibus, quae sensus afficiunt, percelluntur, quam futuris, sola ratione assequendis.

Fundamentum partium in I. C. scientia ponitur.

§. 800. Omnis obligatio ciuilis est perfecta (§. 660. 529. Cor. 2). Posita perfecta obligatione in altero poni debet ius (§. 153). *Quatenus ergo scientiam iuris ciuilis spectamus, iurium tantummodo atque obligationum, quibus imperio ciuitatis subiecti inter se connexi sunt, rationem habere possumus* (Cor. §. 795. et §. 30).

Ex quo iura in I. C. pr. explicanda inferuntur.

§. 801. Ex quo manifestum est, duo esse iurium in Iurisprudentia ciuili priuata explicandorum genera. Ius nimirum alios ab vsu rei cuiusdam excludendi, et ius ab altero, vt aliquid praestet, postulandi. Illud vocatur *ius reale*, et hoc *ius personale*.

Quae in quocunque iure distinguenda generatim ponuntur.

§. 802. In quocunque iure tria distinguenda esse ex superioribus satis manifestum est; subiectum, cui eiusmodi ius competit; obiectum, circa quod eiusmodi ius versatur; et fundamentum, ex quo eiusmodi ius oritur. Qui itaque in iurisprudentia ciuili priuata ius reale atque personale explicare cupit, in tria capita inquirere debet.

§. 803.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 803. Quoad ſubiectum notandum eſt, ius alicui competere vel quatenus eſt tale, vel quatenus in determinato quodam nexu exiſtit. Si illud, ius etiam vocatur *perſonale*, et ſi hoc, *ius reale*. Quod ex doctrina de ſeruitute reali atque perſonali inferendum. Ambiguae terminorum ſignificationes ſunt logomachiarum fontes. Has vt euitare poſſimus, ius perſonale atque reale vltimo ſignificatu ſumtum *ius perſonale ratione modi*, et *ius reale ratione modi*, et ius perſonale atque reale, de quibus §. 801, *ius perſonale ratione obiecti*, et *ius reale ratione obiecti*, ſeu ſimpliciter *ius perſonale atque reale* vocabimus.

Et ſpeciatim determinantur 1) quae ratione ſubiecti.

COR. Ex quo ſequitur, fieri poſſe, vt ius ratione obiecti reale ſit ratione modi perſonale, et vt ius ratione obiecti perſonale ſit ratione modi reale. Et quae reliqua.

§. 804. Ius reale eſt ius alios ab vſu rei cuiusdam excludendi (§. 801). Quare, quum a iure alios ab vſu rei cuiusdam excludendi ad ius de re illa diſponendi non valeat conſequentia, ex iure vero de re quadam diſponendi ius alios ab eiusmodi rei vſu excludendi ſequatur (§. 448): manifeſtum eſt, duo eſſe iuris realis genera, quorum alterum iure excludendi ſine iure diſponendi, et alterum iure de re quadam diſponendi conſtituitur. Illud eſt *ius reale negatiuum*, hoc vero *ius reale poſitiuum*.

2) quae ratione obiecti a) quoad ius reale.

§. 805. Ius perſonale eſt ius ab altero, vt aliquid praeſtet, poſtulandi (§. 801). Quicquid alteri praeſtare poſſumus, aut ſunt facta aut res. Ergo et duo iuris perſonalis concipere poſſumus genera.

b) quoad ius perſonale.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación,

nera. Quorum alterum eſt ius poſtulandi, vt alter factum aliquod nobis praeſtet, et vocatur *ius perſonale in ſpecie*, et alterum ius poſtulandi, vt alter rem quandam nobis praeſtet, et vocatur *ius ad rem.*

SCH. Fortaſſe dixerit quispiam, omne ius perſonale ſecundum loquendi vſum' eſſe ius ad rem. Salua vero erit res mea. Concedere enim debet, etiam ex mandato oriri ius perſonale, ius vero, quod ex mandato immediate ſequitur, non eſſe ius ad rem.

3) quae ratione fundamenti notanda.

a) quoad ius perſonale.

§. 806. Si quis habeat ius perſonale, neceſſe erit, vt alter ad aliquid praeſtandum ſit obligatus (§. 800. et 801). Quare, quum ratio, cur quis obligatus ſit ad alteri aliquid praeſtandum, aut ſit in eo, quia quis eſt talis, ratione ſtatus, aut in eo, quia quis tale fecit: ſequitur, duo eſſe fundamenta, ex quibus iura perſonalia fluunt. Ratione primi, iura perſonalia vocantur *iura perſonarum.* Ratione ſecundi, iura perſonalia oriuntur aut ex pacto aut ex turbatione (§. 420. 334.).

SCH. Minus itaque accurate iura' diuiduntur in iura perſonarum, iura perſonalia et iura realia. Ei minus accurate dicitur, iura perſonalia aut ex contractu aut ex delicto oriri.

b) quoad ius reale.

§. 807. Si quis habeat ius reale, neceſſe erit, vt illud ex lege habeat (§. 151). Quare, quum ratio, cur leges alteri ius concedant, aut ſit in eo, quia quis eſt talis, aut in eo, quia tale quid fecit: conſequens eſt, duo etiam eſſe, ex quibus iura realia alteri competere inferendum. Si prius, *ius reale immediate ex lege*, et ſi poſte-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

posterius, *ius reale ex facto acquisitum esse*, dicitur. Factum hocce aut est tale, quo quis solummodo rem quandam in τὸ suum recipit, et late vocatur *occupatio* (§. 462.), aut tale, quo quis rem suam in τὸ suum alterius transfert, et vocatur *traditio* (§. 410).

§. 808. Intelligimus inde, duo esse capita in scientia iuris ciuilis priuati euoluenda. Alterum nimirum ius personale, et alterum ius reale explicare debet. Porro tam illud, quam hocce iterum in duo diuidenda esse, quorum primum in naturam iuris, et alterum in fundamenta, ex quibus eiusmodi ius oritur, inquirere debet. Ex quibus capita iuris scientiae inferuntur.

§. 809. Hactenus de iis, quae in scientia iuris euoluenda, iam de prudentia iuris ciuilis priuati. Omnes ciuitati subiecti, vt iura sua per Magistratum exerceant, perfecte tenentur (§. 719. Pr. III.). Ideoque in ciuitate necesse est, vt alicui concedatur auctoritas administrandi iustitiam, vt constituantur remedia iuris persequendi in ciuitate, et vt determinetur ordo eiusmodi in negotiis obseruandus. Ex quo manifestum est, in prudentia iuris ciuilis priuati primo de *iudice competente*, deinde de *actionibus*, et tandem de *processu* dicendum esse. Quae in I. C. prudentia exponenda indicantur.

SCH. Haec sunt, quae generatim de iure ciuili vniuersali dicere constituimus, necesse ergo erit, vt ea, quae indicauimus, eorum ope, quae in superioribus explicata sunt, magis determinemus, atque non prolixe quidem, pro scopo tamen scripti satis explanemus, quod forian ita fieri poterit, vt huius com-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

compendii ope iuris ſtudioſi ad ſolidam iuris ciuilis ſcientiam haud difficulter peruenire queant.

CAPVT. II.

DE IVRE PERSONALI.

TIT. I.

DE IVRIS PERSONALIS NATVRA ET QVAE INDE SEQVVNTVR.

§. 810.

Extenſio obligationis perſonalis generatim ponitur.

Qui perfecte ad alteri aliquid praeſtandum obligatus eſt, is etiam perfecte tenetur, vt illud iisdem, quibus debet, qualitatibus, eodem, quo debet, tempore atque loco praeſtet. Qui enim perfecte ad alteri aliquid praeſtandum obligatus eſt, is alterum laedet, ſi illud non ea praeſtat ratione, qua, vt praeſtet, obligatus eſt (94. 153. 325). Quae quum ita ſint, manifeſtum eſt, perfecte ad alteri aliquid praeſtandum obligatum perfecte etiam teneri, vt illud iisdem, quibus debet, qualitatibus, eodem, quo debet, tempore atque loco praeſtet (§. 326).

Ex quo obligatio ad praeſtandum damnum deducitur.

§. 811. Ex quo ſequitur, eum, qui perfecte ad alteri aliquid praeſtandum obligatus, perfecte teneri, vt alterum reddat indemnem, ſi hic ex eo damnum perceperit, quoniam debitum non iuſtis qualitatibus, iuſto tempore aut iuſto loco ſit praeſtitum (§. 333).

§. 812.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 812. Manifestum inde est, ex eo, quod quis habeat ius personale, non sequi solum, vt habeat ius ab altero postulandi, vt id praestet, ad quod praestandum directe obligatus, sed et ius postulandi, vt alteri omnia praestet damna, quae inde eueniunt, quoniam aut non debitis qualitatibus, aut non debito tempore, aut non debito loco id praestitit, ad quod praestandum obligatus est (§. 334). Primum est iuris personalis essentiale constitutiuum, et alterum ex iure personali sub hypothesi quadam considerato sequitur. Et quae ex iure personali fluunt determinantur.

§. 813. *Si is, qui perfecte obligatus est, ad alteri aliquid praestandum, moraliter agendo illud non ea praestiterit ratione, qua debuit; ex iure personali non fluet solum ius postulandi reparationem damni, sed et ius ab eo, qui obligationem violauit, poenas exigendi.* Hocce theorema ex §. 217. coll. Cor. §. 340. immediate sequitur. Continuatio.

814. *Ius postulandi reparationem damni, quod ex iure personali sequitur, etiam in eos exerceri potest, qui bona obligati acquisiuerunt, non vero ius exigendi poenas.* Primum sequitur ex demonstratione §. 497. et alterum ex eo manifestum est, quoniam ius exigendi poenas ex eo fluit, quia quis aliquid determinato moralitatis gradu fecit (§. 217. et Cor. §. 340), eiusmodi vero moralitatem ex vno subiecto in alterum transferre, rationi repugnat (§. 162). Ius personale qua ratione in heredes obligati exerceri possit.

COR. Intelligimus inde, cur primum ius rei persequutorium vocatum sit.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Iura illa in Elementis Iurisprudentiae ciuilis Romano-Germanicae magis determinata perſpicies.

TIT. II.

DE ACQVISITIONE IVRIS ET OBLIGATIONIS PERSONALIS.

MED. I.

DE ACQVISITIONE IVRIS ET OBLIGATIONIS PERSONALIS EX TVRBATIONE.

§. 815.

Turbatio eſt vel nuda vel delictum, quod vel verum vel quaſi delictum.

Actionem, qua quis eſt cauſſa turbationis, eſſe vel moralem vel non moralem in ſuperioribus ſatis explicauimus. Si hoc, turbatio vocatur *nuda*, et ſi illud, *delictum*. Actio moraliter mala eſt vel doloſa vel culpoſa (§. 205. 188). Ergo et duo delictorum genera ponere poſſumus. Si quis dolo alterum turbauerit, *delictum* vocatur *verum*, ſi vero culpa, *quaſi-delictum*.

COR. I. Delictum eſt factum ſeu actio moralis exiſtens. Ab exiſtentia actionis moralis ad agendi conatum valet conſequentia, non vero a conatu agendi ad exiſtentiam actionis. Licet itaque delictum ſine delinquendi conatu concipi nequeat, nihilo tamen minus delictum a conatu delinquendi diſtinguere debemus.

COR. II. Porro, quia delictum eſt actio moralis; ſequitur, non poſſe delinquere, qui facultate moraliter agendi, ideoque vſu intellectus atque rationis deſtitutus (§. 29. 30). Cauſſae ergo veri delicti, doli, et quaſi-delicti culpae capaces eſſe debent.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. III. Delinquens alterum laedit, ideoque alterum turbat in vſu vel poſſeſſione eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent (§. 325). Quoniam vero actio, qua quis alterum in vſu vel poſſeſſione eorum, quae ad τὸ ſuum alterius pertinent, turbat, non ſemper moralis eſt (§. 339), ſequitur, vt a turbatione ad delictum non valeat conſequentia (Cor. 2).

COR. IV. Tam noſtra iura, quam res, de quibus noſtro pro arbitrio diſponendi ius habemus, pertinent ad τὸ noſtrum (§. 278. 345. Cor. 1). Summa itaque cum ratione dicitur, delicta vel circa perſonas, vel circa res verſari.

COR. V. Ex quo patet, permultas delicti ſpecies ex §. 328. ſequi. Sed generalia expoſuiſſe hic ſufficiat.

§. 816. *Poſita nuda turbatione, turbatus habet ius poſtulandi reparationem damni, et perpetrato delicto altera pars obligata eſt, vt praeſtet damnum, altera vero habet ius poſtulandi, vt damnum praeſtetur.* Primum manifeſtum eſt ex §. 334. Et alterum hac ratione euinco: Perpetrato delicto tam laedens quam laeſus exiſtit (§. 835). Laedens damnum praeſtare debet (§. 333), et laeſus habet ius poſtulandi, vt damnum praeſtetur (§. 334). Quamobrem, cum delinquens moraliter agat (§. 835), delictum laedenti obligationem ad reparationem damni (§. 333), et laeſo ius eiusmodi reparationem poſtulandi parit (§. 334).

Delictum ex altera parte parit obligationem, ex altera vero ius.

COR. I. Hoece ius in delinquentem laeſo competens reparationem damni qualificatam etiam ſpectare, ex §. 340 et 217. ſequitur. vid. §. 813.

COR. II. Accomodari hic poſſunt, quae §. 332. ſeqq. de reparatione damni euoluta.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Inde oritur ius crimen perſequendi.

§. 817. Ius, quod a delinquente, qua tali, laeſus acquirit, dicitur *ius crimen perſequendi.*

COR. I. Conceptus igitur iuris crimen perſequendi non ſimplex, ſed compoſitus eſt. Complectitur enim ius a delinquente poſtulandi, vt damnum praeſtet, et ius a delinquente poenam exigendi (§. 816. Cor. 1. et §. 340).

COR. II. Laedere in ſignificatu generali idem eſt, ac aliquem turbare in vſu atque poſſeſſione eorum, quae ad ſuum pertinent (§. 325). Hac ratione laeſo tantummodo competit ius poſtulandi, vt damnum praeſtetur (§. 339). Quantitas ergo iuris, laeſo competentis, determinari nequit, niſi ante, vtrum laeſio ſit nuda turbatio, an delictum, i. e. turbatio culpoſa vel doloſa (§. 815), ſit euictum.

Delictum eſt vel capitale vel non.

§. 818. Quantitas poenae per quantitatem moralitatis, qua delinquens egit, determinari debet (§. 234). Poenae ineſt malum (§. 119.), ideoque perfectionis priuatio (§. 15). Vita, fama, facultates externae, et quae ſunt reliqua ad noſtras pertinent perfectiones (§. 264). Et ita ſatis manifeſtum eſt, fieri poſſe, vt vi iuris delictum perſequendi laeſus a delinquente exigere poſſit poenam, cui priuatio vitae, vel famae, vel facultatum externarum reliquarumque perfectionum ineſt (§. 837. Cor. 1). Quatenus poenae ineſt vitae vel famae priuatio, vocatur *capitalis.* Quatenus vero eiusmodi perfectionum priuatio non ineſt, *non-capitalis.* Si delictum eſt tale, vt laeſus inde habeat ius a laedente repetendi poenam capitalem, vocatur *delictum capitale*, ſi vero laeſus a laedente poenam non - capitalem ſolummodo repetere poteſt, delictum vocatur *non - capitale.* Delictum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

lictum capitale κατ' ἐξοχὴν dicitur *crimen*, non-capitale vero *delictum ciuile.*

COR. Vtrum delictum obuium sit capitale, an non-capitale, ex §. 341. coll. §. 227. facile deduci poterit.

SCH. Euolutum itaque est fundamentum, ex quo ea, quae in iure criminali sunt iuris naturalis, colligi possunt, sed de hoc alio forsan tempore pluribus.

§. 819. Conatus ad actum sufficiens, *efficax* est, hic vel ad actum deducitur, vel ob impedimentum minus superabile erumpere non potest, prior *efficiens*, posterior vero *inefficiens* dicitur. A delicto ad conatum delinquendi efficacem valet consequentia (§. 837). Concipi igitur potest conatus delinquendi efficax, qui non efficiens, qui vocatur *delictum vel crimen* (vid. §. 818.) *conatus.* Quid crimen conatus.

COR. I. Crimen igitur vel delictum conatus est laesio imminens dolosa (§. 344. 815.), ergo et subiectum, quod eiusmodi conatum habet, aggressor dici meretur (§. 344).

COR. II. Ex quo sequitur, vt delictum vel crimen conatus sit actio mala (§. 344. 322), cui moralitas inest (§. 197).

§. 820. *Is, cui crimen vel delictum conatus inest, alteri, cui eiusmodi conatu mala inferre cupit, dat ius a magistratu postulandi, vt crimen illud puniat.* Illi enim, quem alter aggreditur, competit ius aggressori ante mala inferendi, quam aggressor conatum suum ad actum deducere possit (§. 347). Ille, cui inest crimen vel delictum conatus, est aggressor (§. 819. Cor. 1), ergo et illud ius alteri, cui eiusmodi conatu mala Ius, quod ex illo oritur, determinatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación .

mala inferre cupit, vt competat, neceſſe eſt. Quare, quum in ſtatu ciuitatis, de quo hic ſermo eſt, nemo ius ſuum, niſi per magiſtratum, exercere debeat (§. 719. Pr. III.), et mala, quae moraliter agenti, qua tali, inferri poſſunt, poenae ſint (§. 234): ſequitur, vt illa ratione imminenter laeſus habeat ius a magiſtratu poſtulandi, vt eiusmodi crimen puniat (§. 819. Cor. 2).

COR. I. Ius illud eſt character iuris crimen perſequendi (Cor. 1. §. 817), ergo et hac ratione illi, qui dicto modo laeditur, ius crimen perſequendi competit.

COR. II. Ex principiis igitur §. 346. 357. de iure defenſionis, §. 732. de exercitio iuris per collegia atque per magiſtratum, et §. 818. de differentia delicti capitalis et non-capitalis expoſitis nonnullae deduci poſſunt concluſiones poenae, de qua hic dicitur, quantitatem determinantes.

Delictum eſt vel proprium vel commune.

§. 821. Homo duplici ratione conſiderari poteſt, ratio enim vel humanitatis vel ſocietatis habetur (§. 525. Cor.), ergo et delinquere poteſt vel quatenus eſt homo, vel quatenus eſt huius vel illius ſocietatis ſocius. *Priori ratione* delictum vocatur *commune*, e. g. homicidium, furtum, rapina, iniuria etc. (§. 328); *poſteriori* vero *proprium*, e. g. crimen deſertionis in milite, delictum tutoris et curatoris qua talis etc.

COR. Delicto igitur proprio maior ineſt moralitas quam delicto communi (§. 175. Cor. 5.), ideoque maiorem meretur poenam (§. 228).

Vel publicum vel priuatum.

§. 822. Ex delicto oritur ius exigendi poenas (§. 816. Cor. 1). Eiusmodi ius, in ſtatu ciuitatis pri-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

priuato, aut priuatis, qui laesi sunt, relictum est, aut magistratus suum fecit. Priori ratione *delictum* vocatur *priuatum*, et posteriori *publicum*.

COR. Diuidunt etiam Doctores delictum priuatum in ordinarium et extraordinarium, in populare et non populare, sed per singula laesionum genera delicta progredi, scopus scripti non permittit. Explicata itaque sufficiant.

MED. II.

DE ACQVISITIONE IVRIS ET OBLIGATIONIS PERSONALIS EX PACTO CIVILITER VALIDO.

§. 823.

Pactorum naturam, et rationem iura personalia ex pacto acquirendi Sect. II. Cap. II. Tit. II. satis explicauimus. Quum vero fieri possit, vt ciuitatis imperans quasdam addat determinationes, quarum neglectu pacta, licet naturaliter valida, ciuiliter sunt inualida (§. 798. Cor. 2. et Schol.): sequitur, in iure ciuili diuisionem quandam pactorum, quam locus citatus indeterminate relinquit, constituendam esse, eam nimirum, vi cuius pacta sunt vel *naturaliter* vel *ciuiliter valida*. Pacta ciuiliter valida vocantur *contractus*, pacta vero naturaliter solummodo valida dicuntur *nuda*. Differentia contractus atque pacti.

SCH. Nonnulli quidem cum PVFFENDORFFIO contractum, pactum de rebus et actionibus in commercium venientibus, pretioque aestimari solitis interpretantur; si hunc velis significatum, ex loco citato facili negotio pacta contractum constituentia determinari poterunt; sed significatum priorem, senten-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tiis ICtorum maxime conuenientem, ſequamur. Vid. MENCKIVM l. c. p. 99. et L. 7. §. 1. ff. *de pactis.*

Obligationes ex contractu determinantur.

§. 824. Contractus ſunt pacta ciuiliter valida (§. 823.). Quicquid ciuiliter valet, etiam naturaliter valere debet (§. 798. Cor. 2). Quae igitur de pactis naturaliter validis §. 415. ſeqq. dicta, in ciuitate etiam de contractibus, ſi modo, vt §. 823. iubet, magis determinentur, valere debent. Ex quo immediate ſequentes fluunt propoſitiones:

I. Vt contrahentes ea, quae promiſerunt, ſeruent, ciuiliter obligati ſunt (§. 419).

COR. Qui igitur contractum non vult ſeruare, alterum laedit (§. 419.) ideoque alteri dat ius agendi (Cor. 2. l. c. et §. 809).

II. Oritur ex contractu obligatio etiam ciuilis ad promiſſa praeſtanda (§. 420. 796). Et in altero contrahentium etiam in ciuitate datur ius cogendi promittentem, vt praeſtet promiſſa (§. 420).

III. Qui paciſci nequeunt, nec contrahere poſſunt, vid. §. 415. Cor. 3. Et de quibus non poteſt paciſci, de iis contrahere minime licet. vid. l. c.

COR. Ante igitur quam iis, quibus nomen contrahentium imponimus, obligationem et iura ex contractu concedere poſſimus, neceſſe erit, vt in ea inquiramus, quae pactum conſtituunt iuſtum.

Contractus ſunt vel o-

§. 825. Contractus hactenus explicatus denuo in aliquot ramos abit. Pactum eſt vel beneficum vel

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vel oneroſum (§. 477.) ergo et contractus ſunt *vel benefici* vel *oneroſi* (§. 823). Porro contractus, quatenus certo atque determinato nomine inſigniuntur, *nominati*, quatenus vero nomine certo atque determinato carent, *innominati* vocantur. neroſi vel benefici,

COR. I. Inter contractus igitur beneficos nominatos referri poſſunt donatio, vid. §. 478. commodatum, vid. §. 479. precarium, §. cit. mandatum, vid. §. 429. ſeqq. mutuum. vide § 479.

COR. II. Et contractus oneroſi nominati ſunt emtio venditio, vid. §. 481. locatio conductio rerum, vid. §. 482. contractus emphyteuticarius, vid. §. 458. Schol. 3. et ſuperficiarius, vid. §. 458. Schol. 4. mandatum, mutuum, vid. §. 429. ſeqq. locatio conductio operarum, vid. §. 488 contractus feudalis, vid. §. 458. Schol. 2. fideiiuſſio, vid. §. 486, ceſſio nominis, vid. §. 489. Et qui ſunt reliqui.

REAL ACADEMIA MATRITENSE DE JURISPRUDENCIA Y LEGISLACION BIBLIOTECA

COR. III. Omnes tandem contractus innominati, v. g. permutatio, vid. §. 483. contractus, qui aleam continent, *cambium* atque *contractus aeſtimatorius* vulgo *der Troedel-Contract etc.* explicari poſſunt formularum ope, quas §. 480 poſuimus.

§. 826. Poſſunt etiam plures contractus coniungi, quo facto contractus, qui finem primarium continent, vid. §. 182. *principales*, in quibus vero finis ſecundarius tantummodo ſpectatur, *acceſſorii* vocantur, e. g. cautiones, vid. §. 486. pactum antichreticum (Cor. 4. §. cit.), et legis commiſſoriae (§. cit.). Vel principales vel acceſſorii.

COR. Contractus acceſſorios principalibus in continenti coniungendos eſſe, ex Cor. §. 426. deduci poteſt.

§. 827. Contractus eſt pactum (§. 823.) pacti eſ- Vel ſtricti iu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ris vel bonae fidei.

sentiale est promissio (§. 415), promissio est vel expressa vel interpretanda. Hac ex determinatione sequitur diuisio contractus in *contractus stricti iuris* et *bonae fidei*. Si nimirum extensio obligationis, quae ex contractu sequitur, expressa promissione determinari debet, contractus vocatur *stricti iuris*, si vero fieri potest, vt eiusmodi obligationis extensio ex promissione interpretanda deducatur, contractus dicitur *bonae fidei*.

COR. Contractus igitur bonae fidei fundamentum est: *qui principium promisit, obligatus etiam est, vt omnia, quae inde sequuntur, praestet principiata.*

SCH. Posset etiam dici de contractu verbali, litterali, reali et consensuali, ne vero propositos egrediamur fines, dum singulis ad institutionum et pandectarum seriem pertinentibus immoramur, de contractibus ante dicta hoc in scripto sufficiant.

De quasi-contractu.

§. 828. Quae ante haec de contractibus exposuimus, veros spectant contractus. Dicunt etiam Doctores de *quasi-contractibus*, in quibus nec consensus expressus, nec verus, sed fictus, et a lege praesumtus, obligationem parit. Quoniam vero ex eiusmodi quasi-consensu secundum praecepta iuris naturalis obligationes personales inferri nequeunt (§. 401. Cor. 1), non necesse erit, vt de eiusmodi contractibus plura hic dicamus. Notare tamen velis, ea, quae de obligationibus ex quasi-contractibus Doctores dicunt, obligationes, quae immediate ex lege oriuntur, spectare. Conf. THOMASII *Philos. Iur. d. Obl. et Act. cap. II.* §. 131. *sqq.*

MED.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

M E D. III.

DE ACQVISITIONE IVRIS ET OBLIGATIONIS PERSONALIS EX STATV SEV DE IVRE PERSONARVM.

§. 829.

Iura personalia triplici ratione immediate ex lege inferri possunt.

Quum legum, ex quibús iura personalia immediate fluunt, rationes aut sint in factis, aut in hominum statu vel absoluto vel relato: consequens est, vt in tria inquirere debeat, iura personalia, quae immediate ex lege oriuntur, explicaturus. Quae ratione primi in iure naturali dicenda, ex iis, quae de obligationibus ex consensu probabili fluentibus posita sunt, facili negotio inferri possunt. Quae desunt, in Elementis Iurisprudentiae Romano-Germanicae addam. Ratione secundi ex aequalitate naturali manifestum est, iura personalia eiusmodi ex statu concipienda non esse iuris naturalis, sed positiui. Necesse itaque solummodo erit, hic in ea breuiter inquirere, quae ex tertio fluunt fonte.

Hominum differentia ratione libertatis exponitur.

§. 830. Status hominum relatos euoluturus facile perspiciet, eiusmodi statuum fundamenta esse societates simplices in superioribus explicatas, ideoque societatem herilem, matrimonialem atque paternam. Ratione primi homines sunt vel *liberi* vel *serui*. *Serui* sunt, qui perfecte obligati ad alterius vtilitatem operis suis promouendam. Et qui ab eiusmodi obligatione perfecta immunes, sunt *homines liberi*.

Qui

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Qui ad vtilitatem alterius operis ſuis promouendam perfecte obligatus eſt, aut ſua voluntate illa ratione ſe obligauit, aut in eius voluntate non fuit, an illa ratione ſe voluerit obligare. Si illud, eſt *ſeruus qui ſtatu liber*, et ſi hoc, eſt *ſtatu ſeruus*. Qui ſtatu liber, aut eſt talis, quia non ab iis, qui ſtatu ſerui, procreatus, aut quia manumiſſus (§. 602). Priori ratione vocantur *ingenui*, et poſteriori *libertini*. vid. §. 598.

COR. I Domini in ſocietate herili, qua tales, ſunt ſtatu liberi (§ 589).

COR. II. Filios filiasque familias, qui in ſocietate domeſtica viuunt, inter ingenuos referre debemus (§. 610. 609).

Et iura perſonalia, quae inde fluunt, indicantur.

§. 831. Iura dominorum atque ſeruorum Sect. III. Cap. III. et iura filiorum filiarumque familias, quatenus in ſocietate domeſtica viuunt, §. 609. ſeqq. expoſuimus. Ergo et in locis citatis explicata iura perſonalia ex ſocietate herili concipienda determinat. Non itaque neceſſe erit, vt de eiusmodi iuribus plura hic dicamus.

SCH. Intelligi ex dictis poſſunt, quae in doctrina *de iure perſonarum*, *de ingenuis*, *de manumiſſione*, *de poteſtate dominica* ſunt iuris ciuilis vniuerſalis.

Iura perſonalia, quae ex ſocietate connubiali fluunt, indicantur.

§. 832. Quae ſecundum praecepta iuris naturalis iuſta circa connubii ſcopum, §. 566-569. circa ſponſalia, §. 581. 582. circa arrhas ſponſalitias, §. 583. 584. ſeqq. circa repudium atque diuortium §. 586. expoſuimus. Atque ideo in locis citatis explicata iura perſonalia, quae ex ſocietate connubiali fluunt, docent.

§. 833.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 833. a. Quum ciuitatis imperanti competat ius leges ciuiles ferendi, quarum obseruatio efficere potest, vt imperio ciuitatis subiecti commode viuere possint (§. 685), et societas matrimonialis eiusmodi sit, vt sine ea viuentes multis sane molestiis carerent mortales; sequitur prudentiae imperantis in ciuitate esse, non permittere, vt sine solennitatibus in eiusmodi societatem ruant spondentes (§. 799. Cor. n. 3). Et magis determinantur.

COR. Determinatis eiusmodi solennitatibus fieri potest, vt sponsalia atque nuptiae naturaliter iusta ciuiliter sint iniusta (§. 797).

§. 833. b. Et haec est ratio, quae in ciuitate nuptias in *legitimas* et *illegitimas* diuidit. *Illegitimae* nimirum sunt, quae ciuiliter iniustae, et *legitimae*, quae ciuiliter iustae. Nuptiae ciuiliter iniustae sunt vel naturaliter iniustae, vel naturaliter iustae. Si prius, matrimonium vocatur *nullum*, et si posterius, *illegitimum* sed *ratum*. Inde sequuntur diuersae matrimonii species.

COR. Ciuiles itaque matrimonii effectus matrimonii illegitimi effectus esse nequeunt.

§. 834. Qua ex matrimonii diuisione sequitur diuisio liberorum in *legitimos* et *illegitimos*. *Illi* ex matrimonio legitimo, *hi* vero ex matrimonio illegitimo nascuntur. Porro liberi illegitimi nascuntur vel ex concubitu secundum praecepta iuris naturalis licito, vel ex concubitu secundum praecepta iuris naturalis illicito. Ex hoc oriuntur *vulgo quaesiti* atque *incestuosi*, et ex illo *spurii* atque *naturales*. Et ex his diuersae species liberorum.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Liberi igitur illegitimi ea non possunt habere iura, quae ex matrimonio ciuiliter iusto natis conceduntur (§. 833. Cor.).

Quid legitimatio.

§. 835. Actus, quo matrimonium illegitimum legitimum declaratur, dicitur *legitimatio.*

COR. Facta igitur legitimatione liberi etiam illegitimi inter legitimos referri (§. 834.), ideoque et illis iura legitimorum concedi debent. Qua ex ratione etiam nonnulli, effectum in causae locum substituentes, legitimationem interpretantur actum, quo liberi illegitimi legimi declarantur. vid. Ill. HEINECCIVM *in Inst. Iur. ciu.* §. 166.

Quomodo legitimatio per imperantem fieri possit, determinatur.

§. 836. *Imperanti ciuitatis competit ius matrimonia illegitima rata, non vero matrimonia illegitima nulla, legitimandi.* Legitimatione enim matrimonium illegitimum legitimum declaratur (§. 835). Legitimatio itaque matrimonii illegitimi rati requirit mutationem legis ciuilis particularem, legitimatio vero matrimonii illegitimi, quod nullum vocatur, mutationem legis naturalis (§. 833). Quamobrem, cum ciuitatis imperanti competat ius leges ciuiles, non vero ius leges naturales mutandi (§. 673. 136), consequens est, imperantem ciuitatis habere ius, matrimonia illegitima rata, non vero matrimonia illegitima nulla legitimandi.

COR. I. Leges ciuiles non nisi a ciuitatis imperante mutari possunt (§. 673.) naturales vero in se immutabiles sunt (§. 136). Omnis igitur legitimatio matrimonii illegitimi, quod nullum vocatur, illicita est (§. 833). Ea vero legitimatio matrimonii illegitimi rati in ciuitate solummodo iniusta vocari poterit, quae non imperantis auctoritate constituta (§. 797).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Fieri posse, vt imperans vel tacite vel expresse matrimonia legitimet, ex §. 677. Cor. 2. et vt aliis etiam ciuitati subiectis eiusmodi ius legitimandi concedat, ex §. 724. facile colligitur.

SCH. Quae in doctrina de nuptiis, et de legitimatione *sunt iuris ciuilis vniuersalis, ex hactenus explicatis satis intelligi possunt.*

§. 837. Patria potestas alia est, quae parentibus competit in relatione ad liberos, quatenus sunt liberi, alia, quae parentibus competit in relatione ad liberos, quatenus sunt domestici. Illius character discretiuus est, ius impuberes minorennesque educandi (§. 575). Huius vero ius actiones liberorum in commodum societatis domesticae dirigendi (§. 610. seqq.). Illam, *patriam potestatem originariam*, et hanc *patriam potestatem domesticam* vocabo. *Illa* a nonnullis vocatur *patria potestas correctoria*, et *haec*, *patria potestas imperatoria.* Species patriae potestatis exponuntur.

SCH. Liberi sunt in patria potestate, quia a parentibus procreati (§. 571.). Ciuiles itaque patriae potestatis effectus liberi percipere nequeunt, nisi sint legitimi (§. 833. Cor.). Ex quo intelligimus, qua ratione iustae nuptiae et legitimatio (§. 835. Cor.) patriae potestatis fundamentum vocari possint. Conf. Ill. HEINECCIVS l. c. §. 144. seqq. Notare tamen velis, a ciuiliter iniusto ad naturaliter iniustum non valere consequentiam (§. 798. Cor. 1).

§. 838. *Adoptatio* est actus, quo in locum filii adsciscitur, qui natura talis non est. Adoptatione igitur efficere non possumus, vt adoptatus sit is, quem procreauimus. Necesse itaque est, vt rationem, cur aliquem adopteimus, consectaria, quae ex procreatione fluunt, exhibeant. Ex quo patet, nos posse aliquem adoptare, vel vt omnia procreationis consectaria, vel De adoptatione.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vel vt quaedam ſolummodo percipiat. Priori ratione adoptatio dicitur *perfecta*, poſteriori vero *imperfecta*.

COR. I. Conſectaria illa ſunt patria poteſtas, quae parentibus (§. 571), et ius ab inteſtato ſuccedendi, quod liberis competit (§. 644). Si ergo adoptatio eſt perfecta, adoptatus eſt in adoptantis patria poteſtate, et ius ſuccedendi in bona adoptantis acquiſiuit. Si vero eſt imperfecta, vel patriae tantummodo poteſtatis, vel iuris ſuccedendi habetur ratio.

COR. II. Qui igitur nec educare, nec alteris ius ab inteſtato ſuccedendi concedere poteſt, adoptare nequit.

COR. III. Ex quibus porro intelligimus, fieri poſſe, vt adoptatio ſit modus acquirendi patriam poteſtatem (§. 837). Ex quo etiam diuiſio adoptationis inter *adoptationem* in ſpecie ſic dictam, et *arrogationem* concipienda. Sed vt de his plura hic dicam, ſcopus ſcripti non permittit.

SCH. Notetur in praelectionibus quaeſtio, *an adoptans adoptato iura familiae concedere poſſit?*

Iura perſonarum ex hac concipienda determinantur.

§. 839. Societas paterna patria poteſtate conſtituitur (§. 577. 718). Patriae poteſtatis effectus §. 575. 576. 610. ſeqq. explicauimus. Ergo et inde intelligimus iura perſonarum ex ſocietate paterna concipienda.

SCH. Ex dictis abunde concipiuntur, quae in doctrina de patria poteſtate, adoptione et legitimatione *ſunt iuris ciuilis vniuerſalis.*

De iure et officio tutoris.

§. 840. Munus, in quo quis obligatus eſt, vt mortuis parentibus pupillos educet, vocatur tutela (§. 587). Aliquem educare idem eſt, ac actiones ipſius eum in finem dirigere, vt in illo

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

lo excitetur conatus efficax felicitatem ſuam promouendi (§. 572). Felicitas hominum eſt vel interna vel externa (§. 6. Pr.). Tutor igitur obligatus eſt, vt tam pupilli ſtatum internum, quam externum perfectiorem reddat. Ex quibus patet, duplicem officii tutoris characterem concipiendum eſſe, quorum alter ex educationis conceptu immediate, alter vero mediate, ex prudente ſcilicet bonorum pupilli adminiſtratione deducendus.

COR. I. Hac ex ratione dicitur: tutorem primario perſonae, rei vero ſecundario dari.

COR. II. Iura et obligationes tutoris ex iis, quae §. 572. ſeqq. de educatione, vid. §. 587. Cor. 2. et §. 692. ſeqq. de aliorum bonorum adminiſtratione explicauimus, deduci poſſunt.

§. 841. Ponitur hic quaeſtio tam de ratione, quae aliquem ad tutelam ſuſcipiendam ciuiliter obligat, quam de cauſſa, quae pupillum obligat, vt voluntati tutoris conuenienter agat, et poſt haec facta tutoris adprobet. Quoad primam §. 743. demonſtratum eſt, quemlibet ciuem qua talem perfecte obligatum eſſe ad tutelam in ſe ſuſcipiendam, ideoque Magiſtratus iuſſu ad eiusmodi munus obeundum poſſe cogi. Fundamentum obligationis ad tutelam ſuſcipiendam.

§. 842. Quod alteram attinet, cauſſa illa ſumitur vel ex eo, qui fiat tutor, vel ex aliquo ab illo diuerſo. Et poſteriori ratione vel ex vltima eius, ſub cuius patria poteſtate pupillus fuit, voluntate, vel ex magiſtratus decreto. Si illud, tutor vocatur *teſtamentarius*, cuius poſſibilitatem vide §. 504. ſeqq. et ſi poſterius, *datiuus*, cuius Et obligationis pupilli ponitur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

possibilitas §. 743. Cor. 2. euicta est. Priori ratione cauſſa illa ſumitur vel ex ſtatu propinquitatis, vel ex promiſſione defuncto facta, illa *tutoris legitimi*, cuius poſſibilitatem vid. §. 634. ſeqq. haec vero *pactitii*, de quo §. 587. Cor. 3. characterem exhibet diſcretiuum.

COR. Patet inde, tutores dicta ratione declaratos non esse perfecte obligatos ad tutelam in se suscipiendam, quia sunt vltima parentis voluntate, vel magistratus decreto designati, vel quia sunt consanguinei, vel quia defuncto promiserunt, sed quia sunt ciues (§. 841). Nihilo ergo minus ius se excusandi illis concedi debet (§. 746). Quae de excusationibus §. 745. seqq. dicta, etiam hic accommodari possunt.

De Curatore. §. 843. *Curator* dicitur, qui administrandis alterius rebus praeficitur.

COR. I. Qui itaque est tutor, simul curator esse potest (§. 840), et curator primario rebus datur.

COR. II. Quid sit bona alterius administrare, exposuimus §. 692. iura et obligationes eiusmodi cum administratione connexa indicauimus §. 692. Cor. et 693. Cor. Quae itaque locis citatis explicata sunt, ad curatores etiam accommodari possunt.

COR. III. In ciuitate tam tutores quam curatores sunt ciuitatis officiales (§. 704.).

Quomodo curatores cautionem dare tenentur. §. 844. Curator aliorum bona administrat (§. 843). Quoniam vero in hominibus aliorum bona administrantibus saepissime est conatus eiusmodi bona in proprium commodum dirigendi, fieri etiam potest, vt curatores bona, quae in commoda aliorum administrare debent, in proprium commodum dirigant. Quare cum eius-

modi

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

modi actionibus alii laedantur (§. 325), et hoc ciuitatis scopo repugnet (§. 655. 540), his sub determinationibus necesse erit, vt curatores dent cautionem (§. 486).

§. 845. Qui alterum moraliter (i. e. vel culpose vel dolose agendo) laesit, *suspectus* vocatur. Curator suspectus remoueri debet.

COR. I. Competit ergo imperanti ius curatores suspectos remouendi (§. 706. Cor. 2). Et quae de reparatione damni §. 333. seqq. dicta, hic etiam applicari possunt.

COR. II. Tutor esse potest curator (§. 843. Cor. 1). Ergo et de illo valet, quod de hoc dictum.

SCH. I. Generatim itaque intelligimus, quae in iure ciuili positiuo de tutoribus et curatoribus eorumque iuribus, officiis, constitutione atque remotione exponuntur.

SCH. II. Posset hic etiam de reliquis ciuitatis officialibus dici, quae vero §. 704 seqq. explicata sunt, pro scripti scopo sufficere possunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT III.

DE IVRE REALI.

TIT. I.

DE SPECIEBVS IVRIS REALIS.

§. 846.

Species iuris realis generatim constituuntur.

Ius reale est vel negatiuum vel positiuum. Illud est ius alios ab vsu excludendi sine iure disponendi: Et hoc est ius de re quadam suo pro arbitrio disponendi (§. 804.) ideoque ius disponendi de ipsa rei substantia, aut de rei alterius consectariis. Et si hoc aut est ius de rei alterius consectariis disponendi ad certam quandam vtilitatem, aut ad obtinendam crediti cuiusdam securitatem. Inde manifestum est, ius reale aut esse *ius in re iacente* (§. 460), aut *dominium* (§. 445), aut *seruitus* (§. 453), aut *pignus* (§. 486. Cor. 2).

Ius in re iacente.

§. 847. Ex ipsa iuris in re iacente notione manifestum est, rem illam fieri nullius, si is, qui ius in re illa iacente habuit, ius suum remiserit (§. 460. 355.). Porro eum, cui eiusmodi ius competit, etiam habere ius, rem illam iacentem cum omnibus fructibus ita in τὸ suum recipiendi, vt nemo eandem sine illius laesione in τὸ suum recipere possit.

§. 848.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 848. Quae de dominio in iure naturali di- Dominium.
cenda, ſatis explicata ſunt §. 443. ſeqq. Quaedam addamus. Ius illud diſponendi aut indiuiduo aut pluribus collectiue ſumtis competit. Si prius, dominium *ius in re propria*, et ſi poſterius, *communio bonorum* vocatur. Porro dominium a Doctoribus in *verum* et *quaſi dominium* diuiditur. *Illud* verſatur circa res corporales, qui nimirum ſeparatim exiſtere poſſunt, et *hoc* circa res incorporales, quae non poſſunt ſeparatim exiſtere.

COR. Ex quo ſequitur, quaſi-dominium non eſſe dominium, ſed ſeruitutem (§. 846).

SCH. Dicamus in praelectionibus de communionis ſpeciebus, poſitiua ſcilicet, priuatiua et negatiua, quas expoſuit Cel. CANZIVS in Phil. mor. §. 1677.

§. 849. Quum ſeruitus ſit ius in re aliena ad Seruitus.
vtilitatem quandam percipiendam nobis conceſſum (§. 846): ſequitur, ex diuerſitate rei alienae, in qua ius illud conceſſum, ex diuerſitate iuris, quod conceſſum, et ex diuerſitate rationis, qua eiusmodi ius conceſſum, diuerſas ſeruitutis ſpecies eſſe deducendas.

COR. I. Ex primo fluunt *ſeruitutes ruſticae*, ad quas iter, actus, via, et aquaeductus pertinent, et *vrbanae*, quarum potiſſimae ſunt, ſeruitus oneris ferendi, tigni immittendi, proiiciendi, ſtillicidii vel fluminis recipiendi vel non recipiendi, altius tollendi vel non tollendi, luminum, et ne luminibus officiatur, proſpectus, et ne proſpectui officiatur. Et quae reliqua.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Ex ſecundo, vſusfructus, vſus et habitatio inferri poſſunt.

COR. III. Ex tertio colligitur, ſeruitutes ratione modi eſſe vel reales vel perſonales (§. 803).

SCH. Quoniam vero ea, quae circa ſeruitutes ſunt iuris vniuerſalis, §. 453. ſatis explicata ſunt, non neceſſe erit, vt de illis plura hic exponantur.

Pignus. §. 850. Tandem ex idea pignoris (§. 846.) ſequitur, eum, cui ius pignoris conceſſum, duo habere iura, alterum directe, alterum indirecte. *Ius nimirum omne, quod a debitore in praeiudicium creditoris circa rem oppignoratam factum, reuocandi; et ius rem oppignoratam alienandi, ſi alia ratione crediti ſecuritatem iusque ex bonis ſuis commodum percipiendi conſeruare nequeat* (§. 94. et dem. §. 346). Sed haec pro ſcripti ſcopo ſufficiant.

TIT. II.

DE ACQVISITIONE IVRIS REALIS.

§. 851.

Acquiſitio eſt vel naturalis vel ciuilis.

Modos acquirendi ius reale ex facto, nimirum occupatione §. 461-468, perceptione §. 468-474, aditione §. 512, atque traditione §. 410. ſeqq. et §. 461. Et modos acquirendi ius reale ex lege nimirum mediante occupatione bellica §. 493. (in cuius locum ſecundum ius ciuile acquiſitio ex delicto ſubſtitui poteſt §. 836) praeuio pacto hereditario (§. 494-497), mediante ſucceſſione ab inteſtato (§. 498-504. et 642-650), et praeuio teſtamento (§. 504-516), ea

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ea ratione, qua ſecundum praecepta iuris naturalis fieri poteſt, ſatis explicauimus. Quum vero in ciuitate per imperantis voluntatem naturalia ita magis determinari poſſint, vt naturaliter valida ciuiliter ſint inualida: ſequitur, fieri etiam poſſe, vt in iure ciuili *modi acquirendi naturaliter validi* non ſtatim ſint *modi acquirendi ciuiliter validi.*

SCH. Determinationes, quae ſecundum ius ciuile vniuerſale naturalibus addi poſſunt, ex principiis in ſuperioribus euolutis breuiſſimis deducamus.

De vltima ſpecialiter dicitur.

§. 852. Ius maieſtaticum eſſe ius ciues in negotiis ſuis confirmandi §. 678. ius dirigendi actiones ciuitati ſubiectorum ad ciuitatis ſecuritatem §. 679. ius prohibendi ea, quae occaſionem mala agendi porrigunt §. 683. ius praecipiendi, quae occaſionem bona agendi praebent §. 684. ius omnia eo dirigendi, vt ciues commode viuere poſſint §. 685. et quae ſunt reliqua, ſatis demonſtrauimus. Porro §. 710 corroboratum eſt, imperio ciuitatis ſubiectos perfecte obligatos eſſe, vt iuribus maieſtaticis conuenienter viuant. His ex principiis ſequitur, omnes iuris acquiſitiones, quibus iura maieſtatica violantur, ciuiliter eſſe iniuſtas (§. 797), ideoque ciuiliter iniuſtam eſſe

I. Acquiſitionem iuris, ab imperante non confirmatam, vid. §. 677. Cor. 2.

II. Acquiſitionem iuris, qua ciuitatis ſecuritas, violari poteſt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

III. Acquisitionem iuris, qua aliis occasio mala agendi praebetur.

IV. Acquisitionem iuris, qua alii occasione bona agendi priuantur.

Quid dominium bonitarium, quiritarium et plenum.

§. 853. Dominium, quod naturaliter acquisitum, *bonitarium*, et quod ciuiliter, e. g. praescriptione, vsucapione etc. acquisitum, *quiritarium*, seu *legitimum* vocatur, et dominium, quod tam naturaliter, quam ciuiliter acquisitum, *dominii pleni* in iure ciuili accepit nomen, quo referri potest dominium, quod quis apud Saxones naturali et iudiciali traditione rei immobilis consequutus est. V. MENCKENIVM l. c. p. 1129 seq.

COR. A dominio igitur bonitario ad legitimum et a legitimo ad bonitarium non valet consequentia (§. 851). Si velis opponere §. 798. Cor. 2. euoluas notiones, et ad obiectionem poteris respondere.

SCH. Plura de acquisitione iuris ciuili in iure vniuersali, pro huius scripti scopo dicere non possumus. Pauca subiungamus de testamentis.

Quid testamentum solenne et minus solenne.

§. 854. Fieri potest, vt testamentum naturaliter iustum non sit ciuiliter iustum (§. 511. 851). Inde oritur diuisio testamenti in *solenne* et *minus solenne*. Testamentum minus solenne ciuiliter iniustum est, ideoque in foro ciuili inualidum (§. 511).

Quid legitima.

§. 855. Portio hereditatis, quae ei, qui habet ius ab

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ab inteſtato ſuccedendi, ex lege debetur, vocatur *legitima*.

COR. Manifeſtum inde eſt, legitimam non ex iure ab inteſtato ſuccedendi acquiri.

§. 856. *Imperanti ciuitatis competit ius conſtituendi legem, vi cuius nemo eum, qui habet ius ab inteſtato ſuccedendi, ſine iuſta cauſſa poteſt exheredare, niſi illi concedat legitimam.* Qui enim habet ius ab inteſtato ſuccedendi, is, dum exheredatur, commodum amittit. Quamobrem, cum imperanti competat ius omnia eo dirigendi, vt ciues commode viuere poſſint (§. 785), domino autem competat ius, de re, quae in dominio ipſius exiſtit, ſuo pro arbitrio in futurum etiam mortis euentum diſponendi (§. 494. 445); conſequens eſt, vt imperanti etiam competat ius hanc domini poteſtatem ita reſtringendi, vt ſine iuſta cauſſa neminem, qui ab inteſtato poteſt ſuccedere, poſſit exheredare, niſi illi tantum hereditatis partem, quam ad commodum vitae genus neceſſe habet, et quae legitima eſt (§. 855), concedat (§. 94).

Imperanti competit ius exheredationis cauſſam et legitimam determinandi.

COR I. Illis igitur ſub determinationibus neceſſe eſt, vt teſtator in teſtamento aut cauſſam exheredationis exprimat, aut illi, cui ius ab inteſtato ſuccedendi competit, legitimam, ab imperante determinatam, concedat (§. 710). His enim omiſſis, teſtamentum in iure ciuili erit nullum (§. 511.), et illi, qui habet ius ab inteſtato ſuccedendi, competet ius acquirendi hereditatem (§. 511. Cor. 2. §. 503. Cor. 1).

COR. II. Filii atque filiae ſunt parentum heredes ab inteſtato (§. 644. Cor. 1), ergo et hiſce in ciuitate debetur legitima (§. 856), ideoque ſine iuſta cauſſa, niſi legitima illis concedatur, exheredari nequeunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quo ex fundamento iuſtitia quaerelae inofficioſi teſtamenti ſequitur. Hoc vero de liberis legitimis tantummodo dicendum eſſe, ex §. 834. Cor. deduci poteſt.

COR III. Porro ex dictis ſequitur, imperantem eſſe obligatum, vt tam legitimae quantitatem, quam iuſtas exheredationis cauſſas determinet (§. 94(vid. §. 510. Cor. 1.

SCH. Dicatur in praelectionibus de *quantitate legitimae*, et de regula iuris, vi cuius nemo pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus poteſt decedere.

Quid legatum.

§. 857. Si heres perfecte obligatus eſt, vt vi voluntatis defuncti partem quandam hereditatis alteri ſoluat, eiusmodi hereditatis pars vocatur *legatum*, et cui illam ſoluere debet, *legatarius*. Si vero obligatio illa eſt imperfecta, pars hereditatis, quam vi voluntatis defuncti alteri ſoluere debet, vocatur *fideicommiſſum*. Legata magis explicare ſufficiet.

COR. I. Legatum eſt pars hereditatis. Hereditas eſt complexus omnium eorum, quae in dominio defuncti fuerunt (§. 495), quicquid igitur referri nequit inter ea, quae in dominio defuncti fuerunt, id non poteſt eſſe legatum. Res ergo alienae, qua tales, non poſſunt legari.

COR. II. Heres alteri legatum debet ſoluere. Qui igitur non eſt defuncti hereditatis dominus, non obligatus eſt, vt legatum ſoluat (§. 495), ex quo patet, heredem ante hereditatis aditionem ad legatum ſoluendum non eſſe obligatum (§. 512).

COR. III. Legatum ſoluere debet heres vi voluntatis defuncti. Neceſſe ergo eſt, vt modus ſoluendi legatum ex defuncti voluntate ſatis probanda deducatur (§. 511. 506).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación .

SCH. IV. Vt heres legata ſoluat, perfecte obligatur. Heres itaque, huic obligationi non conuenienter viuens, legatarium laedit (§. 422), ideoque legatario damnum praeſtare debet (§. 334).

§. 858. Domino competit ius de re, in dominio ſuo exiſtente, in futurum mortis euentum in alterum transferenda, diſponendi (§. 494). Ex quo immediate ſequitur, vt etiam ius legandi ſit ius domino competens (§. 857). Quamobrem, cum nemo extra colliſionem iura ſua naturalia in ciuitate amittere poſſit (§. 720), domino etiam in ciuitate ius legandi competit.

Quae tam iuris naturalis quam ciuilis.

SCH. Quaeramus legatorum ſpecies, et rationes, quibus ius legandi in ciuitate poteſt reſtringi.

§. 859. Qui ea, quae in dominio defuncti fuerunt, in τὸ ſuum recipere nequit, non fit heres (§. 495), ſi igitur legata totam exhauriant hereditatem, nullus erit heres (§. 857). Ex quo manifeſtum eſt, naturae legati repugnare, vt legata totam hereditatem exhauriant (§. 857. Cor. 2).

Quomodo imperans poteſtatem legandi reſtringere poſſit.

SCH. Ergo et ciuitatis imperans legandi ciuium poteſtatem poteſt reſtringere (per dem. ad §. 856), quod etiam ex §. 856. concipiendum, vid. Schol. ad §. 512.

§. 860. Modus ſoluendi legatum ex voluntate defuncti debet deduci (§. 857. Cor. 3). Quicquid teſtator legat, id legatario gratis dari vult (§. 857), heres igitur, vt legatario legatum gra-

Quid iuris, ſi legatarius rem ſibi legatam ante acquiſierit?

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

gratis ſoluat, perfecte obligatus eſt (Cor. 4. §. 857). Si igitur legatarius rem, quae legata eſt, ante titulo quodam iuſto ſed oneroſo acquiſiuerit, heres efficere debet, vt illam titulo lucratiuo poſſit poſſidere (§. 94). Neceſſe itaque erit, vt praeſtet pretium (§. 239).

Continuatio. §. 861. Iisdem ex principiis intelligi poteſt, quid iuris naturalis, ſi legatarius rem ſibi legatam ante titulo lucratiuo, vel quoad alteram partem titulo oneroſo, quoad alteram vero titulo lucratiuo acquiſiuerit.

SCH. Dicatur in praelectionibus de iure accreſcendi.

Legata ſunt vel pura vel conditionata. §. 862. Iam de legatorum ſpeciebus. Species definiti ex definitionis characteribus deducuntur. Eſſentiales, quos in definitione de legato poſuimus, characteres vel declarationem voluntatis a defuncto factam, vel legati obiectum ſpectant (§. 857). Ergo et ab his ſpecies legati deriuari poſſunt. Voluntas declarari poteſt vel *pure*, vel *ſub conditione* (§. 424), ergo et legata ſunt vel pura vel conditionata.

COR. Ergo legati puri dies ſtatim, a tempore ſcilicet aditae hereditatis, cedit atque venit (§. 857. Cor. 4. §. 427), legati vero conditionalis dies tum demum venit, quando conditio facta eſt exiſtens (§§. cit. cit.).

Legatum ſub modo quid. §. 863. *Aliquid ſub modo promittere*, idem eſt ac finem, ad quem promiſſum, exprimere. Patet inde, fieri etiam poſſe, vt aliquid ſub modo legetur (§. 394. et §. 857. Cor. 3).

§. 864.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 864. *Quicquid ſub modo promiſſum, id pure promiſſum eſt.* Promiſſio enim, quae non eſt conditionata, eſt pura (§. 424). Promiſſio, cuius ratio non ſumitur ex euentu quodam futuro incerto, non eſt conditionata (per condit. def.). Ergo eſt pura. Si vero finis, ad quem aliquid promiſſum, exprimitur, euentus, iam vt certus, ponitur, ideoque ſub modo promiſſum inter pure promiſſa referri debet (§. 863). Eſt purum.

COR. I. Quicquid igitur ſub modo legatur, id pure legatur, ergo et eiusmodi legati dies ſtatim, a tempore ſcilicet aditae hereditatis, cedit atque venit (§. 862. Cor.).

COR. II. Neceſſe, vero eſſe, vt legatarius de fine impleturo caueat, docet §. 486. cum Cor. Cor. coll. §. 827.

§. 865. Legati obiectum eſt res quaedam, quae fuit in dominio defuncti (§. 857). Res illa eſt vel corporalis, vel incorporalis (§. 844). Ergo et concipere poſſumus legata tam rerum incorporalium, e. g. *legatum nominis* (vid. §. 489.) *legatum liberationis ſeu debiti* (vid. §. 422), quam corporalium. Porro legata ſunt vel *indiuidui*, ſeu, vt cum ICtis loquar, *ſpeciei*, vel *ſpeciei*, ſeu, vt Doctores loquuntur, *generis*. Et ſi hoc, aut teſtator legatario conceſſit ius eligendi, aut non, priori ratione legatum vocatur *optionis*, et poſteriori ratione *legatum electionis in genere*. Differentia legati ratione obiecti.

COR. I. Quatenus igitur legatum eſt ſpeciei, heres tantummodo obligatus eſt, vt determinatam quandam he-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

hereditatis partem legatario soluat. Quodsi igitur, defuncto testatore, res illa determinata casu pereat, ea non heredi, sed legatario peribit (§. 338. Cor.). Ergo et eiusmodi rei incrementum atque decrementum legatario in lucrum et damnum cedet (§. 328. Prop. VII. conf. §. 469. seqq.).

COR. II. Si genus legatum, ita, vt non sit legatum optionis, heres obligatus est, vt rem determinati generis, quam eligere potest, legatario soluat. Quamobrem, cum legatum illud non omnimode determinatum sit, si determinati generis res quaedam singularis defuncto testatore pereat, ea non legatario, sed heredi peribit (§. 328. Prop. VII.).

COR. II. Si tandem legatum sit optionis, legatario competet ius eligendi. Facta igitur electione legati obiectum est res singularis, ideoque valet, quod de legato speciei Cor. I. probauimus. Conf. HEINECCIVS l. c. Tit. de legatis et seqq.

CAP.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT. IV.

DE PRVDENTIA IVRIS CIVILIS.

§. 866.

Quum in ſtatu ciuitatis priuato nemini competere poſſit ius exercendi iurisdictionem, niſi ea ratione, qua a ſummo ciuitatis imperante eiusmodi ius illi ſit conceſſum (§. 719) ſequitur, requiſita eius, cuius auctoritate in ſtatu ciuitatis priuato laeſi ius ſuum perſequi poſſunt, id eſt, requiſita iudicis competentis eſſe, vt illi a ſummo ciuitatis imperante conceſſa ſit iurisdictio. Requiſita iudicis competentis.

1) in tali, quam quae obuenit, cauſſa

2) et in relatione ad perſonam rei. vid. §. 725. Cor.

§. 867. Quum proceſſus ſit ordo in iure magiſtratus auctoritate perſequendo obſeruandus (§. 809): manifeſtum eſt, quae de iudiciis (§. 723. ſeqq. de actore et reo §. 222. ſeqq. de iurisdictione atque iudice §. §. cit. cit. coll. §. 723. ſeqq. de appellatione §. 729. ſeqq. atque executione explicauimus, ea indicare, quae ſecundum praecepta iuris vniuerſalis in proceſſu determinari debent. vid, EISENHARTVM *in Inſt. Iur. Nat. Cap. XVI.* Quae in proceſſu diſtinguenda notantur.

§. 868. Quum tandem actio ſit remedium, quo quis magiſtratus auctoritate ius ſuum perſequi cupit Genera actionum determinantur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

cupit (§. 809): ſequitur, duo eſſe actionum genera. Eiusmodi enim remedium aut tendit ad defendendam cauſſam, ex qua ius, quod violatum eſt, noſtrum eſſe deducimus, aut directe tendit ad defendendum ius, quod vialatum eſt. Si illud, vocatur *actio praeiudicialis*, et ſi hoc, *principalis*. Ius, quod violatum, eſt vel perſonale vel reale (§. 801). Ergo et actiones principales ſunt vel *perſonales* vel *reales*.

SCH. Speciebus iuris tam perſonalis quam realis, diuerſisque determinationibus, ſub quibus quis alterum laedere poteſt, in ſuperioribus ſatis explicatis, facili negotio fieri poſſet, vt genera illa actionum magis determinaremus. Quoniam vero huius ſcripti ſcopus iubet, vt capita eorum, quae in ciuitate iuſta atque iniuſta paucis percurrantur, non ſine ratione ſatis hic dictum eſſe, iudicamus, ideoque ponimus

IVRIS CIVILIS VNIVERSALIS

FINEM.

ELE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
IVRIS ECCLESIASTICI
VNIVERSALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO VII.

QVAE IVS ECCLESIASTICVM VNIVERSALE INDICAT.

CAPVT I.

DE ECCLESIA ATQVE IVRE ECCLESIASTICO IN GENERE.

§. 869.

Ratio inſtituti exponitur.

Applicemus porro leges naturales ad ſocietatem, quam eccleſiam vocant; ante vero, quam ipſam aggredimur applicationem, rationem inſtituti indicemus, ne, quae dicturi ſumus, in malam interpretentur partem lectores. Forum naturale aliud eſſe conſcientiae, aliud externum, diximus §. 159. Ergo et eccleſia, tam in foro conſcientiae, quam in foro externo ſpectari poteſt. Quoniam vero non Ethicam, forum conſcientiae explanantem, ſed ius naturae hic petractamus, de iis ſolummodo dicturi ſumus, quae in foro externo circa eccleſiam iuſta atque iniuſta. Sed fortaſſe dixerit quispiam, eccleſiam veram ſemper in foro conſcientiae eſſe ſpectandam, ſalua tamen res mea erit, quoniam in foro externo non dicitur de vera eccleſia, ſed de iis, quae circa eccleſiam iam conſtitutam iuſta atque iniuſta. Quae cum ita ſint, permittas, quaeſo, vt ea diſtinguamus, quae in iure eccleſiaſtico neceſſario diſtinguenda.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Omnes omnino homines obligati sunt ad religionem.

§. 870. Omnes omnino homines tam ad cultum internum, quam externum, deo praestandum obligati sunt (§. 286. Cor.). Tam cultum externum, quam internum, actionibus quibusdam deo praestare debent homines (§. 286.). quae singulares atque determinatae sunt. Si hisce cum principiis coniungamus illud metaphysicum, vi cuius a perfectione, quae variis constituitur, ad ordinem valet consequentia, et illud iuris naturalis, vi cuius omnes homines actiones suas ad perfectionem dirigere tenentur (§. 144), manifestum erit, omnes omnino homines, vt deum determinate quodam modo colant, esse obligatos. Eiusmodi determinatus deum colendi modus vocatur *religio*. Abunde itaque sequitur, omnes homines ad religionem esse obligatos.

COR. I. Religionis character est cultus deo praestandus. Cultum deo praestamus, quatenus actionibus nostris venerationem erga deum declaramus (§. 284). Ergo essentialis religionis character est conuictio de perfectionibus diuinis, et huius conuictionis declaratio per actiones nostras faciendа (§. cit.) conf. §. 285.

COR. II. Quoniam porro cultus est vel externus, vel internus (§. 286); religionem etiam in externam et internam diuidere possumus.

Religio est vel vera vel falsa.

§. 871. Conuictio de perfectionibus diuinis est vel vera, vel apparens (per princip. Log.), si posterius, falsas etiam deo affingere possumus perfectiones, quod vero priori repugnat. Quatenus

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tenus a falsis deo affictis perfectionibus ad agendum mouemur, cultus vocatur *falsus*; cui *cultus verus* est contrarius. Ergo et religio est vel *vera*, vel *falsa*.

COR. I. Quo plures igitur in religione falsas deo perfectiones affingimus, eo maior est religionis falsitas.

COR. II. Quoniam porro religio falsa superstitiosa est (§. 280.), sequitur, vt eiusmodi religio iuri naturali repugnet (Cor. §. cit.).

§. 872. *Ad ea, quae quis sibi, nec culpose, nec dolose agens, vt mala repraesentat, externe non potest cogi.* Qui enim ea, quae nec culpose, nec dolose agendo sibi vt mala repraesentat, agit, ille conatum leges naturales violandi ostendit (§. 93. 127). Quamobrem, cum neminem, vt leges naturales violet, possimus cogere (§. 150), fieri etiam non poterit, vt quis habeat ius alterum externe cogendi, vt ea agat, quae nec culpose, nec dolose agendo sibi vt mala repraesentat (§. 151). Quomodo is, qui sibi aliquid vt malum repraesentat, ad id non possit cogi.

COR. Tam actio culposa, quam dolosa requirit ignorantiam vincibilem (§. 188. 195.). Ignorantia in se vincibilis hypothetice inuincibilis esse potest (§. 185. Cor. 2. et 3.) fieri ergo et potest, vt quis nec culpose, nec dolose agendo, bona, vt mala, sibi repraesentet. Ergo et his sub determinationibus, quod in commate demonstratum, valebit.

§. 873. *Illis sub determinationibus fieri non potest, vt aliquem ad religionem vel internam vel externam cogamus.* Quatenus enim religionem Ad religionem non datur coactio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

internam ſpectamus, fundamentum ipſius eſt conuictio de perfectionibus diuinis (§. 870. Cor. 2.). Sed conuictio eſt intellectus operatio, quae non ſub coactione externa (§. 42.), ideoque rationi repugnat, aliquem ad religionem internam cogere. Q. e. p.

Ponamus porro, aliquem dictis ſub conditionibus ad religionem externam cogere, licitum eſſe, conſequens erit, vt inter licita referri poſſint, quae legibus naturalibus repugnant (§. 872). Quoniam vero hoc abſurdum eſt, ſequitur, fieri non poſſe, vt quis illis ſub determinationibus ad religionem externam cogatur. Q. e. a.

COR. Imperanti competit ius cogendi (§. 672.) ergo in religione non datur imperans.

SCH. Idem placuit B. LVTHERO *Tom. 2. Ienenſ. fol.* 180. dicenti: liberum quiddam eſt credere, imo quiddam diuinum in ſpiritu, externa igitur vi cogi nec poteſt, nec debet. Conf. THVANVS Lib. 16. *hiſtoriarum.*

Ergo nec ius in conſcientiam.

§. 874. Si velis *conſcientiam* interpretari iudicium hominum de officiis, quae deo deberi putant, habebis veritatem propoſitionis: *in foro humano nemo habet ius in conſcientiam hominum.* Libertas eſt coactionis oppoſitum (§. 43. 52.). Intelligimus itaque, quid ſit *libertas conſcientiae*, et qua ratione conſcientia ſit libera.

Religioſi definitio.

§. 875. Qui habet conatum efficacem officiis ſuis in religione electa conuenienter viuendi, *religioſus* vocatur.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Religionis character est cultus deo praestandus (§. 870.). Religiosus igitur sua ex sententia deum amat, timet et quae sunt reliqua (§. 291. Cor. 1.).

Religionis diuersitas est contra securitatem.

§. 876. Qui non dolose agendo religionem quandam eligit, is religionem electam optimam esse iudicat (§. 46. 49.), in ea igitur est opinione, dissentientes non eum deo praestare cultum, quem debent (§. 870.). Si itaque sua in religione religiosus est, in dissentientibus aliquid appercipit, quod auersatur (§. 875. Cor. et 288). ideoque hosce odit (§. 301. Cor. 2.). Hinc euidens est, fieri posse, vt religionis diuersitas securitati externae repugnet (§. 539. et §. cit.).

SCH. Hoc ex principio responderi potest ad quaestionem: quando, et quibus sub conditionibus a diuersae religionis hominibus contrahi possit matrimonium? vid. CARPZOVIVM in Definit. Eccles. L. II. T. I. def. 6. n. 18.

E. in religione quaeramus consensum.

§. 877. Homines, vt, quantum fieri potest, securitatem etiam externam quaerant, obligati sunt (§. 539. Cor. 1.), ergo et omnem, quantum fieri potest, dissensum in religione euitare debent (§. 876). Quoniam vero aliquem vi quadam externa ad religionem cogere, legibus naturalibus repugnat (§. 873), hac in re nil facere licet, quam vt aliis motiua ad consensum in religione suppeditemus (§. 43. Sch.).

COR. Motiua, quibus quis persuaderi potest, sunt repraesentationes optimi (§. 36. 40.). Nil igitur hae in re facere licet, quam efficere, vt alteri, nostram

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

religionem esse optimam, possint cognoscere. *Conf. ea, quae in logica de methodo conuincendi dicuntur.*

Quid ecclesia.

§. 878. Coetus eorum, qui de religione consentiunt, *ecclesiae* accepit nomen.

COR. I. Rationi itaque repugnat, aliquem ad ecclesiam cogere (§. 877).

COR. II. Ergo et ecclesia, qua talis, et quod ad interna, sub imperio esse nequit (§. 873. Cor.), ideoque non est ciuitas, seu respublica (§. 655). Ex quo simul manifestum est, rationi repugnare, vt in ecclesia sint imperantes atque subditi. Is itaque de ecclesia conceptus, quem pontificii habent, rationi contrarius est. Conf. Ill. PERTSCH in Elem. Iur. Can. Lib. I. T. I. et GROTIVS I. B. et P. Lib. II. Cap. XXII. §. XIV. n. I.

Varia, quae in ecclesia distinguenda.

§. 879. Homines, ecclesiam constituentes, de religione (§. 878), ergo de determinato deum colendi modo (§. 870.) ideoque de cultu deo praestando consentiunt. In ecclesia itaque considerari potest 1.) cognitio de dei perfectionibus, ex qua *dogmata* ecclesiae fluunt; 2.) modus hisce conuenienter agendi (§. 285). Ecclesiam igitur constituentes tam de dogmatibus, quam de modo his conuenienter agendi, consentire debent. Necesse itaque est.

1. Vt dogmata intelligant.
2. Vt modum hisce conuenienter viuendi cognoscant.
3. Vt tam illa, quam hunc debito tempore in memoriam possint redigere.

COR. Manifestum inde est, duplici ex ratione fieri posse,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

posse, vt ecclesiae sint diuersae ratione nimirum dogmatum, et ratione modi hisce conuenienter viuendi.

§. 880. In omnibus actionibus ordinis ratio habenda est (§. 629. Cor. 1. §. 13. et 15). Omnibus igitur, qui de religione consenti unt, et qui *ecclesiae membra* vocantur, competit ius efficiendi, ne quid a ceteris in ecclesia contra ordinem admittatur (Cor. 2. §. 878). Ergo et ecclesia est societas (§. 521.) eaque aequalis (§. 550. 873), atque ideo collegium (§. 678. Cor. 2). Ecclesia est societas.

COR. 1. Quae ergo §. 762. de collegio dicta, ad ecclesiam adcommodari, et per Cor. 1. §. 878. et §. 877. cum Cor. magis determinari possunt.

§. 881. Ius efficiendi, ne quid in ecclesia, qua tali, contra ordinem fiat, vocatur *potestas ecclesiastica.* Ergo et ecclesiae eiusmodi potestas inest (§. 880). Quid potestas ecclesiastica.

COR. Potestas igitur ecclesiastica ecclesiam iam determinatam pro fundamento habet. Ex quo sequitur, vt ex potestate ecclesiastica ius ea, quae in ecclesia determinata sunt, mutandi, inferri nequeat. Vid. §. 874.

§. 882. Varia esse negotia ecclesiastica, docet §. 879. Ergo ex §. 880. sequitur, ecclesiae membra, vt determinata quaedam negotia certis personis committant, per ius naturae esse obligata. Oriuntur inde munera (§. 704), quae *ecclesiastica* vocantur, et *personae ecclesiasticae.* Quid munus ecclesiasticum.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ex illis concipitur nexus in ecclesia publicus et priuatus.

§. 883. Duplex igitur in ecclesia spectari potest personarum nexus, nexus scilicet membrorum ecclesiae cum potestate ecclesiastica, et nexus membrorum ecclesiae inter se, non habito respectu ad potestatem ecclesiasticam. Prior in ecclesia vocatur *publicus*; posterior *priuatus*.

Inde oritur ius ecclesiasticum tam publicum quam priuatum.

§. 884. *Leges* vocantur *ecclesiasticae*, quibus negotia nostra in ecclesia attemperare debemus. Ergo scientia de legibus ecclesiasticis *ius ecclesiasticum*, quatenus terminus systematice sumitur, dici potest (§. 359). Nexus personarum ecclesiam constituentium est vel *publicus*, vel *priuatus* (§. 883.). Ergo et *ius ecclesiasticum* est vel *publicum*, vel *priuatum*, et quidem *uniuersale*, si scientia illa est philosophica, id est, rerum ex notionibus deducta.

COR. In iure ecclesiastico publico doctrinam de potestatis ecclesiasticae natura, subiecto et limitibus, et in iure ecclesiastico priuato officia et iura ecclesiae membrorum, qua talium, sine respectu ad potestatem ecclesiasticam explicare debemus.

Noua determinatio ecclesiae ex statu ciuitatis.

§. 885. Hactenus ecclesiam sine respectu ad ciuitatem considerauimus. Illis praemissis quaeramus, *an, si ecclesia vt societas in ciuitate existens consideratur, ea, quae de ecclesia, in se spectata, diximus, sint limitanda?* Quae in iure naturali vera sunt, in ciuitate etiam vera esse debent (§. 798. Cor. 2.). Ex quo manifestum est, omnia, quae de ecclesia hactenus diximus,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

mus, etiam de ecclesia, quatenus in ciuitate existit, valere. Quoniam vero ciuitatis imperanti competit ius omnia, quae in ecclesia fiunt, ita moderandi, vt scopo ciuitatis non sint contraria (§. 667. seq.); sequitur, vt ciuitatis imperanti etiam competat ius efficiendi, ne in ecclesia aliquid fiat, quod securitati ciuitatis contrarium.

COR. Ergo et concipimus nexum ecclesiae cum ciuitate, quem cum nexu ecclesiae publico possumus coniungere (§. 883. et 661).

Quid ius circa sacra.

§. 886. Actiones externae, ad quas ecclesia inducit, *sacrae* dicuntur. Qua ex ratione ius eiusmodi actiones ita moderandi, ne illis aliquid fiat, ciuitatis securitati contrarium, *ius circa sacra* vocatur.

COR. I. In iure igitur ecclesiastico ius circa sacra exponendum est (§. 885. Cor. et 884).

COR. II. Ex quibus porro patet, ius circa sacra inter iura maiestatica (§. 668. et 670.), potestatem vero ecclesiasticam, quoniam sine imperio est (§. 881. Cor.), inter iura collegialia esse referendum (§. 880. seq.). Hinc factum est, vt, potestatem ecclesiasticam, *ius negotia ecclesiae, qua talis, dirigendi, et efficiendi, ne in ecclesia quidquam agatur, quod societati ciuili aduersum sit*, INTERPRETANTES, eam iuribus collegialibus et maiestaticis absolui putauerint.

CA-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT. II.

DE IVRE ECCLESIASTICO VNIVERSALI PVBLICO.

TIT. I.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

§. 887.

Principium eorum, quae de poteſtate eccleſiaſtica dici poſſunt.

Poteſtatem eccleſiaſticam ius efficiendi, ne quid in eccleſia, qua tali, contra ordinem fiat, nominauimus (§. 881). Ordo eſt ſimilitudo in ratione, qua plura coniunguntur (§. 629, Cor. I). Omnia igitur, quae in iure vniuerſali de poteſtate eccleſiaſtica dici poſſunt, hoc ex principio deducenda ſunt: *Vniformitas variorum, religionem ſpectantium, quantum pro libertate conſcientiae fieri poteſt, conſeruanda eſt* (§. 878. 874).

COR. Vi poteſtatis eccleſiaſticae membra eccleſiae omnia eo dirigere debent, vt tam vniformitas dogmatum, quam modi hiſce conuenienter viuendi conſeruetur (§. 879), et vt perſonae eccleſiaſticae ad negotia, ſibi commiſſa, idoneae eligantur (§. 882).

Ex quo fluit ius libros ſymbolicos concinnandi.

§. 888. Ius ad finem dat ius ad media (§. 94). Vniformitas nec dogmatum, nec modi hiſce conuenienter viuendi, commode in eccleſia conſeruari poteſt, niſi litteris conſignentur (§. 617. ſeqq.). Scripta, quibus dogmata eccleſiae componuntur, *librorum ſymbolicorum* acceperunt nomen. Effectus igitur poteſtatis eccleſiaſticae eſt ius efficiendi, vt libri ſymbolici conſtituantur (§. 887. Cor.).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Libris ſymbolicis religio, in eccleſia obſeruanda, quoad dogmata determinatur (§. 879), ergo omnia determinatae eccleſiae membra illos approbare debent (§. 878). Qui itaque illos non approbat, inter determinatae eccleſiae membra referri nequit (§. 880).

COR. II. Aliud igitur eſt, aliquem obligare, vt libros ſymbolicos comprobet, *aliud*, eum, qui eos non approbat, pro eccleſiae determinatae membro non habere. *Illud* imperium, ab eccleſia diſtinctum, inuoluit (§. 878. Cor. 2. et §. 551), *hoc* vero poteſtatis eccleſiaſticae effectus eſt (§. 887. Cor.).

COR. III. Qui propoſitiones, in libris ſymbolicis propoſitas, negat, inter determinatae eccleſiae membra referri nequit (§. 880). Qui vero veritates aliis, quam fieri ſolet, ſed tamen veris argumentis corroborat, magisque explicat, eas non negat. Vnica enim veritas variis rationibus demonſtrari poteſt. Ex hoc itaque non ſequitur, vt aliquis non ſit determinatae eccleſiae membrum.

COR. IV. De quo dubito, illud non nego. Nullam itaque habemus rationem, vt eum, qui de dogmatibus eccleſiae dubitat, pro membro eccleſiae non poſſe haberi, velimus affirmare.

§. 889. *Poteſtatis eccleſiaſticae effectus eſt ius eccleſiae membrum, de veritate principiorum in libris ſymbolicis propoſitorum dubitans, rectius informandi.* Si quis enim eccleſiae membrorum de veritate principiorum, quae determinauimus, dubitet, manebit quidem eccleſiae membrum (Cor. 4. §. 888), nihilominus eiusmodi dubitatio ſcopo eccleſiae repugnabit (§. 878. 888), poteſtate igitur eccleſiaſtica pollentibus competit ius dubitationem illam remouendi (§. 887.), ea tamen ratione, qua ſalua libertate conſcientia fieri poteſt (§. cit.). Ex quibus patet,

Et de veritate eorum dubitantes rectius informandi.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

patet, poteſtatem eccleſiaſticam hunc in finem ſolummodo dare ius, dubitantes rectius informandi (§. 877. Cor.).

COR. Eiusmodi vero ius ſine omni vi, qua quis cogitur, exercendum eſſe, docet §. 873.

Quid dogmata eccleſiae fundamentalia.

§. 890. Dogmata fidei deſignant eccleſiam (§. 879.), ideoque cultum, quem deo praeſtamus (§. 878. 870. 285). Dogmata itaque eccleſiae ſunt vel eiusmodi, quae inter eſſentialia cultus diuini referri debent, vel quae eiusmodi cultus eſſentialibus minime annumeranda. Si prius, *dogmata* eccleſiae vocantur *fundamentalia*, ſi vero poſterius, *minus fundamentalia*.

COR. I. Dogmata igitur eccleſiae minus fundamentalia ſalua eccleſiae eſſentia abeſſe poſſunt (§. 182.). Ideoque patet, fieri non poſſe, vt quis ea ex ratione, quoniam dogmata eccleſiae minus fundamentalia negat (loquor de negatione ſimplici), aut de illorum veritate dubitat, iuſte ex eccleſia expellatur (§. 888. Cor. 3. et 4).

COR. II. Si quis igitur pro determinatae eccleſiae membro ob fidei dogmatum negationem non ſit habendus, vt dogmata eccleſiae fundamentalia neget, neceſſe erit (Cor. 1. §. 888).

COR. III. Ex quibus manifeſtum eſt, in libris ſymbolicis dogmata eccleſiae fundamentalia a minus fundamentalibus eſſe diſtinguenda (§. cit.).

Ius determinandi liturgiam.

§. 891. Effectus poteſtatis eccleſiaſticae etiam eſt ius determinandi modum placitis eccleſiae conuenienter agendi (§. 887. 888). Modus placitis eccleſiae conuenienter agendi *liturgiae* (*a*) accepit nomen. *Ergo et effectus poteſta-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

teſtatis eccleſiaſticae eſt ius componendi liturgiam.

(*a*) Conf. PERTSCH. l. c. Lib. II. Tit. II. §. 608. ſeqq. PFEIFFERI Antiq. Graec. Lib. II. Cap. XX.

§. 892. Poſitis principiis, ad quae actiones conformandae, ponuntur leges (§. 97). Liturgiam igitur determinans leges, quae *leges eccleſiae* vocantur (§. 884.), conſtituit (§. 891). Eiusmodi itaque leges ſunt regulae, modum placitis eccleſiae externe conuenienter agendi, determinantes. Hac ex ratione etiam ſcripta, in quibus litteris conſignantur, *librorum liturgicorum* acceperunt nomen. Quid leges eccleſiae.

COR. I. Liturgia ſpectat cultum externum (§. 891. et 286.), ergo et legum, de quibus hic ſermo eſt, obiectum non niſi cultus externus eſſe poteſt.

§. 893. *Leges conuentionales* vocantur normae actionum, quas ſocietatis cuiusdam aequalis membra omnium conſenſu ſibi conſtituerunt. Et conuentionales.

SCH. Legum conuentionalium poſſibilitati principium, vi cuius nemo ſibi legem conſtituere poteſt, cum ſpecie quadam opponere ſolent doctores, legem ſine obligatione, et obligationem ſine ſuperiore non poſſe concipi, affirmantes. Sed hi dicunt ſolummodo de eiusmodi legibus, quae ſtrictiſſime leges vocantur (§. 75.); nos vero de legibus, quae ſignificatu generaliori leges vocantur, loquentes definitionis poſſibilitatem ex §. 652. ſeqq. et §. 74. Sch. deducimus.

§. 894. *Leges eccleſiae ſunt leges conuentionales.* Leges enim eccleſiae determinant modum placitis Ad quas illae pertinent.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

tis ecclesiae conuenienter agendi (§. 892). Ergo determinant cultum dei externum atque practicum (§. 879). Quoniam vero legibus naturalibus repugnat, aliquem cogere, vt determinato quodam modo deum colat (§. 873); manifestum est, leges ecclesiae non nisi omnium membrorum consensu esse constituendas (§. 880. 892). Quamobrem, cum ecclesia sit societas aequalis (§. 880), sequitur, vt leges ecclesiae inter leges conuentionales referri debeant (§. 893).

SCH. Dictum est de ecclesia in statu naturali spectata.

Quae vi potestatis ecclesiasticae determinandae.

§. 895. Sine legibus ecclesiae ordo in ecclesia conseruari nequit (§. 888.). Potestatis igitur ecclesiasticae effectus est ius tam leges ecclesiae constituendi, quam libros liturgicos componendi (§. 887).

COR. I. Ergo et omnia ecclesiae membra ea, quae in libris liturgicis in ecclesia necessariis (§. 888.) proponuntur, approbare debent (§. 878. 879).

COR. II. Qui igitur non vult eiusmodi legibus conuenienter viuere, pro determinatae ecclesiae membro haberi nequit (§. 880). Velim tamen, vt etiam hocce principium per ea, quae §. 888. Cor. 3. et 4. dicta sunt, magis determines.

Quid actio paedagogica ecclesiastica.

§. 896. Quicquid ad ea, quae cum legibus conueniunt, peragenda inuitat, *actio paedagogica* vocatur. Si itaque leges illae sunt leges ecclesiae, actiones paedagogicae vocari possunt *ecclesiasticae.*

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Actio igitur paedagogica ecclesiastica inuitat ad peragendum cultum externum ab ecclesiae membris determinatum (§. 892. Cor. et §. 894.

COR. II. Quorum intuitus ideam alterius excitat, signa nominare solemus. Ergo et actiones paedagogicae sunt signa. Atque ideo ex perfectione signi ea inferri possunt, quae perfectionem actionum paedagogicarum constituunt. Sed de his pluribus in lectionibus Phil. moralis. Hic modo sequentes notare velis propositiones:

1.) Actiones paedagogicae sunt signa. Ergo non omni prorsus significatu destitutae esse debent.

2.) Actionum paedagogicarum scopus est, vt certas de re quadam cogitationes possint reuocare. Ita ergo comparatae esse debent, vt earum ope falsi illa de re conceptus excitari nequeant. Vid. IOH. BAPTISTA CASALIVS *in opere tripartito de profanis et sacris veteribus.* Conf. §. 871. cum Cor.

§. 897. *Vt creaturis rationalibus actiones paedagogicae constituantur, necesse est.* Ex metaphysicis enim manifestum est, eiusmodi creaturarum cogitationes vltimam rationem in sensationibus habere. Si igitur res quaedam in illarum memoria penitus insidere debet, sensibile etiam quid, quo huius cogitatio in illarum mente possit excitari, est ponendum (§. 7.). Sed recordatio officiorum, quae praestare debent, inter ea, quae summe necessaria sunt, referri debet (§. 148. 16). Ergo et necesse est, vt creaturis rationalibus actiones paedagogicae constituantur (§. 896. et §. 870).

Actionum paedagogicarum necessitas.

COR. I. Ex quo immediate sequitur, vt actiones paedagogicae ecclesiasticae membris ecclesiae sint constituendae (§. 896. Cor. 1. et 870).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Actiones illae sunt necessariae, quia limitatarum cogitationum series vltimam rationem in sensatione habet (per dem. propos.). Sunt ergo necessariae, non, vt cum Philosophis dicam, individualiter, sed quoad genus. Qua ex ratione vulgo in se adiaphora vocantur. Vid. CARPZOVIVM l. c. Lib. II. Tit. XV. Def. 245. n. 4.

COR. III. Eiusmodi actiones, licet ecclesia sine illis esse nequeat, non esse determinatae ecclesiae vel religionis partes, sed duntaxat adminicula quaedam, ex Cor. 2. §. 896. immediate sequitur.

COR. IV. Ex harum ergo diuersitate ecclesiarum diuersitas non statim potest colligi (§. 878. vid. Cor. §. 879). Quae igitur FRIDERICVS BALDVINVS de casib. conscientiae Lib. IV. Cap. XI. cas. IV. cum multis affirmauit, omne scilicet, quod neque contra fidem neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter habendum esse ceu adiaphorum (§. 879.), cum iis, quae ex ratione fluunt, conueniunt.

De ceremoniis.

§. 898. *Ceremonia* est signum, quo certi instituti memoria animum subire debet. Qua ex definitione facile intelligitur, quid sint *ceremoniae ecclesiasticae.*

COR. Ceremoniae ergo sunt actiones paedagogicae (§. 896. cum Cor. 2), ideoque, de actionibus paedagogicis explicata, ad doctrinam de ceremoniis adcommodari possunt.

Quae vi potestatis ecclesiasticae constituendae sunt.

§. 899. *Ius constituendi actiones paedagogicas ecclesiasticas atque ceremonias ecclesiasticas est potestatis ecclesiasticae effectus.* Ius ad finem dat ius ad media (§. 94). Potestatis ecclesiasticae effectus est, ius leges ecclesiae constituendi, quarum obseruatione ordo in ecclesia possit conseruari (§. 895.), qui finis vix, nisi actiones pae-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

paedagogicae ecclesiasticae atque ceremoniae ecclesiasticae constitutae sint, obtineri poterit (§. 897. et Cor. 1.). Ergo et potestatis ecclesiasticae effectus est, ius eiusmodi actiones atque ceremonias constituendi.

§. 900. Constans dissensus a dogmatibus ecclesiae fundamentalibus significatione iuridica (de haeresi in significatione theologica sumta, hic non est sermo) vocatur *haeresis*, et subiectum, cui haeresis inest, *haereticiꝰ* accepit nomen (*a*). Quid haeresis et haereticus.

COR. I. A dissensu ad dissensum constantem non valet consequentia. Legibus igitur naturalibus, a dogmatibus ecclesiae fundamentalibus dissentientem statim haereticum declarare, repugnat.

COR. II. Eadem ex ratione fieri nequit, vt a dogmatibus ecclesiae minus fundamentalibus dissentiens haereticus vocetur (§. 890).

COR. III. Verum autem haereticum, pro membro ecclesiae, a qua dogmata fidei, a quibus dissentit, vt fundamentalia approbata sunt, non posse haberi, docet §. 888. Cor. 1.

(*a*) vid. Ill. PERTSCH l. c. Lib. III. § 292. coll. CORVINI Inst. Iur. Can. Lib. IV. tit. 7. §. 1. et 2.

§. 901. Haereticus principiis suis vel externe conuenienter viuit, vel non, si prius, est haereticus *practicus*, si vero posterius, *theoreticus*. Haeret. est vel theor. vel pract.

§. 902. Qui pro determinatae ecclesiae membro vult haberi, aut habet conatum efficacem legibus ecclesiae conuenienter viuendi, aut non. Quid religiosus, irreligiosus et non-religiosus.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Si prius, est *religiosus* (§. 875. 895), si posterius, aut habet conatum efficacem eiusmodi leges violandi, aut indifferens est, priori ratione *irreligiosus*, posteriori vero *non-religiosus* vocatur.

COR. Irreligiosus igitur pro determinatae ecclesiae membro haberi nequit (§. 895. Cor. 2).

Membra ecclesiae fieri debent religiosa.

§. 903. *Effectus potestatis ecclesiasticae porro est ius cum legibus ecclesiae connectendi motiua, quae membrorum ecclesiae animos flectere possunt, vt fiant religiosi.* Huius enim potestatis effectus est ius constituendi leges ecclesiae, quarum obseruatione ordo in ecclesia possit conseruari (§. 805). Hic vero finis obtineri nequit, nisi ecclesiae membra legibus ecclesiae velint obtemperare (§. 873), ergo et potestatis ecclesiasticae effectus est ius efficiendi, vt in ecclesiae membris conatus efficax legibus ecclesiae conuenienter viuendi possit excitari (§. 839. 94.), ideoque ius cum legibus ecclesiae connectendi motiua (§. 36.), quae ecclesiae membrorum animos flectere possunt, vt fiant religiosi (§. 902).

Inde oriuntur tesserae religiosae familiaritatis.

§. 904. Ex demonstratione, qua principium illud corroborauimus, facili negotio patebit necesse esse, vt in ecclesia res quaedam constituantur, quarum vsu religiosi a non-religiosis distinguendi, quas breuitatis gratia *tesseras religiosae familiaritatis* vocabimus.

COR. I. Sequitur ergo ex potestate ecclesiastica ius tesseras religiosae familiaritatis determinandi (§. 903).

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Et simul ex legis ratione concipitur, non permittendum esse, vt non-religiosi eiusmodi tesseris religiosae familiaritatis vtantur (§. 887).

§. 905. *Excommunicatio* est denegatio iurium, quae alias membro societatis denegari non solent *(a)*. Excommunicatus itaque vel ex societate expulsus est, vel manet societatis membrum et vsu quorundam iurium tantummodo priuatur. Priori ratione excommunicatio vocatur *maior*, posteriori vero *minor*. Quid sit excommunicatio ecclesiastica, eaque maior vel minor, facile ex dictis intelligi potest. Quid excommunicatio eiusque species.

COR. Ad excommunicationem igitur ecclesiasticam minorem denegatio vsus tesserae religiosae familiaritatis referri potest (§. 904).

(*a*) v. PERTSCH *l. c. §. 359. eiusque tract. vom Recht des Kirchen-Bannes.*

§. 906. *Effectus potestatis ecclesiasticae est ius haereticos et irreligiosos ab ecclesia, non-religiosos vero ab vsu tesserarum religiosae familiaritatis excludendi.* Potestas enim ecclesiastica est ius vniformitatem variorum, religionem spectantium, conseruandi (§. 887). Sed quis hanc cogitare poterit vniformitatem, si etiam ii, qui natura determinatae ecclesiae membra esse nequeunt, inter ecclesiae membra referantur, et si etiam iis tesserarum religiosae familiaritatis vsus concedatur, qui saluo eiusmodi tesserarum scopo iisdem vti nequeunt? Quamobrem, cum ius ad finem det ius ad media (§. 94.), Qua ratione excommunicatio fieri possit in ecclesia, determinatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

sequitur, vt inter potestatis ecclesiasticae effectus etiam referri debeat ius haereticos (§. 900. Cor. 3.) et irreligiosos (§. 902. Cor.) ab ecclesia, et non-religiosos ab vsu tesserarum religiosae familiaritatis (§. 904. Cor. 2.) excludendi.

COR. I. Determinati igitur sunt excommunicationis tam maioris, quam minoris limites (§. 905).

COR. II. Malum natum et immissum ob violationem legis etiam conuentionalis vocatur poena (§. 119.), et ius, leges violantibus poenas determinatas irrogandi, iurisdictionis accepit nomen (§. 723.). Ex quibus satis intelliges, ius excommunicandi esse iurisdictionis, quae a doctoribus ad iurisdictionem spiritualem refertur, speciem.

COR. III. Cur vero eiusmodi iurisdictio a nonnullis iurisdictio conuentionalis, et malum, quod illius potestate leges violantibus inungitur, poena conuentionalis vocetur, §. 894. et 903. docent.

De conciliis. §. 907. Quoniam ecclesia est societas aequalis (§. 880.), quae de democratia §. 749-762. dicta sunt, ad ecclesiam etiam accommodari possunt, in comitiorum locum *conciliis*, quae sunt conuentus membrorum ecclesiae, ad negotia ecclesiastica determinanda tendentes, substitutis; et principiis, quae de democratia explicata sunt, ita limitatis, vt §. 873 et 874. posita iubent. Sed dum hoc facili negotio fieri possit, non habemus, vt de hisce plura hic dicamus (*a*). Quaedam tamen pro scripti scopo necessaria adiiciamus.

(*a*) *Conferatur Ill.* BOEHMERVS *in iure eccles. protest. Lib. I. T. I. §. 29. p. 41.*

§. 908.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 908. Vt eccleſiae membra dogmata fidei et modum hiſce conuenienter viuendi intelligant, neceſſe eſt (§. 879. vid. etiam §. 109). Intelligere idem eſt ac aliquid diſtincte cognoſcere. Ergo et ex poteſtate eccleſiaſtica ſequitur *ius efficiendi*, *vt eccleſiae membra tam dogmata fidei, quam modum hiſce conuenienter viuendi, diſtincte poſſint cognoſcere* (§. 887. ſeqq.). Conf. §. 877.

Vi poteſtatis eccleſiaſticae efficiendum eſt, eccleſiae membra res eccleſiae diſtinctae cognoſcant.

COR. I. Efficere, vt quis propoſitiones diſtincte poſſit cognoſcere, idem eſt ac easdem explicare (§. 102). Vi igitur poteſtatis eccleſiaſticae efficiendum eſt, vt dogmata fidei et modus hiſce conuenienter viuendi membris explicentur.

COR. II. Quare ergo §. 102. 103. 104. de legum explicatione, et §. 113.-117. de legum interpretatione dicta, hic etiam applicari poſſunt.

§. 909. Manifeſtum inde eſt, neceſſe eſſe in eccleſia, vt certae quaedam perſonae conſtituantur, quae perfecte obligatae ſunt, vt tam fidei dogmata, quam modum hiſce conuenienter viuendi membris explicent (§. 908). Qua ratione? vt membra eccleſiae religioſa fieri poſſint (§. 903). Ex quo, quoniam ſine cognitione viua fieri nequit (§. 902. et 36. ſeqq.), ſequitur, in eccleſia etiam eiusmodi perſonas eſſe conſtituendas, quae ea ratione membris illa explicare debent, qua eorum cognitio viua euadere poſſit. Prioris generis perſonas *doctores eccleſiae*, poſterioris vero *eccleſiae miniſtros* vocabimus. *Ergo et poteſtas eccleſiaſtica inuoluit ius vocandi atque eligendi eccleſiae doctores, atque miniſtros* (§. 887. Cor.).

Ergo doctores atque eccleſiae miniſtri ſunt eligendi.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. Qui contra obligationem ſuam perfectam agit, ille alteri dat ius mala irrogandi (§. 153.). Ergo et vi poteſtatis eccleſiaſticae membris competit ius tam doctoribus, quam miniſtris eccleſiae, obligationem ſuam perfectam violantibus, mala irrogandi. Simul patet, eiusmodi perſonis non ea ratione, qua vt membra eccleſiae ſpectari poſſunt, ſed qua obligationes perfectas violarunt, mala irrogari. Legas B. SPENERVM *im theologiſchen Bedencken* Cap. I. P. I. ſect. 56.

Eccleſia iura ſua in alios transferre poteſt.

§. 910. Iura, quae ex poteſtatis eccleſiaſticae conceptu fluunt, ſatis explicata ſunt; vt ſpecialiora addamus, ratio inſtituti non permittit. Poteſtatem illam eccleſiaſticam ſecundum ius naturae atque originarie omnibus eccleſiae membris, collectiue ſumtis, competere §. 881. diximus. Ergo et iura hactenus expoſita omnibus eccleſiae membris, collectiue ſumtis, natura ineſſe debent. Quoniam vero quilibet ius ſuum, nulla facta laeſione, in alios poteſt transferre (§. 474.), fieri etiam poteſt, vt eccleſiae membra iura ſua, hactenus determinata, certas in perſonas transferant. Quam ad translationem per naturam etiam ſunt obligata (§. 94. 881. ſeq.).

SCH. Permultas propoſitio, §. 878. Cor. 1. coll. §. 873. demonſtrata, de quaeſtione: *vtrum iura ex poteſtate eccleſiaſtica hactenus deducta, et quae iura collegialia dicuntur, in certas quasdam perſonas transferri poſſint?* intulit controuerſias. Sed omnium, vt videtur, diuerſi terminorum ſignificatus ſunt fundamentum. Diſtinguas, quae diſtinguenda, tunc erit reſponſio in promtu.

Quaeritur quomodo.

§. 911. Eccleſia ſine vera libertate conſcientiae, nulla eſt (§. 874. 878. Cor. 1.). Quicquid igitur libertati conſcientiae repugnat, et etiam in

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

in ecclesia fieri nequit. Quare, cum facta potestatis ecclesiasticae translatione, ecclesia determinata maneat (§. 910. 881.): nulla potestatis ecclesiasticae translatio, libertati conscientiae repugnans, secundum ius naturae valere poterit.

COR. Non mediocrem igitur diligentiam adhibere debent ecclesiae membra, ne potestatis ecclesiasticae certas in personas translatione ecclesia Papo-caesarea aut Caesareo-papia euadat. Vid. §. 1749. Sch. 1. Conf. PVFFENDORF *de habitu religionis christianae ad vitam ciuilem.*

SCH. De administratione bonorum ecclesiasticorum non habemus, cur hic dicamus. Quae enim §. 689. seqq. *dicta, omnia hic applicari possunt, ergo sufficiant.*

TIT. II.

DE IVRE PRINCIPIS CIRCA SACRA.

§. 912.

Tandem ecclesia vt societas in ciuitate existens erit consideranda, quo iura, quae principi seu ciuitatis imperanti, qua tali, in relatione ad ecclesiam *(a)* competunt, determinari possint. Ecclesia est coetus plurium (§. 878). Si igitur ea est in ciuitate, plures illi, seu membra ecclesiae (§. 880), sunt in ciuitatis territorio (§. 680). Ergo vel ad imperantem vel ad imperio ciuitatis subiectos referendi sunt (§. 681. Cor. 1.). Quare, cum prius contra hypothesin sit, sequitur, *membra ecclesiae in externis esse sub imperio principis, non quia sunt membra ecclesiae* (§. 878. Cor. 2.), *sed quia inter ciuitati subiectos referri debent.*

Quo respectu ecclesiae membra sint sub imperio principis, determinatur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. (a) *Distinguenda enim sunt iura ecclesiastica, quae ecclesiae membra ratione externorum in principem transtulerunt* (§. 910), *ab iis, quae principi vi definitionis competunt. Illa sunt collegialia* (§. 880. seq.), *haec vero maiestatica* (§. 668.). *Illa non nisi ex factis, haec vero ex definitionibus concipienda sunt. Ergo illa pertinent ad ius positiuum, haec vero ad ius philosophice consideratum. Ergo et de his hic tantummodo dicendum erit.* Conf. NOODTII Diss. de religione ab imperio iure gentium libera, et THOMASIVM not. ad Huber. de iur. ciuit. Lib. I. sect. V.

Principi qua tali competit ius circa sacra.

§. 913. *Principi, qua tali, competit ius cauendi, ne quid ciuitatis securitas detrimenti per ecclesiae instituta capiat.* Principi enim, qua tali, competit maiestas (§. 668.), ideoque ius dirigendi actiones ciuitati subiectorum ad ciuitatis securitatem (§. cit. et 670). Sed membra ecclesiae inter ciuitati subiectos referri debent (§. 912.), ergo et principi, qua tali, competit ius actiones membrorum ecclesiae eo dirigendi, ne contra ciuitatis securitatem fiant.

COR. I. Ad iura igitur maiestatica etiam pertinet ius circa sacra (§. 886).

COR. II. Quicquid iuri maiestatico repugnat, etiam contra securitatem ciuitatis est (§. 668.). Ergo vi iuris circa sacra principi competit ius efficiendi, ne per ecclesiae instituta atque ordines contra iura maiestatica agatur.

Quod specialiter determinatur.

§. 914. Si igitur cum principiis §. 671-746. expositis, ea, quae §. 887-911. euoluta, coniunguntur, omnia, quae de iure principis circa sacra dicenda, eruere possumus. Ne vero am-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ambages fiant moleſtae, ſpeciminis modo loco quaedam addamus.

I. Principi, qua tali, competit ius eos, qui contra ciuitatis ſecuritatem actionibus ſuis ſacris et quidem externis aliquid ſuſcipiunt, puniendi (§. 672).

COR. Ergo eos malis afficere poteſt, qui in eccleſia doctrinas falſas, ciuitatis ſecuritati repugnantes, proponunt, vel, dum ſacra externa agunt, obligationes ſuas ciuiles violant. vid. §. 710. ſeqq. conf. Ill. KEMMEKICH. *in diſſ. de iure principis circa dogmata fidei*, et THOMASII *tract. de iure principis euangelici in controuerſ. theol.*

II. Ad iura maieſtatica etiam pertinet ius tam perſonas eccleſiaſticas, quam libros ſymbolicos et liturgicos confirmandi (§. 677. Cor. 1. et §. 678).

COR. Doctores atque miniſtri eccleſiae ſunt perſonae eccleſiaſticae (§. 909. 882). Ergo et a principe, qua tali, in officiis ſuis confirmandi ſunt.

III. Ius maieſtaticum eſt ius eccleſiam aduerſus aggreſſores defendendi (§. 674), inde oritur *ius deuolutionis*, de quo doctores diſputant.

IV. Ius maieſtaticum eſt ius tempora atque loca ad religionis exercitia deſtinandi (§. 685). Vid. BAETNERI *diſſertationes de quaeſt. an et quatenus Sabbathum lege nat. praecipiatur etc.*

SCH. Diſtinguunt quidem nonnulli cum PVFENDORFIO, *in tract. de habitu religionis, inter principes chriſtianos et ethnicos, illis maiora quam his circa ſacra tribuentes iura. Sed poſita eadem notione eadem etiam ſequuntur conſectaria, et in philoſophica iuris ſcientia non ſtatim de iis, quae ex pacto, ſed*

quae

(c) 2008 Real Académia de Jurisprudencia y Legislación

quae ex rerum notionibus fluunt, dicere possumus. Alia erit ratio, si vera religio iis, quae ab ethnico principe in statu ciuili constituta sunt, repugnet. His enim factis veram religionem praeferendam esse, ex superioribus manifestum est.

Quid princeps in ciuitate tolerare possit, determinatur.

§. 915. *Vt princeps, quod ciuitatis securitatem non violat, in ciuitatis territorio toleret, legibus naturalibus conueniens est.* Quo enim ciuitatis securitas non violatur, nec contra iura maiestatica agitur (§. 668. 667). Ergo nec principi, qua tali, iusta datur caussa irrogandi, mala (§. 103. Cor.). Vt igitur in ciuitatis territorio toleretur, legibus naturalibus conueniens est (§. 714).

COR. Qui itaque iura maiestatica non violat, secundum ius naturale in ciuitatis territorio tolerandus est. Conf. THOMASII *Dissert. de iure principis circa adiaphora.*

Et adplicatur ad religionem.

§. 916. Immediate inde sequitur, qua ratione saluis legibus naturalibus fieri possit, vt homines diuersae religionis diuersorumque dogmatum in ciuitatis territorio a principe tolerentur. Eodem ex fundamento GVNDLINGIVS in I. N. et G. Cap. XXXVI. de Iur. Mai. §. 89. eos in ciuitate non esse ferendos, qui dissentientes sine conuicio atque innocua ratione statuunt persequendos, affirmauit. *Conf.* THOMASIVS *in not. ad Huber. de iure ciuit. Lib. I. Sect. V.*

Quomodo maiest. ab

§. 917. Porro inde manifestum est, in ciuitate tam potestatem ecclesiasticam a iuribus maiesta-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſtaticis (§. 785. 914), quam ius maieſtaticum a poteſtate eccleſiaſtica limitari (§. 785. 915). Natura vero eiusmodi limitum ex ante explicatis ſatis deduci atque intelligi poteſt. Quae igitur expoſita ſufficiant. Legas tamen GROTIVM *de iure ſummarum poteſtatum circa ſacra.* Eccl. et Ecc. e mai. limitatur.

CAPVT. III.

DE IVRE ECCLESIASTICO VNIVERSALI PRIVATO.

TIT. I.

DE IVRE PERSONARVM ECCLESIASTICARVM.

§. 918.

Ius perſonarum eſt ea iurisprudentiae pars, quae ea explicat, quae ab eo, qui determinatae cuiusdam ſocietatis ſocius eſt, praeſtanda (§. 802). Ea itaque iurisprudentiae eccleſiaſticae pars, quae ea explicat officia, quae ab eo, qui determinatae cuiusdam eccleſiae ſubordinatae ſocietatis ſocius eſt, praeſtanda, conſtituit *ius perſonarum eccleſiaſticarum.* Dictum eſt de iure perſonarum ſyſtematice ſumto. Si vero ius ſumatur pro facultate quadam morali, manifeſtum ex illis erit, ius perſonarum eccleſiaſticarum eſſe eiusmodi ius, quod membris eccleſiae competit, quatenus ſunt ſocii determinatae cuiusdam ſocietatis eccleſiae ſubordinatae. Quid ius perſonarum eccleſiaſticarum.

COR. I. Quicquid igitur non ſpectat religionem (§. 878), ſeu determinatum deum colendi modum (§. 870), ex illo ius perſonarum eccleſiaſticarum deduci nequit.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II. Neceſſe ergo eſt, vt iura perſonarum, de quibus §. 808. ſeqq. diximus, ab iis, quae ſunt iura perſonarum eccleſiaſticarum, diſtinguamus.

COR. III. Ex quibus ſimul pateſcit, diuiſionem membrorum eccleſiae in clericos et laicos pro conceptu pontificiorum, non eſſe iuris naturalis. Conf. BLONDELLVS *de iur. pleb. in regimine eccleſiaſt.*

Fundamentum iuris perſ. eccl. ponitur.

§. 919. Eccleſiae, qua tali, nullae ſubordinari poſſunt ſocietates, niſi ex muneribus eccleſiaſticis concipiendae (§. 878. 882. 554). Munerum itaque eccleſiaſticorum diuerſitas eſt fundamentum, ex quo diuerſa iura perſonarum eccleſiaſticarum deduci poſſunt (§. 554). Ex quo ſequitur, *officiales eccleſiaſticos perfecte eſſe obligatos, vt omnem conferant diligentiam ad eum eccleſiae ſcopum obtinendum, qui per munus, quod ſuſtinent, in eadem obtineri poteſt* (§. 742. Cor. 1. et 2).

COR. Conſenſus variorum dat perfectionem (§. 13.), ergo et principium generale, §. 143. poſitum, ad eccleſiam hac ratione applicari poteſt: *officiales eccleſiae pro ſtatu ſuo ea facere debent, quae eccleſiam perfectiorem reddunt, et omittere, quae eam imperfectiorem efficiunt.*

Offic. eccleſ. non habent imperium.

§. 920. *Officiales eccleſiaſtici, qua tales, nullo gaudent imperio.* Officiales enim eccleſiaſtici, vt certa quaedam negotia in eccleſia expediant, obligati ſunt (§. 704. 882). Vltra eccleſiaſticum igitur ſtatum iura, quae iis competunt, non ſunt extendenda (§. 528, Cor. 3.). Sed eccleſiam imperio carere, docet §. 878. Cor. 2. Ergo nec officialibus eccleſiaſticis, qua talibus, imperium poteſt concedi.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Ius excommunicandi non esse imperii, qua talis, effectus, notandum est. Vid. §. 653. Cor. 2.

§. 921. Inter negotia ecclesiastica, quae certas in personas transferri possunt, referre debemus, tam quibus dogmata ecclesiae modusque hisce conuenienter viuendi membris explicantur, quam quibus omnia in ecclesia agenda in ordinem adducuntur (§. 879.). Priori ratione ecclesiastici officiales *doctorum* (§. 809), posteriori vero *praepositorum* seu *presbyterorum* seu *episcoporum* acceperunt nomen. Quid doctores et presbyteri.

§. 922. Legum igitur, quas ecclesiae doctores, qua tales, obseruare debent, hoc erit fundamentum: *efficias, vt membra ecclesiae dogmata in ecclesiam recepta, modumque illis conuenienter viuendi distincte cognoscant* (§. 919). Doctorum leges.

COR. I. Obligatio ad finem dat obligationem ad media (§. 94). Doctores itaque ecclesiae obligati sunt, vt omnem adhibeant diligentiam, qua de dogmatibus ecclesiae modoque illis conuenienter viuendi distinctam sibi acquirere possunt cognitionem. Hancce obligationem esse perfectam, docet §. 529. Cor. 2.

COR. II. Ex iis itaque, quae §. 102. seqq. de interpretatione atque explicatione legum dicta, nonnullae etiam hic deduci possunt conclusiones.

§. 923. *Doctorum ecclesiae officium est efficiendi, vt auditores ad illos, de dogmatibus ecclesiae modoque hisce conuenienter viuendi dicentes, attendant.* Ita enim docere debent, vt auditorum cognitio illis de principiis fiat distincta (§. 922.) Quae specialiter determinantur.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

922). Quare, cum distincta cognitio sine attentione acquiri nequeat (§. 28. seqq.), apertum est, doctores ecclesiae obligatos esse ita agere, vt auditores ad dicta possint attendere (§. 94).

COR. Vt quis ad rem quandam attendat, coactione efficere, naturae repugnat (§. 42.), nulla ergo vis doctores, quam persuasoria, decet.

Continuatio. §. 924. Quicquid taedium atque risum excitat, id nos etiam ab attentione reuocat. Taedium ex intuitu mali (§. 25.), et risus ex intuitu contradictionis actionum cum statu oritur. Qui nos laedit (terminus sumitur significatu generali (§. 322), eius intuitus in nobis excitat cognitionem mali (§. 300), et qui decorum violat, ita agit, vt actiones statui repugnent (§. 157.). *Hinc perspicitur, doctores ecclesiae perfecte obligatos esse, vt tam officia erga se ipsum quam officia erga alios praestent* (§. 923).

COR. Ex doctrina igitur de quantitate obligationum nonnullae hic deduci possunt conclusiones.

De ministris ecclesiae. §. 925. *Doctores ecclesiae efficere porro debent, vt auditorum cognitio illis de rebus euadat viua.* Hoc manifestum est ex §. 909. Quatenus huius obligationis ratio habetur, doctores ecclesiae *ministrorum ecclesiae* acceperunt nomen (§. cit.). Principium itaque, ex quo obligationes ministrorum ecclesiae, qua talium, sequuntur, haec erit propositio: *Omni, qua fieri potest, cura atque diligentia efficere debes, vt*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

vt eccleſiae membra dogmata ab eccleſia recepta modumque hiſce conuenienter viuendi non diſtincte ſolum cognoſcant, ſed et vt eorum hac de re cognitio euadat viua.

SCH. Hocce principium eorum ope, quae de cognitione viua dicenda, facili opera magis determinari poteſt. Quoniam vero eiusmodi meditatio eſt philoſophiae moralis, inſtituti ratio, vt de his plura hic dicamus, non permittit.

§. 926. *Praepoſitis ſeu epiſcopis competit ius efficiendi, vt in eccleſia omnia ordine fiant* (§. 921). Ordo requirit ſimilitudinem in ratione, qua plura coniunguntur (§. 629. Cor. 1). Sine praepoſitorum igitur auctoritate in eccleſia nil iuſte fieri poteſt, ex quo immediate ſequitur, vt *nemini ius in eccleſia docendi ſine praepoſitorum auctoritate ſit concedendum.* Conf. EVSEBII Hiſt. Eccl. Lib. VI. Cap. XIX. Ius praepoſitorum.

COR. Ergo et doctores eccleſiae praepoſitorum auctoritate ordinari debent (§. 921). Ideoque illis ſine horum conſenſu in eccleſia aliquid docere non licet.

§. 927. *Doctor eccleſiae, qui, quaedam eccleſiae dogmata rationi repugnare, pro certo habet, perfecte obligatus eſt, vt eiusmodi dogmata membris non proponat, ſed vt de rationibus, quae efficiunt, vt de illorum veritate dubitet, cum praepoſitis ſeu epiſcopis conſideret.* Obligatio enim, vt dogmata eccleſiae auditoribus exponat, ſocialis eſt (§. 918. ſeq.). Quoniam vero in obligationum ſocialium atque naturalium colliſione naturales praeferendae ſunt (§. 126. Quid iuris, ſi doctor dogmata falſa eſſe cognoſcat.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

615. seqq.), consequens est, doctorem ecclesiae perfecte obligatum esse, eiusmodi ecclesiae dogmata, de quorum veritate dubitat, membris ecclesiae non proponat (§. 328. Pr. II. et §. 529. Cor. 2.). Q. e. p.

Alterum propositionis membrum immediate ex §. 926. coll. §. 300. sequitur.

COR. Qui obligationi suae conuenienter agit, neminem laedit (§. 322). Quicquid non est laesio, nec est rebellio (§. 715). Manifesta itaque est veritas propositionis §. 537. Sch. positae.

SCH. Dicunt etiam doctores iuris canonici de ecclesiae doctorum atque praepositorum subordinatione. Quoniam vero eiusmodi subordinatio ex pactis, non vero ex rerum notionibus deducenda est, de illa in tractatione philosophica non nisi generalia dici possunt. Quae cum §. 910. sq. satis exposita sint, nil supererit, nisi vt de officiis auditorum breuissimis dicamus.

De officiis Auditorum.

§. 928. *Auditores in ecclesia perfecte obligati sunt, vt pietatem erga doctores obseruent, et vt ecclesiae officialibus sufficientia praebeant salaria.* Auditores enim cum doctoribus sunt in societate (§. 918. seqq.), ergo et perfecte obligati sunt ita agere, vt doctores iuri suo sociali conuenienter viuere possint (§. 529. Cor. 2. et 530.); quare, cum hoc haud facile fieri possit, nisi auditores de doctorum perfectionibus sint conuicti (§. 923. 924.): consequens est, auditores in ecclesia perfecte obligatos esse, vt erga doctores pietatem obseruent (§. 284). Q. e. p.

Altera propositionis pars iisdem ex principiis deduci potest, et si euoluamus §. 483, eius-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

eiusdem propositionis veritatem mediante consequ..ia immediata corroboratam habemus.

COR. I. Obligatio perfecta alteri dat ius (§. 153.), ergo ecclesiae doctores atque officiales iure perfecto sufficientia alimenta ab auditoribus postulare possunt (*a*).

COR. II. Simul inde patet, episcopos habere ius ab auditoribus postulandi, vt pietatem erga doctores obseruent (§. 926).

SCH. (a) Notare velis, salarium non pro re sacra, sed pro doctoris opera persolui. Conf. THOMASII *diss. de officio principis euangelici circa augenda salaria et honores ministrorum ecclesiae.*

TIT. II.

DE IVRE RERVM IN ECCLESIA.

§. 929.

Rem esse omne id, quod ad τὸ nostrum pertinere potest, ex superioribus manifestum est. Quo ex conceptu simul patet, *rem ecclesiae* esse omne id, quod ad τὸ suum ecclesiae pertinet. Quid res ecclesiae.

§. 930. Ecclesia est societas plurium, qui de religione consentiunt (§. 878). Res igitur ecclesiae vel immediate religionem spectant, vel ad societatem ecclesiasticam conseruandam faciunt. Si prius, res ecclesiae vocantur *sacrae*; si posterius, *ecclesiae*. Harum ope porro societas ecclesiastica conseruatur vel quatenus est ecclesiastica, vel quatenus est societas, priori Eius species.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ratione vocantur *ſpirituales*, poſteriori vero *temporales*. Res etiam ſacras eſſe vel corporales, vel incorporales, ex §. 844. ſequitur.

COR. I. Quicquid itaque religionem non immediate ſpectat, inter res ſacras minime referri poteſt. Quare, cum religio ſit determinatus deum colendi modus, (§. 870. conſequens eſt, rem ſacram non eſſe, quae cultum diuinum non immediate tangit. vid. §. 285.

COR. II. Rerum eccleſiaſticarum ſpiritualium ſcopus eſt, vt ſocietas eccleſiaſtica, qua talis, conſeruetur. Res igitur, quarum vſu efficitur, vt membra eccleſiae religioſa fieri poſſint, inter res eccleſiaſticas ſpirituales referre debemus. Vid. §. 896.

COR. III. Res tandem eccleſiaſticae temporales ad conſeruandam ſocietatem eccleſiaſticam, quatenus nimirum eſt ſocietas, faciunt. Inter eiusmodi itaque res ſalaria eccleſiae officialibus praebenda, et bona, quae ad negotia eccleſiaſtica agenda adhibere debemus, referenda ſunt.

De antiſtibus. §. 931. Quibus ius bona eccleſiaſtica temporalia adminiſtrandi conceſſum eſt, vocantur *antiſtites*.

COR. I. Ergo et antiſtites auctoritate epiſcoporum ordinandi ſunt (§. 926).

COR. II. Iura vero atque obligationes antiſtitum ex §. 692. ſeqq. immediate inferri poſſunt.

Effectus violationis rei ſacrae. §. 932. *Si quis eccleſiae membrorum res ſacras moraliter violat, in eccleſia ſpeciem blasphemiae committit.* Qui enim res ſacras moraliter violat, determinata in eccleſia moraliter agit contra perfectiones diuinas (§. 930. Cor. 1. 285.), ſuis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſuis itaque actionibus illa in eccleſia deo tribuit imperfectiones. Qua ex ratione eiusmodi actio illa ab eccleſia blaſphemia vocari debet (§. 283.).

COR. Ergo eccleſiae dat ius excommunicandi (§. 906).

Rei eccleſiaſticae ſpiritualis.

§. 933. *Qui res eceleſiaſticas ſpirituales moraliter violat, ille impietatem ſuam in eccleſia declarat.* Qui enim res eccleſiaſticas ſpirituales moraliter violat, ille moraliter ea violat, quorum vſu membra fieri poſſunt religioſa (§. 930. Cor. 2). Facere igitur non poteſt, quin ſuam de contemtu religioſorum voluntatem membris declaret (§. 282. Cor. 1.), impietatem itaque ſuam manifeſtam facit (§. 173. 875. 870).

COR. Ergo etiam eecleſiae dat ius excommunicandi (§. 906.

Rei eccleſiaſticae temporalis.

§. 934. *Ex rei eccleſiaſticae temporalis violatione nil, niſi ſocietatis laeſio, colligi poteſt.* Res enim eccleſiaſticae temporales pertinent tantummodo ad τὸ ſuum eccleſiae, quatenus eſt ſocietas (§. 929. 930). Si quis igitur eiusmodi res violet, hac ex actione nil inferri poterit, niſi vt ſocietatem in poſſeſſione eorum, quae ad τὸ ſuum pertinent, turbauerit. Sola igitur ſocietatis laeſio eiusmodi ex actionibus ſequitur (§. 325).

COR. Qui igitur eiusmodi res violat, eccleſiae dat ius agendi (§. 866. 912), et principi ius puniendi (§. 914).

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid sacrilegus.

§. 935. Qui res ecclesiasticas furto aufert, *sacrilegus* vocatur. Maior itaque moralitas sacrilegio, quam simplici furto inest (§. 175. Cor. 5.). Ergo et maior est poena, quae ex illo, quam quae ex hoc sequitur (§. 217. Prop. IX.). Quae vero de furto in superioribus dicta, hic etiam applicari possunt.

De alienatione rei ecclesiasticae.

§. 936. *Res sacrae ecclesiasticae spirituales alienari nequeunt, saluis vero legibus naturalibus fieri potest, vt res temporales ecclesiasticae alienentur.* Res enim sacras ecclesiasticas spirituales alienare, idem est ac cultum diuinum in alios transferre (§. 930. Cor. 1. et 2.), quoniam vero eiusmodi translatio sine gloriae diuinae obscuratione cogitari nequit (§. 282. 284), consequens est, vt legibus naturalibus repugnet (§. 282. Cor. 2.). Q. e. p.

Rerum vero ecclesiasticarum temporalium alienationem legibus naturalibus non statim repugnare, docet §. 930. Cor. 3. et §. 451. Cor. 2. coll. §. 689. seqq.

COR. Quae ergo ratione secularisationis sunt iuris naturalis, deduci possunt ex §. 689. seqq. coll. §. 913. et 678.

Simonia est contra ius naturae.

§. 937. Emtio venditio rerum sacrarum vocatur *simonia*. Omnis igitur simonia legibus naturalibus repugnat (§. 936).

Conclusio.

§. 938. Hactenus ius rerum ecclesiae suis ex definitionibus explicauimus. Qui explicata per ea, quae §. 829-842. de iure ad rem, et per

ea,

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ea, quae §. 843. seqq. de iure in re diximus, magis vult determinare, facili etiam negotio specialiora, quae ius rerum in ecclesia spectant, intelligere poterit. Non ergo habemus, vt de his plura hic dicamus. Velim tamen, vt legas Ill. nostrum ENGAVIVM in Iur. Can. p. 293. seqq.

TIT. III.

DE IVRE ACTIONVM IN ECCLESIA.

§. 939.

Permulta eruditi de actionum ecclesiasticarum existentia disputarunt. Alii easdem concedunt, alii vero negant, querelam non actionem in ecclesia dare affirmantes. Inquiramus in ea, quae secundum ius naturae hac de re sunt vera. Ratio instituti.

§. 940. Remedium iuris persequendi in ciuitate actionem, ciuilem scilicet, vocauimus (§. 807). Iurium ecclesiasticarum existentiam satis demonstrauimus. Ergo et remedium iuris persequendi in ecclesia *actionem ecclesiasticam* vocare possumus. Quid actio ecclesiastica.

§. 941. Violatio iuris est fundamentum actionis (§. 866.), ergo et violatio iuris ecclesiastici actionum ecclesiasticarum fundamentum vocari potest. Iura ecclesiastica sunt vel personarum (§. 918. seqq.), vel in re, vel ad rem (§. 929. seqq. et 802), ergo et actiones ecclesiasticae sunt vel praeiudiciales, vel reales, vel personales (§. 868. seqq.). Actionum ecclesiasticarum fundamentum.

COR. Si ergo ea, quae §. 868. seqq. dicta, per §. 918. 938. determinantur, harum etiam actionum differentiae specificae cogitari possunt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quod specialiter determinatur.

§. 942. Qui iura ecclesiastica alterius violat, vel simul agit contra iura maiestatica, vel non. Si prius, factum illud breuitatis gratia *delictum ecclesiastico-ciuile*, si vero posterius, *delictum ecclesiasticum* vocabimus (§. 835).

COR. I. Delictum ciuile dat actionem ciuilem (§. 835. 866), et delictum ecclesiasticum actionem ecclesiasticam (§. 941.), ergo ex delicto ecclesiastico-ciuili oritur actio ecclesiastico-ciuilis.

COR. II. Ita e. g. actio blasphemiarum, actio, quae datur ex simonia (§. 937. 932.), ex sacrilegio (§. 935. 681. 328.), ex violatione rerum ecclesiasticarum spiritualium (§. 933. seqq.) sunt actiones ecclesiastico-ciuiles.

Forum competens determinatur.

§. 943. *Actionem ecclesiasticam apud eum, qui potestatem ecclesiasticam habet, ciuilem vero apud ciuitatis rectorem, qua talem, turbatoribus intendere debemus.* Vltimum membrorum ex §. 722. seqq. primum vero ex §. 942. et 906. immediate sequitur.

COR. I. Forum igitur competens, in quo actio ecclesiastico-ciuilis turbatoribus intendenda, mixtum est.

COR. II. Si igitur potestate ecclesiastica gaudens, qua talis, de delicto ecclesiastico-ciuili, vel de delicto ciuili iudicat, hoc facto violat iura maiestatica, ideoque principi dat ius puniendi (§. 723. Cor. 1. §. 712. Cor. 2. et §. 711).

COR. III. Effectus actionis ecclesiasticae ex §. 905. seqq. et ecclesiastico-ciuilis ex §. cit. et §. 866. seqq. facili negotio deduci possunt. Exposita ergo permittunt, vt ponatur.

IVRIS ECCLESIASTICI VNIVERSALIS

F I N I S.

ELE-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
IVRIS GENTIVM
VNIVERSALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SECTIO VIII.

QVAE

IVS GENTIVM VNIVERSALE SISTIT.

CAPVT I.

DE IVRE GENTIVM VNIVERSALI IN GENERE.

§. 944.

Ciuitates, quarum vna ab altera non dependet, vocantur *Gentes*. vid. §. 41. Pr. Quid gentes.

COR. I. Si itaque de gente dicimus, non membra ciuitatis, sed totam ciuitatem spectamus.

COR. II. Quicquid ergo a cuiusdam ciuitatis membro agitur, non statim pro actione gentis haberi potest.

§. 945. Qui ab altero non dependet, nec imperio alterius subiicitur (§. 585. Cor. 1). Ex quo elucet, fieri non posse, vt altera gens sit alterius superior, et altera alteri subiecta (§. 944). Eadem ex ratione manifestum est, gentes inter se consideratas non esse in societate (§. 521). Quare, cum status non socialis naturalis vocetur (§. 15. seqq. Pr.): Gentes, quatenus inter se considerantur, viuunt in statu naturali. Gentes inter se viuunt in statu naturali.

COR. Iustitia igitur eorum, quae a gentibus aguntur, nec ex iure ciuili, nec ex iure publico, nec ex iure sociali, sed ex iure naturali deducenda est. Ex quo porro patet, fieri non posse, vt cum statu gentium status ciuitatis democraticus comparetur (§. 748).

§. 946.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Gentes inter se sunt aequales.

§. 946. Quaeuis igitur gens sui iuris est. Et omnes gentes, in statu naturali consideratae, aequalia iura, aequalesque obligationes habent (§. 14. Pr.).

COR. I. Quo igitur iure gens vti velit contra aliam, eodem etiam et haec vti potest contra illam.

COR. II. Quoniam porro gentes in statu aequalitatis viuunt, quatenus sunt in statu naturali (per dem.), et in statu naturali viuunt, quatenus inter se spectantur (§. 945.), non vero seperatim consideratae (§. 944), in confesso est, ab inaequalitate gentium seperatim consideratarum ad inaequalitatem gentium, quatenus inter se considerantur, non valere consequentiam.

COR. III. Si igitur vna gens ab altera ritibus atque ceremoniis se distinguat, hoc aequalitatem gentium inter se consideratarum non tollet.

Principium actionum gentium erga se inuicem.

§. 947. *Gentes ita erga se inuicem agere debent, vt aequalitatis habeant rationem.* Gens est ciuitas (§. 944.), ergo gentes seperatim consideratae ita agere debent, vt extranei non arripiant conatum efficacem illis mala inferendi (§. 665). Quaelibet itaque gens ita agere debet, vt aliam non laedat (§. 540), ideoque ita, vt aequalitatis gentium rationem habeat (§. 946. 277. 325).

COR. Aequalitas haec naturalis pertinet ad τὸ suum gentis (per dem. §.). Ergo et cuilibet genti competit ius aequalitatem illam conseruandi (§. 324. 151).

Ex quo l. G. possibilitas deducitur.

§. 948. Constituere itaque possumus leges naturales, quibus gentes actiones suas erga se inuicem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

uicem attemperare debent (§. 127. 98). Scientia de legibus, quibus gentes erga se inuicem conuenienter viuere debent, vocatur *ius gentium*, et quidem *vniuersale*, quatenus scientia illa est philosophica, ideoque ex gentium natura seu definitione deducta. Satis itaque euictum est, fieri posse, vt ius gentium vniuersale constituatur (§. 947).

COR. Rerum definitiones sunt immutabiles. Ergo et ius gentium data pro definitione est immutabile. Quae hac ex ratione de legibus naturalibus §. 136. seqq. dicta, etiam ad ius gentium accomodari possunt.

SCH. In controuersiam quidem immutabilitas iuris gentium a doctoribus deducta est, quoniam ius gentium ab aliis sumitur pro iure naturali; ab aliis nostro significatu; ab aliis pro lege positiua multis gentibus communi; ab aliis pro plurium gentium moribus, et quae sunt reliqua. Ea vero termini significatio, quam tradidi, etiam hancce decidet controuersiam. De reliquis termini significationibus et de iure gentium voluntario in praelectionibus pluribus dicamus.

§. 949. *Propositio §. 947. demonstrata iuris gentium vniuersalis fundamentum vocari potest.* Propositio I. G. fundamentalis.

Ius enim gentium vniuersale actiones gentium, qua talium, erga se inuicem determinat (§. 948). Vltimam ergo legum, quas in iure gentium vniuersali explicare debemus, rationem primus gentium erga se inuicem respectus continere debet. Quare, cum hic sit independentia gentium (§. 944), sequitur, vt propositio §. 947. demonstrata sit iuris gentium vniuersalis fundamentum (Conf. ea quae in §. 140. seqq. de propositione iuris naturalis fundamentali dicta).

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. Diuersae quidem sunt doctorum de iuris gentium fundamento sententiae, vid. GRIBNERVM l. c. lib. III. Cap. I. §. 3. n. 1. Quoniam vero philosophicae rei considerationis fundamentum semper est rei definitio, superuacaneum esset, si hac de controuersia prolixius hic differeremus.

Quae magis determinatur.

§. 950. Pertinet ergo ius gentium ad ius perfectum (Cor. ad §. 947. 949. et Cor. 2. §. 325). Quamobrem, cum etiam singuli homines in statu naturali spectari ea gaudeant aequalitate, de qua hic dicitur (§. 14. Pr.) gentes perfecte obligatae sunt, vt actiones suas erga se inuicem iuri naturali perfecto hominum singulorum in statu sociali absoluto spectatorum attemperent.

COR. Ius igitur gentium est vel absolutum vel hypotheticum (§. 15. seqq. Pr.).

SCH. Determinauimus itaque rationem applicandi ius naturale ad ius gentium, principiis quidem plerumque receptis contrariam, quoniam gentes natura obligatas esse, vt actiones suas iuri naturali hominum singulorum accommodent, permulti, inter ius gentium humanius atque stricte dictum distinguentes, docent, summa tamen cum ratione, quam ita accipe: alia est obligatio gentium erga se inuicem, quatenus sunt homines, alia, quatenus sunt gentes. Haec vero ex eo gentium respectu deducenda est, qui immediate ex gentis definitione concipitur. Et sic porro.

Ius principum inter se spectatorum.

§. 951. Ciuitas sine maiestate nulla est (§. 668. Cor. 2.), omnia iura ciuitatis sunt iura maiestatica, et iura maiestatica sunt iura ciuitatis (§. 668. 667. 656. 528). Personae, iure maiestatico gaudentes, sunt principes. *Ius igitur prin-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

principum, inter se spectatorum, idem est ac ius gentium (§. 948. 944).

COR I. Quae igiur in iure gentium demonstrantur, etiam in iure principum, inter se spectatorum, qua talium, dici possunt.

COR. II. Alias ergo principes erga se inuicem obligationes habent, quatenus sunt homines; alias, quatenus sunt principes (Schol. ad §. 950.). Sed de his hic satis.

CAPVT II.

DE IVRE GENTIVM ABSOLVTO.

TIT. I.

DE IVRE GENTIVM ABSOLVTO IN STATV PACIFICO.

§. 952.

Ius gentium absolutum exhibet leges, quae non ex factis, sed immediate ex gentium natura deducendae. Si vero obligationes, cum legibus connexae, immediate ex gentium factis, mediate vero ex gentium natura fluunt, oritur *ius gentium hypotheticum*. Quid ius gentium absolutum et hypotheticum.

COR. Distinguamus itaque statum gentium absolutum atque hypotheticum a iure gentium absoluto atque hypothetico.

§. 953. Status gentium, quo conatu efficaci sibi inuicem mala inferendi feruntur, dicitur *bellum solemne*, quo a bello, quod *minus solemnis* accepit nomen, et quod §. 358. seqq. expo- In statu pacis atque belli consideratum.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ſuimus, poſſit diſtingui. Simul inde intelligi poteſt, quit ſignificet *pax ſolemnis*.

COR. I. Omnia igitur gentium, inter ſe ſpectatarum, negotia vel ad bellum, vel ad pacem redeunt. Hac ex ratione ius gentium a GROTIO ius belli et pacis vocatum eſt.

COR. II. Ius gentium abſolutum in ſtatu pacifico exhibet leges, quibus gentes erga ſe inuicem in ſtatu, quo non habent conatum efficacem ſibi inuicem mala inferendi, conuenienter viuere debent (§. 952).

COR. III. Ius gentium pertinet ad ius perfectum (§. 950). Ex quo patet, ex Sect. II. Cap. I. Tit. II. hic inferendas eſſe concluſiones.

SCH. Dicatur in praelectionibus de bello ſolemni ex iure gentium voluntario.

Gens ſibi non debet arrogare ius in gentem.

§. 954. *Nullum ſibi ius gens in gentem arrogare debet.* Ponamus, gentem in gentem ſibi arrogare iura, hoc aequalitati naturali repugnabit (§. 14. Pr.), cuius in omnibus actionibus erga ſe inuicem gentes rationem habere debent (§. 947).

COR. I. Qui ſibi nullum in alterum arrogat ius, non agit contra aequalitatem naturalem (§. 14. Pr.). Qui vero alteri denegat auxilium, ſibi in alterum non arrogat ius (§. 310. ſeqq.). Ergo nec contra aequalitatem gentium naturalem agit gens, alteri auxilia denegans.

COR. II. Officia ergo, quae *innoxiae vtilitatis* vocantur, quibus ſcilicet gens aliis prodeſt, ſibi vero non nocet, qualia ſunt, vt liceat aliis populis ad terras noſtras accedere, in illis commorari, commercia cum ciuibus alterius gentis exercere, inire matrimonia et quae ſunt reliqua, vid. KOEHLERI Ius Soc. et Gent. §. 1646. ſeqq. conf. HVBERVS de iur. ciuit. Lib. III. Sect. IV. cap. I. non ſunt iuris gentium (§. 949).

SCH. Qui contrarium defendunt, obligationes, quae ex aequitate naturali oriuntur, ab obligationibus, quae ex iure gentium fluunt, mea quidem ſententia non ſatis diſtinguunt.

De iure tranſitus.

§. 955. *Nulla gens per alterius gentis territorium tranſitum facere debet, niſi a gente, ad cuius pru-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

proprietatem territorium illud pertinet, facultas itineris per territorium hocce faciendi illi sit data. Si enim vltimum non sit factum, gens sibi in gentem ius aliquod arrogauit (§. 9. Pr.). Hoc vero iuri gentium repugnat (§. 954.).

COR. Ponamus gentem genti eiusmodi facultatem nolle concedere, haec denegatio inter actiones iuri gentium contrarias non potest referri (Cor. 2. §. 954). Et reliqua.

§. 956. *Ius praecedentiae* vocatur ius, vi cuius gens prae altera prioritatem loci sibi vindicat. De iure praecedentiae.

COR. Salua igitur gentium aequalitate naturali ius praecedentiae potest concipi.

§. 957. *Nullum iuris praecedentiae in iure vniuersali concipi potest fundamentum, nisi gentis cuiusdam antiquitas.* Si enim gentes aut earum principes (§. 951.) sint in conuentu, vnus prae altero prioritatem loci sibi necessario vindicare debet. Ratio vero huius prioritatis nec in gentium inaequalitate (§. 946.), nec in maiori fortunarum suarum copia, nec in potentia maiori, nec in insigniori virtutis gradu, nec in maiori territorii amplitudine esse potest (§. 954. 946. Cor. 2.), sola igitur gentium antiquitas hanc rationem determinat. Cuius fundamentum in iure vniuersali.

SCH. Illustri hac de materia non sine commodo legi possunt, quae in THEATRO PRAECEDENTIAE ab ZACHAR. ZWANZIG edito historice exposita. Ex quibus generalia quaedam forsan possunt abstrahi, principium meum a posteriori confirmantia.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Et effectus. §. 958. Si genti cuidam competat ius praecedentiae, et altera eundem velit occupare locum, gens sibi arrogabit ius in gentem, ergo aget contra ius gentium (§. 954.), ideoque contra ius perfectum (§. 950.). Etquae reliqua.

TIT. II.

DE IVRE BELLI INTER GENTES.

§. 959.

Ratio instituti. De bello eiusque iure latis diximus §. 344. seqq. Quasdam ergo determinationes, quae ex iure gentium fluunt, hic tantummodo adponamus.

Iusta belli solemnis ponitur caussa. §. 960. *Inter gentes, qua tales, sola iusta belli caussa est vielatio aequalitatis gentium naturalis.* Sola enim iusta belli caussa est laesio (§. 362.), ideoque actio legibus contraria (§. 322.) Sed actiones, quibus aequalitas gentium naturalis violatur, sunt laesiones (§. per dem. ad §. 947.), et actio, qua determinata aequalitas non violatur, inter actiones iuri gentium contrarias referri nequit (§. 949.), sola ergo violatio aequalitatis gentium naturalis est iusta belli inter gentes caussa.

COR. I. Bellum, quod inter gentes geritur, dicitur solemne, (§. 952.), belli igitur solemnis caussa, si iusta, determinata est.

COR. II. Si ergo gentis cuiusdam ciuis ciuem alterius gentis laedat, haecce laesio erit quidem iusta belli caussa (§. 362.), non vero caussa belli solemnis (§. 944. Cor. 1.). Ex quo patet, a caussa belli ad caussam belli solemnis non valere consequentiam.

SCH. De bello solemni ex iure gentium voluntario dicamus in praelectionibus.

§. 961.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 961. *Indictio* seu *denuntiatio* belli est alteri facta declaratio voluntatis de bello ei inferendo. Declaratio voluntatis est vel pura, vel conditionata (§. 424). Ergo et indictio belli vel pura vel conditionata esse potest. Quid indictio belli.

COR. Est igitur indictio belli declaratum propositum arripiendi statum, quo quis conatum efficacem alteris mala inferendi vult accipere.

SCH. Sunt quidem, qui omnem indictionem belli conditionalem esse putant, in illa semper hancce esse conditionem, nisi alter praestet satisfactionem, affirmantes, sed vt hac in re sententiam KVLPISII sequamur, §. 426. iubet.

§. 962. *Indictio belli solemnis ante necessaria est, quam gentes iuste bella gerere possunt.* Iuste enim gentes sine iusta caussa bellum gerere nequeunt (§. 361.), sed iusta belli solemnis caussa inde solummodo cogitari potest, quoniam aequalitas gentium naturalis alia ratione conseruari nequit, quam vt genti, eandem violanti, mala inferantur (§. 960. 358. et per dem. ad §. 349.). Cessantibus itaque hisce determinationibus fieri nequit, vt gentes iuste bella gerant. Quare, cum non facta belli indictione eiusmodi determinationes non cessare, affirmari non possit (§. 961. 348. seq.), sequitur, vt gens, quae sine belli indictione alia cum gente bellum vult gerere, ius in gentem sibi arroget (§. 9. Pr.), ideoque contra ius gentium agat (§. 954). Ex quibus manifestum est, indictionem belli in iure gentium ante necessariam esse, quam gentes iuste bella gerere possunt (§. 954). Quae in iure gentium necessaria.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. In belli igitur indictione cauſſa belli, determinari debet. Ita etiam hodie libellis publicis, quos *Manifeſta* vocant, iuſtitiam cauſſae ante exponunt gentes, quam arma ſumunt.

SCH. Notandum eſt, quod in ſe iniuſtum, in colliſione iuſtum fieri poſſe.

Ius in hoſtium perſonas.

§. 963. *In bello ſolemni alteri hoſti ea tantummodo facere licet, quae alterius vires infringunt, eumque ad nocendum infirmiorem reddunt.* Gens enim eſt ciuitas (§. 944.), quaelibet uitas ſuam conſeruare debet ſecuritatem (§. 664. Cor.), ergo et quaeuis gens ad ſuam conſeruandam ſecuritatem obligata eſt. Sed, poſito bello ſolemni, gentes feruntur conatu efficaci ſibi inuicem mala inferendi (§. 358. 953.). ideoque durante bello nulla eſt hoſtium ſecuritas (§. 364. 539.), ex quo abunde ſequitur, vt alteri hoſti omnia facere liceat, quae alterius vires infringunt, eumque ad nocendum infirmiorem reddunt (§. 94). Q. e. p.

Gens, quae alteri genti, quae hoſtis eſt mala vult inferre ex principio demonſtrato non concipienda, ius in gentem ſibi arrogat (§. 9. Pr.), ideoque contra ius gentium agit (§. 954). Q. e. a.

COR. I. Quicquid igitur ad determinatos ſcopos nil confert, id etiam in bello non licet. Inermes, ſenes, infantes, feminae nocere nequeunt. Ergo et hiſce parcere debent hoſtes.

COR. II. Eodem ex principio intelligi poſſunt, quae de armis licitis et illicitis dicenda. Vid. ZENTGRAV *de armis in bello prohibitis* et SCHWARZII ſpec. II. controuerſ. iur. nat. ex hiſtor. Graec. illuſtr.

SCH.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

SCH. De rationibus, quibus GROTIVS *et* COCCEIVS *de armis illicitis quaedam reiecerunt, dicamus in praelectionibus. In quibus simul explicaturi sumus controuersias de vsu artis magicae in bello.*

§. 964. Ius ad finem dat ius ad media (§. 152 et 94.), si hostis hosti bona sua adimit, tunc vires hostis infringit, eumque ad nocendum infirmiorem reddit (§. 369. Cor. 1). Ergo et hosti competit ius, hosti bona sua adimendi (§. 963). Conf. GROTIVS de I. B. et P. Lib. III. Cap. V. et XII. Et res.

§. 965. Simulatio, qua hosti nocetur, vocatur *stratagema*, ergo et omnia stratagemata, in iure gentium vniuersali iusta sunt (§. 963). E. et stratagemata iusta sunt.

§. 966. Defensio, contra ius gentium suscepta, *crudelitatis bellicae* accepit nomen.

COR. Termini itaque crudelitatis bellicae positi sunt §. 963. Et gentes, vt ab eadem abstineant, obligatas esse, immediate docet definitio.

§. 967. Conatus alteri bellantium succurrendi vocatur *fauor partium.* Qui a fauore partium vacuum se ostendit, *Neutralis* dicitur. Quid fauor partium.

COR. I. Neutralis igitur non est hostis (§. 364. 358.), ergo nec illi mala inferre licet (§. 364. Cor. 3.).

COR. II. Gens quae alteri bellantium officium, aliquod innoxiae vtilitatis concedit, et alteri denegat, neutralis esse definit (§. 954. Cor. 2. et §. 310.), ideoque fit alterius partis (§. 364. 178.). Conf. FRANCKENSTEIN in Diss. de neutralitate.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

De victoria. §. 968. Bellantes conatu efficaci sibi inuicem mala inferendi feruntur (§. 358), fieri igitur potest, vt vis vnius alterius fiat superior. Qui ex certamine superior discedit, *victor* salutatur, cuius vero vis in certamine minor euadit, *victus* apellatur. Et is belli exitus, quo quantitas vis vnius hostis efficit, vt alter porro resistere nequeat, *victoria* vocatur.

COR. I. Victi igitur victori non amplius possunt resistere, ergo sunt in potestate victoris (§. 7. Pr.).

COR. II. Quoniam vero ius perfectum potestatem victoris limitat (§. 787), et contra ius perfectum agere, iniustum est (§. 155), ius etiam naturale, et eadem ex ratione ius gentium iura victoris in victos limitat (§. dem. membr. 2. §. 963).

Eiusque iure. §. 969. Ius, quod hosti competit in hostem, concipitur

1.) ex reparatione damni (§. 329. seqq.).

2.) ex iure defensionis (§. 344. seqq.).

3.) ex securitatis conseruatione (per dem. ad §. 963).

Ergo et iisdem ex principiis iura victoris in victum deduci possunt, habet enim

1.) Ius plenam postulandi satisfactionem. De quo vid. pl. §. 329. seqq.

2.) Ius victos eo redigendi, ne amplius nocere possint. De quo vide pluribus §. 346. seqq. et §. 546. 547.

SCH. De cautione, ab hoste hosti praestanda, dicamus in praelectionibus.

TIT.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

TIT. III.

DE
IVRE GENTIVM CIRCA LEGATOS.

§. 970.

Legatorum neceſſitas.

Ex iis, quae hactenus expoſuimus, ſatis ſuperque elucet, ſaepiſſime neceſſe eſſe, vt gentes de negotiis publicis inter ſe agant (vid. §. 962). Et hac ex cauſſa vel totae gentes conueniunt, vel non. Prius fieri nequit (§. 955.), ergo vel ii conueniunt, qui gaudent maieſtate, vel perſonae quaedam, quibus imperantes eiusmodi poteſtatem concedunt (§. 705. ſeq.). Prius ciuitatis commodum non ſemper permittit (§. 722. ſeqq.), vt igitur poſterius fiat, neceſſe eſt,

§. 971. Perſona a gente ad gentem miſſa, vt de negotiis publicis tractet, vocatur *legatus*. Quid legatus.

SCH. Differunt igitur legati ab *agentibus*, hi enim tantummodo negotia priuata inter gentes tractant, differunt a *commiſſariis*, hi enim ab imperantibus ad ſubditos mittuntur; differunt etiam a *deputatis*, quos ſubditi ad imperantes mittunt.

§. 972. *Nemo legatum mittere poteſt, niſi qui gaudet iure maieſtatis. Et inter iura maieſtatica etiam ius mittendi legatos referri debet.* Vbi enim nulla eſt gentium idea, ibi nec concipi poteſt ius mittendi legatos (§. 971.), ſed vbi nulla maieſtas, ibi nulla eſt gens (§. 944. 668. Cor. 2.). Ergo legatos mittere nequit, qui iuribus maieſtaticis non gaudet. Q. e. p. Quis legatos mittere poteſt.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Alterum propoſitionis membrum ex §. 706. immediate ſequitur.

COR. I. Legatus igitur obligationem atque auctoritatem ſuam habet a ſubiecto, quod gaudet maieſtate. Legati itaque obligationes non ex natura pacti, ſed ex idea officialis ciuitatis deducendae ſunt (§. 705. et §. 706). Si itaque, quae de officialibus ciuitatis in ſuperioribus explicata ſunt, per ideam legati magis determinantur, officia legatorum ſatis intelligere poſſumus.

COR. II. Obligationes mandatarii ex pacto tantummodo deducendae ſunt (§. 429). Sententiam itaque eorum, qui legatum mandatarium nominant, et legatorum officia atque obligationes ex mandatarii idea deducunt, veram vocare non poſſumus. Certe eſt principium in praxi maxime periculoſum, ergo a poſteriori et a priori falſum. Vide HERTII Tract. *de ſuperioritate territoriali.*

Gentes vt legatos admittant, perfecte tenentur.

§. 973. *Vt gentes legatos admittant, perfecte obligatae ſunt.* Gentes enim ex iure gentium habent ius ad alias gentes legatos mittendi (§. 962. 970. 152.), gens igitur legatos non admittens violat iura gentis, qua talis (§. 94.) ideoque ſibi arrogat ius in gentem (§. 9. Pr.). Ergo agit contra ius gentium (§. 954), atque ideo contra ius perfectum (§. 950.), ergo et contra obligationem perfectam (§. 153).

COR. Non admiſſio igitur legati eſt iuſta cauſſa belli ſolemnis (§. 960.), Conf. GROTIVS de I. B. et P. Lib. II. Cap. XVIII. §. 1.

SCH. Ad argumenta, quibus GVNDLINGIVS in I. N. et G. Cap. XXXV. §. 158. cum BRESBEVTA de iure legationis ſtatuum imperii et aliis contrariam corroborare volunt propoſitionem, in praelectionibus reſponſuri ſumus.

§. 974.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 974. *Nulla gens legato, qui non niſi iuribus, quae vt legatus habet, vtitur, vi iuris gentium mala inferre poteſt.* Legatus enim, qui non niſi iuribus, quae vt legatus habet, vtitur, iuri gentium conuenienter viuit (per dem. ad §. 973). Ideoque gens, ad quam miſſus, non habet ius illi mala inferendi (§. 960). Ergo et perfecte obligata eſt, vt eiusmodi mala non inferat (§. 954). De legatorum ſanctitate.

COR. Et haec eſt propoſitio, ex qua ea concipienda, quae de ſanctitate legatorum doctores dicunt, ad eam 1.) libertatem ſermonis, vid. §. 94. 2.) ſecuritatem perſonae, vid. §. 970. 3.) et immunitatem a foro humano, vid. §. 945. 972. referentes

SCH. Generalia immediate ex §§. cit. cit. fluunt, ſpecialia moribus atque pactis gentium fundata ſunt. Sed de his hic dicere non poſſumus, ergo propoſita ſufficiant.

§. 975. Quoniam gentes, qua tales, legato, qua tali, officia quaedam praeſtare debent (§. 973. ſeq.), neceſſe eſt, vt quis, ſe eſſe legatum, poſſit probare. Qua ex ratione dicitur, legatis opus eſſe litteris credentialibus, et litteris liberi commeatus. Hae ad ſecuritatem, illae ad legationem probandam neceſſariae ſunt. Legatus perſonam legitimare debet.

§. 976. Legati tandem vel ciuitatem, cuius ſunt legati, repraeſentant, vel non. Priores vocantur *legati primi ordinis*, poſteriores vero *ſecundi ordinis*, qui etiam *Abgeſandte* et gallice Envoyés dicti. Legati primi ordinis ſunt vel Legatorum ſpecies.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

assidui, et dicuntur *ordinarii*, *Residentes*, *Gesandte*; vel temporarii, et vocantur *extraordinarii*, *Gesandte*, *Ambassadeurs*.

COR. I. A genere ad speciem valet consequentia. Quae igitur de legatis in genere dicta, de determinatis legatorum speciebus valent.

COR. II. Vnicam modo conclusionem ex determinationibus specificis, collata demonst. §. 957. adponamus, legatum uimirum primi ordinis habere ius praecedentiae, ciuitati competens, non vero legatum secundi ordinis.

CAPVT II.

DE IVRE GENTIVM HYPOTHETICO.

TIT. I.

DE IVRE GENTIVM CIRCA FOEDERA.

§. 977.

Quid foedus eiusque necessitas.

Gentes perfecte obligatae sunt, ita agere, vt obligatio aliarum gentium ad auxilia illis ferenda fiat perfecta (§. 393). Eiusmodi obligatio perfecta fieri potest per pactum (§. 419). Pacta inter diuersas gentes, qua tales, de mutuis auxiliis sibi praestandis vocantur *foedera*. Foedera itaque inter gentes hac ratione necessaria sunt.

COR. I. Foedera sunt pacta. Quae itaque §. 394.-442. de pactis demonstrata sunt, de foederibus etiam valent.

COR. II. Ex quo patet, ab iniustitia pacti, ad iniustitiam foederis valere consequentiam.

SCH. Explicemus in praelectionibus ea, quae de concursu foederum GROTIVS Lib. II. Cap. XV. §. 13. et PV-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

PVFENDORFIVS Lib. VIII. Cap. IX. §. 5. propoſuerunt.

§. 978. *Obligatio ad foedera ſeruanda eſt iuris gentium.* Inito enim foedere vires promittentis translatae ſunt in τὸ ſuum gentis acceptantis (§. 414.), promittens itaque, quae foedus non vult ſeruare, ſibi ius in aliam gentem arrogat (§. 9. Pr.). Quare, cum hoc iuri gentium repugnet (§. 954.), gens per ius gentium etiam obligata eſt, vt foedus ſeruet. Foedera vi I. G. ſeruanda ſunt.

COR. I. Noua igitur in iure gentium ad obligationem naturalem, qua, vt pacta ſeruemus, tenemur, accedit obligatio. Qua ex ratione obligatio naturalis ad promiſſa praeſtanda in iure gentium fit maior (§. 84).

COR. II. Violatio foederis eſt iuſta belli ſolemnis cauſſa (§. 960).

§. 979. Gentes ad foedera ſeruanda obligatae ſunt (§. 978). Haec itaque obligatio valet tam ratione foederum ſtatu pacifico, quam ratione foederum ſtatu belli initorum. Simulationem aduerſus hoſtem licitam eſſe, concedimus vi §. 965. ſed ſimulatio a pacto, ideoque a foedere (§. 977.) abeſſe debet (§. 415. Cor. 3.). Etiam bellica.

SCH. Vt de pactis bellicis plura hic dicamus, non neceſſe erit. Omnia enim ex doctrina de pacto facili negotio inferri poſſunt. e. gr. Si quaeſtio ſit de obſidibus, ex §. 486. cum Cor. Cor., conf. SCHILTERI Diſſ. de obſidibus; de obligatione ſubditorum ad munus obſidis in ſe ſuſcipiendum, ex §. 706; de pactis cum perfido hoſte initis ex §. 442. Cor. 4. reſponſio poterit deduci, et quae ſunt reliqua.

§. 980.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Differentia foederum ratione obiecti.

§. 980. Foedera diuersa sunt tam ratione obiecti quam ratione subiecti. Ratione obiecti alia sunt, quae ineuntur de iis praestandis, quae etiam sine pacto gentes sibi inuicem ex iure naturae debent; alia sunt, quae de aliis quibusdam obiectis ineuntur. Priori PVFENDORFIVS (a) *pudenda* vocat, ergo posteriora *non-pudenda* vocabimus.

COR. Foederum itaque pudendorum ratio esse potest, vt obligatio iuris naturalis perfecti etiam fiat iuris gentium, et vt obligatio iuris naturalis imperfecti fiat obligatio iuris perfecti atque gentium. Inter eiusmodi foedera referri possunt *foedera amicitiae*. Quae cum ita sint, non intelligo, cur foedera illa a PVFENDORFIO pudenda vocata sint.

(a) In I. N. et G. Lib. VIII. Cap. IX. §. 2.

Continuatio.

§. 981. Posteriora sunt vel *aequalia*, vel *inaequalia*. In illis est promissionis atque repromissionis identitas; in his vero earum diuersitatem concipimus.

COR. I. Foedera igitur aequalia tam promittenti quam repromittenti idem dant ius pactitium, non vero foedera inaequalia (§. 420). Qua ex ratione dicitur, per foedera aequalia neutram partem prae altera deterioris fieri debere conditionis, quod per foedera inaequalia fieri potest. Conf. THOMASII Iurispr. diu. Lib. III. Cap. VIII. §. 14 et 19.

COR. II. Foedera aequalia sunt vel *pacis* vel *belli* (§. 953. Cor. 1.), foedera belli sunt vel *offensiua* vel *defensiua*, vel *offensiua* et *defensiua* simul (§. 365. 366.) et quae reliqua, *foedera pacis* vel *circa commercia* vel *circa alias res*, e. g. ne subditos alterius defendat aut recipiat, ne iter alterius hosti praebeat et quae reliqua, versantur.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. III. Eadem foederum diuiſio applicari etiam poteſt ad foedera inaequalia. In ſequentibus differentiam foederum ratione ſubiectorum exponamus.

§. 982. *Ius ſanciendi foedera eſt ius maieſtaticum.* Foedera enim ſanciri nequeunt, niſi a gentibus, qua talibus (§. 977.), ſeu a ciuitatibus, qua talibus (§. 944.), iura vero ciuitati, qua tali, competentia ſunt maieſtatica (§. 668. 670. 977.), ergo et ius foedera ſanciendi eſt ius maieſtaticum. Ius foedera ſanciendi eſt maieſtaticum.

COR. I. Qui igitur iure maieſtatico non gaudet, nec foedera inire poteſt.

COR. II. Vt vero, qui maieſtate gaudet, vel propria vi vel per legatum foedera cum gentibus ſancire poſſit, immediate ex §. 429. ſeqq. coll. §. 970. ſequitur.

§. 983. Ponamus ſubiectum maieſtate gaudens, cum alia quadam gente ſancire foedus, hoc facit, vel quatenus materialiter ſpectatur, vel quatenus eſt determinatae ciuitatis imperans, priori ratione foedera vocantur *perſonalia*, poſteriori vero *realia*. Inde oriuntur foedera perſonalia et realia.

COR. Quatenus igitur foederum perſonalium habemus rationem, manifeſtum erit, ſubiecto, quod maieſtate gaudet, mortuo, eiusmodi foedera ceſſare. Si vero de foedere reali ſermo ſit, mortuo illo ſubiecto hocce ceſſare dici non poterit.

SCH. I. De liberatione ab obligatione foederis plura legas §. 439-442.

SCH. II. Quoniam in ariſtocratia et democratia ſubiectum, quod maieſtate gaudet, immortale eſt, ſequitur, quae de foedere perſonali dicuntur, in monarchia ſolummodo valere.

§. 984.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Qualia inita esse praesumantur.

§. 984. *In dubio foedera praesumi debent realia.* In dubio enim id praesumendum est, ad quod ex natura maiores sumendae sunt rationes. Quamobrem, cum foedera a subiecto, quod maiestate gaudet, sanciantur (§. 982), maiores nobis natura dat rationes affirmandi, vt eiusmodi foedus in commodum ciuitatis sit sancitum (§. 668. seqq.). Ergo in dubio foedera praesumi debent realia (§. 933).

SCH. De diuisione foederum in fauorabilia et odiosa dicamus in praelectionibus.

Quid sponsiones.

§. 985. Ponamus porro, ciuitatis officialem, qua talem, seu vt alii dicunt, ministrum reipublicae, cum alia quadam gente esse pactum, hoc factum est vel ex mandato imperantis vel non. Si prius, eiusmodi pacta sunt foedera (§. 982. Cor. 2.), si vero posterius, foedera dici nequeunt (§. 982. Cor. 1. et §. 706. Cor. 2.), sed *sponsionum* acceperunt nomen.

COR. I. Sponsionum obiecta sunt negotia publica (§. 705.), ergo validae esse nequeunt, nisi a principe confirmatae (§. 678. et Cor. 1).

COR. II. Ciuitas itaque ex sponsione officialis non potest obligari (§. 415. Cor. 2. 394. Cor. 4.); sed obligatio haec dependet a principis consensu (Cor. 1. et §. 978).

COR. III. Imperantem ad sponsionem ratihabendam non esse perfecte obligatum, ex sponsionis definitione facile intelligi potest. Legas THOMASII *Diss. de sponsione Caudina, et de sponsione Numantina.*

TIT.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

TIT. II.

DE IVRE GENTIVM CIRCA DOMINIA.

§. 986.

Permultum eruditi de gentium proprietate atque dominio disputarunt, dum alii eandem negarunt, alii affirmarunt. *Illi* vero non rationem solum insufficientem adducunt, sed et conclusiones rationi repugnantes concedunt, ita enim inferunt: *Omnis proprietas ad leges ciuiles refertur, gentes vero sunt in statu naturali, ergo nec gentibus vlla proprietas, nec rerum dominium potest tribui*, videatur BYNCKERSHOECK de *dom. mar. Cap. I.* His ex principiis porro concludunt: Ergo gentes coloniam in alienas terras immittere, fines aliorum turbare possunt, et quae sunt reliqua. Quoniam vero eiusmodi argumentatio principiis §. 954. seqq. expositis repugnat, propositiones illas mittamus, et sententiam eorum, qui proprietatem gentium affirmant, sequamur. Veritatem huius sequentia docebunt. An inter gentes sit proprietas?

§. 987. Gentes sunt ciuitates (§. 944.), ciuitates habere proprietatem §. 680. 681. 687. seqq. euictum est. Ergo et, gentes habere proprietatem, affirmare debemus. Quod affirmatur.

COR. I. Proprietas dat dominium (§. 845. 445.), de dominio §. 443.-458., eiusque acquisitione §. 459.-516. satis diximus. Quae itaque in locis citatis explicata sunt, hic etiam adcommodari possunt.

COR. II. Illis itaque ex principiis explicari possunt, quae de occupatione gentium, de acquisitione bellica, de gentium testamentis, de successione ab intestato inter gentes, de seruitutibus gentium reliquisque

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

que dicenda. Quoniam vero eiusmodi applicatio facili negotio fieri poterit, quae dicta sunt, pro scripti scopo sufficient.

Obligatio ex iure gentium circa dominium determinatur.

§. 988. *Iure gentium gentes etiam obligatae sunt, vt alteram gentem in eo, quod in dominio ipsius est, non turbent.* Quicquid enim in dominio gentis existit, id pertinet ad τὸ suum gentis (§. 445. Cor. 1.), si igitur gens gentem in eo velit turbare, ius sibi in gentem arrogabit (§. 9. Pr.). Quoniam vero hoc iuri gentium repugnat (§. 954.); consequens est, gentem iure gentium obligatam esse, vt alteram gentem non turbet in eo, quod in dominio ipsius existit.

COR. Gens igitur determinatae obligationi non conuenienter viuens, alteri genti dat iustam belli solemnis caussam (§. 960. cum Cor. Cor.). Quae itaque de hoc §. cit. seqq. dicta, etiam hic applicari possunt.

Conclusio.

§. 989. Possent plura e. g. de iure finium publicorum, de fluminis. quod fines territoriorum distinguit, mutatione, et alia eius generis corollaria subiungi. Sed finiamus aliquando, ne omnem simul sapientiam effundere velle videamur. Qui interim ea, quae de dominio eiusque acquisitione in superioribus dicta, ea, qua decet, attentione atque diligentia velit perpendere, ad omnes forsan, quae hac de materia proponi possunt, quaestiones respondere poterit.

FINIS.

IN-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA
IVRIS FEVDALIS
VNIVERSALIS.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ELEMENTA IVRIS FEVDALIS VNIVERSALIS PRAECOGNOSCENDA DE NATVRA, EXISTENTIA ATQVE VSV IVRIS FEVDALIS VNIVERSALIS.

§. 1.

Quum iurisprudentia vniuerſalis ſit ſcientia philoſophica de iis, quae obuia in re iuſta atque iniuſta ſunt; ſequitur, vt *ius feudale vniuerſale* ex notione feudi in ea debeat inquirere, quae circa feuda iuſta atque iniuſta ſunt.

Ius feudale vniuerſale quid.

§. 2. Eiusmodi ſcientiam poſſe componi hac ratione euinco: Quicquid exiſtit, id propriam habet eſſentiam. Ergo fieri poteſt, vt de quocunque exiſtente ideoque de feudo formetur notio atque definitio. Poſita ex rei notione ea poſſunt inferri, quae eiusmodi rei vi eſſentiae competunt. Ergo et fieri poteſt, vt ex notione de feudo formata ea inferantur, quas circa feuda eſſentialiter ſpectata iuſta atque iniuſta ſunt. Eiusmodi ſcientia vocatur ius feudale vniuerſale (§. 1.). Satis itaque euictum eſt, fieri poſſe, vt ius feudale vniuerſale componatur.

Huius exiſtentia probatur.

§. 3. Obuia quadam de re dicturus, rei eſſentialia naturalia et accidentalia diſtinguere debet. *Eſſentialia rei* a doctoribus vocantur, ſine quibus non poteſt ſubſiſtere. *Naturalia*, quae quidem

Rei eſſentialia naturalia et accidentalia quid.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

ex essentia rei fluunt, certas tamen per circumstantias salua re essentia remoueri atque restringi possunt. *Accidentalia*, quae obuia quidem cum re possunt coniungi, cum eadem tamen per essentiam non sunt coniuncta.

COR. Sequitur inde.

1. vt posita re, essentialia ipsius sint ponenda.
2. vt posita re eiusdem quoque naturalia esse ponenda, sit praesumendum.
3. vt accidentalia essentiae quidem rei, cuius sint accidentalia, non debeant repugnare, non tamen praesumenda sint.

Inde illius scientiae vtilitas deducitur.

§. 4. Multae itaque adsunt caussae, quae eum, quem ius feudale vniuersale in iure feudali particulari praestare potest, docent vsum. Quum enim *primo* obuio de feudo dicturus feudi essentialia, naturalia et accidentalia distinguere debeat (§. 3.); sequitur, vt illius quoque partium sit, in feudi essentiam atque ea, quae eiusmodi ex essentia fluunt, inquirere, ideoque ius feudale vniuersale componere (§. 1).

Huius continuatio.

§. 5. Quum *porro* potissimae quaestiones, quae in controuersiis iuris feudalis ponuntur, sint: *an obuio in feudo hoc vel illud adesse debeat? an obuio in feudo hoc vel illud praesumendum? an obuio cum feudo hoc vel illud possit coniungi?* manifestum est, fieri non posse, vt ad quaestiones iuris feudalis scientifice respondeat, nisi qui essentialia feudi, ea, quae ex essentialibus feudi fluunt, et quae salua feudi essentia adesse possunt, licet ui essentiae non insunt, satis clare atque distincte perspicit (§. 3. Cor.). Eiusmodi scientiam exhibet ius feudale vniuersale (§. 1.2). Ergo ex hoc iuris feudalis, vniuersalis vsus satis patet.

IV-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

IVRIS FEVDALIS VNIVERSALIS SECTIO I.

DE IVRE FEVDALI THEORETICE SVMTO.

CAPVT. I.

DE FEVDI NATVRA ATQVE CONSTITVTIONE GENERATIM.

§. 6.

Is se ad *fidelitatem alteri praestandam* obligat, qui si obligat ad curam atque diligentiam adhibendam, ne aliquid in huius praeiudicium fieret. Ex quo facile intelligimus, quid significet *per statum obligatum esse ad fidelitatem alteri praestandam.* Quid fidelitatem praestare.

COR. Qui itaque se obligat ad adhibendam curam atque diligentiam, ne aliquid in praeiudicium imperii ciuilis fieret, is se obligat, ad fidelitatem imperanti ciuitatis praestandam.

§. 7. *Pactum*, per quod quis talem adquisiuit statum, per quem perfecte obligatus est, ad ciuitatis cuiusdam imperanti fidelitatem praestandam, vocatur *feudale* seu *feudum.* Conf. GROTIVS *in I. B. et P. L. I. Cap. III.* §. 33. Pactum feudale.

§. 8. Ex quocunque pacto ex altera parte oritur obli- Vasallus et dominus directus.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

obligatio pactitia et ex altera ius pactitium (§. 420. I. N.). Qui ex pacto illo feudali obligationem, de qua diximus, adquisiuit, vocatur *vasallus*, et qui ex pacto illo ius obligationis, quam posuimus, correlatum adquisiuit, vocatur *dominus directus*.

COR. Colligimus inde

1) a vasallo ad subditum non valere consequentiam (§. 552. I. N.).
2) Vasallum ea officia, quae, qua talis, debet, non ex subiectione sed ex pacto praestare.
3) Vasallum, qui fidelitatem illam non praestat, violare pactum, ideoque omnia hunc ad casum adcommodanda esse, quae de pacti violatione in iure naturali dicta sunt.

Nexus feudalis.

§. 9. Nexus inter personas pacto feudali constitutus vocatur *feudalis*.

COR. Nexus feudalis est pactitius. Quae itaque de liberatione a nexu pactitio §. 439. ff. I. N. dicta sunt, valent quoque de liberatione a nexu feudali.

Feudum absolutum et restrictum.

§. 10. Quum varia ratione in alterius praeiudicium possimus agere: et quum vasallus pacto quodam se obligauerit, ad omnem curam atque diligentiam adhibendam, ne aliquid in domini directi praeiudicium fieret (§. 8.); sequitur, vt gradus obligationis feudalis possint poni. Ex quo *feudum* in *absolutum* et *restrictum* diuiditur. *Absolutum* cuiuscunque generis praeiudicium, restrictum determinati solum generis praeiudicium spectat.

Illud in dubio, praesumendum.

§. 11. *Feudum in dubio praesumitur absolutum.* Ex Logica enim patet, facta non praesumenda sed pro-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

probanda esse. Restrictiones in pacto sine speciali quodam facto non sunt concipiendae. In dubio itaque non praesumendum est pactum esse restrictum. Feudum est pactum. (§. 7). Feudum, itaque in dubio praesumitur absolutum (§. 10).

Feudum francum et non-francum.

§. 12. Quum porro is, qui ad fidelitatem alteri praestandam se obligauit, simul ad seruitia quaedam illi praestanda obligatus esse possit. facile patet, ex hoc quoque fundamento duo feudi genera esse ponenda. (§. 7). Si vasallus ad seruitia quaedam praeter fidelitatem domino directo praestanda se perfecte obligauerit, feudum vocatur *non-francum*, si vero ad seruitia quaedam praeter fidelitatem praestanda non sit perfecte obligatus, vocatur *francum*.

Illud in dubio praesumendum est.

§. 13. *In dubio feudum esse francum praesumitur*. Enimuero quum obligatio perfecta ad seruitia alteri praestanda non sit mere naturalis sed hypothetica (§. 518. I. N.); sequitur, eiusmodi obligationem non posse praesumi. Sed posito feudo non ponitur id, ex quo obligatio illa fluit (§. 12). Nudus itaque feudi conceptus non sufficit ad probandum, vt vasallus ad seruitia quaedam praeter fidelitatem domino directo praestanda sit obligatus. Satis itaque inde patet, feudum in dubio francum esse praesumendum (§. 12).

An vasallus, qua talis, agere

§. 14. Fidelitas atque seruitia, ad quae praestanda vasallus se obligauit, aut sine praeiudicio do-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

poſſit per mandatarium.

mini directi per mandatarium praeſtari poſſunt, aut non. Si illud, eodem ex principio Logices, ex quo §. 13. et 11. argumentati ſumus, colligimus, in dubio praeſumendum eſſe, vaſallo competere ius, vt eiusmodi officia per mandatarium praeſtet. Porro inde patet, eadem ſub limitatione, quam poſuimus, praeſumendum eſſe, vt vaſallus pactum feudale per mandatarium poſſit celebrare.

Feudum, quatenus, ſignificat dominium vtile, quid.

§. 15. Haec de feudo, quatenus ſignificat pactum. Sequitur altera feudi ſignificatio, qua eſt dominium aliquod vtile. Huius poſſibilitatem ea, quae ſequitur, ratione accipe. Vaſallus ex pacto obligatus eſt, ad ea praeſtanda, quae per nexum feudalem fieri debent (§. 8. 9). Vaſallus itaque domino directo ſuis in bonis in maiorem obligationis, de qua diximus, ſecuritatem, ius reale poteſt concedere (§. 486. I. N.). Porro, quum ſalua, quam de feudo habemus, notione fieri poſſit, vt vaſallus ſe ad ſeruitia quaedam praeter fidelitatem domino directo praeſtanda obliget (§. 12.); fieri quoque poterit, vt dominus directus vaſallo mercedis loco dominium aliquod concederet, ſibique in maiorem officiorum, quae vaſallus debet, ſecuritatem ius aliquod reale reſeruaret (§. 486. I. N.). Bona, quae eiusmodi in dominio ſunt, a doctoribus quoque vocantur *feuda*. Itaque *feudum* hac ſignificatione acceptum definiri poteſt bonum, quod in vaſalli dominio ea eſt lege, vt domino directo in eodem ius reale in maiorem praeſtationis officiorum feudalium ſecuritatem competat.

COR.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. I. Eadem, qua § 13. et 11. argumentati ſumus, ratione inde ſequitur, a nexu feudali ad ius reale, quoad domino directo in bonis vaſalli competit, non valere conſequentiam. Porro, vt eiusmodi ius ſit conſtitutum, non praeſumendum ſed probandum eſſe.

COR. II. Praeterea manifeſtum eſt, ius, quod domino directo ex nexu feudali, de quo hoc in commate diximus, competit, eſſe compoſitum, *alterum* nimirum perſonale, ius nimirum a vaſallo poſtulandi, vt praeſtet officia; ad quae praeſtanda pacto feudali ſi obligauit, et *alterum reale*, ius nimirum de bonis vaſalli in maiorem officiorum feudalium ſecuritatem diſponendi.

§. 16. Delictum, quo vaſallus fidem vaſallitica violat, vocatur *felonia*. Felonia quid.

COR. Colligimus inde

1) In feudo franco vaſallum committere feloniam, qui fidelitatem, ad quam praeſtandam ſe obligauit, non praeſtat.
2) In feudo non franco vaſallum feloniam duplici modo poſſe committere, *primo* ſi non praeſtet fidelitatem, *ſecundo* ſi non praeſtet ſeruitia promiſſa (§. 12).
3) Violationem iuris realis, quod domino directo eo in caſu competit, quo cum pacto feudali ſimul feudum, de quo §. 15. diximus, connexum eſſe feloniam.

§. 17. *Si cum pacto feudali feudum, de quo* §. 15. *diximus, connexum, et vaſallus, feloniam commiſerit, domino directo ex pacto competit, ius, feudum illud in τὸ ſuum recipiendi.* Etenim ſi cum pacto feudali feudum illud ſit connexum: feudum illud in dominio vaſalli ea erit lege, vt domino directo eodem ex pacto competat ius reale in maiorem praeſtationis officiorum Effectus feloniae.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rum feudalium ſecuritatem (§. 15). Qua ratione in re quadam nobis competit ius reale, eadem quoque ratione habemus ius rem illam in τὸ noſtrum recipiendi (§. 847. 850. I. N.). Felonia itaque illa commiſſa domino directo ex pacto competet ius, feudum illud in τὸ ſuum recipiendi (§. 16).

COR. Sequitur inde, vt eiusmodi feudi amiſſio ſit poena conuentionalis.

CAPVT II.

DE POSSIBILIBVS FEVDI SPECIEBVS.

§. 18.

Diuiſio feudi ratione qualitatis, quae obligationi ineſt.

In diuerſas feudi ſpecies inquiſiturus primo diſtinguere debet feudum, quatenus ſignificat pactum a feudo, quatenus ſignificat dominium vtile pacto feudali conſtitutum. Priori ratione ſpecies pacti dant ſpecies feudi. Ideoque eiusmodi feuda diuerſa eſſe poſſunt et ratione qualitatis, quae obligationi ineſt, et ratione ſcopi. Ratione qualitatis, quae obligationi ineſt, *feuda* ſunt vel *pura* vel *conditionalia* (§. 425. I. N.). Porro vel *vnilateralia* vel *bilateralia* (§. 438. I. N.). Deinde vel *abſoluta* vel *reſtricta* (§. 10.). Feuda abſoluta a nonnullis vocantur *propria*, et reſtricta *impropria*.

COR. Eadem ratione, qua §. 11. et 13. argumentati ſumus, inde colligimus, feuda in dubio praeſumenda eſſe pura atque propria.

et ratione ſcopi.

§. 19.

Scopus pacti feudalis aut ſimplex eſt aut com-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

compoſitus. Inde feudum francum et non-francum (§. 12.). Feudum non-francum vaſallum obligat ad ſeruitia quaedam praeter fidelitatem domino directo praeſtanda. Eiusmodi ſeruitia aut in natura praeſtanda ſunt, aut ſeruitiorum loco quotannis certa praeſtari poteſt penſio. Si hoc *feudum* vocatur *cenſuale* ſeu *penſionarium*. (Zins-Lehn).

COR. Facile inde intelligimus, quid ſit feudum francum reſtrictum et abſolutum, purum et conditionale et quae ſunt reliqua (§. 18).

§. 20. Feudi non-franci ſpecies inde oriuntur quia varia ſeruitiorum genera praeter fidelitatem poſſunt praeſtari. Primo hac ratione argumentor. In litteris inueſtiturae aut expreſſum eſt, quid, quale et quantum a vaſallo praeſtandum aut non. Si illud, *feudum* vocatur *determinatum*, et ſi hoc, *indeterminatum*. Feudum non-francum aut eſt determinatum aut indeterminatum.

§. 21. Porro vaſallus aut obligatus eſt ad eiusmodi ſeruitia praeſtanda, quae in ſplendorem atque honorem domini tendunt, et vocantur *aulica*, aut ad eiusmodi ſeruitia, quibus dominus directus huiusque bona armis defenduntur, et vocantur *equeſtria*, aut obligatus eſt ad iudicium feudale cum aliis conſtituendum, et vocantur *iudicialia*. Porro eſt aut aulicum aut equeſtre aut iudiciale.

§. 22. Tandem officia illa feudalia vaſallus domino directo aut contra omnes ſine omni exceptione praeſtare debet, aut vaſallo ius excipiendi com-

Tandem aut ligium aut non ligium.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

competit. Si hoc feudum vocatur *ligium*, et si illud, *non ligium*.

COR. I. Sequitur inde, ut in feudo ligio vasallus in exceptionibus, quibus naturaliter ab obligatione pactitia liberatur, ab seruitiorum praestatione liberetur.

COR. II. Porro, quum feudum ligium sit restrictum (§. 10), manifestum est, feudum in dubio non-ligium esse praesumendum (§. 11).

Diuisio feudi quatenus significat dominium vtile, primo ratione modi.

§. 23. Haec de feudo, quod significat pactum, sequitur diuisio feudi, quod significat dominium vtile. Huius species dependent aut a modo, quo dominium illud constituitur, aut a qualitate obiecti, aut a loco, in quo eiusmodi dominii obiectum situm est. Ratione *primi* feudum diuiditur in *oblatum* et *datum*. Ius enim illud reale, quod domino directo competit, aut a vasallo domino directo, aut a domino directo vasallo concessum est. Si illud, feudum vocatur *oblatum* (§. 15).

COR. Feudum in dubio praesumitur datum (§. 15).

Porro ratione qualitatis obiecti.

§. 24. Si qualitatem obiecti spectamus, res illa aut est physice mobilis aut physice immobilis. Si illud, fieri potest, vt sit certa pecuniae summa. Inde *feudum in pecunia*. Si hoc, aut eiusmodi rei ratione vasallo omnia regalia competunt iura, aut non. Si illud, *feuda* vocantur *regalia* seu *maiora*, si hoc, *non-regalia* seu *minora*.

Tandem ratione loci.

§. 25. Tandem ratione loci, in quo eiusmodi dominii obiectum situm est, argumentor. Obiectum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

iectum feudi aut in domini directi territorio ſitum eſt, aut non. Si illud, *feudum* vocatur *in curte*, ſi hoc, *extra curtem.*

COR. I. Colligimus inde, ad feudum in curte dominum directum duplicem habere relationem, *aliam*, quae ex iure territoriali, et *aliam*, quae ex idea domini directi fluit.

COR. II. Si feudum extra curtem in tertii territorio ſitam: conſequens erit.

1) iura, quae eiusmodi feudi ratione domino territoriali competunt, a iuribus, quae dominus directus habet, diſtinguenda eſſe.
2) eiusmodi feudum ſine domini territorialis confirmatione non eſſe concedendum (§. 678. I. N.).

CAPVT III.

DE NATVRA FEVDI QVOD SIGNIFICAT PACTVM.

§. 26.

Quae de pacto dicta hic adcommodanda ſunt.

Quae de feudo, quatenus ſignificat pactum, dicenda, ſunt principia, quae docent ea, qua circa pacta iuſta atque iniuſta ad differentiam ſpecificam feudi adcommodata (§. 7). Ex quo patet.

1) pactum feudale celebraturi facultatem promittendi phyſicam atque moralem vt habeant, neceſſe eſſe.
2) Pactum feudale non eſſe obligatorium, quod cum violatione iuris a tertio quaeſiti connexum.
3) Dominum directum, qua talem, eſſe acceptantem, et vaſallum, qua talem, eſſe promittentem.
4) Vaſallum, qui promiſſam fidelitatem domino non praeſtat, dominum directum laedere, ideoque huic ex pacto competere ius poſtulandi, vt vaſallus omne, quod intereſt, praeſtet. Et quae ſunt reliqua.

§. 27.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Pactum feudale a quo probandum.

§. 27. *Si vaſallus pactum feudale neget, domini directi erit eiusmodi pactum probare.* Ex Logica patet, eius eſſe probare negata, contra quem eſt praeſumtio. Quare, quum pacta non poſſint praeſumi, ſed probari debeant, ideoque contra dominum directum ſit praeſumtio, ſi vaſallus pactum feudale celebratum eſſe neget; ſequitur, dictis ſub determinationibus domini directi eſſe partium, vt pactum probet.

Obligatio ad praeſtanda naturalia vel accidentalia a quo probanda.

§. 28. *Si pactum feudale ſit celebratum, et vaſallus neget, ſe ad eiusmodi pacti naturalia praeſtanda eſſe obligatum, vaſallo erit probare, vt non ſit obligatus: ſi vero neget, ſe obligatum eſſe, vt praeſtet accidentalia, domino erit probare, vt ſit obligatus.* Etenim quum poſito pacto praeſumenda quoque ſint pacti naturalia (§. 3.), ſequitur, contra, vaſallum eſſe praeſumtionem, qui pactum feudale eſſe celebratum concedit, et negat ſe obligatum eſſe ad eiusmodi pacti naturalia praeſtanda. Quare, quum is negata probare debeat, contra quem eſt praeſumtio, manifeſtum eſt, iis ſub determinationibus, quas poſuimus, vaſallo eſſe, vt, ſe non obligatum eſſe, probet. Q. e. p.

Quum porro pacti accidentalia non ſint praeſumenda (§. 3.); ſequitur, contra dominum directum eſſe praeſumtionem, ſi vaſallus neget, ſe, vt eiusmodi accidentalia praeſtet, obligatum eſſe. Ex quo patet, domino directo eſſe, vt obligationem illam probet.

§. 29.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 29. *Dominus directus ius, quod ex pacto feudali habet, aduersus vasallum, qui in alterius est territorio, iuste non potest exercere, nisi auctoritate domini territorialis.* Dominus enim directus, qui ius illud aduersus vasallum exercet, ius cogendi aduersus alium in territorio alieno exercet (§. 420. I. N.). Iuste itaque hoc fieri non potest nisi domini territorialis autoritate (§. 682. I. N.).

Dom. dir. ius suum aduersus vasal. in alieno territorio quomodo possit exercere.

§. 30. *Pactum feudale, qua tale, ratione domini directi praesumitur reale, et ratione vasalli personale.* Quum enim pacto feudali dominus directus adquirat ius a vasallo postulandi, vt omnem adhibeat curam atque diligentiam, ne aliquid in praeiudicium imperii ciuilis, quod domino directo competit, fieret (§. 8.); sequitur, in dubio praesumendum esse, hocce ius domino directo ea competere ratione, qua imperium habet ciuile (§. 668. seqq. I. N.), ideoque pactum illud ratione domini directi praesumendum esse reale (§. 983. I. N.). Q. e. p.

Pactum feudale quando reale et quando personale praesumendum.

Quum porro pacto feudali, qua tali, se obligauerit ad fidelitatem domino directo praestandam (§. 8.); nulla erit ratio, ex qua, vasallum se quoque pro aliis obligasse, fluit. Pactum itaque feudale ratione vasalli praesumitur personale (§. 983. I. N. Q. e. a.

CA-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT IV.

DE NATVRA FEVDI QVOD SIGNIFICAT DOMINIVM VTILE.

§. 31.

Extensio iuris realis domino directo competentis.

Si alicui in re quadam ius pignoris in maiorem officii inaestimabilis praestandi securitatem competat; consequens erit, hocce ius pignoris non ad determinatam rei illius partem sed ad totam illam rem se referre. Cui enim in maiorem officii praestandi securitatem in re quadam ius pignoris competit, is quoque habet ius de re illa ea disponendi ratione, qua ad obtinendam officii, de quo diximus, securitatem fieri debet (§. 850. I. N.). Hocce ius se aut solummodo ad partem illius rei aut ad totam rem refert. Si prius, officium illud debet esse aestimabile. Sed officium illud sit inaestimabile (per hyp.). Ergo et ius illud pignoris ad totam rem oppignoratam se debet referre.

COR. I. Si feudum significet dominium vtile, feudum erit res quaedam, in qua domino directo competit ius pignoris in maiorem officiorum a vasallo praestandorum securitatem (§. 15. conf. §. 846. I. N.). Quare, quum officia a vasallo, qua tali, praestanda sint inaestimabilia; consequens erit, ius pignoris domino directo competens se non ad determinatam feudi partem sed ad totum feudum referre.

COR. II. Quo ex principio non-nulla fluunt consectaria, e quibus ea sunt concipienda, quae de feudo quatenus significat dominium vtile, dici possunt, nimirum.

1) *Vasallum rem illam sine domini directi consensu non posse alienare.* (§. 850. I. N.). Ex quo porro colli-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

colligimus, vaſallum committere feloniam, qui feudum illud ſine domini directi conſenſu alienat (§. 16).

2) Vaſallum officia, quae qua vaſallus debet, violare, qui feudum illud deterius facit.

Feudum illud ſi ſit datum a quo adquirendum.

§. 22. *Si feudum, quod ſignificat dominium vtile, ſit datum, praeſumendum erit, eiusmodi feudum mortuo vaſallo non niſi a domino directo aut a nouo quodam vaſallo poſſe adquiri.* Si enim feudum illud ſit datum, dominus directus rem illam ea alienauit lege, vt eius rei poſſeſſor officia praeſtet vaſallitica, ſibique in maiorem eiusmodi officiorum ſecuritatem reſeruauit ius pignoris (§. 15. 23.). Eiusmodi itaque rem ſimpliciter alienatam eſſe non poteſt praeſumi. Manifeſtum inde eſt, in dubio praeſumendum eſſe, vt mortuo vaſallo illius rei adquirens aut ſit dominus ille directus aut nouus vaſallus.

Et ſi ſit oblatum.

§. 33. *Si feudum, quod ſignificat dominium vtile, ſit oblatum, praeſumendum erit, vt mortuo vaſallo eiusmodi rei ratione nexus feudalis ceſſet.* Si enim ſit feudum oblatum; ſequitur, ius illud pignoris domino directo a vaſallo eſſe conceſſum (§. 15. 23.). Quare, quum pactum feudale ratione vaſalli praeſumatur perſonale (§. 30); conſequens eſt, vt in dubio ſit praeſumendum, vaſallo mortuo nexum feudalem eiusmodi rei ratione ceſſare.

COR. I. Ex quo colligimus, bonum illud poſt mortem vaſalli vt allodium, id eſt, vt tale eſſe ſpectandum, quod in pleno defuncti fuit dominio.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

COR. II Praesumendum itaque est, vt ratione illius rei, serie nimirum eorum, qui ex pacto feudali vt vasalli succedere possunt, extincta, hereditaria valeat successio (§. 642. I. N.).

Obiectum feudi a domino directo quo iure adquirendum.

§. 34. *Vt dominus directus, qui, qua talis, feudum, quod pro bona feudali sumitur, aut mortuo vasallo, aut felonia a vasallo commissa, adquirit, bonum illud qua imperans ciuitatis possideat, praesumendum est.* Eo enim iure bonum illud positis sub determinationibus possidet aut adquirit, quo est dominus directus. Sed praesumendum est, vt sit talis, quatenus est ciuitatis imperans (§. 30). Ergo et praesumendum erit, quod in theoremate posuimus.

CAPVT V.

DE ADQVISITIONE FEVDI.

§. 35.

Primus adquirens quis.

Primus feudi adquirens vocatur, qui primus est eorum, qui obuium bonum, qua vasalli, possident.

COR. Manifestum inde est, fieri posse, vt quis sit primi feudi adquirens ratione boni, quod ab aliis iure hereditario adquisiuit (§. 23).

Et quomodo feudum possit adquirere.

§. 36. *Primus feudi adquirens feudum qua tale, adquisiuit pacto.* Primus enim feudi adquirens est, qui est primus eorum, qui obuium bonum qua vasalli possident (§. 35), ideoque qui qua eiusmodi boni possessores se obligarunt ad officia feudalia alteri praestanda (§. 8.). Ex quo

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

quo manifeſtum eſt, vt feudum hocce, qua tale, adquiſiuerit pacto.

§. 37. *Qui fit feudi, qua talis, poſſeſſor, ſed non primus, is ex eo ſuccedit pacto, quod primus adquirens cum domino directo celebrauit.* Qui enim fit feudi poſſeſſor ſed non primus, is in feudum ſuccedit iure a primo adquirente, qua tali, adquiſito (§. 35). Sed primus ille adquirens talis eſt ex pacto cum domino directo celebrato (§. 36). Ergo et hocce ex pacto ille in feudum, qua tale, ſuccedit. Feudum quomodo adquiratur ab eo, qui non primus eſt adquirens.

§. 38. *Succeſſio feudalis* eſt ſucceſſio in feudum, qua tale, ex iure a primo feudi adquirente adquiſito. Inde ſucceſſio feudalis.

COR. I. Patet inde ſucceſſionis feudalis fundamentum eſſe primi adquirentis, qua talis, pactum cum domino directo celebratum. (§. 37).

COR. II. Succeſſorem itaque feudalem determinaturus non vltimum feudi poſſeſſorem ſed primi adquirentis pactum cum domino directo celebratum debet ſpectare.

§. 39. *Si in primo illo pacto modus ſuccedendi non determinatus eſt, praeſumendum erit, ſucceſſionem feudalem eandem eſſe cum ſucceſſione hereditaria.* Succeſſio enim hereditaria eſt naturalis (§. 642. I. N.). Ergo in dubio praeſumenda. Haec qua ratione cum hereditaria eadem.

§. 40. Modus ſuccedendi in pacto illo determinari poteſt tam expreſſe quam tacite. *Tacite*, ſi offi- Et quomodo in pacto feud. poſſit determinari.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

officia, ad quae praeſtanda vaſallus ſe obligauit, non niſi a determinatis quibusdam heredibus praeſtari poſſunt. Is enim heres feudalis fieri nequit, qui ea non poteſt praeſtare officia, ad quae praeſtanda primus adquirens ſe obligauit.

Inueſtitura quid.

§. 41. *Inueſtitura feudalis* ſignificat actum, quo feudum, quatenus ſignificat dominium vtile, qua tale, in vaſallum transfertur.

COR. I. Sequitur inde, inueſtituram feudalem non niſi a domino directo dependere.

COR. II. Porro, primum feudi adquirentem feudum ſine inueſtitura non poſſe adquirere.

Quando neceſſaria.

§. 42. *Si inueſtitura feudalis ratione eius, qui ex primi adquirentis pacto in feudum ſuccedit, ſit neceſſaria, hoc non a natura rei, ſed a moribus vel a primo illo pacto dependebit.* Qui enim ex primi adquirentis pacto in feudum ſuccedit, is ex pacto habet ius feudum illud, qua tale, in τὸ ſuum recipiendi (§. 494. 496. 497. I. N.). Ergo eiusmodi feudi translatio ideoque inueſtitura (§. 41.) per rei naturam non eſt neceſſaria. Eiusmodi itaque neceſſitas non eſt naturalis, ſed aut primo illo pacto aut moribus introducta.

CA-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

CAPVT VI.

DE

AMISSIONE FEVDI.

§. 43.

De amiſſione feudi ſermonem facturus diſtinguere debet *amiſſionem feudi realem a perſonali*. *Illa* eſt ſi feudum realiter, id eſt, pro dominio vtili ſumtum naturam feudi amittit, et *haec*, ſi nexus feudalis inter dominum directum atque vaſallum ceſſat. Amiſſio feudi eſt vel realis vel perſonalis.

§. 44. Primo de amiſſione feudi perſonali. Nexus ille feudalis conſtituitur pacto bilaterali (§. 59. 15). Ergo ceſſat, ceſſante ratione pacti, ſi impoſſibile factum ſit, vt vaſallus praeſtet ſeruitia promiſſa, ſi vaſallus commiſerit crimen feloniae, morte vaſalli. Et quae ſunt reliqua (§. 439. ſeqq. I. N.). Cauſſae amiſſionis perſonalis ponuntur.

§. 45. *Ponamus poſſeſſorem feudi ob commiſſum feloniae crimen feudum amittere, non erit praeſumendum, eum quoque, qui ex primi adquirentis pacto ſuccederet, ius in feudum illud ſuccedendi amiſiſſe.* Etenim quum hic ius in feudum ſuccedendi non ab vltimo poſſeſſore ſed a primo habeat adquirente (§. 38. Cor. 2.); manifeſtum eſt, vltimum poſſeſſorem in praeiudicium eiusmodi ſucceſſoris feudum illud non poſſe alienare Feudi ob feloniam amiſſio, an praeiudicium ſucceſſoris tendat.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

nare ideoque nec amittere. Sequitur inde, quod in theoremate posuimus.

Ab amissione feudi personali ad realem, an valeat consequentia.

§. 46. *Ab amissione feudi personali ad amissionem feudi realem, non valet consequentia.* Quum enim fieri possit, vt mors vasalli sit causa amissionis feudi personalis (§. 44); et quum fieri possit, vt mortuo vasallo tertius adsit, cui ex pacto primi adquirentis competat ius in feudum, qua tale, succedendi; consequens est, ab amissione feudi personali ad amissionem feudi realem, non valere consequentiam (§. 43.).

Realis feudi amissionis species.

§. 47. Feudum realiter amittitur, si feudum reale, id est, pro dominio vtili acceptum, qualitatem feudi amittit (§. 43.). Sed eiusmodi res qualitatem feudi amittit, cessante iure pignoris, quod in eiusmodi obiecto in maiorem officiorum feudalium a vasallo praestandorum securitatem, dominus directus habuit (§. 15). Manifestum itaque est, feudum realiter amitti vel ea ratione, qua obiectum feudi a domino directo adquiritur, vel ea ratione, qua eiusmodi rei possessor ab obligatione ad officia feudalia praestanda liberatur.

Feudum realiter amissum a quonam adquirendum.

§. 48. Porro ex dictis manifestum est, in dubio praesumendum esse, vt feudum realiter amissum, si sit datum, ad τὸ suum domini directi, si vero sit oblatum, ad τὸ suum eius, qui primi adquirentis

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

rentis ſucceſſor hereditarius eſt, pertinere (§. 32. 33. 43.).

COR. Ex quo patet, amiſſione feudi reali non valere conſequentiam ad id, vt domino directo competat ius eiusmodi feudi obiectum adquirendi.

SECTIO II.

DE

IVRISDICTIONE FEVDALI.

§. 49.

Per *cauſſam feudalem* intelligimus tale, ex quo domino directo, ratione nexus feudalis, enaſci poteſt praeiudicium. Cauſſa feudalis quid.

§. 50. Quemadmodum iurisdictio generatim ſumta eſt ius leges ad aliorum facta cum effectu adplicandi; ita *iurisdictio feudalis* eſt ius leges ad aliorum facta in cauſis feudalibus cum effectu adplicandi. Iurisdictio feudalis quid.

§. 51. Eiusmodi ius alicui aut ex imperio aut ex pacto competit. Si illud, *iurisdictionem* vocare poſſumus *iudicialem*, et ſi hoc, *pactitiam*. Quae vel iudicialis vel pactitia.

§. 52. *Si dominus directus ratione rei in feudum conſtitutae ſimul ſit dominus territorialis, conſe-* Ius feud. domino

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

directo competens quando sit iusticialis.

quens erit, iurisdictionem feudalem domino directo ex imperio competere. (§. 681. 1eqq. I. N. et §. 50).

et quando pactitia.

§. 53. Porro, *si dominus directus ratione rei in feudum constitutae non sit dominus territorialis, praesumendum erit, domino directo iurisdictionem feudalem non nisi ex pacto deducendam competere.* Eiusmodi enim iurisdictionem non nisi aut ex pacto aut ex imperio habet. Sed imperium hoc loco non esse praesumendum, inde patet, quia dominus directus ratione rei in feudum constitutae non sit dominus territorialis (per hyp.), et ex eo, quod quis sit dominus directus, non fluat, eum in vasallum habere imperium (§. 8. Cor.). Ergo dicta sub hypothesi praesumendum erit, domino directo iurisdictionem feudalem non nisi ex pacto deducendam competere.

Iur. feud. ratione rei in alterius territorio sitae dom. dir. qua ratione competat.

§. 54. *Fieri non potest, vt domino directo ratione rei in alterius territorio sitae competat iurisdictio feudalis, nisi consensu domini territorialis adquisita.* Eiusmodi enim iurisdictionem non habet, nisi ex pacto (§. 53). Quare, quum eiusmodi pactum sine domini territorialis consensu celebratum sit inualidum (§. 719. I. N.); manifestum est, iurisdictionem illam domino directo non nisi consensu domini territorialis adquisitam competere.

§. 55.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

§. 55. *In dubio praesumendum est, dominum directum iurisdictionem feudalem, quam ratione rei in alterius territorio sitae habet, non posse exercere, nisi domini territorialis auctoritate.* Quum enim hoc sit naturale, vt iura nostra cogendi in alterius territorio non, nisi domini territorialis auctoritate possimus exercere (§. 681. seqq. I. N.); sequitur hoc praesumendum esse, donec contrarium satis possit probari. Sed ex eo, quod iurisdictio illa domino directo sit concessa, contrarium non sequi, inde patet, quia a iure ad iuris exercitium non valet consequentia. Ergo quod in theoremate positum satis manifestum est.

et qua ratione ab eodem exerceri possit.

§. 56. *Si leges, quae vi iurisdictionis feudalis ad facta in causis feudalibus adplicandae, non sint determinatae, praesumendum erit, leges ciuiles, quae valent eo in territorio, quo feudum situm est, aut his deficientibus ad leges naturales esse adplicandas.* Quum enim per se pateat, ius commune eo in casu valere, quo ius singulare deficit; manifestum quoque est, si leges ad facta in causis feudalibus adplicandae, non sint determinatae, praesumendum esse, vt causae feudales secundum ius commune, ideoque secundum ius ciuile, quod eo in territorio, quo feudum situm est, valet, et hoc deficiente secundum ius naturae iudicandas esse.

Leges ad facta in causis feudalibus adplicandae quaenam.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Quid iuris si controuerſia ſit inter vaſallos, qua tales.

§. 57. *Si tandem inter duos vaſallos, qua tales, de cauſſis feudalibus ſit controuerſia: praeſumendum erit, eiusmodi controuerſiam ſine domini directi conſenſu non poſſe componi.* Ea enim controuerſia, cuius diiudicatio in alicuius praeiudicium tendere poteſt, ſine huius conſenſu iuſte non poteſt componi (§. 356. I. N.). Sed diiudicatio controuerſiae, quae de cauſſis feudalibus eſt inter duos vaſallos, qua tales, in praeiudicium domini directi tendere poteſt (§. 8.). Iuſte itaque fieri non poteſt, vt eiusmodi controuerſia ſine domini directi conſenſu componatur.

FINIS.

IN-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INDEX.

VERBORVM AC RERVM.

NB. Numerus adiectus paragraphum, literae Pr. Praecognoſcenda I. F. vero Ius feudale vniuerſale denotant.

A.

Abiicere rem def. §. 465
Abrogare leges quid? 123
- imperanti ſocietatis competit ius leges *abrogandi* 623
Abutire quando dicamur 446. Cor. 2.
Acceptatio promiſſi quid? 407
- quomodo *haec* fiat 408. 409
- mediata et immediata 411
- conſenſus in promiſſi *acceptationem* idem eſt ac rei traditio 413
- ſi is, cui aliquid promiſſum eſt, promiſſionem *acceptauit*, et promittens in *acceptationem* conſentit, tunc promiſſum translatum eſt in τὸ ſuum illius, cui promiſſio facto 414
- efficax def. 415
Acceſſio def. 468
- naturalis, induſtrialis et mixta ibidem
- ſi eſt neceſſaria, dominus rei eſt etiam incrementorum dominus 469
- ſi eſt naturalis, res manet ſuo domino, ſi dominus eius conſtat 470
ſi eſt naturalis, et dominus non conſtat, tunc dat domino rei, cui accedit, occupandi occaſionem 471
- quomodo *acceſſio* induſtrialis dominii cauſſa eſſe poſſit 473
Accidentalia rei quid? 3. I. F.
- feudi dominus directus probare tenetur 28. I. F.
Acquirendi modus 461
- naturaliter validus non ſemper eſt modus acquirendi ciuil. validus 851
Acquirens feudi primus 35. I. F.
- feudum, adquirit pacto 36. I. F.
- no primus eo ſuccedit pacto, quod primus cum domino dir. celebrauit 37. I. F.
Acquiſitio originaria et deriuatiua 460
- cauſſa acquiſitionis iuris in re proxima et remota 461
- quaedam acquiſitiones ciuiliter iniuſtae 852
Actio fit contra ius naturae vel directe vel indirecte §. 2. p. 359
- coacta quid? 163
- ſecundum quid et ſtricte ſic dicta ibidem

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Actio plane voluntaria quid? 164
- haec maiorem agnoſcit libertatem, quam actio mixta 165
- interne honeſta maiorem habet moralitatis gradum, quam externe honeſta §. 166
Actio ſpontanea quid? 44
- libera 52
- eo magis libera eſt, quo plura quis ad agendum motiua ex actionis idea haurit. 169
Actionum liberarum requiſita 52
- ſunt liberae ratione determinationis et executionis 33
- commiſſiuae et omiſſiuae 54
- earum varia genera 55
- quoad corpus et quoad animam 55. 56
nes liberae producunt conſectaria quaedam 57
- ſunt vel bonae vel malae 59
- et quidem naturaliter tales 60
- vnde earum bonitas vel prauitas colligenda 61. 62. 63
- earum bonitas atque prauitas ab iis inſeparabilis eſt 64
- *nibus* liberis competit moralitas 65
- et quidem tam intrinſeca 66
- quam extrinſeca 68
- vnde haec moralitas cognoſcenda? 161. 162
- huius moralitatis ſummus gradus determinatur 173
- indifferentes quid? Sch. §. 59
- num *actio* moralis indifferens detur? ibid.
- ab actionibus liberis ne deus quidem moralitatem ſeparare poteſt 69
- morales gaudent imputatiuitate 217
- non-liberae omnem reſpuunt moralitatem 70
- bonae et malae quid? 107
- permiſſae quaenam ſint? 121
- in foro naturali locum non habent 139
- nulla *actio* in foro naturali impunita vel irremunerata manet 149
- moraliter poſſibiles et moraliter impoſſibiles 150
- *actio* libera ſimplex et compoſita quid? 174
- libera compoſita magis libera eſt, quam actio libera ſimplex 175
- deliberata et indeliberata quid 176
- magis libera eſt, quam indeliberata 177
- mediata et immediata 178
- haec magis libera eſt quam illa 179
- *nis* humanae rectitudo quid ſit? 187
- *actiones* ſacrae 886

inde

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

. inde ius circa facra §. 886
. *actio* paedagogica def. 896. Cor. 1. et 2.
. creaturis rationalibus *actiones* paedagogicae sunt constituendae 897
ius constituendi *actiones* paedag. fluit ex potestate ecclesiastica 899
Actio def. 868
. praeiudicialis, principalis est vel personalis vel realis ibid.
. ecclesiastica def. 940
. quotuplex esse possit? 941
acquiescere in voluntate alicuius quid? 296
acquiescamus in voluntate dei 298
Actor quid? 222
Adoptatio quid? 838
. perfecta et imperfecta ibid.
Adoratio quid? 291
. deus a nobis est *adorandus* 292
Adiunctio quid? 472
Administratio quid? 692
Aequus quid? 155
Aerarium quid? 691
. ius aerarii ibid.
Aequipollentes res def. 412
Aequitas obiectiua quid? 227
Affectus quid? 24
. eorum species 25
Affinitas eiusque computatio 640
Agentes qui dicantur 971. Sch.
Agere quid? 7. Pr.
. sponte quid? ibid.
. libere quid? ibid.
Aggratiandi ius 623. Cor. 2.
. competit imperanti ibid.
Aggressio quid? 344
Aggressor quid sit? 344
Aggressus quid? ibid.
. quem alter *aggreditur*, illi competit ius defensionis 346
. item ius praeuentionis 347
Agnati quid? 634
Alienatio rei quid? 451
. sine praeuia laesione est plane arbitraria 474
. pura et conditionalis 490

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

τὸ *Alienum* quid? §. 277
Alluuio quid? 471. Cor.
Ambaſſadeurs def. 976
Amicitia interna et externa 306. Cor.
Amicus quid? 305
- omnibus nos oſtendamus *amicos* 306
- quaeramus aliorum *amicitiam*, etiam externam 306. 307
Amiſſio feudi eſt vel realis vel perſonalis 43. I F.
- perſonalis quibus modis fiat 44. I. F.
- ob feloniam non tendit in prouinciam ſucceſſoris 45. I.F.
- realis ſpecies 47. I. F.
ab *Amiſſione* feudi perſonali ad realem non valet conſequentia 46
Amittere rem quid? 465
Amor quid? 253
- nosmet ipſos *amare* debemus 253
- deum *amare* obligati ſumus 287
- alios *amare* obligati ſumus 301
- vt alii nos *ament* efficere debemus ibidem
- a ſe ipſo incipit. 302
- ſed quando amor ſui amori erga alios praeferendus, determinatur 304
- ad *amorem* nemo cogi poteſt 319
- *amoris* officia quid? 320
- haec extorqueri nequeunt ibid.
Anarchia def. 653
Antiſtites def. 931
Appellatio quid? 729
- ciuitati ſubiectis competit ius appellandi 729
Appetitus quid? 16
- lex appetitus explicatur 17
- ſenſitiuus 20
- dantur gradus 22
- quando praedominetur 24
- rationalis quid 33
- eius fundamentum 32
- fit vehementior, ſi ſenſitiuus concurrit 37
- *tu* rationali vt nos ad actiones determinemus, obligati ſumus 262
Arbitrarium quid? 157
Arrha quid? 583
- *arrhae* ſponſalitiae quid? 583
Ariſtocratia quid? 748
- propoſitiones *Ariſtocratiam* ſpectantes 763
Atheus eſt homo infelix 281 *Atten-*

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Attentio quid? §. 28
. facultas attendendi animae competit ibid.
Auctor actionis quid? 90
Auctor principalis et inſtrumentalis quid? 178
Auerſatio quid 16
. lex *auerſationis* explicatur 17
. ſenſitiua 20
. *nis* dantur gradus 23
. quando praedominetur 24
. rationalis quid 33
. eius fundamentum 32
. fit vehementior, ſi ſenſitiua concurrit 37
. *ne* rationali ad actiones nos determinare, obligati ſumus 262

B

Bellum quid? 358
. iuſtum et iniuſtum quid? 361
. *belli* cauſſa eademque iuſta et iniuſta quid? 361
. iuſta *belli* cauſſa eſt turbatio eaque ſola 362
. defenſiuum, reparatiuum et poenale quid? 365
. offenſiuum et quid de eo ſtatuendum 366. Cor.
. eius finis ſit pax 370
. qui alteri dat ius *belli*, is non eſt in ſecuritate 540
. ius belli eſſe poteſt fundamentum ſeruitutis 595
. ſerui obligati ſunt, vt pro domino *bellum* gerant 633
. ſolemne et minus ſolemne def. 953
. iuſta *belli* ſolemnis cauſſa indicatur 960
. indictio *belli* def. 961
. haec neceſſaria eſt, antequam gentes *bella* gerunt 962
. quid in *bello* ſolemni hoſti facere liceat, indicatur 963
. crudelitas *bellica*, quid? 966
Benefactor quid? 290. 315
. deus vt *benefactor* noſter eſt amandus ibid.
. *benefactori* gratum animum exhibere debemus 318
Beneficentia quid? 315
. *benefici* eſſe debemus 316
. qua ſub conditione haec noſtra obligatio ceſſet, oſtenditur 317. Cor.
Beneuolentia quid? 315
. *beneuoli* eſſe debemus 316
. et quibus ſub circumſtantiis, determinatur 317
Blaſphemia quid? 283
. eſt illicita et cauſſa infelicitatis Cor. ibid.
. qui doloſe falſe iurat, *blaſphemiam* committit 391
. *blaſphemiam* committit, qui res ſacras moraliter violat 932

Bonum

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Bonum enti quid? §. 15
- externum et internum Cor. ibid.
- verum et apparens quid? 38
- apparens quo respectu appetamus 39
- minus quando auersamur 40
- in cognitione *boni* nulla debet esse confusio 260
- *bona* publica et priuata quid? 687. 661. Cor. 2.
- solus imperans in *bona* publica habet ius 688
- iura imperantis in haec *bona* determinanda sunt, ex scopo cur *bona* sunt in dominio totius ciuitatis 689
- *bona* publica ad obtinendam ciuitatis securitatem dirigenda sunt 690
- *bona* aerarii atque fisci 691
- ius imperanti in *bona* aerarii competens ex iure administrandi deducendum est 693
- ius imperanti in *bona* fisci competens ex iure vtendi deducendum est 694
- quando imperanti ius in *bona* priuata competat, determinatur 695
- *bona* patrimonialia 687. Cor.

C.

Capitulationes quid? 791
Casus fortuitus quid? 202
- est extra omnem culpam, et dolum 203
Caussa principalis 178
- instrumentalis ibid.
- moralis ibid.
Caussa feudalis quid? 49. I. F.
- quaenam leges in caussis feud. ad facta adplicandae 56
Cautio def. 486
- verbalis, realis, promissoria et fideiussoria quid? ib. Cor. 2
- realis est I. corporalis vel pignorantitia ibid. Cor. 3.
Ceremonia def. 898
- ecclesiastica ibid.
- ius has constituendi fluit ex potestate ecclesiastica 899
Cessio nominis def. 489
Ciuis quid? 655
- *ciues* obligati sunt eo dispicere, ne alii conatum arripiant, ciuitati mala inferendi 665
- quod magis determinatur 666
- *ciuis* perfecte tenetur, ciuitatem defendere 741
- et munera publica sibi demandata in se suscipere 742
- item tutelam in se suscipere 743
- et curam 744

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Ciuitas quid? 24. Pr. 655
- *ciuitates* ſunt ob metum ortae 657
- qua ratione ciuitates neceſſariae ſint, oſtenditur 658
- qualia facta ciuitatis conſtitutio requirat 659
- omnis ciuitas eſt ſocietas 660
- nexus in *ciuitate* publicus et priuatus itemque perſonae in *ciuitate* publicae et priuatae quid 663
- *ciuitatis* territorium 680
- *ciuitati* ſubiecti imperio ciuili conuenienter viuere debent 710
- *ciuitati* ſubiectis competit ius appellandi 729
- *ex ciuitate* emigrare quid? 739
- ciuis ex *ciuitate* emigrare nequit 740
- ciues perfecte obligati ſunt, *ciuitatem* defendere 741
- forma *ciuitatis* regularis et irregularis 747
- formae *ciuitatis* mixtae magis determinantur 767
- *ciuitatum* ſyſtema quid? 768
- eius principia exhibentur 769
- *ciuitatum* vnio def. 770
- incorporatiua et non-incorporatiua 771
- quid ex corporatiua et non-incorporatiua ſequatur? 772
- neceſſaria et voluntaria 775
- in *ciuitate* voluntaria ciues ſubiectum, quod maieſtatem habet, eligunt 776
- voluntaria electiua, ſucceſſiua et mixta 777
- in electiua maioris partis ſententia valet 778
- in *ciuitate* neceſſaria maieſtas limitata eſt naturaliter 788

Coactio phyſica
- in intellectu ratione et iudicio 42
- voluntate et noluntate concipi nequit 43

Cogere alterum quid? 162
- de actione coacta vid. *actio*
- ad ea peragenda nemo *cogi* poteſt, quae ſibi vt mala nec doloſe nec culpoſe agendo repraeſentat. 872
- ad religionem nemo *cogi* poteſt 873

Cognati quid? 634
Cognitio viua quid 111
Collegium quid? 678. Cor. 2.
Collegia iudiciaria ſubordinata 724
- quando collegia imperanti dant ius puniendi 725
- *collegia* in iudicando facile errare poſſunt 726
- et quomodo errare poſſint, determinatur 727

Colliſio actionum
- ſi nulla adeſt, quid inde? 180
- et ſi adeſt, quid ſequatur? 181

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Comitia quid? §. 750
- in democratia *comitia* ſunt habenda 751
Commiſſarius quis? 971. Sch.
Commixtio quid? 472
Commodatum def. 479
Communio bonorum 848
Conatus efficax, efficiens et inefficiens 819
- crimen *conatus* quid? ibid.
- ſi quis crimen *conatus* committit, quid inde? 820
Concilia def. 907
Concubinatus quid? 578
Conductor def. 482
Confirmare aliquem in aliquo negotio quid? 677
Coniugium quid? 578
- eius ſcopus indicatur 579
- eſt ſocietas voluntaria 580
Connexa quaenam ſint? 30
Connubium def. 566
- iuſtum eſt ſocietas voluntaria 570
Conſanguinei qui dicantur 634. Cor.
Conſanguinitas def. 634
- gradus in conſanguinitate explicantur 635
- ſigna, quibus hi gradus computantur qualia? 636
- linea *conſanguinitatis* 637
- recta et quidem adſcendens et deſcendens quid? 637
- obliqua et quidem aequalis et inaequalis 638
Conſcientia quid? 250. 874
- eius diuiſiones et praedicata 250. Cor.
- eius expergefactio eſt in noſtra poteſtate 251
- *ac* libertas 874
- nemo habet ius in *conſcientiam* hominum 874
Conſentire quid? 13. 397
- requiſita ſubiecti, quod *conſentire* debet, indicantur 398
- *conſentientium* vnus alterius mentem intelligere debet 399
- *conſenſus* debet eſſe ſingularis 400
- *conſenſus* praeſumtus, expreſſus et tacitus 401
- *conſenſus* praeſumtus eſt non-ens ibid. Cor. 1.
Conſilium quid? 122
- qua tale non obligat ibidem
- obligat vero in foro naturali 139
Conſolidatio 492
Conſuetudo quid? Sch. §. 37
Conſultatio quid? 176

Con-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Conteſtatio def. §. 383
- conſectaria falſae *conteſtationis* ſunt ipſi imputanda, qui falſe conteſtatur 387
Contractus def. 823
- obligationes ex *contractu* oriundae determinantur 824
- beneficus et oneroſus 825
- nominatus et innominatus ibidem
- principalis et acceſſorius 826
- ſtricti iuris et bonae fidei 827
- quaſi-contractus 828
Conuentio def. 415
Crimen falſi quid? 380
- verbale et reale 381
- *crimen* laeſae maieſtatis committere quid? 715
- *crimen* perduellionis quid? 715
- ius *crimen* perſequendi def. 817
- *crimen* conatus quid? 819
- ſi *crimen* conatus cuidam tribui poſſit, quid inde? 820
Crudelitas bellica quid? 966
Culpa in genere et in ſpecie quid? 188
- eius ſpecies 190
- gradus 193. Cor. 1.
- *culpoſi* actus pertinent ad actiones liberas 191
- actus *culpoſi* a negligentia proficiſcuntur 193
- actio non-culpoſa magis libera eſt, quam culpoſa 192
- qui actionem culpoſam perpetrat, eius conſectaria non intendit 194
Cultus dei quid? 284
- eſt praeſtandus Cor. ib.
- theoreticus et practicus 285
- internus et externus 286
Cura quid? 744
- ciues perfecte obligati ſunt, *curam* in ſe ſuſcipere 144
Curator quid? 7 4. 843
- eſt ciuitatis officialis Cor. 3. §. 843
- cautionem praeſtare debet 844

Damnum quid? 330
- mediatum et immediatum ibid.
- nemini inferendum eſt 331
- reparare quid? 332
- reparare debet ille, a quo illatum eſt 333

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- laesus turbatorem ad damnum praestandum cogere potest §. 334
- in consequentiam veniens quid? 337
- directe datum ibidem
- dolosum, culposum et casuale quid? 338
- reparatio *damni* non semper cum imputatione connexa est 339
- reparatio *damni* qualificata et nuda 340
- haec reparatio *damno* proportionata esse debet 341
- quando reparationem *damni* postulans laedentem laedat 342
- illatum per actus diuiduos et indiuiduos quid? 343
- quomodo *damnum* a pluribus illatum reparandum 343
- imminens quid? 344
- de reparatione *damni* a seruo alteri illati 603
Debitum quid? 156
- perfecte et imperfecte tale ibidem
Decorum quid? 157
- naturale et arbitrarium 157
Defendere quid? 345
- ille se *defendere* potest, quem alter aggreditur 346
- ex iure *defensionis* ius praeuentionis concipitur 347
- *defensionis* terminos obseruare quid? 348
- *defensor* sui hos terminos obseruare debet 549
- et si non obseruantur hi termini, cui imputandum, determinatur 350
- *defensor* quando fit aggressor 351
- nemo cogi potest, vt se *defendat* 354
- ius *defensionis* competit illi, quem alter aggreditur, donec se contra aggressorem in plenariam ponere potest securitatem 545
- quando *defensori* sui ius vitae et necis competat 547
- obiectio huc spectans refutatur ibid. Schol.
Deliberatio def. 416
Delictum def. 815
- verum et quasi delictum ibidem
- producit et ius obligationem 816
- capitale et non capitale 818
- conatus 819
- ius quod ex delicto conatus oritur, determinatur 820
- proprium et commune def. 821
- publicum et priuatum 822
- ecclesiasticum et ecclesiastico-ciuile quid? 942
Democratia quid? 748
- quando populus in illa imperans, quando subiectus 749
- necesse est, vt in *democratia* comitia habeantur 750

popu-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- populus in *democratia* omnia ad ordinem dirigere debet §. 752
- ciues in *democratia* partis maioris vota adprobare debent 757
- quae maiori votorum numero decreta, in *democratia* sunt leges 761
- leges in *democratia* 762
Denunciatio belli def. 961
Deputatus quis 971. Sch.
Derelinquere rem quid? 465
Derogare legi quid? 123
Desiderium def. 25
Determinatio moralis et non-moralis quid? 8. Pr.
Deuolutionis ius vnde oriatur 914. n. 3
Deus
- eius perfectiones cognoscere debemus 279
- eius gloria a nobis est illustranda 282
- omnem reuerentiam ei praestemus 284. Cor.
- eum colere et amare tenemur 286. 287
- eum timeamus 288
- sed non metu seruili 289. Cor.
- eum inuocemus et adoremus 292
- obedientes ipsi nos praebeamus 294
- et quidem ipsi magis quam hominibus 295
- num ignorantia de *dei* perfectionibus possit esse inuincibilis 298

Dictum quid? 394. Sch. 2
- differt a promisso ibid.
Diligentia quid? 185
- tam absolute, quam hypothetice spectata Cor. 2. §. 185
- eius triplex gradus, maximus, medius et infimus Sch. ibid.
- ad diligentiam in custodia legum adhibendam, per naturam obligamur 186
Dispensare a lege quid? 124
Displicet nobis quid? 46
Dispositio quid? 443
- de quonam pro arbitrio nostro *disponere* possimus, determinatur 444
- nuda vltimae voluntatis 494
Dissentire quid? 13
Diuortium 586
Doctor ecclesiae def. 921
- eius officia indicantur 922. 923. 924. 925
- si quaedam ecclesiae dogmata falsa esse cognoscat, quid inde? 927

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- auditores in ecclesia erga *doctorem* pietatem obseruare debent 928
Dogmata ecclesiae quid? 879
- fundamentalia et minus-fundamentalia 890
- qui minus fundamentalia negat, non statim ex ecclesia eiiciendus est Cor. 1. §. 890
Dolus quid? 195
- ex proposito et ex re 205
- ex re etiam a proposito proficiscitur 206
- *dolosa* actio ex proposito magis libera est, quam actio dolosa ex re 207
- a sciente et volente committitur 196
- actio *dolosa* culposam moralitatis quantitate superat 197
- actio *dolosa* est moraliter mala 198
- et proficiscitur a proposito 201
- bonus quid? 199
- clandestinus et manifestus quid? 208
- actio dolosa clandestina magis libera est, quam actio dolosa manifesta 209
Domestici quid? 22. et 610
Dominium definit. 445
- eius species 840
- pertinet ad τὸ nostrum adquisitum 459
- verum et quasi dominium def. 448
- plenum et minus plenum 455. 853
- directum et vtile 456
- vtilis species quaedam 458. Sch. 1.
- bonitarium et quiritarium quid? 853
Dominus def. 20. Pr. 589
- habet ius re sua vtendi, fruendi et abutendi 447
- alia, quae ex notione *domini* sequuntur, consectaria indicantur 454
- directus et vtilis 456
- qua ratione ei competat iurisdictio ratione rei sitae in alterius territorio et exercere possit 45. 55
- directus quis 8. I. F.
- ius personale et reale contra vasallum habet 15. Cor. 2. I.F.
- ius reale ad totum se refert feudum 30. et Cor. 1. I.F.
- accidentalia feudi contra vasallum probare tenetur 28. I. F.
- quomodo ius suum aduersus vasallum in alieno territorio exercere possit 29. I. F.
vtilis est verus dominus 457
domino competit ius perfectum atque affirmatiuum in seruos 590
iura *domini* in seruos 599

Dona-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Donatio def. §. 478
Dos quid? 584

E.

Eccleſia def. 26. Pr. 878
- eius dogmata 879
- fundamentalia et minus fundamentalia 890
- quid membra *eccleſiae*? 880
- fieri debent religioſa 903
- quatenus ſunt ſub imperio 912
- quid iſta cognoſcere debeant 879. 908
- poteſtas *eccleſiaſtica* def. 881
- munera et perſona *eccleſiaſtica* 882
- nexus membrorum *eccleſiae* publicus et priuatus 833
- eius leges, ius idque publicum et priuatum 884
- eius leges ſunt leges conuentionales 894
- eius noua determinatio ex ſtatu ciuitatis 885
- ex poteſtate *eccleſiaſtica* fluit ius libros, ſymbolicos conficiendi 888
- et de horum veritate dubitantes rectius informandi 889
- item leges *eccleſiae* conſtituendi et libros liturgicos componendi 895
- porro ius conſtituendi actiones paedagogicas et ceremonias eccleſiaſticas 899
- item eligendi *eccleſiae* doctores atque miniſtros 909
- ab *eccleſia* excludendi ſunt heretici et irreligioſi 906
- *eccleſia* iura ſua in alios transferre poteſt 910. 911
- ius perſonarum *eccleſiaſticarum* quid? 918
- officiales *eccleſiaſtici* non gaudent imperio 920
- ſi quis res *eccleſiaſticas* violat, quid inde? 933. 934
- quaenam res *eccleſiaſtica* alienari, et quae non alienari poſſit, determinatur 936

Educare aliquem quid? 572
- parentes obligati ſunt procreatos *educare* 572
- quando haec obligatio ceſſet, oſtenditur 573

Eligere quid? 49
- ſine ſpontaneitate *eligere* non poſſumus ibid.

Emancipare quid? 576
- *emancipatio* formalis et virtualis 576. Cor. 1

Emigrare ex ciuitate quid? 739
- ciuis ſine imperantis conſenſu ex ciuitate emigrare nequit 740

Emphyteuſis 458. Sch. 3
Emphyteuta et *Emphyteuticarius* ibid.
Emtio def. 481
Epiſcopus def. 921

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Episcopus eius officia determinantur §. 926
Errorem facti commississe quis dicatur 212. Cor.
Essentialia rei def. 3. I. F.
Ethicae theoria 34. Pr.
Excommunicatio def. 905
- maior et minor ibidem
Excusatio quid? 745
- physica et moralis ibidem
- continuatur 746
Exheredare quid? 509
- requisita exheredationis 510
Existimatio quid? 238
- bona et mala 239
- vera et falsa 240
Exstinguere desiderium naturae 567
- libidinem ibidem
- societas, cuius scopus est tantummodo libidinis *extinctus*, legibus naturalibus repugnat 568

F.

Facilitas quid? 355
Factum quid? 211
- *facti* species - 212
- error *facti* Cor. ibid.
- cui imputari possit 213
- alienum num alteri possit imputari? 216
Facultas cognoscitiua inferior quid? 3
- quae in cognoscitiua generaliter perficienda 257. 258
- *tis* cognoscitiuae cultura generalis et specialis 259
- fingendi quid? 4
- appetitiua et quidem inferior 21
- *tem* appetitiuam et cognoscitiuam perficere obligati sumus 256
- ad *facultates* externas adquirendas obligati sumus 270
Facultas seu *potentia* quid? 151
Falsiloquium def. 373
- quando ad debita nostra pertineat 374
- quando illicitum 375
Familia quid? 607. 22. Pr.
- paterna 608
- herilis 609
- quae simplex et composita ibidem
- caput *familiae* quid? 612. Cor. 1. et 22. Pr.
- consanguinea quid? 639
- affinis quid? 641

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- caput *familiae* numerum seruorum augere et efficere debet, vt permultae familiae se coniungant ad auertendum periculum §. 651. 652
Fauor necessitatis quid? 269
- partium def. 967
Felicitas quid? 147
- quomodo adquirenda 148
Felonia def. 16. I. F.
- quid producat 17. I. F.
Feudalis nexus 9. I. F.
Feudi amissio, vid. amissio.
- obiectum a domino directo quo iure adquiratur 34. I. F.
- primus adquirens quis? 35. I. F.
- quomodo hic feudum adquirat 36 -
in *Feudo* dato post mortem vasalli succedit aut dominus dir. aut nouus vasallus 32. I. F. in feudo oblato vero post mortem vasalli nexus feudalis cessat 33 -
- hinc vt allodium consideratur ibid. Cor. 1. et succeditur iure hereditario ibid Cor. 2.
Feudum quid? 458. Sch. 2. 7. 15. I. F.
- ratione qualitatis, quae obligationi ineft, varie diuiditur 18 -
- absolutum et restrictum quid 20 -
- in dubio praesumitur absolutum 11 -
- francum et non-francum quid. 12 -
- francum in dubiis est praesumendum 13 -
- censuale s. pensionarium 19 -
- determinatum et indeterminatum 20 -
- aulicum, equestre et iudiciale 21 -
- ligium et non ligium 22 -
- oblatum et datum 23 -
- in pecunia, regale s. maius et non-regale s. minus 24 -
- in curte et extra curtem. 25 -
Feudum realiter amissum quis adquirat 48. I. F.
Fictio quid? 4
- eius necessitas 8
- eius lex explicatur 7
- est animae naturalis 9
Fideicommissum quid? 857
Fidelitatem praestare quid? 6. I F.
Filius filiaue familias 608
Finis quid? 182
- primarius et secundarius ibid.
- operis et operantis 656
Fiscus et ius *fisci* quid? 691

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- iura imperanti in bona *fisci* competentia ex iure vtendi deducenda sunt §. 694
Foedera quid et eorum necessitas 977
- obligatio ad *foedera* seruanda est iuris gentium 978
- *foedera* etiam bellica sunt seruanda 979
- pudenda et non-pudenda def. 980
- aequalia et inaequalia quid? 981
- ius *foederà* celebrandi est ius maiestaticum 982
- personalia et realia 983
- in dubio foedera realia sunt praesumenda 984
Forum externum et internum 159
- naturale 244
- nulla actio in foro naturali impunita vel irremunerata manet 149. 245
- in *foro* interno honestus est etiam in foro externo honestus, sed non v. v. 167
- in foro mere naturali non dantur merita stricte sic dicta 247
Furtum quid. 328. Cor. 1.

G

Gentes quid? 41. Pr. 944
- viuunt in statu naturali 945
- sunt inter se aequales 946
- quomodo erga se inuicem agere debeant, ostenditur 947
- ius *gentium* et quidem vniuersale 948
- propositio iuris *gentium* fundamentalis exhibetur 949.950
- ius *gentium* est quoque ius principum 951
- ius *gentium* absolutum et hypotheticum 952
- *gens* in *gentem* sibi non debet arrogare ius 954
- nec *gens* per alterius *gentis* territorium transitum facere debet 955
- quomodo *gens* possit habere ius praecedentiae 957
- iusta belli causa inter *gentes* indicatur 960
- *gentes* antea bellum denunciare debent, quam gerant 962
- *gentes* legatos admittere debent 973
- *gentes* habent proprietatem 986. 987
- et *gens* alteram in dominio suo non debet turbare 988
Gloria quid? 282
- diuina ibidem
- *am* diuinam illustrare quid? ibidem
- obscurare quid? ibid.
- illustrare debemus Cor. 2. ibid.
Gradus prohibiti quid? §. 1. pag. 359

Gra-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Gratiarum actio quid? §. 290
- deo *gratias* agere debemus ibidem
Gratis facere quid? 477
Gratus animus quid? 290

H.

Habilitas corporis quid? 263
Haereſis quid? 900
Haereticus def. 900
- theoreticus et practicus quid? 901
- eſt excludendus ab eccleſia 906
in *Harmonia* eſſe quid? 10
- haec adeſt inter perceptiones mentis et mutationes corpori organico inductas 10
Hereditas quid? 495
- *tem* deferre quid? 502
- *tis* delatio legitima et teſtamentaria ibid.
- *tem* adire 512
- huius aditionis ſpecies 513
- *hereditatis* omiſſio quid? 516
Heres 495
- ab inteſtato quid? 503
- *dis* inſtitutio 504
- ſit dominus hereditatis per eius aditionem 514
- ſuccedit in iura et obligationes defuncti 515
Hoſtis quid? 364. 783
- *non-hoſtis* ibid.
Homo quid? 4. Pr.
- *inis* natura quid? 12. -
- *ines* natura eadem iura 13 -
- et eundem ſtatum moralem natural. habent 14 -
- eſt animal rationale 1
- quid animalitas inuoluat 2
- quaenam mutationes homini, quatenus eſt animal, naturales? 11
- ſui iuris quid? 655
- *homines* liberi quid? 830
- proprii ſunt vel originarii vel adſcriptitii 598. Sch.
Honeſtus quid? 158
- quod actiones interne *honeſtae* maiorem habeant moralitatis gradum, quam externe honeſtae, oſtenditur 166
- in foro interno, etiam eſt honeſtus in foro externo, ſed non v.v. 167

gra-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Infirmitas naturalis quid? §. 204
Ingenui quid? 809
Inhoneſtus quid? 158
Inimicus quis? 305
- deuites aliorum *inimicitiam* 306
- emollire *inimicum* quid? 308
- ad emolliendum *inimicum* obligamur 309
- facilime fit hoſtis 368
- *inimico* metum incutere licet, dum adhuc in pace viuimus 369
Iniquus quid? 155
Iniuriae ſtricte ſic dictae quid? 381. Cor. 2
Iniuſtus quis? 155
- *iniuſtum* ciuiliter quid? 798
Intellectus quid et vnde oriatur? 29
Intentio quid? 182
- primaria et ſecundaria ibid.
- directa et indirecta ibid.
- eſt actio libera 183
- et primaria et ſecundaria maiori gaudet libertate quam ſecundaria et indirecta 184
- qui culpoſam actionem committit, conſectaria eius actionis non *intendit* 194
Interpretari legem quid? 113
- *tio* authentica, doctrinalis et vſualis quid? 114
doctrinalis quando reiicienda 115
- doctrinalis quomodo adhibenda 116
Interregnum def. 779
- in hoc maieſtas competit iis, qui habent ius eligendi imperantem 780
Inueſtitura quid? 41. I. F.
- quando neceſſaria 42. I. F.
Inuentio non eſt modus dominium adquirendi originarius 46
Inuocatio quid? 291
- deum *inuocare* debemus 292
Iudex quid? 222
- competens quis? 866
- factum et legem cognoſcere 223
- et de ſufficiente ſpeciei facti probatione ſollicitus eſſe debet 224
- debet iudicare de conuenientia vel non-conuenientia facti cum lege 225
- item de quantitate moralitatis facti 226
- debet aequitatem relatiuam obſeruare 228

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Iudex debet esse iustitiae cultor §. 233
- sententiam ferre debet in imputando 237
- bene iudicans et male iudicans quid? 240
- male iudicans quando dolose quando culpose agit. 241
- quando iudicium falsum iudici possit imputari 242
Iudicium quid? 31
- reale quid? 723
- *iudicia* personalia subordinata 724
- quomodo ius nostrum per iudicia persequendum 732
Iuramentum 384
- quis *iurare* possit, indicatur 385. 386
- consectaria falsi *iuramenti iuranti* sunt imputanda 387. Cor.
- metu iniusto extortum nullum est 389. 390
- requisita valide *iurantis* indicantur 392
- promissorium et assertorium def. 434
- *ti* relaxatio quid? 435
- repugnat legibus naturalibus 436
Iura connubialia quid? 18. Pr.
- paterna 19 Pr.
- domestica 22 Pr.
- familiaria restricta 23. Pr.
- ciuilia 24 Pr.
- ecclesiastica quid? 26 Pr.
Iura maiestatica defin. 668
- ad illa *iura* pertinet *ius* leges promulgandi 671
- ius legum consectaria determinandi 672
- ius dispensandi atque abrogandi leges ciuiles positiuas 673
- ius efficiendi, ne societates in ciuitate sint fini ciuitatis impedimento 614
- ius efficiendi, vt societates priuatae in societate euadant iustae 676
- ius ciues in negotiis suis confirmandi 678
- ius dirigendi actiones eorum, qui sunt in ciuitate, ad ciuitatis securitatem 679
- ius efficiendi, ne ii, qui sunt in ciuitatis territorio, contra leges agant 681
- ius bella modumque, quo bella geri debent, determinandi 682
- ius prohibendi ea, quae occasionem ad malas actiones porrigunt 683
- ius praecipiendi, quae dant occasionem bona agendi 684
- ius omnia eo dirigendi, vt ciues commode viuere possint 685
- ius prohibendi, quae propagationem sobolis destruunt 686
- ius munera publica aliis iniungendi 706

ius

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- ius circa ſacra §. 913. 914
- ius celebrandi foedera 982
Iurisdictio quid? 723
- quando iurisdictionis exercitium ſine laeſione concipi nequeat 728
Iurisdictio feudalis quid? 50
- eſt vel iudicialis vel pactitia 51. I.F.
- quando iudicialis? I. F. 52
- et quando pactitia? 53. I. F.
- qua ratione domino dir. ratione rei ſitae in alterius territorio competat 54. I. F.
- et quomodo ab eo exerceri poſſit 55. I. F.
Iurisprudentia quid? 30. Pr,
- ſtricte ſic dicta et iurisperitia quid? ibid.
- philoſophica ſeu naturalis 31
- *ae* vniuerſalis quotnam partes poni poſſint 33. Pr.
- ſimpliciter talis et ſocialis quid? 35 -
- oeconomica ſpecialil et generalis 36. 37 -
Iuris ciuilis priuati ſcientia, quid in ea obſeruandum 808
- prudentia quae in ea exponenda 809
Ius (*das Recht*) quid? 9. Pr.
- naturale 31
- eſt vniuerſale et vel neceſſarium vel contingens Cor. 2. 31
- ciuile vniuerſale quid? 38. 795. 796
- eſt vel publicum vel priuatum ib. 662
- eccleſiaſticum publicum vniuerſale 40. 884
- eccleſiaſticum priuatum vniuerſale ib.
- cogens et humanum 44
- quotuplici, ſenſu vox *iuris* ſumatur 39
Ius feudale vniuerſale quid? 1. I.F.
- eius exiſtentia probatur 2.
- eius vtilitatis 4. 5. -
Ius gentium vniuerſale quid? 41. Pr. 948 ſeqq.
- diſtinguitur a philoſophia morali, politica et oeconomia 45. Pr.
- eius vſus in theologia 46. in diſcernendis litibus principum 48. Pr.
- in iure ciuili particulari 49
- in iure canonico particulari 50
- *iuris* ignorantia vel error quid? 117
- quae ignorantia vel vincibilis vel inuincibilis ibid.
Ius def. 151
- oritur ex obligatione 151
- perfectum et imperfectum 153

quid

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- quid contra *ius* alterius fiat §. 154
- *iura* noſtra pertinent ad τὸ noſtrum 278
- qui alterum in exercitio *iuris* ſui impedit, alterum laedit 329
- qui *iure* ſuo vtitur, neminem laedit 336
- *praeuentionis* quid? 347
- ſuum remittere quid? 355
- qui *ius* ſuum remittit, neminem laedit 442
- nemo ad *ius* ſuum remittendum eſt perfecte obligatus 356
- licet imperfecte obligatus eſſe poſſit 357
- belli et pacis quid? 359
- a *iure* belli ad *ius* vitae et necis non valet concluſio 547. Cor.
- *ius belli* ſupponit laeſionis factum 360
- *ius belli* eſſe poteſt fundamentum ſeruitutis 595

Ius belli eminens 632

- pactitium quid? 420
- temporarium et perpetuum quid? 428
- in re def. 445
- eſt vel negatiuum vel affirmatiuum 460. Cor.
- 2 eſt vel ius entis ſubſtantia vel in eius conſectariis 445
- qui habet *ius in re*, habet ius quemcunque alium ab eiusmodi rei vſu excludendi 448
- *ius* vtendi, fruendi et abutendi quid? 446
- hoc *ius* domino rei cuiusdam competit 447
- *ius* in re pertinet ad τὸ noſtrum acquiſitum 459
- ſine titulo et acquirendi modo nemo *ius* in re habere poteſt 461
- *ius* in re aliena nemo acquirere poteſt niſi praeuio pacto 475
- quomodo *ius* diuiſum eſſe poſſit 491
- hereditarium 496
- acquiritur pacto hereditario 497
- quomodo alio modo acquiri poſſit 498
- continuatio huius 499. 501
- in re iacente quid? 496
- quod habemus in alterum, eſt acquiſitum 518
- ſi *ius* habemus in alterum, alter iura quaedam naturalia amiſit 519
- modus quo *ius* acquirendum oſtenditur 520
- ius caſtigandi 600. Cor. 2.
- tralatitium 469. Cor. 1.
- *ius* exſpectatiuum et *ius* ſuccedendi quid? 707
- contra *ius* exſpectatiuum imperans agere poteſt 708
- non contra *ius* ſuccedendi 709

Ius vitae et *necis* quid? 546

- quando defenſori ſui competat 547

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación.

- *iura* affirmatiua quid? Schol. §. 517
- *iura* perſonaliſſima def. 650
- *iura* naturalia abſoluta amitti nequeunt 720
- modus *ius* ſuum exercendi determinatur a circumſtantiis 721
- *ius* prouocandi quid? 730
- *ius* appellandi competit ciuitati ſubiectis 729
- quomodo *ius* in ciuitate per magiſtratum perſequendum? 732
- quando ciuitati ſubiecti *ius* ſuum per magiſtratum non poſſunt perſequi, redeunt in ſtatum naturalem 733
- *ius* ad rem 805
- *ius* in re iacente 847
- *ius* perſonale quid 801. ei. ſpecies ibidem.
- dicitur etiam ius perſonale ratione obiecti 803. ratione modi ibid. ius perſonale quibus ex fundamentis oriatur 806. ei. effectus 812. ius perſonale etiam ad heredes extenditur 814. iura perſonalia ex triplici fonte fluunt 829
- *ius* aggratiandi 623. Cor. 2.
- competit imperanti ibid.
- *ius* comitiorum 750. Cor. 1.
- *ius* crimen perſequendi def. 817
- *ius* circa ſacra 886
- competit principi 913
- perſonarum eccleſiaſticarum 918
- huius *iuris* fundamentum 919
- *ius* deuolutionis vnde oriatur 914. n. 3.
- *ius* praecedentiae 956

Ius reale def. 801. 805. 460. Cor. negatiuum et affirmatiu. ib. vocatur etiam ius reale rat. obiecti 803. In iure reali et perſonali tria ſunt, diſtinguenda 802 ratione modi 803. vnde oriatur 807. iuris realis ſpecies 846

Iuſtitia quid? 229
- eſt habitus edendi actiones iuſtas 230
- tendit ad cuſtodiam legum 231
- interna et externa 232
- diſtributiua 235
- quae vel remuneratiua vel vindicatiua ibid.
- commutatiua 485

Iuſtitium quid? 734
- vniuerſale, particulare, neceſſarium et voluntarium quid? ibid.
- in *iuſtitio* vniuerſali ſubditi redeunt in ſtatum naturalem 735

Iuſtum ciuiliter definit. 797
- naturaliter iuſtum, non ſtatim eſt ciuiliter iuſtum 798

Iuſtus def. 155

Iuuare

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Iuuare aliquem quid? §. 310
- alios de felicitate ſua ſtudioſos *iuuare* debemus 311
- hoc magis determinatur 313

L.

Labor quid? 271
- ad *laborem* omnes homines obligati ſunt 272
Laeſio eaque externa et interna quid? 322
- nemo eſt *laedendus* 323
- cogi potes ad omiſſionem *laeſionis* 324
- eſt actio, qua alterum turbas in poſſeſſione eorum, quae ad *tuum* pertinent 325
- qui alterum in exercitio iuris ſui impedit, aiterum *laedit* 329
- *laedens laeſo* damnum reſtituere debet 335
- qui iure ſuo vtitur, neminem *laedit* 336
- imminens quid? 344
- *nes* anteuertere quid? Cor. 2. 345
- externa in colliſione magis euitanda eſt, quam violatio officiorum erga nosmet ipſos immediatorum 541. 542
Latrocinia quid? 363
Latrones quid? 364
Legatarius def. 857
- ſi *legatarius* rem ſibi legatam acquiſiuerit, quid iuris? 860. 861
Legatum quid? 857
- domino in ciuitate competit ius *legandi* 858
- ſed imperans hanc poteſtatem reſtringere poteſt 859
- purum et conditionatum 862
- ſpeciei et generis 865
- optionis et electionis in genere 865
Legatus difinit. 971
- quis *legatos* mittere poſſit, determinatur 972
- gentes *legatos* admittere debent 973
- *legatorum* ſanctitas explicatur 974
- ſe eſſe *legatum*, probare debet 975
- primi et ſecundi ordinis quid? 976
- ordinarii et extraordinarii ibidem
Lex moralis quid? 97. 98. n. a.
- ſine obligatione morali cogitari nequit 98
- cui dari poſſit? 100
- *legis* ratio qualis? 103
- eius occaſio 104
- eius finis indicatur. 106
- *legi* obedire et eam violare quid? 108
- violatio *legis* in ſtatu abſolutae neceſſitatis non eſt imputabilis 267

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- violatio legis in ſtatu neceſſitatis hypothetica perpetrata eſt ſpecies verſutiae §. 268
- et producit fauorem neceſſitatis 269
- *legi* obediens legem cognoſcere debet 109
- et ignorantiam iuris vincibilem euitare debet 118
- *legem* promulgare quid? 110
- eius promulgatio eſt neceſſaria ibid.
- huius promulgationis ſcopus indicatur 111
- ex *lege* cognoſcitur moralitas actionum 107
- maior in colliſione minori eſt praeferenda 126
- poſitiua et naturalis quid? 127
- naturalis eſt? fac ea, quae tibi conducunt 143
- et haec propoſitio eſt *legum* naturalium fundamentum vniuerſale, domeſticum, primum et adaequatum 144
- diuina et humana 127
- naturalis eſt vel neceſſaria vel contingens Cor. 3. 127
- *leges* prohibitoriae et praeceptae quid? 99
- vniuerſales et particulares 101
- explicare quid? 102
- clarae eſſe debent 112
- non ſunt ferendae, niſi de actionibus, ad quas quis poteſt obligari 105
- earum interpretatio neceſſaria 113
- abrogare et ipſis derogare quid? 123
- ſocietatis imperans *leges* abrogare poteſt 124
- a *legibus* diſpenſare quid? 125
- *legum* quantitas vnde? 125
- naturales dantur 129
- quae ratione cognoſci poſſunt 130
- et omnibus promulgatae ſunt 131
- harum ignorantia eſt vincibilis 132
- ſunt etiam leges diuinae 133
- et quid inde ſequatur, oſtenditur 134
- ſunt omnibus hominibus latae 135
- ſunt immutabiles 136
- non poſſunt abrogari 137
- nec diſpenſatio nec derogatio reſpectu illarum locum habet 137
- ad omnes actiones liberas ſe extendunt 138
- ex principio quodam vniuerſali deduci poſſunt 140
- quod principium eſt domeſticum et aedaequatum 141. 142
- earum cuſtodia nos felices, et earum violatio nos infelices reddit 147
- perfectae et imperfectae 159

per-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- perfectae ſpeciales recenſentur §. 328
- *lex* iuris ſocialis 530. 531
- *leges* ſocietatis mutabiles et neceſſariae def. 616
- qui *legem* moraliter violat, rebellis dici poteſt 716
- *leges* fundamentales quid? 791
- *lex* commiſſoria quid? 792
legis commiſſoriae pactum 486. Cor. 4
- *leges* eccleſiaſticae quid? 884
- *leges* conuentionales def. 893
- *leges* eccleſiae ſunt *leges* conuentionales 894
Legitima quid? 650 Schol. 855
- imperans habet ius *legitimam* determinandi 856
Legitimatio 835
Lenocinium cur ſit illicitum 568. Schol. 574. Cor. 2.
Libelli famoſi quid? 381. Cor. 2.
- ſatyrici ibid. Cor. 3
Liberi legitimi et illegitimi 834
- naturales et ſpurii 834
Libertas quid? 52
- a neceſſitate, a ſubiectione et coactione Schol. §. 52
- eius gradus vnde cognoſcendi 169
Liberti quid? 602. Cor. 1.
Libertini quid? ibid. 830
Libido quid? 567
- *dinem* exſtinguere ibid.
- ſocietas, cuius finis tantum eſt *libidinis* extinctio, legibus naturalibus repugnat. 568
Libri ſymbolici def. 888
- quis illos conſtituere poſſit? ibid.
- liturgici def. 892
Licent quid? 698
Liturgia def. 891
- quis eam componere poſſit? 891
- *liturgici* libri def. 892
Locarius quid? 482
Locatio conductio def. 482
- operarum 488
- perſonarum 594. Cor-
- *locator* quid? 482
Loqui quid? 371
- *loquendo* leges naturales non ſunt violandae 372
- *lucrum* Schol. §. 337

M.

Magiſtratus ſubordinati quid? 724

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- quomodo ius in ciuitate per *magistratum* persequendum? §. 732
- qui in ciuitate ius suum per *magistratum* nullo modo persequi potest, redit in statum naturalem 733
Maiestas quid? 668
- crimen laesae *maiestatis* committere 715
- modi acquirendi *maiestatem* determinantur 774
- tempore interregni iis competit, qui ius habent eligendi imperantem 780
- limes *maiestatis* naturalis et pactitius def. 786
- omnis *maiestas* naturaliter limitata est 787
- in ciuitate necessaria naturaliter limitata est 788
- quando imperans *maiestatem* amittere possit, determinatur 793
Maiores quid? 574
Malum enti quid? 15
- verum et apparens 38
- apparens quomodo auerfemur 39
- minus quando appetamus 40
- ad id nemo cogi potest, quod sibi vt *malum* repraesentat 872
Mandatarius definit. 429
Mandatum quid? ibidem.
- quomodo ea imputanda, quae ex *mandato* oriuntur 430
- mutuum 487
Manumissio quid? 602
Matrimonium def. 578
- eius scopi explicantur 579
- est societas voluntaria 580
- an error virginitatis *matrimonio* obsit. §. 581. Schol.
- nullum et illegitimum sed ratum 833
- imperans potest *matrimonium* illegitimum ratum legitimare non vero illegitimum nullum 836
- quis possit inire 640
Matrimonia in linea recta §. 2. pag. 359
- iuri natural. repugnant § 4. p. 360. it. si respectus parentalis intercedat § 3. p. 361
- in linea consanguinit. obliqua §. 6. p. 361
Medium quid? 185
Memoria quid? Cor. 3. §. 8
- non semper est in potestate nostra ibid.
Mendacium def. 382
- est euitandum ibid. Cor. 2.
Mensura quid? Cor. 1. §. 84
Meritum quid? 120
- stricte sic dictum 246
- - hoc in foro naturali non datur 247

Me-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Metiri quid? Cor. §. 84
Metus quid? 25
- ſeruilis 289
- - eſt cum odio coniunctus ibid.
Minores quid? 574
Miſſilium ictus 478. Cor. 4.
Moderamen inculpatae tutelae quid? 352
- quando hoc iuſtum dici poſſit? 353
Monarcha 765
Monarchia definit. 748
- ſyſtema mouarchomachorum euertitur 766
- abſoluta 790
Moralitas actionum quid? 65
- intrinſeca ibidem
- extrinſeca 68
- ab actionibus liberis ne a deo quidem ſeparari poteſt 69
- actionum ex lege cognoſcitur 107
- eius quantitas ex duplici fonte eſt haurienda 161
- dependet a quantitate libertatis 162
- quatenus actio *moralitatem* habet, poteſt imputari 217
Motiuum quid? 36
- compoſitum et partiale 81
- *ui* compoſiti quantitas 82
- *motiua* ad actiones noſtras liberas ex perfectionibus diuinis ſumere debemus 171
Mumus quid? 704
- eccleſiaſticum def. 882
- proxeneticum 583. Sch. 2
Mutuum def. 479
Mutuum adiutorium 584 Cor. 3.

N.

Natura et *naturale* quid? §. 11. Pr. 3. I. F.
- hominis quid? 12. Pr.
Naturale abſolute et hypothetice tale quid Cor. 1. ibid.
Negligentia quid? 185
- at abſolute et hypothetice ſpectata Cor. 2. ibid.
- eius triplex gradus, maximus, medius et infimus Sch. ibid.
- ad eam euitandam obligati ſumus 186
Negotiorum geſtor def. Cor. 1. §. 429.
Neutralis quis ſit? 967
Nexus feudalis 9. I. F.
Nolitio quid? 34
- quid requiratur ad eius exercitium 35
- *nis* ſtatus eſt ſtatus contingens 48

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Nolitio sine electione concipi nequit § 50
- *nis* obiecta debent esse contingentia 51
Nolo quod displicet 46
Noluntas quid? 33
- quando perfecta vel imperfecta 41
- *tatis* actus sunt ad actus spontaneos referendi 45
τὸ *Nostrum* quid? 277
- ad τὸ *nostrum* pertinent iura nostra 278
- conatum et acquisitum 327
- quidquid ad τὸ *nostrum* pertinet, de illo etiam in foro externo pro arbitrio proprio disponere possumus 444
- occupatorium quid? 464
Nuptiae legitimae et illegitimae quid? 814

O.

Obedientia quid? 293
- deo *obedire* debemus 294
- et quidem deo magis, quam hominibus 295
Obligatio quid producat? 811. seqq.
- in ea est necessitas agendi 71
- ex connexione rationum cum actionibus concipitur 73
- moralis quid? 74
- personalis 810
- - naturalis atque positiua 75.
- - naturalis est vel absoluta vel relatiua Cor. 2. §. 155
- - datur 76
- - est etiam obligatio diuina 77
Obligationi naturali conuenienter viuens non statim conuenienter viuit obligationi ciuili 799
- mixta quid? 78
- quomodo oriatur, et quomodo ab ea liberemur 79
- liberatio ab ea plena et minus plena 79
- ab *obligatione* naturali liberatio possibilis est 80
- totalis et partialis 83
- *nis* totalis quantitas 84
- recta et erronea quid? 85
- *obligamur* per bona et mala 86
- affirmatiua et negatiua 87
- *obligari* quis possit et non possit? 88
- moralis requirit actiones interne et externe liberas 89
- ad impossibilia non datur obligatio 91
- in collisione *obligationum* obligatio ad exceptionem datur 92
- moralis, scopus 93
- et extensio 94
- connata et acquisita 95
- passiua et actiua 96
- vniuersalis et particularis 101 per-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- perfecta et imperfecta §. 153
- *Obligamus* natura, vt motiua ad actiones liberas ex perfectionibus diuinis sumamus 171
- *obligati* sumus, vt omnem in cognitione boni et mali confusionem euitemus 260
- *obligati* sumus, vt deum eiusque perfectiones cognoscamus 279
- aliorum ad auxilia nobis ferenda, vt fiat perfecta, studeamus 393
- quomodo *obligatio* ad promissa seruanda fieri possit perfecta, explicatur 414
Obligatio pactitia definit. 420
- pactitia cessat existente illo fine, cuius intuitu pactum celebratum est 440
- *obligati* sumus ad procreandam sobolem 563
- obiectio refutatur Sch. 2
- ex hac *obligatione* ad procreationem oritur obligatio ad statum quemdam socialem 564.565
- necessaria et contingens 619
- *obligatio* ciuitati subiectorum publica et priuata quid? 711
- *obligatio* ista publica est perfecta ibid.
- *obligatio* publica ciuilis et non-ciuilis quid? 711.Cor.2.
- *obligatio* publica non-ciuilis est negatiua, ciuilis vero potest esse positiua 713
- *obligationum* harum negatiuarum fundamentum 714
- magis determinantur hae *obligationes* et inde conclusiones deducuntur 719 736
- fund. entum obligationum ciuium positiuarum 737.738
Obsequium definit. 552
Occasio quid? 104
Occupatio definit. 462
- est modus acquirendi originarius 463
- bellica 493
Ochlocratia quid? 753
Offendere aliquem quid? 358
Officium quid? 148.704
- erga nos ipsos et erga alios quid? 252
- *a* erga se ipsum separare quid? 274
- erga se ipsum non sunt separanda 275
- sua qui explet, ea facit, ad quae ius habet 276
- amoris quid? 320
- amoris extorqueri nequit ibid.
- *officia*, ad quae nemo externe cogi potest, recensentur 321
- *officia* innoxiae vtilitatis 954. Cor. 2
- non sunt iuris gent. ibid.
- *officia* necessitatis quid? 326
Officialis quid? 704

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Officiales ciuitatis qui dicantur §. 705
- eccleſiaſtici nullo gaudent imperio 920
- auditores in eccleſia illis ſalaria praebere debent 928
Optimates quid? 763
Ordo 629 Cor. 1.
Ordines imperii quid? 794

P.

Pactum def. 415
- nudum 823
- ad *pacta* ſeruanda perfecte obligati ſumus 419
- obligatio *pactitia* et ius *pactitium* defin. 420
- reuocare quid? 421
- obligatorium, liberatorium et mixtum 422
- tacitum et expreſſum 423
- purum et conditionatum 425
- quando pactum pro puro haberi debeat 426
- perfectum et conſummatum 475. Cor. 1
- vnilaterale et bilaterale def. 438.
- uniuerſale eſt gratuitum, bilaterale vero oneroſum 477
- *pactum* ad certum obtinendum finem initum ceſſat exiſtente illo fine 440
- ſi in *pacto* conditionato conditio impoſſibilis eſt, tam obligatio pactitia, quam ius pactitium ceſſat 441
- fundamentum ſpecierum *pacti* indicatur 476
- quatuor *pacti* oneroſi ſpecies indicantur 480
- antichreticum 486 Cor. 4.
- legis commiſſoriae 486. Cor. 4
- ſucceſſorium, hereditarium 494
- *pactum* vnionis et ſubiectionis quid? 659
- *pactum* commiſſorium 792
Pactum feudale quid? 7. I. F. quis probare debeat 27. eius naturalia vaſallus probare tenetur, accidentalia vero dominus 28
quando reale et quando perſonale praeſumatur 30
Paederaſtia cur ſit illicita 568. Schol.
Pagi quid? 23 Pr.
Parentalis reſpectus quando intercedere dicatur §. 5. p. 361
Parentes obligati ſunt vt vitam procreatorum conſeruare eorumque felicitatem promouere debeant. 571
- obligati ſunt procreatos educare 572
- quando haec obligatio ceſſet, oſtenditur 573
Pater materque familias quid? 608
- ſunt in ſocietate domeſticorum imperantes 612
Patria poteſtas v. poteſtas
Patrimonialia quid? 782
Patronus quis? 602. Cor. 1.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Pax quid? §. 358
- colenda ex quamdiu fieri potest 367
- debet esse finis belli 370
- solemnis def. 953
Peculium def. 611. Cor. 2.
Perduellionis crimen quid 715
Perfectio et *perfectum* quid? 13
- a *perfectione* status in abstracto considerati, ad perfectionem entis, cuius est status, non valet consequentia Cor. 3. §. 13
- homo si agit, aut statum suum *perficit* aut imperfectiorem reddit 14
- corporis et animae in quonam consistat Sch. 2. 3. §. 14
- nos ipsos *perficere* debemus 255
- et vt alii nos *perficiant*, studere debemus 299
- in aliorum *perfectionem* actiones nostras dirigamus 300
Periurium et *periurus* quid? 388
Permutatio def. 483
- quando iniusta 485
Pignus definit. 486. Cor. 3. 846. iura 850
Pium naturale seu philosophicum quid? 173
Placet nobis quid? 46
Poena quid? 119
- est meritum actionum moralium 120
- naturalis, arbitraria et qualificata 128
- capitalis et non-capitalis 818
Pollicitatio def. 406
Polyandria cur sit illicita 568. Schol.
Possessio def. 449
- ius et obligatio ex possessione bonae fidei dimanans explicatur 468 Sch.
Potentia seu *facultas* quid? 151
in *potestate* nostra quid situm? 7 Pr.
Potestas patria quid? 19. Pr. 575. 613. Cor. 4.
- quomodo ius vitae et necis consectarium *eius* esse possit 575 Cor. 3.
- liberi, quatenus sunt in *potestate patria*, non habent iura adquisita 611
- originaria s. correctoria 837
- domestica s. imperatoria ibid.
- *potestas* legislatoria quid? 622
- *potestas* iudiciaria 723
- ecclesiastica 881
- huius *potestatis* ecclesiasticae fundamentum 887
- et eius effectus 888. 889

Prae-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Praecipitantia in agendo quid? §. 189
- eſt ſpecies culpae 190
Praemium quid? 119
- eſt meritum actionum moralium 120
- naturale, arbitrarium et qualificatum quid? 128
Praeſcriptio def. 493. Sch. 2.
Praeuentionis ius 347
Praesbyter def. 921
Primores quid? 763
Princeps habet ius circa ſacra 913
- tolerare debet in ciuitate, qui ſecuritatem non violant 915
Principatus 764
Principium diſciplinae alicuius domeſticum 141
- et primum ib.
- adaequatum 142
Priuilegia quid? 709. a.
- quinam dare poſſit illa 709. b. c.
ſunt mutabilia 709. d.
Proceres 763
Proceſſus definit. Quae in eo diſtinguendi 867
ad *procreandam* ſobolem noſtram obligati ſumus 563
- inde oritur ſtatus maris et foeminae, qui eſſe debet ſocialis 565
Prolium vnio quid? 646
Promiſſio quid? 394
- omnis eo tendit, vt alter alteri ſit auxilio 395
- *promittens* vult, vt obiectum *promiſſionis* in ſuum illius transferatur, cui promiſſio facta 396
- qui in *promiſſum* conſentit, ille vult, vt, quod promiſſum eſt, fiat ſuum 402
- *promiſſum* ſeruare quid? 403
- *promiſſa* legitima ſunt ſeruanda 404
- ſed haec obligatio ad *promiſſa* ſeruanda non eſt perfecta 405
- *nis* acceptatio definit. 407
- conſenſus in *promiſſi* acceptationem idem eſt ac rei *promiſſae* traditio 413
- modus, quo obligatio ad *promiſſa* ſeruanda fieri poteſt perfecta, indicatur 414
- conditionata et pura 424
- conteſtatione et iuramento confirmari poteſt 431. 432
- alternatiue *promittere* quid? 433
- *ſub modo promittere* quid? 865
- quidquid ſub modo *promiſſum*, iſt eſt pure *promiſſum* 864
Propoſitum quid 200

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Proprietarius definit. §. 452
Proteſtatio definit. 417
- fundata et minus fundata 417
Prouocare quid? 730
- ad quem *prouocamus*, is non ſemper eſt ſuperior 731
Proxeneticum munus 583. Sch. 2
Puberes quid? 574
Punire quid? 621. Cor. 1.

Q.

Qualitas quid? Schol. 3. §. 9. Pr.

R.

Rapina def. 328. Cor. 1
Ratio (*die Vernunft*) quid et vnde oriatur 30
Rebellio quid? 715
- eius extenſio determinatur 717
Rebellis definit. 715
- quinam rebellis dici poſſit 716
Rectitudo actionis humanae quid? 187
Reflexio quid? 28
- reflectendi facultas animae competit ibidem
Regula def. §. 97. Sch.
Regnum hereditarium 782
- inuaſor *regni* quid? 783
Relaxatio iuramenti quid? 435
- legibus naturalibus repugnat 436
Religio def. 870
- omnes homines ad eam ſunt obligati 870
- vera et falſa quid? 871
- ad *religionem* nemo cogi poteſt 873
- *nis* diuerſitas eſt contra ſecuritatem 876
- ideoque conſenſus in religione eſt quaerendus 877
- diuerſitas *religionum* eſt toleranda in ciuitate 916
Religioſus definit, 875. 902
- *non-religioſus* 902
- *irreligioſus* ibidem
- *non-religioſi* ſunt excludendi ab vſu teſſerarum religioſae familiaritatis ibidem
- et *irreligioſi* ſunt ab eccleſia excludendi 906
Reparare damnum quid? 332
- debet ille, qui illud intulit 333
Reparatio damni non ſemper cum imputatione connexa eſt 339
Reparatio damni qualificata et nuda 340
- proportionata eſſe debet damno 341
- quomodo damnum a pluribus illatum *reparandum* 343

Re-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Repromiſſio definit. §. 394
- eo tendit, vt alter alteri ſit auxilio 395
- *repromittens* vult, vt obiectum *promiſſionis* in ro ſuum illius transferatur, cui repromiſſio facta 396
Repudium quid? 586
Res nullius definit. 460
- in alicuius poteſtate ibidem
- iacens ibidem
- aequipollentes diuid. 332. Sch.
Rei eſſentialia, naturalia et accidentalia quid? 3. I. F.
Rem derelinquere, abiicere, amittere quid? 465
- *res*, cuius dominus ignoratur, habetur pro *re* nullius 467
- corporalis et incorporalis 844
- propria, aliena, iacens et *res* in communione defin. 845
- ex diuerſitate *rei alienae* et diuerſi iuris in ea oriuntur diuerſae ſeruitutis ſpecies 847
- eccleſiae et ſacrae quid? 929. 930
- ſpirituales et temporales 930
- qui *res ſacras* moraliter violat, blaſphemiam committit 932
- ſi quis *res* eccleſiaſticas ſpirituales et temporales violet, quid inde? 933. 934
- quaenam *res eccleſiaſticae* alienari poſſint, determinatur 936
Reſtituere quid? 332
- laeſus poteſt laedentem ad rem ablatam *reſtituendam* cogere 335
Reuerentia erga deum quid? 284
- eſt praeſtanda Cor. ibid.

S.

Sacrae actiones et ius circa *ſacra* definit. 886
Sacrilegus definit. 935
Solus ſocii priuata perpetua et temporaria 534
- cura de hac *ſalute perpetua* ſemper ſumma eſſe debet 536
- et praferenda eſt bono ſocietatis communi 536
- quomodo electio fiat in colliſione *ſalutis* temporariae 538
Sanitas et habilitas corporis quid? 263
- conſerua *ſanitatem* corporis 265
Sapientia quid? 229
Satisfacere quid? 332
Scortatio def. 569
- repugnat iuri naturae ibid. Cor.

Secu

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Securitas quid? §. 539
- in *ſecuritatem* plenariam ſe ponere quid? ibidem
- is non eſt in *ſecuritate*, qui alteri dat eius belli 540
- interna et externa quid? 664
- quomodo haec ſecuritas obtineatur? 665

Senatus ariſtocraticus 763

Senſatio quid? 4
- *nis* lex explicatur 5
- eſt animae naturalis 9
- cogitationes, quas *ſenſatione* habemus, ſunt confuſae 19

Sententiam ferre quid? 236

Seruitus definit. 453. 849
- eius conſectaria Cor. 1. §. 453
- perſonalis et realis 543. 849
- moralis 589
- perfecta et imperfecta, perpetua et temporaria 593
- mercenaria et obnoxia 594
- perfecta, perpetua et obnoxia conſectarium eſſe poteſt iuris belli 595
- qui ſunt in *ſeruitute* perfecta atque obnoxia, omnia, quae acquirunt, domino acquirunt 597
- originaria et procreata quid? 598
- operarum ſeruilium 599. Cor.

Seruitutis ſpecies vnde fluant 849
- ruſticae et vrbanae Cor. ibid.

Seruus quis 20. Pr. 589
- eſt vel ſtatu liber vel ſtatu ſeruus 830
vires *ſeruorum* ſunt vires domini 592
- quando *ſerui*, quae acquirunt, domino ſuo acquirant 597
- iura domini in ſeruos indicantur 599. 600
- fugitiuus 601
quid inde, ſi *ſeruus* alteri damnum inferat? 603
perfectus atque obnoxius alimenta a domino exigere poteſt 604
- ſi *ſeruus* perfectus atque obnoxius morbo implicatus, quid inde? 605
- familiaris quid? 609
- *ſerui* obligati ſunt, vt pro domino bellum gerant. 633

Simulatio quid? 199

Simo-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Simonia definit. §. 937
Societas defin. 17. Pr. 521
- connubialis quid? 18 Pr.
- paterna 19 et 577
- herilis 20 -
- *tes* minores et maiores quid? 21 -
- domeſtica quid? 22 -
- quomodo *ſocietates* ſint diuerſae 522
- iuſta et iniuſta quid? 524
- quando *ſocietas* priuata in ſocietate iuſta quando iniuſta 675
- deſpotica et limitata 525
- bonum *ſocietatis* commune 528
- hoc praeferendum eſt in colliſione ſocietatis ſaluti priuatae temporariae 544
- ex hoc cognoſcuntur iura ſocialia ibid.
- officiorum ſocialium fundamentum quale 335
- voluntaria et neceſſaria quid? 549
- aequalis et inaequalis 550
- *ſocietates* ſubordinare quid? 554
- ſubordinans et ſubordinata ibidem
- compoſita et ſimplex definit. 555
- finis *ſocietatis* compoſitae diuerſus eſt a finibus ſocietatum, quibus componitur 626
- imperanti competit ius efficiendi, ne *ſocietates* compoſitam conſtituentes fini compoſitae ſint impedimento 629
- bonum *ſocietatis* ſubordinantis eſt bono ſubordinatae praefereudum 556
- liberatio a *ſocietate* eiusque ſpecies 559
- primus modus, quo ſocius a *ſocietate* liberari poteſt, indicatur 560
- et alter modus 561
- obligatio quaedam naturalis ad *ſocietatem* indicatur 562. 563
- cuius ſcopus eſt tantummodo libidinis extinctio, legibus naturalibus repugnat 568
- *ſocietas* herilis 591
- domeſtica quid? 610
- in *ſocietate* domeſtica ſunt pater materque familias imperantes 612
- diuerſae *ſocietatis* domeſticae fines et obligationes 627

indi-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Societas indiuidualis, quando perfecta? §. 615
- *ſocietatis* leges inutabiles et neceſſariae def. 616
- quid membra *ſocietatis* cognoſcere debent 617
- *ſocietatis* imperanti competit ius leges promulgandi 618
- item legum conſectaria promulgandi 629
- et malis conſectariis ea *ſocietatis* membra afficiendi, quae legem violarunt 621
Socii quid? 523
- quando *ſocius* alterum laedit 526. 527
- leges ſociorum indicantur 529
- etiam propriam ſalutem promouere poſſunt 533
- *ſocii* ſalus priuata eaque perpetua et temporaria 534
- haec ſalus priuata perpetua bono ſociet. communi praeferenda eſt 537
- *ſocius* dat *ſocio* ius belli, ſi actiones ſuas non dirigit ad bonum ſocietatis commune 543
- quando *ſocio* in alterum *ſocium* ius vitae et necis competit 548
- quando *ſocius* alter ſocium in promouendo bono publico iuuare perfecte obligatus eſt 558
Sodomia cur ſit illicita 568. Schol.
Solemnitates internae et externae 506
Specificatio definit. 472
Sponſa quid? 581
- ſponſum ad matrimonium ineundum cogere poteſt 582
Sponſalia quid? 581
- arrhae ſponſalitiae quid? 583
Sponſiones defin. 585
Sponſus quid? 581
- ſponſam ad matrimonium cogere poteſt 582
Spontaneitas definit. 44
Status quid? 2. Pr.
- conſtans et mutabilis 3
- externus et internus ibidem
- eſſentialis et accidentalis ibid.
- corporis et animae quid? 5. Pr.
- hominis quid? 6. Pr.
- moralis et phyſicus 8. Pr.
- naturalis tam abſolutus quam hypotheticus quid? 14 Pr.
- hypotheticus eſt poſſibilis 16-
- hypotheticus eſt vel ſocialis vel non-ſocialis 17-
- moralis vnde oritur; 9-
- eius diuerſitas 10-
- aequalitatis 14-
- ſolitudinis et ſocialis abſolutus 15-
- ciuilis et quidem publicus ac priuatus 25-

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

- a perfectione *ſtatus* in abſtracto conſiderati ad perfectionem entis, cuius eſt ſtatus, non valet conſequentia Cor. 3. §. 13
- neceſſitatis,et quidem extremae abſolutae et reſpectiuae quid? 266
- ſi *in ſtatu* neceſſitatis abſolutae legem violamus, violatio non eſt imputabilis 267
- in ſtatu neceſſitatis abſolutae imperanti ciuitatis competit ius tam bona priuata ciuitatis deſtruendi, quam in vſus publicos adhibendi 700
- quando ciuitati ſubiecti in ſtatum naturalem redeant determinatur 733

Steurae quid? 698
Stimulare aliquem ad agendum quid? 26
Stimuli naturales quid? ibidem
Stratagema def. 965
Subſtantia quid? 445
Succeſſio ab inteſtato 503
- hereditaria et familiaris 642
- *nis* hereditariae fundamentum 643
- vnde deſcendentes ſuccedunt 644
- in capita et in ſtirpes quid? 645
- adſcendentium vnde? 647
- collateralium explicatur 648
- coniugum 649
- non ſpectat iura perſonaliſſima 650

Succeſſio feudalis def. 38. I. F.
- haec cum ſucceſſione hereditaria eadem eſt, niſi primo pacto feud. aliud ſit conuentum 39. I. F.
- quae pacto hoc vel expreſſe vel tacite determinari poteſt 40 -

Superficiarius et *ſuperficiei* ius 458. Sch. 4
Superſtitio quid? 280
- eſt euitanda Cor. ibid.
- producit infelicitatem 281

la *Survivence* 707. Sch.
Suſpectus quinam dicatur? 845
ſuò ſuum alterius quid? 277

T.

Taciturnitas quid? 378
- leges, quae ex ea fluunt 379

Taedium quid? 25
- verum 146

Territorium ciuitatis 680
- gens per alterius gentis *territorium* non debet tranſire ſine conſenſu alterius 955

Teſſerae religioſae familiaritatis defin. 904

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Teſſerae non-religioſae ſunt excludendae ab vſu teſſerarum religioſae familiaritatis §. 906
Teſtamentum quid? 504
- ſine laeſione, et ſine iniquitate reuocari poteſt 505
- *ti* ſolemnitates 506
- ſcriptum et nuncupatiuum 507
- nullum, iniuſtum, et inofficioſum 511
- ſolemne et minus-ſolemne 854
Teſtator quid? 504
- teſtamentum reuocare poteſt 505
Timor quid? 288
- deum *timeamus* ibidem
- et quidem filialiter Cor. ibid.
Titulus quid? 461
Tradere rem ſuam alteri quid? 410
Traditio mediata et immediata definit. 411
- conſenſus in promiſſi acceptationem idem eſt ac rei promiſſae *traditio* 413
Tractatus definit. 416
Turbatio nuda 815
Tutela quid? 587
- ad eam ſuſcipiendam quis poteſt cogi 841
Tutor 587
- eius officium 840
- teſtamentarius et datiuus 842
- legitimus et pactitius ibid.
Tyrannus quid? 703
- *tyrannus* titulo tenus definit. 783

V.

Vaſallus definit. 458. Sch. 2. 8. I. F.
- num per mandatarium agere poſſit 14-
- feudi naturalia probare debet 28-
- inter *vaſallos*, qua tales, ſi controuerſia oritur, ſine domini dir. conſenſu non poteſt decidi 57-
Vectigalia quid? 697
- variae illorum ſpecies ibid. Cor. 2.
Venditio definit. 481
Veneratio quid? 284
- dei ibidem
Veracitas quid? 376
- non ſemper ad *veracitatem* obligati ſumus 377
Vernae quid? 598
Verſutia quid? 181
Vici quid? 23. Pr.
Victor definit. 968

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

Victoria quid §. 968
- iura inde orta determinantur 969
Victus quid? 968
Vindicare rem quid? 450
Violatio legis in ſtatu abſolutae neceſſitatis non eſt imputabilis 267
- legis in ſtatu hypotheticae neceſſitatis pertinet ad verſutiam 268
- et producit fauorem neceſſitatis 269
Vir bonus quis ſit? 160
Virtus philoſophica quid? 148
Vitium philoſophicum quid? 148
Vituperium quid? 239
Vnio prolium quid? 646
- *unio* regnorum ſeu ciuitatum 770
- *vnio* ciuitatum incorporatiua et non-incorporatiua quid? 771
- effectus earum explicantur 772
Vnum quid? 314
- *vnitas* perſonarum ibid. Cor.
Volitio quid? 34
- quid requiratur ad eius exercitium 35
- *nis* ſtatus eſt ſtatus contingens 48
- *nis* obiecta contingentia eſſe debent 51
- ſine electione concipi nequit 50
Volo quod placet 46
- quidquid volo, volo libenter 47
Voluntas quid? 33
- quando perfecta vel imperfecta 41
- *tis* actus ad ſpontaneos ſunt referendi 45
- in *voluntate* alicuius acquieſcere quid? 296
- de voluntate acquieſcere debemus §97 Cor.
Voluptas quid? 25
- vera 146
Votum quid? 755
- affirmatiuum et negatiuum ibid.
- purum et conditionatum ibid.
- eius qualitas quid? 758
- *vota* numerare et aeſtimare ibidem
- *vota* ciuium in democratia ſunt numeranda 759
- quae maiori *votorum* numero decreta, in democratia ſunt leges 761
Vſuarius et *vſufructuarius* 452
- re abuti nequeunt Cor. ibid.
Vſurpare definit. 418
Vti et abuti re quomodo differant Cor. 2. §. 446
Zinsleben quid? 19. I.F.

Z.

S. D. G.

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

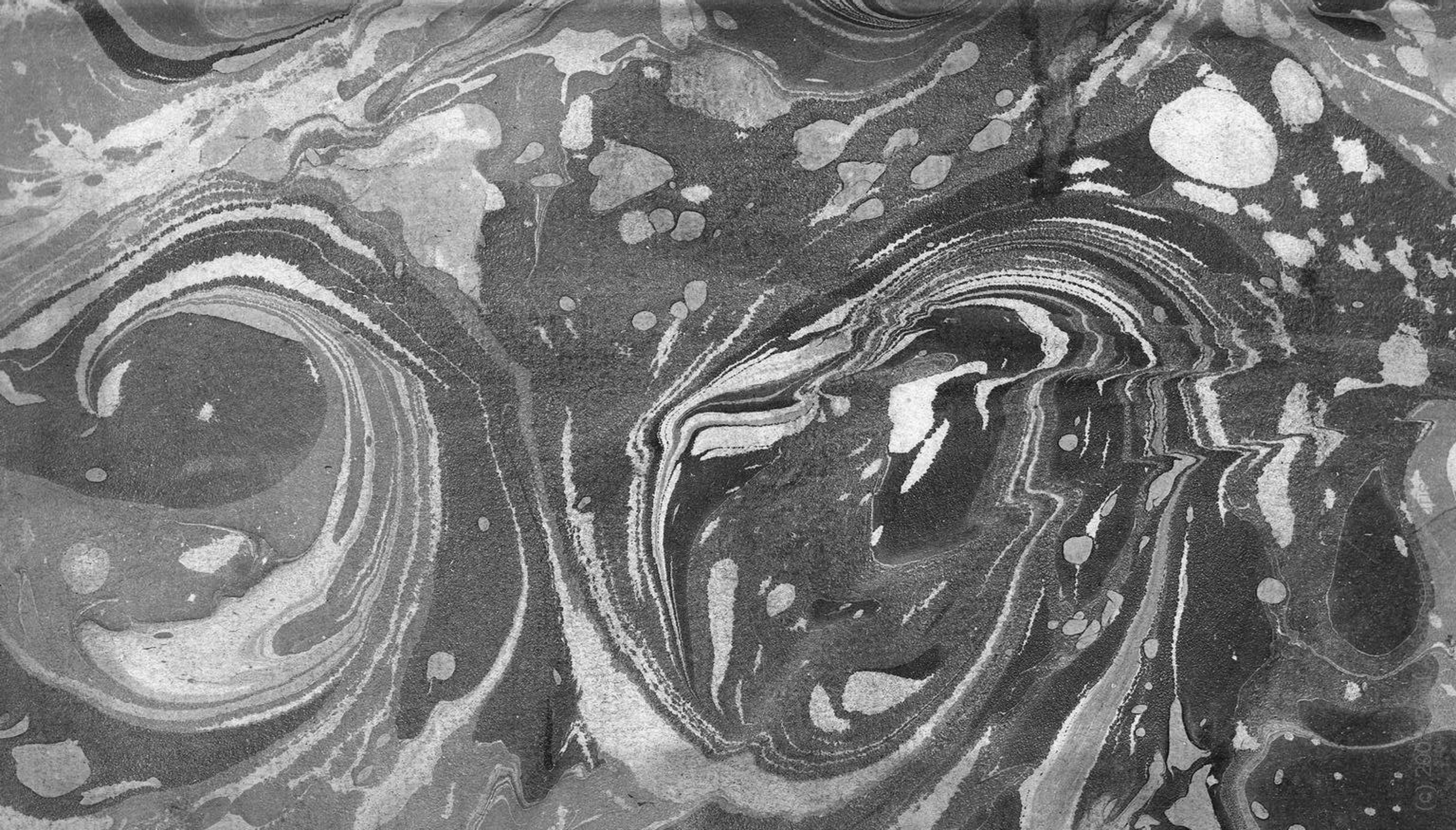

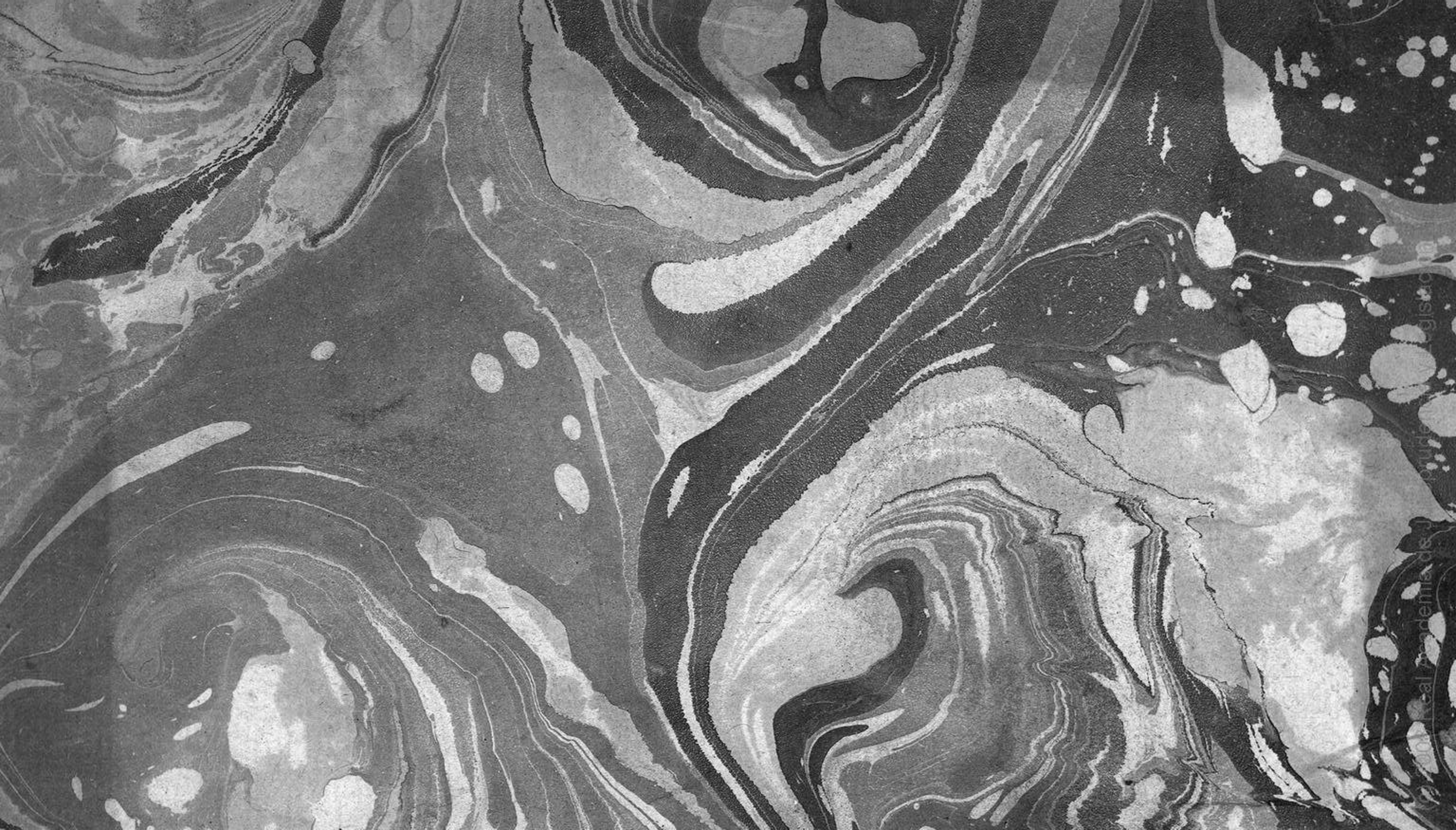

(c) 2008 Real Academia de Jurisprudencia y Legislación

INSTITUTI
IURIS
PRUDENTI

1/16810

(c) 2008 Real Academ